

Délivré par
UNIVERSITE DE PERPIGNAN VIA DOMITIA

Préparée au sein de l'école doctorale ED 544
Et de l'unité de recherche ICRESS

Spécialité : **Etudes catalanes**

Présentée par **Anne Marie Quintane Porra**

**El món dels registres parroquials de Baho,
Cornellà de la Ribera, Pesillà de la Ribera, Sant
Esteve del Monestir, Vilanova de la Ribera
1587-1738**

Soutenue le 3 décembre 2014 devant le jury composé de

Mme Martine CAMIADE, Pr. UPVD
Mr Jean BECAT, Pr. UPVD
Mr Angel CASALS, Pr. U.B.
Mr Joaquim PUIGVERT, Pr. UdG

Directrice de thèse
Membre du jury
Membre du jury
Membre du jury

Agraïments

Vull expressar la meua gratitud infinita, perquè me'n sento sincerament deutora, a la Senyora Professora, la meua Directora de Tesi, Martina Camiade, la qual ha fet possible la presentació del meu estudi. La senyora Martina Camiade ha acceptat de dirigir el meu treball quan, jo, no sabia encara ben bé de quina manera articular la massa de les informacions procurades pels registres parroquials de les cinc parròquies del meu estudi, de manera a transcender-les i presentar segons el punt de vista meu, el món del qual són portadores.

Vull expressar el meu agraïment al Senyor Professor Ramon Sala per l'interès que ha sempre portat a les meues recerques des de la defensa del meu document de mestratge i tot al llarg d'aquests anys d'investigacions. No ha deixat mai de respondre a les meues qüestions i de suscitar unes interrogacions aprofitadores.

Vull expressar el meu agraïment al Senyor Professor Joan Becat els consells i els encoratjaments del qual m'han obert portes i han impulsat el meu treball.

Estic profundament agraïda a Sebastià Escande per la seua generositat i la seua col·laboració informàtica.

Vull expressar el meu agraïment a François Gaciot, antic batlle de Cornellà de la Ribera ; quan em va confiar el registre parroquial del segle XVII de Cornellà de la Ribera, personalment, no podia imaginar la riquesa d'un tal document en termes de coneixença històrica del poble i més enllà de la societat de Catalunya del Nord.

Estic agraïda :

Al personal de la biblioteca de col·legi el Riberal per a la seua pacient col·laboració bibliogràfica al quotidià.

Al personal dels Arxius Departamentals dels Pirineus Orientals per a la seua disponibilitat.

Al personal de la Mediàteca i de la biblioteca del C.D.A.C.C. de Perpinyà per a la seua cooperació sobretot en la gravació de documents.

A la Senyora Lafont de la biblioteca diocesana per a les seues propostes bibliogràfiques.

Al personal de la sala de lectura i al personal dels magatzems de la Bibliothèque Nationale de France, boulevard Richelieu de Paris, que m'han acollida tal com una investigadora privilegiada i m'han fet descobrir el tresor inobidable de la sala dels mapes de la biblioteca.

Sumari

Agraïments	2
Sumari	3
Notes d'ús.....	6
Introducció	9
Primera part: Presentació	11
1.1 Marc físic	12
1.2. Un territori d'aigua.....	16
1.3. Inventari documental dels registres parroquials (1587 -1738).....	21
Segona part: Estructures tradicionals plurals	27
2.1. Estructures administratives heterogènies	28
2.1.1. Dues individualitats : Baho i Vilanova de la Ribera.....	28
2.1.2. Cornellà de la Ribera i Pesillà de la Ribera: dues parròquies i una senyoria.	33
2.2. Poders eclesiàstics singulars	34
2.2.1. Vacació diocesana	34
2.2.2. La comunitat dels beneficiats de Pesillà de la Ribera.....	35
2.2.3.Trienni de curats a Pesillà de la Ribera.	38
Tercera part: La família	40
3.1. Imatge de coresidència	41
3.1.1. Representació de la família	41
3.1.2. Famílies eixamplades	42
3.1.3. Els infants	45
3.1.4. Els avis.	48
3.1.5. Personal de casa i domèstics agrícols.	50
3.2. Els lligams de sang.....	54
3.3. Concepte de parentat religiosa : els padrins de baptismes.....	57
Quarta part: La població	61
4.1. Una població incompleta.....	62
4.1.1. Un enregistrament de sagraments.....	62
4.1.2. Deficits d'actes.....	80
4.1.3. Una població patriarcal.....	84
4.1.4. Una població imprecisa.....	88
4.2. Una població oberta	104
4.2.1. Una població no protegida.....	104
4.2.2.Una població mòbil.....	107
4.3. Una població tancada.....	151
4.3.1. Proteccions administratives parroquials	151
4.3.2. Un cos clerical estable	157
4.4. Una població laboral	172
4.4.1. Una població laboral agropastoral :.....	172
4.4.2. Una població laboral de regadiu	175
Cinquena part: Una societat de patiments	179
5.1. Una societat de catàstrofes	181
5.1.1. La pesta a Cornellà de la Ribera (octubre 1631-maig 1632).	181

5.1.2. L'epidèmia de pesta a Pesillà de la Ribera el 1652.....	188
5.1.3. L'epidèmia de pesta del 1654 a Cornellà de la Ribera	191
5.1.4. Les crisis de subsistències	192
5.2. La mortalitat ordinària	194
5.2.1. Les malalties.....	194
5.2.2. La mort violenta.....	195
5.2.3. La mortalitat maternal.....	197
5.2.4. La mortalitat dels adults.....	198
5.2.5. La mortalitat infantil.....	200
5.2.6. Infants morts ofegats al llit.....	201
5.2.7. Les defuncions dels albat.....	203
5.2.8. Els infants de pares incognits.....	204
5.3. La guerra.	206
5.3.1. Allotjament de l'exèrcit ibèric	206
5.3.2. Allotjament de l'exèrcit francès.....	207
5.4. Absolutisme Reial	212
Sisena part: La pràctica religiosa	217
6.1. Una pràctica religiosa i social de proximitat.....	218
6.1.1. Sollicitud pastoral.....	218
6.1.2. Acomodaments circumstancials dels sagraments.....	219
6.1.3. Una església caixaforta.....	229
6.1.4. Una església empresa	230
6.2. Una pràctica religiosa de parentat.....	234
6.2.1. Perifèria familiar dels curats i dels rectors.....	234
6.2.2. Clergues padrins de baptismes.....	238
6.3. Una practica religiosa catalana.	239
6.3.1. Tria dels noms de baptismes	239
6.3.2. Acomodaments amb el dogma.....	257
6.4. Una evolució dictada dels comportaments.....	263
6.4.1. Les fonts baptismals.....	263
6.4.2. Tancament dels cementiris	264
6.4.3. Uns comportaments de fidels i de clergues a l'església.....	266
Setena part : Una societat espiritual	270
7.1. L'infern i el dimoni.....	271
7.1.1. Els sermons de Sant Esteve del Monestir.....	271
7.1.2. Una pregària	274
7.1.3. Els exorcismes del baptisme.....	276
7.2. El clergat mediator entre els homes i Déu	276
7.2.1. Els darrers sagraments.....	276
7.2.2. L'administració dels darrers sagraments.....	279
7.2.3. Els testaments espirituals.....	280
7.2.4. Les misses de fundació.....	284
7.3. Una religió de la redempció.	288
7.3.1. La caritat.	288
7.3.2. Els hospitals de Cornellà de la Ribera i de Pesillà de la Ribera	292
7.3.3. Els llegats pios	293
7.3.4. El temps marial	295
Conclusió	299
Fonts i Bibliografia	303
Annexos	309

Document 1: Grafia d'uns cognoms al segle XVII a les cinc parròquies.....	310
Document 2: Cognoms de les cinc parròquies al segle XVII.....	315
Document 3: Recomptes nominatius-segle XVII	354
Document 4: Planòls i mapes	412

Notes d'ús

Denominacions:

He fet servir les designacions:

- Catalunya del Nord, com a part septentrional de Catalunya abans del Tractat dels Pirineus (11/09/1659) i, després de l'annexió a França, com a "Province de Roussillon, Conflent et Pays Adjacent de Cerdagne" designada sota de l'estatut de "Province Étrangère," limitada per les dues fronteres fiscals, la frontera dels Pirineus i la frontera de les Corberes.

Catalunya del Nord o Catalunya Nord, és una designació d'ús corrent avui dia per delimitar l'àrea lingüística catalana pròpia al departament dels Pirineus Orientals. S'ha introduïda, tal qual segons l'ortografia catalana, "Catalunya Nord," en la carta del Consell General dels Pirineus Orientals a favor de la llengua catalana, a la data del deu d'octubre del 2007.

- "La Resta de França," com a territori de França no inclosa Catalunya del Nord.

- "Les cinc parròquies", com el conjunt de les parròquies, Baho, Cornellà de la Ribera, Pesillà de la Ribera, Sant Esteve del Monestir i Vilanova de la Ribera.

Abreviatures:

- R de F: Regne de França.
- A.D.P.O: Arxius departamentals dels Pirineus Orientals.
- I. G. N: Institut Geographique National.
- C. N. R. S: Centre National de Recherche Scientifique.
- B.N.F: Bibliothèque Nationale de France.

Símbols:

- ♀: criatura de sexe femení i persona de sexe femení sense consideració del seu estatus social.
- ♂: criatura de sexe masculí i persona de sexe masculí sense consideració del seu estatus social.

Xifres:

L'escriptura de les xifres es conserva pel que fa les estadístiques.

Transcripcions:

Són respectats absolutament:

- Les citacions documentals i bibliogràfiques.
- Qualsevol esment en llatí, en castellà i en francès.
- Qualsevol "arcaisme" o rossellonisme.
- L'ortografia en els seus particularismes, l'apòstrof queda poc utilitzat i unes elisions de la parla són transcrits segons l'ús antic amb un mot en contacte.
- l'ortografia dels noms i dels cognoms.

Els extractes dels registres parroquials són transcrits per millora llegibilitat d'acord amb les normes del català convencional.

- L'ús de les majúscules és reconsiderat.

Els rectors utilitzen les majúscules àmpliament i de manera lliure, sense consideració de la naturalesa de la paraula.

- El sistema d'accentuació s'ha establert.

En els registres parroquials l'ús dels accents és limitat i imprecís, la grafia no dona compte de la pronúncia. Cap regla no regeix l'accent agut i l'accent greu i no es remarca cap manifestació de favoritisme.

S'ignora l'accent agut i la dièresi de l'escriptura antiga de la lletra -ÿ ; -ÿ.

- La puntuació s'ha introduïda d'una manera excepcional per necessitat de comprensió.

La puntuació s'introdueix d'una manera evident a finals del segle XVII, tanmateix uns rectors van continuant a escriure en l'ignorància total dels signes de puntuació mentre altres rectors els fan servir d'una manera excessiva.

- Són reconstituïdes les abreviatures.

Els rectors per escriure més ràpidament fan servir abundantment les abreviatures pels termes repetitius de l'enregistrament guardant els procediments medievals de les amputacions, de les contraccions i dels sigles, tot introduint unes creacions personals.

- La lletra abreviatura:

Per: p

Prevere: p

“T” o “t”, inicial de tal o tala per a les persones de les quals no sés conegut el nom o el cognom.

“N” inicial de nom

m) per ítem.

- La lletra sobreescrita:

Mossèn: m^o

Quòndam: q^o

Mestre: me.

- La terminació del llatí “-ius”:

Notari: not⁶.

Març: mart⁶ ; mar⁶.

- Els sigles:

Sagrat Concili de Trento: S.C.T.

Nostra Senyora: N.S.

- Els nombres caplletres de la datació: segons l'etimologia llatina numeral de la posició dels quatre darrers mesos en el calendari romà primitiu.

Setembre: 7bre ; octubre : 8bre ; novembre: 9bre ; desembre: 10bre.

- Les xifres romanes:

Deu: X

Vint: XX

- Les amputacions:

Mossèn: mó

Prevere: pre

Senyor: Sr

- Les contraccions:

Iglésia: igla

Reverent: rvt

Forma: fo

Sant, Santa: st, sta

Perpinyà: Ppà

- El títulus:

Illustre: iſſ

Iglesia: igſ

Els títulus sobre les vocals entremig o a la fi d'un mot indicant l'absència de la lletra -m o -n

Com : co)

Quaranta : quara)ta

Introducció

Els registres parroquials són arxius de fàcil consulta, accessibles ràpidament en el seu conjunt ; aquesta disponibilitat beneficiosa a les investigacions genealògiques, avui dia molt desenvolupades, estimula les recerques pel que fa uns punts de singularitats, permet de fer unes comparacions al nivell de l'escriptura i de l'evolució de l'enregistrament de les actes entre parròquies veïnes.

Cada registre parroquial que es consulta, pel que fa el període del meu estudi, el segle XVII i el primer terç del segle XVIII, nos lliura les seues pròpies riqueses, uns documents adjunts, uns detalls, unes històries de vida, sovint úniques, que, a un moment de redacció donat, un sacerdot segons la seua personalitat i les circumstàncies a relatar, ha dipositat. Les actes dels tres sagraments, el baptisme, el matrimoni i la defunció no tenen encara el caràcter formal d'actes d'enregistrament, permeten d'exposar, de compartir unes descobertes, unes situacions i són matèria a reflexionar en comú.

Els registres parroquials de les cinc parròquies veïnes, Baho, Cornellà de la Ribera, Pesillà de la Ribera, Sant Esteve del Monestir i Vilanova de la Ribera, que he elegits com a camp de recerques, són remarcables a dos títols, d'una part, pel període proposat a la nostra recerca i d'altra part per la riquesa i l'originalitat d'unes informacions. Les actes són de bona conservació, conjuntament, cobreixen els enregistraments dels sagraments de tot el segle XVII.

Són escrits en català, s'obren molt aviat, a Pesillà de la Ribera, l'any 1587 i es tanquen l'any 1738, després del decret del Consell Subirà del 10 de juny del 1738, fent obligació als rectors a escriure les actes en francès i observat per tots els rectors de les cinc parròquies.

Els documents adjunts que comporten són dignes de ser sotmesos a anàlisis, apunts d'uns rectors, visites pastorals, sermons, darreres voluntats espirituals dels difunts, són un camp de recerques d'excepció per a la coneixença històrica d'aquestes cinc parròquies.

El meu projecte de descobrir i conceptualitzar uns aspectes de la societat portats pels registres parroquials l'ha orientat i impulsat el meu treball del Diplôme d'Etudes Approfondies, sota la direcció del professor Ramon Sala. Els recomptes, elaborats a partir dels sagraments donats, que diuen unes sagnies demogràfiques esgarrioses i el pes de la mort ordinària, m'havien immersida en un viscut, de condicions climàtiques extremes, desastroses, de crisis de subsistències, d'epidèmies i dels patiments de la guerra.

La Història General de les cinc parròquies és coneguda, els esdeveniments de la guerra de Trenta Anys que han afectat Catalunya del Nord, el Tractat dels Pirineus i el canvi de monarquia són temes rellevants tractats per molts historiadors. Pel que fa el terrible setge de Perpinyà (1641-1642), d'entre dels pobles endurant l'investiment total de la plaça forta, Sant Esteve del Monestir, escollit com a lloc del campament de Lluís XIII, ocupa una plaça preminent. Lamento que el registre d'aquesta parròquia pel fet de les mancances d'actes anteriors a l'any 1665 no pugui aportar la seua contribució a la coneixença d'aquest episodi.

Però, els registres parroquials si recreen la Història amb l'evocació d'uns episodis foscos, permeten de seguir uns aspectes de la vida dels homens i de les famílies, en una societat rural, profundament religiosa, forta de les seues estructures, tradicionals i catalanes en els seus comportaments i en els seus ritus.

En el meu treball d'investigació, tenen una plaça privilegiada, la quotidianitat de la gent, de les famílies, els costums ; els registres parroquials de nivell d'observació molt pròxim de les persones, proveïdors de detalls de coneixences, m'han proposat aquesta direcció de recerques. No fa cap dubte que els registres parroquials de les cinc parròquies representin una font instituïble de població ja que donada en el seu conjunt i, com ho desenvoluparà el meu estudi, descriuin un concentrat de societat.

M'interessava de prendre en compte l'individu i el col·lectiu, d'integrar per necessitat de comprensió la Història Local a la Història dels esdeveniments majors. Els registres parroquials són fonamentalment els llibres dels parroquians, en el món al qual nos fan accedir, els parroquians tenen una identitat, tenen una família, la càrrega emocional portada per l'antroponímia és molt forta.

Volia donar existència a la gent, crear lligams amb les microgenealogies, amb unes històries de vida ; descartant la perspectiva de recomptes i d'esments anònims he conservat els noms i els cognoms datats.

Els registres parroquials tenen els seus propis límits, representen, segons la personalitat del sacerdot escrivà, segons una cultura pròpia a cada església, una font de dades, de bocins d'informacions lliurats amb una paraula, amb un esment, amb una remarca, amb la presència d'unes persones. Necessiten l'obtenció d'informacions complementàries, d'altres fonts documentals, testaments, capítols matrimonials, llibres de l'Obra, llibres de les confraries del Roser, enquestes de justícia... He tingut recurs als registres parroquials de les parròquies que envolten el territori estudiat per a unes informacions i unes comparacions.

El camp de recerques és molt diversificat, les preguntes temàtiques conseqüents impedeixen les idees preconcebudes i requereixen ajuts concrets en termes de fets històrics, d'usos, de tradicions, d'anàlisis i el recurs a lectures i a estudis ja realitzats.

L'explotació sistemàtica des del més petit detall fins l'elaboració de recomptes suposa una manipulació constant dels registres parroquials amb retorns sobre les actes per a necessitats d'esments, de verificacions de citacions, de dades distingibles ; he treballat sobre fotocòpies. La massa de les dades i de les informacions lliurades pels registres és considerable, el treball de recollida d'aquestes necessita una sistematització i una classificació, la constitució de paràgrafs per temes s'ha acompanyat d'unes primeres anàlisis de les informacions per no se perdre i conduir un procediment metodològic d'investigació.

Els nombres sostenen l'estudi de les dades, dels usos, dels rituals, els recomptes encara que fragmentats són aprofitadors ; l'anàlisi estadística serial aplicada a zones i a mostres de gran amplitud no es poden projectar sobre cinc parròquies, al segle XVII, a Catalunya del Nord.

Pesillà de la Ribera és la parròquia de població més important, Baho, Sant Esteve del Monestir i Vilanova de la Ribera són pobles demogràficament petits, la petitesa dels nombres necessitarà per agafar significació segons les lleis de Pierson que es defineixin períodes d'estudis i que s'agrupin unes parròquies. En alguns casos s'apartaran les anàlisis concernint Pesillà de la Ribera els recomptes de la qual impedirien tota possibilitat d'expressió de les altres parròquies.

Els registres parroquials posen dinàmica i sentit en uns aspectes del quotidià de la gent "ordinària" d'aquestes parròquies rurals i poden en alguns casos fer canviar unes idees falses. La reflexió sobre els aspectes més destacables del món que presenten s'ha nodrida dels temes dels paràgrafs, dels intents d'anàlisis, de les carències dels enregistraments fins i tot. Són les associacions i les interferències entre els paràgrafs que han articulat el pla de presentació d'aquest món i n'en tancat la conceptualització.

Primera part: Presentació

1.1 Marc físic

1.1.1. Situació dels cinc pobles d'avui dia.

Els cinc pobles del meu estudi, Baho, Cornellà de la Ribera, Pesillà de la Ribera, Sant Esteve del Monestir i Vilanova de la Ribera, són situats en el departament dels Pirineus Orientals, al sud-est de França, en la plana del Rosselló, riba esquerra del riu La Tet.¹

Les coordenades geogràfiques de Sant Esteve del Monestir, el poble més al llevant i Cornellà de la Ribera, el poble més al ponent, inscriuen aquests cinc pobles aproximativament en el petit territori que s'estira entre 42,697 ° i 42,709° de latitud -nord i 2,729° 2,846 ° de longitud-est.

Abans del Tractat dels Pirineus (07/11/1659), eren situats al nord de Catalunya, en la part nord del Comtat del Rosselló, pròxims de la Ratlla de França. Després de l'annexió de Catalunya del Nord a França, fins el 1787, faran part de la “ Province de Roussillon, Conflent et Pays Adjacent de Cerdagne,” declarada sota l'estatut de “province étrangère” o “réputée étrangère,” limitada per les dues fronteres fiscals dels Pirineus i de les Corberes.

Administrativament els cinc pobles no depenen del mateix cantó, Baho i Vilanova de la Ribera són junts en el cantó de Sant Esteve del Monestir, aleshores que Pesillà de la Ribera i Cornellà de la Ribera fan part del cantó de Millars. A nivell de la gestió comunal Baho, Pesillà de la Ribera, Sant Esteve del Monestir i Vilanova de la Ribera són units al si de la Communauté d'Agglomération Perpignan Méditerranée ; Cornellà de la Ribera, per la seua part, ha integrat la Communauté des Communes de Roussillon Conflent.

Són cinc pobles de la plana a la vista només quan s'hi està entrant ; les alineacions de plàtans al llarg de les carreteres, els arbres dels marges dels recs i de les agulles, la multiplicació de les vores d'arbres de protecció de la tramuntana, dels camps i dels camins, deixen una obertura visual molt limitada.

Al cim del Puig de Força-Real² on la vista és excepcional i la volta d'horitzó completa, una taula d'orientació sobre la terrassa, al sud de la capella, permet de tenir una idea de la geografia d'aquest territori i de la fisonomia dels cinc pobles. S'identifica un territori petit, limítrof al llevant de Perpinyà, circumscrit de manera natural, al ponent pels penya-segats de Millars, al sud pel riu la Tet, al nord pels massissos de Força-Real, de Calça i de Baixàs.³ La capa dels hivernacles que enlluernen al sol produeix un efecte d'unitat agrícola. Baixant una mica, al nord de la capella, se descobreix el vall de l'Agli i més particularment el poble de La Torre de França, primer poble fronterer abans del Tractat dels Pirineus, la proximitat del qual fa reflexionar sobre la realitat humana que podia tenir la Ratlla de França al segle XVII en termes de relacions de veïnatge, de comerç, de ramaderia, d'immigració, entre el Fenolledès i aquest petit territori del Riberal.

Els cinc pobles són situats en una zona d'habitat molt urbanitzada, propers els uns dels altres,⁴ la distància d'un poble a un altre no supera tres quilòmetres, també molt pròxims, en línia recta, dels pobles situats riba dreta de La Tet.

En el prolongament de Perpinyà, Sant Esteve del Monestir i Baho formen una aglomeració molt estesa ; Cornellà de la Ribera, Pesillà de la Ribera i Vilanova de la Ribera, són de poblament menys desenvolupat.

¹ Vg, Part, Annexos, p.409, Carte routière et touristique Aude, Pyrénées Orientales, 344, Local Michelin, 1/150000.

² Puig de Força-Real, altitud, 508 metres.

³ Se calcula una superfície d'uns 51,5 km².

⁴ Baho és a 2,68 km de Sant Esteve del Monestir i a 2,21 km de Vilanova de la Ribera ; Pesillà de la Ribera és a 2,68 km de Vilanova i a 3 Km, de Cornellà de la Ribera.

Són pobles de la plana, pròxims de Perpinyà, que han experimentat i van assumir un increment de població desmesurat i ràpid ; si es considera la seqüència de cinquanta anys del 1962 al 2012, el desenvolupament més destacable és el de Sant Esteve del Monestir⁵ el qual ha multiplicat la seua població per 7,2.

Són particularment remarcables l'augment de població de Baho de coeficient multiplicador 4,1⁶ i de Vilanova de la Ribera el qual ha multiplicat la seua població per 2,2.⁷

Els dos pobles més allunyats de Perpinyà, Cornellà de la Ribera, de coeficient multiplicador (1,8)⁸ i Pesillà de la Ribera de coeficient multiplicador (1,5)⁹, tenen un desenvolupament important però molt menys accelerat que els tres altres pobles.

La proximitat de Perpinyà és el factor major del desenvolupament demogràfic d'aquests pobles, afavorit i activat, a més, amb la construcció de l'autovia, riba dreta de la Tet, portadora d'altres possibilitats d'obertura i de comunicacions ràpides. S'hi afageixen paràmetres econòmics i socials comuns a tots els pobles del Rosselló, caràcter atractiu de la regió per a poblacions de la "Resta de França," construcció d'habitatges socials, de cases, desenvolupament dels mitjans de transport... .

1.1.2. Les parròquies al segle XVII.¹⁰

1.1.2.1. Sant Esteve del Monestir.

Sant Esteve del Monestir, com ho indica el seu nom, es diferencia de les quatre altres parròquies pel seu origen, el monestir benedictí dedicat a Sant Esteve, incendiat l'any 1343 al curs de les guerres de reunificació entre Pere III i Jaume III de Mallorca.¹¹

"Epuix, tantost tornam en la Ribera e per la ribera a vall venguem nos attendar prop un lloch li dihuen Sanct Steve lo qual les nostres gents cremaren e destroiren tot ab los molins."

Sant Esteve del Monestir posseeix un document excepcional datat del 1616, pel que fa la coneixença del passat del poble al segle XVII, es tracta de l'inventari de tot el terme construït, assentat a la demanda de Galderich Pagès, senyor del poble i senyor de Sant Joan Pla de Corts i de Vilarsell.

Aquest inventari descriu al detall l'estructura de la parròquia i, a l'igual d'un padró, ha fixat els habitants de Sant Esteve del Monestir a l'inici del segle XVII ; establert coronell per coronell, apunta cada casa, cada pati, cada cortal, amb el propietari anomenat, els confrontants, els carrers, els camins. Els masos i la teuleria són localitzats.¹² L'acompanya un dibuix, anònim, lineal, d'estil infantil amb les muralles i el portal, l'església, el cementiri acostat a l'església, el pati del Prior.

El porter, amb les claus i el pal a les mans, atesta de la presència d'una torreta de custòdia. El barri, s'ha desenvolupat al nord.

La importància de l'aigua és dita amb el molí de proporcions desmesurades, sobre el Rec del Vernet a Pià amb les seues tres canals, una agulla de regar, una agulla davallant del poble i una font, tots elements sempre en plaça avui dia.

És al voltant de l'aigua que se concentren les activitats dels homens ; són indicats dos agricultors, tres pescadors, un teixidor, un portador d'aigua.

⁵Sant Esteve del Monestir, (1545 habitants el 1962 i 11120 habitants el 2012).

⁶Baho, (787habitants el 1962 i 3209 habitants el 2012).

⁷Vilanova de la Ribera, (609habitants el 1962 i 1315 habitants el 2012).

⁸Cornellà de la Ribera, (1012 habitants el 1962 i 1851 habitants el 2012).

⁹Pesillà de la Ribera, (2091 habitants el 1962 i 3103 habitants el 2012).

¹⁰ Vg. Part, Annexos, p.410, B.N.F, Roussel, GE A,1065, «Carte du Roussillon et du Valespir sur laquelle se trouve les frontières de Catalogne et du Languedoc»,1719.

¹¹Alart, B., Notices historiques sur les communes du Roussillon, Paris, 1869, le livre d'Histoire, (Marca 164), p.73.

¹²A.D.P.O, 1BP447, 1616. Vg. Part Annexos, p.411.

Llevat de l'existència del Pati del Prior, vestigi del monestir de Sant Esteve, Baho, Cornellà de la Ribera, Pesillà de la Ribera i Vilanova de la Ribera presenten els elements d'aquesta configuració heretada de l'Època Medieval, un recinte fortificat amb l'església, el cementiri o un cementiri, cases i cortals, defensat per un sistema doble de muralles encerclades per un vall i, desenvolupats a l'exterior de les muralles, els barris.

El Rec Major atravesa el poble, les agulles de regar corren al llarg dels carrers, a cada poble hi ha una font, els molins ocupen una plaça econòmica primordial.

1.1.2.2. Les muralles

Edificades sobre l'antigua cellera, lloc de refugi dels parroquians i de protecció de les collites durant els conflictes, les muralles de les cinc parròquies no són derrocades, al final del segle XVII, s'inscriuen encara en una estratègia de defensa, encara que l'ofensiva de l'exèrcit francès del 1639 i les devastacions dels tercios de l'exèrcit del rei d'Espanya, el 1640, n'hagin revelat la vulnerabilitat.

- A Cornellà de la Ribera, al segle XVII l'absic de l'església es troba situada al llevant i fa part de la muralla, cosa que ha pogut facilitar l'incendi de l'església pels tercios el 1640:

“L'église de Cornellà se transforme avant la fin du XIIIe siècle en fortins,... l'abside devient sur la façade est des remparts une tour bastion.”¹³

La Torre i el Portal Campaner, adjacent, situats al nord-est del Fort seràn derrocats el 1722. Segons el Dret Públic Català:

“la construcció i reparació dels murs i valls de la localitat, adquisició de material bèl·lic i manteniment d'un arsenal, són de les competències de les universitats.”¹⁴

- A Pesillà de la Ribera, el 1645, el procurador de l'abadia de Lagrasse “concedeix llicència als consols y universitat de Pesillà per obrir lo Portal dit de la Bardera,” sota condicions que sigui assegurada la protecció dels parroquians al quotidià:

“que hi fassan bonas portas y tingan cuydado de tancar lo y sempre que convinga al senyor lo hajan de tancar a pedra y calcs.”¹⁵

- A Cornellà de la Ribera, a finals del segle XVII, l'abadia de Lagrasse avança l'argument del paper defensiu del vall per impedir-ne l'apropiació reivindicada per Joseph Camprodon :

“fer obras y usurpar lo vall dit del Joch de la Pilota... lo dit ball y los altres sian necessaris per lo be publich de dita universitat en temps incert de gent estrany.”¹⁶

Les muralles del recinte no són tant altes com això, a Cornellà de la Ribera, l'alçada de la muralla s'indica en la proposta, feta per la universitat, de la donació a Margarida Pujol d'un “espai de corredor,” en contrapartida de la premsió pública del terreny de la seua gallinera per a l'edificació de la capella del Roser.

S'indica “la muralla de alsada de una cana de Monpaller” sigui 1,55 metres ; eren importants, el nivell de la terrassa de construcció de les muralles i la profunditat del vall.¹⁷

¹³ *El Riberal*, Millars, Prieuré de Serrabona, Hiver 1985, Conseil Général des Pyrénées-Orientales, Association Millas Vell, p.35.

¹⁴ Ferro, V., *El Dret Públic Català, les Institucions a Catalunya fins al Decret de Nova Planta*, Vic (Osona) 1987, Estudis Universitaris de Vic, Eumo, Editorial, p.171.

¹⁵ A.D.P.O, H223, (03/05/1645).

¹⁶ A.D.P.O, 1C1724, (31/03/1697).

¹⁷ A.D.P.O, H220, (20/07/1664).

Unes cases recolzen sobre la muralla, a Cornellà de la Ribera l'abadia de Lagrasse permet a Don Bonaventura Campredon d'obrir una finestra "en sa casa de la part de la muralla ...ab qui haja de fer retra."¹⁸

En alguns casos la muralla serveix senzillament de paret per a unes cases, a Pesillà de la Ribera una requesta feta per la universitat voldria constrènyer Don Francisco Ros a prendre a càrrec seu les reparacions de la muralla deteriorada per l'escolament d'una aiguera:

"la muralla sobre la qual esta fabricada la casa que de present poseheix lo noble Don Francico Ros ...esta tota destruïda y ab eminent perill de caurer que si la dita muralla cau com de fet si no si dona prompte remei caura la major part de la dita casa"¹⁹

L'espai fortificat porta encara avui dia, als cinc pobles, unes designacions usuals, la Força, el Fort, el Castell, esmentades en molts documents i portades pels registres parroquials, al segle XVII.

- La Força:

La Força que el topònim Força-Real ha conservat és un terme militar, aquesta designació es nota més particularment a Cornellà de la Ribera i a Pesillà de la Ribera.

L'inventari dels bens d'Anton, Joan de Blanes indica "una casa dins la Forsa de Cornellà de la Ribera, molt prop del Portal de la Forsa."²⁰

A Pesillà de la Ribera, es nota "la casa den Joan Roig dins la Forssa."²¹

- El Fort:

El Fort, terme també militar, és present a Cornellà de la Ribera i a Pesillà de la Ribera.

A Cornellà de la Ribera, Catarina Setzeres demana en les seues darreres voluntats que, per a obres pies, sigui posada a l'encant entre altres bens :

"una casa situada dins lo fort que afronta ab la muralla ab la rectoria y ab la casa den Marti Brau."²²

El cementiri Sant Pere i Sant Feliu de Pesillà s'indica segons la seua situació, "lo sementiri dins lo fort de Pesillà."²³

El Castell:

A Baho, a Sant Esteve del Monestir i a Vilanova de la Ribera es privilegia el terme "Castell" del llatí castrum "campament fortificat."

L'assumpte d'una reunió de la universitat a Baho porta aquest terme traduït en francès:

"assemblée la communauté dans la maison du château"²⁴

En el registre parroquial de Vilanova de la Ribera, el curat Francesch Mifra apunta, pel que fa una darrera voluntat:

"La casa és dins lo castell a costat de la del serado."²⁵

El castell designa també la casa del senyor del lloch, l'inventari dels bens d'Aleix de Senesterra y de Santa Eugènia a Baho porta l'expressió d'apariament,

Margarida Pujol demana un "espai de corredor" després de la premsió, per l'Obra, de la seua gallinera per a la construcció de la capella del Roser.

¹⁸A.D.P.O, H223, (03/05/1645).

¹⁹A.D.P.O, H223, (1658).

²⁰A.D.P.O, 1E111 (1578).

²¹A.D.P.O, 3E1/5834, (10/11/1631).

²²A.D.P.O, 3E1/4292, (21/12/1650).

²³A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (01/06 1618).

²⁴A.D.P.O, 1C1653, (29/04/1716).

²⁵A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi 716, (18/08/1628).

“ una casa o castell scitz dins lo dit lloch de Baho de dos parts ab lo vall de altre part ab Joan Boher y ab altres.”²⁶

A Sant Esteve del Monestir l'inventari dels bens de Galderich Pagès fa servir la mateixa designació, la “casa o castell.”²⁷

A Vilanova de la Ribera:

El mapa, “carte du Roussillon, du Valespir et Partie du Conflent sur laquelle se trouvent les frontières de Catalogne et de Languedoc 1719” indica al Sud-oest de Vilanova de la Ribera, un sector construït amb una capella visualitzada amb una creu. Interpel·la aquesta situació ignorada del mapa del 1699²⁸ i desconeguda avui dia ; és possible que sigui només que un error però es pot fer també la hipòtesi d'un lloc avui dia desaparegut per raons d'erosió de la Tet ; una capella del terme de Vilanova, una amputació del Soler d'Amunt o de Santa Eugènia.²⁹

1.2. Un territori d'aigua

1.2.1. Etimologia

1.2.1.1. La Ribera

Als cinc pobles, avui dia, quan se parla de la ribera, sense fer seguir aquest terme d'un determinant, se parla del riu la Tet.

Al segle XVII, pels tres pobles, es fa servir indiferentment tant el determinant llatí “de Riparia” com el determinant català “de la Ribera.”

Els tres pobles veïns i molt pròxims, Cornellà de la Ribera, Pesillà de la Ribera, Vilanova de la Ribera han preservat fins avui dia aquest determinant geogràfic antic “de la Ribera,” del llatí “de riparia- de la riba” de sentit primitiu diferent de riu.³⁰

Bernart Alart esmenta el topònim i la data antiga, Corniliano de Riparia, el 1385.³¹

Enric Guiter explica el sentit primer del terme Ribera:

“no designa un riu com el seu homòleg francès “rivière” sinó el conjunt de les terres situades a la vora d'un riu...s'encontren molts territoris , entre els termes municipals rossellonesos que es diuen “la Ribera,” perquè estan a la vora d'un riu, per tant petit que sigui.”³²

Lluís Basseda es refereix als tres testimonis etimològics que són els tres pobles Cornellà de la Ribera, Pesillà de la Ribera i Vilanova de la Ribera:

“En catalan actuel ce mot designe toujours les terrains bordant la mer, un lac ou un cours d'eau particulièrement à rives basses. D'où, l'ancien nom La Ribera donné, en Roussillon, a la plaine alluviale de la Têt (et les déterminants “de la Ribera” que conservent les noms des villages Cornellà, Pesillà et Vilanova).”³³

²⁶A.D.P.O, 1E/ 1415, (28/09/1689).

²⁷A.D.P.O, 1BP 447, (1616)

²⁸De Roux, A., *de la place forte à la ville ouverte, Xe-XX siècle*, Perpignan, 1996, Archives communales, p.257.

1699, d'après l'exemplaire du Musée des Plans-reliefs, signé Rousselot, MRP, n°540, p. 257.

²⁹Bibliothèque Nationale de France, Paris, Boulevard Richelieu, 1719, GE-A1065.

³⁰Bruguera i Talleda, J., *Diccionari etimològic*, Barcelona, 1996, Enciclopèdia Catalana, p.797.

Jordi Bruguera i Talleda indica la data documental més antiga coneguda del terme “ Ribera” en les homilies d'Organyà, el 1150, i la seua formació per derivació de “riba” amb el sufix “era del llatí -arius, -aria” formador de substantius de lloc.

³¹Alart, B., *Notices historiques sur les communes du Roussillon*, Paris, 1869, le livre d'histoire, (Marca 164), p. 112.

³²Guiter, E., *Revista Catalana de l'Institut Rossellonès d'Estudis Catalans*, Perpinyà, 1974, n°22, p.9.

³³Bassedà, L., *Toponymie Historique de Catalunya Nord*, Prada, 1990, Revista Terra Nostra, p.146.

Unes alteracions del nom dels tres pobles s'encontren avui dia amb la supressió de la preposició “de” a Cornellà la Ribera, Pesillà la Ribera i Vilanova la Ribera ; no es tracta d'un alleujament anodí, sinó d'una desfiguració la qual esborra el sentit primer del topònim i li treu el seu títol remarcable de testimoni lingüístic.

1.2.1.2. El Riberal

Jordi Bruguera i Talleda indica la formació del terme “riberal” derivat de “ribera,” amb el sufix “al : llatí -alis” formador de substantius de relació.³⁴

Lluís Basseda observa el desplaçament semàntic perturbador dels termes “Ribera” i “Riberal,”

“Riberal : synonyme et dérivé de Ribera (sufix alem) qui a remplacé “Ribera” en Rosselló et Conflent lorsque ce mot a pris le sens de “rivière” français. Ainsi la plaine riveraine de la Tet, ancienne Ribera, s'appelle aujourd'hui El Riberal...Il faudrait donc dire aujourd'hui Vilanova, Pesillà i Cornellà del Riberal.”³⁵

Inventaris al segle XVII, introdueixen termes característics d'uns elements del paisatge del Riberal:

A Sant Esteve del Monestir, l'inventari del senyor Galderich Pages porta una “devesa y gravas y riberal y ribera al mig.”³⁶

A Baho, l'inventari de les terres d' Aleix de Senesterra porta “una pessa de terra al Riberal part camp y part cotiu, camp dit lo Camp del gurch.”³⁷

La Gran Geografia Comarcal de Catalunya delimita el Riberal de la Tet.

“El Riberal de la Tet és un sector de plana rica i molt poblada a banda i banda de la Tet ; és la via principal de penetració cap a l'interior dels Pirineus per la vall de la Tet i la cubeta de Prada. El seu sector rossellonès comença al coll de Ternera i forma un golf que s'obreix progressivament d'Illa fins a Perpinyà.”

Si es remarca una concentració de quatre topònims “Riberal” al territori dels cinc pobles, es remarca també el topònim Riberal escampat a tota Catalunya del Nord:

“el Riberal” i “le grand Riberal”, a Pesillà de la Ribera,³⁸
 “el Riberal” i el “Petit Riberal”, a Vilanova de la Ribera,³⁹

Lluís Basseda repertoria:

- “el Riberal , a Santa Maria la Mar”,
- “el Riberal a Mosset” : a la vora de la Castellana,
- “el Riberal a Trullars” en una ansa de la Cantarana,
- “el Riberal a Banyuls de la Marenda”, travessat pel Vall d'Ori,
- “el Riberal a Cervera.”⁴⁰

Se subratlla aquesta designació al segle XVII, riba de l'Agly, Agusti Llaurador d'Estagell hereta d'un camp a Estagell mateix:

“loco dicto a la Horta i cum via quastur al Riberal aculea in medio.”⁴¹

³⁴Bruguera i Talleda, J., *Diccionari etimològic*, Barcelona, 1996, Enciclopèdia Catalana, p.797.

³⁵Bassedà, L., *Toponymie Historique de Catalunya Nord*, Prada, 1990, Revista Terra Nostra, p.760.

³⁶A.D.P.O, 1BP447, (26/10/1616).

³⁷A.D.P.O, 3E1/3768, (28/09/1689).

³⁸IGN, 2448OT, *Thuir, Ille-sur-têt*, la carte de randonnée, 1/25 000.

³⁹IGN, 2548OT, *Perpignan, Plages du Roussillon*, la carte de randonnée, 1/25 000.

⁴⁰Bassedà L., *Toponymie Historique de Catalunya Nord*, Prada, 1990, Revista, Terra Nostra, p.147.

⁴¹A.D.P.O, 3E1/3768, (20/01/1652).

El terme “riberal” es fa servir també com apel·lació del nom “terra,” a Cornellà de la Ribera la universitat dona a la Confraria del Roser “un tros de terra riberal a la devesa.”⁴²

Avui dia l’expressió “terra riberal” és portadora d’una connotació de productivitat, és una terra de regadiu dedicada al conreu de les hortalisses, enciams, tomàquets ... i de la fruita, albercoques, presseguers.

1.2.2. Els recs i els molins.

Les cinc parròquies s’han instal·lades sobre el relleu més accentuat de la terrassa més pròxima de la Tet, és a dir la terrassa més jove, de manera a fer ús de la riquesa de l’aigua tot éssent fora de l’abast dels aiguats destructors.

A Cornellà de la Ribera, durant l’aiguat del 1940, el llit de la Tet va estendre’s fins la Muntada de la Casa de Correus.

El paisatge de l’aigua d’aquest territori de regadiu és històric, els recs alimenten una xarxa d’agulles regant una superfície de territori que se vol la més estesa possible. Transcriu la introducció de Louis Assier-Andrieu d’un article “la part catalane du code civil,”

“L’irrigation fut et reste une donnée essentielle de la productivité de la terre catalane... Ils améliorèrent, écrivait Jaubert de Passa, en 1823, un sol appauvri par les chaleurs et le forcent à produire plusieurs récoltes dans la même saison.”⁴³

El mapa, “carte du Roussillon, du Valespir et Partie du Conflent sur laquelle se trouvent les frontières de Catalogne et de Languedoc, 1719”⁴⁴ indica la Tet, al sud del territori, doblada per esteses d’aiguamolls, la qual alimenta els tres recs majors, independents, el Rec de Cornellà de la Ribera, el Rec de Pesillà de la Ribera i el Rec del Vernet a Pià que fan rodar les moles de cinc molins fariners i quatre molins d’oli i accionen els batans de dos molins drapers. La Tet és una de les preocupacions majors, els aiguats són cruels, persones moren, les terres són emportades, les rescloses i els recs tenen de reconstruir-se. L’inventari del terme de Sant Esteve del Monestir, a l’inici del segle XVII, indica, “un bosch quesdiu La Fagina que era de la vila de Sant Esteve que la ribera se lemporà.”⁴⁵

El Rec de Cornellà de la Ribera

Un projecte d’obres després d’un aiguat indica la seua resclosa per sota de la capella de Sant Martí al terme de Millars:

“en la dita ribera de la Tet costat tramontana i devant del terreny o tuire de la capella de Sant Martí, una tercera resclosa per sobre de la segona resclosa esmentada.”⁴⁶

El Rec de Cornellà de la Ribera alimenta dos molins, un molí fariner i un molí d’oli situats extra-muros al sud del poble.

A les acaballes del segle XVI, el dos molins, propietats d’Anton Joan de Blanes, senyor de Cornellà de la Ribera són situats independents l’un de l’altre en l’inventari dels bens seus l’any 1579:

⁴²A.D.P.O, G774, (24/02/1667).

⁴³Assier-Andrieu, L., *La part catalane du code civil, Etudis rossellonesos dedicats a en Pere Ponsich*, Perpignan, 1987, Le Publicateur, p.505.

⁴⁴Bibliothèque Nationale de France, Boulevard, Richelieu, Paris, GE A 1065.

⁴⁵A.D.P.O, 1BP447, (26/10/1616).

⁴⁶A.D.P.O, 149EDT114, (18/12 /1712).

“fora els barris, una casa, moli de farina, lo qual afronta ab Joan Pons Ramon y ab lo camí de Millas...y juntament ab dit moli, un ort contiguo, camí al mig, confrontan ab lo siminteri de la iglésia de dit lloch y ab en Joan Prunet.”⁴⁷ “fora a la Forsa, una casa, moli de oli, un ort ab dit moli contiguo ab alguns prunes, preseguers, tarongers los quals afronten ab en Prunet de dit lloch y ab una via publica ques va a Sant Feliu de Vall.”⁴⁸

Els dos molins queden possessions de la família de Blanes fins els anys 1650 ; el 1651 un contracte d'establiment de moliner de farina indica Joseph de Blanes y Vallgornera, propietari dels dos molins i situa el molí d'oli al sud del molí de farina,

“dimidia confrontatum cum hostro molendino olear y mei et cum capite anguli de las bassas dicti molendino olear.”⁴⁹

El 1655, un contracte d'arrendament indica Don Bonaventura Camprodon, propietari dels dos molins.⁵⁰

El Rec de Pesillà de la Ribera.

En el mapa del 1719⁵¹ se segueix el llit del rec molt més al sud del poble que avui dia i independent del Rec de Cornellà. El 1814 el Rec de Pesillà, la resclosa del qual era situada a nivell del Bulès, travessava el devesat de Cornellà com n'ha guardat el record el topònim “Canal de Gleu”.⁵² Destrut per l'aiguat del 1814, el seu curs serà canviat i la seva resclosa construïda més a baix al nivell de Sant Feliu d'Amunt.

Al segle XVII, el Rec de Pesillà de la Ribera alimenta un molí fariner i dos molins oliers. Un conjunt molí fariner i molí olier de dues canals s'indica el 1614 pels menesters del repartiment de l'aigua al moment de la collita de les olives.

Dos esments portats per un contracte d'establiment permeten de localitzar el molí fariner, la servitud significada a l'arrendatari de “scurar lo rech de la Canal de Gleu,”⁵³ i el topònim ‘Lo Torrent del Molí dit lo Torrent de Comastrull.’⁵⁴

Hi ha dos molins oliers:

“lo hu dins lo dit lloch de Pesillà dit lo moli den Troter y lo altre fora las murallas de dit lloch dit lo moli del oli de la vila ab sas rodas, rodets, rech, resclosa, aigua y demes ahines de dits molins.”⁵⁵

El Molí d'en Troter, també anomenat Molí de la Torre, comprat per la universitat⁵⁶ confronta amb la casa de Joan Argeles, ferrer i el Carrer de Baixàs.⁵⁷

El 1672 la universitat recupera els dos molins oliers que havia venuts a Francico Ros amb pacte de rescat segons el procediment de venda redimible.⁵⁸

⁴⁷A.D.P.O, 1E111, (20/01/1579).

⁴⁸A.D.P.O, 1E111, (20/01/1579).

⁴⁹A.D.P.O, 3E1/3054, (14/12/1651).

⁵⁰A.D.P.O, 1E895, (04/06/1655).

⁵¹Bibliothèque Nationale de France, Boulevard, Richelieu, GE A1065, *Carte du Roussillon du Valespir et Partie du Conflent sur laquelle se trouvent les frontières de Catalogne et de Languedoc*, Paris, 1719.

⁵²A.D.P.O, 49EDT144.

⁵³A.D.P.O, 3E1/3955, (24/09/1647).

⁵⁴A.D.P.O, 1BP117, (29/10/1686).

⁵⁵A.D.P.O, 1C1818, (1672).

⁵⁶A.D.P.O, H 222, (06/03/1622).

⁵⁷A.D.P.O, 3E1/5847, (17/12/1645).

⁵⁸A.D.P.O, 43J3, (26/08/1655-05/12/1672).

El Rec del Vernet a Pià

El Rec del Vernet a Pià és un rec important tant per la superfície del terme regat que pel nombre de molins que alimenta, a Baho presenta el particularisme d'una divisió en dues branques. Si es considera la porció del seu llit travessant tres pobles, es noten, els dos molins, fariner i d'oli de Vilanova de la Ribera, el molí fariner i el molí draper de Baho i el molí draper i fariner de Sant Esteve del Monestir, tots molins portats pel mapa dels voltants de Perpinyà el 1699.⁵⁹

- A Vilanova de la Ribera, el Rec del Vernet a Pià alimenta els Molins fariner i d'oli d'en Paulet ; són situats extra muros sobre el Rec del Vernet al sud-est del poble. L'inventari dels bens de Lluís Paulet els descriu així:

“dos casals de molins lo hu fariner y laltre olier...affronta ab una colomina de dit Paulet lo rech de dits molins en mig.”⁶⁰

- A Baho, hi ha dos molins, el molí fariner d'Aleix de Senesterra i el Molí draper d'en Pincart. El Molí d'en Pincart pertany a l'Hospital Sant Joan dels Pobres de Perpinyà segons la donació feta per Don Miquel Pincart, canonge de la seu d'Elna:

“A 12 de juny 1573 feu testament Miquel Pincart canonge de Elna en poder de mossèn Onofre Castel notari y fa ereter universal al ospital dels pobres de Sant Joan de la vila de Perpinyà y mori a 15 de juliol 1573.”

Els ingressos d'aquests bens són destinats a perpetuïtat a les primeres necessitats, alimentació i vestidura dels malalts en la pobresa.⁶¹ Aquesta donació és així descrita en l'inventari dels bens de Michel Pincart:

“un molí draper ab son casal y cortal en lo qual hi ha dos nauchs per enfortir draps...i de dotze camps, quatre dels quals toquen el molí”⁶²

El contracte d'arrendament de Bartomeu Lacoste, marxant saboner, porta les dues denominacions : “el molí draper dit Molí den Pincart de l'Hospital dels Pobres de Sant Joan amb dos camps contiguos.”⁶³

És un molí draper situat al límit dels termes de Baho i de Sant Esteve del Monestir sobre una derivació del Rec del Vernet, cavada especialment per a ell segons la concessió del Real Patrimoni a Joan Pincart:

“puga fer un rech per lo qual passia la aygua que arriba del Rech de Vernet y del Moli de Don Juan Taqui cavaller scituat al terme de Baho y la puga fer anar al moli draper que ell dit Pincart te en los termens de Baho.”⁶⁴

No hi havia més activitat molinera drapera a l'inici del segle XIX; el pla cadastral parcel·lari del poble, del 1807, porta la derivació del Rec del Vernet i només el topònim : Mas de l'Hospital.⁶⁵

L'inventari dels bens d'Aleix de Senesterra porta el Molí fariner, és situat extra-muros sobre el Rec del Vernet al sud-oest del poble.

⁵⁹ A.D.P.O, 1C1081, *Atlas Parcellaire de la commune de Baho*, 01/12/1807. Vg, Part Annexos, p.412.

⁶⁰ A.D.P.O, 1E/656, (19/09/1614).

⁶¹ A.D.P.O, 1HDT40, (12/06/1573).

⁶² A.D.P.O, 2HDT40, (12/06/1673).

⁶³ A.D.P.O, 3E1/6965, (29/06/1645).

⁶⁴ A.D.P.O, 1BP 447, (no datat).

⁶⁵ A.D.P.O, 1C1081, *Atlas Parcellaire de la commune de Baho*, 01/12/1807.

“un moli fariner molent ab una mola ab los arnesos scitt ins lo dit lloch de Vilanova...a la plassa confrontant ab la nobla senyora Dona Joseph de Ros, Comtessa de Sant Feliu, y ab dita plassa.”⁶⁶

Aleix de Senesterra té bens a Vilanova de la Ribera, més particularment els bens de Joana de Vilaplana, tanmateix aquesta situació del molí no correspon a una localització a Vilanova.

A Sant Esteve del Monestir, el Rec del Vernet a Pià alimenta el molí del qual la cascada i la torre s'han ben conservats fins avui dia. L'inventari de la Senyoria de Sant Esteve del Monestir realitzat a la demanda de Galderich Pagès, senyor de Sant Esteve del Monestir, porta “el molí fariner y draper, casa y torre del dit senyor.”⁶⁷

El molí és important en la vida econòmica de la parròquia, l'acta de presa de possessió de la senyoria per Antoni de Generés comporta la presa de possessió del molí, indica :

“las casas y molins fariner y draper tot junt situat en dit lloch afronta ab la via pública que va del pont principal del Rech del Molí a la Font del mateix lloch y ab la plassa de part devant del molí.”⁶⁸

El molí fa part dels bens confiscats a Antoni de Generés, noble emigrat, i llegats per real decret a Joseph de Margarit, marquès de Aguilar. És donat, també per real decret, als frares del convent de Santa Mònica dels Agustins Descalsos perquè puguin instal·lar-se a Rosselló.⁶⁹

“el moli que Anthoni Generés tenia y possehia en lo lloch y termens de Sant Esteve... pera que pogan commodament habitar y fer y edificar un convent com millor los apareixera.”⁷⁰

La presència d'aquests religiosos francesos a Perpinyà, és presentada com una necessitat:

“sens sustento y impossibilitats de poder continuar lo servey lo que seria en gran detriment de la guarnitió de vila y castell de Perpinyà per no haver-hi religiosos francesos.”

El molí serà restituit a Antoni de Generés el 1663 després jurament de fidelitat al rei Lluís XIV.

1.3. Inventari documental dels registres parroquials (1587 -1738)

És durant la sessió vint i quatre (11/11/1563) que el Concili de Trento (1545-1563) va enunciar els decrets dogmàtics institucionalitzant la tinguda oficial dels registres parroquials. A Catalunya, els decrets són portats al coneixement del clergat i promulgats pel Concili provincial de Tarragona (1564-1566) ; tanmateix com ho verificarem al curs del nostre estudi, els registres parroquials evolucionaran lentament i no d'una manera homogènia, encara el 1614, el Ritual Romà del papa Pau V portarà obligació a cada parròquia d'enregistrar els sagraments dels baptismes, matrimonis, sepultures, confirmacions.

A França, en l'ordenança reial de Blois (1579) sota François Ier, les actes de baptismes són volgudes actes de referència pel coneixement d'una edat:

“ainsi sera fait registre en forme de preuve de baptesmes qui contiendront le temps de l'heure de la nativité et par l'extraicd dud registre se pourra prouver le temps de majorité ou minorité et fera plaine foy a ceste fin.” (art 51).

Juntament, els registres parroquials de les cinc parròquies cobreixen globalment el segle XVII. Llevat dels registres parroquials de Sant Esteve del Monestir de conservació tardana

⁶⁶A.D.P.O, 1E1415, (28/09/1689).

⁶⁷A.D.P.O, 1BP 447, (1616).

⁶⁸A.D.P.O, 1E 398, (20/03/1644).

⁶⁹A.D.P.O, 1B 394, (28/07/ 1653).

⁷⁰A.D.P.O, 1B 394, (19/11/1652).

en el segle, a partir del 1665, les primeres actes de baptismes conservades són primarenques el 1602 a Baho, el 1611 a Cornellà de la Ribera, el 1608 a Pesillà de la Ribera, el 1594 a Vilanova de la Ribera. No es pot fer la hipòtesi d'una obligació d'escriptura primordial de les actes de baptismes, els llibres de defuncions s'escriuen, ja a final del segle XVI, a Vilanova de la Ribera, (1591) i a Pesillà de la Ribera, (1580).

A Cornellà de la Ribera, el llibre de matrimonis s'obra l'any 1626 i el llibre de defuncions l'any 1621 ; la descripció del registre parroquial pel rector Jacinto Baixet testifica de la pèrdua d'un nombre important d'actes, escrites durant el segon decenni del segle XVII:

“es estado treta una partida de un mortuorum de un llibre de tomo gros ab cobertes de pergami que comença llibre de baptismes, confirmacions, matrimonis, mortuorum y altres coses notables començat lo any 1610.”⁷¹

El terme convingut avui dia “registre, del llatí clàssic, *regerere*: transcriure,”⁷² els clergues de les cinc parròquies el fan servir rarament ; semblaria que la seva introducció, discreta, correspongui amb els primers controls dels fulls de les actes, més o menys al voltant del 1686 i, a partir del 1692, amb l'obligació d'apuntar la llicència de casament acordada per les autoritats episcopals.

“fas fe comtades las partidas continuadas en lo present registre son verdaderes.” escriu el rector Salvador Azemar de Sant Esteve del Monestir.⁷³

Els clergues fan servir el terme genèric “llibre” tant per designar el volum global de les actes com les tres partides de les actes escrites segons el sacrament donat.

“Llibre dels ovis y moren y fan testament en lo loch de Pesillà comensat layn 1580.”

“Llibre De Baptismes Matrimonis Y Funeraries De La Yglesia parroquial De Sant Vincens Del lloch de Baho comensat al primer de janer del any mil sis cents vuitanta sis per mi lo reuerent Ioseph Cabaner Prevera y Rector de Dit lloch.”

Els registres parroquials de les cinc parròquies han conservat uns documents, diversos, diferents d'un registre a un altre.

- A Baho, el rector assumia unes responsabilitats d'obrer ; una part del registre fa ofici de llibre de l'Obra, s'hi troben transcrites:

- unes despeses minores corrents concernint la litúrgia, fetes a partir del 1602 pels rectors Joan Delaris, Sebastià Junci i Joseph Berenger,⁷⁴

La fabricació de dos retaules:

- la fabricació del retaule de l'altar de Sant Sebastià i de Sant Antoni de Pàdua.⁷⁵

- la fabricació del retaule de l'altar de la Verge del Remei.⁷⁶

Uns esdeveniments religiosos:

- el do fet per l'abat de Sant Miquel de Cuixà a l'església del “ligoni de la vera creu,”⁷⁷

- la intronització de les relíquies de Santa Llúcia i de Sant Sebastià,⁷⁸

- la concessió del jubileu de Sant Antoni de Pàdua,⁷⁹

- uns cartells dels visitadors pastorals de Sant Miquel de Cuixà.⁸⁰

⁷¹A.D.P.O, 3E1/ 5837, (11/12/1634).

⁷²Bruguera i Talleda J., *Diccionari etimològic*, Barcelona, 1996 , Enciclopèdia Catalana, p.454.

⁷³A.D.P.O, Registre parroquial de Sant Esteve del Monestir, 5MI570, (14/03/1687).

⁷⁴A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (1626-1628-1635-1645-1668).

⁷⁵A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (18/12/1622).

⁷⁶A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (13/12/1623).

⁷⁷A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (25/12/1610).

⁷⁸A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (1620).

⁷⁹A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (13/06/1620).

⁸⁰A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (1624-1668).

A Cornellà de la Ribera:

- l'atribució del benefici de Na Callava,⁸¹
- un llistat nominatiu no datat dels confirmats amb els padrins respectius,
- una microgenealogia d'una família Pujol.

A Pesillà de la Ribera:

- uns rebuts de rendes de beneficiats concernint les terres arrendades per la comunitat dels beneficiats a Cornellà de la Ribera,⁸²
- un reconeixement de deute entre particulars, no datat.

A Sant Esteve del Monestir:

- un psalm, anònim i no datat,
- dos textos, matèria a sermons, anònims i no datats, tractant del tema del perdó i del tema de la caritat,
- un episodi de la vida de Santa Elisabet, reina del Portugal, a la base d'un sermó,
- un llistat de confirmats.⁸³

A Vilanova de la Ribera:

- la intronització de la relíquia de Sant Pontiano,⁸⁴
- la recepció del llibre de l'obra,⁸⁵
- el respecte d'un llegat pio,⁸⁶
- un cens de població i un cens de terres,⁸⁷
- uns cartells de visites pastorals,⁸⁸
- uns "catàlogos" del compliment Pasqual,⁸⁹
- el "catàlogo o memorial dels que son confirmats,"⁹⁰
- el "codern ahont son las notas de testaments y missas fundadas."
- una ordenança de Lluís XIV, escrita en català.⁹¹
- un cens de parelles casades a una altra parròquia.

Les actes evolucionen, al fil dels anys, dades i millores s'incorporen, reiterades per les autoritats competents, la jerarquia episcopal, l'abat de Sant Miquel de Cuixà i el poder reial. L'assumpte sinòdic de Sant Miquel de Cuixà del 1714 imposa que s'esmentin les quatre dates primordials de la naixença, del baptisme, del matrimoni i de la mort:

"partidas baptismalis matrimonis et sepultura designando no solum diem baptismalis verum etiam nativitatis infantium celebrationis matrimonis ac mortis defuntorum."⁹²

A partir del 1692 els padrins de baptismes, els testimonis de casaments i de defuncions són convidats a firmar l'acta del sagrament. Progressivament, s'instal·larà una certa norma, en el sentit d'enregistrament, les actes hi guanyaran en terme d'enregistrament i hi perdran en terme d'espontaneïtat en l'escrit del rector; un formulari model de redacció en llatí amb buits a completar s'ha proposat a Baho i a Vilanova de la Ribera:

"Original per traurer lletres, o, feus de baptismes, obits, o, asposores.

"T rector et fidem facio ego T prevere et rector parrochialis ecclesia et T loci de T elnenus diocesis : me in archimo dicte ecclesia : librum in venice pargamencis cospertum, non

⁸¹A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (05/03/1671).

⁸²A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (31/01/1743).

⁸³A.D.P.O, Registre parroquial de Sant Esteve del Monestir, 5 Mi570, (22/04/1688).

⁸⁴A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5 Mi716, (23/09/1628).

⁸⁵A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5 Mi716, (29/09/1647).

⁸⁶A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5 Mi716, (13/04/1579).

⁸⁷A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5 Mi716, (30/03/1694,25/02/1694).

⁸⁸A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5 Mi716, (1665-1667-1668-1671-1682).

⁸⁹A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5 Mi716 (1596 - 1597 - 1598 - 1616 - 1668 - 1670).

⁹⁰A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5 Mi716, (21/04/1695).

⁹¹A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5 Mi716, (1664).

⁹²A.D.P.O, H71, (1714).

vicialum, non cancellatum, ne que in aius part es hypestum, led bene llibre custoditum intitulum llibre de baptismes, ovits desposoris, T de la iglesia de St T del lloch de T inceptum T die t mes t anno t et continuatum per rector y T y T per mi T inter quem plurimas partidas in co escriptas inuenta fista tenoris sequentis Vui al T de T mes y any T ab escrit tu ut in ipso libro”.

L’ordenança reial de Saint Germain en Lay (abril del 1667) prescriu la tinguda en doble de les actes dels registres parroquials, la minuta conservada pel rector i la còpia conservada pel jutge, s’aplicarà molt aviat a les cinc parròquies.⁹³ Uns atestats de verificació dels fulls són adjunts als registres parroquials, a Baho a partir del 1686, a Cornellà de la Ribera a partir del 1686, a Pesillà de la Ribera a partir del 1687, a Sant Esteve del Monestir a partir del 1689 ; el 1691, porten informació de la creació de l’Ofici dels Registres. El control de les actes i l’establiment d’un registre anual, es pot pensar per millora custòdia, s’acompanyen d’un canviament important amb l’assentament únicament cronològic de les actes:

“seront tenus les curés ou vicaires six semaines après chaque année expiée de porter ou d’envoyer sûrement la grosse et la minute signé d’eux et certifié véritable, au greffe du juge royal qui l’aura cōyé et paraffé.”

El rector Bonaventura Berta a Vilanova de la Ribera és l’únic rector oficiant a les cinc parròquies que va continuant l’enregistrament segons el mode tradicional de les actes amb la tinguda dels tres llibres, fins la seua mort, el 1720. L’argument avançat de la pèrdua possible del registre de la parròquia massa magrentí és en concordança amb el treball de transcripció de les actes del rector Francesch Bosch que ha emprès per a necessària conservació.

“al primer de janer del any 1684 tinguerem ordre del parlament de mudar de llibre de funeraria obits y baptismes tots anys lo sobredit dia y he continuat un patit llibre comencat als onse de febrer de 1685 y per tant patit llibre per por de perdre he volgut continuar en lo present llibre.”⁹⁴

Tanmateix es pot pensar que la doble assentada de les actes i l’establiment de l’Ofici dels Registres hagin pogut reduir la pèrdua d’actes i beneficiar a la llura salvaguarda.

Uns apunts sobretot a partir de la verificació anual dels registres revelen uns rectors conscienciosos i escrupulosos.

- A Baho, el rector Cabaner y Gacias justifica una anomalia en la cronologia de les actes, l’argument de l’escriptura retardada de les actes que invoca no és blasmable en si mateix, correspon a un comportament general, acceptat.

“la partida de baptisma que es als deu de setembre auria de ser entre estas dos y se escrigue primer per lo rector de Vilanova sent jo fora y jo tenia de escriure los que segueixen primer que eran enderreras.”⁹⁵

- El curat Joseph Pujol a Baho apunta una nota de descàrrec de responsabilitat: “se continuaran las partidas del any mil set sens y quatre per no tenir encara los llibres del dit any.”⁹⁶

Unes esmenes d’omissions involuntàries, uns apunts concerneixen unes rectificacions:

“ lo posar al dotsa de setembre lo dalt dit baptisme o partida no és error sino descuit posat a son loc.”⁹⁷

⁹³L’ordenança reial de Saint Germain en Lay serà reforçada per la declaració del 9 d’abril del 1736.

⁹⁴A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5MI716, (28/11/1699).

⁹⁵A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5MI38, (07/09/1698).

⁹⁶A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5MI38, (1704).

“la qual partida es asy asentada y que per causa de oblit no esta en son lloch posada.”⁹⁸

Les actes no eren sempre redactades el dia mateix en el registre parroquial, els rectors consignaven en primer l'acte complert en un memoràndum. El rector Sebastià Ribes a Sant Esteve del Monestir introdueix, amb l'acord de l'episcopat, dues actes no escrites que la mort del rector Pera Reynalt havia deixades pendents.

“després de la mort del molt reverent Pera Reynalt, prebere, rector de dita iglésia, trobi dins sos papers la nota de obit acy cusida y coneixent molt be lo caràcter de dit reverent lo he fet veure a Monsenyor Illustríssim lo qual després de haver verificada la lletra me ordena de vuydar lo dit obit dins la present minuta juntament ab lo baptisme de Anna Xuruleu perquè lo senyor batlle de dit lloch y pares de la dita criatura han certificat era estada batejada per dit rector lo die y any ab los padrins y son escrits sens que dit rector ne agués assentada la partida.”⁹⁹

Són flagrantis uns indicis de posterioritat d'escriptura encontrats al curs de la lectura de les actes, a Pesillà, la defunció d'una primera muller fa pensar que noves núpcies s'han celebrades : “mori la primera muller de senyeren Sami Serta alias Serrador.”¹⁰⁰

A Cornellà una acta de baptisme indica el temps de vida de la criatura “lo dia de Santa Techla ...mori dins sis dies.”¹⁰¹

Una acta de baptisme porta les dues dates, la del sagrament administrat i la de l'exorcisme practicat un mes abans.¹⁰² L'acta de defunció d'Antiga Rosas s'ha completat amb la celebració dos anys més tard de la missa del cos present i de les honres.¹⁰³

Unes actes s'han pogut oblidar i errors s'han pogut cometre, errors insignificants com una inversió de dates, naixença i baptisme,¹⁰⁴ un lapsus “matrimoni” en una acta de defunció,¹⁰⁵ una data divertida,¹⁰⁶ el cas d'una llicència postmatrimoni no és forçadament un error.¹⁰⁷ La rectificació d'un oblit o d'un error es fa amb l'assentiment de les autoritats bisbals.

Només documents complementaris poden revelar un oblit de transcripció d'acta, a Pesillà de la Ribera, el registre parroquial no porta les actes de defuncions dels “germans Joatchims,” trobats morts en el pou de la Teuleria d'en Boher, enterrats segons l'enquesta criminal al cementiri de Pesillà.¹⁰⁸

Són sobretot les mancances i els buits que poden deplorar-se ja que representen un perjudici greu pel passat genealògic i històric del poble. No és fàcil de destriar entre els dos termes, mancança i buit ; el terme “mancança” és portadora d'una connotació d'existència prèvia aleshores que el terme “buit” expressa el significat del res. He donat el terme genèric de mancances als fulls perduts o destruïts, a les actes tacades, malmeses, il·legibles. Les raons ne són l'obra del pas del temps, de la humitat i de la floridura, la presència natural d'insectes i de rosegadors, la destrucció dels desordres de la guerra i dels incendis, les

⁹⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (12/09/1655).

⁹⁸ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (30/11/1693).

⁹⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Sant Esteve del Monestir, 5Mi570, (13/06/1709).

¹⁰⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (28/03/1611).

¹⁰¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (1626).

¹⁰² A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (29/09/1654, 23/08/1654).

¹⁰³ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (12/08/1654, 16/06/1656).

¹⁰⁴ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (15/08/1690).

¹⁰⁵ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (24/11/1697).

¹⁰⁶ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (30/02/ 1713).

¹⁰⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (06/07/1706).

¹⁰⁸ A.D.P.O, H224.

quals fan que els documents es deteriorin o desapareixin com sovint també el poc de cura i de respecte portats als registres pels humans per desconeixement del valor dels documents. El rector Bonaventura Berta de Vilanova de la Ribera en el seu treball de còpia per a la recuperació d'actes maltractades, avança el període de canvi de clergue després de la mort d'un rector com a particularment propici a pèrdues ; podrien expressar la seua indignació les majúscules que posa als termes "Curiositat" i "Cuidado":

"vui als 18 del mes de nobembre del any mil sis cents norante i sinch he posat en lo present llibre de Baptismes o lo primer codern o fulls tots malmesos que trovi en dita rectoria casi tots parduts de molts rectors antes descosits i moltas partidas qui manquen per poca Curiositat ab que y auriem de tenir gran Cuidado per quant trovi dos sens o tres de òvits que eren dels senyors rectors Thomas Honorat Thomas y de frances Bosch ahon rectors y convenien molt ditas sens y és que mort lo rector com sia mort tant desyada lo aconomo no cuida de escriurer dita partida per memòria."

El llibre dels baptismes de Sant Esteve del Monestir s'obra tard, el 1665, respecte als llibres dels baptismes de les altres quatre parròquies ; el buit representat per aquesta conservació tardana és un buit a nivell patronímic i històric. Les informacions sobre l'epidèmia de pesta del 1652 a Sant Esteve lliurades per altres fonts documentals fan que es deplori la manca d'informacions d'un registre parroquial, anotacions dels clergues, matèria del llistat dels morts, perfils de les evolucions dels baptismes i dels matrimonis, totes dades beneficoses a la descripció de les epidèmies de pesta a Pesillà de la Ribera i a Cornellà de la Ribera.

He qualificat de buits, les informacions no donades, presència femenina, anomenació de les dones i dels albat, mort dels albat.... Tanmateix m'arribarà de considerar absències d'actes potser perdudes com a buits i fins i tot de formular algunes hipòtesis per explicar-les. A l'invers, m'arribarà de considerar com a mancances actes potser mai escrites.

Personalment m'ha destorbada a Vilanova de la Ribera la reescriptura no fidel pel rector Bonaventura Berta de les seves pròpies actes i de les actes escrites pel rector Francesch Bosch al seu temps ; posteriorment dades no apuntades com el lloc de l'enterrament, com els bans publicats o no publicats dels casaments, són afegides com si fos evident per a ell el significat dels buits, aleshores que unes actes, més particularment, les actes que concerneixen la família dels grangers de Santa Eugènia, són ocultades. M'ha semblat que me calia prendre en consideració únicament les actes de primera mà del rector Francesch Bosch, llegibles malgrat tot.

Per la meua part, he penat per desembrollar l'escriptura massa cargolada del rector Salvador Azemar de Sant Esteve del Monestir i no estic tampoc satisfeta del meu desxiframent pel que fa la identitat i la procedència d'unes persones immigrades i d'uns soldats allotjats a les cinc parròquies. D'una manera global les actes són llegibles i pel que fa l'escrit d'uns sacerdots de lectura molt clara, s'encontren més aviat problemes vinculats a la conservació de les actes que problemes de difícil lectura.

Segona part: Estructures tradicionals plurals

2.1. Estructures administratives heterogènies

2.1.1. Dues individualitats : Baho i Vilanova de la Ribera

El marc administratiu i religiós de les cinc parròquies rurals d'aquest petit territori és el, molt complex, de l'Època Moderna, les cinc parròquies al segle XVII, representen, sis pobles, cinc senyories eclesiàstiques i una senyoria civil. L'annexió de Catalunya del Nord a França, el canvi de monarquia, l'absència, un temps, d'uns senyors emigrats, afageixen un grau de complexitat a la representació d'aquest marc administratiu i religiós.

He fet servir el terme individualitat en el sentit d'unitat i d'adequació pel que fa la demarcació territorial entre la senyoria, institució econòmica i religiosa, la parròquia subdivisió de basa de la diòcesi i el poble, conjunt dels habitants.

-Baho és una senyoria eclesiàstica de l'abadia benedictina de Sant Miquel de Cuixà, d'edat de 600 anys, segons la data documental més antiga esmentada per Bernard Alart:

“une bulle de l'an 1010 confirme à ce monastère l'alleu de Baho avec l'église de Saint Vincent les dîmes et tout ce qui lui appartient.”¹⁰⁹

Dels cinc registres, el registre parroquial de Baho és el sol que sigui portador de les relacions entre l'Església i l'abadia de tütela, la raó n'és la subordinació de l'abadia a la jurisdicció papal.

L'abat de Sant Miquel de Cuixà en persona i els visitadors pastorals delegats per l'abat venen al poble per les visites pastorals ; l'expressió “de ningun bisbat”¹¹⁰ declarada en uns preliminars dels cartells d'unes visites pastorals, indica una abadia independent, no sotmesa a la jurisdicció de l'ordinari.

“Nos, Fra Isidro Pont, en quiscun dret, prevere, monjo y paborda de Cerdanya del monestir de Sant Miquel de Cuixà del orde de Sant Benet de ningun bisbat, empero a la santa iglésia romana stant en cap com en membres.”¹¹¹

Laure Verdon situa l'atribució d'aquest privilegi a les acaballes d'un segle X, d'extensió i de potència de l'abadia de Sant Miquel de Cuixà, sota l'impuls de la Reforma eclesiàstica.¹¹²

“En 950, cette abbaye obtient même le privilège d'exemption qui lui permet de se soustraire à l'autorité de l'évêque d'Elne pour se placer directement sous celle du pape. Ce privilège est accordé à Saint-Michel-de-Cuxa avant même que la célèbre abbaye bourguignonne, Cluny, qui en sera le modèle de sa réforme, ne l'obtienne.”

En l'acta de baptisme d'un fill d'Antoni Grillera, batlle de Baho, i Anna, és padrí el “senyor Joseph Bidalet, abat dit de Sant Pere de Galligants.”¹¹³ L'abadia benedictina de Sant Pere de Galligants a Girona té, el 1655, després d'unes dificultats, relacions quietes amb l'abadia de Sant Miquel de Cuixà.

L'abadia benedictina de Sant Pere de Galligants és, al segle XVII, una abadia modesta a la qual s'han vinculats, l'any 1592, sota de la autoritat del papa Climent VIII, els dos priorats de Sant Miquel de Cruïlles i de Sant Miquel de Fluvià, els dos caiguts en la decadència. En

¹⁰⁹ Alart, B., *Notices historiques sur les communes du Roussillon*, Paris ,1869, le livre d'histoire, (Marca 164), p. 86.

¹¹⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (25/09/1645).

¹¹¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (25/03/1668).

¹¹² Verdon, L., *Essor et affirmation d'une société féodale, (1027-1344)*, Perpignan, 1999, Nouvelle Histoire du Roussillon, éditorial, El Trabucaire, p. 379, p 113.

¹¹³ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi 38, (22/08/1655).

aquesta època l'abadia de Sant Miquel de Cruïlles sense més comunitat tenia una vida religiosa restringida, minimal, sota la sola regència d'un prior i d'un sacerdot.¹¹⁴

Unes dificultats van presidir a la unió de l'abadia de Sant Miquel de Fluvià amb l'abadia de Sant Pere de Galligants, en un primer temps el potent abat de Sant Miquel de Cuixà la impugnà i nomenà un nou abat.¹¹⁵ El jurament de l'abat de Sant Miquel de Fluvià a l'abat de Sant Miquel de Cuixà, fou prestat l'any 1598 a l'església de Baho mateixa.¹¹⁶

“le premier mars 1598, François, abbé de Saint Michel de Fluvià, (au diocèse de Gérone), nouvellement promu à cette dignité, devait prêter serment de fidélité à l'abbé de Saint Michel de Cuxa, son seigneur. Il se rendit à cet effet dans l'église de Baho où le serment fut prêté.”

L'abadia de Sant Miquel de Fluvià “des dels volts del 1620, ja no tenia comunitat i s'havia refòs amb Galligants.”¹¹⁷ L'any 1655, el conjunt de les tres abadies és efectiu.

De les cinc parròquies, Baho és la sola no visitada pel bisbe o per un delegat bisbal ; es nota, a finals del segle XVII, la intervenció del bisbe en la celebració de les confirmacions, a Vilanova de la Ribera, el bisbe Joan Hervé Bazan de Flamenvila (1695-1721) agrupa, l'any 1695 de la seua presa de funcions, els confirmats de Vilanova de la Ribera i de Baho.¹¹⁸

Els rectors participen als sínodes anuals a Sant Miquel de Cuixà, on tracten d'uns punts d'assumptes que els visitadors pastorals repercutiran i d'uns detalls administratius ; el rector Joseph Beringer ha consignat una taxació de funcionament del culte:

“als 11 de abril de 1657 se tingué lo sinado en Sant Miquel en lo qual se posa la taxa de lo que los rectors auran de pagar de censos sinodals, la rectoria de Baho es taxada per los censos dels sants olis en un real plata.”

L'abat de l'abadia de Sant Miquel de Cuixà concentra sota la seua sola persona tots els poders, religiós, civil i jurídic. La visió dels poders de la institució que donen les visites pastorals es restringeix al viscut religiós, als comportaments del clergat i dels fidels, a uns problemes materials. Queixes, manaments, amonestacions i sancions a l'encontra dels clergues, dels obrers, dels cònsols, dels parroquians, omplen els cartells els quals seran llegits públicament a missa. La excomunicació, en general seguida d'una pena pecunària, és l'amenaça més corrent.

El desplaçament a Sant Miquel de Cuixà del rector Joan Delaris, de Joan Bartes, obrer, i de Joan Ballo Menor, per rebre de les mans de l'abat, Fra Don Bernat de Cardona, “el ligoni de la vera creu” no és significatiu de la sola abadia, les abadies essent proveïdores de relíquies.¹¹⁹

Vilanova de la Ribera és al segle XVII, senyoria de l'església Nostra Senyora de la Real. A l'origen, senyoria del priorat de Santa Maria d'Espirà de l'Aglí sota la regla de Sant Agustí, es va transferir amb el capítol d'Espirà de l'Aglí a l'església Nostra Senyora de la Real, el 1381.

¹¹⁴ Gran Enciclopèdia Catalana, S.A, Barcelona, volum 13.

¹¹⁵ Gran Enciclopèdia Catalana, S.A, Barcelona, volum 13.

¹¹⁶ Alart, B., *Notices historiques sur les communes du Roussillon*, Paris, 1869, le livre d'histoire, (Marca 164), p. 89.

“L'abbé de Fluvià attendu qu'il y a danger de se rendre du monastère de Fluvià à celui de Cuxà ou en revenir à cause des hommes d'armes du Comte de Foix.”

¹¹⁷ Gran Enciclopèdia Catalana, S.A, Barcelona, volum 13.

¹¹⁸ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (1695).

¹¹⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (25/12/1610).

Després de l'annexió, a partir del 1662, la política de Lluís XIV de submissió dels convents benedictins rosselloneses incorpora l'església de Nostra Senyora de la Real i la parròquia de Vilanova de la Ribera a la mensa episcopal.¹²⁰

2.1.2. Sant Esteve del Monestir i Sant Mamet ; una parròquia, dues senyories, dos pobles.

El terme de Sant Mamet comporta el convent dels frares mercedaris de Sant Mamet i el Mas de Don Gabriel de Llupià, anomenat després del 1651 “el Mas d'en Pellisser.” L'inventari del terme de Sant Esteve demanat per Galdrich Pagès, “senyor y donzell del lloch y terme de Sant Esteve” indica, segons l'ús nominatiu de l'època, els propietaris anteriors:

“fins al cap del terme hahont és el piló de Sant Esteve y Vernet, lo mas de Don Gabriel de Llupià que abans fou de son pare Don Lluís de Llupià y abans de mossèn Xanxo.”¹²¹

El 1651, Monserrat Pellisser, pagès de Perpinyà, compra el mas a Don Gabriel de Llupià.¹²² Uns contractes d'arrendament del mas porten la denominació, “Mas del Procurador Real,” aquesta denominació remunta a Bernat Xanxo, marxant potent, procurador reial, del qual heretà Angela Xanxo y Andreu casada amb Don Francesch de Llupià y de Vallgornera.¹²³ La importància del mas es llegeix amb l'inventari del casoal, tres cases, un cortal, els patis dels bous, un pallier, un celler.

Sant Esteve del Monestir i Sant Mamet units en una mateixa parròquia són dos pobles diferents:

- A nivell religiós, els habitants del Mas d'en Pellisser són administrats per la cura de Sant Esteve ; els habitants de Sant Mamet són enterrats al cementiri parroquial de Sant Esteve. L'acta de defunció de Margarida Selles, precisa aquest particularisme:

“lo cos de Margarida Selles, ortolana del ort den Visens Pelliser, terme de Sant Mamet, parròquia empero, de Sant Esteve.”¹²⁴

- A nivell administratiu, el terme de Sant Mamet és separat del terme de Sant Esteve. L'acta de matrimoni de Bernat Mateu y de Francisca Bordas indicant les funcions de batlle del testimoni, fa descobrir un territori administratiu, comportant un conjunt de termes, vinculats a la comunitat de Sant Joan de Perpinyà:

“Francisco Fhuell, batlle de Sant Mamet y del Rech de Bernet y del terme de Sant Joan y Mallola y balle general de la comunitat de Sant Joan de Perpinyà.”¹²⁵

¹²⁰ Sala, R., Dieu, le Roi, les Hommes, Perpignan et le Roussillon, (1580-1830), Perpignan, 1996, Editorial El Trabucaire, Canet.p.328.

¹²¹ A.D.P.O, 1B 447, (26/10/1616).

¹²² A.D.P.O, 1E300.

¹²³ Lazerme, P., *Noblesa catalana, cavallers y burgesos honrats de Rosselló y Cerdanya*, La Roche s/Yon, 1975-1977,

Matrimoni de Angela Xanxo y Andreu i Don Francesch de Llupià y de Vallgornera, (04/02/1530).

La casa Xanxó, carrer de la Main de Fer, a Perpinyà, és oberta al públic i reb exposicions.

¹²⁴ A.D.P.O, Registre parroquial de Sant Esteve del Monestir, 5Mi570, (27/06/1695).

Antoine de Roux enumera unes capelles de la perifèria de Perpinyà, totes vinculades a l'administració del capítol de Sant Joan, a mig segle XV, per motiu d'un esfondrament de la població : Castell Rosselló (1412), Malloles (1433), El Vernet (1436), Orles (1436), Vilarnau (1443), Sant Assiscle (1452). L'església del convent de Sant Mamet no s'ha indicada, tanmateix la vinculació declarada, al segle XVII, de l'església de Sant Mamet dels frares mercedaris i del Mas d'en Pellisser al capítol de Sant Joan,¹²⁶ fa pensar que per aquest terme, una tal aglutinació hagi pogut tenir lloc.

Sant Esteve del Monestir:

A l'entrant del segle XVII Sant Esteve del Monestir és senyoria eclesiàstica de l'abadia benedictina de Sant Martí del Canigó i senyoria civil de Francès Pagès y Guiomar y Gleu. L'església de Sant Esteve del Monestir és senyoria eclesiàstica recent de l'abadia benedictina de Sant Martí del Canigó segons la butlla del papa Clement VIII, datada del 12/08/1592 apariant, en la renda conventual, el priorat de Sant Esteve del Monestir i el convent de Sant Martí del Canigó.¹²⁷

L'abadia de Sant Martí del Canigó és, al segle XVII, una abadia decadent ; l'abat no anomena el batlle, el bisbe o un delegat autoritzat assumeix les visites pastorals ; el bisbe, Pere Joan Reart en la seua visita pastoral fa el reprotxe a l'abat que drets i deures van junts per a una abadia de títela.

“manan al molt illustre y molt reverent abat de Sant Martí de Canigó del ordre de Sant Benet qui reb los fruits y lluïsmes de dita iglésia parrochial que acabe de reparar la casa de dita rectoria ques comensada de reparar.”¹²⁸

Sant Esteve del Monestir és senyoria d'Antoni de Generés quan s'obra el registre parroquial de Sant Esteve del Monestir el 1665 ; és una senyoria recentment comprada per Antoni de Generés a Joseph Pagès, senyor de Sant Joan Pla de Corts y de Vilarsell y de Sant Esteve del Monestir (1627-1644).¹²⁹

El llinatge de Generés és present en els registres parroquials, els senyors ells mateixos i els seus descendents són indicats padrins en unes actes de baptismes. Domingo de Generés i Cicília de Generés Montalt y Riu són tots dos enterrats a l'església de Sant Esteve del Monestir, a la capella del Roser.

“és estat depositat en la iglésia parrochial del lloch de Sant Esteve del Monestir lo cadaver del noble senyor Don Domingo de Generés, senyor del present lloch.”¹³⁰

“al cadaver de la noble dona Cicília de Generés y Riu, senyora de es lloch en la iglésia del present lloch de Sant Esteve del Monestir.”¹³¹

¹²⁵ A.D.P.O, Registre parroquial de Sant Esteve del Monestir, 5Mi570, (04/06/1686).

¹²⁶ De Roux A, *Perpignan de la place forte à la ville ouverte, Xe -XXe siècle*, Perpignan, 1996, Archives communales de Perpignan, p. 269.

¹²⁷ A.D.P.O, H191, (12/08/1592).

¹²⁸ A.D.P.O, 6J20, (1635).

¹²⁹ A.D.P.O, 1E635, (18/03/1644).

¹³⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Sant Esteve del Monestir , 5Mi570, (24/10/1704).

El llinatge de Generés presenta diverses escriptures, en els testaments d' Antoni de Generés i de Domingo de Generés no apareix la partícula nobiliària “de” com tampoc l'accentuació de la “e” final.

He agafat l'escriptura del patróim portada per l'acta de defunció de Domingo de Generés en el registre parroquial de Sant Esteve del Monestir, on es fa servir la partícula “de” i la “e” final accentuada.

¹³¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Sant Esteve del Monestir , 5Mi570, (10/10/1714).

Tres llinatges de senyors se succeïxen a Sant Esteve del Monestir al curs del segle XVII:

- el llinatge Pagès dels senyors de Sant Joan Pla de Corts y de Vilarsell y de Sant Esteve del Monestir : Francès Pagès (1571-1608), Galderich Pagès (1608-1627), Joseph Pagès (1627-1644).
- el llinatge de Generés : Antoni de Generés (1644- 1670) i el fill seu Domingo de Generés (1670-1707).
- el marquès d'Aguilar (1653- 1663).

Elements de genealogia del llinatge Pagès: (1571-1644)

04/04/1571: Francès Pagès, senyor de Sant Joan Pla de Corts, pren possessió del terme i poble de Sant Esteve del Monestir en nom de la seua esposa Raphaëla Guiomaris de Gleu.
Raphaëla Guiomaris de Gleu és la filla d'Antoni i de Catherina de Gleu, senyors de Sant Esteve del Monestir.

09/04/1635: Joseph Pagès fill de Galderich Pagès i Paula de Vallgornera contreu matrimoni amb Marianna del Viver, filla de Tadeu del Viver y de Sant Martí senyor dels llocs de Maurellàs y de Calça i de dona Maria del Viver y de Descallar.

Els senyors de Generés de Sant Esteve del Monestir (segle XVII).

El 16/03/1644, Antoni de Generés compra “castell, termens, molins, hostal, forn, heretats y cases totes y sengles y drets en dit lloch de Sant Esteve del Monestir” per preu de “dotsa milia lliuras barceloninas a lo illustre senyor Josep Pagès y de Vallgornera de Sant Joan Pla de Corts y de Vilarsell.”¹³²

La cerimònia de presa de possessió té lloc a Sant Esteve del Monestir el 20/03/1644.

El 10/06/1650 Antoni de Generés és confirmat, senyor de Sant Esteve del Monestir, pel duc de Vendôme, lloctinent general del Principat de Catalunya.¹³³

El 1653, acusat de “crim de rebeldia y habitar en terras y juridictio del rey catolich” els seus bens són confiscats per real decret i donats a Joseph de Margarit, marquès d'Aguilar, i registrats en el Real Patrimoni el 22/07/1653.

El 1663 els seus bens són restituits a Antoni de Generés després jurament de fidelitat al rei de França entre les mans de François Romanya, veguer del Rosselló i del Vallespir.¹³⁴
Antoni de Generés és enterrat a l'església de Sant Francesc davant de l'altar de Sant Antoni de Pàdua.¹³⁵

¹³² A.D.P.O, 1E399, (16/03/1644).

¹³³ Capeille, J., *dictionnaire des biographies roussillonnaises*, Perpignan, 1914, Comets, Marseille, 1978, Lafitte.

¹³⁴ Capeille, J., *dictionnaire des biographies roussillonnaises*, Perpignan, 1914, Comets, Marseille, 1978, Lafitte.

¹³⁵ A.D.P.O, 1E399, Enterrament d'Antoni de Generés, (07/05/1670).

Elements de genealogia de la família de Generés: (1644-1653 ; 1663-1704)

Ferrant de Generés casat amb Margarida Hitie

02/10/1614: Defunció de Ferrant de Generés

Descendants:

Joana Anna casada amb Francesch Beda, negociant de Canet.

Montserrat, Margarida.

09/03/1604: Baptisme, Antoni.

15/07/1629: Matrimoni d'Antoni de Generés i de Francisca Pasqual y Samara, filla del notari Pere Pasqual i de Isabel Samara.

07/05/1670: Defunció d'Antoni de Generés.

Descendants:

Gerònim,

Domingo, (17/01/1636-07/05/1670) ,

Joseph 19/01/1690: Casament en primeres núpcies amb Maria de Ortaffa y de Vilaplana.

07/02/1701: Casament en segones núpcies amb Maria d'Oms y Meca.

Rosa, casada amb Don Joseph Perarnau, Senyor del Castell i Terme de La Rocha.

Domingo de Generés, senyor del lloch y terme de Sant Esteve del Monestir:

Casat amb Dona Cicilia Montalt y Riu, filla de Don Joseph Montalt y Riu i Dona Catharina Montalt y Pi.

22/10/1704: Domingo de Generés és enterrat a l'església de Sant Esteve del Monestir, a la capella del Roser.

10/10/1714: Dona Cicilia de Generés Montalt y Riu és enterrada a l'església de Sant Esteve del Monestir, a la capella del Roser.

2.1.2. Cornellà de la Ribera i Pesillà de la Ribera: dues parròquies i una senyoria.

Cornellà de la Ribera com Pesillà de la Ribera són senyories antigues de l'abadia de Santa Maria d'Orbieu en Llenguadoc, anomenada abadia de Lagrasse.

Bernard Alart indica un primer document d'unes adquisicions de l'abadia de Lagrasse a Pesillà de la Ribera datat del 893, i a Cornellà de la Ribera datat del 951.¹³⁶ Sotmesa a la regla benedictina per Louis le Pieux, l'any 817, l'abadia de Lagrasse integra al segle XVII la reforma de la congregació de Saint Maur.¹³⁷

“Le rattachement de l'abbaye de Lagrasse à la congrégation de Saint Maur, en 1662-1663, sous l'abbatiat de Jean de la Rivière, constitue l'ultime réforme ayant notamment pour résultat de donner une impulsion nouvelle aux études.”

L'anomenació del rector per l'abat de l'abadia de Lagrasse és ratificada pel bisbe ; les dues cures actuen sota de l'autoritat del bisbe, són sotmeses a la jurisdicció del bisbat. De les cinc parròquies, Pesillà, la més important en nombre d'habitants, és la sola que posseeix un edifici, la casa de la Pabordia, per a l'allotjament de l'abat o del seu representant i per a la tinguenda de les reunions de la universitat.¹³⁸ Cada any, el darrer diumenge abans de la festa

¹³⁶ Alart, B., *Notices historiques sur les communes du Roussillon*, Paris, 1869, le livre d'histoire, p.107

¹³⁷ *L'abbaye de Lagrasse*, guide du visiteur par Jean Blanc, Archéologie du Midi Médiéval, p. 32.13.

¹³⁸ La casa de la Pabordia comunica amb l'església per una porta situada al nivell de les fonts baptismals com ho indiquen uns cartells de visites pastorals

A.D.P.O, H222, (1653). “la porta de la pabordia que se entraba dins la iglesia,”,

de Tots Sants,¹³⁹ el camarer de l'abat de l'abadia de Lagrasse assisteix a l'elecció anual dels dos cònsols.

“en la casa y pabordia del senyor camarei de la Grassa haont de temps immemorial ses acostumada convocar y a so de campana y cryda feta pel porter.”¹⁴⁰

A Cornellà de la Ribera un delegat de l'abat assisteix a l'elecció dels dos cònsols, la data de “la vigília o dia de Sant Andreu” s'abandona el 1622 per “lo dia o vespra de la festa de la nativitat del gloriós Sant Joan Baptista.”

2.2. Poders eclesiàstics singulars

2.2.1. Vacació diocesana

El rector Francès Bordoncle recorda en el preliminar d'una acta la seua jerarquia, el bisbe d'Elna nominat pel rei d'Espanya és d'origen espanyol:

“regnante in Hispania Philip 4.A in romana ecclesia Urbano 8. A Elnen Francisco Lopez y de Mandosa.”¹⁴¹

Per a la diòcesi del Rosselló, al segle XVII, des del 1641, el problema major, és la vacació de la seu bisbal la qual perdurà vint i set anys.

A Catalunya del Nord és el Concili de Trento el qual regeix l'Església, el papa anomena el bisbe aleshores que, a França, és el Concordat de Bolonya, (1516), el qual regeix l'Església,¹⁴² el rei de França anomena el bisbe. Al darrer bisbe anomenat pel papa no se pot subsistir un bisbe anomenat pel rei, el papa refusa que s'apliqui el Concordat de Bolonya a Rosselló, terra regida pel Concili de Trento. Les visites pastorals van continuant a la diòcesi, conduïdes per clergues delegats dels canonges Joan Baptiste Chiaveri i Hierònim Leopart, personatges actius. A Vilanova de la Ribera els visitadors pastorals, Joseph Balla, canonge de l'església de la Real, és delegat pel canonge de l'església d'Elna, Joan Baptiste Chiaveri,¹⁴³ Joseph Altissen, domer de la iglésia parroquial de Sant Feliu d'Avall i Joseph Pabat, rector de l'església de Clairà són delegats pel canonge de l'església d'Elna, Hierònim Leopart.¹⁴⁴

Aquesta vacació troba solució sota la forma d'un indult papal el qual permet a Lluís XIV d'anomenar el bisbe, Vicens de Biure y Margarit el 1669. En les parròquies rurals, les estructures tradicionals religioses, la litúrgia pròxima dels parroquians, la unitat religiosa i civil han assegurat la continuïtat del culte durant aquest temps llarg de vacació.

Vicens de Margarit es desplaça a Vilanova de la Ribera, per a una visita pastoral, l'any 1671. Després es noten, a Sant Esteve, del Monestir bisbes d'origen francès, Louis Hubert de Montmor (1683), Joan Hervé Bazan de Flamentville (1698), Joan Mathias de Grammont de Canta (1727, 1731, 1738).¹⁴⁵

A.D.P.O, 114EDT102, (03/02/1605). “que tanquen ab clau per part de dins la porta del cap de la scala que puja a la pabordia.”

¹³⁹ A.D.P.O, H223, (31/10/1649).

¹⁴⁰ A.D.P.O, H222, (30/10/133).

¹⁴¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (1628).

¹⁴² Pel Concordat de Bolonya firmat el 1516, el rei de França anomena els bisbes.

¹⁴³ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (06/04/1659).

¹⁴⁴ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (12/04/1665, 23/01/1667, 14/11/1668).

¹⁴⁵ A.D.P.O, 16J20, visites pastorals.

2.2.2. La comunitat dels beneficiats de Pesillà de la Ribera

La presència i l'assistència d'una comunitat de beneficiats¹⁴⁶ a Pesillà de la Ribera s'indica en les actes de defuncions.

“mori Joseph Alanxo, fill de Francisco Alanxo, ab assistència dels capellans de la comunitat de preveres de Pesillà”¹⁴⁷

Hi ha indistinció entre les formulacions, comunitat de beneficiats, comunitat de preveres i comunitat de capellans. El diccionari eclesiàstic defineix la comunitat de beneficiats:

“un cos format per beneficiats que serveixen en una església amb regles i estatuts propis amb uns ingressos que usualment depenien en gran part de les distribucions corals i altres participacions de culte.”

Al segle XVII, es nota unes comunitats de preveres instal·lades en unes parròquies pròximes de Pesillà de la Ribera, a Millars, a Illa, a Estagell, a Ribesaltes.

A Pesillà de la Ribera, les actes de defuncions i les reunions d'extracció dels càrrecs indiquen una comunitat eclesiàstica secular modesta, Catherina Basset, donzella de quinze anys és enterrada amb l'assistència de “tota la comunitat que son 5 preberes,”¹⁴⁸ “tota la comunitat que són quatre preberes” assisteix a l'enterrament d'Antoni Pujol, mestre fuster.¹⁴⁹

Al curs d'una reunió, els beneficiats de la comunitat que es planyen d'un deficit de preveres, indiquen aquests mateixos nombres.

“son moltes les obligacions dels preveres benefeciats de dita comunitat residint qui de ordinari no són sinó quatre y poques vegades arriban a numero de sinch.”¹⁵⁰

El terme “residint ” diferencia en el conjunt dels beneficiats de l'església Sant Pere i Sant Feliu, els beneficiats vivint a la parròquia, dels beneficiats que no hi viuen i no participen al funcionament d'aquesta.

El memorial de la comunitat assentat l'any 1674 indica dotze preveres, inclòs el rector, tots beneficiats de l'església Sant Pere i Sant Feliu de Pesillà de la Ribera : la mort del curat Honorat La Font ha deixat vacant un benefici, sis beneficiats resideixen a la parròquia, tres beneficiats no hi resideixen ; pel que fa dos beneficis “no se sap qui els posseeix.”¹⁵¹

Cada any el més soviny “lo dia de la vigília de Sant Joan de juny” segons els estatuts de la comunitat, els beneficiats es reuneixen en consell general al cor de l'església en presència d'un notari o del seu substitut per a una nova “extractio de carrechs” i per discutir dels negocis de la comunitat. En el recompte següent són anomenats els beneficiats presents a unes reunions d'extracció dels càrrecs. He posat en itàlica els rectors de la parròquia.

¹⁴⁶El diccionari eclesiàstic dona del terme “benefici” la definició següent :

“el benefici és l'assignació perpetua d'unes rendes a la manutenció d'un clergue que compleix unes determinades funcions de culte o pastorals.”

¹⁴⁷A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi 460, (27/01/1648).

¹⁴⁸A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi 460, (21/07/1700).

¹⁴⁹A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi 460, (16/08/1701).

¹⁵⁰A.D.P.O, G833, (11/06/1629).

¹⁵¹A.D.P.O, G834,

Són registrats :

“el rector (benefici fundat per ...Comellas), Miquel Llarch (benefici fundat per Pere Saragut i la comtessa de Sant Feliu), Joseph Foixet (benefici fundat per Jaubert Sassons), Blasi Vilanova (benefici fundat per Jaume Jasbert), Joseph Bonafos (benefici fundat per Francisco Vidal), Joan Foixet (benefici fundat per Guillem Marti).”

No resideixen al poble, Blasi Cusseau de Vinçà, Miquel Ciuroles de Pesillà i Jaume Andreu, vicari del Voló.

Anys de les extraccions	Beneficiats que han votat	Nombre de beneficiats
1581	Joan Boer ; Pere Boher ; Sadurn Sagui àlias Bou ; Jaume Troter.	4
1590-1591-1597	Antoni Alanxo ; Pere Boer ; Monserrat Carbonell ; Jaume Troter	4
1601	Antoni Alanxo ; Pere Boer ; Monserrat Carbonell ; Monserrat Casanova ; Jaume Troter.	5
1604	Pere Boher ; Monserrat Carbonell ; Monserrat Casanova ; Jaume Troter	4
1606	Pere Boher ; Monserrat Carbonell ; Jaume Troter.	3
1608	Pere Boher ; Monserrat Carbonell ; Monserrat Casanova ; Jaume Troter.	4
1609	Pere Boher ; Monserrat Carbonell ; Monserrat Casanova ; Frances Ferriol ; Jaume Troter.	5
1613	Pere Boher ; Monserrat Casanova ; Frances Ferriol ; Pere Antoni Montardo.	4
1617	Antony Ballo ; Pere Boher ; Frances Ferriol ; Pere Antoni Montardo.	4
1621	Pere Boher ; Francesch Bordoncle ; Frances Fariol ; Pere Antoni Montardo.	4
1622-1623-1624	Antoni Ballo ; Pere Boher ; Francesch Bordoncle ; Frances Ferriol	4
1623	Antoni Ballo ; Pere Boher ; Bordoncle ; Frances Ferriol	4
1624	Antoni Ballo ; Pere Boher ; Francesch Bordoncle ; Frances Ferriol	4
1626	Antoni Ballo ; Pere Boher ; Francesch Bordoncle ; Simon Boyxa	4
1627	Antoni Ballo ; Joan Pere Baraller ; Simon Boyxa ; Frances Ferriol	4
1628	Antoni Ballo ; Joan Pere Baraller ; Francesch Bordoncle ; Simon Boyxa	4
1629	Antoni Ballo ; Joan Baraller ; Francesch Bordoncle ; Frances Ferriol	4
1634	Antoni Ballo ; Frances Ferriol ; Pere March	3
1635	Antoni Ballo ; Joan Baraller ; Pere March	3
1636-1637	Antoni Ballo ; Joan Baraller ; Miquel Boher	3
1638	Joan Baraller ; Miquel Boher ; <i>Raphael Bordoncle</i>	3
1645	Miquel Anglada ; Antoni Alanxo ; Sadurn Aiales ; Miquel Boher	4
1649	Joan Alanxo ; Miquel Boher ; <i>Francisco Mifra</i> .	3
1655	Miquel Boher ; Francisco Carboles ; <i>Francisco Mifra</i> .	3
1656-1657	Miquel Anglada ; Francisco Carboles ; <i>Francisco Mifra</i>	3
1665	Blasi Llarch ; Bartomeu Poch ; Antoni Terras	3
1668	Francisco Carboles ; Blasi Llarch ; Honorat Lafont ; Antoni Terrats.	4
1669	Francisco Carboles ; Honorat Lafont ; Blasi Llarch ; <i>Bartomeu Poch</i>	4
1672	Francisco Carboles ; Galdarich den Llarch ; Honorat Lafont ; Blasi Llarch ; <i>Bartomeu Poch</i> ; Antoni Terrats.	6
1677	Joseph Anglada ; Francisco Carboles ; Galdarich den Llarch ; <i>Blasi Llarch</i> ; Miquel Llarch ;	5
1678	Francisco Carboles ; Galdarich den Llarch ; <i>Blasi Llarch</i> ; Miquel Llarch	4
1686	Vicens Cami ; Joseph Foixet ; <i>Matheu Garbi</i> ; Honorat Lafon ; Miquel Llarch.	5
1690-1691	Joseph Albert ; Joseph Foixet ; <i>Matheu Garbi</i> ; Miquel Llarch ; Blasi Vilanova.	5
1692-1693	Joseph Albert ; Joseph Foixet ; <i>Matheu Garbi</i> ; Honorat Lafon ; Miquel Llarch ; Blasi Vilanova.	6
1694	Joseph Bonafos ; Joan Foxet ; Joseph Foixet ; <i>Matheu Garbi</i> ; Miquel Llarch ; Blasi Vilanova.	6
1695-1696	Joseph Bonafos ; Joseph Foixet ; <i>Matheu Garbi</i> ; Miquel Llarch Blasi	5

	Vilanova.	
1697	Joseph Bonafos ; Joseph Foyxet ; <i>Joseph Gaixet</i> ; Honorat Lafon ; Miquel Llarch ; Blazi Vilanova.	6
1698-1700	Joseph Foyxet ; Joan Foxet ; <i>Joseph Gaixet</i> ; Miquel Llarch ; Blazi Vilanova.	5

Tots els preveres no són presents a les reunions d'extracció dels càrrecs com ho revelen l'absència i la reaparició d'unes nominacions ; el nombre de preveres a les reunions oscil·la entre tres i quatre preveres del 1606 fins el 1638 i a partir del 1672 entre cinc i sis preveres. Es remarca que uns curats, indicats en el registre parroquial o portats en altres fonts documentals són absents d'aquest recompte:

- Andreu Borrell, síndic de la comunitat l'any 1668, beneficiat de l'església de Sant Joan de Perpinyà.¹⁵²

- Vicens Camí el qual participa a la refosa dels nous estatuts, l'any 1683.¹⁵³

- Vicents Solages, "prevere y beneficiat de Nostra Señora de la Real de la vila de Perpinyà."¹⁵⁴

La comunitat és vinculada a la cura, els rectors fan part de la comunitat però tots els rectors no són beneficiats de Sant Pere i de Sant Feliu. El rector Mateu Garbí el qual participa a l'elaboració dels nous estatuts de la comunitat és beneficiat de l'església de Sant Mateu de Perpinyà.¹⁵⁵ La comunitat de Pesillà de la Ribera presenta doncs una estructura particular molt important en termes de conseqüències econòmiques i de relacions entre els beneficiats, hi ha una comunitat de beneficiats de l'església de Sant Pere i de Sant Feliu de Pesillà a l'interior d'una comunitat general.

Michel Brunet subratlla l'existència de beneficiats elegits segons criteris imposats pel fundador:

"com ara que l'obtentor fos sempre de la mateixa família o el seu poble i hom els anomenava beneficiats patrimonials."

El recompte dels beneficiats a l'extracció dels càrrecs indiquen una preferència patronímica pesillanenca marcada pel que fa els beneficiats de l'església de Sant Pere i de Sant Feliu: el patrónim Boher apareix tres vegades, el patrónim Llarch, tres vegades, el patrónim Foixet, dues vegades. Semblaria que més que no pas la voluntat del fundador sigui la imbricació entre la cosa eclesiàstica i la societat civil la qual afavoreixi el nomenament de beneficiats eixits de la societat pesillanenca. Mort un beneficiat de Sant Pere i Sant Feliu, els cònsols de Pesillà o una persona del poder local pesillanenc o un prelat presenten un curat pel benefici deixat vacant. A la mort d'Anthoni Ballo, el cònsol, Jaume Fabressa, presenta Saturni Argelès a la successió al benefici fundat per Arnau Xifra deixa vacant,

"per ser los cònsols de dita universitat de dit lloch de Pessillà certs e indubitats patrons"¹⁵⁶

Quan un nomenament de sacerdot destorba o quan un litigi oposa uns curats, és aquesta condició de preferència pesillanenca que es reivindica com un ús,

"que sempre se es vist de temps que excedeix memoria de homens"

s'utilitza l'argument de força de regla d'estatut,

¹⁵² A.D.P.O, H 224, (23/01/1668).

¹⁵³ A.D.P.O, G 833, (25/06/1683).

¹⁵⁴ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (14/09/1629).

¹⁵⁵ A.D.P.O, G 833, (25/06/1683).

¹⁵⁶ A.D.P.O, G 833, (09/07/1640).

“en virtut de indult aplicat lo qual se presumbla inmemorialitat de temps que baix se dira dret.”¹⁵⁷

Quan el benefici de l'altar de Sant Blasi fundat per Guillem Martí, deixat vacant a la mort de Pere Antoni Montardo, s'atribueix a Narcís Negrell, prevere de Girona, Francès Bordoncle, que aquesta nomenació priva del càrrec de diaca, n'apela a l'arquebisbe de Tarragona.¹⁵⁸ La lluita per a la nominació al benefici fundat per Arnau Xifre al·liberat a la mort d'Antoni Ballo, començada el 1640 és encara viva el 1646 ; Francisco Mifra, síndic, s'oposa a la nomenació d'Antoni Prunet, “estrany” de Cornellà de la Ribera, presentat pels cònsols de Pesillà de la Ribera. Avança la voluntat del fundador del benefici que “fos presentat fill originari de dit lloch de Pesillà” i acusa els cònsols de voler “llevar lo pa als fills y donar lo als estranys aqui no es degut.”¹⁵⁹

Els beneficiats de Sant Pere i de Sant Feliu de Pesillà són anomenats a vida, no tenen cap escrúpol d'oposar-se a les autoritats eclesiàstiques i civils, les lluites administratives revelen conflictes de natura econòmica. Els estatuts els quals han regit la comunitat “per lo miserable y calamitos temps de la guerra y pesta qui a tant afligit est poble,” reconsiderats i definits de nou l'any 1683, no porten cap article de preferència pesillanenca. Els beneficiats són junts durant la celebració dels oficis on canten i resen, després, celebren les misses de fundació segons el repertiment preparat pel regidor de misses. Les caritats de missa són distribuïdes “per ordre segons llur admissió y segons la convenència del poble.” Un sistema de ploms o pellofes de presència “per obligar als preberes beneficiats residents que ab mes puntualitat complen a llurs obligacions ab llur interessetia en lo cor” s'ha posat en plaça ; es pot pensar que aquest sistema que s'observa també en la comunitat dels beneficiats de l'església de Sant Jaume de Perpinyà era en vigor al si de totes les comunitats seculares. Els problemes es plantegen al moment de la distribució de les rendes de la comunitat que, es reparteixen només els beneficiats de Sant Pere i de Sant Feliu de Pesillà.

2.2.3.Trienni de curats a Pesillà de la Ribera.

Michel Brunet nota en la descripció d'unes estructures eclesiàstiques rosselloneses al final del segle XVIII “ce qui fait la particularité de l'institution roussillonnaise, c'est que la cure est parfois rattachée à la communauté.”¹⁶⁰

Aquest particularisme es nota a Pesillà de la Ribera al segle XVII fins el 1640¹⁶¹ ; fins aquesta data, la cura, com ho revelen els registres parroquials és administrada singularment per tres curats de la comunitat.

“Libre de bateix de la iglésia parroquial de Sant Feliu de Pesillà en lo trienni de la cura de mossen Boer, Carbonell, y Casanova scomensant en lo mes de setembre 1608.” “Mossèn Frances Ferriol, mossèn Simon Buixa y mossèn Joan Baraller...lo corrent trienni regint la cura de ànimes.”¹⁶²

Raphel Bordoncle, és el primer rector de l'església de Pesillà, declarat al segle XVII després de uns quants anys assumits de vicariat al si de la comunitat.

¹⁵⁷ A.D.P.O, 3E1/5847, (05/06/1645).

¹⁵⁸ A.D.P.O, 3E1/5847, (06/09/1630).

¹⁵⁹ A.D.P.O, 3E1/5848, (11/10/1646).

¹⁶⁰ Brunet, M., *Le Roussillon face à la Révolution Française*, Perpignan, 1989, col·lecció Història, editorial, El Trabucaire, p.20.

¹⁶¹ Els conflictes entre els beneficiats de l'església Sant Pere i Sant Feliu i els altres curats, beneficiats d'altres esglésies o no beneficiats, fan que es pringui precaucions d'ús en termes d'evolució de la cura i de dates. Tret de les declaracions dels curats, no puc certificar de la realitat d'aquest funcionament.

¹⁶² A.D.P.O, 3E1/5835, (21/02/1632).

“Jo Raphel Bordoncle prevere y rector de la iglesia parrochial de Sant Feliu del lloch de Pesillà.”¹⁶³

Pesillà de la Ribera és senyoria de l'abadia de Lagrasse ; a Cornellà de la Ribera, parròquia de la mateixa senyoria, el rector de la parròquia, anomenat per l'abat és entronitzat pel bisbe. Aquest funcionament tripartit de la cura sota de la responsabilitat de tres curats designats segons un procediment intern i propi a la comunitat, planteja el problema de l'existència d'una entronització pel bisbe, com a Cornellà, i, fins i tot de l'autoritat que pot tenir el bisbe sobre aquests beneficiats.

Raphel Bordoncle és beneficiat de l'església de Sant Joan de Perpinyà:

“prevere y beneficiat de la iglesia insigne y collegiada de Sant Joan de la vila de Perpinyà y vicari de la iglesia parrochial del lloch de Pesillà.”¹⁶⁴

Es troba en una situació, en ella mateixa, portadora de conflictes econòmics, en terme de repartiment de les rendes de la comunitat, reservades als sols beneficiats de Sant Pere i de Sant Feliu. El 1646, el seu servei molt reduït i complet sense ajuda, com a conseqüència de relacions totalment degradades amb els altres beneficiats obliguen el consell general dels homens a posar plet al capítol d'Elna i al rector:

“lo rector de la present vila de alguns pochs anys ha esta part deixa de ferla servitut que antes y de temps immemorial a esta part sos predecessors han acostumat y ara de pochs dias ha esta part anant de mal a pijor.”¹⁶⁵

Raphel Bordoncle prendrà possessió de la cura de Vilanova de la Ribera amb títol de rector.

¹⁶³ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (04/04/1640).

¹⁶⁴ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (06/09/1637).

¹⁶⁵ A.D.P.O, H223, (15/07/1646).

Tercera part: La família

3.1. *Imatge de coresidència*

3.1.1. Representació de la família

A Vilanova de la Ribera dos llistats del compliment pasqual elaborats els anys 1616 i 1668 agrupen, per cada casa, les persones d'edat de confessa que hi viuen juntes ; no són indicats els infants els quals no han aconseguit l'edat de combregar

El primer llistat s'intitula, "El memorial de les persones ques son trobades en lo lloc de Vilanova de la Ribera en lo any 1616 pera la cerca dels questan obligats a la sagrada confessió y comunió."¹⁶⁶ L'obligació del compliment pasqual permet de suposar que totes les cases siguin representades i que, llevat dels infants i d'unes persones impedides, la composició de les famílies aparegui al complet al moment de l'elaboració dels llistats. Es planteja tanmateix la qüestió de la presència dels treballadors de temporada i de les persones de pas.

El cap de casa, anotat en primer, és sol portador del cognom, el terme "la casa" és representatiu d'unitat patronímica, els altres membres són designats amb el nom i els lligams de parentat o de treball que l'uneixen al cap de casa ; la designació dels mossos indueix el sentit d'una unitat econòmica:

"Joan Del Caser y Angela muller y Matheu y Bernat fills y Angela cunyada y ... mosos."

El segon llistat intitulat, "El chatàlogo de confessats del any 1668,"¹⁶⁷ assentat segons la mateixa estructura, casa per casa, esmenta el cognom de totes les persones ; introdueix el concepte de família patriarcal i confirma l'idea d'una unitat econòmica expressada també pel llistat de l'any 1616 amb la presència de boers, boarats, pastors:

"Pere Martret, pagès, Angela Martret sa muller, Anna Martret sa mare, Joseph Martret son fill, Francisca Martret sa fille, Jaume Forcada, boher i Francesch, boarat."

L'estructura dels dos llistats segons les famílies es retroba en el cens "nombre de familles"¹⁶⁸ assentat a Baho l'any 1686 el qual fa coincidir les expressions "cap de casa" i "cap de família." Aquest cens, portador per a cada casa, d'un únic patrónim, dels membres de la família, del nombre d'infants, del nombre de domèstics i de les superfícies de les terres conreades, dona al terme "casa" una representació de lloc d'habitació, portador d'un llinatge i d'una unitat d'explotació.

La família és pot doncs aprehendre segons una imatge de coresidència, d'unitat patronímica i d'unitat econòmica ; el cap de família és el cap de casa, els termes família i casa són sinònims.

La presència d'un únic cap de casa per família que s'observa en els dos llistats del compliment pasqual correspon a una situació majoritària però no absoluta.

El cens del 1686, aixecat a Baho, indica tres caps de casa, germans, designats individualment, viuen junts en una mateixa casa ; el nombre d'infants i les superfícies de terres conreades indicats separats per a cadascú dels germans donen compte de tres unitats d'explotació.

"Els germans Delarisos estan tots dins una casa, los dos són casats, lo altre és viudu."

¹⁶⁶ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi 717, (1616).

¹⁶⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi717, (1668).

¹⁶⁸ A.D.P.O, 1C1653, (1686).

El recompte següent porta, en el cas puntual dels dos llistats del compliment pasqual a Vilanova de la Ribera, el nombre de famílies corresponent al nombre de persones adultes vivint en una casa.

Nombre de persones per família	1	2	3	4	5	6	7	8	10
Nombre de famílies el 1616	3	15	7	6	1	2	1	1	/
Nombre de famílies el 1668	9	16	3	2	3	/	1	1	1

La xifra igual de trenta sis famílies en els dos llistats elaborats a dues dates molt distanciades, els anys 1616 i 1668, no pot ser només que fortuïta, no és significativa d'una estabilitat del nombre de famílies. El nombre de persones vivint juntes és molt variable ; les famílies conjugals amb marit i muller predominen, representen gairebé la meitat de les famílies en els dos recomptes, quinze famílies sobre trenta sis, el 1616, i setze famílies sobre trenta sis, el 1668, es tracta d'una proporció confirmada per diferents estudis a França.

La configuració general familiar indica de una a quatre persones adultes per casa.

Les famílies nombroses comportant sis, set, vuit, deu persones adultes a Vilanova de la Ribera estan en minoria, s'indiquen només quatre cases sobre trenta sis el 1616 i tres cases sobre trenta sis el 1668. Aquesta situació és general com ho confirmen tots els estudis estadístics

3.1.2. Famílies eixamplades

Designo pel determinant “eixamplades” les famílies de configuració complexa, constituïdes amb el remaridatge d'un home vidu o d'una dona vídua i associant infants de llits diferents. La terminologia distintiva de les famílies eixamplades apareix en les actes : el rector Salvador Azemar, a Sant Esteve del Monestir situa la plaça matrimonial de la mare en l'acta de defunció de l'albat¹⁶⁹ ; el determinant “primera muller” indica la mare de l'albat difunta, un altre casament o uns altres casaments del pare: “un albat de Francesch Hey y de Antonia, primera muller.”¹⁷⁰

El determinant “segona muller” és incert, no indica si la muller és viva o morta o si hi ha una tercera muller, “filla de Marsal Laplasa, pagès de dit lloch, y de Mariaangela, segona muller.”¹⁷¹

En les actes de defunció dels albats, el rector Joseph Cabaner y Gacias, a Baho, precisa els lligams que uneixen l'albat i unes persones presents al dol i testimonis. El buit nominatiu de la participació, en general silenciada, de les dones al dol, privilegia la terminologia masculina dels lligams familiars, pròpia a les famílies eixamplades: “son padrastrre, Audal Duxams,”¹⁷² “Guillem Lafont, son pairastre,”¹⁷³ “Thomas Marich, son mig germà,”¹⁷⁴ “Joseph Astruch, son fillastre y Andreu Jaume, son fillastre de Baxàs.”¹⁷⁵

¹⁶⁹Sala, R., *Le visage de la mort dans les Pyrénées Catalanes, Sensibilités et mentalités religieuses en Haut Vallespir XVIIe, XVIIIe et XIXe siècles*, Perpignan, 1991 C.R.E.C, Université de Perpignan, p. 48.

Albat, “personne qui n'a pas atteint l'âge de raison. Enfant qui n'avait pas reçu sa première communion, décédé en général avant l'âge de dix ans.”

¹⁷⁰A.D.P.O, Registre parroquial de Sant Esteve del Monestir, 5 Mi570, (24/06/1684).

¹⁷¹A.D.P.O, Registre parroquial de Sant Esteve del Monestir, 5Mi570, (02/09/1693).

¹⁷²A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi 38, (05/12/1697).

¹⁷³A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi 38, (12/01/1701).

¹⁷⁴A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi 38, (10/05/1702).

¹⁷⁵A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi 38, (29/04/1703).

Uns homes vidus, unes dones vídues no s'atarden en el viduatge no se respecta un període de dol de convenció social, després de la mort de l'espós o de l'esposa. Interpel·la avui dia la brevetat del dol respectat pel que fa uns remaridatges.

A Cornellà de la Ribera, Francesch Compta, se casa en terceres núpcies amb Elisabet Pollastro vint dies després de l'enterrament de la seua segona muller, Joana Euter.¹⁷⁶

Arnau Perié, cirurgià, originari "de Castell Nou de Monralie en Quercy de Fransa", vidu de Marianna se torna a casar un mes i mig després de l'enterrament amb Theresa Testu donzellla.¹⁷⁷

A Baho, Maria Ballo se casa dues vegades en sis mesos ; en primeres núpcies amb Pau Albafulla i en segones núpcies amb Vicens Galli.¹⁷⁸

Gerònim Celles, hortolà del mas d'en Vicens Pellisser, vidu de Margarida, torna a casar-se tres mesos després amb Bernada Lausa, vídua.¹⁷⁹

Sembla que la mort fassi vides accelerades i denses com si el temps fos comptat ; les estructures familiars són fràgils. Terceres núpcies, núpcies quart, per a un home com per a una dona no són casos aïllats. A Cornellà de la Ribera, les actes de matrimonis primarenques permeten un seguit de la vida de les parelles.

Pere Paleta se casa quatre vegades, amb Angela Compte, amb Maria Vaquer, amb Margarida indicada en l'acta del primer baptisme, amb Maria indicada en l'acta del primer baptisme.¹⁸⁰

Francesch Compta se casa tres vegades, amb Margarida Paleta amb Joana Euter, amb Elisabet Pollastro.¹⁸¹

Joan Tostu se casa quatre vegades, amb Catharina Brau, amb Antiga Borrell, amb Maria Gipo, amb Joana Avena.¹⁸²

Llorens Compte, se casa tres vegades, amb Maria Prunet de Cornellà de la Ribera, amb Maria Gazanyola, vídua de Pià, amb Rosa Cabestany de Cornellà.¹⁸³

Les darreres voluntats de Cirga Albert, a Pesillà de la Ribera, expressen un comportament matrimonial i un culte dels morts naturals:

"deix nou misses baixes de requiem per les ànimes dels tres marits meus, ço és Pere Girau, Thomas Carboles y Sadorni Albert."¹⁸⁴

¹⁷⁶ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, viduatge, (12/03/1653), remaridatge, (23/03/1653).

¹⁷⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, viduatge, (07/03/1702), remaridatge (24/04/1702).

¹⁷⁸ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, casament, (13061688), viduatge, (22/10/1688), remaridatge, (12/12/1688).

¹⁷⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Sant Esteve del Monestir, 5Mi570, viduatge, (23/01/1695), remaridatge, (20/04/1695).

¹⁸⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, primeres núpcies, (08/05/1622), segones núpcies, (24/01/1635), terceres núpcies, (29/01/1639), núpcies quart, (primer baptisme : 08/06/1642).

¹⁸¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, primeres núpcies, (08/05/1622), segones núpcies, (27/05/1628), terceres núpcies, (23/03/1653).

¹⁸² A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, primeres núpcies, (20/12/1615), segones núpcies, (07/08/1646), terceres núpcies, (24/02/1632), núpcies quart, (22/07/1638).

¹⁸³ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, primeres núpcies, (18/02/1634), viduatge (08/07/1644), segones núpcies, (29/03/1645), viduatge, (08/12/1646), terceres núpcies, (19/09/1647).

¹⁸⁴ A.D.P.O, 3E1/ 3056, (04/07/1650).

Les famílies residint en les cinc parròquies són, com ho indiquen els oficis i les ocupacions portades pels registres parroquials, famílies rurals vivint majoritàriament de l'agricultura i de la ramaderia. Les tasques de les dones són nombroses, cria dels infants, feines de casa, aviram a conduir, engreix del porc, treballs a l'hort. La mort del marit, tal com la mort de la muller, pot posar la família, segons el nivell social seu, segons com es manifestin unes solidaritats, en una situació dramàtica la qual faci d'un remaridatge, una exigència.

El remaridatge amb una dona vídua pot ser beneficiós econòmicament en terme de dot o de patrimoni ; els capítols matrimonials de Margarida Buixeda, vídua de Joan Buixeda, i de Pere Antoni Parell, vidu, estipolen que Pere Antoni Parell accepta “en nom de dot tots los credits que té en y sobre la heretat y bens foren del dit quondam Juan Buixeda son marit.”¹⁸⁵

El recompte següent dona una idea de la proporció dels remaridatges respecte al nombre total de casaments ; considera l'estatus dels nuvis vidus i de les núvies vídues en les actes de matrimonis portades pels registres parroquials de les cinc parròquies, al segle XVII pel conjunt de les tres parròquies de Baho, Sant Esteve del Monestir i Vilanova de la Ribera. La ignorància, massa important, de l'estatus d'un nuvi la qual aconseguix el 37,77 % del total dels nuvis a Cornellà de la Ribera i el 49,69 % dels nuvis a Pesillà de la Ribera treuria significació al grau de representació d'aquestes dues parròquies.

Participen a aquest recompte els nuvis vidus forasters i uns remaridatges successius, no són comptabilitzats els casaments celebrats a fora de les cinc parròquies.

	Baho	Sant Esteve del Monestir	Vilanova de la Ribera	Totals	Percentatge respecte al total
Nuvis	112	96	144	352	/
Estatus no declarat	5	1	12	18	16,5
Nuvis vidus	19/55	20/47	20/62	59/164	35,98
Núvies vídues	12/52	11/48	16/70	39/170	22,94

La proporció dels remaridatges masculins supera de 13,04%, la proporció dels remaridatges femenins. Unes situacions econòmiques de dones vídues segons el privilegi d'un dot personal i de les clàusules del testament del marit i la presència de nuvis forasters vidus ; majoritàriament la cerimònia del casament té lloc a la parròquia de la núvia.

Es remarca tanmateix que tots els vidus i totes les vídues no tornen a casar-se ; el compliment pasqual del 1668 a Vilanova de la Ribera indica tres famílies per a les quals el cap de casa és una dona vídua ; Marianna Balança viu amb dos fills, Marianna Barrasser amb dos fills, Juana Cullandra amb fill i filla.

A Catalunya del Nord el dret civil català dona una llibertat econòmica i una protecció a la dona catalana d'un cert nivell social ; segons les modalitats del dot i les darreres voluntats del marit, la dona vídua administra els propis bens seus i els bens dels marit difunt.

La condició d'un viduatge perpetuat portat en les darreres voluntats de Pere Cabestany, propietari benestant de Cornellà de la Ribera, assegura postmortem la situació econòmica de la família i la transmissió del conjunt dels bens del matrimoni:

¹⁸⁵ A.D.P.O, 3E1/ 6522, (11/05/1652).

“Maria, caríssima muller mia, tant quan empero tindrà mon nom, vida vidual fara, que tornant se casar o morint, vull dit ús de fruit sie extinct.”¹⁸⁶

Maria Cabestany, a la mort de Pere Cabestany,¹⁸⁷ Tendrà a càrrec de família tres filles i un fill i menarà una superfície de terres important fins la seua pròpia mort.¹⁸⁸

Caterina Prunet, pagesa, quedarà vídua de Francisco Prunet, fins la seua mort, arrendatària de terres del noble Don Bonaventura Campredon.¹⁸⁹

Dones vídues viuen en la misèria, amb càrrec d'infants. El cens dels caps de casa a Baho, l'any 1686, subratlla la situació de dones vídues, caps de família, de pobresa extrema ; van a la caritat, Catarina Llimalles amb dos infants, Catarina Baleta amb sis infants, Jana Barlambie amb quatre infants.¹⁹⁰

3.1.3. Els infants

3.1.3.1. *Baptismes nombrosos al si de les famílies.*

Les actes dels matrimonis, primarenques a Cornellà de la Ribera, possibiliten la representació d'unes microgenealogies i uns seguits de les naixences al si d'unes famílies al segle XVII.

El darrer dia del mes de febrer de l'any 1632, l'epidèmia de pesta a Cornellà de la Ribera no s'ha totalment aturada. Els capítols matrimonials de Francisco Prunet, domiciliat a Cornellà de la Ribera, i de Catharina Simon y Traver, s'han firmats a Vilallonga de la Salanca, poble d'origen de la muller i es pot pensar també, poble de retirada de la família Prunet.¹⁹¹ El matrimoni té el primer infant un any després del casament i en quinze anys de vida matrimonial bategen set criatures ; tres intervals de dos anys i dos intervals de tres anys separen els baptismes.

Guillem Turrie i Catherina Vaquer tenen un primer infant un any després del casament i en vint anys de vida matrimonial batejaren deu criatures ; pel que fa el temps escolat entre dos baptismes es noten dos intervals de un any, quatre intervals de dos anys i tres intervals de tres anys. Es remarca la naixença declarada, d'un fill adulteri.¹⁹²

S'observa freqüentment la naixença d'un primer infant entre un any i dos anys després del casament i naixences escalonades més o menys cada dos anys.

La feconditat de les dones casades és com a màxim.

Al període d'al·letament correspon un període d'esterilitat de la mare, la mort de la criatura trencant brutalment l'al·letament, atura aquesta funció, la dona torna fecunda. El mateix procés té lloc si la mare no al·leta i confia el seu nadó a una dida.

El ritme de les naixences continua sostingut en la família amb els remaridatges.

Del 1634 al 1647, Llorenç Compta a Cornellà de la Ribera, se casa tres vegades al poble i bateja onze infants. Llorenç Compta i Maria Prunet, primera muller, bategen un primer

¹⁸⁶ A.D.P.O, 3E1/5851, (14/08/1649).

¹⁸⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (23/05/1652).

¹⁸⁸ A.D.P.O, 3E1/6522, inventari, (2106/1652), defunció de Maria Cabestany, (19/01/1656).

¹⁸⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, defunció de Francisco Prunet, (25/06/1649), defunció de Catarina Prunet, (06/10/1661).

¹⁹⁰ A.D.P.O, 1C1653, (1686).

¹⁹¹ A.D.P.O, capítols matrimonials, 3E1/4069, (29/02/1632).

¹⁹² A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, casament, (12/07/1632), defunció de Guillem Turrié, (1654), naixença extra-conjugal, (03/12/1641).

infant dos anys i deu mesos després de la celebració del matrimoni¹⁹³ i, en deu anys i cinc mesos de vida matrimonial, bategen quatre criatures. És molt probable que Maria Compta Prunet, enterrada quatre dies després del baptisme del seu darrer nadó, s'hagi morta de sobrepant.

Llorenç Compta després d'un dol inferior a un any se casa en segones núpcies amb Maria Cazanyola ; en dos anys la parella batejarà tres infants ; es noten dos intervals de deu i de onze mesos entre els baptismes. És molt probable també que Maria Compta Cazanyola, enterrada cinc dies després del baptisme de la seua darrera criatura, s'hagi morta de sobrepant.¹⁹⁴

Llorenç Compta, després d'un temps de dol inferior a un any, se casa en terceres núpcies amb Rosa Cabestany, la parella batejarà quatre infants.

Jacinto Gaciot i Margarida Comallara, casats el 1632, durant l'epidèmia de pesta de Cornellà de la Ribera, tenen quatre infants. Jacinto Gaciot, després d'un dol de quatorze mesos, se casa en segones núpcies amb Clara Medina, filla de Guillem Medina de Baixàs, la parella batejarà tretze infants.¹⁹⁵ La naixença dels trigèmins de Jacinto Gaciot i de Clara és un esdeveniment pel qual el rector Jacinto Baixet insisteix:

“nota que estas tres partidas de baptisme son tots de una ventrada.”¹⁹⁶

Pel que fa el temps escolat entre dos baptismes es noten dos intervals de un any, quatre intervals de dos anys i tres intervals de tres anys entre els baptismes.

Jacinto i Clara Gaciot són declarats vius en l'acta de matrimoni de Llaurens Gaciot i de Margarida Belota de “Sant Ipòlit de la Salancha.”¹⁹⁷ Dos matrimonis, quaranta anys com a mínim de vida comuna amb Clara Medina, disset baptismes i una naixença trigèmima, cosa raríssima, fan de la natalitat al si de la família de Jacinto Gaciot, un cas particular.

3.1.3.2. Pocs infants en les cases

El cens dels caps de casa a Baho el 1686, ha repertoriat cada casa i les persones que hi viuen ; sota del terme “enfants”, escrit en francès, són apuntats els fills i filles no casats de la tercera generació, respecte als avis considerats de la primera generació ; el gènere de l'infant i la seva edat no són donats.

El pes de la mortalitat infantil i l'empresa de la mort sobre la natalitat al si de les famílies s'aprehen amb la imatge de la repartició del nombre de fills i filles vivint a cada casa, s'imagina que una estadística distinta més puntosa amb el nombre per casa d'infants d'edat inferior a deu anys hauria comportat nombres inferiors.¹⁹⁸

Repartició per casa del nombre d'infants, a Baho el 1686:

Nombre d'infants per casa	0	1	2	3	4	5	6	7	Total
Nombre de cases	10	11	24	11	4	3	3	2	68
Total dels infants,	0	11	48	33	16	15	18	14	155

¹⁹³Un interval important abans d'un primer baptisme o entre dos baptismes pot indicar entre altres raons un embaràs no conduït a terme o un nadó mort durant el part.

¹⁹⁴A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, vida matrimonial amb Maria Prunet, (18/02/1634-08/07/1634), vida matrimonial amb Maria Cazanyola, (29/03/1645-08/12/1646), casament amb Rosa Cabestany, (19/09/1647).

¹⁹⁵A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, vida matrimonial amb Margarida Comallara (16/31/1632-27/10/1642), casament amb Maria Medina, (27/10/1642).

¹⁹⁶A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (03/09/1662).

¹⁹⁷A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (01/09/1686).

¹⁹⁸A.D.P.O, 1C1653, (1686).

Representació	/	7,1%	30,97%	21,29%	10,32%	9,68%	11,6%	9,03%	/
Nombre d'infants per casa									

68 cases i 155 infants són comptabilitzats a Baho l'any 1686:

- 14,71% de les cases són sense infants.
- Les cases amb un, dos, tres infants representen 67,65 % del nombre de cases i 59,35 % del nombre total d' infants.
- 52,26 % dels infants, sigui una mica més de la meitat, viuen en cases amb dos i tres infants.
- Les vuit cases amb cinc, sis i set infants, representen 11,76 % del nombre de cases i 30,32 % del nombre total d' infants.

A Baho el 1686 les cases no són plenes d'infants, predominen les cases amb un, dos, tres infants. Els estudis realitzats a França confirmen aquests resultats, els dos factors, geogràfic i social, no intervenen en el marc d'una regió, durant un segle XVII de catàstrofes.

3.1.3.3. Infants “adoptius” i infants de llet.

Indico sota l'expressió “infant adoptiu” un infant criat dins una família que no és la seua família de naixença.

La mort és massa present perquè uns pares no es preocupin de l'esdevenir i de la seguretat dels seus infants menors d'edat i fins i tot dels infants no encara nascuts amb la designació en les seues darreres voluntats d'un tutor o d'un tutor i curador.

Per solidaritat familiar, per raons de tutoria, unes persones soles, unes famílies, acolleixen i crien uns infants que la vida ha confrontat a situacions dramàtiques : a casa de Miquel Batllu, a Baho, viuen els seus dos propis infants i tres nebots petits.¹⁹⁹

En un testament, la nominació d'un tutor pels infants menors d'edat garanteix la protecció dels infants i dels bens fins la majoria. A Pesillà de la Ribera, el curat Miquel Boher viu a casa seua amb les seues tres nebodes de les quals és tutor segons les darreres voluntats del seu germà, Joseph Boher, difunt.²⁰⁰

Melchior Roig és “tutor i curador dels Pubills, fills y hereters de Joseph Bruguera, burgès de la ciutat d'Elna.”²⁰¹

Que un curat criï un infant no planteja cap problema, els testaments escrits per Barthomeu Poch i Joseph Alanxo, dos curats de Pesillà de la Ribera, els quals han criat i fet hereu un infant, exposen una situació viscuda de manera natural en el marc de la parròquia.

- Barthomeu Poch viu amb “un pobre orfe per tenir sos pares molt lluny”, de edat de dotze anys el 1674, anomenat Francisco Batlle que fa hereu d'un mallol de tres ayminades a la Coma de les Gorgas.²⁰²

- Joseph Alanxo ha criat i s'ha afillat “un fill de la ventura”; en el seu testament explica “lo qual e tingut y tinc en ma casa des de minyo petit de edat de tres anys” i li dona en herència, dues ayminades de vinya a Clairà i una suma de dues centes lliures.²⁰³

¹⁹⁹ A.D.P.O, 1C1653, (686).

²⁰⁰ A.D.P.O, 3E1/5845, (30/06/1643).

²⁰¹ A.D.P.O, 3E1/4255, (07/05/1654).

²⁰² A.D.P.O, 3E22, (18/07/1674).

²⁰³ A.D.P.O, 3E1/3059, (05/02/1654).

L'expressió "infant de llet" indica un infant criat per una dida. En unes cases són criats infants de l'Hospital dels Pobres de Perpinyà, són declarats només que si són enterrats a la parròquia, és pràctica admesa de tornar a l'hospital el cadàver de la criatura:

-“estat enterrat...un albat dit Jaume daont son pare era de Monné, y no se sap lo nom, lo qual minyo era estat portat a l'ospital de la villa de Perpinyà y los de l'ospital lauran dat per nodrir de teta, a Margarida Pella.”²⁰⁴

-“lo cadaver albat, filla de pares incognits, la qual criatura criave per ordre de la Santa Casa del hospital de Perpinyà Maria Delaris, muller de Francisco Delaris, brasser de dit lloch.”²⁰⁵

En general els infants posats a dida són "infants de pares incognits," però no sempre, el sistema hospitalari és cruel, la dida de casa que s'està a casa del nodrissó no pot donar teta al seu propi nadó i el confia doncs a una altra dida. Aquesta situació és dita en l'acta de defunció de la filla d'una dida.

“Vuy als vint y nou de abril mil sis cens noranta vuit, se es enterrada una minyona albat al cementiri de Sant Sadorni de la vila de Pesillà, visbat de Elna, filla de Maria Roquier, viuda del quondam Joan Roquier de Lion y al present dida de casa monsieur Barescut, entrepreneur del hospital del rey a Perpinyà, morta als vint y vuit de dit mes y any, de edat de setza mesos, la acompanyaren a la eclesiastica sepultura, Anton Sabrol, marit de la dida de dita criatura.”

Unes dides de l'Hospital de Perpinyà, després del desmamar no se separen de l'infant, a Baho, Maria Delaris, muller de Joan Delaris, brasser, guarda una criatura de l'Hospital Sant Joan que criava, “ses desmamada dita criatura la qual se ha detinguda dita Delaris y a promes sustentar y educarle al igual de sos infants, graciosament.”²⁰⁶

A Baho, Maria Bot i Bernat Bot, brasser, no se separen de la criatura de l'Hospital Sant Joan que han criat, “an destatada dita criatura y celan guardada”²⁰⁷

3.1.4. Els avis.

Unes actes de defuncions d'albats noten la presència d'uns avis al dol.

Pel enterrament de Maria Godall “de edat de nou anys ... la acompanyaren a la eclesiàstica sepultura son avi y altres amichs y parents.”²⁰⁸

“un minyo albat fill de Andreu Paleta de vuit anys o nou lo acompanyaren a la eclesiàstica sepultura sos oncles y àvia.”²⁰⁹

Arriba que interpehi la presència de quatre generacions,”fonch padrí Josep Oliva, besavi de l'infant”²¹⁰

L'estatus d'avi apareix en unes famílies on són pròximes les dates de baptismes d'una criatura del pare i d'una criatura del fill. Els diferents remaridatges afavoreixen vides matrimonials paral·lels del pare i del fill.

A Baho, quatre mesos i mig separen el baptisme d'un fill de Miquel Delaris Menor i Cataryna i el baptisme d'un fill de Miquel Delaris Major i Violan.”²¹¹

A Vilanova de la Ribera, a tres dies d'interval, Lluís Marracer, Menor, i Chatarina bategen una filla, Lluís Marracer, Major de dies, i Margarida bategen una filla.²¹² A Cornellà de la

²⁰⁴ A.D.P.O, Registre parroquial de Sant Esteve del Monestir, 5Mi570, (01/08/1709).

²⁰⁵ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi37, (06/09/1709).

²⁰⁶ A.D.P.O, 2HDTp412, (28/04/1692).

²⁰⁷ A.D.P.O, 2HDTp412, (08/09/1698).

²⁰⁸ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi461, (08/11/1697).

²⁰⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (14/07/1701).

²¹⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (05/06/16978).

²¹¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38.

fill de Miquel Delaris menor (16/02/1642), fill de Miquel Delaris major (29/06/1642).

Ribera, al curs del mateix període, Anthoni Turrié bateja vuit infants en segones i terces núpcies i el seu fill, Guillem Turrié, bateja nou infants.²¹³

Unes famílies viuen juntes o en cases separades, intervenen l'estatus de l'hereu i la pràctica d'uns oficis.

A Baho el padró dels caps de família assentat el 1686 indica concernint famílies de mateix cognom patern, tres famílies sobre seixanta vuit cases, per a les quals el pare i el fill, tots dos casats, són caps de família i viuen separats: Galderich Arnau Menor, bracer, i Galderich Arnau, Major, sastre ; Joan Miquel Delaris Major, bracer i els tres germans Delarisos pagesos ; Gabriel Torner Major, pagès, i Gabriel Torner Menor, bracer.²¹⁴

Les actes de matrimonis indiquen si els pares dels nuvis són vius o difunts,

“entre Johan Gibalet, fill de Arnaut Gibalet diffunt y de Joana moller sua vivint de una part y Catherina Tostu doncella, filla de Joan Tostu vivint y de Maria, moller sua diffuncta, de altre.”²¹⁵

El recompte de sogres difunts pateix de l'absència dels pares, en general silenciats, en les actes de matrimonis dels nuvis vidus i comporta unes repeticions de sogres en les actes d'uns matrimonis de germans o germanes. Tanmateix, el nombre de sogres difunts en les actes dels matrimonis considerats permet una apreciació, en terme de vida o de defunció, de la presència dels avis en les famílies.

El recompte següent indica respecte al nombre de matrimonis celebrats a la parròquia el nombre dels pares i mares difunts en les actes de matrimonis al segle XVII.

	Baho		Cornellà de la Ribera		Pesillà de la Ribera		Sant Esteve del Monestir		Vilanova de la Ribera	
anys	♂	♀	♂	♀	♂	♀	♂	♀	♂	♀
1681 1690	8/16	8/16	6/8	6/8	/	/	13/24	12/24	16/30	21/38
1691 1700	13/18	16/18	36/50	27/42	18/26	13/20	17/25	14/34	24/40	21/44
Total	21/34	24/34	42/58	33/50	25/38	17/24	30/49	26/58	40/70	42/82
%	61,76	70,59	72,41	66	65,79	70,83	61,22	44,83	57,14	51,22

Pel que fa els matrimonis celebrats al poble es nota un nombre de sogres difunts important : pel que fa els pares dels nuvis entre el 57,14 % a Vilanova de la Ribera i el 72,41 % a Pesillà de la Ribera, pel que fa les mares dels nuvis, entre el 43,83 % a Cornellà de la Ribera i el 70,83 % a Pesillà de la Ribera.

A Baho i a Pesillà de la Ribera, el darrer decenni del segle XVII, gairebé tres mares de nuvis sobre quatre són mortes el dia del casament ; aquesta xifra concorda amb el recompte dels cap de famílies a Baho el 1686 el qual indica cinc àvies sobre seixanta vuit cases, vivint a casa del cap de casa.²¹⁶

Una situació dramàtica es nota a Cornellà de la Ribera, sense persones grans després de la fugida de la població al moment de l'entrada dels tercios al poble i el retorn de la població el 1641.

²¹²A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, filla de Lluís Marracer, menor, (17/03/1684), fill de Lluís Marracer, major, (20/03/1684).

²¹³A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, Anthoni Turrié, (1629-1654), Guillem Turrié, (1633-1652).

²¹⁴A.D.P.O, 1C1653, (1686).

²¹⁵A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (08/05/1638).

²¹⁶A.D.P.O, C1653, (1686).

Al si dels membres d'una família rural al segle XVII on cadascú té tasques a complir, la mort o l'absència d'un avi o d'una àvia es ressent en terme de manca d'ajuda al quotidià. L'absència dels avis crea una manca cultural pel que fa la transmissió oral als descendents, important en totes les societats però encara més important en les societats d'oralitat.

3.1.5. Personal de casa i domèstics agrícols.

3.1.5.1. El personal de casa

Els recomptes dels compliments pasquals del 1616 i del 1668 a Vilanova de la Ribera indiquen, lligats al cap de casa i associats als membres de la família, uns domèstics de casa, criats, criades, majordones, mossos. El marc de les ocupacions d'un mosso o d'un criat és ample, les feines són nombroses, no hi ha divisió del treball; les ocupacions d'un mosso i d'un criat es diferencien difícilment com ho expressa el rector Gaspar Deuder de Cornellà de la Ribera quan fa servir la parella sinonímica "un criat o mosso."²¹⁷

A Pesillà de la Ribera, uns testimoniats portats en el litigi entre la criada, Isabel Batlle i els seus amos i oncles seus, indiquen un conjunt de feines domèstiques, però no solament, agrícoles també, nombroses i diverses, efectuades per una criada, no hi ha especialització de les tasques,

"rentaba los plats y la bogada, anaba a cabar les mongetas, anaba a sercar aigua i setglar los blats, anaba al forn, allargaba los tossinos...no s'ha vista que anava a portar lo menjar als treballadors als camps ni lansar los aurinals."²¹⁸

Es nota la ocurrència d'un majordom al servei d'un amo noble, no residint al poble.

"Ramon Monader, casat, majordom o mestre de ostal del senyor Don Joseph Camprodon de la vila de Perpinyà."²¹⁹

D'una manera general, el personal de casa representa una categoria social imprecisa en terme de nominació.

El recompte següent repertoria les nominacions múltiples usades pels rectors de cada parròquia i el volum d'aquestes nominacions. El registre parroquial de Sant Esteve del Monestir no porta cap mosso, cap criat, cap criada.

	Baho		Cornellà de la Ribera		Pesillà de la Ribera		Vilanova de la Ribera		Total	
	mossos	criades	mossos	criades	mossos	criades	mossos	criades	mossos	criades
Nombre	4	0	8	3	21	12	23	5	56	20
Lligam als amos	4	0	7	2	13	12	15	2	39	16
Nom	2			1	7	4	4	1	15	6
Cognom	1				8	2	8		17	2
Nom i cognom										
Buït			6	1	3	1				

Les ocurrències dels mossos, criades, criats, presents en les actes dels registres parroquials dels quatre pobles concerneixen 56 mossos o criats i 20 criades.

²¹⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (20/09/1693).

²¹⁸ A.D.P.O, 11BP11, (16/02/1693).

²¹⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5 Mi154, (05/03/1695).

El buit de nomenació concerneix més particularment els mossos i les criades portats en els llistats de morts de la pesta a Cornellà de la Ribera i a Pesillà de la Ribera.

Els llistats conservats del compliment pasqual expliquen una categoria més important en nombre a Vilanova de la Ribera que en els altres pobles. La nominació del mosso, del criat, de la criada és subordinada a l'amo i a la mestressa,

“Mariangela Barriera, criada de Antoni Autie pagès.”²²⁰

“Joan de Rodoma Jove, fadri, fill del lloch de Lavallanata en Fransa, mosso de Cecília Grillera.”²²¹

“Lo mosso de la Ruca, la mossa den Barba, un mosso del moliner.”²²²

La nominació lligada a l'amo o a la mestressa s'inscriu en la representació del terme “família” com unitat econòmica i agafa més força quan se dobra d'una solidaritat parental. Sembla pràctica bastant corrent que unes famílies benestants pringuin a casa seua com criada o com criat, una minyona o un minyó de la parentat ; poden intervenir raons de condició social inferior, de situació dramàtica.

A Cornellà de la Ribera, el batlle Martí Solera, té dues nebodes criades, Antonia i Elisabet Viñas i un nebot, mosso, Andreu Padres.²²³

En el seu testament, Joseph Llambi, notari públic de Perpinyà, dota la seua criada, Izabel Esteve, de la qual indica “Izabel Esteve, donzella neboda de ma moller, que esta en ma casa per mon servei.”²²⁴

Aquesta nominació subordinada a l'amo o a la mestressa, evaluada a 69,64 % pel que fa els mossos i gairebé generalitzada, 80%, pel que fa les criades, té força cultural en l'àmbit eclesiàstic ; recorda la nomenació dels infants respecte al pare, usada més particularment pels sacerdots de Pesillà de la Ribera, és portadora d'una relació de dependència als amos.

El cens dels caps de família a Baho el 1686 porta, a l'igual del nombre d'infants, per cada casa, només el nombre total “els balets i serbantes,”²²⁵ s'inscriu en la representació de la família, unitat econòmica.

Diferents factors expliquen el buit identitari en l'enregistrament d'aquest personal, la mobilitat, la instabilitat dels treballs de temporada, la joventut.

Unes nominacions són alterades, el nom, sol, s'indica en una forta proporció: 23/56 sigui 41,07 % del personal indicat.

“Nicolau, mosso den Roig.”²²⁶

“la criada Ioanaanna de la señora Fabressa.”²²⁷

Es remarca uns determinants, substituïts d'identitat, el poble d'origen,

²²⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (07/05/1698).

²²¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (07/11/1708).

²²² A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (1708).

²²³ A.D.P.O, 3E1/4068, (10/06/1631).

²²⁴ A.D.P.O, 1E480, (17/08/1678), codicil el 1683.

En el testament escrit el 17/08/1678, Joseph Llambi declara Thomaza Llenbi y Ferriol, muller seua ; en el codicil escrit el 09/09/1683 declara Mariangela Llenbi y Rovira, muller seua.

²²⁵ A.D.P.O, 1C1653, (1686).

²²⁶ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (05/10/1610).

²²⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (1652).

“una criada de Peyrestortes,” “Joana donzella filla de Cornellà moça,”²²⁸ “un tal Uguet del lloch de Solatjas en França.”²²⁹

Unes informacions, l'estatus, “una moça soltera,” un tret físic, “Un cascavell moço.”²³⁰

A nivell dels registres parroquials, la identitat, (nom + cognom o sobrenom) concerneix 18/56 ocurrences sigui 32,14%, pràcticament un terç de les nominacions dels mossos, mosses, criats, criades.

A Baho el recompte dels mossos, criats, criades, comparat al recompte d'altres arxius documentals fa apareixer un decalatge important en terme de representació. Durant el període 1690-1696, quatre mossos i cap criada s'indiquen aleshores que el cens dels caps de família aixecat el 1686 presenta una domesticitat, important al si d'unes famílies i representativa a nivell de la parròquia.

El batlle Morat emplea nou “balets” i una “serbanta, Joan Grillera emplea set mussos i una “serbanta”. El nombre de mossos i de criades és important, vuit mossos, vint i nou “balets,” cinc “serbantes” sigui, al total, 38,18% de la població portada pel document.

Diferents factors poden explicar aquest deficit:

- La mobilitat laboral dels domèstics de casa:

“Josep Rovira fadrí del lloch de Sant Llorens de Cerdans habitant desde catorze anys al lloch de Palaldà...y Anna Rossell donzella filla de Franco Rossell y Maria del lloch de Montner los dos domesticchs de M de Campredon.”²³¹

- La mort dels criats i criades: es nota 31 sepultures de mossos per a un total de 56 mossos enregistrats i 16 sepultures de criades per a un total de 20 criades enregistrades.

- Cap mosso, cap criada no se casa al poble, un únic baptisme s'indica al si d'una família on el pare del nadó és mosso : “lo pobill, moso de Don Baltasar de Oms” bateja dues bessones.²³²

- La joventut: tanmateix tots els mossos, totes les criades no són joves,

“mory Joan .N. home vell y moço de Bernart y Pere Alzona.”²³³

3.1.5.2. *Els pastors, els boers, els boarats*

Antoine de Roux en la descripció de la plana del Rosselló als pobles limítrofs de Perpinyà, a l'inici del segle XVIII, indica la importància de la ramaderia.

“Allant de pair avec les labours, l'élevage des moutons tenait une place considérable dans l'économie rurale de la plaine. Il y en avait dans tous les terroirs même ...dans les paroisses irriguées de Saint-Estève et de Baho.”²³⁴

Els censos dels caps de bestiar establerts l'any 1720 indiquen la presència de ramats importants als pobles; són comptabilitzats:

- A Vilanova de la Riberasón: 41 bous i vaques, 390 moltons i ovelles ; Joseph Martret, pagès, posseeix un ramat de 250 ovelles.²³⁵

²²⁸ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (21/07/1605).

²²⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (06/01/1690).

²³⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (1631-1632).

²³¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (28/08/1737).

²³² A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (13/08/1631).

²³³ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (24/01/1608).

²³⁴ De Roux, A., *Perpignan, de la Place Forte à la ville ouverte, Xe-XXe siècle*, Perpignan, 1996, Archives communales de Perpignan, p. 262.

- A Pesillà de la Ribera: set ramats importants sigui 160 moltons i 2201 ovelles.²³⁶
- A Cornellà de la Ribera: 1510 moltons i ovelles, 56 cabres.²³⁷

El senyor de Campredon posseeix un ramat de 850 moltons i ovelles, el pagès Cabestany un ramat de 200 moltons i ovelles i el pagès Prunet 400 moltons i ovelles.

L'inventari fet a la mort de Maria Parell residint a Cornellà de la Ribera porta "dos bous, sis bestis cavallinas, dos centes cinquanta bestias de llana."²³⁸

El recompte dels registres parroquials de les cinc parròquies concerneix, setanta pastors d'ovelles, un cabrer, nou boers, tres vaquers, nou eguassers, nou boarats.²³⁹

Es pot fer que fins i tot l'amo sigui en la incapacitat de donar la identitat d'un pastor que mena el seu propi bestiar,

"un pastra lo qual estava ab Arnau Biles, carniser de Pesillà i per no saber Arnau Viles son amo com se diu no se posa lo nom de dit pastra."²⁴⁰

La nominació d'aquests domèstics agrícols difereix de la nomenació dels domèstics de casa. La nominació subordinada a l'amo segons la representació de la família, unitat econòmica, concerneix únicament onze pastors d'ovelles. Uns pastors de ramats importants són allotjats per l'amo, s'estan en unes dependències.

"Antoni Moro, majoral²⁴¹, habitant en lo cortal del senyor Don Domingo Generes."²⁴²

Un cortal de Don Domingo Generés comporta "la casa dels pastors, scala, ayguera,y llar a reparar."²⁴³

El contracte d'arrendament dels béns de Don Miquel de Selva i de Vallgornera, indica, a Pesillà de la Ribera, pel que fa el Mas Blanes, una vida ramadera important:

"una casa ab los cortals de bestiar menut, bous y altres animals , un colomer, una gallinera, dues casetes de pastors."²⁴⁴

Són poques les nomenacions alterades, es remarca quatre nomenacions amb el sol nom, cinc nomenacions amb el cognom, una nomenació amb un sobrenom. L'absència de nomenació concerneix el cens del 1705 del compliment pasqual a Vilanova de la Ribera: " lo pastor, lo pastor den Martret."²⁴⁵

Uns pastors són joves: "lo pasturell den Martret."²⁴⁶ Un jove de quatorze anys treballa lluny del seu poble d'origen.

"Lo cadaver de Joan Garriga, guardià de ovellas, de lo edat de quatorsa anys, fill del lloch de Fito, diòcesi de Narbona."²⁴⁷

²³⁵ A.D.P.O, 1C1894.

²³⁶ A.D.P.O, 1C1818.

²³⁷ A.D.P.O, 1C1724.

²³⁸ A.D.P.O, 3E1/5835, (22/03/1632).

²³⁹ De Roux, A., Perpignan de la Place forte a la ville ouverte, Xe-XXe siècle, Perpignan, 1996, Archives communales de Perpignan, p. 262.

²⁴⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (01/08/1692).

²⁴¹ El majoral és el pastor en cap.

²⁴² A.D.P.O, Registre parroquial de Sant Esteve del Monestir, (02/12/1686).

²⁴³ A.D.P.O, 1E/399, (01/06/1670).

²⁴⁴ A.D.P.O, 1E 895, (28/01/1685).

²⁴⁵ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (1705).

²⁴⁶ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (1705).

²⁴⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Sant Esteve del Monestir, 5Mi716, (05/01/1737).

Dos patrònims indiquen branques familiars de pastors a Pesillà de la Ribera: el cognom “Badia” de quatre representants i el cognom “Bustull” de tres representants.

La mobilitat dels pastors concerneix pastors originaris de dos masos forasters pròxims: Argent Joan, del Castell de Santa Eugènia,²⁴⁸ i dos representants del cognom Bernadoy, del Castell de les Fonts.²⁴⁹

Una feble proporció de pastors, es tracta solament de sis pastors, són indicats d'origen occità o de la “Resta de França,” tres pastors de la diòcesi d'Alet, un pastor de la diòcesi de Narbona, dos pastors del “Regne de França.”

3.2. Els lligams de sang

He considerat l'expressió usual “els lligams de sang” segons el seu sentit primer de lligams de filiació i de parentat portadors de caràcters hereditaris ; els lligams de sang inscriuen els membres d'una família en un llinatge, participen a diverses solidaritats però poden també induir uns comportaments d'exclusió.

La qüestió dels lligams de sang es planteja quan hi ha projecte de matrimoni ; l'església, preocupada pels efectes de la consanguinitat, examina el nivell de parentat entre els nuvis fins el quart grau, és a dir la parentat entre nets de cosins germans. Dues dispenses són instituides segons la naturalesa i el grau de la parentat. L'acord de l'autoritat diocesana es necessita quan es tracta d'una unió bastant allunyada, és a dir entre cosins del tercer grau ; la dispensa del papa concerneix una unió pròxima entre cosins germans, oncle i neboda, tia i nebot.

Els capítols matrimonials entre Michel Danis, fadri, i Maria Fabressa, donzella, recorden que sola, la llicència de les autoritats llevarà l'impediment al casament.

“obtinguda primer dispensatió de sa sanctedat en raho del doble grave grau de consanguinitat és entre ells.”²⁵⁰

A Baho, Joseph Rossell, fadri, i Marianna Rossell, de Montner, parents allunyats, se casen amb la llicència del bisbe de Roma:

“en virtud de la dispensa del summo pontifice consedida per serse trobats parents entre lo tercer y lo quart grau de consanguinitat.”²⁵¹

L'abadia de Sant Miquel de Cuixà, independent de la diòcesi d'Elna, s'adreça directament a les autoritats papals.

La demanda de dispensa per raons de consanguinitat sembla bastant corrent al si de la noblesa. Don Aleix de Senesterra y de Santa Eugènia, noble potent a Baho, té 20 anys quan se casa amb la llicència del papa amb Dona Isabel de Senesterra y de Santa Eugènia, filla de Don Martin de Senesterra y de Santa Eugènia i Marianna de Casamyana, cosina germana seva, d'edat de 40 anys.²⁵² Dona Maria de Senesterra y de Santa Eugènia y de Castaras

²⁴⁸ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (15/05/1691).

²⁴⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (25/03/1694).

²⁵⁰ A.D.P.O, 3E1/5851, (03/08/1649).

²⁵¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (05/01/1698).

²⁵² A.D.P.O, 1C821, (31/12/1648).

d'edat de 19 anys i Ange de Castaras y de Montesquiu, d'edat de 24 anys, oncle i neboda se casen amb la llicència del papa.²⁵³

La designació dels testimonis en la firma dels capítols matrimonials, els remaridatges, donen la imatge d'una xarxa complexa i estesa de parentats lligant les famílies a nivells diversos al poble ; tanmateix el recurs a una dispensa de casament és infima, la consanguinitat fa por en l'àmbit d'una parròquia rural. La consanguinitat és un problema de poblacions aïllades i tancades, a un nivell general, no és un problema per a les cinc parròquies. Si es considera el conjunt dels matrimonis celebrats a les cinc parròquies, del 1615 al 1700, la proporció dels nuvis forasters i immigrants representa el 27,72 % dels nuvis, la proporció de les núvies forasteres i immigrants aconseguix el 11,26 % de les núvies.

L'obertura de les cinc parròquies a la població forastera i a la immigració, necessària al restabliment demogràfic després de les hecatombes de les pestes, de la guerra, de les crisis de subsistències, ha inscrit una mobilitat geogràfica matrimonial benèfica, respecte als problemes plantejats per la consanguinitat.

-Els lligams de sang són els lligams del patrònim. Majoritàriament a una casa correspon un cognom, els lligams de sang que uneixen els membres de la família coincideixen amb una unitat de lligams patronímica. Els dos recomptes del compliment pasqual a Vilanova de la Ribera i el cens de les famílies a Baho concerneixen 140 famílies i diverses configuracions de famílies. Pel que fa els adults porten el cognom dels caps de casa, la mare del cap de casa, la muller del cap de casa, els fills, les filles, les nores, les germanes, els germans. No són precisats si els lligams amb unes nebodes, una cunyada, uns domèstics, són lligams de sang o d'aliança ; es remarca que els fillastres són els fills de la muller del cap de casa.²⁵⁴

- La família és patriarcal, els lligams de sang obren per a la conservació del patrimoni familiar, el fill casat manté l'herència i s'està a la casa pairal, en general, la filla quan se casa segueix el seu marit.

- L'esperit de família, en el sentit d'assistència i protecció, participa als lligams de sang : a Baho, el 1686, es nota "una germana impedida" a casa de Lluís Russell.²⁵⁵ Margarida Breto, vídua, morts els seus infants, s'està a casa d'Antoni Prunet, oncle seu, que designarà hereu en el seu testament.²⁵⁶

Els lligams de sang són lligams d'assistència entre parents, a Baho, la parentat entre la persona difunta presenta als enterraments s'escriu: Vicens Torner y Gabriell Torner sos cosins.²⁵⁷

Els lligams de sang poden ser adulterins i reconeguts com a tals, pel Concili de Trento, la poligàmia és un impediment absolut al casament ; la prohibició de la poligàmia, al segle XVII, no té sentit que respecte al sagrament del matrimoni, sol el viduatge permet de contractar un altre matrimoni.

Els Usatges de Perpinyà accepten l'adulteri si aquest s'ha comès,

"Adulteri en Perpenya no es punit segons les leys, ne alguun de Perpenya no esser accusat ne punit de adulteri ja comès."²⁵⁸

L'apreciació de la cort intervé quan es tracta d'un flagrant acte d'adulteri ; sigui se dona l'absolució o sigui s'infligeix la vergonya del córrer de la vila.

²⁵³ A.D.P.O, 1C821, (24/02/1708).

²⁵⁴ A.D.P.O, Registre Parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716.

²⁵⁵ A.D.P.O, 1C1653, (1686). A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (20/10/1700).

²⁵⁶ A.D.P.O, 3E1/3060, (28/06/1654).

²⁵⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (12/05/1703).

²⁵⁸ Massot-Reynier, J., *Les Coutumes de Perpignan*, Marseille, 1976, Laffite Reprints , Textes, p.13.

Al segle XVII, l'adulteri del marit, la naixença d'un infant adulteri i una seua part d'herència preservada pel pare en un testament, s'accepten i es declaren. Joan Pontich,²⁵⁹ abans de partir a la guerra, redacta un codicil per protegir materialment l'esdevenir d'un fill natural:

“Lluís Pontich, fill meu natural que vuy esta criant-se ab dida del qual té ja notícia la senyora Maria Pontich, muller mia, y los demes parents meus.”²⁶⁰

A Cornellà de la Ribera, l'acta de baptisme d'un fill de Teresa Badoca, mare soltera, designa el pare, Guillem Turrie, “casat en lo mateix lloch.”²⁶¹

L'expressió “els lligams de sang” són portadors dels valors de l'honor del cap de casa i dels valors de l'honor de la comunitat. La qüestió i les representacions de l'honor en la societat patriarcal del segle XVII poden ser a l'origen de lligams familiars deteriorats i trencats.

Una minyona fadrina prenya és un drama, considerada com una vergonya per tota la família, arriba que sigui expulsada de casa. Cada història familiar és única, en l'acte d'abandó doble, de la mare i del nadó nascut o a néixer, la qüestió de l'honor pot amagar uns interessos particulars d'uns membres de la família mateixa, un infant a criar, l'apropiació d'un dot, jalousies... Si el cas es presenta, l'oprobri i l'expulsió de la minyona es pot presentar com una solució per a protegir en tota consciència familiar, el genitor inconfessable.²⁶²

La carta escrita pel rector Briu de Prats Balaguer a l'Hospital dels Pobres de Perpinyà per demanar la protecció d'una criatura i una ajuda per a la mare, és interessant com a testimoniatge escrit, raríssim, d'un maltractament infligit a una mare soltera. El rector desenvolupa per a l'administració hospitalària arguments de temporalitat i d'una vida familiar futura, retorn del soldat, situació econòmica del pare genitor de l'infant, tots arguments en decalatge amb la situació al present, una minyona amb la seua criatura abandonada pel germà seu, deixada a la seua caritat i d'esdevenir incert i perillós. La carta tramesa a l'Hospital testifica del comportament d'assistència del rector i indica que l'estructura hospitalària ha funcionat almenys per a la protecció de la criatura.

Jo baix firmat, certifico a totes persones y als senyors administradors del sant Hospital de Perpinyà com Francisco Ros, tinent de monsieur Rius dins los arcabussos del present pays, restant en guarnissió a Vauvert, prop de Lunel, diocese de Nîmes, promete matrimoni a Jenaton Rocha com consta dels pactes de mariage que jo baix firmat he llegits y havent engrocida dita Rocha es vinguda acompanyada de Jean Rocha, son germà, portant una criatura a ma parròquia, chreent trobar dit Ros per sposarse.

Y dit Ros a temps que falta se essent esser dins lo pays, jo baix firmat donarà tot moviment per saber ahont és y prindrà tots medis per fer sposar. La criatura deu ser remesa al hospital, lo qual és batejat en les fons baptismals de Lunel per lo curat, consta de la fe de bapisme se anomena Joan qual jo he llegida. Se prega als administradors rebre dita criatura y per llur caritat trobar una condició per la mare dins Perpinyà affi des ser prop per sposarse al moment que dit Ros se trobarà

Dit Ros ten algun be en ma parròquia bastant per fer nodrir son fill y se prega remarcar la criatura perquè se retirara del hospital.

En fe de que fas la present en Prats Valaguer, als 12 maig.

²⁵⁹ A.D.P.O, H222, (23/11/1631).

Joan Pontich, s'ha refugiat a Pesillà de la Ribera durant l'epidèmia de pesta de Perpinyà, l'any 1631. Per raons de temps de pesta “ses offert a guardar un any més, fins a la festa de Sant Miquel de setembre, del 1632, ab que la present universitat li do y pague comptants 100 lliures que és lo interés de un any.”

²⁶⁰ A.D.P.O, 3E1/5848, (07/09/1646).

²⁶¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (03/12/1641).

²⁶² A.D.P.O, 2HDTp410, (12/05/1656).

3.3. Concepte de parentat religiosa : els padrins de baptismes

Per a un nou-nat en perill de mort s'administra el baptisme per necessitat, la recerca dels padrins no pot ésser, "una minyona o criatura en sa casa a la qual se dona laigua tant solament...sens padrins sinó la llibadura li dona la aigua."²⁶³

Davant de les fonts baptismals la presència dels pares no és sempre possible, concernint la mare, el sobrepot pot representar un impediment natural, el baptisme essent donat en general molt aviat, pocs dies després de la naixença de la criatura.

Es remarca a Sant Esteve del Monestir, una proporció important de baptismes celebrats sense la presència del pare ; durant el període d'un any i dos mesos, els anys 1737 i 1738, el rector Joseph Palanca indica vint baptismes celebrats, tretze dels quals sense la presència del pare.²⁶⁴ La naixença i el baptisme no són programats pels pares, motius laborals, ocupacions ramaderes, allunyament del poble poden explicar un pare no present.

Els padrins són testimonis del baptisme i en conseqüència, jurídicament, de la naixença, són el recurs pel que fa uns d'enregistrament, d'escriptura, d'errors, d'oblits o de filiació ; són designats "pares espirituals" pel vicari Francesch Serra Llongua a Cornellà de la Ribera."²⁶⁵ L'expressió, "pares espirituals" va més enllà d'una presència a la plaça dels pares al moment del baptisme, diu una parentat sagrada i una filiació a l'Església. La força de la paraula del rector quan s'adreça als padrins, en terme d'impediment matrimonial planteja la qüestió de la tria dels padrins i de l'impacte del dogme:

"Y siau advertits que ab aquest batejat o aquesta batejada y ab son pare y mare y teniu fet parentiu espiritual, en tal manera que entre ells y vosaltres no y pot haver ligitim matrimoni."²⁶⁶

Padrins són triats en l'àmbit de la parentat ; el padrinatge reforça els lligams familiars ja existents entre els padrins i la criatura.

La parentat es declara, "Joan Pujol, fadrí y germà de dit batejat,"²⁶⁷ "Antony Del Pey, fill dels sobre dits pares,"²⁶⁸ "Pierris Galli, avi de dita criatura."²⁶⁹

La parentat s'inscriu amb la conservació del cognom patern:

"Hé batéjat à Anna, Maria, Antonya, filla de Pere Deniz y de Maria sa muller...fonch padrí, Antoni Deniz y madrina, Anna Deniza."²⁷⁰

"hé batejat á Antony, Audal, Pau, Albert, fill de Martí Albert y de Estasia sa muller...fonch padrí Antoni Albert y madrina Raphela Alberta."²⁷¹

El padrinatge reuneix i entreté els lligams de parentat i les relacions entre parents residint en pobles forasters pròxims:

²⁶³ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38 (04/11/1690).

²⁶⁴ A.D.P.O, Registre parroquial de Sant Esteve del Monestir, 5Mi570, (del 21/05/1737 al 27/07/1738).

²⁶⁵ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (17/09/1629, 02/10/1629).

²⁶⁶ A.D.P.O, Manuele ritualis ecclesiae et diocesis Elnensis, (1801).

²⁶⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Sant Esteve del Monestir, 5Mi570, (07/01/1692).

²⁶⁸ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (26/06/1695).

²⁶⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154 (04/10/1688).

²⁷⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi461, (05/12/1626).

²⁷¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi461, (02/01/1628).

“Anna Maria, filla de Francisco Burniola, habitant en dit lloch y de Estasia muller sua, foren padrins Sabastia Burniola, fadrí, y Juana Tallant, tots de Sant Feliu de Mont.”²⁷²

En el cas de padrins eixits de la immigració, l'esperit de família i l'amor de la terra mare s'expressen en la tria dels padrins en dues actes de baptismes de la família Tixé:

“Antoni, Francesch, Pere, fill llegítim y natural del dit Antoni Tixé, cirurgià y de Catharina, muller sua, foren padrins, Antoni Sarda y Margarida Peixo, tots del lloch de La Tor”²⁷³

“Anna, Maria, Tereza, filla llegítima y natural de Antoni Tixé, cirurgià y de Catharina, muller sua, foren padrins, Francesch Tixé, de dit lloch de La Tor y Anna Pallicer”²⁷⁴

El nombre important de naixences obliga els pares a sol·licitar un nombre important de padrins i s'acompanya d'una dispersió estesa del padrinatge. A Cornellà de la Ribera, Anthoni Turrié i Eulària Vaquer, bategen set criatures, les actes presenten quatorze padrins de cognom diferent, els cognoms dels pares, Turrié i Vaquer, no apareixen.²⁷⁵

Guillem Turrié, fill d'Anthoni Turrié, i Catherina Vaquer bategen deu criatures, set patrònims diferents es compten pel padrí i quatre patrònims Turrie. Antoni Turrie, avi, és cridat dues vegades. Les padrines presenten nou patrònims diferents, es nota dues ocurrences del patrònim Turrie i una ocurrencia del patrònim Vaquer.²⁷⁶

Per aquestes dues parelles comportant els mateixos patrònims, intervenen pels baptismes de disetcriatures: vint i vuit cognoms de padrins diferents, el patrònim patern apareix sis vegades i el patrònim matern Vaquer una vegada, dos padrins són comuns, Esteve Badia i Llaurens Castallet.

La representació del cognom patern, a nivell general, no intervé. Hom s'adona d'un cognom patern poc representat pels padrins ; a Pesillà de la Ribera del 1608 al 1660, són comptabilitzades 159 ocurrences del cognom patern per 1621 baptismes, sigui una proporció de 9,8 % de representació del cognom patern.

Tanmateix, a nivell individual, es remarca que Guillem Turrie i Catherina Vaquer han escollit un padrí de cognom Turrié per a cinc sobre sis criatures de sexe masculí ; es fa la hipòtesi d'una manifestació maxista.

Sembla que cap regla intervengui en la tria dels padrins, el nombre de casos particulars és important. Uns pagesos benestants, uns clergues, uns nobles, uns burgesos, uns militars, són padrins de baptismes.

Francisco Prunet és un pagès benestant i de “dignitat” de Cornellà de la Ribera, compleix les funcions de batlle i de procurador jurisdiccional de l'abadia de Lagrasse ; al si de la parròquia mateixa, és elegit, padrí de setze criatures, nou fills i set filles. Es nota una fillola particular, criatura d'una mare soltera. El nombre important de fillols de Francisco Prunet a una sola parròquia, encara que la mortalitat infantil pogués fer que minvi aquest nombre, no serà una parentat espiritual negligida, serà viscuda com una parentat d'honorabilitat pel fillol o la fillola, beneficosa, en cas de necessitat, en terme d'influència i de sosteniment.²⁷⁷

²⁷² A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi461, (05/12/1626).

²⁷³ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi461, (10/10/1669).

²⁷⁴ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi461, (11/02/1674).

²⁷⁵ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, casament (04/02/1635).

²⁷⁶ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, casament, (12/07/1632).

²⁷⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (11/02/1626, 07/01/1646).

Uns nobles, uns burgesos de Perpinyà, propietaris i arrendadors de terres i de molins a la parròquia, són padrins de baptismes. Es tracta d'un fenòmen no negligible, que té força d'ús, concerneix 162 baptismes i 43 branques de llinatges.²⁷⁸

- A Baho, aquest padrinatge de "dignitat" concerneix dinou baptismes ; és marcador d'una relació particular, la presència com a padrí o com a padrina, tretze vegades per dinou baptismes, d'un membre del llinatge de Senesterra i de Santa Eugènia a un baptisme de la família Betlloch, arrendatària. Joseph Batlloch mena el 1686, setze eiminades de Dona Gabriela de Senesterra.²⁷⁹

- A Sant Esteve del Monestir nou ocurrències sobre onze concerneixen el llinatge de Generés i Montalt dels senyors del poble ; cinc actes testifiquen de relacions particulars entre els senyors del poble i el batlle designat pel senyor ell mateix.²⁸⁰

- A Vilanova de la Ribera concerneix vint i u baptismes, es remarca una relació particular entre els moliners de farina i el propietari del molí.

La "illustra senyora Dona Hieronima de Vilanova y de Pauleta de la vila de Perpinyà" és padrina de baptisme de Christofol, Jaume, Honofre, fill de " Jauma Brian, moliner de farina del moli del senyor canonge Paulet".

El llinatge Paulet apareix tres vegades en les actes dels tres baptismes d'una criatura de Jaume Brian.²⁸¹

- A Pesillà de la Ribera concerneix 85 baptismes ; el padrinatge no concerneix únicament famílies de pagesos, sis bracers, tres fusters, dos mestres de casa, un sastre i un teixidor han sol·licitat un padrí o a una padrina de la noblesa o de la burgesia per a una criatura.

Durant els anys 1631-1632, de l'epidèmia de pesta de Perpinyà, es nota un comportament comunitari de les famílies que han fugit Perpinyà les quals elegeixen els padrins i les padrines de baptismes en el grup de les famílies retirades ; es tracta d'un nombre important de padrins, quatorze padrins i padrines de baptismes celebrats en un any.

- A Cornellà de la Ribera, aquest fenòmen és més difús, concerneix divuit baptismes, es noten cinc llinatges nobles i cinc llinatges de la burgesia.

Uns lligams familiars expliquen la selecció d'aquests padrins al poble, Maria Dalmau muller d'Isidro Dalmau, burgès honrat, batlle de Perpinyà, procurador de l'abat de l'abadia de Lagrasse, el qual posseeix terres i una casa a Cornellà, és la mare del rector Andreu Esteve, rector de Cornellà de la Ribera (1675-1692) i després canonge de l'església de la Real.²⁸² "Joan Coll y Pujol burgès de Tuhir" i "Andreu Bonet, mercader de Perpinyà" són nebots de Maria Cabestany.²⁸³

Militars són padrins de baptismes, a Baho, són padrins al baptisme d'una criatura del batlle, una personalitat militar del llinatge de Senesterra i una personalitat militar pròxima de la família de Senesterra:

"Don Felix de Malendriu y de Senesterra, alcayre del castell de Salsas" és padrí de baptisme d'un fill d'Antoni Sagau, batlle.²⁸⁴

²⁷⁸ He només considerat el primer llinatge . El recompte dels nobles i des burgesos es assentat en la part annexa.

²⁷⁹ A.D.P.O, 1C1653.

²⁸⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Sant Esteve del Monestir , 5Mi570, (20/06/1690).

²⁸¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (10/07/1615).

²⁸² A.D.P.O, 1E649, (12/11/1699).

²⁸³ A.D.P.O, 3E1 /6522, ocurrències de Joan Coll y Pujol, (25/03/1687), Andreu Bonet, (17/04/1673).

²⁸⁴ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (30/12/1629).

“Lo illustre senyor Bertran de Brull, lloctinent del Castell Maior de la vila de Perpinyà” és padrí d’un fill de Jaume Belloch, batlle ; “la nobla senyora dona Isabel de Sinisterra y de Santa Eugènia” és padrina²⁸⁵

L’allotjament dels soldats a casa mateix dels habitants, afavoreix relacions d’amistat, a Cornellà de la Ribera, un soldat ajuda el fosser, Sebastià Català, en la feina molt dura de l’enterrament dels cossos. L’amistat s’ha apuntada, “un company soldat,”²⁸⁶ “un soldat que li ajuda a enterra.”²⁸⁷ Uns soldats de les forces d’ocupacions són padrins de baptismes, és un fenomen limitat a Pesillà de la Ribera i majoritàriament a dos regiments:

- El tercio napolitano de Don Dominico Concublet durant els quatre mesos, de gener al mes d’abril del 1641 ; són notats set padrins i una padrina.

- El regiment francès de monsieur de La Rocha durant els cinc mesos del mes de febrer al mes de juny del 1654 ; són notats dos padrins i dues padrines.

A partir del 1655, les actes de baptismes amb ocurrencies de nominacions de soldats indiquen baptismes al si de famílies de soldats amb padrins soldats i mullers de soldats del mateix regiment, allotjat a la parròquia.

“Ha Maria, Agata, filla llegítima y natural de Germent Nolalt, soldat irlandès o irlant y de Helena muller sua, així bé irlandesa , nada al vint y tres de janer del corrent any en la vila de Colliure ; foren padrins Daniel Dachater, soldat irlant y Maria Girardent y Dilun, casada, irlandesa.”²⁸⁸

²⁸⁵ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (12/04/1654).

²⁸⁶ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (27/06/1699).

²⁸⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (30/06/1699).

²⁸⁸ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (11/21/1698).

Quarta part: La població

4.1. Una població incompleta

4.1.1. Un enregistrament de sagraments.

4.1.1.1. Una població catòlica : Importància del baptisme

En els registres parroquials són escrites actes de baptismes i no actes de naixences ; la qüestió que es planteja, d'ordre demogràfic, posada per la mortalitat dels nounats, és la del nombre de naixences. La pràctica del baptisme a tot preu, el més aviat millor, per a la salvació de l'ànima de les criatures, tala que la descriuen les actes de defuncions dels albat, matissa i restringeix considerablement el decalatge entre el nombre de naixences i el nombre de baptismes. És real tanmateix el buit d'enregistrament d'unes naixences de nounats no batejats.

Segons el dogme catòlic, el baptisme, primer dels sagraments, esborra el pecat original i incorpora el nounat a la comunitat dels fidels. Una criatura morta, sense haver rebut el baptisme, no és un infant de l'Església, no beneficia del ministeri d'un sacerdot ni s'enterra al cementiri parroquial ; en nom del pecat original i de la gràcia se justifica l'existència dels limbs reservats a l'ànima pura dels infants tanmateix maculada pel pecat original.

La dimensió espiritual del baptisme es troba formulada a un nivell personal i religiós pel rector Domenech Jordy amb l'expressió "així puix mori" en una acta de defunció d'albat a Baho:

"administri lo sagrament del sant bathisme lo dia antecedent en casa sua, sens ninguna solemnitat, lo cas de necessitat ho demanent, així puix mori cazi un moment després que fonch batejat".²⁸⁹

L'expressió "així puix mori," s'enten dictada per la fe ; és a la mida de l'assegurança del paradís en l'altre món per a l'ànima de la criatura i la satisfacció personal del deure complert per a la salvació d'una ànima.

Religió i ordre social es confonen al segle XVII, l'espiritual s'insinueix en unes històries de vida. A Cornellà de la Ribera, al curs d'una baralla davant del forn de coure el pa, s'ha verbalitzat l'argument suprem de la privació del paradís per l'ànima del fetus, ja que no batejat, per aturar un moviment de violència en contra d'una dona prenya. El judici de Déu, no expressat és sobreentès:

"dita Paula ...de fet me haguera pagat si no fos Catarina Turrie que la retingue dient no fassau això que seria fer perdre una ànima."²⁹⁰

No s'ha utilitzat cap argument sobre unes conseqüències humanes que podria tenir tal acte, avortament, mort de la dona prenya i el judici dels homens.

Els punts dogmàtics establerts, incontestats, de cara a la realitat d'una mortalitat infantil impressionant, han desenvolupat unes pràctiques necessàries de baptisme donat a tot preu, el més aviat millor. Les constitucions sinodals de Sant Miquel de Cuixà, l'any 1620, tracten de la urgència del baptisme:

"quod parrochiani incontinenti nata aliqua criatura habeant y debeant morere ypsos rectores et intra tres dias a dies nativatatis debeant baptizare."²⁹¹

²⁸⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5 Mi38, (09/04/1735).

²⁹⁰ A.D.P.O, H22, (10/09/1664).

És llarg el temps d'aplicació dels manaments, en el cartell de la visita pastoral feta l'any 1664, a Baho, és encara inscrita l'obligació de no superar un termini de tres dies després de la naixença per batejar una criatura.

“Manan a tots los pares y mares que dins tres dias sots pena de excomunicació major aporten los infants a la iglésia a fi de rebre lo sant baptisme.”²⁹²

Se justifica un baptisme donat tardanament, a Cornellà de la Ribera s'invoca els temps de pesta.²⁹³

“Jaume Anthoni Francisco... ya tenia sis mesos quant sabatejat rahone pestis.”²⁹⁴

“Lluís Johan Mateu... ja tenia quatre mesos.”²⁹⁵

Es planteja la qüestió del respecte dels manaments sinodals ; el recompte següent porta les edats de les criatures de sexe masculí i de les criatures de sexe femení a Baho, a Cornellà de la Ribera i a Vilanova de la Ribera, el dia del baptisme, durant el període del 1686 al 1700 ; el dia mateix de la naixença s'hi troba inclòs.

	Dia mateix	1 dia	2 dies	3 dies	4 dies	5 dies	6 dies	7 dies	Totals
Fills	21	55	98	72	38	16	7	9	316
% fills	6,65	17,41	31,01	22,78	12,03	5,06	2,22	2,86	48,39
Filles	26	66	109	79	33	13	7	4	337
% filles	7,72	19,58	32,34	23,44	9,79	3,86	2,08	1,19	51,61
nounats	47	121	207	151	71	29	14	13	653
% nounats	7,2	18,53	31,7	23,12	10,87	4,44	2,14	2	/

Si considerem el conjunt dels nounats,

- 80,55 % dels nounats són batejats els tres dies després de la naixença, els manaments sinòdics són respectats.

La proporció dels baptismes donats el dia mateix del part és important, 7,2 % dels nounats, és indicadora de baptismes donats a nadons en perill de mort.

- 52,49 % dels nadons és a dir més de la meitat dels nadons, són batejats entre dos dies i tres dies, segons la recomanació de les autoritats.

Si es considera el termini, com a màxim, dels tres dies recomanats per batejar una criatura, les filles són batejades més aviat que els fills segons una proporció de (+5,23 %) com si la mort fos una amenaça més important per a les filles que pels fills.

Els fills són més que les filles batejats quatre dies després de la naixença, segons una proporció de (+2,24 %). El baptisme queda excepcional més enllà de sis dies després de la naixença. Hom s'afanya a batejar un nadó en perill de mort, en les actes de defuncions d'albats el rector Joseph Gaixet fa servir les expressions “nat y batejat, nada y batejada”:

“dos minyons albats nats y batejats de mi lo dia antes.”²⁹⁶

²⁹¹ A.D.P.O, H71, (1620).

²⁹² A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (17/02/1664).

²⁹³ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (octubre del 1631-maig del 1632).

²⁹⁴ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (05/06/1632).

²⁹⁵ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (27/07/1632).

²⁹⁶ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (24/01/1702).

Unes actes diuen el moment greu i crític del baptisme per necessitat:

El baptisme es dona a l'instant de la naixença, a un fill de Ramon Massalart,

“li donaren l'aigua al pas donaren l'aigua en casa sua y mori al cap de un quart.”²⁹⁷

Uns baptismes són donats “in utero” per a la salvació de l'ànima del nadó : “senterra lo cadàver de una criatura batejada al pas per la llebadura de dit lloch la qual criatura després mossèn Artigues, cirurgià, la tragueren morta.”²⁹⁸

El part posa mare i nouat en perill de mort, la plaça de l'ànima del nadó al paradís, el sol baptisme la dona ; aquesta realitat justifica que es pringui una solució extrema. Unes cesàries es practiquen per batejar una criatura encara viva en el ventre de la partera morta, el registre parroquial de Pesillà de la Ribera testifica que s'ha tingut de recórrer a un tal acte per batejar dos bessons:

“se ha donada eclesiàstica sepultura al cadaver de Columa Paleta y juntament dos minyons albatos los quals li tragueren del ventre apres de haver espirat tenint ànima, muller de Raphel Paleta, de edat de desanou anys.”²⁹⁹

Uns estudis arqueològics indiquen i confirmen una pràctica acceptada de les cesàries,

“Il etait pratiqué au XVIIIe siècle des césariennes après mort de la mère pour ondoyer l'enfant qui ne lui survivait cependant pas et était inhumé avec elle.”³⁰⁰

La qüestió del destí espiritual de l'ànima del nadó compromés durant un part amb complicacions, plaça la naixença sota de la responsabilitat de l'Església. Per raons de decència descartant la presència d'un sacerdot al moment del part, l'Església delega a una persona de la societat civil el poder de batejar el nadó en perill de mort. Es tracta senzillament, concernint la persona de la societat civil de “donar l'aigua” segons el gest de l'ablució sobre el cap de l'infant amb aigua natural acompanyat d'unes paraules sacramentals en llatí o en català.³⁰¹

La persona la qual ha donat l'aigua no és sempre designada,

“un albat de Joseph Martret i de Isabel, conjuges, li donaren l'aigua al pas.”³⁰²

Segons el ritual romà el privilegi de donar l'aigua pertoca en primer a un home:

“Un albat, fill de Jacinto Janvert y Caterina, mori en continent fou nat ... fou batejat en sa casa en continent fou nat per mestre Galderich Arnaut, sastre.”³⁰³

La llevadora no se sollicita en primer així com ho precisa el beneficiat Miquel Anglada a Pesillà de la Ribera,

“fouc batejada per Margarida Fita, llevadora, per estar en nesesitat y no abent y altre persona mejor per poder fer lo sacrament y foug feta la demes sarimonia del sacrament, segons mana lo rito y forma de la iglésia”³⁰⁴

²⁹⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (14/09/1693).

²⁹⁸ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (03/01/1703).

²⁹⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (28/09/1703).

³⁰⁰ *Actes des 6èmes journées Anthropologiques, dossier de documentation archéologique, n° 17*, Paris, 1994, CNRS, Editions Paris, (Bideau 1981).

³⁰¹ *Leçons de liturgie à l'usage des séminaires*, Hebert, 1930, p. 260.

³⁰² A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5 Mi716, (25/05/1690).

³⁰³ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (27/11/1694).

Malgrat això, la llevadora, la qual assisteix les dones durant el part, és la persona més esmentada:

“Se bateja en casa de Jaques Barriera y de Francisca ...un fill al qual la llevadura li dona la aigua.”³⁰⁵

Uns rectors, malfiats pel que fa l'aptitud d'una persona de la societat civil a donar l'aigua al nadó, donen un altre baptisme per precaució, el rector Sebastià Junsi, torna a batejar una filla de Miquel Delaris menor,

“feu lo sacrament jo ...subconditione porque era estada batejada en casa y duptava de la validitat del sacrament.”³⁰⁶

El nombre de baptismes així donats en urgència a nadons en perill de mort, fa que a nivell de les estadístiques el nombre de baptismes vagi s'aproximant del nombre de naixences encara que hi hagi sempre una pèrdua en el coneixement del nombre de naixences.

La dimensió integradora del baptisme agafa sentit jurídic particular pel que fa uns casos d'exclusions, exclusió familiar de les criatures exposades i exclusió política dels membres de la comunitat gitana.

Pel que fa els infants de “pares incognits,” el baptisme permet d'inscriure una naixença legal, dona una identitat a la criatura trobada exposada si aquesta no porta cap billet corporal, l'arrela a una parròquia i li dona drets, en primer el de ser confiat i criat a l'Hospital dels Pobres de Perpinyà.

Els “gitanos”

Cinc actes de baptismes porten l'apunt “gitano,” han deixat rastre de la identitat d'unes famílies de la comunitat “gitana” i d'un temps viscut a la parròquia.

A Baho, “Juan Llorens, gitano, y Maria” bategen una filla, Maria, Juana, Antonya, Madalena.³⁰⁷

A Pesillà de la Ribera, “Francisco Malla gitano y Anna muller sua” bategen un fill March, Blasi, Ramon, Julià, Jacinto.³⁰⁸

A Cornellà de la Ribera es nota el baptisme de “Joan Baptista, Llaurens, Emanuel fill de Joan Baptiste, gitano, y de Joana Martina, muller sua.”³⁰⁹

A Vilanova de la Ribera, “Joan Batista y Theresa gitanos” bategen dues filles, Maria, Anna, Angela, Theresa i Maria, Joana, Teresa, Brigida.³¹⁰ L'apunt “Gitanos” s'ha escrit al marge de l'acta.

Una família de mestres de cases, de patrónim Llorens, és instal·lada a Pesillà de la Ribera, no s'indica si lligams de parentat l'uneixen al patrónim Llorens de Baho.

Cap acta de matrimoni, cap acta de defunció no concerneix representants patronímics d'una família Malla com tampoc d'una família Baptiste la qual ha pogut, un temps, residir a Vilanova de la Ribera, on la parella ha batejat dues filles.

³⁰⁴ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi 460, (29/01/1647).

³⁰⁵ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (09/08/1999).

³⁰⁶ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (31/01/1650).

³⁰⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (02/09/1632).

³⁰⁸ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5 Mi460, (07/01/1649).

³⁰⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5 Mi154, (19/05/1664).

L'identitat “Baptiste” no és certa, pare i fill essent anomenats Joan Baptiste.

³¹⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5 Mi 716, (03/11/1673, 02/06/1675).

Les cinc actes de baptismes en aquests casos indiquen una categoria social, sigui que sigui el seu mode de vida, integrada a la parròquia ; es remarca que la presència d'aquestes famílies és anteriora a l'ordenança repressiva de Lluís XIV.³¹¹

“d'arrêter et de faire arrêter tous ceux qui s'appellent bohêmes ou égyptiens faire attacher à la chaîne des forçats pour être conduits dans nos galères et y servir a perpetuité, femmes rasées et enfants dans les hospices.”

La desaparició dels patronims Malla i Baptiste com la total absència, fins el 1738, d'altres famílies declarades, fa que es plantegi la qüestió d'un canvi de vida per a aquesta comunitat.

Unes conversions

A les acaballes del segle XVII, les incursions bel·licoses de bandes de mercenaris de la religió Reformada terroritzen unes poblacions, Estagell, el 1570, Vinça el 1592 ; Victor Aragon en la Història del Castell de Força-Real insisteix sobre el caràcter religiós d'aquestes bandes armades posicionades molt pròxim de les cinc parroquies a la frontera de les Corberes. unes incursions bel·licoses

“On peut conjecturer que durant cette période notre castell intimida les partis qui se détachaient de l'armée de Coligny pour inquiéter le Conflent. On voit en effet les religionnaires s'établir fortement à Montalba et a Bellesta et pousser de là en 1592 et 1597 leurs colonnes volantes sur Vinça.”³¹²

La religió Reformada, discredita, és dita exteriora a Catalunya i portada per la guerra. El primer esment de l'Església Reformada apareix en el registre parroquial de Baho, l'any 1620, dos anys després de la declaració de guerra, amb la informació pel rector Joan Delaris de l'obertura del jubileu de Sant Antoni de Pàdua.

“ Vuy, als 13 de juny de Sant Antoni de Padua, avem comensat de tenir lo jubileu en santa iglésia de Baho ...fent oració devotament pregant per la exaltació de la santa fe, pau y unió, entre els prínceps cristians y extirpació dels eretges.”

L'Església informa els parroquians, sol·licita pregàries per a la defensa de la religió segons la pràctica atractiva del gany d'indulgències, les pregàries són beneficioses a les dues parts, els fidels donen i reben. Són temps de Contrareforma i de guerra religiosa, els termes usats condemnem i reivindiquen un dogme únic, les paraules i les expressions són de l'època, violentes ; es troben sota la ploma de Geroni Cros quan aquest escriu el motiu de la publicació del jubileu, l'any 1634, a Perpinyà:

“Per pregar per la pau y concòrdia dels prínceps cristians, exaltació de la santa fe y extirpació de les heretgies.”³¹³

Als cinc pobles, a partir del 1642, continuadament, soldats de l'exèrcit francès són allotjats als pobles, per alguns d'entre ells amb la seua família ; de provinença diversa són susceptibles de practicar una altra religió. Al cementiri parroquial, terra d'inhumació únicament cristiana, no pot ser enterrada una persona no batejada segons el ritu catòlic, el problema del lloc de l'enterrament del cos ha pogut influir sobre les consciències al moment de prendre la decisió d'un baptisme o d'una conversió al catolicisme. Dues famílies de soldats són concernides:

³¹¹ Ordenança reial del 11/07/1682.

³¹² Aragon, V., *Notice historique, religieuse et topographique sur Força- Real*, Perpignan, 1859, éditeur, Martori, p.45.

³¹³ Simon i Tarres, A.; Vila, P., *Cròniques del Rosselló, segles XVI i XVII*, Barcelona, 1998, Curial edicions,

“ he batejat a Francesch Pere Joan Miquel fill de Daniel Purdiera y de Maria Purdiera, vila de Mastrich terra de Olandava ser requirit a instantia dels padrins com era llutora y ben catequisat.”³¹⁴

“ he batejay y catechisat ...ha Joan Domingo, fill de pares infels foren padrins Joan Dominc de Lalamant y padrina Madalena Verga...” l'apunt al marge de l'acta indica “un soldat del regiment de lalamant.”³¹⁵

Una conversió té lloc ; es tracta d'un soldat allotjat al poble originari d'una regió que està sofrint persecucions i experimentant un moviment important d'immigració:

“Vui que contam, als onse del mes de abril de mil sis cent setanta set, en la iglésia de Sant Martí del lloch de Cornellà de la Ribera, Joan Sabayrie, francès de nació, del bisbat de Menda, fill illegítim i natural de Bartomeu Sabayrie i Erisa Alcaisa, sa moller, del lloch de Ferach, soldat en la companyia de René Gaspar de Lunel Viell... capità de cavalleria en lo regiment chebré, ha fet adjuració de la heretgia de Calvin y de tots los altres errors y a fet professó de la fe catòlica, apostòlica romana i ell, ha rebut la absolució de sa heretgia per mi baix firmat...”

Els termes “ llutora... pares infels... heretgia” fan part del vocabulari de la Contrareforma, una sola religió es reivindica.

L'edecte de Fontainebleau de Lluís XIV del 18/10/1685 revoca l'Edecte de Nantes i fa obligació als protestants de declarar els baptismes, els matrimonis i les defuncions al rector de la parròquia. La supressió de l'estat civil protestant obliga al recurs al baptisme per beneficiar d'una existència legal i dels drets d'herència pels infants.

A Baho, es nota dues actes de baptismes, després d'una conversió, d'una persona d'origen turc i l'acta de baptisme d'una persona originària de Suècia:

“baptisme de un nou convertit ...he catequisat y batejat a Joan Baptista Joseph de Ungria, turch de natió, de edat de trenta sis anys.”³¹⁶

“Abram Core de Nauxatel en Suissa, després de estar instruida en las part principal de nostra santa fe y haver fet abjuratió de sa eretias y de resillo fa sta.”³¹⁷

A les cinc parròquies, dos baptismes al si de famílies de soldats i tres conversions de persones no catalanes indiquen un territori de sensibilitat catòlica.

Com per a tota naixença, uns soldats dragons allotjats amb la seua família a les parròquies, fan batejar les criatures ; són presents en les actes de baptismes de Baho, de Cornellà de la Ribera i de Pesillà de la Ribera:

“he batejada Maria, Anna, Francisca, filla illegítima y natural de Estienne Dipunt, mestre d'armes dans les dragons y de Pierry Chiballe conjuges, foren padrins, monsieur Nicolas de Forsa llochtinent de una companya de dragons del regiment de Morsan.”³¹⁸

“he batejat a Carlos Thomas, fill illegítim y natural de Esteve Jofre y de Madalena conjuges, dragó dins la companya del senyor Compte de Aguila del bisbat de Exelon en Provence, foren padrins Carles Felipon, dragó de la mateixa companya.”³¹⁹

³¹⁴ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5 Mi154, (1674).

³¹⁵ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5 Mi460, (10/02/1683).

³¹⁶ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (07/07/1698).

³¹⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (07/01/1701).

³¹⁸ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (01/11/1692).

³¹⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (08/12/1709).

Cap baptisme, cap conversió té lloc durant la presència de soldats dragons, persones de la religió reformada, originàries del Llenguadoc, les quals han fugit les persecucions no s'han refugiades en el territori de les cinc parròquies.

4.1.1.2. *Els matrimonis celebrats a la parròquia.*

Els registres parroquials porten les actes dels matrimonis celebrats a la parròquia mateixa, no indiquen el lloc de residència futur escollit pels esposos. Es nota tanmateix, en el registre de Pesillà de la Ribera, l'acta d'un casament celebrat a Vilanova de la Ribera.³²⁰

El matrimoni és únicament religiós i catòlic ; la dimensió sacramental del casament, de cara a la tesi de la sola benedicció del matrimoni defensat per la Reforma, s'ha discutit durant la sessió “reformatione matrimoni” del Concili de Trento, el 1561.

La fidelitat al Concili de Trento s'expressarà en les actes de matrimonis temps després de l'annexió de Catalunya del Nord a França ; el rector Gaspar Deuder, a Cornellà de la Ribera, des de l'any 1692 de la seua presa de funció fins l'any 1699 de la seua mort, no s'oblida de precisar “la ordinació del Concili de Trento.”

El matrimoni, al segle XVII i al primer terç del segle XVIII, portat al rang de sacrament, comporta dos temps, en primer, la cerimònia del casament per paraules celebrada a l'església i, seguida, el mateix dia o el dia desitjat per la parella, la celebració de la missa de benedicció.

Concretament, les actes dels matrimonis portades pels registres parroquials corresponen a les actes del casament per paraules ; l'apunt de la missa de benedicció no és generalitzat.

Segons el dogme, el matrimoni, se celebra a l'església, és un acte solemne, la presència del clergue i de dos testimonis declarant el matrimoni vàlid i sagrat.³²¹

“he asistit en lo matrimoni celebrat in facies santa matris ecclesia” escriu el rector Bonaventura Berta.”³²²

Entre les formalitats complertes, es remarca el consentiment dels pares al casament ; aquesta obligació concerneix el matrimoni d'un fill o d'una filla menor d'edat, no es necessita en el cas d'un nuvi vidu o d'una núvia vídua. Simon Parell, fadrí, i Maria Català, donzella “se sont desposats de consentiment de llurs pares respective.”³²³

El Concili de Trento ha instituit el “consensu parentum” per fer impediment als casaments secrets entre menors d'edat, a uns casos de raptos, i per protegir les famílies benestants de casaments “desiguals” en termes de nivell social. Els manaments sinòdics de Sant Miquel de Cuixà, l'any 1620, esmenten la pràctica dels raptos assimilats a “heresies, sacrilegium”.³²⁴

El consentiment d'un o d'uns parents es demana quan els pares o un dels pares són difunts, Francisca Brau “se casa de voluntat de son pare que viu y la mare es morta.”³²⁵

Maria Alquie “la qual contrahenta es menor de vint y sinch anys se casa de voluntat de son pare y Lorens Losta son honcle.”³²⁶

³²⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (27/05/1656).

³²¹ A.D.P.O, Concili de Trento, (1545-1563), decret “reformatione matrimoni,” (1561).

³²² A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (28/10/1694).

³²³ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (27/12/1688).

³²⁴ A.D.P.O, H71, (1620).

³²⁵ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (24/06/1687).

³²⁶ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (28/08/1686).

La proporció dels matrimonis declarats celebrats amb consensu parentum a Cornellà de la Ribera del 24/02/1686 al 27/08/1698, és important, concerneix 52 casaments sobre 65 sigui 80 % dels casaments. És una proporció important únicament vinculada al matrimoni d'un nuvi i d'una núvia menors d'edat la qual s'explica per l'edat endarrerida de la majoria, fixada a 25 anys pels homes com per a les dones.

En unes actes es precisa la parròquia d'origen i la parròquia de residència del nuvi o de la núvia ; he considerat, segons el sol criteri de domiciliació a la parròquia, com a nuvi foraster o núvia forastera tota persona originària de Catalunya, declarada no residint a la parròquia.

De la mateixa manera he aixecat el recompte dels nuvis i de les núvies de la Resta de França segons el mateix criteri de domiciliació a la parròquia.

Antoni Gairal s'està a Cornellà, es considera com a parroquial de Cornellà de la Ribera:

“entre Antoni Gairal, fadri, del lloch de Sant Feliu de Mont, habitant en Cornellà, fill de altre Antoni Gairal de una part.”³²⁷

A Baho, Antoni Pujol és designat foraster, parroquial de Pesillà de la Ribera:

“entre Antoni Pujol, habitant en Pesillà, fill legítim y natural de Joseph Pujol de Cornellà de la Ribera y de Victòria, conjuges, defunts.”³²⁸

Raphel Comas és foraster, vingut a la parròquia de Baho per a la celebració del seu casament aleshores que Anna Salbà, immigrada, es considera com a parroquiana.³²⁹

“entre Raphel Comas, fadri, fill illegítim y natural de Joan Comas de la Parròquia de Planesas, bisbat Dalet, y de Catarina, conjuges, de una part y Anna Salbà, del lloch del Besú, vuy habitant en Baho.”

El recompte següent porta el nombre total de nuvis i de núvies no parroquians en les actes de matrimonis.

	Nuvis forasters	Nuvis de la Resta de França	Núvies forasteres	Núvies de la Resta de França	Matrimonis
Baho	20	5	5	2	57
Cornellà	66	29	24	11	347
Pesillà	23	17	18	2	261
Sant Esteve	17	3	11	1	50
Vilanova	34	8	14	5	93
Total	160 -19,8 %	62 -7,67 %	72 - 8,91 %	21 - 2,60 %	808
	222 sigui 27,48 % del total dels nuvis		93 sigui 11,51 % del total dels nuvis		

Pel que fa el volum d'actes de matrimonis celebrats a les cinc parròquies al segle XVII:

- 27,48 %, més d'un quart de les actes, indiquen nuvis forasters o de la Resta de França els quals no resideixen al poble. Aquesta xifra és portadora d'un moviment important de mullers les quals seguiran el marit al lloc de residència.

- La xifra és molt menys elevada pel que fa les núvies, 11,51 % ; podria concernir núvies vingudes a la parròquia per motius laborals, feines domèstiques, feines de temporada...

³²⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (05/05/1649).

³²⁸ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (16/12/1697).

³²⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (25/09/1700).

Les mullers forasteres, fan beneficiar les dues famílies d'una obertura social i cultural amb les relacions que s'establiran entre els dos llocs d'origen i de residència.

4.1.1.3. Una població enterrada en els llocs sagrats. Els cementiris

Majoritàriament els enterraments tenen lloc al cementiri, es remarca unes sepultures a l'església ; uns quants enterraments al terme, perquè no se podia fer altrament, són anotats pels rectors durant el període d'aïllament de les tres epidèmies de pesta.

El cementiri, propietat de la parròquia, terra beneïta, és un espai d'inhumació únicament cristià. Les actes de defuncions no precisen la pertinença a la comunitat cristiana, l'acta de defunció de Pera Guinet, foraster, domiciliat a Cornellà de la Ribera, és l'únic cas d'enterrament pel qual s'ha necessitat la declaració de dos testimonis de religió.

“Lo 4 de juliol 1619 avem sepultat, al sementeri de Sant Serni del present lloc, a Joan Pera Guinet dit Canterinno del lloc de Santa Colloma, demorant a Cornellà de la Ribera, voue del povel Capestany lo qual ha trobat .. Bordoncle, del dit present lloc, mort al noge de la (carretera ?) qui va a Sant Feliu, an atestat que era bon cristià, mossèn Domingo, prebera de Cornellà y lo dit capestany.”³³⁰

Tot cristià, sense cap consideració de pecats o de faltes comesos, té dret a una sepultura al cementiri: Els dos “germans Jooatxims” coneguts com a bandolers a Pesillà de la Ribera, trobats assassinats al pou de la Teuleria d'en Boher” són enterrats al cementiri.³³¹

Segons el dogma, no són enterrades al cementiri i en conseqüència, són silenciades les defuncions particulars d'una criatura morta sense haver rebut el sagrament del baptisme, d'una persona no convertida a la fe cristiana, d'una persona declarada suïcida.

Al segle XVII, a Baho, a Sant Esteve del Monestir i a Vilanova de la Ribera hi ha un sol cementiri, el cementiri parroquial antic , a l'interior de les muralles i contigu a l'església.

A Cornellà de la Ribera i a Pesillà de la Ribera, els dos pobles demogràficament més importants, hi ha dos cementiris:

- A Cornellà de la Ribera, el cementiri antic, intra-muros, anomenat el Porxo de l'Església i el cementiri de Sant Martí, fora de la Força.

- A Pesillà de la Ribera, el cementiri antic, intra-muros de Sant Pere i Sant Feliu i el cementiri de Sant Sadurni, camí de Vilanova de la Ribera.

Al cementiri, a l'interior de les muralles, són enterrats uns curats segons la tradició esmentada en els testaments i observada en moltes parròquies, davant de la porta de l'església. En el desig de ser enterrats a la porta de l'església s'expressen el pes de la tradició segons el ritual romà i, es pot pensar, la inclinació de quedar-se amb la seva família espiritual de manera a continuar en la mort el paper de guardià de l'església. Es pot pensar que el dret funerari demanat per ser enterrat a l'església no era a l'abast de tots els sacerdots.

A Cornellà de la Ribera, les darreres voluntats del curat Pera Fabressa indiquen l'existència d'un tal vas collectiu,

³³⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (04/07/1619).

El curat, Gaspar Marscel, del qual es pot pensar que sigui d'origen occità, fa molts esforços per escriure en català.

³³¹ A.D.P.O, H 224, (29/04/1643).

L'acta de defunció no apareix en el registre parroquial aleshores que l'enquesta judicial porta aquesta indicació.

“devant la porta de la iglesia de Sant Marti del present lloch en lo vas ahont se solen enterrar los demes preveres de dit lloch.”³³²

S'indica en les darreres voluntats del curat Martí Brau,

“en mon obit vull ser enterrat haont se acostumen ser enterrats los sacerdots so es en lo Porxo de la Iglesia de Sant Martí del present lloch de Cornella de la Ribera.”³³³

A Pesillà de la Ribera, el vas col·lectiu davant la porta de l'església és també indicat en el testament de Francesch Bordoncle, beneficiat,

“devant la porta de la iglesia parrochial del present lloch de Pesillà en la sepultura ahont los demés sacerdots se acostuma enterrar.”³³⁴

Pere Anthoni Montardo, beneficiat, precisa que el vas és situat a l'exterior de l'església, “Porta de part defora.”³³⁵

Se pot pensar que el rector Francisco Mifra hi sigui enterrat,

“lo reverent Francisco Mifra, prevere y rector, és enterrat devant la porta de la iglesia major.”³³⁶

A Sant Esteve del Monestir, no es dona cap precisió de vas col·lectiu. El rector Salvador Azemar és enterrat “en lo cementiri del gloriós prothomartir Sant Esteba del Monestir, devant la iglesia de dit lloch,”³³⁷ el rector Pere Reynalt “en lo cementiri.”³³⁸

El Porxo de l'Església, a Cornellà de la Ribera

L'expressió, El Porxo de l'Església, a Cornellà designa un espai de sepultures encara funcional però restringit, situat davant de la porta de l'església.

Esté inhumé le corps de Marie Serret, agée de quatre ans ou environ, devant la porte de l'église de Saint Martin de Cornella.”³³⁹

És un cementiri de dignitat reservat a les sepultures d'uns sacerdots, en un mateix vas, i a unes poques tombes de membres de famílies benestants. S'hi té recurs excepcionalment, s'indica un cas d'enterrament per raons climatològiques:

“un albat minyó anomenat Francès, fill de Francès Calieru brasser y pastor del present lloch y Anna moller sua ... a causa del temps tant inclement.”³⁴⁰

³³² A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera , 5 Mi154, (12/08/1620).

El vas es pot definir com un espai funerari situat al cementiri o en una església ; en els testaments els dos termes “lloch” i “vas” van sovint plegats. El rector Joseph Gaixet apunta, un temps, del 07/05/1697 al 20/05/1698, l'existència de vasos familiars en els dos cementiris de Pesillà de la Ribera.

³³³ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5 Mi154, (26/04/1664).

³³⁴ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi 460, (25/12/1631).

³³⁵ A.D.P.O, 3E1/4068, (05/09/1613).

³³⁶ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi 460, (16/01/1662).

³³⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Sant Esteve del Monestir, 5 Mi569, (02/10/1708).

El rector Francisco Gassias és enterrat en l'església, (28/04/1737).

³³⁸ A.D.P.O, Registre parroquial de Sant Esteve del Monestir, 5 Mi569, (12/06/1709).

³³⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (05/11/1719).

³⁴⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (26/01/1695).

Hi són enterrats uns membres de la família Prunet, una família benestant de pagesos,

“fonch enterrat al Porxo de la iglésia de dit lloch un minyó de la senyora ...Prunet viuda de Antoni Prunet quondam,... en lo porxo de la present iglésia.”³⁴¹

Es nota la sepultura d'Arnau Perié, cirurgià.³⁴²

El Porxo de l'Església no era reservat a la ossa, era un cementiri, cap element no em permet tanmateix de precisar si era un espai, totalment o, per part, covert.

El cementiri de Sant Martí a Cornellà de la Ribera.

“Lo sementiry parroquial de dit lloch” és el cementiri situat fora i al sud de la Força, anomenat cementiri de l'església de Sant Martí, indicat “el fossar de fora,” pel rector Jaume Beda.”³⁴³

Aquesta designació, segons el sant patró de l'església, és portadora de confusions ja que l'Església és situada a l'interior de la Força. L'inventari dels bens del senyor de Cornellà, Anton Joan de Blanes, atesta de la seva existència i de la seva denominació a l'inici del segle XVII:

“fora, als barris, una casa moli de farina lo qual afronta ab Joan Pons Ramon y lo camí de Millas...y juntament ab dit moli, un ort contigu camí al mig confrontan ab lo simenteri de la iglesia de dit lloch y ab en Joan Prunet.”³⁴⁴

El cementiri de Sant Pere i Sant Feliu a Pesillà de la Ribera.

El cementiri de Sant Pere i Sant Feliu a Pesillà de la Ribera es designa rarament segons l'anomenació sencera dels dos sants de la consagració de l'església ; s'escamoteja el primer sant, Sant Pere, es pot pensar per fidelitat a Sant Feliu. Antigua Ferriola “és sepultado al sementeri de Sant Pheliu dins lo Fort.”³⁴⁵

Del 1618 al 1699, sobre 277 actes de defuncions, només 46 persones adultes hi són enterrades sigui 16,61 % de les sepultures ; se subratllen uns anys al curs dels quals cap sepultura no s'hi obra, els anys 1643, 1644, 1651... Cap diferència de tractament no es nota al nivell del gènere, són comptabilitzats 27 homes i 19 dones, es fer enterrar al cementiri de Sant Pere i de Sant Feliu és tradició familiar.

A partir del 1659 són sempre les mateixes famílies que s'hi fan enterrar, a la lectura de les actes es verifica d'una manera sistemàtica que el cognom de l'albat o de la persona adulta enterrada permet d'endevinar el cementiri de l'enterrament.

He notat 17 famílies, 16 famílies de pagesos, la família del corder de cognom Riu i el cas aïllat, d'un albat “de Lassus, gentilhomme de Perpinyà.”³⁴⁶

El quadriculat següent indica els 17 llinatges de les famílies enterrades al cementiri de Sant Pere i Sant Feliu del 1618 al 1621 i del 1643 al 1659:

Alanxo	Guinet
Albert	Joli
Castell	Paire
Cruells	Reynalt

³⁴¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (1661).

³⁴² A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (07/03/1702).

³⁴³ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (05/06/1642).

El pla cadastral del 1812 porta aquest cementiri amb dues creus centrals dibuixades.

³⁴⁴ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (20/01/1602).

³⁴⁵ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (01/07/1618).

³⁴⁶ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (09/05/1697).

de Lassus Del Llach Ferriol Forcada Gelamo	Riu Roig Sabrol Salbet Terrats
--	--

El cementiri de Sant Pere i de Sant Feliu és el cementiri de dignitat i de funció reservat a uns membres de la comunitat eclesiàstica i als membres d'algunes famílies, es podria dir que és el cementiri vell, de concessió, respecte al cementiri de Sant Sadorní més funcional i més comú.

El cementiri de Sant Sadorní a Pesillà de la Ribera

El cementiri de Sant Sadorní a Pesillà de la Ribera és el cementiri de l'església antiga de Sant Sadorní, camí de Vilanova de la Ribera.

Del 1618 al 1699, 231 persones adultes sobre un total de 277 sepultures a la parròquia, hi són enterrades, sigui 83,39 % dels enterraments ; clarament, és el cementiri del comú. Com n'és el cas pel cementiri Sant Pere i de Sant Feliu no es nota cap diferència de tractament entre els homes i les dones, són comptabilitzats els enterraments de 113 homes i de 118 dones.

D'una manera general, a les cinc parròquies se privilegia la sepultura al cementiri, amb els seus, en el vas familiar.

El cementiri de Sant Esteve del Monestir

Els habitants del Mas del senyor Gabriel de Llupià, anomenat Mas d'en Pellisser a partir del 1644, són administrats per la cura de Sant Esteve i, com a tal, són enterrats al cementiri parroquial de Sant Esteve. El rector indica, pel que fa la mort d'un albat, es pot pensar un cos petit, el seu desplaçament fins el mas.

“Una criatura de Antoni Bosch, pastor del senyor Vicens Pellisser, habitant en lo mas de dit senyor, terme de Sant Mamet, la dita criatura aní a cercar a dit mas.”³⁴⁷

En el cas d'una persona adulta el curat espera el seguici de l'enterrament ; l'acta de defunció de Margarida Celles, hortolana de l'hort d'aquest mas, indica aquesta tradició,

“lo cos o aportaren de dit hort fins el carero den Forner i aquí se rebe ab la professó”.³⁴⁸

L'església necròpolis

Uns clergues, uns membres d'unes famílies benestants són enterrats en les esglésies de les cinc parròquies. L'inhumació en les esglésies parroquials remunta a l'Edat Mitjana i a les esglésies de les abadies, primeres esglésies consagrades com a lloc de sepultura, on es veneraven les restes mortals o les relíquies d'un sant o d'una santa.

“Le concile de Reims (1683) distingue deux categories de droit, les prêtres et les patrons d'églises déjà reconnus au Moyen Âge ceux qui par leur noblesse, leur exemple et leur mérite ont rendu service à Dieu et à la religion.”³⁴⁹

³⁴⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Sant Esteve del Monestir, 5Mi570, (15/02/1719).

³⁴⁸ A.D.P.O, Registre parroquial de Sant Esteve del Monestir, 5Mi570, (21/01/1695).

³⁴⁹ Aries, P., *l'Homme devant la Mort*, Paris, 1977, Editions du Seuil, p. 54.

L'autorització de sepultura a l'església la lliura el bisbe, mitjançant el pagament d'un "dret funerari" ; en les seues darreres voluntats, Joan Antoni Alanxo, beneficiat de l'església Sant Pere i Sant Feliu de Pesillà de la Ribera, indica un dret elevat,

"reserva un dret funerari de un flori d'or per ser enterrat a la capella de Nostra Senyora del Roser d'aquesta mateixa església."³⁵⁰

Els visitadors pastorals inspecten les tombes i controlen les autoritzacions de sepultures a posteriori, a Pesillà de la Ribera, el manament de Don Anton Gallart a Joan Aixart indica que uns favors es poden concedir pel que fa les condicions exigides que "dins quinze die traga una cayssa de ossos ques dins la yglesia de sos passats siacas no aura abtinguda llicentia per enterrar los dins la yglesia."³⁵¹

El reprotxe més corrent en els cartells de les visites pastorals de Baho i de Pesillà de la Ribera concerneix l'enrajolament de les tombes a càrrec dels hereus després de l'enterrament. Sembla que el paviment de les esglésies arrencat per a les necessitats de les sepultures, a indrets majors del culte, davant de l'altar major, davant dels altars de les capelles, reconstruït i en alguns casos deixat en l'estat després d'uns enterraments, sigui particularment deformat. A Pesillà de la Ribera, Onofre Reart confia l'obligació d'un enrajolament a l'atenció del rector:

"al de qui és la sepultura de devant lo altar fassan enrejolar aquella."³⁵²

A Baho, Fra Castello ordena "als hereters del reverent Juan Delaris, rector de dita iglesia, que fassan enrajolar lo lloch ha hon esta enterrat dit Reverent sot pena de excomunicació."³⁵³

La noció d'higiene no és coneguda al segle XVII, el manament del visitador pastoral concerneix només que la refecció del lloc. La família Delaris la qual ha fet fabricar dos retaules a l'església de Baho, no es preocupa en aquesta mateixa església de la senzilla col·locació d'unes poques rajoles sobre una sepultura. El culte dels morts s'expressa en la celebració de misses pel descans de l'ànima de la persona difunta, tant a l'església com al cementiri no concerneix l'embelliment de la tomba, la ossa se farà pols. El segle XVII és l'edat d'or del barroc català, la bellesa és espiritual, es manifesta en el parament de l'església, en la decoració dels retaules, la dauradura, la policromia.

Unes sepultures de persones de nivell social elevat podien ser identificades ; Antoni Joan de Blanes, el qual desitja ser enterrat en el vas de la família de Blanes a l'església de Cornellà de la Ribera per raons de senyoria i de parentat, vol guardar en la mort la seua distinció social:

"en lo lloch hahont sta enterrada y sepultada la senyora Joana Blanes, tia mia, sobre dita sepultura vull sia posada una pedra en la qual hihaja un lletrero del nom de dita senyora Joana de Blanes y de mon nom Antoni Joan de Blanes, nebot seu, ab las armas de dita senyora y ab las armas de Blanes."³⁵⁴

³⁵⁰ A.D.P.O, 3E1/3059, (05/02/1654).

³⁵¹ A.D.P.O, 114 EDT102, (25/04/1610).

³⁵² A.D.P.O, 114 EDT102, (01/08/1601).

³⁵³ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi 38, (16/09/1626).

³⁵⁴ A.D.P.O, 1E111, (1578).

Anton Joan de Blanes no és enterrat a l'església de Cornellà de la Ribera, el testament d'Eleonor de Blanes, muller seua, indica la seua sepultura a l'església de Nostra Senyora del Mont del Carme. (03/10/1598).

El 1776, davant de la multiplicació del nombre de sepultures, Lluís XVI, per sanitat i higiene, limitarà el dret d'inhumació en les esglésies a unes poques personalitats.³⁵⁵

L'ambient de l'església no podia que patir de les flaires dels cadàvers malgrat els perfums de l'encens cremat. Era nociu el trasllat dels ossos d'un lloc de sepultura a un altre, de pràctica corrent, operat després d'un període més o menys llarg, a l'interior mateix de l'església o d'una església a una altra. A Pesillà de la Ribera, Maria Dalmau, vídua d'Isidro Dalmau burgès y batlle de Perpinyà, és enterrada a l'església Sant Pere y Sant Feliu "prop la porta." La traslació dels ossos a la capella de Sant Isidro de l'església de Sant Francisco de Paula és demanada ràpidament pel fill seu, Andreu Esteve, canonge de l'església Nostra Senyora de La Real.³⁵⁶

El registre parroquial nota aquesta operació un any i mig després de l'enterrament,

"és estada transportada la ossa de la quondam dama Maria Dalmau al convent de Sant Francisco de Paula de Perpinyà y enterrat a la capella de Sant Isidro de dita iglesia...dit cadaver era depositat dins la iglesia de Sant Feliu detras la porta de dita iglesia."³⁵⁷

A Vilanova de la Ribera el trasllat dels ossos de Veronica Canti i Medos es compleix a l'interior mateix de l'església, d'una capella a una altra:

"se feu la translatió dels ossos de Varonica Canti y Medos en la capella del Sant Crucifici...dipositada en lo altar de Nostra senyora del Roser."³⁵⁸

Les actes de defuncions diuen el lloc de la sepultura i el trasllat de sepultura si aquest s'ha operat. Moltes raons fan que no es pugui afirmar segons la sola font d'un testament que el lloc d'enterrament desitjat s'hagi respectat, no s'indica si al desig de sepultura d'una persona correspongui el seu cadaver o la seua ossa, es pot fer que una selecció de sepultura s'abandoni per a una altra en un testament posterior o en un codicil.

Segons un ús general uns testadors o unes testadores consideren unes diferents eventualitats de sepultura ; Maria Galter demana a ser enterrada "en la iglesia de Sant Esteve devant lo altar de Nostra Senyora del Roser" si se mort a Sant Esteve del Monestir i a l'església de Sant Matheu "devant lo altar de las Santas Espinas."³⁵⁹ si se mor a Perpinyà. Falta l'acta de defunció de Maria Galter per poder afirmar que Maria Galter s'hagi enterrada a la capella del Roser de Sant Esteve.

Uns rectors i uns membres de la seua família, uns pagesos privilegiats són declarats enterrats en una església de les cinc parròquies al segle XVII:

A Baho:

- L'existència de la sepultura del rector Joan Delaris a l'església és apareix en el cartell de la visita pastoral efectuada l'any 1624.

³⁵⁵Declaració del 10/03/1776.

³⁵⁶A.D.P.O, 3E1/349, (12/11/1699).

³⁵⁷A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460,

Enterrament de Maria Dalmau, (18/08/1699), traslació dels seus ossos, (21/02/1701).

³⁵⁸A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (27/02/1658), A.D.P.O., G907, (15/12/1637).

El primer cognom, Canti, podria designar la neboda del rector Dimas Medos, filla de Juan Canti, tragner de Prada i de Hierònima Dimas, germana del rector, més aviat que la germana del rector, Veronica Dimas.

³⁵⁹A.D.P.O, 3E1/4421, (06/11/1676).

- La sepultura de Maria Beringer, i de cinc representants del patrónim Beringer, al segle XVIII, podria indicar una tomba de concessió dels membres de la família del rector Joseph Beringer.³⁶⁰

A Cornellà de la Ribera :

- El rector Gaspar Deuder és enterrat al “Presbiteri dabant lo altar major.”³⁶¹
 - Anna Turriera, mare del rector Miquel Burniola de Serrabona, és enterrada “devant lo altar del Crucifici.”³⁶²

A Vilanova de la Ribera:

- Políbia Bosch, mare del rector Andreu Bosch, és enterrada davant de l’“altar de Nostra Senyora.”³⁶³

Uns membres de famílies de pagesos benestants són enterrats a l’església, la religió catòlica és una religió de la redempció, les misses no poden ser que beneficïoses a l'ànima del difunt o de la difunta.

A Baho, són enterrats un fill de Joseph Belloch,³⁶⁴ Lluís Grillera,³⁶⁵ indicat, bracer, en el recompte dels caps de casa del 1686.

Es pot pensar que a través d'un llegat pio es manifestin unes aspiracions al reconeixement d'un estatut social amb la possibilitat de beneficiar d'una sepultura a l'església.

A Cornellà de la Ribera, Catarina Prunet és enterrada a la capella del Devot Crucifici.³⁶⁶ La família Prunet podria beneficiar d'una tomba de concessió a la capella del Devot Crucifici, Lluís Prunet, prevere, demana a hi ser enterrat en les seves darreres voluntats.³⁶⁷

El llegat pio de Francisco Prunet en el seu testament concerneix al detall l'embelliment d'aquesta capella:

“fer una retxa de fusta, fer encarnar lo crist, fer lo retaula, fer una llantia de stany /o/ llauto.”³⁶⁸

La sepultura a la capella del Roser de cinc membres de la família de Joseph Campredon àlies Mazart, el darrer decenni del segle XVII, sembla indicar una tomba de concessió ; s'hi noten enterrats : Basilícia Camprodon ; Joseph Campredon, pagès ; Diego Campredon, albat, Maria Camprodon.³⁶⁹

Al moment de la fabricació del nou retaule, després de l'incendi del cor de l'església el 1640, Miquel Campredon àlies Mazart ha fet un llegat pio de “90 lliures per lo retaule de la iglésia.”³⁷⁰

³⁶⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38.

Maria Beringer, (11/06/1695), Miquel Baringer, pagès, (14/08/1710). Maria Beringer, muller de joseph Beringer, cirurgià, (26/12/1710), Joseph Baringer, cirurgià, (29/03/1711), Vicens Baringer, Jove, pagès, (31/08/1711).

³⁶¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (29/08/1699).

³⁶² A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (13/07/1700).

³⁶³ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (13/12/1675).

³⁶⁴ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (12/08/1692).

³⁶⁵ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (15/05/1698).

³⁶⁶ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (06/10/1661).

³⁶⁷ A.D. P.O, 3E1/5837, (04/12/1634).

³⁶⁸ A.D. P.O, 3E1/3051, (26/02/1646).

³⁶⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, Basilícia Camprodon, (08/01/1695), Joseph Campredon, (10/09/1699), Diego Campredon, (20/11/1699), Maria Camprodon, (25 /01/1700).

³⁷⁰ A.D. P.O, 3E1/3058, (19/07/1648).

A Pesillà de la Ribera, sembla que no hi hagi, pel que fa els enterraments a l'església al segle XVII, cap tomba de concessió a l'església major ; el cementiri de Sant Pere i Sant Feliu reservat a unes famílies de pagesos fa ofici de cementiri de concessió.

Es nota la sepultura de Joseph Carbonell, doctor en medicina de Perpinyà, “devant la capella de Sant Antoni de Pàdua.”³⁷¹

Unes persones són enterrades a l'església de Sant Sadorní.³⁷²

- Antoni Roquer, Joan Rofa, pagès ; Joan Vie, farrer ; Maria Azam.³⁷³

Els registres parroquials indiquen, al total, pocs enterraments a l'església, al segle XVII, al total, disset enterraments de la societat civil pel conjunt de les cinc parròquies.

Les persones enterrades en les esglésies són persones de la esfera religiosa:

- Dos rectors i tres dones, parentes de rectors.

Són membres de famílies de pagesos benestants:

- Quatre pagesos, quatre mullers de pagesos, dos albats de pagesos.

- un doctor en medicina.

No es pot parlar de discriminació pagesa en terme de sepultura, la sepultura en les esglésies concerneix tres famílies de la societat civil ; en general el sentiment paternal i maternal, l'esperit familiar dicten l'elecció d'un vas particular al cementiri:

Catherina Alanxo indica el vas de la família, demana a ser enterrada “ en lo sementiri de Sant Sedorní ... al vas de la casa de dit mon marit.”³⁷⁴

Jaume Baixet, pagès de Cornellà de la Ribera, desitja la seua sepultura “en lo bas dels Pujols mos parents.”³⁷⁵

A Cornellà de la Ribera, Antoni Auter, primer regidor de la Confraria del Roser arran de la seua creació, no es fa enterrar a la capella del Roser, és enterrat al cementiri.

Els nobles i els burgesos s'estan majoritàriament a Perpinyà on se fan enterrar. Antoni Joan de Blanes i Eleonor de Blanes, senyors de Cornellà de la Ribera, s'estan al Carrer dels Juristes a Perpinyà,³⁷⁶ per devoció a Nostra Senyora del Carme, són enterrats en la iglésia del monestir de Nostra Senyora del Mont del Carme.³⁷⁷

Antoni de Generés, senyor de Sant Esteve del Monestir, és enterrat, segons les seues darreres voluntats, a Perpinyà, a l'església de Sant Francesc, davant de l'altar de Sant Antoni de Pàdua.³⁷⁸ El comportament dels senyors de Sant Esteve del Monestir, Domingo de

³⁷¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (03/11/1700).

³⁷² A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (13/05/1702).

En el registre parroquial es privilegia la denominació “iglésia,” la designació “capella de Sant Sadorní” apareix tardanament i probablement per la primera vegada en l'acta de defunció de l'hermità Fra Carles Joyn : “hermità de la capella de Sant Sadorní de Pesillà al mateix cementiri de dita capella.”

La designació occitana “iglésia de Sant Serni” en les actes de defuncions, apareix del 1618 al 1647 ; és sobretot el fet del curat Gaspar Marscel del qual es presumeix un origen occità o de la “Resta de França”, 26 sobre 26 ocurrences del 1618 al 1647 són de la seua escriptura.

³⁷³ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460.

Antoni Roquer (04/06/1648), Joan Rofa (18/01/1653), Joan Vié (25/11/1660), Maria Azam (02/01/1661).

³⁷⁴ A.D.P.O, 3E1/5840, (20/05/1637).

³⁷⁵ A.D.P.O, 3E1/ 6533, (03/11/1674).

³⁷⁶ A.D.P.O, 1E111, (20/01/1579).

³⁷⁷ A.D.P.O, 1E111, (03/10/1578).

En les seues darreres voluntats Antoni Joan de Blanes demana que els seu cos sigui “vestit i sepultat ab lo habit de Nostra Senyora del Carme” i que assisteixin al seu enterrament sis reverents, frares d'aquest mateix monestir.

³⁷⁸ A.D.P.O, 1E399, (07/05/1670).

L'acta de defunció d'Antoni de Generés no apareix en el registre parroquial de Sant Esteve.

Generés, fill d'Antoni de Generés, i Cecília de Generés, és diferent, tots dos són enterrats, a l'inici del segle XVIII, a l'església de Sant Esteve del Monestir, a la capella del Roser.³⁷⁹

En el seu darrer testament Domingo de Generés escriu la voluntat seua de ser enterrat a l'església del poble del qual és senyor,

“Elegesch la ecclesiastica sepultura dins la iglésia parrochial de Sant Esteve del Monestir devant del altar de Nostra Senyora del Roser.”

En el codicil adjunt a aquest últim testament, expressa la seua devoció a Sant Domingo amb en la seua voluntat de ser vestit de l'habit del Sant.

“vestit ab lo habit del gloriós pare y patriarcha Sant Domingo per tenir devoció de esser ab aquell enterrat.”

L'acompanyament religiós a l'enterrament respecta aquesta devoció, com ho indica l'acta de defunció,

“és estat transportat dende la vila de Perpinyà en lo present lloch ab assistència de dotze preveres y sis religiosos del convent dels pares predicadors de dita vila de Perpinyà y missa cantada.”

El desig de ser enterrat a l'església de Sant Esteve del Monestir es pot concebre, per a un senyor, com la voluntat d'honorar i de ser honorat dels parroquians. Tanmateix, a la data de la mort de Domingo de Generés, es pot pensar que hagi estat determinant, la impossibilitat d'una sepultura al convent dels Dominicans de Perpinyà.

“Dès le debut du XVIIIe siècle, la grande chapelle des Dominicains n'est plus utilisée pour le culte et avait été transformée en magasin à fourrages pour l'armée.”³⁸⁰

El benefici del dubte

Unes persones trobades mortes, són enterrades al cementiri:

“Un soldat lo qual se troba mort lo mateyx dia en lo terme.”³⁸¹

Es nota que en alguns casos les circumstàncies d'una mort no s'han posades en clar:

“mori o materen a Cecília Ballona.”³⁸²

L'estat de les coneixences científiques, al segle XVII, no permet sempre de determinar amb certesa les causes d'una mort.

En nom del dubte l'Església ha elegit de fer beneficiar d'una assistència religiosa, tota persona trobada morta per a les quals la causa de la mort s'ignora ; és impensable per a l'Església el refus d'assistència religiosa a una persona morta sense una prova del seu suïcida.

El dogma prohibeix el suïcida, persones se suïcidaven, el suïcida contat per Madame de Sévigné del majordom Vatel del Príncep de Condé és un cas célebre. A les parròquies rurals es pot pensar que els casos n'eren rars, la por de l'infern representava ja, en ella mateixa, un element dissuasiu per a tot fidel.

³⁷⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Sant Esteve del Monestir 5Mi 569 ; Acta de defunció de Domingo de Generés, (22/10/1704), acta de defunció de Cecília de Generés, (10/ 10/ 1714).

³⁸⁰ De Roux, A., *Perpignan de la place forte a la ville ouverte , Xe-XXe siècle*, Perpignan, 1996 , Archives Communales de Perpignan, p.206.

³⁸¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (09/11/1694).

³⁸² A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (13/01/1619).

El silenci envolta les persones mortes per suïcida, segons el dogma, una persona declarada morta suïcificada no pot beneficiar d'un enterrament religiós ni d'una sepultura al cementiri ; aquesta duresa espiritual i social del dogma per a la persona suïcificada, el deshonor a assumir pels membres de la família, fan que, quan se pogui, s'amagui la mort per suïcida.³⁸³

La submissió al dogma

L'acta transcrita relata un fet poc comú de l'enterrament clandestí, doncs sospitós, d'un cadàver al cementiri de Sant Sadorní a Pesillà de la Ribera, i l'escenificació de l'identificació visual del cadàver, la qual necessitarà la mobilització de tots els parroquians.

“A 11 de juny 1627 se troba, en lo sementiri de Sant Sedorny, un cadàver y se dubtava si era cristià o no, y per lo tant mossèn Simon Buxa y jo Francesch Bordoncle, prevere y curat de la iglésia de Pesillà, enviaren al senyor ardiacha Boyxo, official general per lo reverent capítol de Elna, seu vacant, narrant li com dit cadàver estava enterrat a flor de terra y per providència divina se vingue descobrir y posat baca valla y tot vestit y per orde del senyor official inscriptis nos envia a dir quel fessem mirar per tots los pagesos de Pesillà si era possible y si acas coneixian que fos cristià que lo enterrassem segons la santa iglésia acostuma enterrar als faels cristians y si per cas nol coneixian quel fessen traure del sementiri y fer lo enterrar a la campanya y executant dit orde del senyor official si conagueren moltes persones com se vege clarament primerament Antoni Roquer, Jaume Geli, mestre Joseph Sastre, senyor Antoni Pontich arrendador del senyor cardenal de la Grassa, Francesch Pemes, Sebastià Anglada, Antoni Peramon, Raphael Terrats, Joseph Boer, Guillaumes Segui, Antoni Miffra y molts altres com esta dit perquè y acudi tot lo poble tant homens com dones y los dos curats li feren fer la sepultura donant dos reals de caritat a Guillem Vidal que lo enterras si be és veritat que Antoni Roquer dona mig real y així fou fet assistint tots los capellans com fou mossèn Simon Boxa, mossèn Antoni Ballo, mossèn Joan Baraller, mossèn Francesch Bordoncle per memòria.”³⁸⁴

La descoberta d'enterrament clandestí d'un cadàver, en ell mateix sospitós, és un esdeveniment rar el qual s'avera particularment preocupant espiritualment pels curats, pel fet que la persona no sigui coneguda. L'expressió “per providència divina” subratlla el sacrilegi que s'hagués pogut perpetrar amb la presència d'un cadàver no cristià enterrat enmig d'un espai únicament cristià.

Per precaució espiritual els curats es descarguen de tota responsabilitat pel que fa la resolució del problema ; l'autoritat superior cridada, no pot només, segons la seua funció, que dir autoritàriament el punt de doctrina, tot deixant una porta d'acolliment a la persona morta amb la solució d'un reconeixement visual.

“si per cas nol coneixin quel fessem traure del sementiri y fer lo enterrar a la campanya.”

La decisió a prendre es confia als pagesos, persones de més consideració i caució de dignitat ; els onze pagesos són anomenats individualment per a un efecte de més de pes.

L'important pel sacerdot que escriu l'acta és la seua seguretat espiritual per a ell mateix i de cara a les autoritats eclesiàstiques ; pel que fa la resolució adoptada, la caució pública de tots els parroquians s'avera indispensable, és a la població que la decisió de l'enterrament cristià, al cementiri, pertany finalment.

S'imagina un reconeixement difícil perquè es cridi la població, no es revela ni la identitat del cadàver ni les possibles circumstàncies que podrien explicar aquest cas d'un enterrament clandestí. L'escena iniciada en la duresa de la doctrina es tanca en un ambient virtuós amb

³⁸³ Avui dia el dogma ha evolucionat, malgrat tot, per raons diverses, unes famílies amaguen una mort per suïcida.

³⁸⁴ A.D.P.O., Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (11/06/1627).

un enterrament de caritat amb bona assistència religiosa. En aquesta acta l'acomodament a la doctrina és compartit per tots els participants, autoritat bisbal, clergat rural, conjunt dels parroquians.

4.1.2. Deficits d'actes

4.1.2.1. Buits de les actes de matrimonis celebrats a fora dels cinc pobles.

En general els matrimonis celebrats a fora de la parròquia no són indicats en els registres parroquials, el rector Bonaventura Berta ha apuntat el llistat d'unes parelles vivint maritalment a Vilanova de la Ribera, casades a fora de la parròquia, les quals han mancat a l'obligació de dipositar un atestat de matrimoni.

“número dels ques són desposats fora parròchia y vuy habitan en dit lloch dels quals he firmat mai stat.”³⁸⁵

Els divuit matrimonis concerneixen nuvis tots originaris de Vilanova i cerimònies totes celebrades a la parròquia de la núvia, aquesta remarca confirma una tradició del casament celebrat, en general, a la parròquia de la núvia.

A nivell del conjunt de les cinc parròquies i pel que fa el volum de les actes de matrimonis dels registres parroquials conservades al segle XVII, es possible de seguir un moviment matrimonial entre les parròquies.

El recompte següent indica el nombre de casaments a fora de la parròquia al segle XVII restringit al conjunt de les cinc parròquies.

Parròquies	Origen dels nuvis casats a la parròquia		Nuvis casats a fora de la parròquia	
	Origen dels nuvis i nombre.	Origen de les núvies i nombre.	Parròquia de casament dels nuvis i nombre.	Parròquia de casament de les núvies i nombre.
Baho	Cornellà : 1 Pesillà : 1 Sant Esteve : 3	/	Vilanova : 6 Pesillà : 1 Sant Esteve : 5	Vilanova : 1
Cornellà de la Ribera	Pesillà : 3	Pesillà : 1	Baho : 1 Pesillà : 6 Vilanova : 2	Pesillà : 3
Pesillà de la Ribera	Baho : 1 Cornellà : 6	Cornellà : 3	Baho : 1 Cornellà : 3 Vilanova : 6	Cornellà : 1 Vilanova : 3
Sant Esteve del Monestir	Baho : 5 Vilanova : 1	/	Baho : 3	/
Vilanova de la Ribera	Baho : 6 Cornellà : 2 Pesillà : 6	Baho : 1 Pesillà : 3	Sant Esteve : 1	/

Són comptabilitzades 808 actes de matrimonis i 43 nuvis i núvies forasters. Si es considera el volum de casaments, el nombre de casaments celebrats a fora de la parròquia representa el 5,32 % del total des casaments celebrats a les cinc parròquies ; un nombre poc important, gairebé un casament sobre vint. La mobilitat matrimonial restringida al conjunt de les cinc

³⁸⁵ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716.

parròquies concerneix majoritàriament els homes, trenta cinc nuvis i vuit núvies. A cada parròquia es remarca un comportament matrimonial particular:

- A Baho, els matrimonis a l'exterior de la parròquia concerneixen únicament tretze casaments, cinc casaments dels quals tenen lloc a Sant Esteve del Monestir i set a Vilanova de la Ribera, les dues parròquies limítrofes.

- Cornellà de la Ribera entreté sobretot relacions matrimonials amb Pesillà, tretze matrimonis sobre un total de setze casaments en el conjunt de les cinc parròquies.

- A Pesillà de la Ribera els matrimonis a fora del poble concerneixen deu nuvis i quatre núvies, concerneixen sobretot les dues parròquies limítrofes, Cornellà i Pesillà.

- Vilanova de la Ribera és una reserva matrimonial pels dos pobles més pròxims, Baho (set casaments), Pesillà de la Ribera (nou casaments), un sol casament és exterior a la parròquia, a Sant Esteve.

Finalment a l'interior d'aquest conjunt de parròquies pròximes, els casaments tenen lloc entre nuvis i núvies de les parròquies encara més pròximes.

4.1.2.2. *Uns buits d'actes d'albats*

El terme albat procedeix del llatí “albus-a-um : vestit de blanc,” el color blanc simbolitzant la puresa dels infants morts sense pecat, en gràcia de Déu, pel sagrament del baptisme.

El diccionari dels Estudis Catalans dona d'un albat la definició “criatura morta abans de tenir l'ús de raó.” Dos límits d'edat són rellevants pel que fa l'ús de raó, deu anys i set anys

En la definició donada per Ramon Sala del terme “albat,” al segle XVIII, a l'Alt Vallespir, el criteri de l'ús de raó és lligat al sagrament de la comunió al voltant dels deu anys:

“Personne qui n'a pas atteint l'âge de raison. Enfant qui n'avait pas encore reçu la première communion décédé en général avant l'âge de dix ans.”³⁸⁶

El criteri de la comunió es retroba en el cens de la població de Vilanova de la Ribera aixecat pel rector Bonaventura Berta l'any 1694:

“y 132 personas de comunió y 78 patites que entre mainatge y gent gran són 210.”³⁸⁷

En les actes de defuncions de Pesillà de la Ribera, l'edat de deu anys en la designació d'un albat, és la màxima edat encontrada:

“una minyona de edat de deu anys ... filla de Joan Puita, brasser, i de Joana, conjuges.”³⁸⁸

En la definició del terme “albat” portada pel diccionari Alcover-Moll, intervé l'edat de set anys.³⁸⁹

Plàcid Perez i Pastor a partir del llibre dels albats de la ciutat de Sóller (1676-1693) i dels manaments del bisbe Pere d'Alagó, (1684-1701) al curs de les seues visites pastorals, situa el límit d'edat de la representació del terme “albat” a set anys:

“que la edat de tots los albats se tregue en el marge baix del nom de cada un y que los que passaran de set anys a més de ser assentats en est llibre sien també assentats en el de diffunts.”

L'edat dels albats no clarament exposada amb el doble enregistrament, albat i adult entra en els usos “a partir del 1687, cap infant major de set anys no serà portat.” En la seua visita pastoral

³⁸⁶ Sala R., *Le Visage de la Mort dans les Pyrénées Catalanes. Sensibilités et mentalités religieuses en Haut-Vallespir. XVII, XVIII, et XIXe siècles.* Paris. 1991. Edition economica. C.R.E.C. Université de Perpignan. p.48.

³⁸⁴ A.D.P.O. Registre parroquial de Vilanova de la Ribera (30/03/1694).

³⁸⁸ A.D.P.O. Registre parroquial de Pesillà de la Ribera (14/05/1698).

³⁸⁹ L'edat de set anys és portada per les lliçons de litúrgia en l'edició del 1930, pàgina 354: “Ceux qui meurent après sept ans accomplis sont enterrés avec les rites des funérailles des adultes à moins que leur innocence soit reconnue.”

el bisbe Pere d'Alagó manifesta la seua satisfacció, “que fonc trobat en bona forma” el llibre dels albats³⁹⁰

La primera acta de defunció d'un albat, conservada, data del 1601 a Vilanova de la Ribera i del 1608 a Pesillà de la Ribera ; els registres parroquials d'aquestes dues parròquies són arxius de valor per a la coneixença de la mortalitat infantil.

Les primeres actes de defuncions dels albats a partir del 1684 a Baho i del 1686 a Sant Esteve del Monestir, van juntes amb les primeres actes de defuncions dels adults conservades. La data del 1686 que correspon també als primers controls del Consell Subirà, és compartida amb altres parròquies veïnes ; la doble assentada de les actes ha pogut afavorir la conservació dels registres.

Cornellà de la Ribera es presenta com un cas particular, la mort dels infants s'enregistra molt tard, el 1692, respecte a les actes de defunció dels adults conservades a partir el 1621 ; la descripció del registre feta pel rector Jacinto Baixet en la qual no figura cap part del registre, pròpia als albats, fa improbable l'existència d'un llibre reservat als albats però no pot descartar-se una hipòtesi de qualsevol problema eventual de conservació de les actes.

És pot pensar també a un fet cultural eclesiàstic local, els rectors Pere Breto, Jacinto Baixet, trenquen amb l'ús practicat durant el seu sacerdoci a Pesillà de la Ribera. El rector Andreu Esteve el 1686 escriu només quatre actes de defuncions d'albats sense anomenació de l'albat i no insisteix ; el curat Blasi Vilanova el qual el substitueix en un enterrament tampoc no anomena l'albat.

L'enregistrament dels albats correspon a la presa de possessió de la cura pel rector Gaspar Deuder el 1692.

4.1.2.3. Actes olvidades

Les actes no són escrites el dia mateix de la celebració del sagrament, són en primer portades en una llibreta d'ús personal. La mort d'un rector representa un moment propici als oblits d'enregistraments d'actes, unes actes, consignades en el quadern personal del rector, en espera de ser escrites al net, es perden si cap curat no ne té cuidat.

El rector Sebastià Ribes a Sant Esteve del Monestir ha pogut ràpidament, rebre l'autorització bisbal i així transcriure una acta de defunció en espera i escriure una acta de baptisme olvidada.

“després de la mort del molt reverent Pera Reynalt, prebere, rector de dita iglésia trobi dins sos papers la nota de òbit acy cosida.... lo hé fet veurer a Monsenyor illustríssim lo qual després de haver verificada la lletra me ordona de vuydar lo dit òbit en forma dins la present minuta juntament ab lo baptisme de Anna Maria Xuruleu perquè lo senyor batlla de dit lloch y pares de la criatura han certificat era estada batejada per dit rector lo die y any ab los padrins y son escrits sens que dit rector ne agués assentada la partida.”³⁹¹

El rector Bonaventura Berta a Vilanova de la Ribera es plany d'aquest problema d'actes olvidades, subratlla aquest moment particular de substitució del rector difunt com a propici a negligències d'enregistrament.

“és que mort lo rector ...lo aconomo no cuida de escriurer dita partida per memòria.”³⁹²

Pel rector Thomas Pons de Baho, al procés de rectificació de la identitat de “Jean Tisseire surnommé Cuillé,” se superposa la dificultat suplementària de l'acta olvidada del baptisme, celebrat a Baho.”

³⁹⁰Perez y Pastor P., Mortalitat infantil de la vila de Sóllers segons el llibre registre d'albats (1676-1693), Gimbernat 2002, p.p.37,139-152.

³⁹¹A.D.P.O, Registre parroquial de Sant Esteve del Monestir, 5Mi570, (13/06/1709).

³⁹²A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (10/11/1695).

“Falta en lo present registre la fe del baptisme del fill de Joan Cuillé y de Therese Gouzy, muller sua, se ha de informar quals foren sos padrins y se informar ab ells si és estat batejat y en la present parròquia de Baho, fas la present nota per memòria.”³⁹³

Contactar els padrins no és sempre possible, sobretot si és important el temps escolat entre el sagrament i la demanda de correcció ; en aquest cas particular d'un baptisme tant allunyat el padrí, Jean Majoreill, essent difunt, s'ha pogut demanar el testimoniatge a Emanuel Torreillllas “a present maistre cirurgien, habitant au lieu de Villeneuve de la Rivière.”

El baptisme s'ha celebrat el 25/08/1637, l'acta ne serà finalment escrita que el 1759.³⁹⁴ Les perdues, els oblots de transcripcions d'actes d'enterraments que s'expliquen a nivell d'uns comportaments propis a uns rectors i a uns curats són difícilment detectables ; és impossible sense un esment de sepultura portat per un document altre, de certificar un oblit d'acta.

Les enquestes judicials indiquen uns enterraments o unes morts no portats en el registre parroquial, no és el cas de l'enterrament del moliner Joan Vidal, assassinat, el qual no apareix ni en el registre parroquial ni en l'enquesta criminal.³⁹⁵

4.1.2.4. *Extractes d'actes silenciats.*

Uns fons notariais comporten extractes d'actes de sagraments firmats pel rector i per dos testimonis, escrits sobre un full de paper lliure ; en l'estat de les meues recerques no puc presentar cap extracte de matrimoni. Es pot pensar que, al segle XVII, un extracte d'acta de sagrament acompanyava una història familiar i personal.

Es verifica que uns extractes queden a nivell d'una transcripció senzilla, s'ha deixat l'acta de baptisme original en el el registre parroquial.

- Es nota les dues transcripcions, el dia mateix, de les actes de baptismes del registre parroquial de Pesillà de la Ribera, de dues germanes, Margarida, Chatarina, Francisca i Rosa, Francisca, Maria, filles de Joan Ballo i Honorada.”³⁹⁶

Uns extractes s'acompanyen de l'eliminació de l'acta original en el registre parroquial :

- L'acta de baptisme de Francisco, Domingo, d'edat de 18 anys, fill de Domingo Badia i Archangela s'ha tret del registre parroquial de Cornellà de la Ribera.³⁹⁷

Els intents d'explicacions que es poden fer són només que especulacions.

- L'acta de defunció de Monserrat Compta, mort a la morberia de Cornellà de la Ribera, és tret del registre parroquial ; la data del seu testament, escrit post mortem i una correcció de data en el llistat dels morts de la peste són elements que podrien explicar una supressió d'acta després d'un error.³⁹⁸

Les extraccions o les transcripcions d'actes que corresponen a fills entrats en els ordes interpell·len, es pot fer la hipòtesi que la supressió de l'acta original correspongui a l'escriptura d'una acta de baptisme en el convent o en el monestir, ja que al moment dels vots el monjo o la monja reb un altre nom.

³⁹³ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, baptisme, (25/08/1737).

³⁹⁴ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi 38, (12/11/1757).

³⁹⁵ A.D.P.O, H224, (02/07/1647).

³⁹⁶ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi 460, actes (10/07/1629, 18/12/ 1633), extracte, (27/07/1649). Es pot fer la hipòtesi de dues germanes entrades al convent.

³⁹⁷ A.D.P.O, 3E1/3055, acta de baptisme, (04/03/1631), extracte, (01/03/1649).

³⁹⁸ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi 154, (11/11/1631). 3E1/5837, data del testament, (04/12/1631).

- S'ha tret del registre parroquial de Pesillà de la Ribera, l'acta de baptisme de Melchior Francès Reynalt, fill de Joan Pere Reynalt, pagès, i Elisabet.³⁹⁹ Melchior Francès Reynalt és "religiós del pare Sant Francesch residint en lo convent de Illa."⁴⁰⁰

- L'acta de baptisme de Lluís, Anthoni, Francisco, Honorat Prunet, segon fill de Francisco Prunet, transcrita després de la mort de Francisco Prunet no s'ha tret ; Lluís Prunet és indicat estudiant en el testament del seu pare.⁴⁰¹

Les actes no eren escrites el dia mateix, aquesta doble escriptura possibilitava una extracció d'acta. L'acta de baptisme de Maria, Francisca, Margarida, filla de Miquel Carbonell, pagès, i de Maria, porta l'esment marginal "tret" sense justificatiu.⁴⁰² L'estructura molt senzilla de totes les actes d'aquesta part del registre sembla designar uns fulls del quadern personal del rector abans de l'assentada al net en el registre. Es nota que aquesta manipulació no s'ha amagada.

4.1.3. Una població patriarcal

4.1.3.1. Desequilibri numèric dels homes i de les dones

Una acta de baptisme, enregistra generalment quatre persones, el pare i el padrí, la mare i la padrina, els dos gèneres són equilibrats. Sola la designació masculista de la padrina, usada per uns rectors, respecte al marit o al pare afavoreix la representació masculina:

"y madrina Maria Arjales, filla de mestre Joan Arjales, ferrer."⁴⁰³

"Y madrina Anna Terrats, muller de Joseph Terrats, pagès de dit lloch."⁴⁰⁴

Les actes de matrimonis concerneixen dues famílies i en general quatre testimonis masculins,⁴⁰⁵ poden designar, segons l'estatus dels nuvis, un nombre important de persones. Es comptabilitza com a màxim, deu persones, set homes i tres dones, si els dos nuvis són fadrins i com a mínim, sis persones, cinc homes i una dona, si els dos nuvis són vidus i si en l'anomenació de la núvia vídua s'ha ignorat la identitat del marit difunt.

L'acta d'un difunt anomena tres homes, el difunt i dos testimonis masculins. L'acta de defunció d'una dona fadrina, casada o vídua, anomena d'una manera masculista tres homes i una dona i com a mínim amb la sola consideració femenina una dona i dos homes.

Si es considera el conjunt de les tres actes, són representats com a màxim setze homes i sis dones i com a mínim dotze homes i quatre dones.⁴⁰⁶

Dos usos participen d'una manera pesada al desequilibri numèric que s'observa en les actes a favor dels homes, la tria de testimonis tots masculins i la nominació de la dona respecte al pare o al marit, "filla de," "muller de," "vídua de." Les autoritats eclesiàstiques són masculines, al curs de les sessions del Concili de Trento són homes que han deliberat i decidit pel que fa la disciplina doctrinal.

El rector projecta en les actes la visió seua de la dona, el rector Joan Gispert el qual anomena uns homes respecte a la mare o a la muller testifica d'una llibertat personal presa a aquest nivell i de la qual els rectors no usen:

"lo cadàver de Andreu Roses, marit de Basalícia Roses y fill de Maria Roses."⁴⁰⁷

³⁹⁹ A.D.P.O, 3E2/246., acta de baptisme, (4/12/1611), extracte, (03/10/1659).

⁴⁰⁰ A.D.P.O, 3E1/5833, (25/08/1629).

⁴⁰¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera ; 5Mi460 ; (16/05/1635).

A.D.P.O, 3E1/6522, (09/06/1662).

⁴⁰² A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (24/02/1674).

⁴⁰³ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (08/04/1640).

⁴⁰⁴ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (04/07/1641).

⁴⁰⁵ El rector Matheu Garbí a Pesillà de la Ribera, llevat d'un període curt, ne fa servir dos.

⁴⁰⁶ Una acta de defunció masculina i una acta de defunció femenina entren en el calcul.

⁴⁰⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (24/05/1700).

“Francisco Vidal, fill llegítim y natural de Rosa Vidal, viuda relict de Joan Vidal, cirurgià de dit lloch.”⁴⁰⁸

El rector Joseph Cabaner y Gacias, a Baho, trenca amb l'anomenació acostumada, apunta la presència de dones al dol:

“se enterrà lo cadaver de Catarina Tapia albat...assistirin al enterro Pierris Cantort son oncle y Maria Tapia sa mare.”⁴⁰⁹

“Lo cadàver de Anna Turriera viuda relict de Pera Turriera fou acompanyat en la sepultura ab la assistència ...y de Marianna Pujol sa filla.”⁴¹⁰

S'observa un comportament menys masculiste en documents eixits de la societat civil que de la societat religiosa, dones són cridades com a testimonis en la firma dels capítols matrimonials, dones són designades com a manumissores per uns testadors.

La superioritat numèrica masculina de la societat dels registres parroquials és portador d'altres desequilibris, afavoreix l'elaboració dels llinatges masculins, produeix buits de persones que no seran enregistrades amb els deficients de dades conseqüents, patronims, ocupacions, edats.

4.1.3.2. *Pèrdues patronímiques femenines en el casament*

Amb el seu primer casament, la dona perd el cognom patern i pren el cognom del marit, a cada remaridatge pren el cognom del nou marit.

La regla d'abandó per la dona del cognom patern perd del seu rigor al si de les famílies nobles o burgeses per consideració de llinatge i de blasó.

Dona Gabriela de Castaras y Cenesterra, vídua de Don Aleix de Senesterra y de Santa Eugènia, ha guardat el patronim patern en primera posició.⁴¹¹

Vídua, la dona guarda el cognom del marit, s'observa uns casos aïllats d'actes de defuncions indicant el cognom del marit anterior :

“Lo cadàver de Maria Llansa, moller de Joseph Llansa, pagès del present lloch y, antes, viuda relict de Pere Vivent, aixibé pagès de dit lloch.”⁴¹²

La regla d'abandó per la dona del cognom patern participa a la pèrdua dels patronims, un cognom és destinat a desaparèixer del capital patronímic de la família i de la parròquia si és portat solament per una dona.

La vida patronímica de Geronima Godena a Cornellà de la Ribera es presenta com un cas exemplar.

- Juan Gudena, indicat moliner de farina i brasser i la seua esposa, Anna, són els primers representants del cognom Godena-Gudena en el registre parroquial de Cornellà de la Ribera amb les actes de baptisme de dos fills i d'una filla anomenada Gerònima.⁴¹³

“ Geronima, Ishabel, Anna, Clara, Maria, filla llegítima y natural de Joan Gudena, braser ...y de Anna conjuges.”⁴¹⁴

Els dos germans de Gerònima Gudena portadors del cognom no apareixen en cap altra acta, a la mort dels pares el patronim Gudena portat per la sola filla, Gerònima, sola representant del cognom a la parròquia es troba destinat a desaparèixer.⁴¹⁵

⁴⁰⁸ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (14/08/1700).

⁴⁰⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi 38, (27/04/1699).

⁴¹⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (13/07/1700).

⁴¹¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (05/02/1692).

⁴¹² A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (07/10/1693).

⁴¹³ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154,

Baptismes (09/06/1669 ; 04/02/1672).

⁴¹⁴ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (12/10/1677).

Gerònima Gudena se casa per la primera vegada a divuit anys, el cognom patern Gudena, definitivament perdut a nivell de les actes amb el seu primer casament, és perdut per a la seua descendència i a nivell del capital patronímic de Cornellà de la Ribera.

“entre Anthony Catala ...viudo y brasser...y Geronima Godena filla lilegítima y natural de Joan Gudena i Anna moller sua difuns.”⁴¹⁶

Casada tres vegades en cinc anys i cinc mesos del 1695 al 1701, Geronima Gudena porta successivament els cognoms dels tres marits, Català, Respaut, Danot ; vídua, guarda el cognom del darrer marit difunt:

“entre Jaume Respaut fadrí, brasser, fill de Jaume Respaut, brasser, y de Isabel conjuges y Geronima Cathala, viuda relictada de Antoni Catala.”⁴¹⁷

“entre Joan Antoni Danot fadrí fill de Simon Danot brasser y de Hieronima Respaut, viuda del diffunt Jaume Respaut.”⁴¹⁸

La data de la seva mort se situa entre els anys 1712 i 1715, segons el baptisme d'un fill de Joan Antoni Danot, remaridat, i Agata.⁴¹⁹

La regle d'abandó per la dona del cognom patern dificulta la identificació de la dona. A Vilanova de la Ribera, del 1652 al 1688, les actes de baptismes i de defuncions indiquen quatre esposes d'Antoni Duran, teixidor de lli, Clara, Cecília, Teresa i Maria, les quatre de cognom desconegut.⁴²⁰ La presència del patrónim Steve en la selecció dels padrins de baptisme dels infants de la primera parella podria ser indicativa d'una soca familiar Steve pel que fa la muller Clara.

Les mancances d'actes de casaments o els casaments celebrats a fora del poble indueixen una fragilitat patrimonial i genealògica quan dues esposes porten el mateix nom ; en el seu testament, pel que fa l'elecció dels marmessors, Domingo Auter a Cornellà de la Ribera, casat dues vegades a fora del poble, designa dues mullers de nom Joana:

“Anthoni Autie, fill meu, i de Joana, primera muller, y Joana, altra muller mia”⁴²¹

En els capítols matrimonials de Pau Domenjo i Margarida Paleta són indicades Maria, mare difunta i Maria madastra de Margarida Paleta.⁴²²

Excepcionalment uns lligams de parentat declarats donen a conèixer el cognom de la dona:

“foren padrins Toni Gadaba y Mariangela Bertrans, germans.”⁴²³

A l'enterrament de Margarida Genicat han assistit “ Vicens Soler, pare de dita difunta y Honorat Soler, germà de dita difunta.”⁴²⁴

4.1.3.3. Unes anomenacions patriarcales d'albats.

L'anomenació patriarcal d'un albat ignora el nom i el genere de la criatura, sola apareix la identitat del pare:

⁴¹⁵ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, Anna Godena : mare (01/03/1689) ; Joan Godena : pare (10/11/1689).

⁴¹⁶ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (26/12/1695).

⁴¹⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (28/12/1699).

⁴¹⁸ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (10/05/1701).

⁴¹⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (22/10/1716).

⁴²⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716.

Clara, (19/11/1644-12/03/1652), Cecília, (05/01/1666- 28/07/1673), Teresa, (07/10/1676), Maria, (11/07/1679-04/04/1688).

⁴²¹ A.D.P.O, 3E1/5884, (23/08/1644).

⁴²² A.D.P.O, 3E1/6532, (15/05/1673).

⁴²³ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (10/01/1684).

⁴²⁴ A.D.P.O, Registre parroquial de Sant Esteve del Monestir, 5Mi570, (25/06/1688).

“Als vint y vuyt de agost del mil sis cents quoranta set, mori un albat de Asteva Den Llach, és enterrat al cementiri de Sant Sadurni.”⁴²⁵

Al si d'una família, el nom donat a un infant, el nom de pila o el nom d'ús segons la tradició, designa aquest sol infant al contrari del cognom heretat a l'igual de tots els membres de la família; el nom customisa.

A nivell dels enregistraments, en el cas d'albats no anomenats, hi ha pèrdua de la individualitat de l'infant i, per repercussió, pèrdua de la individualitat dels germans o germanes seus ja que no se sap quin infant s'ha mort al si de la germandat.

L'escriptura patriarcal pràcticament absoluta de les actes d'albats s'observa a Pesillà de la Ribera.

He portat el recompte de les anomenacions d'albats a Pesillà de la Ribera segons unes diferents fases nominatives observades, de manera a visualitzar l'evolució dels enregistraments.

Període	Enregistraments d'albats.	Nom, sol, de l'albat	Nom i cognom del pare	Nom de la mare	Nom i cognom del pare + nom de la mare
1608→1629	93	1	90	3	
1630→1647	86		71	5	10
1648→1694	393	2	383	8	2
1694→1700	78		5	/	73
total	650		549	16	85

Tot al llarg del segle XVII, el gènere de l'infant s'oculta totalment, el cognom de l'infant mai s'escriu i, llevat de tres casos, el nom de l'albat tampoc no apareix.

És a partir del 1737, que el rector Garriga, anomenarà regularment l'albat.

L'enregistrament dels albats, presenta un perfil monolític:

Del 1608 al 1694, llevat d'unes raríssimes vegades, només es designa el pare.

“vuy als dotsa de mars del dit mil sis sens sinquanta y vuit mori un albat de Antoni Carboles maior de dies.”⁴²⁶

La sola designació del pare concerneix 84,46% dels casos. Es tracta d'una proporció important amb valor cultural, propi a l'església de Pesillà de la Ribera, encara que no es descarti tammateix un efecte de mimetisme dins l'escriptura de les actes. A partir del 1694, el rector Joseph Gaixet introdueix el nom de la mare:

“una minyona albat, filla de Antoni Cruells brasser y de Maria.”⁴²⁷

L'absència de la nomenació de la mare, fins el 1694, impedeix fins i tot l'estudi i l'elaboració de la genealogia d'unes famílies, en unes famílies eixamplades les unions precedents són silenciades, no s'indica la plaça de l'albat. L'existència d'una branca familiar pot ser negligida si l'acta del matrimoni no s'ha conservada o si el casament no ha tingut lloc a la parròquia.

A Vilanova de la Ribera, Lluís Mans, casat amb Anna Maria, perd dos albats escrits nascuts del seu casament anterior amb Francisca.⁴²⁸ La branca familiar de Lluís Mans i Francisca indica la plaça dels albats.

⁴²⁵ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (28/08/1647).

⁴²⁶ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (12/03/1658).

⁴²⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (01/01/1697).

La sola designació de la mare concerneix casos particulars, dones vídues, dones soles sigui 2,46 % dels casos.

La designació de la parella concerneix 13,08 % dels casos i comença a instal·lar-se en la darrera dècada del segle XVII.

El perquè de la mort d'una dona no s'escriu, l'anomenació ocultada d'un albat oculta també el lligam que podria tenir la mort de la mare i la mort de l'infant, part, sobrepart...ja que no se sap quina criatura s'ha morta.

4.1.4. Una població imprecisa

4.1.4.1. Carències de nomenació en els registres parroquials

Les carències de nomenació s'observen principalment en les actes de defuncions, són gairebé inexistents en les actes de baptismes i en les actes de matrimonis.

Al segle XVII, a les cinc parròquies, la mobilitat de la gent, els desplaçaments de persones necessitoses, la guerra, l'allotjament dels soldats, poden fer que el capellà oficiant sigui en la incapacitat d'escriure la identitat de la persona enterrada.

Uns rectors diuen la ignorància d'una identitat,

“Se es enterrat lo cadàver d'una pobra passetjanta per no saber lo nom no li he posat.”⁴²⁹

Una identitat pot ser desconeguda del conjunt de la població,

“Doni sepultura a un home inconegut que persona no me pugué donar notícies de un era, lo dit trobaren mort al principa de la porta del present lloch.”⁴³⁰

Es té recurs a uns determinatius de provenença,

“un fadrí digueren era de Sant Esteve, lloch del present bisbat.”⁴³¹

“no se lo nom, dona francesa, vingué del ospital de Perpinyà y mori a casa de Guillaumas Tallant.”⁴³²

Quan s'indica la situació social, es tracta de persones vivint en general en la precarietat:

“mori una pobra dona a l'espital.”⁴³³

“se es enterrat lo cadaber de un pobre passetjant que anaba a les caritats.”⁴³⁴

Tres procediments usals d'aquesta època, s'utilitzen per indicar un nom, un cognom o un nom i un cognom desconeguts, el pronom indefinit tal, els punts suspensius i la “N” inicial de “nom.

El pronom indefinit “tal ; tala” o la inicial d'aquest “T ; t” amb o sense els dos punts abreviatius és un procediment heretat del segle XVI.

“se dona ecclesiàstica sepultura al cadàver de Catherina .T. francesa.”⁴³⁵

“tal de la ciutat de Manresa en Catalunya.”⁴³⁶

Es fa servir un lligam de parentat respecte a una persona coneguda:

⁴²⁸ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (01/01/1697). Defunció de Francisca Batlle (10/11/1696), mort dels albat (29/06/1699 i 11/09/1700).

⁴²⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (24/05/1694).

⁴³⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Sant Esteve del Monestir, 5Mi570, (22/08/1719).

⁴³¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi 460, (26/01/1631).

⁴³² A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, Mi716, (30/12/1700).

⁴³³ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (10/05/1609).

⁴³⁴ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (26/01/1693).

⁴³⁵ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (30/04/1669).

⁴³⁶ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi 38, (05/02/1710).

“mori la mare de N. Baringo.”⁴³⁷

“Les honres de T Pitrach so es lo pare de Jaume Pitrac.”⁴³⁸

S’indica un sobrenom, “un albat filla de un Tal sobradit Cap Royg del lloch de Solayes.”⁴³⁹

4.1.4.2. Els sobrenoms

El sobrenom és una apel·lació donada a una persona d’una manera pública, socialment la persona que reb el sobrenom no pot fer altrament que tenir de sofrir-el i juntament amb ella, els membres de la família seua l’han de sofrir, els descendents el poden rebre en herència:

“dit per sobrenom lo fill de la Cama Grossa.”⁴⁴⁰

Amb els sobrenoms, es tracta d’un fenomen de societat, d’una producció identitària particular, no és un particularisme català, es pot pensar que era d’ús el sobrenom al si de l’exèrcit francès,

“La Jeunesse, sergent de la dicta companie, la mariner, sergent du regiment, la Tullippe, sergent du regiment” són testimonis a l’enterrament d’un sergent d’un regiment del Berri.⁴⁴¹

Es remarca en el registre parroquial de Pesillà de la Ribera, “un cavaller dit l’Esperança,”⁴⁴² “un cavaller dit la Jevenesse.”⁴⁴³

De cara a les epidèmies, a les crisis de subsistències, a les calamitats els homes impotents han trobat una explicació a la desgràcia en els pecats col·lectius comesos i en la representació d’un Déu de venjança. Les conseqüències dels excessos comesos en terme de sobrenominació preocupa les autoritats episcopals, els sobrenoms, a l’igual dels renecs, de la pràctica dels jocs i del diumenge feiner són considerats com a vectors de càstigs col·lectius de Déu.

La punició infligida contundent, proclamada per la crida de l’abadia de Lagrasse, obra en aquest sentit:

“que ninguna persona trague noms a ningú sinó que deuen anomenar a quiscú per son propi nom sot pena de tres dies de presó.”⁴⁴⁴

L’Església lliuta contra el desordre i els perjudicis de tal nomenació paral·lel generalitzada ; a nivell particular de l’enregistrament, el recurs possible d’un parroquià o d’una parroquiana a les autoritats bisbals pel respecte d’un cognom confirma un dret a l’identitat per part de l’Església ; la demanda de rectificació d’identitat feta per Joan Tisseire és una evolució social en terme d’enregistrament perquè una persona pugui exposar tal reclamació.

A Baho, Joan Tisseire del qual falta l’acta de baptisme en el registre parroquial, oblidat pel rector Domènech Jordy, refusa al moment del seu matrimoni el sobrenom Cuillé. El rector Thomas Pons remunta fins el casament dels pares i fins el testimoniatge d’un padrí.

“le dit Cuillé má certifié se nommer Jean Tisseire et sa mère Antoinette Arnaud ce que jay vu dans les actes de mariage de son père et de sa mère et que de son enfance il a été surnommé Cuillé au lieu de Baho.”⁴⁴⁵

⁴³⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (30/08/1631).

⁴³⁸ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (02/09/1645).

⁴³⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (06/10/1684).

⁴⁴⁰ A.D.P.O., 3E1/5835, (30/01/1632).

⁴⁴¹ A.D.P.O., Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi 154, (03/12/1699).

⁴⁴² A.D.P.O ; Registre parroquial de Pesillà de la Ribera ; 5Mi 460 ; (08/01/1713).

⁴⁴³ A.D.P.O., Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi 460, (10/01/1713).

⁴⁴⁴ A.D.P.O., H 222, (07/01/1647).

⁴⁴⁵ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi 38, (20/01/1737).

L'acta s'escriurà vint anys després de la celebració del baptisme.⁴⁴⁶

A la base de la gènesi patronímica els sobrenoms representen una categoria important, en alguns casos, destriar un cognom d'un sobrenom s'averà problemàtic. Són factors de dubtes en la diferenciació cognom-sobrenom els elements introductius, els articles lo, la, el, les contraccions, del, d'en ; els registres parroquials que permeten la confrontació amb altres reaparicions conviden a la prudència. El sobrenom anunciat, "dit per sobrenom lo fill de la Cama Grossa" es confronta al cognom Cama Grossa, "Antònia Cama Grosa."⁴⁴⁷

Per evitar el més possible les confusions patronímiques, tot guardant el dubte, he considerat com a sobrenom declarat el sobrenom introduït per "dit" o "sobradit" o per l'anunci clar del sobrenom:

"dit lo Guerxio."⁴⁴⁸

"Un albat de un tal sobredit Cap Royg."⁴⁴⁹

"Marianna Rocha de sobrenom Tiquena."⁴⁵⁰

A l'origen, el sobrenom neix de la boca i de les motivacions d'una persona qualsevol a la qual l'acceptació d'un grup treu tota culpabilitat ; s'inscriu en un lloc particular, a un moment particular, respecte a una història de vida personal. Tret d'aquest context instantani és a dir a partir del moment on s'escampa, no es pot fer només que suposicions de sentits.

He classificat els sobrenoms detectats en les actes segons la classificació dels quatre grups presentada per Enric Moreu Rey.⁴⁵¹

- La filiació: Lo Baso ; El Garso ; Lo Pubillo.
- Un aspecte físic o moral: Lo Rus ; Al Tort ; La Badosa ; Cap Ruj ; Lo Tort ; Lo Patit ; Lo Magre.
- Uns Oficis i unes activitats: Lo Granger ; Lo Marxant ; Lo Sarrador ; Lo Mosso ; Lo farrer ; La molinera ; La Sargenta ; Lo Carnissairo ; Lou Pastor ; Lo Carnicer ; El Porquer ; del Ferrer del Auratori ; El Moliner ; El Ermita ; Lo Hortolà.
- L'origen o la residència: Lo Gabatjo ; Lo Napolità ; Pey de Dafora.
- Uns fets anecdòtics: Tiquena ; El Irinyo ; Sent Escuts ; Lo Rodolat.

Segons l'observança de l'Església, els clergues utilitzen pocs sobrenoms ; un recompte de 31 sobrenoms en el conjunt dels cinc registres parroquials és poca cosa ; no prenen en compte els nombrosos sobrenoms en vigor en la societat civil, pel que fa els pocs sobrenoms utilitzats es remarca que no es tracta de sobrenoms injuriosos i que la meitat dels sobrenoms repertoriats designa un ofici.

L'Església combat aquesta denominació paral·lela sobre el terreny espiritual quan s'adreça als fidels i sobre el terreny administratiu en termes d'oficialiat en l'enregistrament de les actes. Els sobrenoms no responen als criteris del sistema d'identificació i en particular a la transmissió del cognom ; són portadors de desordre genealògic. L'Església s'ha distanciada respecte a aquest ús, no s'ha comportada com a transmissora de sobrenoms.

⁴⁴⁶ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho., 5Mi 38, (2/11/1767).

⁴⁴⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi 460, (0/09/1615).

⁴⁴⁸ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi 460, (22/10/1616).

⁴⁴⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi 716, (06/10/1684).

⁴⁵⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi 154, (4/09/1700).

⁴⁵¹ Moreu-Rey, E., *Antroponímia, Història dels nostres prenom, cognoms i renoms*, Barcelona, 1991, Universitat de Barcelona, Publicacions.

Enric Moreu Rey ha classificat els sobrenoms en quatre grups :

"Una gran part dels renoms o sobrenoms designen directament o indirectament característiques constants classificables en quatre grups : filiació ; aspecte físic o moral ; oficis i altres activitats estables ; origen o residència. Una altra part, minoritària, recorda fets anecdòtics contingents."

4.1.4.3. Confusions nominatives

Homonímies

Les homonímies són nombroses al si de les famílies, testifiquen del pes de la transmissió tradicional del nom respecte als padrins, als pares, a unes devocions.

“Joseph Betlloch, albat, Joseph Betlloch, oncle, Joseph Betlloch, àlies Lo Rus, oncle.”⁴⁵²

En alguns casos cap procediment no s'utilitza per distingir les homonímies:

“Joseph Aduart y Joseph Aduart, pagesos.”⁴⁵³

Diversos procediments permeten d'evitar unes confusions i els inconvenients d'identificació conseqüents.

A Baho el rector Joseph Cabaner y Gassias indica el lligam de parentat que uneix els testimonis al dol amb la persona o l'albat enterrat:

“Són stats padrins Toni Morat, fill de Toni Morat.”⁴⁵⁴

“Joseph Morat, son fill, y Joseph Morat, germà.”⁴⁵⁵

Segons un procediment normatiu que s'encontra en les altres fonts documentals, un epítet introduït en la estructura nominativa diferencia els membres d'una família:

- els adjectius, Major, Menor, Minus:

“Arnaut Galderich Major y Arnaut Galderich Menor, sos oncles.”⁴⁵⁶

“En presència de Macià Sarmet Major y Macià Sarmet Menor.”⁴⁵⁷

“Sadorni Minus Pujol.”⁴⁵⁸

- les expressions, major de dies, menor de dies:

“Albat de Antoni Carboles, maior de dies.”⁴⁵⁹

“Miquel Ferriol, menor de dies.”⁴⁶⁰

- L'adjectiu altre: “Miquel Roig, fill de altra Miquel Roig, batlla.”⁴⁶¹

- L'adjectiu Petit: “Joan Petit Garriga.”⁴⁶²

- El substantiu jove-jova: “Anthoni Sagi y Pujol lo jove de Tuir.”⁴⁶³

- Un determinant pot, indicant la plaça en una família, donar la representació d'una herència: “del pubill Troter.”⁴⁶⁴

Són rars els epítets femenins: “Maria Prunet, donzella, Manor.”⁴⁶⁵ “Mado Angela Barallera, la jova.”⁴⁶⁶ “Margarida Gaciot, Major.”⁴⁶⁷

⁴⁵² A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (064/01/1697).

⁴⁵³ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (26/01/1693).

⁴⁵⁴ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (06/03/1618).

⁴⁵⁵ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (21/06/1698).

⁴⁵⁶ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi 38, (05/08/1688).

⁴⁵⁷ A.D.P.O Registre parroquial de Baho; 5Mi 38, (16/12/1697).

⁴⁵⁸ A.D.P.O Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi 154 ; (25/06/1656).

⁴⁵⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (12/03/1658).

⁴⁶⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (16/11/1659).

⁴⁶¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (23/06/1656).

⁴⁶² A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (10/08/1622).

⁴⁶³ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (18/05/1633).

⁴⁶⁴ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (27/01/1611).

⁴⁶⁵ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (09/09/1661).

⁴⁶⁶ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (28/10/1603).

La nominació patriarcal no justifica l'ús d'aquests procediments:

“Joan Català Major de dies y de Elizabet moller sua.”⁴⁶⁸ “Joan Català Menor de dies y de Elizabet moller sua.”⁴⁶⁹

Cognoms dobles

En els registres parroquials de les cinc parròquies, al segle XVII, l'estructura binominal, nom i cognom, és gairebé total per a una designació tant masculina com femenina. Per tenir una idea de la proporció que representa aquesta forma nominativa he escollit, com a base de recompte, les actes de defuncions de l'any 1693.

Les actes de defuncions dels adults on no intervenen els ascendents de la persona enterrada produeixen menys repeticions homonímiques que les actes de baptismes i les actes de matrimonis i no comporten la nominació complicada dels nobles, presents sobretot en les actes de baptismes i només en visita a les parròquies. L'any 1693, un any particularment mortífer per raons de secada terrible seguida a les cinc parròquies porta un nombre important de defuncions.

- 139 defuncions de persones adultes són comptabilitzades, es remarca que els tractaments nominatius antics són abandonats : senyeren, na, madó, madona,

- Sobre 270 nomenacions masculines, es nota 262 nomenacions d'estructura (nom + cognom), sigui 97,04 % de les nominacions.

- Pel que fa la nomenació femenina, aquesta estructura és gairebé total, sobre 52 nomenacions femenines es nota 51 nomenacions d'estructura (nom + cognom).

És rellevant el llistat dels confirmats a Vilanova de la Ribera, l'any 1695 ; hi són anomenats 65 infants i 53 pares o padrins, tots designats per un nom i un cognom ; sola, la designació del rector de Baho, Joseph Cabaner y Gassias, es diferencia amb dos cognoms.⁴⁷⁰

Pels autòctons de les cinc parròquies el cognom doble no és corrent, les ocurrencies d'aquesta nominació s'apliquen a persones de la noblesa ciutadana, propietàries i arrendadores de terres als pobles, a soldats de l'exèrcit hispànic, als abats de l'abadia de Sant Miquel de Cuixà, visitadors pastorals a Baho, a unes persones forasteres benestants de Perpinyà.

Tret d'aquestes categories socials majoritàriament exteriors a la parròquia, l'estructura “nom, cognom i cognom” dels parroquians s'ha pogut fer servir per consideracions personals, per mimetisme social, “Tereza Estrada y Sabrol,”⁴⁷¹ “Maria Roig y Prunet.”⁴⁷²

- L'acta de matrimoni a Cornellà de la Ribera, de Francisca La Pedra y Breto, vídua de Jacinto La Pedra, sastre de Perpinyà, i neboda del rector Pere Breto amb Joan Giralt de Perpinyà, tradueix consideracions personals de pertinença familiar per part del rector. La parentat del rector hi és subratllada com si fos una núvia fadrina al detriment del viduatge com n'és generalment el cas.

“Francisca La Pedra y Breto, filla de mestre Johan Breto, sastre y Raphaela, muller sua.”⁴⁷³

⁴⁶⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (02/12/1705).

⁴⁶⁸ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (03/11/1636).

Matrimoni de Joan Català y Elizabet Andreu celebrat el 11/02/1624.

⁴⁶⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (07/12/1636).

Matrimoni de Joan Català y Elizabet Michael : (12/11/1632).

⁴⁷⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (1695).

En el registre parroquial de Baho s'encontren les dues formes Gassias, Gacias.

⁴⁷¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (29/04/1667).

⁴⁷² A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera ; 5Mi 460 ; (25/04/1671).

⁴⁷³ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (18/05/1633).

L'estructura "nom cognom i cognom" pot també, a un moment donat, representar una solució nominativa i, a un altre moment, abandonar-se com innecessari.

- Joseph Cabaner y Gassias, rector de Baho, fill de Barthomeu Cabaner y Gassias és originari de Ribesaltes, un poble on el patrònim Cabaner és molt prolífic i productor d'homonímies. En la microgenealogia següent intervenen la branca familiar Cabaner y Gassias del rector i la branca familiar cosina, Cabaner i Cabaner y Pi.

Avis : Andreu Cabaner i Antònia Gassias	
Pares : Antoni Cabaner casat amb Honofra Pi ⁴⁷⁴	Pares : Barthomeu Cabaner y Gassias casat amb Maria ⁴⁷⁵
Fills i filles : -Joseph Cabaner y Pi -Mariangela Cabanera casada amb Antoni Cabaner -Onofra casada amb Michel Gispert -Catherina	Fills i filles : -Carlos -Joseph Cabaner y Gassias -Rafel -Manuel -Taresa -Maria -Nofra

Antoni Cabaner i Barthomeu Cabaner són germans, fills d'Andreu Cabaner i d'Antonia Gassias.

Antoni Cabaner, major, perpetua el patrònim patern, Cabaner, aleshores que Barthomeu Cabaner y Gassias per raons d'homonímies en les descendències,⁴⁷⁶ s'ha apropiat el cognom Gassias de la branca materna.

De la mateixa manera el fill d'Antoni Cabaner lligarà el cognom Pi de la mare al cognom Cabaner del pare, els dos cosins germans, Joseph Cabaner y Gassias, Joseph Cabaner y Pi poden diferenciar-se.

Per a les dues cosines germanes Honofra, el cognom del marit descartarà tres homonímies, a condició que no sigui Cabaner, com n'és el cas per a Mariangela.

Joseph Cabaner y Gacias, rector de Baho, escriu i guarda els dos cognoms un any després de la presa de possessió de la cura ; descartada tota confusió d'homonímia, com a Ribesaltes, abandona el segon cognom durant trenta anys, tant per a ell mateix com per a uns membres de la seua família i el reintrodueix un any i mig abans de la seua mort.⁴⁷⁷

"Francisca Cabaner, donzella, y jo, Joseph Cabaner, prevere y rector de dit lloch."⁴⁷⁸

En el cas del rector Joseph Cabaner y Gassias, el segon cognom no és un cognom de consideració, és un cognom útil de singularització.

Transcripcions d'uns cognoms

Les mutacions dels cognoms al curs dels enregistraments segons el sacerdot escriptor són d'ús normal al segle XVII ; a França, l'atribució d'un cognom a una persona i la immutabilitat del cognom en els registres civils serà definida per la llei del "6 fructidor any II-23 d'agost del 1794."

⁴⁷⁴ A.D.P.O, 3 E1/4067, (30/04/1631).

⁴⁷⁵ A.D.P.O, 3 E1/4249, (25/06/1652).

⁴⁷⁶ A.D.P.O, 3 E1/4067, (30/04/1631).

⁴⁷⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, Presa de possessió de la cura : (13/08/1670), introducció del segon cognom : (26/12/1701), defunció : (29/07/1703).

⁴⁷⁸ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi460, (12/09/1677).

L'escriptura del cognom en alguns casos és efímera, obeeix a transcripcions fonètiques instantànies, pròpies a cada rector. Els exemples abunden d'escriptures diferents d'un cognom al si d'una mateixa acta.

L'acta de defunció d'Antoni Valver, en la qual apareixen tres ortografies del cognom de primera forma escrita, Valver, és portadora del pas del cognom occità al cognom català:

“Io cos de Antoni Valver, pagès, braser del lloch de Rivell, bisbat de Let...se és enterat ab assistentia de Pau Valve y de Pere Valvie, tots fills de dit defunct”⁴⁷⁹

L'escriptura del cognom de primera ocurrència “Calaverdura” a Sant Esteve del Monestir assumeix els diversos procediments del betacisme, de les dissimilacions, de les alteracions de la vocal. Es nota les diferents formes:

- “Calaverdura” escrit pel vicari Martí Fillols,⁴⁸⁰
- “Calsverdura, Calsberdura, Calberdura” escrits pel rector Salvador Azemar,
- “Calverdura” escrit el rector Francisco Gassias,
- “Cavaldura, Calbardura” escrits pel rector Joseph Palanca,
- “Cal Burdura” firmat.⁴⁸¹

S'observen unes evolucions de cognoms segons uns fenòmens de dissimilació:

- A Cornellà de la Ribera Bernat Caselba és enregistrarat successivament Gaselba, Guisselba, Grisselba, Glisselba.⁴⁸²

Les dificultats de redacció d'uns cognoms de persones d'origen francès o estranger, oïts potser per la primera vegada es llegeixen en unes aproximacions fonètiques:

- Maria De Plessir havitant en Perpinyà és firmat Maria Duplessy.⁴⁸³

El rector Joseph Cabaner y Gassias a Baho tradueix un cognom alemany en català :

- “Leonard Canor” és escrit en l'acta i a peu d'acta, s'especifica : “Leorgandus Kanort alemany- Leonardus Canors en Català.”⁴⁸⁴

La comparació entre el cognom escrit pel rector i la firma de la persona concernida deixa en dubte tant una possible traducció en català com una possible auto-identificació francesa del cognom.

- el nom i el cognom Jaume Salvatye i la firma Jacque Sauvage.⁴⁸⁵
- el nom i el cognom Joseph Catala i la firma Joseph Catalan.⁴⁸⁶
- el nom i el cognom Maria Jalcela i la firma Marie Champcel.⁴⁸⁷

Uns cognoms catalans i occitans coincideixen ; sembla probable que pel que fa les dues zones de contacte del territori de les cinc parròquies i del Fenolledès uns cognoms hagin experimentat uns anars i tornars entre les dues zones.

No són verificables uns possibles canvis de cognoms segons uns comportaments d'auto-identificació catalana per part de la persona immigrada.

Es nota un ajustament català per a uns cognoms occitans aparentats i en alguns casos són presents les dues formes:

Auter- Euter-Autier-Authier.⁴⁸⁸

⁴⁷⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Sant Esteve del Monestir, 5Mi570, (09/05/1694).

⁴⁸⁰ Cada forma de cognom és portada pel llistat patronímic de fi d'estudi.

⁴⁸¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Sant Esteve del Monestir, 5Mi154, (02/12/1705).

⁴⁸² A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, Caselba, (21/10/1687), Gaselba, (17/01/1697), Guisselba, (12/09/1697), Grisselba, (23/09/1693), Glisselba, (21/12/1693).

⁴⁸³ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (18/02/1697).

⁴⁸⁴ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (15/11/1699).

⁴⁸⁵ A.D.P.O, Registre parroquial de Sant Esteve del Monestir, 5Mi570, (02/02/1688).

⁴⁸⁶ A.D.P.O, Registre parroquial de Sant Esteve del Monestir, 5Mi570, (06/09/1693).

⁴⁸⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Sant Esteve del Monestir, 5Mi570, (06/09/1693).

Fulquie-Fulque.⁴⁸⁹

El seguit d'un cognom al fil de les actes del registre parroquial fan descobrir unes mutacions indecelables sense el rastre d'aquesta evolució d'acta en acta:

- A Pesillà de la Ribera, el cognom de primera forma indicada Berga.⁴⁹⁰

L'amputació o l'aglutinació del prefix "Gel" dona un cognom Berga-Gelberga fluctuant segons l'escriptura antiga del prefix "gel-yal-jal" i la redacció italiana "gial" característica de la redacció del curat Pere Boher. Aquest prefix correspon a l'evolució de la contracció "cal" del mot "ca-casa" i de l'article "el."

Guillem Berga, Guillem Gelberga-Berga, Bernat Gialberga, Antonia Yalberga, Gelbergue, Jalvergue.⁴⁹¹

- A Cornellà de la Ribera, el cognom, de primera forma esmentada, Delunca: totes les ocurrences concerneixen la mateixa persona, Arnaut Delunca, originari d'Ansinyà, indicat, pastor, bracer, porter i sergent.

El patrónim Delunca a Cornellà de la Ribera ha creat el patrónim totalment diferent, Junca, aquesta evolució no es pot detectar sense el seguit de les actes en el registre parroquial:

Delunca- Deluncha Arnaut, Arnaut De Luncha, Arnaut Junca, Arnaut Demunca.⁴⁹²

4.1.4.4. *Recomptes demogràfics puntuals*

Buit de les edats.

Al segle XVII, dins la vida d'una persona vivint a una parròquia rural, són raríssimes i segurament inexistents les circumstàncies necessitant una declaració d'edat ; l'edat no es considera com una coordenada identitària, no apareix en molts documents, enquestes judicials, actes de venda.

En la societat rural la memòria de l'edat és una memòria de fets, de referències personals, familiars, socials i esdevenimencials, naixences el mateix any a la parròquia, catàstrofes climàtiques, feines dels camps, festes ...La memòria no exercitada és fràgil, s'imagina que al si de les famílies podien interferir les edats dels infants.

En les seues darreres voluntats Anthoni Albert, pagès de Pesillà de la Ribera, situa l'edat dels seus tres infants al voltant dels tretze anys:

"Jaume de edat de 12 o 13 anys poch més o mancho, Victòria donzella de edat de 13 o 14 anys poch més o mancho, Esteve de edat de 13 anys, poch més o mancho."⁴⁹³

El calendari litúrgic i el calendari civil són superposats, pels parroquians les festes dels sants són dies de referències. En els registres parroquials el dia del Sant o de la Santa s'utilitza, el rector Gaspar Deuder a Cornellà de la Ribera fa servir conjuntament les dues datacions:

"Als dezanou del corrent mes, dia de Sant Joseph."⁴⁹⁴

La sola data litúrgica queda un cas excepcional:

"Pari la moller de Anthoni Geli lo dia de sancta Techla."⁴⁹⁵

⁴⁸⁸ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, Auter, (30/04/1686), Euter, (16/09/1646), Autier, (19/10/1695), Authier, (20/02/1639).

⁴⁸⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, Fulquie, (06/01/1655), Fulque, (09/02/1656).

⁴⁹⁰ (08/02/1611),

⁴⁹¹ Els diferents procediments lingüístics presenten el llistat patronímic del final d'estudi.

⁴⁹² La dissimilació l > m, s'encontra sobretot en els registres parroquials de Cornellà i de Pesillà.

Delunca- Deluncha, (15/05/1695), De Luncha, (26/08/1696), Junca, (27/02/1696), Demunca, (24/08/1693).

⁴⁹³ A.D.P.O, 3E1/3956, (13/08/1632).

⁴⁹⁴ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (1695).

Els llistats de confirmacions no porten l'edat dels confirmats. La celebració de la confirmació és vinculada a la gestió dels desplaçaments del bisbe, la diòcesi d'Elna-Perpinyà és molt estesa, els confirmats de diferents parròquies són agrupats en una mateixa cerimònia, s'aprofita una visita pastoral del bisbe per donar confirmacions.⁴⁹⁶

Una edat de confirmació no és fixada com ne testifica la recepció del sagrament per unes germandats ; a Vilanova de la Ribera on el bisbe Joan Hervé Bazan de Flamenville, ha reunit en una mateixa cerimònia els confirmats de Baho, l'any 1695, he comptabilitzat 12 famílies amb dos infants confirmats i dues famílies amb tres infants confirmats.⁴⁹⁷

El rector Savador Azemar a Sant Esteve del Monestir porta al marge d'una acta de baptisme la confirmació donada a una criatura molt jove, l'any dels seus cinc anys.⁴⁹⁸

Edats dels nuvis al casament

Les primeres ocurrencies d'edats es noten d'una manera regular el 1685 en les actes de matrimonis a Vilanova de la Ribera ; segons l'ús, són indicats nombres rodons dels quals no se sap si es tracta d'una aproximació a l'unitat inferior o a l'unitat superior. Sola la celebració del matrimoni és sotmesa a dues edats, l'edat competent i l'edat de la majoria. L'edat competent és fixada segons el dret romà a quatorze anys pel nuvi i, imposada per la naturalesa, a dotze anys per a les núvies. L'edat de la majoria, vint i cinc anys pels homes com per a les dones allibera els nuvis del consentiment dels pares al matrimoni.

A Cornellà de la Ribera, l'acta de matrimoni de Carlos Pujol i de Anna Maria Roses és l'única acta amb la precisió dels mesos de l'edat de la núvia, aquesta se situant al límit del dret:

“Carlos Pujol, fadri de edat de vint y un any, fill llegendim y natural de Jaume Pujol, pagès, abitant en lo lloch de Forque y de Isabel muller sua tots vivints de una part y Anna Maria Roses de edat de dotse any y sis mesos, filla llegendim y natural de Andreu Rosas, pagès del dit lloch de Cornella de la Ribera difunt y de Basalíssia Vidal muller de Anorat Vidal.”⁴⁹⁹

A Vilanova de la Ribera s'indica l'edat dels nuvis del 1685 al 1699.

Els nombres rodons compte tingut de les aproximacions conseqüents permeten uns estudis locals en aquest cas restringit a Vilanova de la Ribera.

El recompte següent considera la mitjana d'edat dels nuvis i de les núvies de Vilanova de la Ribera durant els anys 1685-1699:

	Nuvis	Núvies
Ocurrencies de les edats	76	74
Total de les edats	1962	1609
Total de les edats a l'unitat inferior	1886	1535
Total a de les edats l'unitat superior	2038	1683
Mitjana inferiora i mitjana superiora.	24,82 < edat < 26,82	20,74 < edat < 22,74

A Vilanova de la Ribera, del 1685 al 1699, la mitjana d'edat del matrimoni se situa entre 25 i 27 anys pels nuvis i entre 21 i 23 anys per les núvies.

⁴⁹⁵ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (1626).

⁴⁹⁶ A.D.P.O, Registre parroquial de Sant Esteve del Monestir, 5Mi570.

⁴⁹⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (21/04/1695).

⁴⁹⁸ A.D.P.O, Registre parroquial de Sant Esteve del Monestir, 5Mi570, (15/03/1665 -28/11/1668).

⁴⁹⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (1626).

Casament, (06/09/1706), naixença de Basalícia, Anna, Maria, Francisca, Roses, (11/04/1694).

El recompte següent distribueix el nombre de nuvis i de núvies segons la seua edat de matrimoni:

Edats	Nuvis	Núvies	Edats	Nuvis	Núvies
14		1	28	2	1
15		2	29	1	
16		2	30	11	
17		9	31		
18	5	11	32	1	
19		3	33	2	2
20	5	14	34	2	
21	3	1	35	1	1
22	6	6	36		
23	4	3	37		1
24	9	4	40	1	2
25	14	7	45	2	
26	4	2	50	1	
27	4	2			

Si es considera el repartiment de les edats dels nuvis a Vilanova de la Ribera es nota per a 32,9 % dels nuvis és a dir gairebé un terç del matrimoni, dues aglutinacions del nombre de nuvis casats a l'edat de 25 anys (14 casaments) i a l'edat de 30 anys (11 casaments).

Si es considera el repartiment de les edats de les núvies es nota per a més de la meitat dels matrimoni, 54,05 %, tres aglutinacions del nombre de núvies casades, a les edats de 20 anys (18 casaments), de 18 anys (12 casaments), i de 17 anys (10 casaments). Els casaments de les núvies abans de 17 anys i després de 25 anys són disseminats. 38,16 % dels nuvis i 75,76 % de les núvies se casen abans de l'edat de la majoria.

Les dones se casen més joves que els homes en una proporció important. La minyona se casa, segons la voluntat dels pares, s'en va de casa, segueix el marit. El casament de la minyona és viscut diferentment segons el nivell social de la família, el casament pot ser una solució per a minyones de condició modesta.

L'aglutinació de les edats dels homes a 25 anys i la proporció del 61,84 % dels casaments a partir dels 25 anys dona sentit a l'edat de la majoria en termes d'autonomia. L'edat de la majoria pot alliberar el minyó del consentiment dels pares per casar-se. La realitat de la guerra i de l'enrolament fa por a tothom, l'edat del casament retardada és una seguretat. Els fills, fadrins i bracers, viuen a casa dels pares en a qui porten el sou de les jornades i treballen el poc de terres de la família ; un casament massa aviat seria un regress econòmic per a la família.

A casa d'uns pagesos, el casament retardat de l'hereu si correspon amb la mort dels pares permet l'autonomia de la parella.

El recompte següent indica les diferències d'edats entre el nuvi i la núvia:

Anys de més	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	18	19	20	22
♂	10	5	5	4	6	1	7	2	1	7	1	4	3	1		1	1
♀	1	1	3				1	2							1		

L'edat del nuvi supera l'edat de la núvia en 77,63 % dels matrimonis ; l'edat de la núvia supera l'edat del nuvi en 12,16 % dels matrimonis. La núvia és en general més jove que el nuvi.

Són casos aïllats, pel nuvi, de divuit a vint i dos anys de més que la núvia ; es remarca el cas més general de un a cinc anys de més pel que fa el nuvi, per a 40,79% de casaments. L'edat de la núvia supera l'edat del nuvi en pocs casos, 10, 81 % dels matrimonis.

Estatus dels nuvis al casament

Utilitzo el terme “estatus” en el sentit de posició social respecte al casament.

El nuvi fadri i la núvia donzella són declarats respecte als pares:

“entre Joseph Batlló, fadri, fill llegitim y natural de Joseph Batlló, pagès del lloch de Baho, defunt y de Marianna, conjugues, vivint de una part y Anna Maria Camps, donzella, filla llegitima y natural de Antoni Camps, bracer, de dit lloch vivint y de Anna conjugues, defunta, de la part altre.”⁵⁰⁰

En general, els pares del nuvi, vidu, o de la núvia, vídua, no s'enregistren:

“com se despozaren Joan Vernisso, viudo, brasser de dita vila y Sadornina Pinoza, viuda de Bernat Pinos, sastre.”⁵⁰¹

Unes actes tanmateix porten aquesta informació, s'escriuen els pares de nuvis vidus:

“entre Gabriel Cortada, viudo, pagès, fill de Pere Cortada y de Antonia, difunts, y de Maria Honofra, donzella, de la part altre, del mateix lloch, filla de Joseph Honofra, pagès del mateix lloch, difunt, y de Maria Honofre, conjugues, vivint.”⁵⁰²

La manca de l'esment de l'estatus del nuvi és una dade d'estatus perduda, la indicació dels pares en unes actes no pot fer presumir d'un nuvi fadri ja que s'entren unes actes on s'escriuen els pares de nuvis vidus.

L'Església considera l'estatus de la dona respecte al casament ; l'estatus de fadrina o donzella, de dona casada i de dona vídua, són tres representacions ben definides de la vida d'una dona.

A Cornellà de la Ribera, segons els estatuts de la Confraria del Roser, cada any, s'elegeixen una pabordessa donzella i una pabordessa casada⁵⁰³. A Pesillà de la Ribera, tres dones són regidores, una dona vídua,⁵⁰⁴ una dona casada i una dona donzella. El terme “donzella” es fa servir únicament en el sentit de fadrina, un terme que s'encontra rarament, l'única referència és el matrimoni. El rector Salvador Azemar ajunta els dos termes : Margarida Bordas, “donzella fadrina”⁵⁰⁵. Una dona d'edat avançada és declarada donzella : “Rosa Aduard, 80 anys mes o menos, donzella.”⁵⁰⁶

L'acta de defunció manté l'estatus de donzella a Teresa Badoca, mare soltera :

“ passa desta vida en l'altra Thereza Badoca donzella.”⁵⁰⁷

Es remarca, agafat al substantiu “viuda”, l'adjectiu “relict,” únicament femení.⁵⁰⁸

⁵⁰⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (15/10/1664).

⁵⁰¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (15/10/1664).

⁵⁰² A.D.P.O, Registre parroquial de Sant Esteve del Monestir, 5Mi570, (05/06/1689).

⁵⁰³ A.D.P.O, H220, (22/04/1664), la pabordessa té cura de l'altar de la Verge del Roser.

⁵⁰⁴ A.D.P.O, 11BP117, (21/04/1699).

⁵⁰⁵ A.D.P.O, Registre parroquial de Sant Esteve del Monestir , 5Mi570, (14/07/1686).

⁵⁰⁶ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (11/12/1701).

⁵⁰⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (16/04/1642).

⁵⁰⁸ Bruguera i Talleda, J., *Diccionari etimològic* Barcelona, 1996, Enciclopèdia, Catalana, Del llatí “relictus-a-um, participi passat de relinquere deixar.”

“entre Geronim Celles, viudo, ortolà de la vila de Perpinyà i Bernada Lausa, viuda relicte, de Pere Lausa, braser del lloch de Sant Esteve.”⁵⁰⁹

Pel que fa l'estatus del nuvi, es fa únicament servir el terme “fadrí,” el tractament “donzell” s'emplea com a títol honorífic:

“als ... de juny 1599 morí lo senyor Jauma Clauses donsell de la vila de Perpinyà.”⁵¹⁰

El terme “casat” és excepcional, el rector Gaspar Deuder l'escriu en les designacions dels estatus dels testimonis.

“resents per testimonis, Francisco Rocha, casat, pairer ; Llaurens Respaut, fadrí, tixador , Joseph Pujol, pagès, Joseph Paleta, fadrí menor.”⁵¹¹

El recompte següent indica, a Cornellà de la Ribera i a Pesillà de la Ribera, respecte al nombre de casaments, la proporció de nuvis i de núvies pels quals l'estatus s'ha indicat.

	Total dels matrimonis	Nuvis	Núvies
Cornellà de la Ribera 1611-1700	347	185 sigui 53,31%	253 sigui 72,91 %
Pesillà de la Ribera 1648-1700	261	87 sigui 33,33%	158 sigui 60,54 %

El buit de l'estatus d'un nuvi aconsegueix el 66,67 % a Pesillà de la Ribera i el 46,69 % a Cornellà de la Ribera, es tracta d'una proporció important que treu tota significació al recompte d'aquestes dues parròquies. El buit de l'estatus dels nuvis, generalitzat en l'escriptura de diferents rectors, representa una proporció massa important per ser relativitzat com una diferenciació de tractament i posat al rang d'oblits ; té sentit, és l'expressió d'una consideració per part dels rectors de l'estatut dels homes diferent de l'estatut de les dones. La societat és patriarcal, l'home és u ; és fill de...i pertany a un llinatge tota la seua vida, la dona de representació fragmentada és lligada a un home, filla de...,muller de...,vídua de... El recompte següent indica els estatus dels nuvis i de les núvies en les actes de matrimonis. El buit d'estatus obliga a considerar només els matrimonis pels quals l'estatus dels dos nuvis s'ha notat ; per agafar significació, es considera el conjunt de les tres parròquies, Baho, Sant Esteve del Monestir, Vilanova de la Ribera.

Parròquia	Total	Fadrí - donzella	Fadrí- vídua	Vidu- donzella	Vidu- vídua
Baho	51	31	5	8	7
Sant Esteve del Monestir	47	25	2	11	9
Vilanova de la Ribera	60	31	9	14	6
Total	158	87	16	33	22
%		55,06	10,13	20,89	13,92

Si considerem les parelles casades en el conjunt de les tres parròquies:

Les parelles fadrins-donzelles representen més de la meitat, 55,06 %, de les parelles casades. Les parelles fadrins-vídues són les menys nombroses, 10,13 %, i representen la meitat de les parelles vidus-donzelles, 20,89 %.

Els fadrins representen 65,19 % dels nuvis,

⁵⁰⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Sant Esteve del Monestir, 5Mi570, (14/07/1686).

⁵¹⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460.

⁵¹¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (03/06/1696).

Els vidus representen 34,81 % dels nuvis,
 Les donzelles representen 75,75 % de les núvies,
 Les vídues representen 24,25 % de les núvies.

La mort s'inscriu en els matrimonis, la representació dels nuvis vidus és important, 34,81 % dels nuvis, 24,25 % de les núvies.

Aquesta diferència entre el nombre de nuvis vidus i de núvies vídues troba un indici d'explicació en el nombre de forasters que se casen a la parròquia ; el recompte següent indica el nombre de nuvis i de núvies forasters vidus a les tres parròquies.

Parròquia	Total casaments	Forasters vidus	Forasteres vídues
Baho	57	20	5
Sant Esteve del Monestir	50	17	11
Vilanova de la Ribera	93	34	14
Total	200	71	30
%		35,5	15

A les tres parròquies, el nombre de nuvis forasters representa més del doble de les núvies forasteres. Gairebé, pel que fa deu casaments, es nota tres persones vídues, home o dona.

Buits de les ocupacions femenines

Les ocupacions femenines enregistrades són vinculades als infants, la llevadora, la dida, concerneixen unes feines de casa, la majordona, la criada, un treball especialitzat, la costurera, un treball més particular:

“Boran Maria ostessa de la Pommador en Perpinyà.”⁵¹²

Les ocupacions ocasionals de les dones, quan no concerneixin un sacrament, no són indicades, la dida no es declara que en l'acta d'enterrament de l'infant que criava.

“Fonch enterrat, albat, Thomas, fill de pares incognits y lo tenia en dida Marianna Brau.”⁵¹³

Les llevadores, rarament anomenades, s'indiquen en l'acta de defunció d'un albat quan han donat el baptisme per necessitat a la criatura.

“un fill seu al qual la llevadora li dona la aigua.”⁵¹⁴

El recompte de les ocupacions exclusivament femenines pateix d'un deficit important de representació, conseqüència del desequilibri numèric manifestat entre els gèneres i d'unes mínimes informacions donades sobre les dones. Els registres parroquials on predomina l'enregistrament dels homes presenten una societat laboral essencialment masculina. En el conjunt dels tres sacraments es comptabilitza com a màxim 13 oficis masculins i dos oficis femenins susceptibles de ser enregistrats.

En l'àmbit eclesiàstic la dona és percebuda a través dels lligams familiars i de l'estatut social del seu marit, és muller de..., vídua de... ; la nomenació del marit és dominant en la designació de la seua activitat laboral.

“a casa sa dida ques la moller de Gaspar Busques.”⁵¹⁵

En general la presència de les dones a un enterrament no s'escriu, unes actes de defuncions d'uns infants donats a dida porten doncs el nom del didot i no de la dida :

⁵¹² A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi 38, (11/03/1703).

⁵¹³ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (29/04/1685).

⁵¹⁴ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi 38, (09/08/1699).

⁵¹⁵ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (06/10/1697).

“Maria, albat, filla de (no indicat) habitant en Perpinyà, al dit enterro assistiren Pau Marsal, son didot, i Joseph Pujol, pagès de dit lloch.”⁵¹⁶

Es remarca uns oficis de forma feminitzada, “Viulan, mestra molinera de Millas.”⁵¹⁷

El femení d'un ofici, no correspon forçadament a un fenomen de designació feminitzada de l'ocupació del marit, correspon també a les feines complides per la dona ; a més de les tasques domèstiques, nombroses, les dones ajuden el marit, compleixen tasques de força. L'hortolana treballa a l'hort, la cistellera fa i ven cistells, la porquera allarga els porcs,...

Durant les reparacions de l'església de Baho el 1721, marit i muller, originaris de Calça, fan llenya i fan coure la calç.⁵¹⁸

Una dona de Cornellà ven oli a la plaça de Baho, l'Obra ne li compra vint darchs.⁵¹⁹ De tots els contractes d'arrendaments, sol, el contracte del forn de coure el pa a Cornellà de la Ribera descarta el treball de les dones, afirmant a contrari que dones executaven treballs de força:

“lo qui manarà la pala tinga de esser home no dona.”⁵²⁰

Unes parelles són associades en la nomenació de l'ofici del marit,

“Thomas Paulo y Maria, brassers.”⁵²¹

El recompte següent porta els oficis indicats:

Adroguera : 1	Grangera : 1
Argentera : 1	Hostessa: 1
Blanquera : 1	Llevadora : 2
Bracera : 5	Majordona : 3
Cistellera: 1	Molinera : 5
Criada : 20	Ortolana : 1
Custurera : 1	Pagesa : 5
Dida : 3	Porquera : 1
Farrera : 2	Sabatera : 3
Fustera : 2	Sastressa : 1
	Sistellera: 1
	Teixidora : 2
	Vaquera : 1

A Vilanova de la Ribera el llistat del compliment pasqual del 1705 designa unes dones segons el nom d'un ofici : “la cusatiera, la pastura, Antonia la Purquera, la farrera.” Com n'és el cas per a les ocupacions masculines, la confusió entretingudes per aquestes designacions no permeten de destriar amb certesa entre un cognom, un sobrenom o una ocupació real.

4.1.4.5. *Recomptes demogràfics puntuals*

La demografia al segle XVII és una demografia de catàstrofes amb pics impressionants de mortalitat i desplaçaments dels habitants.

Uns recomptes puntuals de població de fonts varies s'han elaborats per a diferents motius :

⁵¹⁶ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (02/02/1705).

⁵¹⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (07/03/1659).

⁵¹⁸ A.D.P.O, 10 EDT10, (1721).

⁵¹⁹ A.D.P.O, 10 EDT10, (1721).

⁵²⁰ A.D.P.O, H 220, (1635).

⁵²¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (18/08/1689).

El cens del rector Bonaventura Berta a Vilanova de la Ribera, el 1694, és un cens de confessió, considera dos grups, el grup de les persones de confessió i el grup dels infants i de les persones grans :

“54 fochs o estadans y 132 persones de comunió y 78 de patits que entre mainatge y gent gran són 210.”⁵²²

El ritual romà del 1614 obligant tot parroquià a confessar i combregar una vegada l'any, per Pasques, obliga el rector a fer prova de vigilància i a aixecar un llistat de les persones confessades, uns llistats fin i tot són preestablerts ; són inscrits només els infants d'edat de confessar i no s'indica si porten les persones que es desplacen.

Els llistats de confessió a Vilanova de la Ribera permeten uns recomptes,

“El memorial de les persones que són trobades... en lo any 1616 pera la cerca dels que estan obligats a la sagrada confessió...” porta inscrits 108 fidels.

A les acaballes del decenni (1660-1670), tres padrons indiquen aproximativament el mateix nombre de confessats:

“El chatalogo dels confessats del any 1668” ha comptabilitzat 98 fidels,

“El chatalogo dels confessats lo any 1670” ha comptabilitzat 92 fidels.

A Baho, el recompte “des chefs de familles, nombre de maisons a Baho el 1686.”⁵²³ permet de comptabilitzar 340 habitants, inclosos, els mossos, els criats i els infants.

Diverses unitats són a la base d'uns empadronaments : els focs, les cases, els caps de casa. El foc és una unitat fiscal.⁵²⁴ A partir del 1692 el certificat de verificació anual dels registres per l'Ofici dels Registres comporta el nombre de focs de la parròquia, el nombre de fulls, suposats suficients, atribuïts al rector per a l'escriptura de les actes de l'any vinent i la taxa proporcionada. Falten els atestats de Vilanova de la Ribera una parròquia que va continuant, enregistrant les actes segons el sagrament donat, sobre el mateix registre, i ignorant els controls.

La taula següent indica les dades portades pels atestats de l'Ofici del Registres a principis de l'any 1693.

Parròquies	Focs	Fulls	Taxa
Baho	86	22	3lives 6 sols
Cornellà de la Ribera	100	26	3lives 5 sols
Pesillà de la Ribera	200	42	8 livres 11 sols
Sant Esteve del Monestir	50	22	3 livres 6 sols

Els nombres rodons a la desena són aproximatiu per a tres parròquies ; no hi ha proporcionalitat entre les tres coordenades, focs-fulls-taxa, i no es coneix la manera de calcular la taxa.

A Baho, respecte al nombre de fulls distribuïts als altres pobles sembla generós el nombre de fulls acordats per 86 focs indicats.

La població de Cornellà de la Ribera és aproximativament la meitat de la població de Pesillà de la Ribera. Es destaca l'escala de població de les cinc parròquies el 1693:

Pesillà de la Ribera > Cornellà de la Ribera > Baho > Sant Esteve del Monestir.

⁵²² A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera de la Ribera , 5Mi716, (30/03/1694).

⁵²³ A.D.P.O, 1C1653, (1686).

⁵²⁴ Marcet Juncosa, A., *Mots-clefs de l'Histoire catalane du Nord*, Perpignan, 2003, collecció, Història, El Trabucaire.

Foc: Terme fiscal designant une unité d'habitation soumise à un impôt direct le fouage (fogatge). Tous ceux qui vivent sous le même toit appartiennent au feu.”

“La carte particulière des pays du Roussillon, Conflent, Capcir, Cerdagne et Vallespir avec partie du Lampourda, levée sur les lieux”⁵²⁵ porta el nombre de cases de cada poble : “Bou, (30 cases), Cornilla, (90 cases), Pezilla (40 cases), Sant Esteve, (43 cases), Villeneuve, (12 cases).” Es erroní el cens de 40 cases a Pesillà, comparat al nombre de cases de Cornellà de la Ribera i sobretot de Sant Esteve ; Pesillà seria més petit que Sant Esteve.

L’inventari aixecat coronell per coronell “per ordre del senyor Galdarich Pagès donzell y senyor de dit lloch y terme de Sant Esteve del Monestir” el 26/10/1616, indica 53 cases⁵²⁶

- A Baho, el cens dels caps de casa del 1686 permet de comptabilitzar 58 cases.⁵²⁷

- A Pesillà de la Ribera, el batlle Camo Cruells en un “plet per obtenir la deguda servitut contra lo molt il.lustre capitol d’Elna y dit rector o vicari” avança : “ y asso ab tant gran scandol que essent lo present poble de cent vuytanta cases habitades.”⁵²⁸

El recompte de la Taxa del Batalló el 1643, en el cas precis de les cinc parròquies, no es pot explotar.⁵²⁹

Els recomptes plantegen el problema de la concordància entre les dues unitats, foc i casa. El recompte dels caps de casa a Baho el 1686 indica que les unitats “ foc” o “casa” no poden segons els casos ser considerades com a similars, segons el nombre d’habitants d’una mateixa casa, germans, germanes, infants, mossos, criats... es manifesten disparitats importants en terme d’equivalència d’una casa a una altra:

“Joseph Betlloch i Catarina Baleta, comptats igualment com a caps de casa no representen el mateix nombre d’habitants ; deu persones s’estan a casa de Joseph Betlloch, la seua dona, la seua mare, una germana, un infant i quatre criats aleshores que Catarina Baleta, considerada al mateix títol, cap de casa, “ viuda pobra dona que va a la caritat” s’està tota sola.

No s’indica si són presos en compte els cortals que responen a unes necessitats d’habitació per persones de condició humil, mossos, pastors. Els cortals són nombrosos, a Sant Esteve del Monestir el 1616 se compten quatorze cortals, el terç del nombre de cases.⁵³⁰

En el recompte següent, a més dels recomptes puntuals indicats he portat dos censos donats per Antoine de Roux⁵³¹:

Arsenal (1695), SHAT (1700).⁵³²

⁵²⁵ *la carte particulière des pays du Roussillon Conflent Capcir Cerdagne et Vallespir avec partie du Lampourda, levée sur les lieux*, Ge AA 1288, Paris, sense data, Bibliothèque Nationale de France, Boulevard Richelieu.

⁵²⁶ A.D.P.O, 1BP447.

⁵²⁷ A.D.P.O, 1C1653.

⁵²⁸ A.D.P.O, H223, (15/07/1646).

⁵²⁹ A.D.P.O, B395 (28/12/1643). Taxa per a la constitució d’un batalló de 1000 soldats.

- A Pesillà de la Ribera, el fogatge no és conservat, sol una taxa de 11 lliures s’indica.

- A Baho i a Sant Esteve del Monestir són indicades les cases no taxades.

- A Vilanova de la Ribera una rectificació fa dubtós el “memorial.”

- A Cornellà de la Ribera són indicades 66 cases “ que hi esta abitants,” 23 cases “que no són abitables” i una taxa de 6 lliures. No és dit el perquè de les cases no habitades, un nombre important que pot fer suposar, tres anys després de l’episodi del saqueig dels tercios, que es tracti de les cases cremades ; es planteja el problema del com de l’allotjament de les famílies concernides.

⁵³⁰ A.D.P.O, 1BP447.

⁵³¹ *Une douzaine de recomptes de population de la province du Roussillon sous l’Ancien Régime*. Perpignan, Périodique de la Société Agricole, Scientifique et littéraire, des Pyrénées-Orientales.

- Arsenal (1695) : “Etat des Villes Bourgs et Paroisses qui sont dans le Roussillon avec le nombre de feux et des âmes qui le composent. Bibliothèque de l’Arsenal, fond Paulmy ms 4260, folio 53 verso et suivant sans date.”

- SHAT vers 1695, Etat des Villes et Lieux du Roussillon et du Conflent et des maisons qu’ils contiennent, SHAT/ MR, 1084, pièce 64 (folio 1 à 31) sans date.

	Baho	Cornellà de la Ribera	Pesillà de la Ribera	Sant Esteve del Monestir	Vilanova de la Ribera
1616				53 cases	
1646			180 cases		
GE AA 1288	30 cases	90 cases	(40 cases)	43 cases	12 cases
1686	58 cases 340 habitants				
1694					210 habitants 54 focs
Arsenal 1695	58 focs		227 focs	49 focs	38 focs
SHAT 1700	53 focs	97 focs	229 focs	55 focs	
Controls registres, 1694	86 focs	100 focs	200 focs	50 focs	

Finalment es nota una coherència en nombre de cases a cada període:

Cornellà de la Ribera ha reconstruït cases cremades i continua fent prova d'estabilitat.

Sant Esteve del Monestir és estable.

L'augment en nombre de cases és important a Baho, el qual dobla gairebé el nombre de cases del 1668 al 1700.

L'augment del nombre de cases a Pesillà de la Ribera és significatiu, 27,22% si es considera els dos censos de 180 cases i 229 focs com a màxim.

Vilanova de la Ribera és la parròquia de més gran increment, tripla el seu nombre de cases si es considera els dos censos de 12 cases i 38 focs com a màxim.

Es destaca l'escala de població dels pobles del Riberal el 1695 :

Pesillà de la Ribera > Cornellà de la Ribera > Sant Esteve del Monestir > Baho > Vilanova de la Ribera.

Si es compara les dues escales demogràfiques del 1693 i del 1695, les dues places de Sant Esteve del Monestir i Baho són fràgils i intercanviables. Si considerem la mitjana del nombre d'habitants per foc, hi ha coherència, segons Antoine de Roux, el qual considera com a coherent una mitjana de 3,99 habitants per casa.

3,5 a Baho , 3,98 a Pesillà de la Ribera, 4,46 a Sant Esteve del Monestir, 3,92 a Vilanova de la Ribera.

A Baho la mitjana del nombre d'habitants per foc el 1686⁵³³ és de 5,86 ; una tal depressió de 2,36 del 1686 al 1695 no la poden explicar solament els anys de secada mortífers dels 1692, 1993 ; és possible que hagin escapat uns elements de recompte com per exemple els mossos, els boers a casa....

4.2. Una població oberta

4.2.1. Fugida dels habitants durant la guerra

Es tracta de la guerra anomenada de Trenta Anys (1618-1648) entre els Hasburgs d'Àustria i Hasburgs d'Espanya, sobirans catòlics, defensors del catolicisme, i els Prínceps alemanys protestants.

França declara la guerra a Espanya el 19 de maig del 1635, dues ofensives han tingut lloc, per part de l'exèrcit ibèric a Leucate, el 1637, i per part de l'exèrcit francès a Fuenterrabia, el 1638.

⁵³³ A.D.P.O, 1C1653.

La defensa i la protecció dels habitants preocupen les universitats les quals segons el Dret Públic Català, tenen a càrrec “la construcció i reparació dels murs i valls de la localitat, adquisició de material bel·lic i manteniment d’un arsenal.”⁵³⁴

Aprovisionaments d’armes s’organitzen, a Cornellà de la Ribera la universitat es reuneix al Portal de la Fortalesa,

“pera tractar de forsa y custòdia y en particular de armes y munitions per estar dita universitat desprovechida y desarmada en la present ocasió tant urgent.”

Antoni Sagi, cònsol, és designat per “prendre armes i munitions tant del Castell de la vila de Perpinyà quant de qualsevol altra part.”⁵³⁵

Un mes abans de l’entrada de l’exèrcit francès a Rosselló, s’ha fet un cens de les armes a la demanda de la Real Audiència. Apareix com a derisòria la quantitat d’armes de guerra presentada per la població:

“32 arquebusus y 2 musquets”, 60 homes han respost, “5 homes no tenen armes i tenen de comprar-les sot pena de 10 lliures.”⁵³⁶

Es pot pensar a unes reticències manifestades per part dels habitants o a una estratègia per a l’obtenció d’armes de guerra.

A Vilanova de la Ribera la universitat, reunida al cementiri, dona la reponsabilitat de l’aprovisionament en armes a Antony Balansa.

“per prendre del rey o de sos oficials las armas y munitions donarà a dita universitat.”⁵³⁷

El 10 de juny del 1639 l’exèrcit francès entra a Rosselló, el castell de Salses i el castell d’Òpol són presos.

L’avançada de les tropes és ràpida, Alice Marcet Juncosa enumera els pobles ocupats :

“En quelques jours Rivesaltes, Clairà, Saint-Hippolyte, Saint Laurent-de-la-Salanca tombent entre les mains des français, le 16 ils sont devant Estagel, a Pia et Bompas, comencent a contourner Perpinyà vers le sud.”⁵³⁸

Cornellà de la Ribera no ha tingut cap respit en els patiments, ha viscut una terrible epidèmia de pesta els anys 1631-1632, l’entrada de l’exèrcit francès a Rosselló el 1639 i els saqueigs dels Tercios el 1640 ; fa part dels pobles cremats pels tercios.

A la data del 28/10/1640, el diputat de la noblesa a les corts, Francesc de Tamarit, trobant-se a Figueres, escriu a Pau Claris, el president de la Generalitat:

“Y eran entrats en Millas y estaven allí de presidi y de cadaldie feyan invasions en aquellas parts de Illa y en altres de Rosselló damnicant notablement als provincials... Al Rosselló han cremat els llocs de Trullars, Nils, Pontellà, Corbera de la Cabana, Mas d’en Voló, San Feliu d’Ammunt, Cornellà de la Ribera amb l’església i el Santíssim Sagrament.”⁵³⁹

A Cornellà de la Ribera, el cens de les cases del 1643 per a la taxa del batalló repertoria 26 cases no habitades, el terme cremades no apareix, i indica la casa de la rectoria, l’hospital, el molí d’oli ...El fet que l’abscis de l’església, sigui un bastió a l’est de la muralla, ha pogut facilitar la propagació de l’incendi de l’església.

⁵³⁴Ferro,V., *El dret Públic Català, les Institucions de Catalunya fins al decret de Nova Planta*, Estudis Universitaris de Vic, Eumo Editorial, Vic,1987, p.171.

⁵³⁵A.D.P.O, H220, (02/09/1637).

⁵³⁶A.D.P.O, H220, (08/05/1639).

⁵³⁷A.D.P.O, H14, (15/09/1637).

⁵³⁸Marcet Juncosa, A., *Nouvelle histoire du Roussillon*, Canet, 1999, Editorial, El Trabucaire, p.173.

⁵³⁹ *Les Corts Generals de Pau Claris*, Barcelona, 1976, Fondació, Salvador Vives, Casajuana, Figueres, (28/10/1640).

Un incendi d'església marca els esperits, Pere Pasqual escriu a propòsit de l'església cremada de Cornellà de la Ribera:

“y als 30 dedit die de Sant Hieronim alguna natió de dit exercit anaren en lo lloch de Cornellà de la Ribera a robar y cremar y així cremaren part de dit lloch y en particular robaren tot lo dit lloch y en lastima y compatió nostra y, en deservy de Nostre Senyor Jesus Crist, cremaren la iglesia de dit lloch y en particular lo santissim sagrament y todas las figures y altars, que es scandal de tots los cristians tenint-ne gran dolor y fent-ne gran sentiment de aver cremat al cos pretiós de nostro Redemptor y Senyor.”⁵⁴⁰

De les cinc parròquies, el registre de Cornellà de la Ribera, és l'únic registre a haver conservat d'aquest període les actes dels tres sagraments.

El recompte següent indica per cada any el nombre de sagraments donats:

Actes	1636	1637	1638	1639	1640	1641	1642	1643	1644	1645
Baptismes	25	23	15	15	1	13	20	12	20	19
Matrimonis	0	2	7	1	0	1	3	3	4	2
Defuncions	/	4	15	6	3	5	11	2	4	3

El nombre de baptismes indica el nombre de naixences de nadons vius ; els avortaments, les naixences de nadons morts, els infants abandonats trobats morts, tots problemes que la guerra amplifica, no apareixen.

El perfil dels tres censos de Cornellà de la Ribera presenta una caiguda el 1640.

- Si considerem el nombre de baptismes:

- l'any 1639, 12 baptismes són celebrats abans del més de juny de l'entrada de l'exèrcit francès i dos al més d'agost.

- l'any 1640, l'únic baptisme indicat té lloc després de l'incendi del poble al mes de desembre.

Són indicades solament les dones prenyes que han batejat un infant, es pot conjecturar que només dues dones han infantat i batejat un nadó i han quedat al poble després de l'entrada de l'exèrcit francès. Cap altra dona prenya no ha quedat al poble després del juny del 1639, cap prenyat no s'hi anunciarà fins el març del 1640, les dones d'edat de procrear han pogut fugir del poble o, si són casades, són separades del marit.

El nombre de baptismes el 1641 i el 1642 indica una tornada de les dones d'edat de procrear després de les exaccions dels tercios el 1640 i una situació retrobada dels anys 1636-1637.

- Si considerem el nombre de matrimonis:

- No són temps de casament, tanmateix un sol matrimoni celebrat al febrer abans de l'entrada de l'exèrcit francès i cap matrimoni el 1640, a títol de comparació se sap que casaments tenien lloc durant i malgrat l'epidèmia de pesta indica una fugida important de les persones, homes o dones, jobes o vídues.

- L'únic casament al desembre del 1641, després de dos anys i mig sense cap casament, expressa una situació dramàtica de reconstrucció demogràfica per falta de població o per casaments en espera per causa d'una conjuntura desfavorable.

- Si considerem el deficit de les defuncions els anys 1639-1640-1641:

5/6 defuncions es noten a l'octubre i al novembre del 1639 després de l'entrada de l'exèrcit francès ; cap defunció no es nota durant un any i pel que fa les 3 defuncions als novembre i desembre del 1640 es remarca la mort del rector Pere Breto i de Joan Breto segurament nebot seu ; es tracta d'una fugida de gran amplària fins i tot una fugida de les persones grans.

⁵⁴⁰Masnou, P., *Mémoires de Pere Pasqual, (1595-1644)*, Perpignan, 1905, Imprimerie, Joseph Payret, p.54.

Els terços entrant a Cornellà no han trobat una resistència important, Cornellà de la Ribera, presenta el perfil d'un poble buit i sinistrat el 1640. El 1641, el nombre important de baptismes (22) a partir del mesos de maig i juny indica una tornada al poble de les parelles casades, les dones són prenyes després dels esdeveniments. Persones moren, la gent ha tornat.

4.2.2. Una població mòbil

4.2.2.1. Les persones forasteres.

Al segle XVII i en el primer terç del segle XVIII, en els registres parroquials de les cinc parròquies, l'adjectiu "foraster-forastera," el qual acompanya una nominació i en general es troba reproduït al marge de l'acta, és un tractament definit per l'únic criteri de residència.

Un foraster, una forastera és una persona no domiciliada a la parròquia.

"No admete quistor, predicador, ni confessor foraster."

"Reixart Joan, foraster... brodador, havitant a la vila de Perpinyà,... trobant- se en lo present lloch de Cornellà."⁵⁴¹

La declaració del lloc de provenença sense les referències "habitant" o "foraster-forastera" no permet de designar precisament un foraster o una forastera, no permet de distingir entre una persona vivint un temps o establerta a la parròquia.

La representació de l'adjectiu "foraster-forastera" és ampla, es dona el tractament de foraster o de forastera a:

- una persona residint a qualsevol lloc de Catalunya del Nord, no intervenen ni la distància entre el lloc de residència i la parròquia ni el bisbat concernit:

"fonch enterrat lo cadaber de Arnau Pers del lloch de Torellas de la Salancha, forester."⁵⁴²

"Rosa Maniel, viuda de Joan Maniel, teixador de Illa, forastera"⁵⁴³

"Anna Benassisa, viuda forastera, la qual era avitanta del lloch de Taltaull, bisbat de Narbona."⁵⁴⁴

-Una persona originària del Regne de França:

"fonch enterrat un pobre foraster anomenat Joan del pahis de Saut, bisbat de Alet, Regne de França."⁵⁴⁵

"fonch enterrat lo cadaber de Pierris Sicra, francès, foraster, fill del lloch Dalbies, del comptat de Fuix."⁵⁴⁶

-Un soldat de l'exèrcit allotjat a la parròquia, francès o natural d'un altre país:

"e batejat a ...fill lligítim y natural de Esteve Jofre y de Madalena, conjuges, dragó dins la companye de senyor compte de Aguila, bisbat de Exelon en Provença."⁵⁴⁷

"Rosa, filla lligítima y natural de Monsieur Patrissy Omaly, capità de infantaria en lo régiment de Dillon, irlandès, y de Rosa muller sua, los quals són forasters."⁵⁴⁸

Unes persones forasteres, uns infants de persones forasteres, moren al poble i no hi són enterrats per sentiments familiars:

"mori un albat de un pantiner de Perpinyà y selen aporta a enterrar a Perpinyà."⁵⁴⁹

⁵⁴¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (22/11/1696).

⁵⁴² A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (17/21/713).

⁵⁴³ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (29/05/1705).

⁵⁴⁴ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (25/09/1692).

⁵⁴⁵ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (24/01/1694).

⁵⁴⁶ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (07/07/1694).

⁵⁴⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (20/12/1709). Al marge s'ha apuntat "Forester Jauffret."

⁵⁴⁸ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (29/09/1696).

La preocupació de ser enterrat amb els seus s'expressa en els testaments, Antoni Giralt, negociant de Perpinyà, refugiat a Vilanova de la Ribera durant l'epidèmia de pesta del 1631, demana en les seues darreres voluntats a ser enterrat a Vilanova però només el temps imposat per l'epidèmia,

“après de passada la present tant misera temporada de pesta, vuy ser trasladat y aportat y enterrat en lo cementiri de la iglésia col·legiada de Sant Joan de dita vila de Perpinyà, en lo vas de mos antepasats.”⁵⁵⁰

És el mateix cas per a unes persones mortes a una altra parròquia.

L'enterrament d'Elisabet Vinyes té lloc a Cornellà de la Ribera, “mori al Soler y fonch aportat lo cos assi.”⁵⁵¹

A Baho, són enterrats, els membres dispersos d'una família Galli:

- “lo cadàver de Francisca Galli, albat, filla de Miquel Galli, pagès, y de Josepa, conjuges, habitant al Mas Cremat, terme de Toluges,”⁵⁵²

- Marianna Maurell, de cognom de fadrina, Galli, “habitant en lo lloch de Ortafà.”⁵⁵³

Un dret de la terra al cementiri, el terratge, es paga per a tot enterrament, tant de persona adulta parroquiana com d'albat de pares parroquians.

A Vilanova de la Ribera, el rector Dimas Medos a peu de cada acta de defunció nota s'ha pagat el terratge,

A Sant Esteve del Monestir, per l'enterrament de Margarida Xululeu, s'han donats, “10 sous, pel dret de fossa.”⁵⁵⁴

Pel que fa una persona adulta forastera o un infant de pares forasters, enterrat a la parròquia el dret de la terra, designat sota l'expressió, “el dret d'alienigena”, és de taxació més elevat.⁵⁵⁵

A Vilanova de la Ribera, Joseph Raines, adroguer de Perpinyà i Maria, conjuges, han pagat “3 reals y mig plata de dret d'alienagina” per a l'enterrament d'una filla, Seraphina.⁵⁵⁶

No tinc coneixença d'un espai particular reservat a les sepultures de les persones forasteres que hauria pogut existir als cementiris o a un cementiri de les cinc parròquies. Un tal espai existeix al cementiri de Molig, hi ser enterrada és una de les darreres voluntats de Estaphania Alberta de Pesillà de la Ribera,

“en lo lloc de Molig elegesc la sepultura... al vas hont acostuman enterrar los forasters.”⁵⁵⁷

4.2.2.2. *Mobilitat professional forastera.*

Els artistes

Al segle XVII, l'art barroc català, portat per la fe i pel fervor popular, encorratjat per la contrareforma de cara a l'extensió del calvinisme, coneix a Catalunya del Nord un desenvolupament extraordinari.

L'embelliment de l'església de Baho ha començat a principis del segle XVII, abans que Rosselló esdevingui un camp de batalla entre els exèrcits hispànic i francès. El rector Joan

⁵⁴⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi154, (19/01/1631).

⁵⁵⁰ A.D.P.O, 3E1/5834, (12/10/1631).

⁵⁵¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (29/01/1652).

⁵⁵² A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (13/01/1703).

⁵⁵³ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (13/11/1693).

⁵⁵⁴ A.D.P.O, Registre parroquial de Sant Esteve del Monestir, 5 Mi570, (27/11/1704).

⁵⁵⁵ Alienigena : alius altre. Es nota la metàtesi alienigena-alienagina.

⁵⁵⁶ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (29/08/1692).

⁵⁵⁷ A.D.P.O, 3E1/5845, (1643).

Delaris nota els dos retaules que personalment o juntament amb el seu germà, ha fet realitzar i els mestres que hi han participat.⁵⁵⁸

- El retaule de l'altar de Sant Sebastià i de Sant Antoni de Pàdua

- "Vuy, als 18 de desembre del any 1622, jo Joan Delaris, rector de la present parròchia de Baho, he fet fer lo retaule del altar de Sant Sebastià i de Sant Antoni de Padua...he fet fer dit retaule tot de mon diner y ropi, lo qual a treballat mestre Balla, fuster de Sant Esteve del Monestir."⁵⁵⁹

- Vuy als 4 de juny arriba en la present iglésia lo dit retaule de Sant Sebastià i de Sant Antoni de Padua fou acabat de daurar y pintar y tabé le fet daurar y pintar jo, Joan Delaris, rector, tot ab mon diner y ropi y la daurat y pintat Honorat Rigau, pintor de Perpinyà."⁵⁶⁰

- El retaule de l'altar de Nostra Senyora del Remei el qual cobreix la paret de tota la capella:

- "Vuy als 13 de desembre 1623, jo, Joan Delaris, rector de la present iglésia de Baho, he donat a fer lo retaula del altar de Nostra Senyora del Remei de la present iglésia de Baho juntament ab mon germà Lluís Delaris, pagès y balla del present lloch, lo qual lo avem donat a fer a Mestre Rafel Fabra, fuster de Perpinyà y tot o pagam de nostre diner propi."

- "Vuy als 15 de agost 1623 ses parat dit retaule y als 7 de desembre 1623 ses donat a pintar dit retaule a Honorat Rigau, pintor de Perpinyà lo qual he donat, jo, sus dit Delaris, rector, y pagat tot ab mon diner propi."

El rector Joan Delaris ha pogut escollir el model de retaule de Salses sobre un cartó de selecció de retaules,

"lo qual retaula al modello y forma pròpia de Nostra Senyora de lo rito de la iglésia de Salsas ab sis columnas y sa pastera que omplira tota la capella."

Es nota un temps de fabricació ràpid, cinc mesos i mig pel primer retaule i vuit mesos pel segon retaule.

En acabat la guerra i el terrible setge de Perpinyà al curs dels quals les arts eren en suspens, Llàtzar Tremullas, vingut de Vilafranca del Penedès per a la realització del retaule de la Verge del Roser del convent dels dominicans,⁵⁶¹ impulsa la fabricació del retaule monumental de fusta, daurat, policrom, cobrint tota la paret rera de l'altar major o de l'altar d'una capella.

A Cornellà de la Ribera, a Vilanova de la Ribera és a aquest escultor, Llàtzar Tremullas, al qual se confia la fabricació i la decoració dels retaules. Són factors d'aquest desenvolupament, la necessitat com a Cornellà de la Ribera de fabricar un nou retaule major després de l'incendi de l'església pels tercios (1640) i la fabricació dels retaules de les capelles de la Verge del Roser en aquest temps marial de fundacions de confraries del Roser. La magnificència del retaule barroc català, els subjectes i les escenes esculpides, han impulsat un desplegat corrent decoratiu de les esglésies que es pot comprendre com una manifestació de la fidelitat de la població de Catalunya del Nord al Concili de Trento de cara a la propagació de la Reforma.

- A Cornellà de la Ribera, la fabricació del retaula major és firmat pel que fa la estructura de fusta amb Joseph Balasco, mestre fuster de Perpinyà i amb Llàtzar Tremullas,

⁵⁵⁸ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (1602-1624).

⁵⁵⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (18/12/1622)

⁵⁶⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (04/06/1620),

Honorat Rigau és l'avi del pintor Hyacinto Rigau.

⁵⁶¹ Hernandez, L., *Les confreries du Rosaire dans l'ancien diocèse d'Elne (fin XVe s -1792)*, Perpignan, D.E.A., Université de Perpignan, Centre d'Etudes catalanes, p.70.

A la demanda del prior Sunyer del monestir dels predicadors de la vila de Perpinyà i dels protectors de la confraria del Roser, Llàtzar Tremullas, originari de Vilafranca del Penedès, esculpeix el segon retaula major de la capella de Nostra Senyora del Roser. El contracte és datat del 30/10/1643.

mestre escultor.⁵⁶² El contracte de la comanda indica que el treball s'efectuarà en el propi taller dels dos mestres a Perpinyà.

Com per a la fabricació dels dos retaules de Baho, els sis mesos inscrits en el contracte nos sembla ràpid. Amb un temps de fabricació tant ajustat, els tallers de Perpinyà han respost a les comandes de retaules que afluïen, estimulades per la devoció a la Verge del Roser i per la decoració de les esglésies, ella mateixa impulsada per la bel·leza dels retaules barrocs.

- A Vilanova de la Ribera el preu fet pel retaule major sota invocació de Sant Joan l'Evangelista, és firmat pel rector Rafel Bordoncle, pel cònsol en cap, Bernat del Casso i per l'obrer, Perangel Gadava.⁵⁶³ L'any després, Simon Marrasser, rector del Voló, Rafel Bordoncle rector i Pere Martret, pagès, comanden el retaule de Nostra Senyora del Roser ; s'escolleix un retaule còpia del retaule de Baho que han admirat "del modo, forma y manera que esta fet lo retaule de Nostra Senyora del Roser del lloch de Baho."⁵⁶⁴

La escultura del retaule de la capella de Santa Veronica, segons les darreres voluntats del rector Dimas Medos, es confia també a Llatzar Tremullas:

"se fassa una capella ...de la part del cementiri ab un altar y retaule ço és invocació y figura de Santa Veronica."⁵⁶⁵

El Tractat del Pirineu no ha aturat les relacions amb el Principat, a Baho, la renovació de l'església, a principis del segle XVIII, atraeix dos germans escultors, "Francisco Pere i Jaume Maratons de la ciutat de Vich," han instal·lat el taller a la casa de Barthomeu Galli, llogada per l'Obra.⁵⁶⁶

Mestre Garrich, vidrier de Perpinyà, Francisco Llorens, argenter de Perpinyà, participen a aquest embelliment de l'església.⁵⁶⁷

Els mestres moliners de farina

A cada parròquia hi ha un molí fariner, la producció de blat és important, orientada vers la subsistència immediata de la població ; es nota una producció d'ordi i de mill.

El moliner de farina és llogat directament pel propietari del molí com n'és el cas a Vilanova de la Ribera o llogat, a un segon grau, per un arrendatari, com n'és el cas a Cornellà de la Ribera on el molí fariner s'arrenda per un període de quatre anys.

"Pere de Jou moliner de farina habitant en lo molí fariner del magnífich Francesch Soler, doctor en quiscun dret de la vila de Perpinyà, anomenat lo Molí de la Torre, natural del Regne de França."⁵⁶⁸

El treball de nit del moliner de farina segons les aportacions dels agrícoles que tenen lloc també de nit, fa que el moliner visqui amb la seua família a la casa del molí.

Joseph Vidal, moliner de Pesillà, ha estat assassinat al molí, de nit. Rosa Vidala la seua muller testifica de la vida de la família al molí,

"corrent mes de juliol a ora del primer cant de gall, poch més o mancho,...havent dit Joseph Vidal mon marit hauria cosa de mig quart, poch més o mancho, tancada la porta de dit molí essent-se posat sobre del llit."⁵⁶⁹

⁵⁶² A.D.P.O, H220, (21/01/1644).

⁵⁶³ A.D.P.O, G 907, (23/10/1647).

⁵⁶⁴ A.D.P.O, G 907, (23/04/1648).

⁵⁶⁵ A.D.P.O, G907, (25/09/1651).

⁵⁶⁶ A.D.P.O, 10EDT10, (29/08/1723).

Aquests dos escultors podrien pertanyer a la família Morató, mestres de cases i escultors establerts a Vic, les obres dels quals són reconegudes avui dia al Principat.

⁵⁶⁷ A.D.P.O, 10EDT10, (1723).

⁵⁶⁸ A.D.P.O, 3E1/3955.

A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (27/11/1616).

D'una parròquia a una altra els moliners es traslladen amb la seua família, la mobilitat dels mestres moliners és escrita en les actes dels registres parroquials, amb els casaments, les naixences, la mort dels infants, ...en les parròquies on treballen. Els moliners troben feina en aquest territori i hi queden.

Relacions familiars i de convivència fan aparéixer una ocupació molinera en diferents branques d'una mateixa família:

“fonch batejat Antoni, Pau, Joan, fill de mestre Pau Rosset y de Anna muller sua, moliners, foren padrins mestre Antoni sabater, moliner y Margarida Rosset, lo padrí, havitant en Baho y la madrina en los molins de Barnet.”⁵⁷⁰

Una mobilitat molinera circumscrita a les cinc parròquies:

- Henrich Huc, moliner de farina, apareix en el registre parroquial de tres pobles :

- A Cornellà de la Ribera, Anrich Huc “fadrí del lloch de Caixas, bisbat de Alet, Regne de Fransa” no es declara moliner.⁵⁷¹

- A Pesillà de la Ribera, es nota l'acta de matrimoni de “ Henrich Huc, fadrí, moliner de Pesillà, fill de Joan Francesch Huc, del lloch de Cuixos, bisbat de Elet i Enestasia Salas, donsenlla de Calsa.”⁵⁷²

- A Vilanova de la Ribera Henrich Huc i Estasia enterren dues vegades el 1698 i el 1700 dos albat.⁵⁷³

- Bernat Gaselva és moliner de farina sigui a Cornellà de la Ribera, sigui a Pesillà de la Ribera.

És moliner a Cornellà de la Ribera on se casa amb Gràtia Paulo d'aquesta mateixa parròquia.⁵⁷⁴

Moliner de Pesillà de la Ribera,⁵⁷⁵ torna moliner a Cornellà de la Ribera ; vidu, d'edat de trenta sis anys,⁵⁷⁶ se casa a Pesillà amb Maria Gatyès d'edat de dinou anys.⁵⁷⁷

- Jaume Briant és declarat moliner de farina, a Pià, a Pesillà, a Sant Esteve i a Vilanova:

Una acta d'arrendament del molí de Sant Esteve del Monestir firmat per Francès Pagès, senyor de la parròquia, el declara originari de Pià : “Jacob Briant, moliner de Pià.”⁵⁷⁸

Una acta de baptisme a Pesillà de la Ribera el declara originari del Regne de França.⁵⁷⁹

“Jaume Briant, moliner de farina, y Falipa Jordana, tots del regne de França.”

- bateja un fill a Vilanova de la Ribera,⁵⁸⁰

- bateja una filla a Pesillà de la Ribera.⁵⁸¹

Relacions particulars el lliguen al propietari del molí, pel baptisme de Christofol, Jaume, Honofre fill de “Jaume Brian moliner de farina del molí del senyor canonge Paulet” és madrina la “illustra senyora Dona Hieronima de Vilanova y de Pauleta de la vila de Perpinyà.”⁵⁸²

⁵⁶⁹ A.D.P.O, H224, (02/07/1647).

⁵⁷⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (13/04/1681).

⁵⁷¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (13/08/1693).

⁵⁷² A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (21/02/1694).

⁵⁷³ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (17/10/1698,04/10/1700).

⁵⁷⁴ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (03/09/1679).

⁵⁷⁵ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (16/05/1683).

⁵⁷⁶ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (13/10/1692).

⁵⁷⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (12/04/1693).

⁵⁷⁸ A.D.P.O, 1E 635, (18/06/1601).

⁵⁷⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (22/08/1608).

⁵⁸⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (23/04/1608).

⁵⁸¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (04/05/1609).

La mobilitat des moliners es restringeix per a molts d'entre ells al territori de les cinc parròquies, proveïdor d'activitat molinera.

Recompte dels mestres forasters

El diccionari Alcover-Moll dona la definició del títol de mestre pel que fa el període del nostre estudi, es dona “al que exerceix un ofici amb competències suficients o que es capaç d'exercir-lo pel seu compte independentment i d'ensenyar aprenents del mateix ofici.”

Joan Guillem Vidal, cirurgià de Pesillà de la Ribera és presentat en el report d'autòpsia de Joan Berga assassinat:

“de quaranta anys a esta part exerceix lo ofici y art de sirurgia per la pratiga que en lo dit temps ha tingut de diferents mestres.”

Pel matrimoni de Joan Pers i de Chatarina Barriera, els quatre testimonis representen quatre oficis diferents,

“mestre Joseph Castara, sastre, mestre Joan Malet, carnisser, Joan Rigal sabater, Joan Puyol, fuster.”⁵⁸³

Uns aprenents són indicats:

“Thomas Pemitja, aprenent de farrer, natiu de Derna cullereta, diocesi de Narbona, d'edat de 23 anys.”⁵⁸⁴

El tractament adjectival “jove” és sinònim d'aprenent:

“Frances Castara, jove sastra.”⁵⁸⁵

“Hierònim Cerrania, jove droguer habitant a Perpinyà.”⁵⁸⁶

El recompte següent indica els mestres representats a les cinc parròquies:

	Baho	Cornellà de la Ribera	Pesillà de la Ribera	Sant Esteve del Monestir	Vilanova de la Ribera
Adroguers	5	2	1	1	1
Apotecari	3		2		1
Argenter			5		
Basters		7	2		
Blanquer		2	2	3	
Boraller				1	
Brodador		1			
Calderer		1		1	
Cardador	1		1		
Cisteller	1	1	1		
Corder		1	2		
Escloper			2		1
Espardenyer				1	
Esparter		1			
Estanyer	1	2			
Ferrer	6	9	15	1	8
Fuster	4	11	12	1	3
Hostaler		1			

⁵⁸² A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (10/07/1615).

⁵⁸³ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (18/11/1698).

⁵⁸⁴ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (12/03/1698).

⁵⁸⁵ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (04/01/1694).

⁵⁸⁶ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi 38, (18/07/1700).

Matalasser			1		1
Mestre de aixà			1		
Pairers	8	6	7	1	2
Paraire		1			1
Pentiner			1		1
Pintor		2	2		
Sabater	3	15	22	1	6
Salpetraire	1				
Sarrador			1		
Sastres	7	17	18	2	3
Teixidor	3	26	22	1	6
Traginer		1			
	42	107	120	13	34

Són representats al segle XVII : 30 oficis o activitats i 316 mestres. Es retroben els oficis que intervenen en la producció del textil de la llana, lligats a l'existència d'una ramaderia important, els paraires, els blanquers, els pentiners, els teixidors, i de la confecció, els sastres.

La designació “teixidor” sense determinatiu no diferencia el treball del lli, del canem i de la llana, tots presents al segle XVII als pobles.

El recompte següent indica la proveniença dels mestres:

	Baho	Cornellà de la Ribera	Pesillà de la Ribera	Sant Esteve del Monestir	Vilanova de la Ribera	Total
Oficis	12	20	21	11	13	
Mestres	43	106	120	13	34	316
Mestres de Perpinyà	16	21 19,81%	6 4,84%	7	3	53
Mestres forasters	5	18 16,98%	7 5,79%	2	5	37
Mestres estrangers	/	2	2	/	1	5

Si es considera el conjunt de les cinc parròquies:

Els mestres no parroquians representen el 30,06 % del total dels mestres, a tots els pobles el nombre de mestres originaris del Regne de França, eixits d'una immigració recent, és ínfim, es tracta d'una mà d'obra immigrada no especialitzada.

Els mestres de Perpinyà representen més de la meitat (55,79 %) dels mestres forasters i “estrangers” i els 16,77% del total dels mestres.

Les cinc parròquies representen una reserva econòmica pels mestres de Perpinyà.

Si es consideren les proporcions de mestres forasters a les dues parròquies de Cornellà i de Pesillà, més o menys a nivell de tot el segle XVII:

Pesillà de la Ribera, és un poble important que es regenera ell mateix amb 10,63 % de mestres forasters, aleshores que a Cornellà (36,79%) el menester de mestres forasters supera el terç dels mestres.

Els recomptes a Baho indiquen a partir del 1685, un menester de mestres forasters que es retroba en el cens dels caps de casa del 1686. El cens del 1686 inscriu només que 6 mestres caps de casa, residint a Baho. A la noció de cap de casa que poden amagar els oficis d'uns membres de la família, s'afageixen altres criteris, la mobilitat dels mestres, el caràcter de temporada d'uns oficis i el compliment de diferents oficis pels mestres.

Vilanova i Sant Esteve no significatiu són presos en compte en el calcul global.

Xarxa matrimonial forastera.

El recompte següent considera el volum de les actes de matrimonis ; porta per cada parròquia el nombre de nuvis i de núvies forasters originaris de Catalunya.

	Baho	Cornellà de la Ribera	Pesillà de la Ribera	Sant Esteve del Monestir	Vilanova de la Ribera	Total
Període	1685-1700	1615-1699	1655-1699	1686-1700	1658-1700	
Matrimonis	57	364	261	50	93	825
Nuvis forasters	20	74	23	17	34	168
%	35,09	20,16	8,81	34	36,56	20,36
Núvies forasteres	5	26	18	11	14	74
%	8,77	7,14	6,9	22	15,05	8,97
% diferència, nuvis-núvies	-26,32	-13,02	-1,91	-12	-21,51	-11,39

Pesillà de la Ribera és una parròquia de forta població, el nombre i la proporció de nuvis forasters respecte a les altres parròquies no és important. La preferència matrimonial pesillanenca per necessitats matrimonials es llegeix en el comportament dels nuvis, homes i dones de Pesillà se casen entre ells, majoritàriament, els nuvis, homes, de Pesillà casats a fora del poble residiran a Pesillà.

En general la muller segueix el marit, les núvies forasteres comptabilitzades en les actes de matrimonis celebrats a la parròquia quedaran a la parròquia.

A totes les altres parròquies el nombre de nuvis, homes, pot fer que un nombre important de dones de la parròquia mateixa segueixin el marit en un altre lloc de residència.

El recompte següent dels nuvis forasters i núvies forasteres casats a les cinc parròquies indica per a cada parròquia l'origen i el nombre de nuvis forasters homes i dones.

	Baho		Cornellà de la Ribera		Pesillà de la Ribera		Sant Esteve del Monestir		Vilanova de la Ribera	
	♂	♀	♂	♀	♂	♀	♂	♀	♂	♀
Alenyà			1						2	
Bages									1	
Baixàs	1		2	2					1	
Baho					1		5		6	1
Bonpas							1			
Bulaternera				2						
Calça						1				
Cases de Pena :						2				
Castellnou				1						
Catllar										1
Ceret			2				1	1		
Corbera					1					1
Cornellà de la Ribera	1				6	3			2	
El Soler	1		3		3	1		1	3	3

El Vivés			1						
Espirà de l'Agly								1	
Estagell	1		4	1	1	1			1
Finestret									
Forques :			2						
Fuixà						1			
Garrius	1	1							
Illa			3		2			1	
Joch					1		1		
La Torre de Elna	1								
Llauro						1			
Millars			9			3		1	1
Montauriol	1								
Montescot	1								
Montner	1	1	2	4					
Mosset				1					
Nefiach			1		1				
Nyls					1				
Oms					1				
Òpol					1				
Palalda									
Paretstortes		1					1	1	
Passà			1	1					
Perpinyà	3		9	2		5	4		
Pesillà de la Ribera	1		3	1				6	3
Pià				1	1		1		
Planeses	1								
Prada	1	1				1			
Rià								1	
Ribesaltes	1		1					1	
Rodés									
Salses									
Sant Cebrià	2		1						
Sant Esteve del Monestir	3								
Sant Feliu de Guixols			1						
Sant Feliu d'Amunt			5	2				2	
Sant Feliu d'Avall			11	2	1			1	
Sant Ipòlit				1					
Sant Llorenç de Cerdans			1						
Santa Maria la Mar								1	
Taltehull				1					
Tatzò d'Amunt			1						
Taurinyà							1		

Terrats									1	
Toluges										2
Torrelles						1				
Tresseres			1						1	
Tuhir			1		1					
Vernet										2
Vilallonga de la Salanca						2				
Vilallonga dels Monts									1	
Vilamulaca					2					
Vilanova de la Ribera								1		
Vinça						1				

Perpinyà i un nombre important de pobles forasters, 65 pobles, són representats.

Es remarca l'aglutinació indicadora d'un lligam matrimonial particular:

- amb Perpinyà (24 nuvis)

- amb els tres pobles veïns de la riba dreta de la Tet: Millars (14 nuvis), El Soler (15 nuvis), Sant Feliu de Vall (15 nuvis).

Tret d'aquestes quatre aglutinacions la representació del nuvi foraster i de la núvia forastera és disseminada amb representacions ínfims, predomina una sola representació.

Són comptats 25 pobles del Rosselló, 9 pobles pròxims del Conflent, per a un total de 59 pobles. Desplaçaments de treballs de camp han afavorit casaments.

Els casaments tenen lloc entre persones de pobles veïns pròxims, el territori de les cinc parròquies és una reserva matrimonial per Perpinyà.

Si descartem Perpinyà i les cinc parròquies, es compta:

- En la repartició dels nuvis forasters : 106 forasters i 40 pobles.

- En la repartició de les núvies forasteres, 29 forasteres i 14 pobles.

Tret de les cinc parròquies i de Perpinyà es remarca una presència forastera disseminada:

23 pobles, 16 pobles d'origen dels nuvis i 7 pobles d'origen de les núvies.

Una remarque és communa a aquestes cinc parròquies, tret de Perpinyà i del territori de les cinc parròquies, es remarca una presència forastera disseminada i lleugera.

- A Baho, del 1685 al 1700:

Són indicats 20 nuvis forasters i 5 núvies forasteres:

No es remarca cap aglutinació indicadora d'un lligam matrimonial particular entre Baho i un altre poble.

Els pobles d'origen de les núvies són exteriors al conjunt de les quatre parròquies.

- A Cornellà de la Ribera, del 1615 al 1696:

Són indicats 66 nuvis forasters i 24 núvies forasteres

43,94 % dels nuvis forasters són originaris dels tres llocs, Perpinyà (9), Millars (9) i Sant Feliu de Vall (11).

La Tet no és un obstacle, els termes entre Cornellà de la Ribera, Sant Feliu de Vall la salten, la parentat i les amistats participen a la concretesa de les unions.

- A Pesillà de la Ribera del 1655 al 1699:

Són indicats 23 nuvis forasters i 18 núvies forasteres, un nombre inferior pel que fa el mateix període a Vilanova molt més petit.

Pesillà s'obra menys als nuvis forasters que les altres parròquies.

- A Sant Esteve del Monestir, del 1686 al 1700:

Són indicats 17 nuvis forasters i 11 núvies forasteres:

Es remarca l'aglutinació indicadora d'un lligam matrimonial particular amb Baho (5) i amb Perpinyà (9).

- A Vilanova de la Ribera, del 1658 al 1700:

Són indicats 34 nuvis forasters i 14 núvies forasteres.

Es remarca l'aglutinació indicadora d'un lligam matrimonial particular amb Baho (7) i amb Pesillà (9).

4.2.2.2. *Interdependència Perpinyà i els cinc pobles*

Els nobles

La societat d'estaments de l'Antic Règim es manifesta en els registres parroquials amb la presència d'unes famílies de la noblesa, remarcables en primera lectura en termes sobretot de nominació amb l'aglutinació de tractaments de dignitat antics i una estructura patronímica comportant diferents llinatges.

"la Illustra Senyora, Dona Hieronima de Vilanova y de Pauleta, de la vila de Perpinyà".⁵⁸⁷

Uns tractaments són notables:

- el tractament "misenyora," femení del tractament masculí "misenyor":

" Misenyora Dona Layetana." ⁵⁸⁸

- el tractament francès de distinció, "Ma Dama,"

"Ma Dama la comtessa Dona Josepha Ros y de Surriba." ⁵⁸⁹

La relació de submissió d'unes famílies nobles al rei d'Espanya, s'aprehen, en el cas particular del llinatge Ros amb l'inventari aixecat a la mort del noble Joseph Ros. És rellevant la presència, a la seua pròpia casa, de tres quadres de dimensions importants, 1,75 metres, representant la família reial castellana, convivint amb els quadres de dimensions similars de la seua pròpia família:

"5 quadros al oli de nou palms en que estan pintats lo rey, nostre senyor, la reyna, la infanta, lo quòndam senyor Joseph y dita senyora Clara Ros." ⁵⁹⁰

Uns nobles fan la guerra, Bonaventura Camprodon y de Foix Bearn fa part de l'exèrcit dels nobles catalans sota del comandament del comte de Santa Coloma. Ha rebut de Felip IV el privilegi de noblesa.⁵⁹¹ Els nobles, al servei del rei d'Espanya, experimenten el veritable sisme del canvi de monarquia ; fidelitats polítiques expliquen les absències d'uns nobles en

⁵⁸⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (10/07/1615).

⁵⁸⁸ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (11/03/1690).

⁵⁸⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (04/10/1694).

⁵⁹⁰ A.D.P.O, 3E1/5832, Inventari a la mort de Joseph Ros, (31/01/1628).

⁵⁹¹ Lazerme, P., *Noblesa catalana, cavallers y burgesos honrats de Rosselló y Cerdanya*, La Roche sur Yon, 1975,1976,1977, p.61.

els registres parroquials, durant la guerra i uns quants anys després. El llinatge Ros reapareix a Cornellà el 1654.

Es tracta d'una noblesa ciutadana, els nobles s'estan a Perpinyà, tenen cases a la parròquia, són propietaris als pobles de terres, de molins, que arrenden. A Vilanova de la Ribera, al Fort, es nota un grup de quatre confrontants, quatre cases de famílies de nobles:

“la pupille Dame Jeanne de Vilaplana et Descamps, les héritiers du Seigneur Soler y Masdemont, la pupille De Bearn, Dame Jeanne Ros épouse de Don François Ros.”⁵⁹²

El recompte dels caps de casa el 1686 a Baho indica la superfície de les terres arrendades, els “germans Delarissos” conreen 12 eminades de Don Thadeo de Oms ; Joseph Batlloch ha pres en arrenda 16 eminades de Dona Gabriela de Senesterra ; el comte Ros té dos arrendataris, el batlle Morat el qual conreu 30 eminades, i Joan Grillera el qual conreu 18 eminades.⁵⁹³

En el cens de les cases a Cornellà de la Ribera, per a la taxa del batalló, l'any 1643, són arrendataris, Francisco Ros de 50 eminades i Joseph Ros de 30 eminades ; Bonaventura Camprodon posseeix els dos molins i la seua arrenda se xifra a 77 lliures.⁵⁹⁴

Els habitants de Perpinyà beneficien del privilegi de l'única imposició de Perpinyà ; els nobles s'estan a Perpinyà, no paguen impostos a les parròquies rurals on tenen possessions.

- Aleix de Senesterra y de Santa Eugènia, (1628-23/09/1689), noble, arrendador a Baho, s'està “a la Plaça de la Boria la qual treu porta al carrer de Espirà”.⁵⁹⁵

El 28/09/1689 l'inventari dels bens seus indica, a Baho, una “casa o castell, un molí fariner molent ab una mola” i 43 eminades de terra ; a Vilanova de la Ribera, un cortal, 12 eminades i una cartonada de terra.⁵⁹⁶ Els bens de Vilanova de la Ribera podrien correspondre a la totalitat dels bens, confiscats a Joana de Vilaplana, acaparats el 1653.⁵⁹⁷

Elements de genalogia d'Aleix de Senesterra y de Santa Eugènia : (28/09/1627-23/09/1689)⁵⁹⁸

Pares:

Don Llorens de Senesterra y de Santa Eugènia, mestre de camp del tercio de infantaria de Lleida y Balaguer en la ciutat de Barcelona.⁵⁹⁹

Dona Maria de Senesterra y de Santa Eugènia y Bremont.

És protector de l'ordre de la noblesa de Catalunya, Rosselló i Cerdanya el 1659.⁶⁰⁰

Primeres núpcies: 31/12/1648

Don Aleix de Senesterra y de Santa Eugènia té 20 anys quan se casa amb Dona Isabel de Senesterra y de Casamijana, filla de Don Martin de Senesterra y de Santa Eugènia i Marianna de Casamijana, cosina germana seva, d'edat de 40 anys.⁶⁰¹

Segones núpcies amb Dona Gabriela de Castaras y Chefdebien: 10/11/1685.

⁵⁹² A.D.P.O, H14, no datat, possiblement el primer terç del segle XVIII.

⁵⁹³ A.D.P.O, 1C1653, (1686). Una eminada correspon a 60 ares al Rosselló.

⁵⁹⁴ A.D.P.O, B395, Fogatge de la taxa del Batalló, (28/12/1643).

⁵⁹⁵ A.D.P.O, 1E415, (28/09/1689).

⁵⁹⁶ A.D.P.O, 1E415, (28/09/1689).

⁵⁹⁷ A.D.P.O, 3E1/ 3056, (01/06/1650).

⁵⁹⁸ Lazerme, P., *Noblesa catalana, cavallers y burgesos honrats de Rosselló y Cerdanya*, La Roche sur Yon, 1975, 1976, 1977, p.269.

⁵⁹⁹ A.D.P.O, 1C821, (31/12/1648).

⁶⁰⁰ Capeille, J., *dictionnaire des biographies roussillonaises*, Perpignan, 1914, Comet, Marseille, 1978, Laffite, reprints.

⁶⁰¹ A.D.P.O, 1C821, (31/12/1648).

En el seu testament demana a ser enterrat “en la capella del sanctíssim sagrament de la església de Sant Joan.”⁶⁰²

Defunció: 23/09/1689.

Descendència:

Dona Maria de Senesterra y de Santa Eugènia y de Castaras casada amb Ange de Castaras y de Montesquiú, oncle seu.⁶⁰³

En el seu testament Alvaro de Senesterra demana que li sigui celebrada una missa de funerals, present el seu cos, a Baho, abans del seu enterrament a l'església de Sant Joan de Perpinyà. Aquesta darrera voluntat és la d'un senyor implicat en la vida del poble de manera a ser honorat i a honorar el poble de Baho, “que lo meu cos estiga en dita iglésia quan dit ofici se celebrarà.”⁶⁰⁴

Els representants del llinatge de Senesterra y de Santa Eugènia són molts presents en les actes de baptismes, dinou baptismes són celebrats a la parròquia amb presència d'un noble. És marcadament d'una relació particular la presència com a padrí o padrina tretze vegades d'un membre de la família de Senesterra y de Santa Eugènia a un baptisme de la família arrendatària Betllloch i el fet qu'Aleix de Senesterra y de Santa Eugènia, sigui triat 3 vegades.

Ocurrències dels nobles en les actes dels registres parroquials de les cinc parròquies,⁶⁰⁵ per cada llinatge he considerat el sol primer cognom.

	Baho	Cornellà de la Ribera	Pesillà de la Ribera	Vilanova de la Ribera	Total ocurrències
Beam		1			1
Blanes		1			1
Cahors	1		29		30
Campredon		2			2
Castaras	1				1
Darchos				1	1
Del Pas	1				1
Descamps			1		1
Foix Beam		1			1
Llupià			7		7
Malandiu	1				1
Oms	1		22		23
Ortafà			3		2
Reart		1			1
Rocha Bruna			1		1
Ros	3	4	11		18
Senesterra	10				10
Vallderama			1		1
Vilaplana				7	7
	18	10	75	8	111

⁶⁰²A.D.P.O, 1E415, (20/05/1674).

⁶⁰³A.D.P.O, 1C821, (24/02/1708).

⁶⁰⁴A.D.P.O, 1C821, (02/09/1612).

⁶⁰⁵Les ocurrències dels nobles a les 5 parròquies són consignades en la part, annexes.

El recompte dels nobles presents en els registres parroquials de les cinc parròquies concerneix cent onze actes de baptismes, dues actes d'enterraments de persones adultes i quatre actes de defuncions d'albats.

La distribució setanta cinc padrins i seixanta padrines representants d'aquestes famílies indica relacions particulars amb els arrendadors i els bracers treballant les terres. Pel que fa 31 baptismes els dos padrins són nobles.

Dos llinatges, Cahors y de Soler a Pesillà de la Ribera, i De Vilaplana a Vilanova de la Ribera fan excepció:

-El llinatge Cahors y de Soler és present a Pesillà durant el setge de Perpinyà ; es nota a Pesillà, dos baptismes, l'enterrament de dos albats i de Joseph Cahors, donzell de la vila de Perpinyà.

-Anton de Vilaplana i Francisca de Vilaplana bategen dues criatures a Vilanova de la Ribera, Pere Marasser i Anna Martreta són padrins als dos baptismes.⁶⁰⁶

El llinatge d'Oms és vinculat al territori de les Fonts, Thadeo d'Oms és senyor de Calça.

El llinatge de Bearn és vinculat al Castell de Santa Eugènia, el rector de Vilanova es desplaça a Santa Eugènia per a un enterrament o per hi celebrar uns baptismes.

Llevat de la família Cahors i de la família de Vilaplana cap matrimoni, cap baptisme, al si d'una família noble no té lloc a les cinc parròquies ; la presència d'uns membres de famílies nobles, padrins de baptismes indica una visita o un temps passat a la parròquia.

A Pesillà de la Ribera uns llinatges són inscrits només el temps de retirada durant l'epidèmia de pesta de Perpinyà (1631-1632).

Els nobles tornen, el llinatge Ros reapareix a Cornellà el 1654, l'empresa dels nobles sobre les terres va continuant.

Els burgesos, els burgesos honrats.

L'estatus de burgès honrat és un estatus perpinyanès i hereditari, el burgès honrat gaudeix dels privilegis de la noblesa, té l'avantatge de pagar l'impost només que a Perpinyà ; no és un noble, no és autoritzat a intervenir a les Corts.

- A Vilanova de la Ribera, Lluís Paulet y Mates, burgès, és propietari dels dos molins, fariner i d'oli, de Vilanova de la Ribera.

Lluís Paulet y Mates, burgès, casat amb Elizabet Angela Pals y Puig, s'està a Perpinyà al carrer dit de "les Cases Cremades," parròquia de Sant Joan. L'inventari assentat a la seua mort indica dos casals de molins, dos cortals, dos patis, un camp, un hort, dos hortets.

És enterrat a l'església de Sant Joan de Perpinyà i Angela Paulet a la capella de Nostra Senyora dels Àngels del monestir de Sant Francesc a Perpinyà.

Pontiano Paulet y Mates, germà seu, doctor en drets, canonge de l'església d'Elna, comissari de la Inquisició, és elegit l'any 1600, procurador a Roma encarragat del traslladament del capítol d'Elna a Perpinyà, ofereix a l'església de Vilanova de la Ribera una relíquia de Sant Pontiano.⁶⁰⁷

- A Sant Esteve del Monestir, Antoni de Generés, (1604-1670), senyor de Sant Esteve del Monestir ha rebut de Felip IV, el privilegi de burgès de Perpinyà.⁶⁰⁸

⁶⁰⁶ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (14/06/1628-04/07/1629).

⁶⁰⁷ A.D.P.O, 1E656, (19/09/1614).

A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (19/09/1614).

⁶⁰⁸ A.D.P.O, 1E399, (16/06/1635).

Antoni de Generés és el fill de Ferdinando Generés, negociant de Canet⁶⁰⁹ i de Margarida.

És casat amb Francisca Pasqual y Samara, filla del notari Pere Pasqual i s'està a la parròquia de Sant Joan, "a una casa que va del forat den Arnau Balle a l'orfevria", confrontant "de part darrera amb la presó reial i par davant amb el col·legi de jesuïtes."

És un negociant, botiguer de teles i cedes a Perpinyà, és propietari de salins a Canet, de terres i ramats a Torrelles.⁶¹⁰

Fa comerç marítim a l'engròs d'exportació com d'importació ; un cargament de la barca Nostra Senyora de la Nunciata y Bonaventura, a destinació de Marsella "5 balas de pebra, 4 caixas de puls de sucra."⁶¹¹ presenta un problema.

Durant l'epidèmia de pesta de Perpinyà demana una llicència d'embarcació per València al notari Miquel Ortega "ab sa barca anomenada de Sant Pere y Sant Pau" per a un carregament de 215 quintars de ferro i 90 quintars de bacallar.⁶¹²

Compra ferro a Rafel Ribot, arrendador de la farga de Sant Thomas dels Banys, a la farga de la Coma i de la Bastida, a Escarró, compra llenya a uns pagesos, Bernat Naspler, Joan Marty, Joan Fortuny de Bolquera.⁶¹³

Tracta amb l'exèrcit hispànic, "per seguretat entrega", a títol de canvi per a una dinerada de 11 275 reals "de Don Leonardo Mola mestre de camp del tercio de napolitans y del senyor Don Pedro Real del mateix tercio y de Jaume de Aldava," "bassinas, jarros, plats xichs, plats grans, candeleros, escalfeta llomena tot de plata."⁶¹⁴

Fa el comerç de les armes, ven armes a "Francisco Casademont per a Francisco Tamarit, militar general de Catalunya, en el camp de l'exèrcit del castrí de Salses."⁶¹⁵

Els bens seus són confiscats el 1652 per haver "comes crim de rebeldia y habitar en terras y jurisdicció del rey catòlic,"⁶¹⁶ li són restituits el 1663 després jurament de fidelitat al rei.

Burguesos presents en els registres parroquials de les cinc parròquies:

	Cornellà de la Ribera	Pesillà de la Ribera	Sant Esteve del Monestir	Vilanova de la Ribera	
Bonet	1				1
Bordas	1				1
Carlos				2	2
Coll	1				1
Compta	1				1
Dalmau	2				2
Espes			1		1
Farrer		1			1
Generés			8		8
Gonzalus			1		1
Montalt			1		1
Paulet				3	3
Pi		9			9
Piquer			1		1
Roig		1			1

⁶⁰⁹Ferdinando Generés, (defunció: 02/10/1614).

⁶¹⁰A.D.P.O, 1E399, (1650).

⁶¹¹A.D.P.O, 1E399, (22/03/1649).

⁶¹²A.D.P.O, 1E399, (01/12/1631).

⁶¹³A.D.P.O, 1E399, (28/11/1645-30/04/1646 - 07/07/1644).

⁶¹⁴A.D.P.O, 1E399, (08/11/1637).

⁶¹⁵A.D.P.O, 1E399, (09/12/1639).

⁶¹⁶A.D.P.O, 1E399, (19/11/1652).

Soler				3	3
Triniach		6			6
Viles		1			1
	6	18	12	8	44

- A Cornellà de la Ribera:

Maria Dalmau, muller d'Isidro Dalmau, burgès honrat, batlle de Perpinyà, procurador de l'abat de l'abadia de La Grasse, el qual posseeix terres i una casa a Cornellà, és la mare del rector Andreu Esteve, rector de Cornellà de la Ribera (1675-1692) i després canonge de l'església de la Real.⁶¹⁷

Es nota unes parentats:

Anton Comta, burgès de Perpinyà, és originari de Cornellà, a l'ocasió, obra la seua casa per a una reunió de la universitat:

“la casa del magnífic Anton Compte, burgès, per esser la iglesia de dit lloch ocupada per raho de la celebratio dels divinals oficis.”⁶¹⁸

“Andreu Bonet, burgès de Perpinyà” és un nebot de Maria Cabestany.⁶¹⁹

Tots els burgesos no s'estan a Perpinyà:

“Joan Coll y Pujol,” nebot de Maria Cabestany, és originari de Tuhir.⁶²⁰

A la diferència de la noblesa, la burgesia és oberta a uns casaments amb fills o filles de pagesos benestants, a Pesillà de la Ribera es nota un tal casament:

“Lo magnífic Joan Pellisser y Sabater, burgès, fill del magnífich Joan Pellisser quondam, burgès de Perpinyà, y la señora Theresa, conjuges, habitant en lo lloch de Sant Feliu de Mont y la Señora Ursula Joli, donzella, filla del quondam Antoni Joli, pagès de Pesillà y de la senyora Maria Paula, conjuges, diffuncta.”⁶²¹

Uns patrimonis de burgesos no reapareixen després de l'annexió de Catalunya del Nord a França, els nou representants del patrimonim Pi i els sis representants del patrimonim Triniach són presents a Pesillà de la Ribera, abans de l'annexió.

- A Vilanova de la Ribera les ocurrencies en les actes de baptismes dels dos llinatges Paulet i Soler són vinculats a l'activitat molinera, entretenen lligams amb els moliners, són padrins de baptismes en famílies de moliners.

“Joseph Soler y Masdemont és “burgès de la vila de Perpinyà y receptor del patrimoni reial del rey nostre senyor.”⁶²²

Els mercaders

El mercader és membre de l'estament dels mercaders el qual comporta totes les corporacions econòmiques lligades al comerç a l'engròs.

El Consolat de Mar, la Llotja de Mar, a Perpinyà és l'organisme representant l'estament dels mercaders, en estreta relació amb el consell de Perpinyà. Es nota a Pesillà de la Ribera:

⁶¹⁷ A.D.P.O, 1E649, (12/11/1699).

⁶¹⁸ A.D.P.O, 1C1724, (27/05/1696).

⁶¹⁹ A.D.P.O, Testament de Maria Cabestany, 3E1/6522, (09/06/1652).

⁶²⁰ A.D.P.O, Testament de Maria Cabestany, 3E1/6522, (09/06/1652).

⁶²¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi 460, (14/06/1702).

⁶²² A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (30/07/1646).

“Lo il·lustre Joan Mazart, merchader matriculat y, lo present any, cònsol ters de la fidelíssima vila de Perpinyà.”⁶²³

La Llotja de Mar és l'autoritat en matèria de dret comercial ; en l'estament dels mercaders, el cònsol mercader de la Llotja de Mar i el conseller quart de Perpinyà, ocupen els dos principals càrrecs públics a l'abast dels comerciants.

L'accessió a l'estament socio-polític de la Llotja de Mar de Perpinyà és un privilegi pel qual es necessita la protecció d'un personatge influent, segons les condicions d'una cooptació pel Consell de Perpinyà.

Joan Reynalt, notari de Perpinyà, la família del qual és arrelada a Pesillà de la Ribera,⁶²⁴

s'adreça al senyor Magalora perquè aquest sol·liciti la intervenció de Lluís Palau:

“al senyor Magalora, son pare de vostre majestat, me servir de intercessor permi ab lo doctor Lluis Palau, cònsol segon de aquesta vila y que me vulla donar en insecutar-me en algun dels tres llocs de mercaders, de cònsols de llotge vaccan.”⁶²⁵

La protecció que vol demanar Joan Reynalt per a les seues pretensions s'adreça a Lluís Palau indicat, l'any 1631, “doctor en lleis, jutge de les baronies del Senyor abat de Lagrasse,” i “jutge ordinari en la cort del honorable batlle de Pesillà.” l'any 1634.⁶²⁶

El 1635, Joan Reynalt, és declarat, notari, mercader, cònsol quart de Perpinyà.⁶²⁷

Mercaders i mercaders, batlles, de cognom, Roig, a Pesillà de la Ribera:

- Miquel Roig, pagès i batlle, fill del batlle Melchior Roig, és casat amb Clara Roig i Mauran, originària de Bulatnera, vídua en primeres núpcies del mercader, Miquel Masdeu.⁶²⁸

- “Lo honorable Melcior Roig, mercader.”⁶²⁹

- “Lo honorable Camo Roig, mercader,” casat amb Maria Dalmau de Vinça.⁶³⁰

L'acta de baptisme de la seua filla Anna, Maria, Tereza, Eudalda, Victoria, porta la precisió, mercader de Perpinyà.⁶³¹

- Francès Roig, mercader de Perpinyà, és indicat difunt, l'any 1698, en l'acta de casament de Francisca Roig, la seua filla, amb Joseph Camprodon, vidu, pagès de Cornellà de la Ribera.⁶³²

Dos mercaders representants del patró Roig són batlles del poble ; resideixen a Pesillà.

-Miquel Roig, del qual les ocurrencies de batlle de Pesillà en el registre parroquial se situen en el període (1659-1667) és també indicat mercader ; s'està a Pesillà.

- François Roig, mercader, matriculat de la vila de Perpinyà, accedeix a la funció de batlle el 0/12/1712.⁶³³ És nominat batlle per l'arquebisbe de Bordeaux i prebost d'Aquitàine, abat de l'abadia de Lagrasse.⁶³⁴

⁶²³ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (22/08/1678).

⁶²⁴ A.D.P.O, 1E732, (28/04/1628).

Joan Reynalt és fill de Garau Reynalt, indicat substituït de notari i notari a Pesillà de la Ribera i de Clara Reynalt y Solera. És casat amb Aldonsa Roig, filla del notari Joan Roig i de Anna, germana de Hierònim Roig, doctor en drets i d'Honorat Roig, notari.

⁶²⁵ A.D.P.O, 3E1/3956, (03/08/1624).

⁶²⁶ A.D.P.O, 3E1/5840, (30/06/1634)

⁶²⁷ A.D.P.O, 3E1/5838, (25/10/1635).

⁶²⁸ A.D.P.O, 3E1/4067, (23/05/1631).

⁶²⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5 Mi 460, (19/03/1668).

⁶³⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5 Mi 460, (05/09/1673).

⁶³¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5 Mi 460, (28/10/1675).

⁶³² A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5 Mi 460, (09/02/ 1698).

⁶³³ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5 Mi460, (30/12/1712).

⁶³⁴ A.D.P.O, H221, (30/12/1712).

Pesillà és una parròquia important, dos batlles mercaders, designats per l'abat de l'abadia de Lagrasse, l'inscriuen en una gestió de petita vila.

El títol de mercader és hereditari, en l'estat de les meues coneixences no puc presentar microgenealogies d'aquests mercaders de mateix cognom en un mateix poble.

Els notaris

La informació de l'existència d'un testament en les actes de defuncions s'acompanya en general, per millora vigilància religiosa, del nom del notari dipositari del testament ; en alguns casos segueixen les indicacions de la funció del notari i de la data del testament.

“feu testament dos o tres dias abans de son òbit consta en poder de mossèn Joan Reinalt notari de Pesillà.”⁶³⁵

Dues categories de notaris es designen segons l'autoritat de tutela, el notari apostòlic i el notari públic, col·legiat de la vila de Perpinyà, el notari reial no s'indica.

Es remarca la funció de causidic, notari procurador davant dels tribunals, en l'acta de defunció de “Tharesa Cerrania, vídua de Francisco Cerrania, causídich de la vila de Perpinyà.”⁶³⁶

Un únic notari apostòlic, al servei de l'Església, s'indica a Pesillà de la Ribera, “Joseph Estrada, batlle y notari apostòlich.”⁶³⁷

El títol de notari públic no sempre seguit del determinant “col·legiat de la vila de Perpinyà” és el més esmentat ; el privilegi de la creació d'un col·legi de notaris públics s'ha atorgat a Perpinyà, l'any 1373.⁶³⁸

“Blasi Canta notari publich y col·legiat de la vila de Perpinyà y fill de dit lloch.”⁶³⁹

El notari Honorat Roig el qual ha rebut uns testaments a Cornellà de la Ribera i a Pesillà de la Ribera, agrupa sobre el seu nom les tres funcions de notari apostòlic, notari públic, col·legiat de la vila de Perpinyà i notari reial.

Honorat Roig fill del notari públic, Joan Roig i de Anna, és germà de Hierònim Roig, doctor en lleis i cunyat del notari Joan Reynalt ; per aliança amb Joan Reynalt i com ho deixa suposar el seu cognom, molt estès a Pesillà de la Ribera, entreté lligams amb aquest mateix poble.⁶⁴⁰

Honorat Roig s'ha casat tres vegades en tres anys, amb Onofra Cavaller, filla de Thomas Cavaller, negociant de Perpinyà,⁶⁴¹ amb Gràcia Ballo, filla de Serni Ballo, negociant de Perpinyà⁶⁴² i amb Rosa Viader.⁶⁴³ La seua mort segueix de tres dies l'escriptura del seu testament.⁶⁴⁴

És notari apostòlic, n'ha rebut el privilegi de Roma, confirmat després amb jurament a Montserrat Buixo, ardiaca del Vallespir.⁶⁴⁵

És notari reial, ha rebut el privilegi d'aquesta funció de la autoritat reial de Madrid.⁶⁴⁶

⁶³⁵ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (10/12/1611).

⁶³⁶ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (05/12/1693).

⁶³⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (22/11/1677).

⁶³⁸ Marcet Juncosa, A., *Mots clefs de l'Histoire Catalane du Nord*, Canet, 2003, Collecció Història, Editions Trabucaire, p.125.

⁶³⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460 ; (03/01/1626).

⁶⁴⁰ A.D.P.O, 1E732, (28/04/1628).

⁶⁴¹ Lazerme, P., *Noblesse Catalane*, La Roche sur Yon, 1977, (30/01/1622).

⁶⁴² Lazerme, P., *Noblesse Catalane*, La Roche sur Yon, 1977, (05/05/1624).

⁶⁴³ Lazerme, P., *Noblesse Catalane*, La Roche sur Yon, 1977, (1625).

⁶⁴⁴ Lazerme, P., *Noblesse Catalane*, La Roche sur Yon, 1977, Testament, (12/01/1664) ; defunció, (15/01/1664).

⁶⁴⁵ A.D.P.O, 3E1/5832, (05/05/1621- 30/05/1621).

“examinat de examen secret de la Congregació del Col·legi del Real Patrimoni és agregat al col·legi”⁶⁴⁷

Després de l'annexió de Catalunya del Nord, segons el procés de normalització de la pràctica notarial iniciat i posat el plaça per Lluís XIV, es constitueix, a partir de la promulgació dels edictes del 1691 i del 1693, un cos únic de notaris reials agrupant les dues jurisdiccions, apostòlica i reial.⁶⁴⁸

El notari Joseph Tersols és nomenat notari reial d'Elna, Alet y Urgell per arrest del Consell d'Estat el mes de desembre 1691, el notari Emanuel Tersols, fill seu, és establert notari reial el 1694.⁶⁴⁹

El mes de juny 1715 l'intendant La Neuville obliga tots els notaris a aconseguir l'ofici de notari reial.

El recompte següent considera el nombre de testaments portats en les actes de defuncions del registre de cada parròquia i el lloc de la notaria.

	Baho	Cornellà de la Ribera	Pesillà de la Ribera	Sant Esteve del Monestir	Vilanova de la Ribera	Total
Perpinyà	16	30	152	5	40	243
Illa	/	1	/	/	/	1
Millars	/	16	3	/	/	19
Tuhir	/	3	/	/	/	3
Vinça	/	9	1	/	/	9
Total	16	59	156	5	40	276

243 testaments sobre 276 sigui una proporció de 88,04 % dels testaments són confiats a un notari de Perpinyà.

Uns notaris indicats originaris d'una de les cinc parròquies tenen una notaria a Perpinyà, Blasi Canta és originari de Pesillà de la Ribera, és indicat en el registre parroquial, “notari publich y col·legiat de la vila de Perpinyà y fill de dit Lloch.”⁶⁵⁰

Pere Prunet és originari de Cornellà de la Ribera.

Joan Reynalt ha assumit les funcions de notari a Pesillà “Feu testament de Joan Reynalt notary en Pesillà,”⁶⁵¹ abans del seu establiment a Perpinyà.⁶⁵²

Cornellà de la Ribera es diferencia, és el poble més allunyat de Perpinyà, però malgrat tot, gairebé la meitat dels testaments són confiats a un notari de Perpinyà, 30 testaments sobre 59 sigui una proporció de 50,85 % de les actes.

El recompte següent indica els notaris que han actuat a les cinc parròquies i el nombre d'ocurrències. Els notaris de mateix patróim són comptabilitzats junts. El recompte següent considera els notaris esmentats en les actes de defuncions al segle XVII, el temps escolat de la redacció del testament fins el dia de l'enterrament pot fer que el notari esmentat sigui mort a la data de la defunció del testador o de la testadora.

Són representades vint i set notaries de Perpinyà i nou notaries situades fora de Perpinyà ; el terç de les notaries no és de Perpinyà.

⁶⁴⁶ A.D.P.O, 3E1/5832, (20/04/1624).

⁶⁴⁷ A.D.P.O, 3E1/5832, (17/05/1633).

⁶⁴⁸ A.D.P.O, 3E1/4622, edictes del 1691, (art 10) i del 1693.

⁶⁴⁹ A.D.P.O, 3E1/4622, (09/02/1694).

⁶⁵⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (03/01/1626).

⁶⁵¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi 460, (0911/1614).

⁶⁵² A.D.P.O, 3E1/5838, (25/10/1635).

Si es considera el volum de les actes, les notaries de Perpinyà que han escrit el nombre més important de testaments al segle XVII a les cinc parròquies són les dels notaris Arles, Diego, Vernet, Ferriol, Tersols.

	Baho	Cornellà de la Ribera	Pesillà de la Ribera	Sant Esteve del Monestir	Vilanova de la Ribera	Total
Albafulla			1			1
Angles	4		1			5
Arles		4	36			40
Bord, F		3				3
Canta, B		4	2			6
Carrera					1	1
Casademon		1				1
Coll		1			2	3
Dalmau, I		3				3
De Badia					1	1
Diego, F		19	19			38
Ferriol, T		1	8	5	6	20
Garrigue, R					6	6
Hugueres		1	1			2
Llambi, J			4		11	15
Martí, A		2	4			6
Mauri, P			1			1
Moret, M			7			7
Mundi	6					6
Prunet, P		1				1
Pujol, F		2				2
Reynalt, J			3			3
Roig, H		4	2			6
Soler, G			2			2
Sonyer, H			1			1
Tersols, E	6		2	1	11	20
Vernet, F		5	31		2	38
	16	51	125	6	50	248

- Els notaris a Cornellà de la Ribera:

Són representats divuit notaris i un volum de cinquanta nou actes.

Pel que fa els notaris de Perpinyà, es nota una fidelitat al notari Francisco Diego.

Per raons de proximitat unes famílies s'adreçen a notaries de Millars (setze testaments), Tuhir (tres testaments), Vincà (nou testaments), Pesillà de la Ribera (un testament).

La presència del notari Joseph Calmell de Vinça va sempre junt amb la presència al poble del curat Antoni Pairet àlies Compte, com ho verifica el cas d'un testament aïllat escrit a Pesillà de la Ribera.⁶⁵³

Són indicats els notaris: Francico Pujol-Pujolar de Tuhir (tres testaments) ; Calmell de Vinça (nou testaments), Joseph Estrada de Pesillà de la Ribera (un testament), Miquel Montbolo de Millars (sis testaments), Jaume Ribera de Millars (quatre testaments), Jaume Torrent de Millars (quatre testaments).

- Els notaris a Pesillà de Ribera:

⁶⁵³ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, (1643).

Són representats dinou notaris i un volum de cent vint i cinc actes. A Pesillà de la Ribera l'oferta notarial amb la presència d'un substitut de la societat civil és important.

cinc notaris no són de Perpinyà, un notari és de Vinça, tres notaris són de Millars i un notari és indicat de Pesillà.

- Els notaris a Sant Esteve:

Els nombres són petits, es remarca una fidelitat a l'estudi Ferriol (cinc testaments) amb indicació dels notaris Joseph Ferriol (tres actes) i Barthomeu Ferriol (dues actes); Joseph Tersols és cridat una vegada.

Joseph Ferriol i Barthomeu Ferriol són germans.

-Els notaris a Vilanova de la Ribera:

Els notaris triats són tots de Perpinyà, Són considerades les notaries Ferriol (sis testaments), Garrigues (sis testaments), Llambi (onze testaments), Tersols (onze testaments).

El rector Sebastià Ferriol i el notari Jacinto Ferriol són germans i cunyats del notari Joseph Llambi.⁶⁵⁴

-Els notaris a Baho:

Les actes de defuncions són conservades a partir del 1685; els notaris s'indiquen a partir del 1693. Són representats tres notaris de Perpinyà per a un volum de setze actes.

Emanuel Tersols (6 testaments), Joseph Angles (4 testaments), Pau Mundi (6 testaments).

Els substituïts dels notaris

El substitut del notari és l'auxiliar del notari a la parròquia, reb, transcriu i autentica les darreres voluntats d'un testador o d'una testadora.

La mediació del substitut del notari s'indica pràcticament només que a Pesillà de la Ribera el poble més important en termes de nombre d'habitants i de volum testamentari. El substitut del notari pertany a la societat civil, tamateix el rector, un curat, ne poden fer ofici al moment d'una mort.

En les altres parròquies el substitut del notari s'indica en els pocs casos pels quals s'ha necessitat un substitut foraster.

“A 6 de setembre de 1618 mori Joan Garriga, mayor de dies, feu testament a 29 de juliol de dit any, rebut per Antony Roig, substituit del lloc de Bayxàs.”⁶⁵⁵

El substitut del notari és escrivà o aspirant al notariat, Janot Reynart és indicat, substitut de notari i després notari.⁶⁵⁶

El substitut del notari és un clergue, el rector o un curat del poble:

La presència d'una comunitat de beneficiats a Pesillà de la Ribera obliga que s'anomeni el clergue en a qui s'han expressades les darreres voluntats.

“Jo Pe Boher., altre del curats de dita iglesia, pringui dit testament com ha substituit de mossèn March Moret, notari públic de Perpinyà.”⁶⁵⁷

“al primer de abril any 1608 mori Llaurensa Garriga feu testament en poder de mossèn Geronim Carrera, notari de la vila de Perpinyà, al darrer dia de mars dit any, lo dit testament pringue lo rector del present lloch.”⁶⁵⁸

⁶⁵⁴ A.D.P.O, 1E480, (17/08/1678).

⁶⁵⁵ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (06/09/1618).

⁶⁵⁶ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (09/08/1599-09/09/1608).

⁶⁵⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (19/12/1593).

El substitut del notari és un home de proximitat, disponible, que hom crida en situacions d'emergència, generalment quan una mort es pensa iminent.

El rector de Cornellà de la Ribera, Jacinto Baixet, acompanyat de dos testimonis es desplaça fins les Deveses per recollir el testament de Margarida Breto que s'està morint de la pesta en una barraca.⁶⁵⁹

Tres substituïts de la societat civil han actuat a Pesillà de la Ribera: Garau Reynalt, Joseph Estrada, Antoni Mifra.

Garau Reynalt⁶⁶⁰

Primera ocurrència: (25/01/159).

Última ocurrència: (14/07/161).

Càrrecs:

“scriptor.”⁶⁶¹

Substitut del notari Geroni Arles y Carrera de Perpinyà (13 actes sobre 19), i del notari, Gerònim Soler de Perpinyà.

Notari.⁶⁶²

Garau Reynalt és germà de Joan Pere Reynart, pagès de Pesillà: “Galdarum Reynart scriptorem et Joannen Petrum Reynart aglam frates sabita in loco de Pedilliano.”⁶⁶³

Muller: Clara Solera,

Descendència:

- Joan Reynalt, notari, mercader i cònsol quart de Perpinyà, casat amb Aldonsa Roig, filla del notari Joan Roig i de Anna, germana del notari Honorat Roig.

- Francès Reynalt, prevere i canonge d'Elna.

- Esteve Reynalt, camarer del monestir de Banyoles.⁶⁶⁴

Joseph Estrada ha viscut a Barcelona on complia les funcions d'escrivent segons l'acta de naixença d'una filla seua:

“Mossèn Joseph Estrada, escriptur en la ciutat de Barcelona y fill de Pesillà y vuy resident en dit lloch.”⁶⁶⁵

Victòria, muller seua, podria ser originària del Principat, ho deixen a pensar els dos lliuraments del seu dot, una primera part aportada per Rafel Ferrer, causidich de Barcelona, i la segona part provinent de la venda d'una casa a Cardona.⁶⁶⁶

Precaucions genealògiques per raons d'homonímia són indispensables, tanmateix pel que fa els ascendents de Joseph Estrada, dos elements semblen dignes d'interès,

- L'esment d'una filiació, “Joseph Strada fill de Joan Strada” indicada en l'enquesta judicial oposant Joseph Strada, ferit d'un tret d'escopeta, a Raphael Tarrats.⁶⁶⁷

⁶⁵⁸ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (01/04/1608).

⁶⁵⁹ A.D.P.O, H223, (1654).

⁶⁶⁰ Es nota en l'escriptura d'aquest cognom, el fenomen de dissimilació corrent, sigui, $r > l$ o sigui $l > r$ Reynalt-Reynard.

⁶⁶¹ A.D.P.O, 1E732, (28/04/1628).

⁶⁶² A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (14/02/1618).

⁶⁶³ A.D.P.O, 3E2 /246, (1615).

⁶⁶⁴ A.D.P.O, 1E732, (28/04/1628).

⁶⁶⁵ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (16/11/1651).

⁶⁶⁶ A.D.P.O, 3E22/68, (26/05/1677).

⁶⁶⁷ A.D.P.O, 3E1/4067, (08/08/1632).

- Les obligacions de presència de Joan Estrada a Barcelona ; la necessitat d'una subvenció és votada per la universitat de Pesillà a Joan Estrada, per "les anades aura de fer a Barcelona" en el marc de la seva funció de síndic.⁶⁶⁸

Joseph Estrada⁶⁶⁹

Càrrecs:

Escrivà, substitut de notaris:

"Lo discret mossèn Ioseph Estrada, escriptent, natural del present lloch de Pesilla."⁶⁷⁰

Notari apostòlic:

"lo discret Joseph Estrada notari apostòlic."⁶⁷¹

Batlle de Pesillà de la Ribera del 20/10/1668 fins el dia de la seua mort el 22/11/1677 .

Simon Cruells li succeeix en la funció de batlle.

"fonch donada ecclesiàstica sepultura al cadaver de Joseph Estrada, batlle de dita vila y notari apostòlich."⁶⁷²

Antoni Mifra

Primera ociurrència: (08/04/1627) ;

Última ocurència: (24/09/1627).

Substitut de mossèn Carrera, notari de Perpinyà.⁶⁷³

Notari de Perpinyà⁶⁷⁴ (18/08/1628).

Els registres parroquials han enregistrar una tripla homonímia portadora de confusions, Antoni Mifra, al curs del primer terç del segle XVII a Pesillà de la Ribera:

Antoni Mifra casat amb Margarida (31/10/10)⁶⁷⁵

Antoni Mifra casat en primeres núpcies amb Pairona (08/11/1614), en segones núpcies amb Patronilla (18/12/1628).⁶⁷⁶

El notari Antoni Mifra de Perpinyà, (24/09/1631).⁶⁷⁷

4.2.2.6. Els botiguers, els marxants, els negociants.

Uns pocs botiguers, marxants, negociants apareixen en el registres parroquials abans de la guerra, es nota a Baho, Joseph Oriol de Perpinyà, el 1635.

Aquestes tres designacions són confuses, Antoni de Generés és indicat botiguer i negociant, les relacions entretingudes per Joan Pontich, "home de negocis, negociant," de Perpinyà, amb la universitat de Pesillà són usurers.

Són persones de categories comercials que no s'atarden a la parròquia, es desplacen per vendre o comprar a l'engròs, es tracta essencialment del negoci del bestiar, de la llana, important a les cinc parròquies. Les terres són esteriles per causa d'anys repetits de males condicions climàtiques, les collites no poden alimentar els habitants, les universitats deliberen sobre proveïments de blat.

⁶⁶⁸ A.D.P.O, H222, (25/10/1620).

⁶⁶⁹ El testament seu és deslavat i pràcticament il·legible.

⁶⁷⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (12/09/1657).

⁶⁷¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (18/04/1666).

⁶⁷² A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (22/11/1677).

⁶⁷³ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (24/09/1632).

⁶⁷⁴ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (18/08/1628).

⁶⁷⁵ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460.

⁶⁷⁶ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460.

⁶⁷⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460.

El recompte següent indica juntament els botiguers, els marxants, els negociants, els nombres indicats són per sota de la realitat.

	Baho	Cornellà de la Ribera	Pesillà de la Ribera	Sant Esteve del Monestir	Vilanova de la Ribera
Nombre	6	5	3	1	/
Perpinyà	6	1	/	1	/
Catalunya del Nord	/	1	1	/	/
Regne de França	/	3	/	/	

Vuit botiguers sobre quinze són domiciliats a Perpinyà.

A Cornellà de la Ribera tres botiguers sobre cinc resideixen a La Torre de França, es tracta d'una situació la qual confirma la relació de veïnatge i de comerç entre aquestes dues parròquies notada en l'estudi de la immigració.

Els passejants

La porta d'una església és un lloc privilegiat per a la mendicitat, la sortida de la missa dels funerals és un moment particular on, segons la voluntat del difunt o de la difunta, se poden distribuir almoines. En el seu testament, Camo Mauri, prevere, a Millars, no oblidava la caritat pels pobres :

“lo die de mon obit y lo die las honres sie donat un real de caritat a tots los pobres arribaran a la porta.”⁶⁷⁸

La conjectura és mortífera, exaccions dels dos exèrcits durant la guerra, penúries, epidèmies, moltes persones caigudes a la misèria mendiquen al carrer.

El 1686 a Baho, tres dones criant infants van a la caritat, una dona amb dos infants, una “pobra viuda” amb sis infants, una dona casada amb dos infants.⁶⁷⁹

A Pesillà de la Ribera s'enterra “lo cadaber de una pobra dona pasetjanta la qual se troba morta dins lo forn de coure pa”⁶⁸⁰

Infants mendiquen, a Pesillà de la Ribera, s'ha mort “un pobra minyo, pasetjant, anomenat Ramon, albat.”⁶⁸¹

L'edict de Lluís XIV, el 1662, crea un hospital general a cada vila.

La misèria fa por i encoratja l'exclusió dels pobres, la crida de Domingo de Generés, senyor de Sant Esteve del Monestir foragita els vagabunds de Sant Esteve i reprimeix fins i tot les actes d'assistència per part de particulars:

“A tots los vagabundos y mantenedores de aquells que dins tres dias apres de la publicatio de la present en avant comptador buiden dit lloch y termens sots la pena de cent ascots en los dits vagabundos y mantenidors executadora sen merce ninguna”⁶⁸²

Aquesta crida és marcador d'una abadia de Sant Martí del Canigó en decadència, de poder feble de cara al senyor de Generés.

El 1686 Lluís XIV reorganitza l'Hospici de la Misericòrdia pels mendicants, els orfens i els infants abandonats de Rosselló, de la Cerdanya i del Capcir. La unió de l'Hospital General

⁶⁷⁸ A.D. P.O, 3E1/5909, (21/05/1655).

⁶⁷⁹ A.D. P.O, 1C1653.

⁶⁸⁰ (18/01/1694)

⁶⁸¹ (01/03/1694)

⁶⁸² A.D. P.O, 1E/399, (16/07/1673).

dels Pobres de Perpinyà i de la Misericòrdia (edictes del 1686) assisteix els pobres i al mateix temps, amb prohibició de la mendicitat al carrer, els exclou. La ordenança de Lluís XIV el 1692 expulsa de Perpinyà els pobres i els mendicants, prohibits de tots els llocs públics:

- “La peine du fouet contre les contrevenants pour la première fois et pour la seconde fois, des galères contre les hommes et garçons et du bannissement contre les femmes et filles.” (article XXII)
- “Defendons pareillement aux propriétaires et locataires des maisons, de loger, retirer ni retenir chez eux...les pauvres qui sont ou seront mendiants.” (article XXIII)
- “Faisons inhibitions et défenses de donner le moindre empêchement à ceux qui seront préposés pour chasser les dits mendiants et vagabonds et pour la capture d’iceux.” (article XXIV)⁶⁸³

Les amenaces d’expulsió són amenaces de mort, tots els excessos són permesos en aquesta caça als mendicants, les penes corporals, les galeres, el bandejament. És proclamat el càstig per raons de caritat, el poder eclesiàstic a Perpinyà es mostra feble de cara al poder reial. Llevat de Sant Esteve del Monestir, el comportament de les altres senyories eclesiàstiques és diferent.

Els anys 1693 i sobretot 1694, després dels anys de secada seguida, són anys matadors amb pics de mortalitat ; interpel·la el nombre de “pasetjants” morts a Pesillà de la Ribera:

Un “pobra pasetjan que anaba a las caritats” mor el 1693 ; set pasetjants són morts els sis primers mesos de l’any 1694, tres homes, tres dones i un infant.

La situació d’unes persones immigrades és problemàtica, dos homes i una dona són declarats originaris de la “Resta de França.”

El nombre important de vagabunds morts fa pensar a un fenomen d’afluència i podria explicar-se per l’exclusió dels pobres de Perpinyà i la recerca de protecció d’una vila més aviat que d’un poble.

Les dides de l’Hospital Sant Joan dels Pobres de Perpinyà.

Al segle XVII, l’alletament artificial no era considerat, s’hagués pogut practicar amb mitjans rudimentaris, corn, cullera, teixits...La profilaxi de l’ebullició no és coneguda, les llets d’origen animal es consideren com massa espesses, la llet de cabra portadora de la malaltia de Malta fa por.

L’alletament és una funció biològica molt fràgil, intervenen diversos factors entre els quals es noten, un factor genètic, unes dones són més bones lleteres que d’altres, un factor físic com l’alimentació, un factor emocional, condicions de vida, dificultats, un factor patològic, malaltia, un altre embarràs. Tal la mare que dona teta com la dida no poden saber quan de temps durarà la lactació.

Una dida és una dona que alleta la criatura d’una altra dona, sigui perquè el seu propi nodrissó s’ha mort o sigui perquè les seues capacitats d’alletament li permeten de donar teta a dos nodrissos. El didot és el marit de la dida.

L’administració de l’Hospital Sant Joan dels Pobres de Perpinyà és cruel, obliga la dida verda⁶⁸⁴ que alleti a l’hospital mateix o que s’estigui a casa del nadó a separar-se de la seua pròpia criatura.

“Anna Respaud a pris une fille appelée Thérèse Cissille, fille d’une nourrisse de l’Hôpital.”⁶⁸⁵

⁶⁸³ Colomer, B., Annales de l’Hôpital Saint Jean, Perpignan, 1928, p.16.

⁶⁸⁴ En l’àmbit de l’hospital la dida verda alleta criatures és així anomenada respecte a la dida seca que no pot donar teta i que cura els infants.

⁶⁸⁵ A.D.P.O, 2 HDTp417, (21/10/1724).

Unes actes d'enterrament d'albats concerneixen criatures posades a dida per l'Hospital Sant Joan dels Pobres de Perpinyà, estructura d'acolliment dels infants expòsits o abandonats ; el nom de la dida o del didot s'escriu:

“Estat enterrat...un albat dit Jaume daont son pare era de Monné, y no se sap lo nom, lo qual minyó era estat portat a l'espital de la villa de Perpinyà, y los de l'espital lauran dat per nodrir de teta, a Margarida Pella.”⁶⁸⁶

La dida de l'Hospital Sant Joan dels Pobres de Perpinyà residint a una de les cinc parròquies viu a casa seua i pren a càrrec la criatura que se li ha confiada. Se li permet de prendre un nodrissó sense destetar ni confiar la seua pròpia criatura a una altra dida.

La dida és pagada a la mesada, dues lliures o una equivalència de dues lliures pagada en espècie ; uns didots van a l'Hospital per cobrar la mesada.⁶⁸⁷

Maria Mans de Vilanova de la Ribera, la qual cria un nadó de dos mesos anomenada Catherina, reb al curs de l'any 1693, “tres mesures de monjetas y quatre mesures de mastall,” al més de març i “ tres mesures de mastall y un escut, vuit lliures” al més de desembre.⁶⁸⁸

El salari és dividit per dos per la dida que cria “ a mitja llet” al mateix temps, dues criatures, la seua i la que se li ha confiada.

Margarida Ripolla “ha dit pendria una criatura a mitja llet...se li donaran sis reals per mes.”⁶⁸⁹

En l'àmbit d'unes famílies benestants on la mare no assumeix l'acte d'alletament, confiar l'alletament del seu infant a una dida respon a convenències socials ; en aquest cas també la dida dona el seu nadó a una altra dida, l'administració de l'Hospital assumeix aquesta separació.

Un error fa escriure “Jesus Maria” a peu de pàgina de les indicacions de collocació “tinch donada dita minyona a la dida de casa de Don Domingo de Generés y diuen que és seua.”⁶⁹⁰

Per a la criatura el canviament de dida és un patiment que s'afageix a la fragilitat de l'abandó. La criatura Catarina, Narcisa, Maria, té dos mesos quan se confia a Madalena Bosca de Pesillà de la Ribera i ha ja conegut dues dides, Margarida Riera que li ha donat teta per amor de Déu, i Madalena Monaix la qual l'ha guardada dotze dies .⁶⁹¹

Unes dides bones lleteres i bones dides es remarquen, Isabel Fita de Pesillà de la Ribera guarda una criatura Maria durant dinou mesos, Maria Masples durant vint i dos mesos.⁶⁹²

Amb el menester de dides s'ha creat un fenomen social d'una gran amplitud del qual els registres parroquials no poden testificar ja que indiquen només que la mort de les criatures.

“lo cadaver albat, filla de pares incognits, la qual criatura criave per ordre de la Santa Casa del hospital de Perpinyà Maria Delaris muller de Francisco Delaris, brasser de dit lloch, a cos de hospital.”⁶⁹³

Dides indicades en els registres parroquials:

Són només indicades les dides o el didot de les criatures enterrades al poble ; no són indicades les criatures tornades a l'Hospital el desmamar assumit o tornades per qualsevol raó, malaltia, falta de llet ... o tornades mortes.

⁶⁸⁶ A.D.P.O, Registre parroquial de Sant Esteve del Monestir, 5Mi570, (01/08/1709).

⁶⁸⁷ A.D.P.O, 2HDT 410, (1673).

⁶⁸⁸ (14/03/1693), (17/ 12/ 1693).

⁶⁸⁹ A.D.P.O, 2HDTp 411, (1669).

⁶⁹⁰ A.D.P.O, 2HDT410, (21/03/1671).

⁶⁹¹ A.D.P.O, 2HDT410.

⁶⁹² A.D.P.O, 2HDTp411.

⁶⁹³ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi 38, (06/09/1709).

A Baho:

Data	Gènere de l'infant	Noms de baptisme	Dida
06/08/1692	♀	Catarina Ventura	Joan Miquel Delaris, marit de la dida
15/05/1700	♀	Basilicia	Maria Sarmet, dida

A Pesillà de la Ribera:

Data	Gènere de l'infant	Noms de baptisme	Dida
06/10/1697	♀	Isabel Bonaventura	Dida muller de Gaspar Busques
06/03/1698	♂	Joseph	Hospital de Perpinyà
01/05/1700	♂	No indicat	Criaba la muller de Joan Albert

El recompte següent porta les dides que figuren en el llibre de les entrades de l'Hospital dels Pobres de Perpinyà (1669-1700).

Anys	Baho	Cornellà de la Ribera	Pesillà de la Ribera	Sant Esteve del Monestir	Vilanova de la Ribera
1669					Maria Pons
1671					Catharina Pelagri
1672	Marianna Ballo				Eugenia Brau Isabel Brau Maria Pons Angela Puig
1683			Magdalena Estrada		
1689			Maria Ruan		
1690			Bartomeva Fontaneu Anna Abril Cecilia Arnau Clara Padrines		Agna Maria Brau Theresa Esteva
1691	Maria Delaris Eulalia Igonet	Maria Alquer Clara Boixeda Maria Danot Teresa Danota Izabel Plas	Francisca Calá Theresa Marsal Clara Boixeda	Mariangela Marí	Paula Tallant
1692	Magdalena Galli	Maria Barriera Joana Cathalana Margarida Gassiot Joana Fabra			
1693			Clara Padrines		Maria Mans
1694	Mariangela Camps				
1695			Andolsa Busquet Maria Labat	Clara Moliner Mariangela Jammeta	
1696		Maria Danota Maria Roses			
1697	Maria Bot	Joana Fabra Teresa Danota	Anna Abril	Augenia Costa	

		Isabel Plas			
1698	Izabel Bosc				
1699		Anna Pla Teresa Danota	Maria Ruan		
1700	Rosa Cavaller		Albert Maria Maria Godall Gratia Duxams		
	8	13	15	4	10

El registre parroquial no dona compte de l'amplària d'aquest servei d'al·letament present a totes les parròquies ; se sap a més que són silenciades unes dides que al·leten nadons del poble.

Dues dides són indicades dues vegades Maria Danota i Teresa Danota a Cornellà de la Ribera i el patrónim Brau és indicat dues vegades. És tracta d'un servei aleatori, ser dida els anys 1669-1700 a les cinc parròquies es presenta en la majoria dels casos com una solució d'al·letament ocasional no com motiu de profit.

4.2.2.3. Mobilitat clerical

Visitacions diocesanes.

El bisbe ven a la parròquia per a una visita pastoral o a l'ocasió de la cerimònia de les confirmacions.

Segons el diccionari eclesiàstic “el bisbe havia de visitar la diòcesi anualment i, com que els bisbats eren extensos això no era possible, solia delegar en una persona competent o visitador.” Baho, senyoria de Sant Miquel de Cuixà, és la sola parròquia per a la qual les visites pastorals no són diocesanes.

En les quatre altres parròquies les visites pastorals són fetes pel bisbe o per un clergue autoritzat ; el visitador pastoral porta a la parròquia la paraula de l'autoritat eclesiàstica i hi repercuteix les decisions preses en els sínodes.

Els cartells de les visites pastorals escrits per ser llegits públicament a missa, donen a la visita pastoral el caràcter d'una visita d'inspecció detallada dels bens de l'església i de la cosa espiritual. Es presenten sota la forma d'una llista de manaments, amonestacions i sancions adreçats als clergues, als obrers, als cònsols, als parroquians, la excomunicació en general acompanyada d'una pena pecuniària és l'amenaça recurrent.

En la gestió de les obligacions de desplaçaments del bisbe a les parròquies rurals, es ramarca dues visites agrupades el mateix dia a l'ocasió d'un sol desplaçament.

El bisbe, Vicens de Margarit, compleix el mateix dia, les dues visites pastorals de Vilanova de la Ribera i de Sant Esteve del Monestir.⁶⁹⁴

La cerimònia de les confirmacions, tributària del calendari carregat del bisbe, no podia tenir lloc cada any a cada parròquia. A Sant Esteve del Monestir, el 1698, visita pastoral i confirmacions són agrupades el mateix dia:

“Als vint y dos de abril del any mil sis cents noranta vuit mon señor lo bisbe de Elna Joan Hervus y Bazan de Flamant Vila des mes de haver visitat la iglésia parroquial del lloch de Sant Esteve del Monestir tingué la bondat de confirmar les personas següents.”⁶⁹⁵

A Vilanova de la Ribera, la celebració de les confirmacions pel bisbe Joan Hervé Bazan de Flamenvila reuneix els confirmats de Vilanova de la Ribera i de Baho, dues parròquies

⁶⁹⁴ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (18/01/1671) Sant Esteve del Monestir visites pastorals, 16 J20, (18/01/1671).

⁶⁹⁵ A.D.P.O, 16J20.

modestes veïnes. Es tracta d'una cerimònia de confirmacions de gran amplària, 65 joves sigui trenta set nins i vint i vuit nines són confirmats : cinquanta i u infants de Vilanova i nou infants de Baho.

Se permet a unes altres famílies forasteres de participar a la cerimònia i de fer confirmar els infants; quaranta nou famílies són representades entre les quals una família de Prada, parenta del rector Bonaventura Berta, una família de Perpinyà, una família de Torrelles i una família de Pesillà.

La cerimònia retardada d'uns quants anys accepta la confirmació de germans i germanes, l'edat de confirmació no és fixada ; són representades dotze famílies amb dos infants de confirmació i dues famílies amb tres infants de confirmació.

La títela de l'abadia de Sant Miquel de Cuixà a Baho no es pot ignorar en el registre parroquial de Baho.

Venen al poble els visitadors pastorals delegats per l'abat i l'abat en persona:

“Don Pedro de Puigmarí y Funes ...abat del monestir del orde de Sant Benet de ningun bisbat.”⁶⁹⁶

Els rectors participen al sínodes a Sant Miquel de Cuixà ; un punt d'assumpte del sínode del 1657, concernint directament la cura de Baho s'ha consignat en el registre parroquial:

“als 11 de abril de 1657 se tingué lo sinado en Sant Miquel en lo qual se posa la taxa de lo que los rectors auran de pagar de censos sinodals, la rectoria de Baho es taxada per los censos dels sants olis en un real plata.”

L'establiment del “retaula del altar de Sant Sebastià i de Sant Antoni de Padua” és firmat pel notari de Prada, Onofre Sabater.⁶⁹⁷

El rector Joan Delaris, Joan Bartes obrer i Joan Ballo menor es desplacen a Sant Miquel de Cuixà per rebre de les mans de l'abat, Fra Don Bernat de Cardona, el ligoni de la vera creu.⁶⁹⁸

Els visitadors pastorals delegats per l'abadia de Sant Miquel de Cuixà descansen a la rectoria, sembla que no siguin rebuts en gran pompa ; el 1643 després de la guerra, del setge de Perpinyà i de l'allotjament d'un cos de cavalls lleugers a Baho, la parròquia és pobre.

Fra Antich Amat Torres, prevot de Sant Miquel de Cuixà, es plany, consagra una pàgina de cartell de visita pastoral al mal estat de la casa de la rectoria en la qual no ha pogut quedar-se “hi descansar del cansatio del camí y del rigor del fret” i a l'enumeració de les reparacions urgents “adobar la scal, reparar la llar, fer tancar be finestras y portas recovrir y adobar les taulades perque no i aja gotteras y fer acomodar la gripia o manjadora.”⁶⁹⁹

Els religiosos.

Els religiosos venen a les parròquies per assistir a uns enterraments de pagesos benestants o de persones de “dignitat”; venen per predicar i confessar i asseguruen la vacació d'una cura durant l'absència d'un rector.

En general l'acta de defunció indica l'orde de la regla, a Cornellà de la Ribera es nota els enterraments:

- Francisco Prunet “ab assistència de dotze capellans i dos religiosos caputxins,”⁷⁰⁰
- Pere Cabestany amb assistència de “sis sacerdots y set frares de Sant Francesch,”⁷⁰¹

⁶⁹⁶ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (25/09/1645).

⁶⁹⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (18/12/1622).

⁶⁹⁸ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (25/12/1610).

⁶⁹⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (07/12/1643).

⁷⁰⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera ; 5Mi 154 ; (25/06/1649).

⁷⁰¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (23/05/1652).

- Antoni Sagi amb “assistència de onze capellans y quatre religiosos mínims.”⁷⁰²

La forma “Francesch” és, en general, més aviat vinculada a Sant Francesch d'Àssis, la forma “Francisco” a Sant Francisco de Paula ; els Mínims són els religiosos del monestir de Sant Francisco de Paula dels Mínims de Perpinyà.

A Sant Esteve del Monestir per l'enterrament de Domingo de Generés assisteixen els religiosos de Sant Domingo:

“lo cadàver del noble senyor Don Domingo de Generés, senyor del present lloch lo qual es estat transportat dende la vila de Perpinyà en lo present lloch, ab assistència de dotze preveres y sis religiosos del convent de pares predicadors de dita vila de Perpinyà.”⁷⁰³

A la devoció a un sant poden participar tots els membres d'una família, n'és el cas per la família Cabestany al segle XVII, Maria Cabestany, muller de Pere Cabestany, en el seu testament, demana a ser enterrada en l'habit del Pare Sant Francesch.”⁷⁰⁴ Ordinàriament en moltes famílies eren representats sants, l'inventari fet a la mort de Pere Cabestany, porta un quadre de “Sant Francisch o Francesch.”⁷⁰⁵

El lligam que s'ha creat amb un orde religiós pot originar-se en la fidelitat a una parentat amb un monjo d'aquest orde. Aquesta presència molt visible de religiosos als enterraments té sentit, un sentit espiritual evident d'ajut benèfic de les pregàries pel pas en l'altre món.

Té sentit social amb el rang a tenir, la societat al segle XVII és ordenada, la pertinença a una categoria social es declara i s'assumeix ; diferències notables es remarquen en la tinguda i la solemnitat del ritual funerari complert segons que es tracti de l'enterrament d'una persona de dignitat, d'una persona del comú o d'una persona pobre.

Antoni Gaxet, major de dies, pagès de Pesillà de la Ribera, demana a ser enterrat “de la manera y ab la forma que los demes pagesos de dita vila se acostuman enterrar.”⁷⁰⁶

Antoni Prunet, pagès de Cornellà, expressa “que lo meu cos sie enterrat ab la solemnitat acostumada en lo present lloch en los enterros de les persones de mon grau y condició.”⁷⁰⁷

Perpinyà comporta a l'inici del segle XVII, tretze convents d'homes, es nota pròxims de les cinc parròquies, un convent a Prada, a Vinça, a Tuhir, a Illa.

L'ofra en termes de religiosos respon a una demanda important de religiosos, de Perpinyà a Cornellà se fa un anar i tornar en una jornada per assistir a un enterrament.

En el registre parroquial de Sant Esteve del Monestir l'existència d'una comunitat de frares mercedaris instal·lada a la capella de Sant Mamet no s'indica es pot pensar perquè no participen a la vida religiosa del poble, s'indica tanmateix en uns altres documents. El 1677 en la demanda de transferència de dos presoners feta pel procurador fiscal de la cort de Sant Mamet al batlle de Sant Estève, se subratlla aquesta informació:

“ les presons del convent de la Mercè del terme de Sant Mamet.”⁷⁰⁸

Un document no datat, posterior a l'any 1704, escrit en francès, nota l'adquisició de la capella pels frares de la Mercè,

“acquisition par les Pères de la Mercy, chapelle indépendante de la cure de Saint Estève où un religieux va dire la messe tous les jours de fête et rassemble tous les habitants de Saint Mamet.”⁷⁰⁹

Frares religiosos són economos, vicaris, curats, establerts a la cura d'una parròquia:

⁷⁰² A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (20/05/1644).

⁷⁰³ A.D.P.O, Registre parroquial de Sant Esteve del Monestir, 5Mi570, (24/10/1704).

⁷⁰⁴ A.D.P.O, 3E1/6522, (21/06/1652).

⁷⁰⁵ A.D.P.O, 3E1/6522, (09/06/1652).

⁷⁰⁶ A.D.P.O, E1 /5831, (07/05/1626).

⁷⁰⁷ A.D.P.O, 3E1/5828, (28/05/1620).

⁷⁰⁸ A.D.P.O, 1E398, (25/06/1677).

⁷⁰⁹ A.D.P.O, 16 J23, No datat.

- “Fra Francesch Sagui, religiós de Nostra Seniors de la Mercé, economo de la i glésia de Sant Feliu de la villa de Pasilia.”⁷¹⁰
- “jo Fra Francesch Barrera religiós del ordre dels servents de Maria y vicari del reverent Jaume Ciuró doctor en santa theologia y rector de la i glésia parroquial de Sant Vicens de Baho.”⁷¹¹

Freres religiosos se substitueixen al rector, les circumstàncies de la vacació no són sempre especificades:

“Lo senyor rector datigut en lo llit de malaltia corporal de consentiment y especial llicentia sua, jo, Fra Jauma Carlos, religiós de la orde de Sant Frances de la regular observància, trobant me en la present parròquia.”⁷¹²

Els predicadors

El rector predica en català a la missa major del diumenge i a la trona un dia de festa. La predicació constitueix amb la celebració dels sagraments les dues missions del clergat catòlic tal com l’ha definit el Concili de Trento.

En el marc de parròquies rurals, limítrofs de Perpinyà, el predicador és un frare d’un convent en general de Perpinyà, que se crida per fer la oració fúnebre d’una persona defunta.

Generalment els registres parroquials de les cinc parròquies no anomenen els predicadors, Jaume Astor és l’únic predicador anomenat a Pesillà de la Ribera i a Baho.

“Jaume Astor, predicador i confessor de la orde de Sant Francesch.”⁷¹³

“Lo prevere, fra Jaume Astor, predicador de lorde de Sant Francesch, residint en dita i glésia de Baho per absència del senyor rector.”⁷¹⁴

El fet de distingir un dels religiosos assistint a un enterrament podria designar un predicador demanat per pronunciar la oració fúnebra, a l’enterrament de Marianna Galli assisteixen,

“sinch preveras y lo para Vicens, religiós de Sant Francesch de Perpinyà.”⁷¹⁵

Unes darreres voluntats concerneixen l’assistència d’un predicador a l’enterrament, a les parròquies rurals és rar que sigui anomenat el predicador:

Miquel Roig pagès i batlle de Pesillà de la Ribera demana la presència de 12 frares franciscans i precisa “i que lo hu dels dits religiós sie predicador.”⁷¹⁶

Montserrat Pellicer, pagès, demana:

“12 capellans y ab predica o sermo y, si podra ser, vull lo predicador caputxí.”⁷¹⁷

Els predicadors, portadors de la paraula de Déu, venen als pobles els dies de festa per predicar a la trona. La Contrareforma ha molt desenvolupat la predica en terme de missió, la majoria de la gent no sab de llegir, el sermó participa a la cultura popular i a l’ensenyament de la doctrina ; les autoritats bisbals i abacials vigilen l’ensenyança de la doctrina i la formació religiosa del predicador.

En els cartells de les visites pastorals la qüestió que tracta de la vinguda a la parròquia d’un predicador porta l’accent sobre l’obligació de refusar predicadors no autoritzats:

- A Vilanova de la Ribera, el visitador pastoral Joseph Balla recomana:

⁷¹⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi 460, (20/07/1644).

⁷¹¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi 38, (19/08/1715).

⁷¹² A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi 154, (21/02/1699).

⁷¹³ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi 460, (08/12/1634).

⁷¹⁴ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi 38, (27/02/1635).

⁷¹⁵ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi 38, (04/10/1700).

⁷¹⁶ A.D.P.O, 3E1/3956, (03/08/1632).

⁷¹⁷ A.D.P.O, 3E1/3069, (09/02/1651).

“no admeta capellà, confessor, predicador, ni quiscun foraster que no aporte llicentia del vicari general.”⁷¹⁸

- A Baho el visitador pastoral De Caldes de Sant Miquel de Cuixà fa el mateix manament:

“y no admite questor confessor ni predicador foraster que no aporte llicentia nostre o de altre superior nostre ab scrits.”⁷¹⁹

El Concili de la Tarraconense, el 1564, obligava la predicació en llengua vulgar ; la paraula de Déu té de ser accessible per a tots el fidels, la predicació en castellà en direcció d'una assemblea de parla catalana planteja el problema de la comprensió del missatge i de l'edificació dels fidels. S'imposa que se prediqui en català.

A Sant Esteve del Monestir, Joan Caixàs, ordena “ni permita que en la iglésia se predique en llengua castellana sino catalana.”⁷²⁰

Antoni Samso estén aquest ordre a qualsevol sacerdot exterior a la cura:

“no admeta en sa iglesia, predicador, confessor, capella, ni questor, pera predicar, confessar, ni aquestar sens llicentia del dit capitol o de son vicari general ni predicar sino és en català.”⁷²¹

Els registres parroquials no poden donar compte de la popularitat dels predicadors als pobles Lluís Prunet demana en el seu testament que sigui donada una mesura de blat al predicador de Monserrat “quant passara per quem fass o dir un cantar.”⁷²²

El llibre de l'Obra a Baho i a Pesillà de la Ribera, el llibre de la Confraria del Roser a Pesillà, noten la presència del predicador un dia de festa.

A Pesillà de la Ribera, la Confraria del Roser els crida per la festa de la Fundació, el dia dels Sants Innocents, per la festa del Roser de maig, per la festa de la nativitat de la Verge, per Tots Sants, a quaresme per les quaranta hores.

El llibre de l'Obra indica el perquè de les despeses i les caritats donades, a Baho, sis lliures de caritat són pagades al predicador per la festa major de Sant Vicens del 1718.

A Pesillà de la Ribera es nota en el llibre de la Confraria del Roser:

“Per lo guasto del dinar del predicador lo dia de la festa, 2 lliures”

“A Antoni Sabardell per portar la cabalcadura al predicador y tornarlo a cercar 3 reals.”⁷²³

Els vicaris

La cura de Sant Esteve del Monestir quan s'obra el registre parroquial no té rector, funciona sota de l'autoritat d'un vicari.

“ad ministrat lo sagrament lo reverent Martí Fillols vicary.”⁷²⁴

Salvador Azemar quan pren possessió de la cura, el 27/02/1667, indica la seua funció de “vicari perpetuo,” serà anomenat rector el 1669 ; és molt probable que el primer rector instal·lat a Sant Esteve sigui Salvador Azemar.⁷²⁵

L'existència d'una vicaria va en el sentit d'aquesta hipòtesi, Joseph Juallar, al curs de la seua visita pastoral demana als obrers “que fasan reparar la casa de la vicaria que en ella puga lo dit vicari commodament viure.”

⁷¹⁸ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi 38, visites pastorals, (02/04/1659).

⁷¹⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi 38, visites pastorals, (17/02/1664).

⁷²⁰ A.D.P.O, 16J20, (08/11/1636).

⁷²¹ A.D.P.O, 15J20, (25 /03/ 1638).

⁷²² A.D.P.O, 3E1 /5837, (04/12/1634)

⁷²³ A.D.P.O, 114 EDT107, (23/10/1651).

⁷²⁴ A.D.P.O, Registre parroquial de Sant Esteve del Monestir, 5Mi 570, (27/09/1665).

⁷²⁵ A.D.P.O, Registre parroquial de Sant Esteve del Monestir, 5Mi 570, (17/07/1669).

Cada cura és un cas particular, no hi ha homogeneïtat tant en el propi funcionament de la cura tot al llarg del segle com en el funcionament d'una cura a una altra. El nombre d'habitants no intervé en la nomenació la nomenació d'un rector ; fins el 1669, la parròquia petita de Sant Esteve del Monestir i fins el 1640, la parròquia important de Pesillà de la Ribera no tenen rector.

Llevat de la cura de Pesillà de la Ribera on oficia una comunitat de beneficiats, a les quatre altres parròquies es nota la presència de curats auxiliars uns dels quals assumeixen una funció definida, un curat-economista, un presbiter, serveixen l'ofici, assisteixen i substitueixen el rector o el vicari en cas d'absència.

A Cornellà de la Ribera el curat economista Joan Trinxet assegura el reemplaçament del rector Gaspar Deuder, difunt, fins la presa de funció del rector Joan Gispert.⁷²⁶

Andreu Paleta, presbiter, present al moment de la recepció de la relíquia de Santa Agata a Cornellà de la Ribera és absent del registre.⁷²⁷

Cada nomenació d'un curat és un cas particular:

A Cornellà de la Ribera es nota la unitat entre la societat civil i la cosa religiosa pel que fa la nominació del curat Pere Isarn, originari de la Torre de França ; han intervingut els cònsols, sota "llicència de paraula" donada per Sebastià Garriga, canonge de l'església d'Elna.

"Fonch permès als cònsols del dit lloch qui aleshores eren de condeutar en capellà del dit lloch de Cornellà al dit reverent Pere Isarn"⁷²⁸

En una cura administrada per un rector el vicari és l'auxiliar del rector. A Baho, Fra Pedro de Puigmari y Funes, abat de Sant Miquel de Cuixà, reprotxa uns abusos de poder per part del rector i detalla una de les missions més importants confiades als rectors, l'ajut espiritual als moribunds.

"com alguns rectors si tenen vicari curat se ascusan administrar los sacraments per sas personas fent ho fer tot al vicari per so manan que també als fasen per si y en particular hoir confessions y aportar lo santíssim sacrament als malals y ajudar los aben morir."⁷²⁹

Els domers

El diccionari eclesiàstic dona la definició següent de terme domer:

"nom que rebia el qui tenia el càrrec eclesiàstic anomenat de la doma o domeria existent en algunes esglésies catedrals o col·legiates i que hom solia exercir alternant-lo entre diversos clergues cadascun durant una setmana o hebdomada, terme llatí del qual deriva el mot".

Al segle XVII el domer assumeix les seues funcions al si d'una cura doble. En els registres parroquials de les cinc parròquies l'estatut de domer concerneix sempre clergues d'esglésies forasteres:

"jo Antoni Ponsic, prevere y domer de la iglésia de Millas."⁷³⁰

"Lo senyor Andreu Morer, student en theologia y domer de Vernet."⁷³¹

"jo Luís Bayxera, prevere y domer del lloch de Bages."⁷³²

"Jo Joseph Altissen prevere en drets doctor, domer de la iglésia parrochial del lloch de Sant Feliu de Vall.⁷³³

⁷²⁶A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi 154. (29/08/1699-07/04/1700).

⁷²⁷A.D.P.O, H220, (19/04/1664).

⁷²⁸A.D.P.O, G 774, (10/03/0663).

⁷²⁹A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, visita pastoral, (25/09/1645).

⁷³⁰A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (02/06/1619).

⁷³¹A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (05/04/1622).

⁷³²A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (12/02/1658).

Michel Brunet nota l'origen pre-tridentí de les cures dobles.⁷³⁴ Hom s'adona que es tracta d'un estatut i d'un funcionament parroquial bastant escampat.

L'alternança del treball a la cura permetia l'activitat de confessor, Anton Gallart, indica domers confessors, demana en el cartell d'una visita pastoral a Sant Esteve del Monestir,

“als curats y domers confessors confessaran en dita villa no prenguan diners en las confessions.”⁷³⁵

El funcionament tripartit de la cura de Pesillà de la Ribera és singular, no hi ha alternança en el funcionament, cap rector no es declara ni firma ni una sola acta del 1580 fins el 1640. Els conflictes entre el rector i la communitat de beneficiats de l'església Sant Pere i Sant Feliu obliguen a precisar un espai temps de precaució pel que fa les informacions, Raphel Bordoncle és el primer rector declarat en les actes de baptismes.”⁷³⁶

L'administració tripartida de la cura s'atesta en el títol del llibre de baptismes : “libre de bateix de la iglésia parroquial de Sant Feliu de la vila de Pesillà en lo trienni de la cura de mossen Boer, Carbonell y mossen Casanova scomensant en lo mes de setembre 1608.”

La participació dels curats Pere Boer, Monserrat Carbonell i Monserrat Casanova a les reunions d'extracció dels càrrecs dels beneficiats de la comunitat indica una cura vinculada a la comunitat dels beneficiats.

Els rectors

El rector té la responsabilitat de l'església i de la parròquia com ho indica el rector Gaspar Deuder, “Jo, Gaspar Deuder, prevere, rector del present lloch de Cornellà de la Ribera, patró o titular, de la parroquial iglésia Sant Marty.”⁷³⁷

Al segle XVII la nominació dels rectors no és homogènia:

A Cornellà de la Ribera i a Pesillà de la Ribera el rector és en un primer temps, designat per l'abat de l'abadia de la Grasse i després entronitzat pel bisbe d'Elna-Perpinyà.

A la mort del rector Francisco Loude, Antoni Bonaventura Cornellà, sotadiaca i beneficiat de l'església de Sant Joan de Perpinyà, és anomenat rector de Cornellà de la Ribera per “Fra Dom Joseph Gautier, prior del capítol, la seu abacial vacant”. Per carta farà personalment la demanda al bisbe d'Elna de la “institució de la cura.”⁷³⁸

A Vilanova de la Ribera, l'abat de l'església Nostra Senyora de la Real anomena el rector.

Els rectors de Baho són dependents de l'abat de Sant Miquel de Cuixà.

Uns curats economos accedeixen a la funció de rector a la parròquia mateixa. Joseph Veringer aconomo” assegura la transició del càrrec vacant del rector i declara el seu títol de rector cinc mesos després de la darrera acta escrita pel rector Sebastià Junsi.⁷³⁹

Michel Brunet esmenta la pràctica de la *resignatio in favorem*:

“âgés ou malades, ils se retirent en presentant un candidat à leur prope succession, moyenant parfois la constitution d'une petite rente ou un échange de bénéfice. L'évêque est dans ce cas presque tenu d'entériner ce choix dans la mesure où l'impetrant présente les qualités requises.”⁷⁴⁰

⁷³³ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (12/04/1665).

⁷³⁴ Brunet, M., *Le Roussillon face à la Revolution Française* Perpignan, 1989, Editorial, El Trabucaire, p. 20.

⁷³⁵ A.D. P.O, 16 J 22, (15/12/1610).

⁷³⁶ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (19/02/1640).

⁷³⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (25/07/1699).

⁷³⁸ A.D.P.O, G774, (09/12/1730).

⁷³⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi 38, (03/05/ 1652-21/07/1652-02/10/1652).

⁷⁴⁰ Brunet, M., *Le Roussillon face à la Révolution Française*, Perpinyà, Editorial, El Trabucaire, Perpinyà, p.19.

Un cas particular de resignació in favorem és portat pel registre parroquial de Baho a final de segle XVIII, concernint la presa de possessió de la cura pel rector Barthomeu Galart “lo qual prengué dita cura a pentió al dit molt reverent Thomas Pons donant-ly 300 lliures tots los anys de pentió sa vida durant.”⁷⁴¹

Les cerimònies d'establiment dels rectors se semblen, Àngel Domènech a Vilanova de la Ribera,⁷⁴² pren possessió dels dos llocs privilegiats del culte, l'altar major amb l'apropiació simbòlica dels instruments de la celebració de la missa, tovalla, missal, esquella i les fonts baptismals

A Baho, Fra Pedro de Puigmari y Funes, abat de Sant Miquel de Cuixà, aclareix les funcions del rector:

“ministrant los sacraments...selebrant los officis divinals...visitant los malalts...aconsolant los que són pobres...ajudant los aben morir...donant los bon exempla....edificant ab la santa vida y exercici de virtuts y exempla de obras de caritat. ”

La mobilitat dels rectors es llegeix en terme de promoció. Uns rectors accedeixen a la funció superior de canonge, uns rectors canvien de parròquia.

Els rectors els quals han accedit a la funció superior de canonge són eixits de famílies de “dignitat.”

Jaume Beda, rector de Cornellà de la Ribera, és el nebot d'Antoni de Generés, senyor de Sant Esteve del Monestir, és indicat canonge de l'església d'Elna.

Jaume Beda

Rector de Cornellà de la Ribera, després canonge de l'església d'Elna.

Primera acta: 02/05/1642

Última acta: 18/12/1646

Testament: 16/06/1652⁷⁴³

Natural de Canet.

Avis materns: Ferran Generés i Margarida Hitie.

Pares: Francesch Beda, negociant de Canet i Montserrat Generes i Hitie

Germana: Eularia (casada amb Jaume Boria, pagès de Canet),

Cosí germà seu: Domingo de Generes y Pasqual, senyor de Sant Esteve.

Andreu Esteve és el fillastre d'Isidro Dalmau, burgès honrat i batlle de Perpinyà, després de la funció de rector de la cura de Cornellà, assumeix el càrrec de canonge de l'església de la Real.

Andreu Esteve

Rector de Cornellà de la Ribera, Canonge d'Elna⁷⁴⁴

Primera acta: 29/03/1675

Última acta: 23/06/1692

Testament: 16/06/1652⁷⁴⁵

⁷⁴¹A.D.P.O ; Registre parroquial de Baho ; 5Mi 38 ; (22/11/1770).

⁷⁴²A.D.P.O, G 907, (10/10/1598).

⁷⁴³A.D.P.O, 3E1/4247.

⁷⁴⁴A.D.P.O, 1E 283, (14/02/1686).

⁷⁴⁵A.D.P.O, 1E 349.

Mare: Maria Dalmau, muller d'Isidro Dalmau, burgès honrat i batlle de Perpinyà.

Sebastià Ferriol és eixit de dues famílies de notaris tant per la branca patern, Ferriol com per la branca matern, Llamby y Mauri ; és indicat canonge de l'església d'Elna.

Sebastià Ferriol

Càrrec: rector de Vilanova de la Ribera i després canonge d'Elna.⁷⁴⁶

Primera acta: 23/04/1678

Última acta: 15/02/1684

Eixit d'una família molt estesa de notaris:

Avis:

Antoni Ferriol, pagès de Sant Feliu d'Avall, i Gràcia Concas.

Pares:

Thomas Ferriol, notari, i Bàrbara

Germà del notari Hyacinto Ferriol, cunyat dels notaris Joseph Llembi i Thomas Canta⁷⁴⁷

Uns rectors canvien de cura, el motiu no es declara,

Montserrat Casanova integra la cura de Pesillà de la Ribera amb la funció de curat, inferiora al càrrec de rector de Vilanova de la Ribera.

Montserrat Casanovas

Rector de Vilanova de la Ribera

Primera acta: 05/03/1595

Última acta: 18/02/1596

Curat a Pesillà de la Ribera:

Primera acta: 29/09/1608 ,

Última acta: 23/04/1614

Testament: 09/09/1614⁷⁴⁸

Defunció: 09/11/1614

Fill de Joan Casanovas d'Illa.

Parent per aliança amb el rector Pere Breto.⁷⁴⁹

És un rector erudit, l'inventari de la seua biblioteca porta diset llibres i dos calendaris, cinc llibres en llatí, onze llibres en català i un llibre en castellà.⁷⁵⁰

⁷⁴⁶ A.D.P.O, 1E360.

⁷⁴⁷ A.D.P.O, 1E 480, (17/08/1678).

⁷⁴⁸ A.D.P.O, 3E2/246.

⁷⁴⁹ A.D.P.O, 3E1/3955.

⁷⁵⁰ A.D.P.O, 3E1/3955, (14/11/1614).

Conflictes al si de la cura de Pesillà de la Ribera podrien explicar el canviament de cura de Rafel Bordoncle.

Rafel Bordoncle

Càrrecs a Pesillà de la Ribera:

Prevere i beneficiat de l'església de Sant Joan de Perpinyà: 14/06/1637

Prevere i vicari: 17/07/1637

Rector: 19/02/1639

Primera acta: 14061637

Última acta: 28/10/1642

Càrrec a Vilanova de la Ribera

Rector i obrer major de Vilanova de la Ribera.

Primera acta: 31/07/1645

Última acta: 25/09/1653

19/04/1644: Comanda una creu de plata similar a la creu de Nefiach amb un "cristall al mitg del creuheu."

23/10/1647: Amb Bernat del Casso, cònsol en cap i Pere Àngel Gadava obrer, comanda a Llatser Tremulles el retaule de l'altar major sota invocació de Sant Joan Evangelista.

23/04/1648: Amb Simon Marrasser, rector del Voló i Pere Martret, pagès, comanda el retaule de Nostra Senyora del Roser semblant al retaule de Baho.⁷⁵¹

Testament: 15/12/1653.

Designa dos llocs d'enterrament "en la iglésia de Sant Joan en la tomba ha hont son enterrats los meus, ... en la iglésia o cementiri del lloch ha hont moriré." ⁷⁵²

La casa de Rafel Bordoncle és situada, parròquia de Sant Joan, Plaça de Na Viladarga.⁷⁵³

Els curats Pere Breto, Jacinto Baixet, Joan de la Garriga oficiaven a Pesillà abans d'accedir al càrrec de rector a Cornellà de la Ribera.

Hyacinto Baixet

Prevere economo de Pesillà de la Ribera.

Primera acta: 18/07/1645

Última acta: 28/03/1646

Rector de Cornellà de la Ribera.

Primera acta: 11/01/1647

Última acta: 03/07/1672

Testament: 09/04/1654⁷⁵⁴

Litigi amb el batlle Antoni Auter, després de la premsió per la Universitat "d'unes carregues de vi i d'una suma de blat" pel regiment dels Joves.⁷⁵⁵

Natural de Sant Feliu de Vall.

Germà: Jaume Baixet.⁷⁵⁶

Nebot: Hyacinto Baixet, fill d'Andreu Baixet.⁷⁵⁷

⁷⁵¹A.D.P.O, G907.

⁷⁵²A.D.P.O, 3E1/5562.

⁷⁵³A.D.P.O, 3E1/5565, (18/08/1647).

⁷⁵⁴A.D.P.O, 3E1/6536.

⁷⁵⁵A.D.P.O, H 220, (21/07/1654).

⁷⁵⁶A.D.P.O, 3E1/6533, (03/11/1674).

⁷⁵⁷A.D.P.O, 3E1 6536, (09/04/1654).

Pere Breto y Costa
 Curat a Pesillà de la Ribera (1620-1621).
 Rector de Cornellà de la Ribera (1621-1640).
 Primera acta: 02/11 /1621
 Última acta: 06/08/1639
 Testament: 23/01/1631
 Demana a ser enterrat “dintra de la iglésia del lloc o vila de hont morire.”⁷⁵⁸
 30/11/1640: mor dos mesos després de l’incendi de l’església.
 Compra tres camps a Antoni Rovallo.⁷⁵⁹

Galderich Breto, germà seu és indicat cirurgia a Pesillà de la Ribera.⁷⁶⁰
 Gaspar Breto, nebot seu, és casat amb Margarida Montaner, neboda d’Antoni Prunet.⁷⁶¹

La mobilitat dels rectors es llegeix en les relacions de servei amb una altra església. Es nota que les actes són portades pel registre parroquial de Vilanova.

Els rectors de Vilanova de la Ribera es desplacen per a un baptisme o un enterrament a la petita església del Castell de Santa Eugènia ; el pas de Santa Eugènia sobre la Tet permet relacions fàcils entre les dues esglésies.

Rafel Bordoncle precisa:

“de llicència del reverent Joseph Sentenach, prevere y beneficiat de Sant Joan, servint lo Mas de Santa Eugènia.”⁷⁶²

La mobilitat dels rectors es llegeix en les relacions de convivialitat entre rectors de parròquies veïnes. Els rectors se substitueixen, la malaltia és el motiu d’absències més declarat.

“fonch administrat lo sagrament per mi Angel Domenech, prevere y rector de Vilanova de la Ribera, per estar lo senyor rector malalt.”⁷⁶³

Un rector, padrí de baptisme, no pot celebrar el baptisme del fillol seu o de la fillola seua, confia la celebració del sagrament a un altre rector.

“padrí, lo reverent Joseph Beringer, prevere y rector de Baho ...y administra lo sagrament de ma llicentia, lo reverent Rafel Loreta, prevere y rector de Vilanova de la Ribera.”⁷⁶⁴

Sembla que els intercanvis de serveis entre rectors de parròquies veïnes responguin a un torn establert, ho deixa a pensar, la carta escrita pel rector Francisco Gassias de Sant Esteve del Monestir destinada al rector de Pesillà de la Ribera:

“Senyor rector vuy jo transportat en esta sa parròquia per saludarlo y offrirli tots mos serveys y dirli que v.s.m. es lo terser cridat a ma parroquia si vol tenir eixa bondat, jo fare lo mateix.”⁷⁶⁵

⁷⁵⁸ A.D.P.O, G774.

⁷⁵⁹ A.D.P.O, 3E1/6988.

⁷⁶⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (03/12/1620).

⁷⁶¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (26/02/1646).

⁷⁶² A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (06/06/1650).

⁷⁶³ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (21/01/1607).

⁷⁶⁴ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (11/10/1661).

⁷⁶⁵ A.D.P.O, 114EDT107, no datat.

Assisteixen a l' enterrament d'un rector veí,

El rector Jacinto Baixet desitja en el seu testament que pel seu enterrament i la missa de les honres assisteixin “tots los preveres ques trobaran en lo present lloch de Cornellà, de Millas, de Sant Feliu de Mont y devall.”⁷⁶⁶

A l'enterrament del rector de Baho, Joseph Cabaner i Gacias, s'han desplaçats els tres rectors veïns, el rector Mandil del Soler, el rector Azemar de Sant Esteve del Monestir i el rector Berta de Vilanova de la Ribera.⁷⁶⁷

4.2.2.4. La immigració

Indicaré com a persona immigrada, segons l'únic criteri geogràfic d'enregistrament dels rectors en els registres parroquials, al segle XVII, tota persona declarada de provinença altra que Catalunya, sense consideració del Tractat dels Pirineus i del canviament de monarquia.

La paraula “gavatx-gavatxa,”⁷⁶⁸ la qual indica més especialment una persona vinguda del nord, enllà de la Ratlla de França, s'observa rarament en els registres parroquials.⁷⁶⁹ Es nota un cas aïllat donat per a informació o com a suplement d'identitat,

“mori una pobra dona gavatja.”⁷⁷⁰

Les dues nomenacions següents no són definides, poden representar tant un cognom com un sobrenom:

“mori Joan Amoros àlias gabatjo ;”⁷⁷¹

“Joan Lo Gavatxio” amb l'esment “gavatxona” al marge de l'acta.⁷⁷²

Segons l'observança de l'Església aquesta paraula, a l'igual dels sobrenoms i dels renecs, no s'utilitza, es considera com a vector de càstigs collectius divins i passible de presó.

Tot al llarg del segle XVII hi ha continuïtat en l'escriptura de la provinença de les persones, el Tractat dels Pirineus i el canvi de monarquia són sense influència sobre la indicació de les procedències. El rector Cabaner y Gassias de Baho declara en la portada del registre “Regnant lo cristianíssim, glorióssim Lluís XIV rey de Fransa y de Navarra,”⁷⁷³ i continua, fent sempre servir l'esment “Regne de França.”

Les expressions Regna de França i “nació francesa” donen una provinença i no el lloc precís del qual és originària la persona : “Joan Bonet del Regna de França.”⁷⁷⁴ “Joan Sabayre, francès de nació”⁷⁷⁵

Els termes “regne, terra, país, província,” apareixen com a intercanviables:

- “Joan Vidal brasser y Barthomeba Vidal tots de la terra de Fransa.”⁷⁷⁶

- “Gros Miquel, terra de Conflent,”⁷⁷⁷

- “Frances, mestre paroler del país de Gascunya, en França.”⁷⁷⁸

⁷⁶⁶ A.D.P.O, G774, (4/16/1674).

⁷⁶⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi 38, (11/09/1703).

⁷⁶⁸ Bruguera i Talleda, J., *Diccionari etimològic*, Barcelona, 1996, Enciclopèdia catalana.

⁷⁶⁹ “Gavatx, és un mot comú amb formes de l'occità (gavach) i de parlars francoprovençals i nord-italians.

⁷⁷⁰ El nombre d'ocurrències no supera cinc.

⁷⁷¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi 460, (29/01/1645).

⁷⁷² A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi 460, (18/02/1642).

⁷⁷³ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi 460, (18/05/1617).

⁷⁷⁴ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi 38, (01/01/1686).

⁷⁷⁵ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi 460, (21/05/1679).

⁷⁷⁶ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (11/04/1677).

⁷⁷⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (06/05/1666).

⁷⁷⁸ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (16/03/1633).

⁷⁷⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (30/04/1710).

- “Arnau Granier del lloch de Montestruch, de la província de Gascunya.”⁷⁷⁹

El temps passat al poble és dit com si fos un criteri integrador,

- “Joan Dutras, fadri, els pares del qual són originaris de Fossa “ avie molts anys que habitava en lo present lloch.”⁷⁸⁰

- “Delphine Berniola filla de Pere Berniola y de Joanna Rotllant, conjuges, defunts, del lloch de Esperesà, bisbat de Alet, ella habitant des de petita minyona en est lloch.”⁷⁸¹

A nivell de l'enregistrament l'esment d'una provenença concerneix una sola persona, una sola vegada, no és una dade identitària que seguirà la persona al llarg de cada enregistrament de sagrament donat ; els fills no la reben en herència nominativa, són enregistrats com a parroquians.

L'origen de Joan Mateu, precisat en l'acta de defunció “del lloch de Pasiols habitant en lo lloch de Sant Esteve,” no es portat en l'acta de matrimoni del fill seu, Bernat Mateu, escrita dos mesos després.⁷⁸²

La designació “estranger” correspon a un buit d'identificació, s'observa en unes poques actes de defunció, “Margarida filla natural tan solament de pares strangers en part masculina e femenina,” l'esment “strangers” és portat al marge de l'acta.⁷⁸³

A nivell del funcionament de la comunitat eclesiàstica de Pesillà de la Ribera, la designació “estranger” agafa sentit diferenciador en termes de drets.

- Se demana un dret de quaranta reals per enterrar Joan Antoni Carrera, sastre de Perpinyà, refugiat a Pesillà de la Ribera, durant la peste del 1631, “per ser dit Carrera segons estranger,”⁷⁸⁴ en aquest cas l'estranger designat és un foraster.

- Per a la defensa d'un privilegi, reivindica la prioritat pesillanenca quan es tracta de postular un benefici lliure.

Francesch Mifra, síndic de la comunitat dels beneficiats, protesta vigorosament pel que fa una atribució de benefici a un “estranger,” en aquest cas, un foraster molt pròxim, Anthoni Prunet, natural de Cornellà de la Ribera, patrocinat, pels cònsols de Pesillà. Avança la voluntat del fundador del benefici “que fos presentat fill originari de dit lloch de Pesillà” i acusa les autoritats de “voler llevar lo pa als fills y donar lo als estranys.”⁷⁸⁵

El terme estranger, en aquest cas, és portador de tancament i de violència, l'estranger es considera com un enemic que se combat.

- A nivell de les institucions civils, a Pesillà de la Ribera, l'apel·lació “fill d'estranger” s'acompanya d'inegibilitat pel que fa el càrrec de cònsol.

- El consell general anul·la l'elecció d'Antoni Danis després que veus s'hagin alçades per a “infamia ...perquè era fill d'estranger y en la present universitat és conscient que ningú fill de francès sie cònsol.”⁷⁸⁶

Antoni Perramon s'oposa a l'elecció d'Antoni Domenjo com a cònsol segon:

“que era en gran vilipendi y derogatio de privilegis antichs que ningun fill de stranger no podie gosar de tal prerogativa.”⁷⁸⁷

⁷⁷⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (21/04/1654).

⁷⁸⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (20/07/1693).

⁷⁸¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (06/11/1704).

⁷⁸² A.D.P.O, Registre parroquial de Sant Esteve del Monestir, 5Mi 570, 27/04/1686 i 04/06/1686).

⁷⁸³ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (18/03/1628).

⁷⁸⁴ A.D.P.O, 3E1/5835, (21/02/1632).

⁷⁸⁵ A.D.P.O, 3E1/5848, (11/10/1646).

⁷⁸⁶ A.D.P.O, 1E 398, (29/10/1628).

⁷⁸⁷ A.D.P.O, 1E 398, (30/10/1633).

A Pesillà de la Ribera, senyoria de l'abadia occitana de Lagrasse, en presència del camarer representant l'abat i del batlle elegit per l'abat, representant els interessos de l'abadia, són descartats de les funcions de cònsols homes d'origen occità o de la Resta de França. L'exclusivitat parroquiana, revela en aquest cas particular de la votació dels cònsols, la força d'un poder parroquià.

Una població fronterera de contacte a Cornellà i a Pesillà

La frontera del Llenguadoc, “la Ratlla de França” és la frontera establerta pel Tractat de Corbeil, entre terres catalanes i terres llenguadocianes, firmada pel rei de França Lluís IX i Jaume I el 1258.

El mapa “carte du Roussillon du Valespir et Partie du Conflent sur laquelle se trouve les frontieres de Catalogne et de Languedoc-1719,”⁷⁸⁸ porta les dues fronteres, la frontera conservada, del Llenguadoc i la frontera dels Pirineus.

La frontera del Llenguadoc s'ha dibuixada amb una línia continua, espessa, és una representació senzilla i contundent d'una frontera paret entre dos països sense realitat sobre el terreny com n'és el cas per totes les fronteres les quals no són termenejades al segle XVII.

Aquest mapa revela clarament la proximitat de la frontera darrera del Puig de Força Real i la facilitat que podien presentar les relacions dels cinc pobles, amb els pobles del Fenolledès.

La frontera del Llenguadoc, concretament, pel fet fronterer d'aquests dos pobles no separa els homes ; els camins van al Reialme de França, el Camí de Cornellà de la Ribera a Montner passa pel Collet, entre el Puig de Força-Real i el pujol de les Teixoneres ; al Camí de Cornellà de la Ribera a Estagell i a Montner i al nivell dels Quatre Camins, passat el còrrec de la Verna, aboquen el Camí de Pesillà a La Torra de França i el Camí de Calça.

La gent camina molt i la gestió del temps al segle XVII és diferent d'avui dia, “ Mon pare de bon matí sen anà a Surnià” explica un testimoni en una enquesta criminal a Cornellà de la Ribera.⁷⁸⁹

Testimoniatsges d'enquestes judicials testifiquen de relacions de comerç,

“que anant de Millas abans de les festes de Pasqua proppassades ab una carrega de oli per aportar en Fransa entre los termens de Caladroe y de Ballestar.”⁷⁹⁰

A Pesillà de la Ribera són detinguts dos marxants francesos,

“Nicolau Paula franses de nació ques diu ser cosi del dit Roig” “que haura uns quinze dies son entrats de Fransa...no se que tingan passaport ni llicència ...y que anaven commercant y comprant llanes y pells.”⁷⁹¹

El català i l'occità són dues llengües romàniques, la llengua occitana no isola, hi ha afinitat lingüística, no hi ha problemes de comprensió. Es pot pensar que la llengua i les relacions familiars optimitzaven les condicions d'integració. El recompte següent porta el nombre de persones “immigrades” presents en la totalitat de les actes dels tres sagraments al segle XVII ; són diferenciats els dos gèneres. Sol el volum de les actes es considera, uns recomptes amb xifres massa petites no són significatius.

	Defuncions	Matrimonis	Baptismes	Totals
Homes	37	63	86	186
Dones	12	27	23	62
Total	49	90	109	248

⁷⁸⁸1719, GE A1065, Paris, Bibliothèque Nationale de France, Boulevard Richelieu, Paris.

⁷⁸⁹A.D.P.O, E1/5835, (10/09/1688).

⁷⁹⁰A.D.P.O, H221, (23/04/1605).

⁷⁹¹A.D.P.O, H221, (01/02/1632).

Si es considera el conjunt de les cinc parròquies:

Les persones immigrades són majoritàriament masculines, 186/248 sigui el 75% de les persones immigrades i intervenen majoritàriament en les actes de baptismes.

Els nombres no massa allunyats dels matrimonis i dels baptismes, confirmats per un nombre de defuncions inferior de gairebé la meitat indiquen una immigració instal·lada, jova, casada a la parròquia amb infants nascuts a la parròquia.

El recompte següent indica la provinença de les persones immigrades al segle XVII, portades per les actes.

	Baho	Cornellà de la Ribera	Pesillà de la Ribera	Sant Esteve del Monestir	Vilanova de la Ribera	Total
Alet	12	43	21	3	13	92
Carcassonne	1	/	/	/	/	1
Mirepeix	/	1	3	2	2	8
Montpellier	/	1	/	/	/	1
Narbonne	5	5	9	5	9	33
Pamiers	1	1	4	/	2	8
Regne de França	6	42	36	2	17	103
Rius	/	2	/	/	/	2

La designació Regne de França, 103/248 sigui 41,53% del total de les procedències oculta una proporció important de les provinences.

Tret d'aquesta designació, l'àrea geogràfica de les procedències és reduïda ; les provinences més indicades són les diòcesis més properes, la diòcesi d'Alet, 37,1% i la diòcesi de Narbona 13,31 %.

El recompte següent indica el nombre d'homes i de dones immigrants a Cornellà de la Ribera al segle XVII segons la diòcesi d'origen.⁷⁹²

Bisbat o país	Homes	Dones
Regne de França	10	2
Alet	23 (La Torre de França : 13)	7
Narbona	1	1
Montpellier	1	
Total	35	10

El recompte següent indica el nombre d'homes i de dones immigrants a Pesillà de la Ribera, al segle XVII segons la diòcesi d'origen.

Bisbat o país	Homes	Dones
Regne de França	14	3
Alet	10 tots de La Torre de França	4 (de La Torre de França : 3)
Pamiers	2	

⁷⁹² Els recomptes de Baho, Sant Esteve del Monestir i Vilanova de la Ribera no són significatius.

Narbona	5	1
Total	27	6

Es tracta als dos pobles, dels quals és important el deficit demogràfic de la pesta, d'una immigració a partir dels anys 1660, de període més estable.

El flux migratori originari de La Torre de França és remarcable, representa :

- a Cornellà de la Ribera el 44,44% del total de les persones immigrades i pel que fa els homes el 37,14% de la immigració masculina.

- a Pesillà de la Ribera el 39,39 % del total de les persones immigrades i pel que fa els homes el 37,04% de la immigració masculina.

És una immigració de veïnatge, viscuda segons una certa normalitat perquè s'esborri el determinatiu "de França"; beneficia de facilitat de comunicacions ; pel Camí de Montner o pel camí d'Estagell es pot fer un anar i tornar de La Torre de França en una jornada. Es tracta d'una població de mà d'obra, instal·lada, jova, que fa soca al poble, la presència de la qual té un efecte atractiu per a persones de La Torre de França per a feines de temporada.

4.2.2.3. Ocupacions dels immigrants.

A Cornellà de la Ribera dos mestres forasters teulers s'estableixen definitivament, la teuleria perteny a l'Obra i s'arrenda a l'encant.⁷⁹³

Nadal Fabra, "tauler de Tararach, bisbat de Alet, habitant a Cornellà de la Ribera,"⁷⁹⁴ i Jaume Fabra, "mestre tauler, fadri de Tararach, habitant a Cornellà,"⁷⁹⁵ possiblement germans, són indicats a partir del 1686 i fan soca al poble. Se casen i tenen descendència a Cornellà.

Nadal Fabra "viudo de Tararach habitant a Cornellà," vidu de Anna, se casa amb Joana Borrell "viuda de Cornellà."⁷⁹⁶

Jaume Fabra se casa amb Anna Maria Rosas de Cornellà ; ⁷⁹⁷ "tauler de alguns setanta anys" és enterrat a Cornellà.

El recompte següent indica el nombre de persones immigrades concernides per uns oficis i ocupacions persones immigrades.

	Baho	Cornellà de la Ribera	Pesillà de la Ribera	Sant Esteve del Monestir	Vilanova de la Ribera
Pagesos	0/25	0/74	0/112	0/29	0/28
Bracers	1/43	6/196	2/122	1/49	0/63
Hortolans	0/11	0/1	0/5	/	0/1
Mossos	1/4	0/11	0/24	/	0/28
Pastors	0/4	5/27	2/27	0/8	1/37
Mestres	0/56	4/117	3/129	0/16	1/58
Botiguers	0/6	2/5	1/7	0/10	0/1
Total	2/149	17/431	8/426	1/112	2/216

⁷⁹³ A Cornellà de la Ribera, el topònim " El Fortuler" ha guardat el record de la teuleria ; forns varen ser descoberts al curs d'unes obres el 1996 a un marge de l'agulla El Cabirà.

⁷⁹⁴ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (13/09/1687).

⁷⁹⁵ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (31/12/1692).

⁷⁹⁶ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, defunció de Anna, (13/09/1687), casament (01/01/1688).

⁷⁹⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (31/12/1692-14/05/1738).

En aquesta taula domina la estabilitat real segons regles fortes d'herència pel que fa la categoria dels pagesos.

Les persones immigrades que pertanyen a aquestes categories laborals indicades, són poques, les persones immigrades venen per treballs de temporada, per treballs no especialitzats i es pot fer que no participin a un sagrament.

Tanmateix a un nivell de treball especialitzat i visible s'encontren unes persones estrangeres, Arnaut Delunca, originari d'Ansinyà, és porter i fosser a Cornellà de la Ribera.⁷⁹⁸

Pau Baringer "bracer de Castramansa" és bracer i fosser.⁷⁹⁹

Joan Pere Vidal originari és mestre de minyons i cirurgià a Cornellà de la Ribera⁸⁰⁰

Francesch Tosin, cirurgià a Pesillà de la Ribera és originari del "lloch de Biumes"⁸⁰¹

Uns mestres "estrangers" s'estableixen definitivament a la parròquia.

A Cornellà de la Ribera,

Joan Malet, "carnicer de Bellestà, habitant en Cornellà,"⁸⁰²s'installa definitivament. El seu fill, Francès Malet, també carnicer, se casa amb Tharesa Paleta.

4.2.2.4. Comportaments matrimonials dels immigrants

Nuvis i núvies forasteres de la resta de França

Uns matrimonis fixen uns nuclis eixits de la emigració. Vilanova de la Ribera ha produït un efecte atractiu en terme d'immigració per persones originàries de Solages de la diòcesi de Narbona. Es noten al segle XVII, els patrònims originaris de Solages, Cap Ruj, Dalupi, Guisar, Tixera, Fabra, Batlle.

Les actes de matrimonis indiquen relacions d'amistat i d'aliança ; al casament de Bartomeu Dalupi i de Anna Guisart, apareixen 4 patrònims de persones de Solages.

"entre Bartomeu Dalupi, viudo del lloch de Solages, diòcesi Narbonen, de edat de 28 anys de una part y de altra ab Anna Guisart, donzella, de edat de 28 anys, filla de mestre Bernat Guisart, sastre, y vivint y de Maria conjuges diffunta, del lloch de Solages ...y son Bernat Guisart, sastre, Bartomeu Dalupi, ostaler, Ignati Fabra y Antoni Batlle, pairer, tots de Solages"⁸⁰³

No es remarca un comportament matrimonial de comunitat, Barthomeu Dalupi se casa amb una parroquiana i vidu es torna a casar amb una persona eixida de la immigració. De tota manera tal comportament seria difícilment observable pel que fa un flux migratori essencialment masculí.

Al segle XVII la família Dalupi ha fet soca al poble a partir de la primera generació Pierris Dalupi i Margot. Dos fills i una filla són indicats.

08/05/1685: defunció de Joan Dalupi, mosso.

14/06/1693: matrimoni de Joana Dalupi amb Pau Huet habitant al mas d'en Blanch Ribera, fill de Climens Huet i de Joana conjuges del lloch de Mon Fort diòcesis de Alet"

01/05/1697: matrimoni de Barthomeu Dalupi amb Maria Putu, parroquiana.

⁷⁹⁸ A.D.P.O, Registre paroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (20/10/1695).

⁷⁹⁹ A.D.P.O, Registre paroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (20/11/1667).

⁸⁰⁰ A.D.P.O, Registre paroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (10/09/1692).

⁸⁰¹ A.D.P.O, Registre paroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi154, (29/04/1668).

⁸⁰² A.D.P.O, Registre paroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (07/10/1686).

La carnisseria és un escorxador, el carnicer té un ramat, mata i ven talls de carn.

⁸⁰³ A.D.P.O, Registre paroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (02/06/1699).

12/03/1699: defunció de Maria Dalupi.
 02/06/1699: matrimoni de Barthomeu Dalupi amb Anna Guisart, originària de Solages.

El recompte següent indica les tres estructures de procedència des casaments comportant un nuvi o una núvia vídua, al segle XVII a les cinc parròquies:

	Nuvi parroquià	Nuvi “estranger”
Núvia parroquiana	/	62
Núvia “estrangera”	11	14

Els casaments de nuvis estrangers amb núvies parroquianes predominen, representen 71,26 % dels casaments ; els casaments “nuvi “estranger” i “núvia “estrangera” representen 16,09 % dels casaments.

La immigració sobretot masculina afavoreix els casaments “nuvi “estranger” i núvia parroquiana i una integració. La proporció de matrimonis que s’aniran a viure a la parròquia del nuvi pot concernir els estrangers de temporada, es tracta d’una proporció no coneguda.

El recompte següent indica l’origen dels nuvis “estrangers.”

	Alet	Narbona	Mirepeix	Pamiers	Regne de França	Rius
♂	17	6	3	1	31	1
♀	6	3	3	1	7	1

La immigració sobretot masculina explica pocs casaments comportant un o dos nuvis “estrangers.”

L’esment “Regne de França” amaga els orígens precisos. Les persones originàries de la diòcesi d’Alet, més propera del territori de les cinc parròquies, són les més nombroses compte tingut de la imprecisió de la designació “Regne de França.”

4.3. Una població tancada

4.3.1. Proteccions administratives parroquials

4.3.1.1. Designació dels batlles.

El batlle és el representant dels interessos de l’autoritat de tutela, l’abat o el senyor del poble. Perceveix els censos, el delme, exerceix la bassa justícia ... A les quatre parròquies, senyories religioses, l’abat anomena el batlle ; a Baho, el batlle és anomenat per l’abat de l’abadia de Sant Miquel de Cuixà, a Cornellà de la Ribera i a Pesillà de la Ribera per l’abat de l’abadia de Lagrasse, a Vilanova de la Ribera per l’abat de l’església Nostra Senyora de la Real.

François Roig, mercader matriculat de la vila de Perpinyà, residint a Pesillà, nominat batlle per l’arquebisbe de Bordeaux i prebost d’Aquitaine, abat de l’abadia de Lagrasse, presta jurament a Déu i als quatre evangelis:

“procurarà el be, profit i utilitat del senyor i dels comuns i particulars en a qui evitera tot el perjudiciable.”⁸⁰⁴

⁸⁰⁴ A.D.P.O, H221, (30/12/1712).

A Vilanova de la Ribera, l'abat Joseph Masigues de l'església Nostra Senyora de la Real anomena Juan Giralt, batlle, el qual "accepta lo dit càrrech y promet fer bé y lealment son offici."⁸⁰⁵

A Sant Esteve del Monestir, és el senyor del poble i no l'abat de l'abadia de Sant Martí del Canigó el qual anomena el batlle. El canviament de senyor, l'any 1644, no s'acompanya del canviament de batlle, Antoni de Generés, a casa d'Andreu Prats, segons el protocol acostumat de la cerimònia de presa de possessió d'una senyoria, simultàniament, destitueix i designa el mateix batlle,

"revoca de batlla y del offici de batlla de dit lloch y termens de Sant Esteve al dit Andreu Prats y apres en senyal de dita pcessio dit Generés ha creat en batlle de dit castell lloch y termens de Sant Esteve a Andreu Prats."⁸⁰⁶

Durant el període de la confiscació dels bens d'Antoni de Generés, Joseph Pons, religiós de l'orde dels Carmelites Descalsos, economo de l'abadia de Sant Martí del Canigó i el marquès d'Aguilar, senyor recent, al curs de la cerimònia de presa de possessió de Sant Esteve del Monestir designen Miquel Galte, batlle "lo qual ha jurat y acceptat."⁸⁰⁷

Bones relacions entre el poder i l'abadia de Sant Martí del Canigó com ho indica l'homenatge de l'abat Melcior Joan Bernat Soler y Armendaris a Lluís XIII,⁸⁰⁸ han pogut afavorir l'anomenació del batlle conjuntament pels dos senyors, religiós i civil ; el pare Joseph Pons ha estat instituit per real decret, economo de l'abadia de Sant Martí del Canigó.

Sant Mamet fa part d'un poble constituït d'un conjunt de 4 termes indicats en el tractament nominatiu del batlle ; el batlle de Sant Mamet és així declarat en el registre parroquial : "Francisco Fhuell, batlle de Sant Mamet y del Rech de Bernet y del terme de Sant Joan y Mallola y balle general de la comunitat de Sant Joan de Perpinyà."⁸⁰⁹

En l'escriptura de les actes, els rectors notaven la funció de batlle:

- "se enterrà...lo cadaver del honorable Joseph Morat, batlle del lloch de Baho ab assistencia de nou preveres."⁸¹⁰

- "foren testimonis, Antoni Aute, batlle de dit lloch, y Pere Pujol, cònsol."⁸¹¹

A Cornellà de la Ribera Jacinto Gassiot i Sadorni Rocha assumeixen la funció de subbatlla com a substituïts del batlle.⁸¹²

El recompte següent indica el nombre de batlles portats pels registres parroquials al segle XVII, a cada poble, i l'ofici declarat del batlle.⁸¹³ Les dates indicades no corresponen al període d'un mandat, corresponen a les ocurrencies de la funció de batlle en una acta i és possible que uns batlles no hi siguin consignats. Uns mandats de poca durada, com a Baho on tres batlles se succeeixen els tres anys del 1695 al 1698, no afavoreixen la presència d'un batlle a un sagrament.

⁸⁰⁵ A.D.P.O, H14, (21/10/1636).

⁸⁰⁶ A.D.P.O, 1E398, (20/03/1644).

⁸⁰⁷ A.D.P.O, Real Decret. (30/05/1649)

⁸⁰⁸ Philippe Lazerme ha notat aquest homenatge ; Lluís XIII havia manifestat el desitg de posseir una reliquia de Sant Galdéric, l'oferta de l'abat Joan Bernat Soler y Armendaris és "un os radius du corps du Saint Gaudérique."

⁸⁰⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Sant Esteve del Monestir, 5Mi570, (04/06/1686).

⁸¹⁰ A.D.P.O, Registre parroquial Baho, 5Mi38, (09/11/1695).

⁸¹¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (01/01/1686).

⁸¹² A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, Jacinto Gaciot, (26/11/1654, 31/07/1667), Sadorni Rocha, (05/10/1692).

⁸¹³ El cens datat dels batlles designats en els registres parroquials al segle XVII és portat a final d'estudi.⁸¹³

	Baho	Cornellà de la Ribera	Pesillà de la Ribera	Sant Esteve	Sant Mamet	Vilanova de la Ribera	Total
Període	1604- 1700	1611- 1700	1583- 1700				
Batlles	12	15	10	7	1	7	52
Pagesos	10	14	8	7	/	7	46
Altres oficis	No indicat 2	Fuster 1	Notari : 1 Mercader : 3	/	/	/	

4.3.1.1. Batlles pagesos

Són indicats als sis pobles 52 batlles, 46 batlles pagesos. A Baho, a Cornellà de la Ribera, a Sant Esteve del Monestir i a Vilanova de la Ribera, sigui que sigui l'autoritat de tutela, s'elegeix en general un batlle pagès, 43/53 batlles són pagesos. A través de la categoria social dels pagesos es defensa l'economia agrícola i ramadera a cada parròquia i els interessos dels nobles i dels burgesos arrendadors de terres els quals no paguen impostos i no participen directament a les decisions de la universitat.

Els batlles són pagesos benestants, cap altra categoria social no té la possibilitat sense treballar d'assumir les responsabilitats d'aquest càrrec.

A Baho, el batlle Morat pot deixar un temps les seues activitats té 9 “balets.”⁸¹⁴

Es nota a Cornellà de la Ribera, un batlle mestre fuster, Llaurens Castallet, fill de Llorens Castallet, pagès.⁸¹⁵ Llorens Castallet és gendre d'Antoni Auter, aquesta parentat s'ha pogut prendre en compte en la selecció d'aquest batlle. A Pesillà de la Ribera, poble important, pel càrrec de la parròquia en termes de gestió i d'economia, l'abat de l'abadia de la Grasse elegeix batlles fora de la esfera pagesa. Joseph Estrada és notari apostòlic (668-1674) i Miquel Roig (659-1667) és mercader.

Preferència patronímica

En la representació del patrónim del batlle intervenen la composició i l'evolució de les famílies, una família amb fills pot ser més sol·licitada per assumir les responsabilitats de la funció de batlle que una família amb filles.

Pere Cabestany és un pagès benestant, té quatre filles i un únic fill, Francisco. El patrónim Cabestany apareix a l'ocasió d'un sol mandat a Cornellà de la Ribera, al segle XVII.⁸¹⁶

A Baho : sembla que cap batlle no hagi assumit més d'un mandat, un sol batlle, Joseph Morat, mor en les seues funcions.⁸¹⁷

Són indicats els patrònims : Ballo (2), Betlloch (1), Comas (1), Delaris (3), Grillera (2), Murat (2), Sagau (1).

Uns patrònims són més sol·licitats : Ballo (2), Delaris (3), Murat (2).

- A Cornellà de la Ribera es remarca els dos mandats de Francisco Prunet (2) i d'Antoni Auter (2).

Tres representants de tres generacions de la família Prunet són batlles : Honorat Prunet, Antoni Prunet, Francisco Prunet, és el fill d'Antoni Prunet.⁸¹⁸

Es nota dos representants de la família Auter : Andreu Auter és el fill d'Antoni Auter.

Són representats els patrònims : Auter (2), Brau (1), Cabestany (1), Campredon (1), Castallet (1), Compta (1), Prunet (3), Sagi (1), Solera (1), Vivent (1).

⁸¹⁴A.D.P.O, 1C1653, 1686.

⁸¹⁵A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (19/10/1638).

⁸¹⁶A.D.P.O, 3E1/6522, (21/06/1652).

⁸¹⁷A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (09/11/1695).

⁸¹⁸A.D.P.O, 3E1/4069, (29/05/1632).

Martí Solera mor 4 mesos abans de la declaració de l'epidèmia de pesta a l'octubre del 1631 Antoni Brau assumirà les responsabilitats de batlle d'aquest període negre fins la nomenació de Francisco Prunet, el casament del qual durant la quarantena fa pensar que era refugiat a Villellonga de la Salanca.⁸¹⁹

- A Pesillà de la Ribera apareixen els patrònims de batlles:

Albert (1), Boher (1), Cruells (4), Estrada (1), Germa (1), Padrines (1), Roig (3).

Miquel Roig (1), Melchior Roig (1).

Camo Cruells (2) i Simon Cruells (2) asseguren dos mandats.

Melchior Roig i Miquel Roig són pare i fill. El cardinal de la Valeta, abat y camarer de l'abadia de la Grasse anomena Miquel Roig:

“crea en batlle mossèn Miquel Roig de dit lloch de Pesillà atesa la renunciació feta per mossèn Melchior Roig, son pare, de lo office de balla”⁸²⁰

Joseph Estrada, notari apostòlic, batlle, mor en les seues funcions, Simon Cruells li succeeix.⁸²¹

- A Sant Esteve del Monestir apareixen cinc patrònims : Galté (1), March (3), Prats (1), Sagau (1), Sala (1). El patrònim March es nota en tres mandats.

- A Vilanova de la Ribera es nota els patrònims : Marrasser (2), Giralt (1), Arenys (1), Ot alias Balança (1), Balansa (1).

4.3.1.2. Els cònsols

Els dos cònsols són els representants dels parroquians, són elegits cada any per la universitat. En els 5 pobles són en nombre de dos ; el cònsol primer també anomenat cònsol major o cònsol en cap i el cònsol segon o cònsol últim. Les actes porten aquesta designació:

“he batejat ...ha Maria, Theresa, Anna, filla llegítima ; y natural de Francisco Baus, cònsul últim y de Anna moller sua... foren padrins Galderich Pujol cònsul en cap.”⁸²²

No hi ha homogeneïtat en el mode d'elecció anual dels cònsols, conforme als ús i costums, cada parròquia elegeix els dos cònsols a data fixa, segons el seu propi mode de votació.

A Cornellà de la Ribera, la data tradicional del vot “de la vigília o dia de Sant Andreu” s'abandona el 1622 per “lo dia o vespra de la festa de la nativitat del gloriós Sant Joan Baptiste” amb les raons invocades de ser en conformitat amb altres parròquies “perquè en moltes altres parts se fehen.”⁸²³ Aquesta data novella de la Sant Joan de Juny es denunciarà molt més tard com a contrària als usatges de la Sant Andreu per demanar el trencament d'una votació.⁸²⁴

A Pesillà de la Ribera, les reunions tenen lloc a la tarda, “quicun any lo diumenge antes de Tots Sants”⁸²⁵ ; el retard pres pel procurador de l'abadia de la Grasse “hora tarda cerca de les sis hores”⁸²⁶ impedirà aquest dia l'elecció dels cònsols.

A Vilanova de la Ribera l'elecció té lloc l'endemà de la festa major de Sant Joan Evangelista.

⁸¹⁹ A.D.P.O, 3E1/4069, (29/02/1632).

⁸²⁰ A.D.P.O, 3E1/4067, (23/05/1631).

⁸²¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi 460, (22/11/1677).

⁸²² A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (22/11/1677).

⁸²³ A.D.P.O, H220, (24/06/1622).

⁸²⁴ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (07/07/1711).

⁸²⁵ A.D.P.O, H 223, (31/10/1649).

⁸²⁶ A.D.P.O, H 221, (27/10/ 1602).

A Cornellà de la Ribera, la votació nominal té lloc a la sagristia, Antoni Auter ne descriu el protocol,

“Lo batlle y los consols hont allo scrivá sen entraven dins la sacristia y enapres los demes del consell lo hu apres lo altre entraven dins la sacristia y quiscu feia nominació de les persones que trovaven a propòsit per esser consols.”⁸²⁷

A Pesillà de la Ribera, cadascú dels dos consols sortint fa una proposta de successor, els arguments defensats publicament pels oposants a l'elecció d'un consol són exposats a veu alta i el nom dels oposants coneguts.

A Vilanova de la Ribera, l'acta de l'elecció dels consols el 28/12/1647 indica el consol primer, representant el braç major i el consol segon, representant el braç menor, i un mode d'elecció amb “billets extrets de un sombrero.”⁸²⁸

Un factor pecuniari intervé en l'elecció de consols, ser consol no està a l'abast d'un bracer.

A Cornellà de la Ribera els dos consols Joan Pere Compta i Antoni Costa demanen un salari “conforme lo dit jutge taxarà ...per ha mantenir y sustentar nos.” i detallen les despeses que es necessiten per a les obligacions dels consols:

“anar moltes vegades a la vila de Perpinyà deixant los afers de nostres cases... e tenim de compareixer devant de persones llustres, per honra de la present universitat és necessari anar vestit y honestament conforme lo nostre càrrec consular, y quan nos ocupam per los negocis de la vila anem de guastar y depense de nostres propis bens y casas”⁸²⁹

El recompte següent indica els oficis del consol primer i del consol segon a tres parròquies:

	Cornellà de la Ribera		Pesillà de la Ribera		Vilanova de la Ribera		Total	
	1	2	1	2	1	2	1	2
Cònsols	25	22	48	47	2	2	75	71
Pagesos	22	22	48	47	2	/	72	69
Altres oficis	Sastres : 2 Fuster : 1	/	/	/		Bracers : 2		

A Cornellà de la Ribera : 44/47 consols són pagesos, dos mestres sastres, un mestre fuster són consols primers.

Representen trenta quatre patrònims amb una preferència patronímica més marcada en el grup dels consols primers.

Els tres grups : batlle -consols primers- consols segons són oberts :

-set batlles són consols primers : Honorat Prunet, Jaume Brau, Francisco Prunet,

Antoni Auter, Llaurens Compta, Francisco Sagi, Martí Solera.

-dos batlles són consols segons : Antoni Auter, Llaurens Camprodon.

-dos consols primers són consols segons : Antoni Parell, Antoni Auter.

Els consols a Cornellà de la Ribera:

	Cònsols primers	Cònsols segons
Nombre de consols	25	22
oficis	Pagesos : 22/25 Sastres : 2 /25 Fuster : 1 /25	Pagesos : 22/22

⁸²⁷ A.D.P.O, H 22.

⁸²⁸ A.D.P.O, H 14, (20/07/1664).

⁸²⁹ A.D.P.O, H220, (18/01/1615).

patrònims	15	19
Homonímies o més d'un mandat	Jaume Brau : 2 Joseph Castara : 2 Frances Compte : 2 Antoni Sagi : 2	Pera Paleta : 2 Galderich Pla : 2
Preferència patronímica	Brau : 2 Castara : 2 Compte : 4 Parell : 2 Prunet : 2 Sagi : 2	Paleta : 3 Pla : 2

És en el grup dels cònsols primers que s'entremen més preferències patronímiques tanmateix vuit patrònims comuns als dos grups confirmen grups oberts.

A Pesillà de la Ribera:

Diferents impediments a la funció de cònsol es declaren de viva veu al moment de l'elecció d'un cònsol.

L'edat denunciada no s'especifica:

“que lo dit Miquel Cruells no sta be que sia consol per quant es molt jove y no conve que tinga tal carrech de cònsol.”⁸³⁰

La sospita de deutes:

“que primer se ves al llibre de la vila si devia no y que si devia primer pagas lo que es trobaria esser deutor a la vila.”⁸³¹

La procedència : estranger

L'exclusivitat parroquiana a nivell d'una generació no especificada és marcadora de tancament. Si es considera el nivell social dels cònsols, 95/95 cònsols són pagesos. Una preferència patronímica és més marcada en el grup dels cònsols primers que en el grup dels cònsols segons : 19 /33 patrònims. El grup dels cònsols segons és més obert i amb més de renovació que el grup dels cònsols primers. Cap batlle no esdevé o ha estat cònsol, hi ha una exclusivitat en la tria del batlle per l'abat.

Els dos grups : cònsols primers- cònsols segons són oberts : 4 cònsols primers són cònsols segons : Sadorni Ferriol, Victori Carbonell, Antoni Ferriol, Jaume Salvat i 9 patrònims es retroben en els dos grups.

Els cònsols a Pesillà de la Ribera:

	Cònsols primers	Cònsols segons
Nombre de cònsols	48	47
oficis	Pagesos : 48/48	Pagesos : 47/47
patrònims	19/48	33/47
Homonímies o més d'un mandat	Antic Albert : 3	
Preferència patronímica	Adoart : 3 Albert : 6 Fabressa : 4 Carbonell : 7	Albert : 5 Sebrol : 4 Cruells : 5 Ferriol : 2

⁸³⁰ A.D.P.O, H222, (27/10/1624).

⁸³¹ A.D.P.O, H222, (28/10/1629).

	Cruells : 4	Terrats : 2
	Ferriol : 3	Costa : 2
	Fuster : 3	Baraller : 2
	Joli : 4	Garau : 2
	Roig : 2	Mifra : 2
	Salvet : 2	Siurola : 2
	Tarrats : 2	

Els dos grups : cònsols primers- cònsols segons són oberts:

quatre cònsols primers són cònsols segons : Sadorni Ferriol, Victori Carbonell, Antoni Ferriol, Jaume Salvat i nou patrimonis es retroben en els dos grups.

- A Baho, cap cònsol no es designa en el registre parroquial.

- A Sant Esteve del Monestir:

Dos cònsols són indicats sense diferenciació de cònsol primer o de cònsol segon.

Barthomeu Galli i Joan Den Ju, cònsol.

- A Vilanova de la Ribera:

He notat dos cònsols l'any 1647, Bernat del Casso, pagès i Lluís Duran, teixidor.

Sebastià Batlle és cònsol primer, l'any 1647.

Es remarca que Ramon Brau, cònsol segon el 1642, és el sol bracer elegit en les cinc parròquies.

4.3.2. Un cos clerical estable

4.3.2.1. Privilegi de la comunitat dels beneficiats de Pesillà de la Ribera

A Pesillà de la Ribera, els beneficiats de l'església Sant Pere i Sant Feliu al si de la comunitat dels beneficiats de Pesillà de la Ribera són eixits de la societat pesillanenca. Aquest criteri d'exclusivitat parroquial pel que fa l'atribució d'un benefici de l'església Sant Pere i Sant Feliu de Pesillà es reivindica com un ús "que sempre se es vist de temps que excedeix memoria de homens" amb força de regla d'estatut "en virtut de indult aplicat lo qual se presumbla immemorialitat de temps que baix se dira dret."⁸³² Es remarca tanmateix que aquesta clàusula s'ignora en els estatuts de la comunitat reescrits el 1683.⁸³³

Els curats i els rectors beneficiats d'altres esglésies fan part de la comunitat però són descartats dels recursos econòmics. Michel Brunet subratlla l'existència de beneficiats elegits segons criteris imposats pel fundador, "com ara que l'obtentor fos sempre de la mateixa família o el seu poble i hom els anomenava " beneficiats patrimonials."⁸³⁴

El recompte dels beneficiats presents a l'extracció dels càrrecs al segle XVII indica una preferència patronímica marcada pels patrimonis Boher amb 3 beneficiats, Bordoncle amb 2 beneficiats, Llarch amb 3 beneficiats, Foixet amb 2 beneficiats. Mort un beneficiat, els cònsols de Pesillà o una persona del poder local pesillanenc o un prelat fan una proposta de curat per a l'obtenció del benefici deixat vacant. Francés Bordoncle recorda aquesta competència als cònsols per la seua defensa arran de l'atribució, per l'autoritat apostòlica, a Narcís Negrell, prevere de Girona, del benefici de l'altar de Sant Blasi, fundat per Guillem Martí, deixat vacant a la mort de Pere Antoni Montardo,

"per ser los cònsols de dita universitat de dit lloch de Pessillà certs e indubitats patrons."⁸³⁵

Francés Bordoncle, que aquesta nomenació impedeix "de ser ordenat de orde de diaconat" demanda la intervenció de l'arquebisbe de Tarragona.⁸³⁶

⁸³² A.D.P.O, 3E1/5847, (05/06/1645).

⁸³³ A.D.P.O, G 833, (1683).

⁸³⁴ Brunet, M., *Le Roussillon face à la Révolution Française*, Perpignan, 1989, Col·lecció, Història, Editorial, El Trabucaire, p.19.

⁸³⁵ A.D.P.O, G833, (09/07/1640).

Els beneficiats de Sant Pere i Sant Feliu, defensors d'una causa religiosa pesillanenca, defenen un privilegi de rendes que no volen compartir. Són beneficiats a vida, s'oposen sense cap risc a les autoritats eclesiàstiques i administratives. En el cas de la nominació al benefici fundat per Arnau Xifre, alliberat a la mort d'Antoni Ballo, Francisco Mifra, síndic, s'oposa a la nomenació d'Antoni Prunet, "estrany" de Cornellà de la Ribera, presentat pels cònsols de Pesillà de la Ribera. Avança la voluntat del fundador del benefici que "fos presentat fill originari de dit lloch de Pesillà" i acusa els cònsols de voler "llevar lo pa als fills y donar lo als estranys aquí no es degut."⁸³⁷ Tots els curats i rectors de Pesillà no són beneficiats de l'església Sant Pèrre i Sant Feliu. Vicents Solages, germà d'Angela De Casso de Vilanova de la Ribera és beneficiat de Nostra Señora de la Real,⁸³⁸ Andreu Borrell, síndic de la comunitat, l'any 1668, és beneficiat de l'església de Sant Joan de Perpinyà,⁸³⁹ Joseph Gaixet, rector, és beneficiat de l'església de Sant Mateu,⁸⁴⁰ Mateu Garbi és beneficiat de l'església de Sant Mateu.⁸⁴¹ Uns conflictes naixen de la exclusivitat econòmica defensada pels beneficiats privilegiats de l'església Sant Pèrre i Sant Feliu.

Cada beneficiat reb la renda personal del propi benefici seu, pel benefici fundat per Tal Saurat, es dona a Frances Trotter l'herba d'un camp de 3 ayminades de terra als Plans de Vall.⁸⁴²

Cada beneficiat reb la suma proporcional a la seva participació a les misses i la renumeració per les misses de fundació, només les rendes i les retribucions de la comunitat es reparteixen. La comunitat posseix terres i cases a Pesillà, a Cornellà i a Vilanova donades per testadors o testadores sota de la forma de llegats pios transformades en censals.

El recompte dels censals l'any 1609 pel qua fa únicament les terres de Pesillà detalla 16 particulars sigui un actiu de 38,25 lliures i un passiu a les confraries de sabaters, dels fusters, als frares de Sant Agustí i al batlle de 30 lliures 14 ducats ; pel que fa els ingressos en espècie l'oli recoltat a un camp de 3 ayminades al Pla d'Avall és partit a mitges.⁸⁴³

La comunitat fixa les terres en la seva possessió, no es desfarà del camp de 8 eminades de Cornellà encara avui dia anomenat Camp dels Capellans, que, uns temps, els beneficiats volien vendre:

"per los sensals fa a molts particulars y vista la poca renda reb dita comunitat tant de sensals com de terras ...puga vendra las terras cituadas en lo lloch de Cornalla de la Ribera."⁸⁴⁴

El privilegi del benefici de Sant Pere i Sant Feliu, a la base de conflictes, és denunciat en uns litigis: Angel Piquer, prevere i economo, demana,

"les distribucions y rendas y altres emoluments de la comunitat... de la mateixa manera que si fos rector en propietat de aquella" se li avança la regla de l'estatut "a persona alguna si no es quant obté benefíci fundat de dita isglesia."⁸⁴⁵

Simon Buixa, beneficiat de l'església de Sant Joan, demana a servir "li donassen la distributio de dita comunitat igualment com los demes."⁸⁴⁶

Problemes greus es plantejaren, l'any 1646, quan el rector no ajudat d'un vicari compleix el servei com a mínim ; la universitat intenta un plet en contra del capítol i en contra del

⁸³⁶ A.D.P.O, G833, (06/09/1630).

⁸³⁷ A.D.P.O, 3E1/5848, (11/10/1646).

⁸³⁸ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5 Mi460, (14/09/1629).

⁸³⁹ A.D.P.O, H 224, (23/01/1668).

⁸⁴⁰ A.D.P.O, 1E 693, (11/03/1686).

⁸⁴¹ A.D.P.O, 3E1/4419.

⁸⁴² A.D.P.O, 3E1/5834, (26/05/1632).

⁸⁴³ A.D.P.O, G833, (26/05/1632).

⁸⁴⁴ A.D.P.O, G833, (10/09/1621). El 31/01/1791, la comunitat posseix encara el camp.

⁸⁴⁵ A.D.P. O, 3E1/5847, (05/06/1645).

⁸⁴⁶ A.D.P. O, 3E1/5834, (06/08/1631).

rector.⁸⁴⁷ Aquest plet podria concernir el rector Rafel Bordoncle, primer rector del segle XVII, el qual prendrà possessió de la cura de Vilanova de la Ribera. Aquesta situació conflictual pot explicar el nombre important de rectors de passatge i la partença d'uns curats, Pere Breto curat, Jacinto Baixet, curat, Francisco de la Garriga, servien la cura de Pesillà abans de la presa de possessió de la cura de Cornellà de la Ribera.

Els beneficiats de l'església Sant Pere i Sant Feliu, desunits d'altres curats i rectors de la mateixa comunitat es tanca també sobre l'exterior, l'església s'obra menys als sacerdots forasters que les esglésies dels altres pobles. És rar que un sacerdot de Pesillà de la Ribera es desplaci per a oficiar als pobles veïns, cosa que ja, segons els estatuts, no se permet un dia de festa.

“Los preberes son poch y lo poble es gran ...que ningun prebere resident no puga anar dir missa en los tals dias fora las iglesias de Pezilla.”⁸⁴⁸

Honorat La Font i Francisco Carboles són els sacerdots que més es substitueixin a rectors absents a Baho, Cornellà de la Ribera, Vilanova de la Ribera.

Elements de genealogies d'uns preveres de la comunitat.

Joan Antoni Alanxo
Beneficiat de Sant Pere i Sant Feliu i rector
Acta: 22/04/1649
Testament: 20/05/1637 i 05/02/1654⁸⁴⁹
Defunció: 22/04/1654
Demana a ser enterrat a la capella de “Nostra Senyora del Roser”.
Ha adoptat Joseph Alanxo, fill de pares incognits “lo qual e tingut y tinc en ma casa des de minyo petit.”

Natural de Pesillà de la Ribera
Avis paterns: Anthoni Alanxo (pagès) i Rafela
Avis materns: Guillem de Cala i Gracia Alzona.
Pares: Miquel Alanxo (pagès) i Catherina.

Miquel Anglada

Natural de Pesillà de la Ribera
Única acta: 12/09/1645
Mare: Gràcia Anglada 29/06/1652⁸⁵⁰
Germans:
Fransech Anglada
Rafel Anglada
Jacinto Anglada

Sadorni Argeles

Beneficiat de Sant Pere i Sant Feliu.
Única acta: 03/01/1644
Defunció: 18/09/1646

⁸⁴⁷ A.D.P. O, H223, (15/07/1646).

⁸⁴⁸ A.D.P. O, G833, (05/06/1683).

⁸⁴⁹ A.D.P.O, 3E1 /5840 i 3E1/ 3059.

⁸⁵⁰ A.D.P.O, 3E1/3059.

Natural de Pesillà de la Ribera
Fill de Joan Argeles, ferrer i Anna.

Joan Baraller
Natural de Pesillà de la Ribera
Beneficiat de l'església Sant Pere i Sant Feliu de Pesillà
Testament: 16/04/1636⁸⁵¹
Demana a ser enterrat davant la porta de l'església.

Pare: Joan Baraller.
Germà: Miquel Baraller, pagès casat amb Angela.
Germana: Maria Baraller casada amb Pere Denis.

Pere Boher
Prevere-curat
Primera acta: 01/05/1587
Última acta: 19/12/1599

Natural de Pesillà de la Ribera
Pares: Joan Boher i Caterina
Germanes:
Angela, Antonia, Rosa: 20/09/1575
Violant, Chaterina: 17/11/1579

Miquel Boher
Beneficiat de Sant Pere i Sant Feliu
Primera acta: 31/03/1636
Última acta: 02/02/1656
Testament: 01/09/1636⁸⁵²
Defunció: 02/02/1656 .
Pren en arrenda el molí d'oli.⁸⁵³
Enterrat a l'església de Sant Joan de Perpinyà.
Mori a casa de la seva germana, Ioana Asamar, tutor de les seves dues nebodes, filles de Joseph Boher, s'està amb elles.⁸⁵⁴

Natural de Pesillà de la Ribera:
Baptisme: 21/02/1609
Pares: Miquel Boher (defunció: 02/11/1627) i Clara (defunció: 15/01/1643)
Germà: Joseph Boher, pagès de Pesillà.

Francès Bordoncle
Beneficiat de Sant Pere i Sant Feliu-rector
Primera acta: 20/08/1620

⁸⁵¹A.D.P.O, 3E1/5839.

⁸⁵²A.D.P.O, 3E1/ 5839.

⁸⁵³A.D.P.O, 3E1/360, (10/12/1654).

⁸⁵⁴A.D.P.O, 3E1/5845, (30/06/1643).

Última acta: 15/11/1630
 Testament: 25/12/1631⁸⁵⁵
 Defunció: 28/12/1631
 Blasme de l'arquebisbe de Tarragona per no haver respost a una convocatòria:
 “la intemperia del temps ço-és per les inundacions de aygues de las riberas.”⁸⁵⁶
 Privat de diaconat per l'atribució d'un benefici a Francis Negrell, prevere de Girona.⁸⁵⁷
 Demana a ser enterrat davant la porta de l'església.
 A la seva mort, una comissió constituïda de dos cònsols, dos obrers i tres beneficiats, refusa de reconèixer una relíquia en la seva possessió, “intitulada de Sant Feliu Màrtir” oferta pels hereus seus: “un os de la spalla gran y llarga com una onglà de dit gros de la ma”.⁸⁵⁸

Natural de Pesillà de la Ribera.
 Pares: Jaume Bordoncle i Gràcia.⁸⁵⁹
 Germà: Sadorni Bordoncle, estudiant
 Germanes:
 Sernina casada amb Bernat Badia
 Margarida casada amb Monserrat Claveria de Tuhir
 Rosa casada amb ...Mir

Francisco Carboles.
 Curat.
 Defunció: 26/01/1681.

Natural de Pesillà
 Pares: Barnat Carboles i Guillaumes
 Germana: Moncerrada.⁸⁶⁰

Simon Buixa
 Beneficiat de Sant Joan
 Mestre de minyons.⁸⁶¹
 Presa de possessió de la cura: 17/08/1631.
 Testament: 22/06/1652
 Reivendica les distribucions de la comunitat de beneficiats.⁸⁶²
 Casa situada en los barrios lloch dit al Portal de Munt.⁸⁶³

Pare:
 Joan Buixa
 Germà:
 Joan Buyxe, teixidor de tela de Pesillà, casat amb Simona Arnaudà.⁸⁶⁴
 Germana : Anna casada amb Joan Gatges, pagès, (26/05/1631)⁸⁶⁵

⁸⁵⁵ A.D.P.O, 3E1/4068, (25/12/1631).

⁸⁵⁶ A.D.P.O, G833, (19/11/1625).

⁸⁵⁷ A.D.P.O, G833, (06/09/1630).

⁸⁵⁸ A.D.P.O, 3E1/4067, (31/12/1631).

⁸⁵⁹ A.D.P.O, 3E1/5836, (07/11/1629), defunció de Jaume Bordoncle : (09/11/1629).

⁸⁶⁰ A.D.P.O., 3E1/4068, (30/05/1631)

⁸⁶¹ A.D.P.O, 3E1/5829, (20/09/1621).

⁸⁶² A.D.P.O, 3E1/4247, (16/08/1631).

⁸⁶³ A.D.P.O, 3E1/ 58344, (24/01/1628).

⁸⁶⁴ A.D.P.O, 3E1/4066.

Monserrat Carbonell:

Curat.

Primera acta: 14/09/1608.

Última acta: 04/09/1609.

Testament: 29/01/1601.

Demana a ser enterrat a l'església de Sant Pere i Sant Feliu.

Natural de Pesillà de la Ribera

Pares: Miquel Carbonell i Stephania Carbonella y Farrassa, primera muller.

Germans: Miquel Carbonell i Antonia.

Roze casada amb Antich Troter, pagès de Pesillà,

Nebots:

Victori Carbonell casat amb Rosa Xaupí d'Estagell.

Frances Ferro, prevere.⁸⁶⁶

Mateu Garbí:

Beneficiat de l'església de Sant Mateu.

Presbiter i rector de l'església de Garrius⁸⁶⁷

Rector

Presa de possessió: 11/01/1681.

Primera acta: 01/05/1681.

Última acta: 13/08/1693.

Testament: 02/08/1695⁸⁶⁸

Demana a ser enterrat "en lo sementiri de la dita iglésia en lo vas se acostuman a enterrar los demes reberents".

Viu a casa de Madrona Garau, vídua.⁸⁶⁹

Natural de Salses

Besavi: Miquel Garbí

Avis: Andreu Garbí i Violant Garbina

Pares: Jaume Garbí i Francisca

Oncles:

Alonso casat amb Aldonsa Cabestany de Santa Maria La Mar.

Frances casat amb Boneta

Antoni

Nebot, hereu universal: Pere Rabill, jove adroguer.⁸⁷⁰

Joseph Gaixet:

Beneficiat de Sant Mateu: 11/03/1686⁸⁷¹

Rector

⁸⁶⁵ A.D.P.O, 3E1/ 4068.

⁸⁶⁶ A.D.P.O, G833.

⁸⁶⁷ A.D.P.O, 3E1/ 4419, (23/07/1676).

⁸⁶⁸ A.D.P.O, 1E 388, (02/08/1695).

⁸⁶⁹ A.D.P.O, G 834, (02/08/1695).

⁸⁷⁰ A.D.P.O, 3E1 /5851, (19/02/1649).

⁸⁷¹ A.D.P.O, 1E693, (11/03/1686).

Primera acta: 01/01/1696

Pares: Joseph Gaixet, bracer i Eleonor del Soler.
Enterrament d'Eleonor Gaixet a l'església de Sant Pere i Sant Feliu davant l'altar de la capella de Nostra Senyora del Roser.⁸⁷²

Blazi Llarch

Rector de Pesillà de la Ribera: 1678.

Codicil: 28/11/1680.⁸⁷³

Defunció: 16/12/1680.

Natural de Pesillà de la Ribera.

Hereu: Miquel Llarch

Viu amb la senyora Joli que farà heretera dels seus mobles.

Francisco Mifra:

Prevere y vicari perpetuo ; rector: 1658

Testament: 17/06/1649⁸⁷⁴

Defunció: 16/01/1662⁸⁷⁵

Demana a ser enterrat davant la porta de la "isglésia major."

Natural de Pesillà de la Ribera

Avis paterns: Antoni Mifra i Margarida

Pares: Antoni Mifra sastre i Peyrona Jorda, natural d'Alet.⁸⁷⁶

Germana: Anna casada amb Mateu Payre.

Té una casa als barris del Portal de Mont.

Pere Antoni Montardo

Beneficiat de Sant Pere i Sant Feliu.⁸⁷⁷

Única acta: 28/03/1613.

Síndic de la comunitat, se li demana el retard dels comptes de tres anyades.

Testament: 30/12/1624⁸⁷⁸

Demana a ser enterrat "devant la porta de l'església amb la forma i habits de eclesiàstich."

Natural de Pesillà de la Ribera

Pares: Ramon Montardo i Joana Montardona.

Viu amb la seva cosina germana, Peirona Colomera, nativa de Brasillach, bisbat de Narbona.

Barthomeu Poch

⁸⁷² A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera 5Mi 460, (11/06/1706).

⁸⁷³ A.D.P.O, G 834, 28/11/1680.

⁸⁷⁴ A.D.P.O, 3E1/3055, (17/06/1649).

⁸⁷⁵ A.D. P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi 460, (16/01/1662).

⁸⁷⁶ A.D.P.O, 3E1/3055, (19/06/1613).

⁸⁷⁷ A.D.P.O, 3E1/3955, (05/09/1613).

⁸⁷⁸ A.D.P.O, G 833, (30/12/1624).

Rector Presa de possessió: 30/07/1663. Única acta: 30/07/1663. Testament: 18/07/1674 ⁸⁷⁹ Demana a ser enterrat davant de l'altar de la Verge del Roser.
Natural de la Vall de Santa Suzanna de ...de Pineda, bisbat de Girona. ⁸⁸⁰ Pares: Barthomeu Poch i Magdalena. Ha recollit i criat un infant, Francisco Batlle “fill de pares incognits strangers.”

Jaume Troter Beneficiat de Sant Pere i Sant Feliu Testaments: 12/04/1601 ⁸⁸¹ ; 05/03/1614 ⁸⁸² Defunció: 09/03/1614 Demana a ser enterrat davant de la porta de l'església de Sant Pere i de Sant Feliu.
Natural de Pesillà de la Ribera Tudor i curador del seu nebot Antich Troter. Germà: Frances Troter casat amb Roza Carbonell Germanes: Antiga casada amb Steve Ferriol, Clara Violent casada amb Bernat Capdellaire de Sant Feliu de Vall.

Blasi Vilanova Beneficiat de Sant Pere i Sant Feliu Defunció: 10/04/1701 a 42 anys
Natural de Pesillà de la Ribera Pare: Joan Vilanova pagès i Maria Germans: Francesch Geroni: ⁸⁸³14/06/1654 Joan Antoni: ⁸⁸⁴12/12/1655

4.3.2.2. Nominació a vida dels rectors

Uns rectors són nadius de la parròquia, hi tenen parentat, hi moren. El rector Joan Delaris a Baho, és natiu de Baho on s'està una branca patronímica de la seua família ; el registre parroquial indica vint i dos anys de sacerdoci a Baho.

Joan Delaris Càrrec: rector. Primera acta: 22/04/1602 ; última acta : 20/03/1624.
--

⁸⁷⁹ A.D.P.O, 3E22, (18/07/1674).

⁸⁸⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi 460 , (30/07/1663).

⁸⁸¹ A.D.P.O, G 833, (12/04/1601).

⁸⁸² A.D.P.O, 3E1/ 3955, (05/03/1614).

⁸⁸³ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (14/06/1654).

⁸⁸⁴ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (12/12/1655).

És enterrat a l'església: 16/09/1626

Fa do a l'església de Baho de "la relliquia del bras daurat de Santa Llúcia" i precisa que "no an pagat res ni la obra ni lo lloc." (1620)

Finança personalment les reparacions de les estàncies de la rectoria i de l'església.

Fa fer el retaule de l'altar de Sant Sebastià i de Sant Antoni de Pàdua (18/12/1620).

Amb el seu germà Lluís Delaris, fa fer el retaule de l'altar "de nostra senyora del Remei." (13/02/1623).

Es desplaça a Sant Miquel de Cuixà per hi rebre de les mans de l'abat "lo ligoni de la vera creu" (25/12/1610).

Tres representants del patrònim Delaris són indicats batlles en els registres parroquials, al segle XVII.

Martí, Jaume, Andreu Brau

Càrrec: beneficiat de Sant Matheu, rector de Cornellà de la Ribera.

Primera acta: 11/02/1663

Última acta: 07/09/1671

Testament: 26/04/1664⁸⁸⁵

Desitja ser enterrat, "haont se acostumen ser enterrats los sacerdots soes en lo porxo de la iglesia de Sant Martí."

Natiu de Cornellà, fill de pagesos benestants.

- Avis paterns:

Montserrat Brau i Elisabet

Pares : Antoni Brau i Joana Compte⁸⁸⁶

- Germans:

Anthoni, Joan, Francesch, Bonaventura.

Joan, Anthoni, Agusti.

- Germanes:

Joana, Maria, Theresa.

Gracia, Maria, Theresa, Joana.⁸⁸⁷

Pere Fabressa

Testament : 12/08/1620⁸⁸⁸

Desitja ser enterrat "Davant la porta de l'església de Sant Martí ab les vestidures sacerdotals."

Absent del registre parroquial de Cornellà.

- Pares: naturals de Rabollet, bisbat d'Alet (R de F).

Antoni Fabressa i Peyrona.

- Germà:

Barthomeu (s'està a Politg, Calmella).

⁸⁸⁵A.D.P.O, 3E1/ 6528, (26/04/1664).

⁸⁸⁶A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi 154, (02/08/1624).

⁸⁸⁷A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (14/07/1631, 30/08/1637 , 24/06/1629, 13/10/1633).

⁸⁸⁸A.D.P.O, 3E1/ 1620, (12/08/1620).

Thomas Sagi.
 Prevere-vicari.
 Primera acta: 01/03/1615.
 Última acta: 22/08/1624.
 S'estava probablement a l'església mateixa.

Es fill d'una família de pagesos benestants de Cornellà.
 Pares: Vicens Sagi i Maria Germà.
 Tres germans:
 Francisco Seguí casat amb Na Maria Roig en segones núpcies⁸⁸⁹
 Joan Sagi.
 Lloís Sagi.
 Nebot: Antoni Sagi.

Rectors de procedència forastera moren al poble i hi són enterrats, el temps del ministeri pot ser important, se subratlla:

- A Baho (1602-1700).

Falten les actes de defunció dels rectors Perarnau (18 anys) i Junci (8 anys). El llinatge Beringer instal·lat a Baho fa presumir de la sepultura del rector Beringer a la parròquia després d'un sacerdoci, com a mínim, de 18 anys. Francisco Cabaner y Gassias ha oficiat 33 anys, un bonet de quatre corns és dibuixat al marge de la seua acta de defunció.⁸⁹⁰

- A Cornellà de la Ribera, (1611-1700) són conservades les actes de defuncions dels rectors Pere Breto i Gaspar Deuder.

Han oficiat i són enterrats a la parròquia:

el rector Antoni Garravet, com a mínim 22 anys; la primera ocurrència correspon a la data de la primera acta conservada.

Pere Breto: 19 anys,

Jacinto Baixet, 25 anys com a mínim, mancances d'actes es noten del 1672 al 1686.

Gaspar Deuder era rector de la parròquia de Salses abans de prendre possessió de la cura de Cornellà on oficiarà durant 8 anys.

- A Sant Esteve del Monestir:

Salvador Azemar ha quedat 41 anys, rector de Sant Esteve; és enterrat al poble.

- A Vilanova de la Ribera:

El temps passat a la cura és important pels dos rectors: el rector Dimas Medos segon la data del seu darrer testament (18/07/1639) ha servit la cura com a mínim 25 anys.⁸⁹¹ El rector Bonaventura Berta ha servit la cura 25 anys.

Els rectors Honorat Thomas (7 anys) i Francesch Bosch (2 anys), segons la indicació del rector Bonaventura Berta s'han mort al poble. Els rectors Joan Carbonell segons el seu testament,⁸⁹² el rector Raphael Bordoncle segons el seu testament⁸⁹³ i el rector Joseph Clavayrach segons el seu codicil⁸⁹⁴ han pogut morir al poble. El sacerdoci del rector Joseph Clavayrach és breu, un any com a màxim, el mes de la seua mort no s'indica.

Joseph Clavayrach

⁸⁸⁹ A.D.P.O, 3E1/ 3956, (1620).

⁸⁹⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (11/09/1703).

⁸⁹¹ A.D.P.O, G907, (13/12/1637).

⁸⁹² A.D.P.O, G907, (10/03/1572).

⁸⁹³ A.D.P.O, G907, (15/12/1653).

⁸⁹⁴ A.D.P.O, G907, (08/06/1656).

Càrrec: rector.

“Mossèn Joseph Clavayrach prengué pcessió als vint y sis de juny de la dita rectoria de Vila Nova de la Ribera de 1655 y morí als 18 de dit mes lany 1656”.

Primera acta: 03/11/1655

Última acta: 09/01/1656

Testament: 27/05/1656, codicil: 08/06/1656.

Fa un llegat a la seva criada Margarida Montfort “qui de present me servei en esta malaltia”

Honorat Thomas

Rector

Primera acta: 05/05/1667

Última acta: 1674

Testament: 26/08/1674⁸⁹⁵

Desitja ser enterrat “davant el peanya de l’altar major”.

Natural de Baixàs

Pares: Pere Tomas i Catarina

Germana: Maria.

4.3.3. Promoció professional restringida.

4.3.3.1. Analfabetisme al segle XVII.

L’article 10 de l’Ordenança de Saint Germain en Lay (abril 1667) imposa la firma de les actes de baptismes pel padrí i la madrina, de les actes de matrimonis pels conjuges i els dos testimonis i de les actes de defuncions per dos testimonis.

A les cinc parròquies les primeres sol·licitacions a firmar s’observen a principis de darrer decenni : a Baho el 1692, a Cornellà de la Ribera el 1692, a Pesillà de la Ribera el 1692, a Sant Esteve del Monestir el 1693, a Vilanova de la Ribera el 1696.

Poques firmes es destaquen a peu d’acta, són sobretot les formulacions repetides que es remarquen :

- “ han declarat que no sabian de escriura.”⁸⁹⁶

- “an dit que no sabien descriurer ny firmar lo un ny l’altre.”⁸⁹⁷

A Sant Esteve del Monestir Francisco Espres, burgès de Perpinyà, firma per a la seua filla “ hi per dita Madalena Espres firmo jo, Francisco Espres son pare.”⁸⁹⁸

Les actes no eren escrites el dia mateix, es tracta d’un paràmetre a considerar ; a Baho, el rector Joseph Cabaner y Gacias indica que firma personalment per tres personalitats susceptibles de firmar “canonge Cabaner y Pi, per la comptessa de Sants Felius i per Giralt Julià, prevere de Sant Joan.”⁸⁹⁹

El recompte de les firmes de les actes l’any 693 dona una idea de la proporció de persones a les parròquies que sabien de escriure. L’any 1693, tardaner, a final del segle XVII, és un

⁸⁹⁵ A.D.P.O, 3E1/2266, (26/08/1674).

⁸⁹⁶ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (01/01/1693).

⁸⁹⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi54, 01/11/1693).

⁸⁹⁸ A.D.P.O, Registre parroquial de Sant Esteve del Monestir, 5Mi570, (29/10/1690).

⁸⁹⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (04/10/1694).

any sense mancances d'actes detectables en els cinc registres parroquials i voluminós pel que fa les actes de defuncions per causa d'anys mortífers de secada seguits.

No es poden prendre en compte les firmes de les actes de defuncions de Cornellà de la Ribera i de Vilanova de la Ribera. A Cornellà de la Ribera el rector crida sempre com a testimoni el rector Honorat Lafon el qual sap d'escriure i el fesser, Francès Briu, el qual no sap de firmar. A Vilanova de la Ribera l'ús vol que sigui cridat a firmar un dels dos fessers Joan Freixe o Andreu Putu els quals no saben de firmar.

El recompte següent indica el nombre de persones les quals han firmat les actes respecte al nombre d'actes:

Parròquies	Firmes dels padrins / total dels baptismes :	Firmes dels testimonis / total dels matrimonis :	Firmes dels testimonis / total dels albatxats :	Firmes dels testimonis / total de les defuncions d'adults	Totals de les firmes / total de les actes.
Baho	2/21	1/4	2/17	4/13	9/55
Cornellà de la Ribera	2/25	1/5	1/25	/	4/55
Pesillà de la Ribera	4/42	0/6	0/30	0/16	4/94
Sant Esteve del Monestir	2/18	0/3	0/4	0/4	2/29
Vilanova de la Ribera	0/14	0/4	0/4	/	0/22
Total	10/120	2/22	3/80	4/33	19/255

El recompte de les persones les quals han firmat una acta l'any 1693 és contundent: el 1693 si es considera el conjunt de les cinc parròquies, una persona firma totes les 13 o 14 actes. Uns errors es poden detectar ; el mateix dia, segons el curat Miquel Llarch, Honorat Salbet, pagès, firma dues actes de baptisme i, segons Matheu Garbí, rector, no sap firmar una acta de defunció.⁹⁰⁰

El recompte següent indica l'ofici i la provenença de les persones que han firmat:

Data	Parròquia	Nom i cognom	Ofici
02/02/1693	Baho	Francisca de Oms y Foix y Bearn de Perpinyà	
02/02/1693	Baho	Don Joan de Ros y Surriba de Perpinyà	
17/02/1693	Baho	Carlos Murat	Pagès de Baho
17/07/1693	Baho	Joseph Sagau	Pagès de Baho
17/07/1693	Baho	Gabriel Torner	Pagès de Baho
10/08/1693	Baho	Joan Sagau	Adroguer de Perpinyà
20/11/1693	Baho	Galderich Pus	cirurgià
05/12/1693	Baho	Hieronim Cerania	Pare causidic de Perpinyà
05/12/1693	Baho	Francisco Cerrania	Pare causidic de Perpinyà
31/01/1693	Cornellà de la Ribera	Joan Castara	Mestre sastre
31/01/1693	Cornellà de la Ribera	Francisco Castara	Jove sastre
31/01/1693	Cornellà de la Ribera	Joan Vidal	Cirurgià i mestre de

⁹⁰⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (15/04/1693).

			minyons
22/07/1693	Cornellà de la Ribera	Anton Compta	Mercader de Perpinyà
25/10/1693	Cornellà de la Ribera	Francisco Paleta	No indicat
08/02/1693	Pesillà de la Ribera	Don Joseph de Oms y Meca	
15/04/1693/	Pesillà de la Ribera	Honorat Salbet (2)	Pagès
17121693	Pesillà de la Ribera	Blasi Mifra	Pagès
06/09/1693	Sant Esteve del Monestir	Joseph Catala	Negocient de Perpinyà
06/09/1693	Sant Esteve del Monestir	Marie Campcel (Cancela)	de Perpinyà

17 homes i 2 dones han firmat el 1693 les actes dels registres parroquials del conjunt de les cinc parròquies ; són:

- persones de la noblesa, (3)
- persones “distingides” de Perpinyà, (6)
- pagesos del poble, (5)
- mestres: cirurgians, (2) ; sastres, (2).

L'ofici no és indicat per a una persona. Les persones de Perpinyà, 9 persones sobre 19 persones, representen la meitat de les persones que saben de firmar. Uns pagesos i uns mestres saben de firmar. Uns inventaris de cases revelen persones erudites i la coexistència de diferents idiomes:

A Cornellà de la Ribera, l'inventari del pagès Sebastià Bayo indica cinc llibres, un llibre de títol castellà, un llibre declarat escrit en francès i de títol traduït en català, i tres llibres dels quals no se sap exactament si són escrits en català o en castellà.⁹⁰¹

A final del segle XVII la majoria de la gent es troba descartada de l'escrit, fins i tot unes dones en unes famílies benestants,

“Dona Catarina Generés filla de Domingo Generés” senyor de Sant Esteve del Monestir no sap de firmar.⁹⁰²

Als pobles, el curat és una de les poques persones que saben d'escriure. A cada poble, tanmateix, és oberta una escola de minyons per a uns fills de famílies benestants les quals prenen a càrrec totes les despeses ; per anar a l'escola cal ser de sexe masculí i de família benestant.

- A Pesillà de la Ribera, al final del segle XVI, el 1587 Monserrat ..., originari d'Illa, contactat pels cònsols, firma un contracte d'establiment de “mestre de sales” pels fills de 12 pagesos i d'una pagesa, Catarina Boera.⁹⁰³ Simon Buyxa, rector, és mestre de minyons.⁹⁰⁴ Aleix Bonaventura, estudiant en gramàtica de Perpinyà, firma el contracte anual de mestre de minyons.⁹⁰⁵

- A Cornellà de la Ribera, Joan Vidal, cirurgià, és també mestre de minyons.⁹⁰⁶

- A Baho el llibre de l'Obra esmenta les estudies “una clau per la porta de les estudies.”⁹⁰⁷

- A Vilanova de la Ribera, “Julià Valada lisençiado” és mestre de minyons.⁹⁰⁸

⁹⁰¹ A.D.P.O, 3E1/6527, (28/08/1662).

⁹⁰² A.D.P.O, Registre parroquial de Sant Esteve del Monestir, 5Mi570, (26/04/1690).

⁹⁰³ A.D.P.O, H 222, (0/02/1587).

⁹⁰⁴ A.D.P.O, 3E1/5829, (20/09/1621).

⁹⁰⁵ A.D.P.O, H220, (09/10/1623).

⁹⁰⁶ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (10/09/1692).

⁹⁰⁷ A.D.P.O, 10EDT10.

⁹⁰⁸ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (10/08/1673).

4.3.3.3. Terres agrícoles fixades

La estabilitat de les propietats agrícoles es llegeix amb el retorn, després del 1643, d'uns membres de famílies nobles arrendatàries de terres i d'unes estructures:

A Cornellà de la Ribera, el 1643, reapareix el llinatge del noble Ros, el 1644 reapareix el llinatge del noble de Campredon. Pel que fa la categoria dels pagesos, la estabilitat de les propietats agrícoles es llegeix en el nombre de representants d'un mateix patróim indicant generacions successives d'una mateixa família segons la regla de l'hereu universal. Els llinatges amb un únic representant al llarg del segle XVII podrien representar pagesos de condició modesta.

A Baho : són indicats 25 pagesos de la parròquia ; a 6 patróims corresponen més d'un representant i 17 pagesos

Beringer : 2	Morat : 3
Betllloch : 3	Perarnau : 2
Delaris : 4	Sagau : 3

8 llinatges amb un únic representant podrien representar pagesos de condició modesta. La comparació amb el recompte dels "Chefs de familles, nombre de maisons, ayminades, enfants" del 1686 indica una estabilitat : 13 caps de cases pagesos hi són indicats, 12 dels quals apareixen en el llistat del registre parroquial.⁹⁰⁹

- A Baho la categoria dels pagesos benestants representa el 68 % dels pagesos i el 42,86 % dels llinatges.

- A Cornellà de la Ribera, són indicats 78 pagesos parroquians representant 45 patróims. Es tracta d'un nombre important de pagesos declarats el qual denota un terme trossejat, tret de les terres arrendades dels propietaris de Perpinyà. El cens dels grans del 1634 apunta 54 propietaris i confirma una micropropietat segons unes declaracions de cullites.⁹¹⁰ La reproducció social és inscrita en el nombre de representants patronímics per 18 famílies. Tret d'aquestes famílies (51 representants), 27 llinatges amb un únic representant podrien indicar pagesos de condició modesta ; 60 % dels llinatges i 34,62% dels pagesos.

Auter : 3	Cabestany : 2	Compta : 3	Parrell : 3	Plasa : 2	Rosas : 3
Bibent : 3	Camprodon : 3	Danot : 3	Petit : 3	Pujol : 4	Sagi : 3
Burniola : 2	Castallet : 2	Paleta : 4	Pla : 3	Roig : 2	Tosto : 3

A Pesillà de la Ribera:

Són indicats 112 pagesos parroquians representant 58 patróims ; una micropropietat és inscrita en el nombre important de pagesos. El nombre de representants d'un mateix patróim designa branques familiars i generacions al si d'una mateixa família de pagesos, tradueix la reproducció social. Tret d'aquestes famílies, (71 representants), 37 llinatges amb un únic representant podrien representar pagesos de condició modesta 63,79 % dels llinatges i 33,04% pagesos.

Adoart : 4	Bello : 2	Danys : 4	Ferriol : 5	Roque : 3
Alanxo : 3	Carbonell : 2	Del Bo : 3	Fuster : 2	Sabrol : 3
Albert : 10	Colom : 2	Del Llarch : 2	Gatges : 4	Salbet : 4
Baribau : 2	Cruells : 7	Fabresa : 5	Roig : 3	Tarrats : 2
				Xaupí : 2

⁹⁰⁹ A.D.P.O, 1C1653, (1686).

⁹¹⁰ A.D.P.O, H 220, (1634).

Cornellà de la Ribera i Pesillà de la Ribera presenten el mateix perfil de pagesos, gairebé un terç de pagesos benestants i dos terços de pagesos modestos.

- A Sant Esteve del Monestir:

29 pagesos representen 25 patrònims.

4 patrònims tenen dos representants. (Calsberdura, 2 ; Cortada, 2 ; Galter, 2 ; March, 2) Es troba una explicació al nombre petit de representants d'un patrònim en el període restringit cobert pel registre (1665-1700) i per tant per la presència d'una sola generació de pagesos en unes famílies.

- A Vilanova de la Ribera:

Són representats 28 pagesos de la parròquia i 19 patrònims.

Són representants d'un mateix patrònim i indiquen pagesos benestants :

(Batlle, 2 ; Marracer, 6 ; Martret, 3 ; Ot, 2).

A Vilanova el nombre de representants de la categoria dels pagesos benestants és el 46,43 % dels pagesos i el 21,05 % dels patrònims. Poques famílies conreen el més de terres. En l'àmbit d'un poble rural agropastoral és molt improbable al curs d'una vida, l'accessió de la categoria dels bracers o dels petits propietaris a la categoria dels pagesos benestants ; és possible estratègicament gràcies al casament segons l'aportació del dot de la núvia i gràcies a l'arrendament de terres.

Al fil de les actes dels registres sacramentals de Cornellà de la Ribera i de Pesillà de la Ribera, són marcadors de l'ascens social de Llaurens Campredon alias Mazart i de Joseph Campredon alias Mazart fill seu : el casament de Llaurens Campredon amb Maria Terrats filla de Joseph Terrats pagès benestant de Pesillà de la Ribera i Anna.⁹¹¹ El casament de Joseph Campredon amb Francisca Roig "filla del senyor Frances Roig mercader de Perpinyà i Honorada difunts."⁹¹² La funció de batlle de Llaurens Campredon⁹¹³ La tomba de concessió familiar a la capella del Roser a l'església de Cornellà de la Ribera pels membres de la família de Joseph Campredon. Llaurens Campredon y Masart pren en arrenda els bens, casual i terres, del senyor Don Miquel de Selva y de Vallgornera situats a Cornellà de la Ribera, a Pesillà de la Ribera i a Vilanova de la Ribera.⁹¹⁴

Elements de genealogia de Llaurens Campredon àlies Mazart.⁹¹⁵

Michael Bazart + Joana (Campredon escrit al marge de l'acta)

Baptisme:

22/10/1636: baptisme, Ursula, Joana, Maria.

Miquel Campredon àlies Mazart +Joana :

Baptismes:

25/04/1639: Michael, March, Esteve, Onorat.

16/11/1641: Joan, Josep, Miquel, Carles.

11/02/1644: Llaurens, Miquel, Josep, Martí, Isidro, Daniel.

21/01/1648: Pere, Joan, Miquel, Sebastià.

18/01/1650: Maria, Francisca, Joana, Hierònima.

30/04/1658: defunció de Miquel Campredon.

⁹¹¹A.D.P.O, 3E22/66, (23/09/1674). A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (23/12/1667).

⁹¹²A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (09/02/1698).

⁹¹³A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (15/04/1693).

⁹¹⁴A.D.P.O, 3E22/66, (23/09/1674), 1E 895, (28/01/1685, 03/11/1691).

⁹¹⁵He considerat el cognom Bazart segons la dissimilació b > m i b > m de freqüència no negligible en les actes dels registres parroquials de Pesillà de la Ribera i de Cornellà de la Ribera.

23/12/1667: matrimoni a Pesillà de la Ribera, Llaurens Campredon amb Maria Terrats donzella, filla de Joseph Terrats, pagès, i Anna.⁹¹⁶

Baptismes:

28/11/1668: Maria, Agna, Tareza, Hierònima.

29/03/1671: Llaurens, Joseph, Francisco, Simon. (†10/09/1699)

01/10/1673: Maria, Anna Rosa, Taresa, Gràcia.

25/02/1677: Teresa, Rosa, Anna, Maria.

28/12/1689: defunció, Teresa

25/05/1692 : primeres núpcies, Joseph Campredon amb Basilícia Cirach donzella de Taltahull⁹¹⁷

Baptismes:

15/04/1693: Maria Basilícia Madrona

27/12/1694: Maria Basalíssia Tharesa (†28/12/1694)

09/02/1698: segones núpcies, a Pesillà de la Ribera amb Francisca Roig “filla del senyor Frances Roig, mercader de Perpinyà, i Honorada, difunts”

Baptismes:

19/05/1699: Diego Bonaventura Isidro de Taltahull

10/09/1699 : defunció de Joseph Campredon

25/01/1700 : defunció de Maria Campredon muller de Llaurens Campredon

4.4. Una població laboral

4.4.1. Una població laboral agropastoral :

4.4.1.1 Pagesos i bracers.

El registre parroquial de Vilanova de la Ribera porta una estimació de la superfície de les terres agrícoles realitzada pel rector Bonaventura Berta l'any 1694. ; hi indica una superfície de vinyes corresponen a la meitat de la superfície del terme:

“en dit pobla de Vilanova sia trobat y terme 300 ayminades de terra pla entre la garriga y pla y de terras de vinya entre vinyes velles y plantades 150 ayminades.”⁹¹⁸

A Vilanova de la Ribera, la superfície de les vinyes representa la meitat de la superfície del terme. La vinya, els olius s'han desenvolupats als pendents de la garriga ; pagesos, bracers, conreen la terra. Tots els pagesos no tenen el mateix nivell social, entra en consideració la superfície de les terres arrendades, el pagès benestant posseeix unes propietats, pren en arrenda unes terres d'un noble o d'un burgès residint a Perpinyà i dona feina a bracers. Antoine de Roux en la descripció del paisatge agrícola dels voltants de Perpinyà presenta una categoria modesta de pagesos:

“Les petits propriétaires ne possédaient en moyenne que deux ou trois ayminates, un hectare à un hectare et demi de terre, le plus souvent en plusieurs lots ; un bout de vigne, quelques oliviers, un champ labouré, dispersés parfois dans plusieurs villages par suite des héritages”⁹¹⁹

⁹¹⁶ A.D.P.O, 3E22/661, (23/09/1674).

⁹¹⁷ A.D.P.O, 3E1/3051.

⁹¹⁸ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (25/10/1694).

⁹¹⁹ De Roux, A., *Perpignan de la place forte a la ville ouverte*, Xe-XXe siècle, Archives communales de Perpignan, (1996), p.266.

En els registres parroquials la condició humil d'uns pagesos és dita amb la declaració d'una doble activitat, March Pujol és declarat "pagès y sastre"⁹²⁰ i amb la incertesa del rector concernint la categoria social, Pau Geli és indicat "pagès o forner."⁹²¹

La diferència de nivell de vida entre una categoria de pagesos i una categoria de bracers és difícilment apreciable, Lluís Roig és enregistrat "pagès o brasser."⁹²²

El benestar d'uns quants pagesos es llegeix en unes informacions portades per les actes, són marcadors d'un nivell social elevat:

- Un tractament honorífic o de cortesia anteposat a la nominació d'un pagès ; "Mossèn Pere Cabestany,"⁹²³ "lo Honorable Llorens Compte, pagès."⁹²⁴

- Uns privilegis a l'església, un banc reservat a la família durant la celebració de la missa aleshores que els altres fidels són drets.

A Baho l'abat de Sant Miquel de Cuixà autoritza Jaume Betllloch a " posar un asiento o banch per assentarse ell y sos descendents a la capella del Sant Expòsit a la part de la epistola"⁹²⁵

- La importància en nombre del personal de condició "subalterne," mossos, criats, criades.

El "catalogo de confessats del any 1668" a Vilanova de la Ribera assentat segons els caps de casa pel rector Honorat Thomas indica 5 persones d'edat de confessió al servei del pagès Simon Barrasser: un moço, un boer, un boerat, un eguasser i un porquer.

- El lloc de la sepultura: la família de Joseph Campredon àlies Mazart posseeix una tomba de concessió a la capella del Roser a Cornellà de la Ribera.

- L'acompanyament religiós a l'enterrament: a l'enterrament del pagès Pere Martret, a Vilanova de la Ribera, assisteixen 10 capellans, 10 capellans són també presents a la missa de les honres.⁹²⁶

- Una certa respectabilitat és llegeix amb els diferents nivells de responsabilitat assumits a la parròquia, batlle, cònsol, síndic, procurador de l'abadia de Lagrasse.

El bracer és un jornalier, treballa al camp per a un pagès. Uns bracers posseeixen unes peces de terra que treballen pel consum familiar o per a unes petites produccions. Uns brassers assumeixen dues ocupacions : Arnau Junca és porter i brasser."⁹²⁷ La pertinença a una categoria social en el cas dels bracers és incert pel fet de diverses activitats complides "Frances Calieru brasser o pastor."⁹²⁸ El terme "treballador" en general usat sense determinant planteja el problema de l'activitat o de les activitats complertes i de la seua plaça laboral "Jaume Burges, treballador de dita vila."⁹²⁹

El recompte dels treballadors al segle XVII és restringit, concerneix només 12 ocurrences ; a Baho (1), a Cornellà de la Ribera (1), a Pesillà de la Ribera (7) i a Vilanova de la Ribera (3). 11 treballadors sobre 12 són indicats bracers en altres actes i pel que fa Carles Bertran⁹³⁰ se sap el patróim Bertran d'una família de brassers a Vilanova de la Ribera. El terme imprecís "treballador" és fa servir com a sinònim del terme "bracer", no representa un grup laboral en particular, el treballador és un jornalier llogat per complir feines diverses segons l'oferta.

⁹²⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (28/08/1695).

⁹²¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (04/06/1654).

⁹²² A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi154, (0/02/1698).

⁹²³ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (14/05/1638).

⁹²⁴ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (19/08/1638).

⁹²⁵ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (25/03/1668).

⁹²⁶ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (5/09/1663, 23/09/1663).

⁹²⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (27/01 1696).

⁹²⁸ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (14/03/1694).

⁹²⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (20/04/1664).

⁹³⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (02/06/1659).

El recompte següent indica el nombre de bracers, el nombre de patrònims comportant més d'un representant bracer a cada parròquia i el nombre de patrònims compartits entre pagesos i bracers.

	Baho	Cornellà de la Ribera	Pesillà de la Ribera	Sant Esteve del Monestir	Vilanova de la Ribera
Nombre de bracers	43	196	122	49	63
Patrònims amb més d'un representant	5	35	19	6	8
Bracers	14	121	45	15	18
%	32,56	67,22	36,89	30,61	28,57
Patronims comuns pagesos i bracers	8	16	18	5	/
%	23,53	8,89	14,75	10,24	/

El nombre de patrònims comportant més d'un representant bracer indica uns membres de la mateixa família o unes branques familiars i doncs una estabilitat professional. Llevat de Cornellà de la Ribera, l'estabilitat al si de la categoria dels bracers correspon més o menys a un terç dels bracers.

- A Cornellà de la Ribera l'estabilitat molt forta dels bracers correspon a una feina segura però també pel fet d'un arrelament fort a la parròquia a una diversitat professional d'una generació a l'altra, menys important que a les altres parròquies. Els patrònims compartits entre pagesos i bracers poden indicar unes homonímies però també distincions al si de les famílies segons la regla de l'hereu universal.

- A Vilanova de la Ribera la separació dels patrònims entre pagesos i bracers indica un tancament de les categories laborals a l'igual de classes socials.

El recompte següent indica el nombre de pagesos i de bracers a les 5 parròquies.

	Baho	Cornellà de la Ribera	Pesillà de la Ribera	Sant Esteve del Monestir	Vilanova de la Ribera
Pagesos	25	74	112	29	28
%	58,82	27,4	47,86	37,18	30,77
Bracers	43	196	122	49	63
%	36,76	72,59	52,14	62,82	69,23
Total	65	254	232	78	84

El nombre de bracers és més elevat que el nombre de pagesos a Baho, Cornellà de la Ribera, Sant Esteve del Monestir i Vilanova de la Ribera ; la diferència es marcada entre el nombre de pagesos i el nombre de bracers els anys considerats.

- 38,46 % a Vilanova de la Ribera
- 25,64% a Sant Esteve del Monestir,
- 45,19 % a Cornellà de la Ribera,
- 22,06 % a Baho

Si es considera el nombre de pagesos (15) i el nombre de bracers (36) a Baho el 1686⁹³¹ en el recompte dels caps de casa, la situació segons l'evolució de la demografia a Baho apareix estable. El recompte de Pesillà de la Ribera interpella amb la diferència de 4,28 % entre el

⁹³¹ A.D.P.O, 1C1653.

nombre de pagesos i el nombre de bracers. Aquest nombre indica, tret de la concentració de les terres de la noblesa, un terme molt trossejat i una indiferenciació entre la designació pagès i bracer.

4.4.1.2. Sota representació dels pastors i dels boers.

El recompte següent indica el nombre de pastors i dels boers a les 5 parròquies.

	Baho	Cornellà de la Ribera	Pesillà de la Ribera	Sant Esteve del Monestir	Vilanova de la Ribera
Pastors-boers	4	23	23	9	34

A Vilanova de la Ribera els llistats dels compliments pasquals assentats segons els caps de casa, els quals porten els pastors i els boers lligats a l'amo, beneficien a la representació d'aquesta categoria laboral.

A Baho 4 pastors indicats no corresponen a la realitat ramadera del poble. Se pot pensar que els constreynments d'aquesta ocupació, la transhumància, la vida pels termes, fassin impediment a la presència als sagraments a títol de pare, padrí, testimoni de matrimoni o de defunció. El recompte dels cap de casa de Baho el 1686 indica un sol pastor a la parròquia; en aquest cas es pot fer la hipòtesi que uns pastors s'han designats sota l'ofici de "Balets" o que no s'han comptabilitzats perquè s'estaven a uns cortals.

Els pastors i boers representen una categoria social sota representada respecte a l'importància de la ramaderia en aquest territori. Pocs pastors (6) són indicats d'origen occità o de la Resta de França: 3 de la diòcesi d'Alet, 1 de la diòcesi de Narbona, 2 del Regne de França.

4.4.2. Una població laboral de regadiu

4.4.2.1. Els hortolans

La terra de regadiu és apta a la producció de llegums, al segle XVII, a cada parròquia se conreu hortalisses. A Cornellà de la Ribera el memorial del 29/08/1634 del " blat, ordi, faves, llegums, oli" declara 37 pagesos; 16 pagesos que conreuen faves, 19 pagesos que conreuen llegums i un pagès que conreu siurons sigui una producció total de 4 càrregues i 97 mesures. Llevat de Chamona Carbonella (2 càrregues), de Francisco Prunet (1 càrrega) i de Anthoni Simon (1 càrrega) per cada pagès, la cullita s'expressa més modestament en mesures⁹³². La producció dels llegums no ha aconseguit el caràcter productiu del conreu particular de l'horta.

Es nota:

La casa de l'hortolà al Mas de Gabriel de Llupià (després Mas d'en Vicens Pelliser) és indicada el 1616 en l'inventari dels bens de Galderich Pagès.⁹³³ Gerònim Selles és "ortolà den mas den Pelliser terme de Sant Mamet."⁹³⁴ Un altre mas, el Mas del senyor Francisco Espes, burgès de Perpinyà, es dedica al correu de les hortalisses,

March Bacell és "hortolà habitant en lo ort del senyor Franciaco Espes, borgès de Perpinyà"⁹³⁵

La producció de llegums es nota sobre les terres de Domingo Generés; Aleix Casa és "ortolà del senyor de dit lloch."⁹³⁶

⁹³² A.D.P.O, H220.

⁹³³ A.D.P.O, 1BP447

⁹³⁴ A.D.P.O, Registre parroquial de Sant Esteve del Monestir, 5Mi570, (11/01/1686).

⁹³⁵ A.D.P.O, Registre parroquial de Sant Esteve del Monestir, 5Mi570, (29/10/1690).

⁹³⁶ A.D.P.O, Registre parroquial de Sant Esteve del Monestir, 5Mi570, (25/04/1686).

- A Pesillà de la Ribera el nombre d'hortolans parroquians, presents en els registres parroquials, designen un conreu d' hortalisses desenvolupat al segle XVII ; 5/7 hortolans designats s'estan al poble.

A principis del segle un hortolà s'indica:

“mori Pierris .N. hortolà moço francès.”⁹³⁷

El topònim “la Horta” indica el conreu d'hortalisses, “En los termens de Pesillà en lo lloch dit la Horta entre las quals propietats passa lo rech de Vernet en mig.”⁹³⁸

“L'ortolà de la senyora Calà.”⁹³⁹

“La moller de Joan Roca, ortolà de madama Cahors.”⁹⁴⁰

“Isabel Turrell, ortolana de musur Cahors.”⁹⁴¹

A principis del segle XVIII, el llibre de l'Obra de Pesillà esmenta,

“l'horta del “senyor Cahors,”⁹⁴² “la moller de Joan Roca ortolà de madama Cahors,”⁹⁴³ “Isabel Turrell ortolana de musur Cahors.”⁹⁴⁴

El recompte següent porta el nombre d'hortolans presents en els registres parroquials, els hortolans parroquians, els hortolans forasters no inclosos els hortolans de Perpinyà i els hortlans de Perpinyà.

	Baho	Cornellà de la Ribera	Pesillà de la Ribera	Sant Esteve del Monestir	Vilanova de la Ribera
Nombre	1	5	7	12	1
Parroquians			5	2	1
Forasters				2	
Forasters de Perpinyà	1	5	2	8	

Si es considera el nombre d'hortolans parroquians el cultiu de les hortalisses s'ha desenvolupat a Sant Esteve i a Pesillà Sant Esteve.

La proveniença dels hortolans de les cinc parròquies indica una majoria d'hortolans forasters: Perpinyà (16), Ceret (1), Bages (1), Regne de França (1).

4.4.2.2.Els moliners de farina.

L'ofici de moliner de farina, dit com els altres oficis al fil de les actes ordinàries dels sacraments té una plaça particular en els cartells de les visites pastorals pel que fa el respecte del descans del diumenge i de les festes de precepte, dies que se voldrien consagrats a Déu.

Els cartells de les visites pastorals a Baho i a Vilanova de la Ribera assenyalen uns mancaments al descans del diumenge i festes de precepte:

“Per quan se fa gran abus en la observàntia dels sants diumenges y festes de precepte y aven vingut a nostra notícia que molts persones no duptaven dits dies en treballar y emplear en

⁹³⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (05/06/1606).

⁹³⁸ A.D.P.O, 3E1/3059, (17/02/1652).

⁹³⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (1652).

⁹⁴⁰ A.D.P.O, 114EDT101, Llibre de l'Obra de Pesillà de la Ribera, (18/08/1711).

⁹⁴¹ A.D.P.O, 114EDT101, Llibre de l'Obra de Pesillà de la Ribera, (07/12/1728).

⁹⁴² A.D.P.O, 114 EDT101.

⁹⁴³ A.D.P.O, 114 EDT101, (18/08/1701).

⁹⁴⁴ A.D.P.O, 114 EDT101, (07/12/1728).

obras servils i lo que seria digne de punitió y càstich.... una pena de 10 lliures y en subsidi de excomunicació no treballen ni emplean en obras servils... donant perço plen poder y facultat al dit rector de executar aquella.”⁹⁴⁵

El treball dels moliners és denunciat:

“som plenament informats que los moliners molinen dies de festa de precepte y així és ocasió que molts altres treballen en dits dies de festa aportan blat y altres grans ha dits molins, ... que no se atrabescan a molrer en dits dies de festa sinó fos ab gran neessitat preveint primer per cada vegada la llisentia del dit rector.”⁹⁴⁶

La realitat laboral, amb els constrenyiments en amont de la sega i del repartiment de l'aigua amb els regants, amb tots els oficis generats mútuament, pagesos, bracers, mossos, traginers... és difícilment conformable a un dia de descans.

Jacinto Anglada, testimoni en l'enquesta judicial oberta després de l'assassinat del moliner Joseph Vidal a Pesillà de la Ribera, conta la feina de nits:

“a una hora de nit poch mes o mancho anien en companya de Miquel Manxa del present lloh pera fer farina de tres mesures de blat... estant molent-se dit blat se endormi sobre la caixa de la moltura y jo testimoni tambe me posa a dormir en dit moli sen torna amb tres mesures de farina al coll.”⁹⁴⁷

Tanmateix, plantejat el punt del dogma, el rector, és a dir el clergue més pròxim dels mestres moliners, es veu delegat dispensador d'autoritzacions. A nivell de les parròquies rurals on les feines del camp no poden esperar, els manaments i les amenaces dels visitadors pastorals es poden comprendre a l'igual d'un consentiment tàcit. A Sant Esteve del Monestir, s'ha trobat un compromís, el dia de Déu essent marcat amb la celebració primordial de la missa, es pot complir la feina del moliner,

“al moliner que no pugue moldre un dia de diumenge o festa de precepte sinó és dita la missa o offici y en cas de necessitat.”⁹⁴⁸

Moliners portats pels registre sacramentals al segle XVII. No s'ha escrita l'acta de defunció del moliner de farina Joseph Vidal, assassinat per “dos tirs de arma de foch.”⁹⁴⁹

A Baho, el padró dels caps de casa del 1686 indica un únic moliner, Franciscu Batlloch, el qual té al seu càrrec els dos molins “lo molí del Hospital i lo de Dona Sinesterra.”⁹⁵⁰

	Baho	Cornellà de la Ribera	Pesillà de la Ribera	Sant Esteve del Monestir	Vilanova de la Ribera
Nombre de moliners	13	9	10	2	23
Parroquians	12	8	7	1	9
Forasters	1	1	1	1	8
“Estrangers”	/	/	2	/	/
No indicat					6

Les mateixes carcterístiques es destaquen a quatre parròquies : Baho, Cornellà de la Ribera, Pesillà de la Ribera, Sant Esteve del Monestir.

⁹⁴⁵ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi28, visita pastoral, (05/04/1623).

⁹⁴⁶ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (18/01/1671).

⁹⁴⁷ A.D.P.O, H224, (02/07/1647).

⁹⁴⁸ A.D.P.O, 16J20, (05/10/1635).

⁹⁴⁹ A.D.P.O, H224, (02/07/1647).

⁹⁵⁰ A.D.P.O, 1C1653.

- La concordància, nombre de moliners i nombre de moliners parroquians és significativa d'una activitat molinera estable.

No hi ha una família molinera representativa al poble. Dos representants del patrònim Busquet a Cornellà de dates d'ocurrències separades no poden ser preses en compte. Una muller de moliner, forastera, madrina de baptisme, indica relacions amb els moliners d'altres molins. Moliners forasters i moliners estrangers són pocs. A Pesillà, la mare d'un moliner no anomenat és indicada originària del Regne de França.

A Vilanova de la Ribera:

El nombre de moliners forasters és important, 2/8 s'estan a Pesillà.

Un topònim sense la precisió del nom del lloc pot ser enganyador, l'exemple del topònim "El molí de la Torre", topònim corrent, esmentat pel registre parroquial de Vilanova, incita a la prudència. Podria correspondre al molí de la família Soler situat sobre el Rec del Vernet a Perpinyà:

"Pere de Jou moliner de farina habitant en lo molí fariner del magnífich Francesch Soler doctor en quiscun dret de la vila de Perpinyà nomenat lo Molí de la Torre natural del regne de França."⁹⁵¹

En aquest cas el moliner es desplaça amb el propietari del molí. Joseph Soler y Masdemont és "burgés de la vila de Perpinyà y receptor del patrimoni real del rey nostre senyor" ; descendent de la família de Vilaplana, apareix en el registre parroquial de Vilanova.⁹⁵²

El Molí de la Pou podria ser situat segons la presència del moliner Joan Rus, al Mas de Santa Eugènia.

4.4.2.3. Els teulers

L'argila de les terrasses de la Tet és una matèria primària abundant per a les teuleries.

A Sant Esteve del Monestir una acta de baptisme indica i situa la teuleria :

"Maria, Rosa, Margarida, filla llegendítima y natural de Francisco Hey y de Rosa sa muller, habitants a la teularia del mas del senyor Peliser, terme de Sant Mamet."⁹⁵³

L'inventari del terme de Sant Esteve demanat per Galderich Pagès, senyor de Sant Esteve, la localitzada: "fins al cap del terme hahont és el piló de Sant Esteve y Vernet, la holibeda de la teularia y la teularia ques de dit señor Pages que son en si tres aymanades de terra."⁹⁵⁴

Un contracte d'arrendament de la teuleria i el volum important de material que han necessitat les obres de l'església de Baho, indiquen una producció important i diversificada. Un contracte d'arrendament de la teuleria comporta la clàusula de la venda al senyor de mil cairons y quatre mil rajoles" de la primera fornada.⁹⁵⁵ El llibre de l'Obra de Baho pel que fa les obres a l'església l'any 1722 porta una comanda important a "Eyt tauler" de "4000 teulas, 6000 rajolas barcelonines, 200 teulas mestras, 4000 cayrons, 900 parots."⁹⁵⁶ El sistema de l'arrendament anual afavoreix el passatge de persones que no deixen cap traça de la seua presència en els registres parroquials. Tret de la família Ey, es nota Joan Pasaligua "tauler de la vila de Perpinyà," padrí de baptisme.⁹⁵⁷

- A Cornellà de la Ribera:

⁹⁵¹ A.D.P.O, 3E1/3955, (28/08/1615).

⁹⁵² Lazerme, P., *Noblesse catalane*, La Roche sur Yon, Vendée, 1975,1976,1977, Imprimerie Centrale de l'Ouest, La Roche sur Yon, Vendée. A.D.P.O. Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (30/07/1646)

⁹⁵³ A.D.P.O, Registre parroquial de Sant Esteve del Monestir, 5Mi570, (20/08/1713).

⁹⁵⁴ A.D.P.O, 1BP447, (26/10/1616).

⁹⁵⁵ A.D.P.O, 3E1/ 399, (14/03/1680).

⁹⁵⁶ A.D.P.O, 10EDT10, Llibre de l'Obra, (1722).

⁹⁵⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Sant Esteve del Monestir, 5Mi 570, (02/02/1690).

Les ocurrències de la teuleria cocerneixen les actes de dues branques de la sola família Fabra, originària de Tarerach, al final del segle XVII i definitivament instal·lada a la parròquia.⁹⁵⁸

- A Pesillà de la Ribera:

El pla cadastral del 1812 indica una teuleria a nivell de la secció A del Mas Conte (707-708). La teuleria d'en Boher és indicada en l'enquesta criminal oberta pel que fa l'assassinat dels germans Joatxims "trobat morts en el pou de la teuleria."⁹⁵⁹

Pel matrimoni de "Joan Feneteu, fadri, tauler de Pesillà, fill de Bernat Feneteu y Joana conjuges del lloch de Sant Lloís, bisbat de Elet" amb Antònia Casabo donsella, és testimoni "Pere Arnau, tauler de Pesillà."⁹⁶⁰

Set teulers sobre vuit ocurrències de teulers són parroquians ; els tres representants del patróim Pelliser podrien indicar una continuïtat familiar ; Pelliser Joan, Paliser Joseph, Paliser Pere Àngel. (06/04/1650-08/06/1693).

Els teulers són absents del registre parroquial de Baho i de Vilanova de la Ribera ; al dia d'avui no poc avançar cap esment documental del segle XVII el qual indicaria l'existència d'una teuleria en aquests dos pobles.

Cinquena part: Una societat de patiments

⁹⁵⁸ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi 154, (14/05/1738.).

⁹⁵⁹ A.D.P.O, H224, (29/04/1643).

⁹⁶⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera 5Mi 460, (22/02/1694).

5.1. Una societat de catàstrofes

5.1.1. Pesillà de la Ribera poble de retirada (1631).

Des de la terrible pandèmia coneguda sota l'apel·lació de "pesta negra"⁹⁶¹ que delmà els països de l'Occident durant el període (1347-1352), fogars de pesta s'encenen, d'una manera disseminada, que sembla anàrquica.

Antoni Simon i Tarrés ha comptabilitzat al curs dels dos segles XVI i XVII, 56 crides de prevenció i d'avís del contagi ; més precisament, pel que fa el segle XVI, 12 epidèmies i un total de 50 000 morts.⁹⁶²

Narcís Castell segons els recomptes dels registres de defuncions de 245 parròquies, escrits durant el període (1650-1655), dona pel Principat, una aproximació de 58500 fins 65900 morts de la pesta, sigui el 15% del seu capital demogràfic.⁹⁶³

Al segle XVII, els humans no podien imaginar el paper de les rates i de les puces dins la propagació del contagi.⁹⁶⁴ Dues teories circulen, la transmissió de la pesta pels miasmes de l'aire i la transmissió per contacte amb una persona infectada o amb matèries infectades. A Perpinyà la pesta es declara el 28 de juliol, Pere Pasqual data la declaració pública de la pesta a Perpinyà, el 12 d'agost del 1631,

"Sebran los qui vindran en lo món com als 12 de agost 1631 se pública la pesta en la present vila."⁹⁶⁵

Les persones estrangeres, les mercaderies, els teixits fan por, Geroni Cros explica el procés d'una transmissió per contacte punt de partença de la gran epidèmia de pesta de Perpinyà al juliol el 1631,

"A Pollestres una endimoniada de dona vingué de França y aportà alguna roba y la donà a una criada de la senyora Masdeu que estava aquí y morí la criada y alguns altres més de una casa y la senyora Masdeu ...morí."⁹⁶⁶

És possible que una dona sana, fin i tot portadora de puces hagi transportat la pesta d'un lloc a un altre. A partir de Perpinyà, el contagi s'esten ràpidament, el 8 d'agost, les autoritats de Perpinyà informen el govern a Barcelona de la contaminació de Pollestres, el tres de setembre una dona mor de la pesta a La Roca de l'Albera, el tretze de setembre el contagi es declara a Thuir.⁹⁶⁷

Dues proteccions s'experimenten la fugida i l'aïllament. L'auto-aïllament del poble per barrar el pas a la pesta és un mitjà de prevenció cruel, a Baho, la crida de l'abadia de Sant Miquel de Cuixà, el 5 de setembre del 1631 proclama el tancament del poble a l'interior de les muralles

"ninguna persona gos ni presumisca prendre ninguna mercaderia ni qualsevol cosa sinó és ab llicència del dit senyor procurador o su lloctinent o dit balle y cònsuls...ixir del present lloch y terme de Baho que no sia amb polissa inscrits y sagellada...puga anar a treballar fora del terme ni de la ribera de la Tet que no sia ab llicència del senyor procurador o son lloctinent o dels dits balle y cònsols."⁹⁶⁸

⁹⁶¹ Segons la hipòtesi convinguda, l'epítet "negra" es compren en el sentit de pesta terrorífica.

Els cossos canviaven de color ; se conta que durant una epidèmia de pesta, no se sap de quina epidèmia es tracta, els habitants de Baixàs estalviats designaven els habitants de Paretstortes que venien a morir-se al peu de les muralles sota el sobrenom "ventres blaus".

⁹⁶² *La Població Catalana a l'Època Moderna, Síntesi i actualització*, manuscrit n°10, Enero 1992.

⁹⁶³ *Població Catalana a l'Època Moderna, Síntesi i actualització*, manuscrit n°10, Enero 1992.

⁹⁶⁴ Audoin-Rouzeau, F., *Les chemins de la peste, Le rat, la puce, et l'homme*, 2007, Paris, Editions Taillandier.

⁹⁶⁵ Masnou, P., *Mémoires de Pere Pasqual*, (1595-1644), Perpignan, 1905, Imprimerie, Joseph Payret, p.54.

⁹⁶⁶ Simon i Tarrés i Vila, P., *Cròniques del Rosselló, segles XVI i XVII*, 1998, Barcelona, Curial, Edicions.

⁹⁶⁷ Gonzalbo, M., *Les pestes roussillonaises (XVe et XVIIe siècles)*, Toulouse, 1976, Mémoire de maîtrise, Université de Toulouse p.31.

⁹⁶⁸ A.D.P.O, G833, (05/09/1631).

Simultàniament, Pesillà de la Ribera acolleix persones i famílies fugint el contagi.

La gent que ho pot fugeix, la profilaxi de la fugida hauria pogut afavorir la vehiculització i la disseminació del mal ; els pobles de retirada no podien apreciar la mesura del risc mortal al qual s'exposaven, l'incubació ràpid de un a cinc dies, el paper que pot jugar una persona "sana" portadora de la malaltia via les puces i l'estat latent abans de l'explosió de la pesta seràn descrits a la fi del segle XIX.⁹⁶⁹

Ràpidament, els pobles no contaminats imposen una quarantena a les persones fugin Perpinyà o els pobles tocats per l'epidèmia, suceptibles encara que d'aparència sana de vehicular el contagi.

"Y la de mes gent se n'ana fins als deu, onze, dotze de agost que los llocs donaràn entrada que d'aquí en davant no vulgueran dexar entrar que no fassen quarantena".

Pere Pasqual i Geroni Cros s'en van de Perpinyà el deu de setembre ; Geroni Cros nota:

"ferem quarantena ab unes barracas intraren en Pià a vint i u d'octubre que fonch cap a quaranta dias."

Pere Pasqual escriu la mateixa experiència,

" los cònsols de Canet no nos vulgueren dexar entrar en Canet sinó que uns donaren la hermita de Sant Miquel per a purgar y nos feren purgar set dies".

No tinc coneixença, fins avui dia, que la parròquia de Pesillà de la Ribera, s'hagi protegida amb la posada en plaça pels arribants d'una quarantena obligatòria.

Les paraules del batlle, Miquel Roig, davant de la universitat reunida, expressen una fe senzilla i absoluta en Déu, en Sant Sebastià i en Pesillà ; aquestes paraules enunciadés públicament li són segurament necessàries per dominar personalment la situació i tranquil·litzar els assistents a la reunió i la població. Cal imaginar que, a aquesta data, Cornellà, molt propera, està morint, que Baho, ha escollit l'aïllament radical, alshores que, a l'oposat, Pesillà de la Ribera per la seva part, oberta a una retirada important, està assumint l'arribada massiva de persones i de famílies fugint el contagi.

L'actitud de Miquel Roig és complex, sota les aparences, sota les paraules de serenitat i de confiança declarades, es descobreix la veritat del cor, val millor precaucionar-se. Per suavitzar la còlera de Déu la intercessió de Sant Sebastià no pot ser que benèfica. Miquel Roig fa les dues propostes de la fabricació d'un retaule per honorar Sant Sebastià i de la fundació de la confraria del Roser ; aquests projectes col·lectius treuen culpabilitat col·lectiva i donen confiança en els temps esdevenidors.

"Pesillà mai es estada afligida del mal contagiós de pesta lo qual ha de atribuir principalment a la bondat y gran misericòrdia de Déu nostre senyor y secundàriament a la intercessió del gloriós Sant Sebastià...y és casi impossible poder nos preservar de dita contagió sino es que Déu nostre senyor use ab nosaltres de sa misericòrdia i la intercessió del dit gloriós Sant Sebastià."⁹⁷⁰

L'acta de benedicció d'un estandart castellà nos interpel·la perquè planteja el problema suplementari de la presència militar i de l'allotjament dels soldats a Pesillà.⁹⁷¹

La fugida de Perpinyà i l'estatus de refugiats dels pares i dels padrins s'escriu en les actes de baptismes, Joan-Esteve Lamarcha, canonge de l'església d'Elna, justifica el perquè de la seva presència a la celebració d'un baptisme a Pesillà de la Ribera,

"tots nosaltros sobre dits retirats en lo present lloch de Pezillar per ocasió del mal contagiós de pesta que de present es en la fidelíssima vila de Perpinyà per permissió divina a la qual Deu nostre senyor nos deix tornar per sa infinita misericòrdia amen."⁹⁷²

⁹⁶⁹ Audoin-Rouzeau, F., *Les chemins de la peste*, Paris, 2007, Editions Tallandier, collection, Texto, p.p. 24.43.

⁹⁷⁰ A.D.P.O, G833, (30/11/1631).

⁹⁷¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (28/07/1631).

Pel que fa la importància demogràfica d'aquesta població brutalment afegida, la memòria escrita és forçadament per sota de la realitat, ja que a nivell dels registres parroquials falten les actes de matrimonis i les actes de defuncions del 1632...i s'imagina que tota persona refugiada no ha deixat un rastre escrit, no hi havia una naixença a cada família acollida i que tothom no podia ser cridat com a padrí o padrina de baptisme.

El recompte següent comporta les persones refugiades a Pesillà de la Ribera portades per les actes de baptismes del registre parroquial i uns testaments a la meua naixença:

Persones refugiades portades pel registre parroquial de Pesillà de la Ribera:

Data	Nom i cognom	origen	Ofici - família
06/08/1631	Baltazar de Oms	Perpinyà	Donzell
06/08/1631	Senyora dona Izabel de Llupià y de Vallgornera	Perpinyà	Vídua relict de Don Carlos de Llupià
27/10/1631	Dona Joana Ros	Perpinyà	Filla del senyor Ros
28/10/1631	Loís Palau i Caterina	Perpinyà	"Doctor en lleis, jutge de les baronies del senyor abat de La Grassa"
31/10/1631	Joseph Caors y de Soler i Ysabel	Perpinyà	Donzell
17/11/1631	Felip i Sernina Costa	Perpinyà	
18/12/1631	Dona Maria de Vallderama y Palau	Perpinyà	Muller de Don Joan de Vallderama
21/12/1631	Francisca Turriac	Perpinyà	Muller del senyor Turriac, burgès de Perpinyà
21/02/1632	Joan Pontic mercader	Perpinyà	Mercader
22/03/1632	Frances Serra y Victoria	Perpinyà	Fuster
22/03/1632	Bernat Ballo	Perpinyà	Mercader
19/06/1632	Gerònim Roig	Perpinyà	Doctor en drets germà de Aldonsa Reynalt.
19/06/1632	Francisco Reynalt	Perpinyà	Prevere i canonge d'Elna
19/06/1632	Joan Reynalt i Aldonsa	Perpinyà	Notari, mercader
02/07/1632	Juana Lacreu	Perpinyà	Muller del senyor doctor Lacreu
25/07/1632	Steve Lamarcha	Perpinyà	Canonge d'Elna.
25/07/632	Anna Coll	Perpinyà	Miquel coll apotecari
11/08/1632	Miquel Camps	Perpinyà	sastre
11/08/1632	Brici Pujades	Perpinyà	Botiguer de draps, allotjat a la pabordia.
16/08/1632	Maria Tarsola	Perpinyà	
22/08/1632	Aleix Ros	Perpinyà	Donzell
22/08/1632	Joan Ros	Perpinyà	Noble
.../11 /1632	Carles Vila	Perpinyà	Burgès

Persones refugiades portades en altres documents a la meua coneixença:

Data	Nom i cognom	origen	Ofici - família
24/10/1631	Pere Cabestany i Maria testament	Cornellà de la Ribera	Castell de les Fonts Testament
26/10/1631	Domingo Gorgues testament	Cornellà de la Ribera	Casa personal a la Força, avis de Pesillà. Testament

⁹⁷²A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (18/12/1631).

10/12/1631	Pere Masarts ; ⁹⁷³ testament	Sant Esteve del Monestir	Teixidor, a casa d'Antoni Miffra substitut de notari ⁹⁷⁴
27/02/1632	Joan Antoni Carrera Plet ⁹⁷⁵ ;	Perpinyà	Sastre allotjat a la pabordia.
10/03/1632	Joan Antoni Xaupí Enquesta criminal	Perpinyà	Cosí germà de Victori Carbonell
24/05/1632	Francesch Bosch	Perpinyà	Sabater
31/05/1632	Don Francisco de Blanes Testament ⁹⁷⁶	Perpinyà	Noble

L'exàmen de les informacions sobre les persones refugiades permet algunes remarques : són persones que han fugit Perpinyà i Cornellà, ciutat i parròquia d'explosió de la pesta. Una sola persona de Sant Esteve és indicada.

No es tracta d'una retirada a l'atzar, es tracta d'una fugida preparada, són persones de classes privilegiades, nobles, burgesos propietaris al poble, els senyors de Blanes, de Llupià, de Ros, d'Oms...

La pesta fa partida de la vida, Catherina de Vilaplana s'està a Perpinyà, al Pont d'en Vestit, parròquia de Sant Mateu ; en un contracte d'arrendament el 1526, "se reserva lo empriu de dita casa en cars de pestilensa per a ella e sa familia." ⁹⁷⁷

Són persones que ocupen una funció d'autoritat : Lluís Palau és cònsol de Perpinyà, doctor en lleis, jutge de les baronies del senyor abat de Lagrasse, Hieronim Roig és doctor en lleis.

"foren padrins lo senyor Palau, doctor en drets, y la senyora dona Rosa, residint en Pesillà per lo morbo és en Perpinyà." ⁹⁷⁸

Són naturals de Pesillà o hi tenen unes parentats:

Joan Reynalt, notari i mercader de Perpinyà, ha actuat com a notari a Pesillà, té uns bens a Pesillà dels quals dona una estimació en el seu testament:

"bens que jo posseh en lo lloch y terme de Pessillà la qual es de valor de més de dos mill ducats." ⁹⁷⁹

Hierònim Roig és cunyat de Joan Reynalt, ⁹⁸⁰ Joan Antoni Xaupí i Victori Carbonell són cosins. ⁹⁸¹ Joan Antoni Xaupí, cirurgià de Perpinyà, cridat per anar a curar en urgència Jaume Lapruna d'una ferida mortal, nota el seu estatut de refugiat a la parròquia:

"nunc vero a morbum epidemis que de presentu viget en dicta villa resident en presenti villa." ⁹⁸² ,

Són persones conegudes a la parròquia, Joan Pontich és indicat "home de negocis, negociant de la vila de Perpinyà," entreté relacions usureres amb la universitat. Al curs d'una reunió de la universitat de Pesillà accepta el trasllat d'un any pel que fa la liquidació d'un deute de 2000 lliures, per raons de temps de pesta, sota condició que li sigui pagat el montant d'un interès de 100 lliures. ⁹⁸³

⁹⁷³ A.D.P.O, 3E1/4068.

⁹⁷⁴ A.D.P.O, 3E1/4068.

⁹⁷⁵ A.D.P.O, 3E1/5835.

⁹⁷⁶ A.D.P.O, 3E1/6992.

⁹⁷⁷ A.D.P.O, 1E925. Es tracta de la casa major en la Força, on s'està l'arrendador.

⁹⁷⁸ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (18/06/1632).

⁹⁷⁹ A.D.P.O, 3E1/5838, (25/10/1635).

⁹⁸⁰ A.D.P.O, 1E/732, (28/04/1628).

⁹⁸¹ A.D.P.O, 3E1/5838.

⁹⁸² A.D.P.O, 3E1/5838, (10/03/1632).

⁹⁸³ A.D.P.O, H222, (23/11/1631).

Brici Pujades és botiguer de draps.⁹⁸⁴

Pere Masarts és un teixidor de Sant Esteve del Monestir, ha fugit preventivament:

“tenin vigilansia en lo que de la salut se pod sdevenir per causa de la pesta y mortaldat es en las vilas de Perpiña y Tohir y en los llochs de La Roca Pollestres y Cornalla de la Ribera.”⁹⁸⁵

El temps de retirada és llarg, se pot pensar que el fenomen de la recaiguda sigui segurament conegut empíricament ; a la data del 19/06/1632, gairebé onze mesos com a mínim després de la fugida, es troba esment de la presència de persones de Perpinyà.

5.1.1. La pesta a Cornellà de la Ribera (octubre 1631-maig 1632).

El rector Pere Breto ha notat en el registre parroquial les dates de la declaració i del final de l'epidèmia,

“La pesta se descubri als primers de octubre 1631 en aquest lloc de Cornellà de la Ribera y dura fins als set dias de maig de 1632”

De les cinc parròquies, Cornellà de la Ribera sola serà confrontada al contagi ; Millars, Sant Feliu d'Amunt, Sant Feliu d'Avall, Estagell i Montner de termes veïns són també estalviats.

Antoni Brau assumeix les funcions de batlle i de cònsol primer des de la mort del batlle Martí Solera el mes de juny passat, no abandona la població de la qual té càrrec.

Els dies seguin la declaració de la pesta són d'una virulència extrema, en el seu testament es remarca l'expressió “missió divina” justificant el furor de Déu i es pot entendre com un mal necessari:

“la present temporada de pesta la qual per missió divina afflix moltes viles y llochs del present comptat y en particular lo dit lloch de Cornella.”⁹⁸⁶

El rector Pere Breto ha notat en el registre parroquial el cost humà terrible de l'epidèmia:

“y desde catorça de novembre fins als vint de dezembre moriren cent persones y de alli als set del dit maig ne moriren trynta una y sinó sa fossen apartats, que es lo millor remey, tots los del lloc se acabavan, encara que para asso tan necessari avia cada dia grans baralles y rinyes los consols ab la furba incredula y indamable.”⁹⁸⁷

El 1631, els homes són tant desproveïts durant l'epidèmia de pesta com tres cents anys abans durant la pesta negra, persones i famílies fugixen del poble.

“que l'épidémie fût un terrible châtement divin nul ne songeait à le contester. Si bien que la recherche causale s'effaçait au profit des signes annonciateurs (passage des comètes, perturbations climatiques, pourrissement des végétaux, proliférations animales...) et des moyens de prévention et de guérison.”⁹⁸⁸

Domingo Gorgues s'ha refugiat a Pesillà el poble dels avantpassats materns seus on posseïx una casa ; esmenta en el seu testament

“estant tement empero morir en esta concurrent temporada de pesta per esser y matar-ne molts en dit lloch de Cornella.”⁹⁸⁹

⁹⁸⁴ A.D.P.O, 3E1/5833, (1629).

⁹⁸⁵ A.D.P.O, 3E1/4068, (10/12/1631).

⁹⁸⁶ A.D.P.O, 3E1/5834, (13/11/1631).

⁹⁸⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi 154, (1631)

⁹⁸⁸ Audoin-Rouzeau, F., *Les chemins de la peste, le rat, la puce et l'home*, Rennes, 2003, Texto, Presses universitaires de Rennes, p.24.

⁹⁸⁹ A.D.P.O, 3E1/5834, (26/10/1631).

Pere i Maria Cabestany s'han retirats al Castell de les Fonts.”⁹⁹⁰ El casament doble entre nuvis germans celebrat a Vilallonga de la Salanca durant l'aïllament profilàctic del poble entre Francisco Prunet i Catherina Simon y Traver i entre Agata Prunet i Jaume Simon y Traver, atesta de l'exili de la família Prunet, la mare Anna Prunet vídua, el prevere Lluís Prunet són testimonis al casament.⁹⁹¹

Cornellà, intenta parar la propagació del contagi amb les mesures profilàctiques que tots els pobles tocats posen en plaça, malalts són apartats en barraques al terme, Bernat Prats “mori a la garriga.”⁹⁹²

L'aïllament dels malalts és un dispositiu cruel però ha actuat amb una certa eficàcia, les remarques del rector Pere Breto indiquen oposicions i un clima de discordances, els cònsols són directament en contacte amb les famílies i prenen decisions. El rector Pere Breto conjectura que tothom seria mort si els malalts no s'havien aïllats.

Una morberia s'ha oberta, Beatriu Boher escriu el seu testament abans d'entrar-hi,

“estant en la porta de la morberia e pestada ab perill precis de la mort.”⁹⁹³

Montserrat Compta, cunyat del batlle Antoni Brau, hi dicta les seves voluntats i s'hi morirà

“detingut en la morberia del supra dit lloc enconrat de la pesta de la qual temo morir.”⁹⁹⁴

Francisi Glaudes, barber i cirurgia de Thuir, ven a curar els malats.⁹⁹⁵ La gent és assignada al poble, el Pal al límit dels termes de Cornella i de Pesillà representa la porta oberta administrativa i de comerç vital per a un poble aïllat, cal imaginar que a Cornellà de la Ribera el Pal és encara operacional nou mesos després de l'explosió del contagi...Testaments, capítols matrimonials, actes de venda hi són firmats.

Bernat Prats redacta el seu testament, “posat bayx de uns roures al Pal és entre els termes de Pesillà y de dit lloch de Cornellà per causa de la pesta és entre dit Cornallà.”⁹⁹⁶

Els capítols matrimonials de Maria Parell, vídua de Joan Parell, i de Miquel Coste, vidu, hi són firmats “en lo pal és entre els termens de Pesillà i de Cornalla.”⁹⁹⁷

Pere Breto no pot denunciar el casament il·licit de Pere Ribera, brasser de Pesillà amb una dona de França, Joana, sospitada de tenir marit al Regne de França,

“per causa del mal contagiós és de present en dit lloch no son pogut anar a la ciutat de Elna pera dir y diposar la veritat.”⁹⁹⁸

A la data del 18 de juny del 1632 del baptisme d'un fill a Pesillà, Pere i Maria Cabestany encara no han tornat a Cornellà.

Aquesta data fa estat de gairebé nou mesos d'aïllament per Cornellà ; pel que fa Perpinyà és nota també dotze mesos de retirada. Les coses s'allargant, vist la imbricació dels termes parroquials, la multitud de les barraques tant a la garriga com al pla i les parentats entre famílies d'un poble a un altre dubto personalment d'un tancament total sense relacions amb els pobles forasters.

Aquest temps, llarg de tancament, el podria explicar el risc de revifalla que s'ha pogut experimentar al fil de les epidèmies en el passat. La recaiguda la qual intervé després d'una

⁹⁹⁰ A.D.P.O, 3E1/5834, (24/10/1631).

⁹⁹¹ A.D.P.O, 3E1/4069, (29/02/1632).

⁹⁹² A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (1631).

⁹⁹³ A.D.P.O, 3E1/5837, (05/11/1631).

⁹⁹⁴ A.D.P.O, 3E1/5837, (26/12/1631).

⁹⁹⁵ A.D.P.O, H220, (04/12/1632).

⁹⁹⁶ A.D.P.O, 3E1/4067, (17/11/1631).

⁹⁹⁷ A.D.P.O, 3E1/4069, (13/06/1632).

⁹⁹⁸ A.D.P.O, 3E1/6992, (23/02/1632).

fasa traïdora de calma serà descrita i explicada a la fi del segle XIX. La pesta és sempre desastrosa, el cost humà i el cost econòmic es poden aproximativament xifrar, pel que fa els patiments i les desgràcies col.laterals no.

El recompte següent agrupa les persones i les famílies patronímiques delmades, el rector ha pogut indicar les dates:

data	♂	♀	criatura	Persones, famílies delmades
01/10/1631	2	1		Filla den Roca, Monserrat Roca, Pere Vaquer
13/10/1631	1			Josep Gaciot
14/10/1631	2			Monserrat Parrell Joan?
illegible	4	2		Un fill den...un fill den Roca, Bernat Sarda, la vaquera, lo moço de Costa, Angela Sarda
02/ 11/1631	1			Spanyol
03/11/1631	1	1		Lo minyo de la molinera, La Roja
04/11/1631		1	2	Na Anna Bigordana y 2 criatures
07 /11/1631	1	1		Aranyo y sa muller Paula
13/11/1631		1		Anna Baus
14/11/1631	3	1		Chatarina Geli, Ramon Paleta, Nicolau la Pedra minyo,Chamo Borrell
15/11/1631	2	1		Huguet, sa muller, lo minyo den Anthoni Costa.
16/11/1631	4	2		Angela Paleta, nan Badoy, na Badoya, nan Tostu, Pere Gaciot,Francesch Gaciot.
17/11/1631	6	1		Chaterina Pujol, lo fill den Castellet, un musso de Francesch Solera, nan Baus , Anthoni Geli, Joan Anthoni Costa.
20/11/1631	3	4		Maria Agimon, dos minyons del Aranyo, la muller den Pere Roca,una filla y duas fillas den Tostu.
24/11/1631	2	1		nan Roca, maria Roca, un fill de Anthoni Turrie.
27/11/1631	6	2		Anthoni Isarn, en Peixo, un minyo de na Agostina, Mestre francesch lo Farrer , la Sistellera, na Beatriu, un minyo de na Compta, Bernat Sisteller.
30/11/1631	1			Monserrat Compta.
?/12/1631	3	1	3	Moço, mado ... , un moço de mossèn Sagi, un fill de na Danot , ... criatures de March Vaquer, dues criatures den Gorgues.
07/12/1631	1	2		Mado Compte, Marie Gorgues, Joanet lo moço del Bigorda.
11/12/1631	1			Barthomeu Pujol.
25/12/1631	1	1		Margarida Gipo, Joan Pixet.
29/12/1631	6	2	2	Arnau, na Martha moller y fills quatre que tenia , Pere Spes y duas criaturas y Monserrada sa muller
07/01/1632	4		4	Nan Tallet,Pera Sarda,Pere Paleta y quatre criatures, Bernat Prats
08/03/1632	1	2		Caganiu, Caganiua moller y una filla
10/04/1632		2		Duas fillas del vaquer
07/05/1632		1		Joana Vaquera
totals	56	30	11	

Les 100 persones comptabilitzades del 14 de novembre al 20 de desembre no s'han pogut totes escriure. A Cornellà de la Ribera no s'escriuen les actes dels albats, el total de onze criatures mortes és inferior a la realitat.

Els homes són més nombrosos que les dones, durant els mesos d'octubre, novembre, desembre, de veremes, de repós de la terra, els homes queden al poble.

5.1.2. L'epidèmia de pesta a Pesillà de la Ribera el 1652

Un rector escriu aquestes línies:

“vuy que comptam als set de iun del dit any fonch enterrada Rosa Castell y fou enterrada ab tota la solemnitat per no saber fos morta de pesta y dita Rosa fou la primera mori del contagi en dit lloch y no se pot saver la dada dels que moriren per la pesta per esser tant gran la moltitud dels difunts y esser jo malalt en dit temps treposare lo que tots moriren dins quatre mesos.”⁹⁹⁹

Juny del 1652, una vegada més la pesta s'encén al Rosselló i com fou el cas durant dels anys 1631-1632, l'epidèmia s'escampa d'una manera dispersa, pobles es moren al mig de pobles veïns estalviats.

Per Pesillà de la Ribera, el balanç humà es revelarà terrorífic aleshores que Cornellà de la Ribera, encerclat per tres fogars d'infecció quedarà indemne. A la fi de juny la pesta s'ha declarada a Perpinyà, a Sant Esteve del Monestir, a Pesillà de la Ribera, a Espirà de l'Agli, a Ribesaltes, a Estagell, a Nefiach, a Sant Feliu de Mont, al Soler. La pesta del 1652 sembla una redita de la dels anys 1631-1632, persones i famílies fugeixen i el dispositiu profilàctic acostumat, tancament de la zona infestada i obertura d'una morberia, es posa en plaça.

La gent fugeix davant l'epidèmia:

El ferrer Joan Argeles fa el seu testament “in terminis de Pediliano tempore pestis.”¹⁰⁰⁰

Els pobles es tanquen ; el Pal, lloc oficialment designat d'intercanvis reapareix en els testaments.

Pere Magen un pagès de Sant Feliu de Mont fa el seu testament “in capite terminorum ville de Miliarys al pal causa epidèmie.”¹⁰⁰¹

Persones fugeixen del poble i s'instal·len en les barraques del terme; dues famílies hi batejaren una criatura:

“Fonch batejada en la barraca Mariangela Rosa Catherina filla legitim y de natural de Miquel Bonafos y de Catherina”.¹⁰⁰²

“Fonch bateiat en la barraca un fill llegitim y natural de Miquel Tocaria y Estasia.”¹⁰⁰³

Cinc mesos de pesta seràn finalment indicats a la fi de l'epidèmia.

“aqui son finits tots los difunts moriren en lo temps del contagi fou en dit lloch de Pesilla durant de lo espai y temps de sinch mesos que nostre senor los tingui a la sua santa gloria amen”

Després de l'enterrament de Rosa Castell quatre morts es podran datar i un llistat serà assentat posteriorment.

La por de morir s'expressa en els testaments, Jaume Salvat “tement morir en la present temporada de pesta”¹⁰⁰⁴ Jaume Denis escriu “per lo perill eminent tenim en dit lloch de la pesta.”¹⁰⁰⁵

⁹⁹⁹ El rector Francisco Mifra ha pogut escriure aquestes línies, ho fan pensar la grafia i la data de l'acta.

¹⁰⁰⁰ A.D.P.O, 3E1/3059, (01/07/1652).

¹⁰⁰¹ A.D.P.O, 3E1/5897, (20/07/1652).

¹⁰⁰² A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (06/10/1652).

¹⁰⁰³ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (14/10/1652).

Una morberia s'ha oberta, es pot pensar a la casa de la Senyora Dona Hyrònima Ros y de Ortafa a en a qui són pagades segons el balanç de les despeses:

“1051 lliures 6 sous y 20 de més que los cònsols li prengueren ab sa llicència de sa casa.”

“Mermers i ajudants de mermers” hi curen els malalts, se'ls hi porta el menjar i el beure. Es remarca la mort d'un desinfectador,

“un iobe de Seret anomenat Francisco que desenfectava no feu testament la obligació de fer fer per dita anima los cònsuls Pesillà perquè la devian la soldada.”

Al poble, el cirurgià Francisco Tuzin cura els malalts no apartats en la morberia, en el seu testament recorda uns deutes de persones curades,

“Me deu Rafel Anglada, pagès de dit lloch de Pesillà, vint ducats per la cura del contagi en dit lloch y tot lo blat que me se deu és per lo contagi y cura de ell en lo lloch del Soler o particular de dit lloch”¹⁰⁰⁶

El montant de les despeses per la cura dels malalts apartats en la morberia i per l'alimentació dels malalts és elevat:

1543 lliures a un apotecari de Perpinyà, 250 lliures als desinfectadors, 21 moltons al senyor Vidal Pi, 22 carregues de blat a la senyora Hieronyma Ros y de Ortaffa, vi i altres coses a uns particulars.¹⁰⁰⁷

El cost humà de l'epidèmia:

En el llistat de les persones i dels albat difunts aixecat pel sacerdot escrivà he agrupat les famílies patronímiques.

♂	♀	albat	Famílies	Persones difuntes
	1		1	Albayra- Catarina,
1	1	1		Albert Maria, un albat de Maria Albert ... Albert, fadri
1		1		Albert- Nicolau, un albat de Geronima Albert vídua,
	1			Anglada, Gratia,
1	1	1		Ballo -Bernat, Margarida, un albat de la dita Margarida
		2		Barthomeu - dos albat,
1	2			Berga- Miquel, Catarina, Estasia,
1				Bessa – Antoni,
1	1	2		Bitrach- Jaume, Rosa, 2 albat,
	1		10	Blanxart- Margarida,
2				Burges, Andreu, Emanuel,
	1			Buyxero Catharina
1	2	1		Cabreta -Marianna, Esperansa, Antoni, un albat del dit Cabreta
		1		Capeze -un albat de Manuel Capeze,
1	1	4		Carboles- 2 albat de Joan Carboles, Sadorni Carboles, Maria, 2 albat,
1				Carbonell- un mosso
	1			Casanova -Catarina
2	2			Castell –Rosa, Miquel, Anna, Antoni,
	1	1		Catala -Monserrada vídua, un albat de Rafel Catala
	2		20	Cruells -Teresa, Margarida,

¹⁰⁰⁴ A.D.P.O, 3E1/5854, (27 /06 /1652).

¹⁰⁰⁵ A.D.P.O, 3E1/5854, (27/06/1652),

¹⁰⁰⁶ A.D.P.O, 3E1/3059, (21/10/1652).

¹⁰⁰⁷ A.D.P.O, H223, (15/12/1652).

	1	2		Daniel- Rosa, 2 albats,
	1	2		Danis- Maria, un albat de la dita Maria, un albat de Joan Danis
1				de Sant Joan- Joan
1	1	2		De Saut- Catharina, lo marit, 2 albats.
	1			Del Ortola -criada
	1			Del Pey-neboda
	1	2		Delbo Rosa, dos albats de la dita Delbo
1	1	3		Esantu- Antoni, la muller, 3 albats
		2		Espinosa- 2 albat de Jaume Espinosa,
1	1	4	30	Esquirol- Joan, 2 albats, la cunyada del dit Esquirol, 2 albats del dit Esquirol,
6	1			Estrada -Antoni, Maria, Joseph, Lluís, Antoni,Ramo, Jaume
	5	1		Fabressa - La senyora Maria Angela, la senyora Maria donzella, Anna, una criada de la dita Fabressa, Joana,un albat de la dita Fabressa,
1		1		Ferrer Magi, un albat del dit ferrer
	1			Font Pau-Rosa,
	1	3		Fullassa- Angela, tres albats
	1	1		Fuster - un albat, una criada
	1	2		Gaixet- Isabel , Garau albat, Jaume albat,
1				Garriga -Vicens Garriga argenter de Perpinyà
1		1		Garsias -Joseph, un albat
1			40	Gatges -Miquel
				Gelamo
	1			Gorgues- Anna
	1	2		Grillo- la muller, 2 albats.
	1			La Font -Maria
1	1	2		Llarch- Joseph, Maria, 2 albats,
2	1	2		Padrines -Antich, Angela, Antoni, 2 albats de dit Padrines,
1	1			Pellicer -Gabriella, Sadorni
	1			Perami- Anna,
1				Prats,-Andreu
1			50	Ricart-Antoni
		1		Riu - albat de Magdalena
1				Ruca -Pere
	1	1		Sabardell -Marianna, un albat.
	1	1		Sabrol-Maria , un albat,
	1			Sagui- Estasia Sagui,
1	1	1		Salvat- Pera Salvat, un albat,una criada
1	1	1		Sucalla – Andreu, Rafela, un albat
	1	1		Sufres –Anna, un albat
	2			Taillans- Margarida, una filla
1			60	Tarrats -un moso
	1			Tintayna - una filla de Antoni Tintayna
	1	2		Vilanova- Maria,dos albats
1				Un jove de Ceret Francisco que desenfectava
1				Joan ...porter

	1			Catarina ...
	1		66	Catarina ...
39	56	54		

95 persones adultes, 54 albats moren durant l'epidèmia ; el cost humà d'aquesta epidèmia va més enllà d'aquest llistat si es considera el nombre de defuncions l'any 1653, cua de la pesta, 17 adults i 24 albats el 1653.

Com a mínim per tenir una idea si podia considerar-se que a una família patronímica correspongui una casa:

66 cases sobre un total de 180 cases segons el nombre de cases donat per Camo Cruells el 1646,¹⁰⁰⁸ el 36,67 % de les cases serien tocades, una xifra per sota de la realitat.

Les dones i els infants han més patit de l'epidèmia que els homes ; majoritàriament els oficis no són indicats pel rector tanmateix es pot pensar que unes condicions laborals, fora del poble, als mesos d'estiu allunyaven de la contagi, uns pastors, uns bracers per feines de temporada.

5.1.3. L'epidèmia de pesta del 1652 a Sant Esteve del Monestir :

Bernart Alart en la Història de Sant Esteve del Monestir indica una epidèmia de pesta el 1652 ; transcriu el testimoniatge del cònsol Joan Bordatge:

“tots los habitants en dit lloch, estan conforme deuen, abarracats en lo terme, y los uns no goson comunicar ab los altres ; de haont resulta gran dany, per que nos pot batrer ni menos conrear les terres.”¹⁰⁰⁹

Falten les actes del registre parroquial per abordar la pesta a l'igual de les epidèmies de Cornellà de la Ribera i de Pesillà de la Ribera en terme de cost humà, d'elements de vida, de dades, de reflexions de rectors.

Les meues investigacions segons diverses direccions, infructuoses fins avui dia, m'han fet prendre consciència del paper que podia jugar el registre parroquial en la coneixença del passat del poble. Un índex senzill com la designació d'un notari hauria pogut obrir històries personals i procurar detalls sobre el com s'havien viscuts aquests dies de pesta.

5.1.3. L'epidèmia de pesta del 1654 a Cornellà de la Ribera.

La profilaxia de l'aïllament dels malalts s'aplica de seguida, Jacinto Gaciot, subbatlle, ha obert la seua barraca als malalts, el rector Jacinto Baixet nota el primer mort de la pesta,

“mori dit Ribes de pesta per que als vint y dos son cunyat en Nadal lo enterraren aserca del pou de la força y als vint y tres mori sa germana de dit Ribes a la barraca de Jacinto Gaciot, al camí de Stagell, al camp den Pairot, és enterrada en dit camp tots moren de pesta”.

S'enterra “a cerca del pou de la Força” un indret fàcilment recordatori, fora del cementiri, amb total desconeixement d'una possible pollució de l'aigua per un cadàver.

Margarida Breto es mor “abarracada a la devesa.”¹⁰¹⁰ La universitat es replega per les seves reunions a la presó:

“solem pintate ab propter causam morbum fuie contagy ad presons est in dicti loco de Cornellà.”¹⁰¹¹

¹⁰⁰⁸ A.D.P.O, H223, (15/07/1646).

¹⁰⁰⁹ Alart, B., *Notices historiques sur les communes du Roussillon*, Paris, 1878, le Livre d'Histoire, Paris, p.74.

¹⁰¹⁰ A.D.P.O, 3E1/5837, (07/06/1654).

¹⁰¹¹ A.D.P.O, 3E1/3060, (06/08/1654).

El cirurgià Bartomeu Benezet cridat i allotjat a la parròquia per la universitat cura els malalts.¹⁰¹² L'epidèmia durarà dos mesos del 18 de maig als 13 de juliol, les actes del registre parroquial indiquen 12 persones adultes difuntes.

data	Persones mortes de pesta
18/05	Francisco Ribes
22/05	Nadal cunyat
23/05	Sa germana de dit Ribes
II.legible	Fill den Nadal
II.legible	Isabel Fontes
29/06	Margarida Breto
05/07	Guillem Turrie
06/07	Un fill de Bartomeu Alyas
13/07	Una minyona de Joan Vivent

5.1.4. Les crisis de subsistències

Al segle XVII l'economia és directament tributària de les condicions climàtiques, el clima participa a la mortalitat de catàstrofes.

A les condicions climàtiques, a la esterilitat de la terra que fa pujar el preu dels grans s'afageix l'allotjament continu dels soldats i el nodri dels cavalls. Els manlleus són l'únic recurs a la disposició de les universitats, les deliberacions de les quals declaren la fam de la població.

A Pesillà de la Ribera se llegeix:

“per la extrema necessitat que de present estan per poder occorrer y subvenir adaquella y no patescan y muyren de fam y no tingan de present blat ni diner.”¹⁰¹³

A Cornellà de la Ribera després del constatat alarmant fet per la universitat de l'estat de la població, “al nostre poble hi ha molta necessitat y pobreza,” Llaurens Campredon i Francisco Sagi distribueixen algunes carregues de blat de l'Obra.”¹⁰¹⁴

A Baho, a l'inici de l'any 1716, la població és en situació dramàtica de misèria i de fam després d'anys seguits calamitosos ; els habitants mengen herba.

La universitat s'adreça per carta, a Monseigneur de la Neuville, “intendant de la province” per a l'obtenció en urgència d'un ajut alimentari sota la forma de farines:

“la plupart des habitants se trouvent dans la nécessité du bled pour soutenir leur famille à cause de la grêle qui tomba l'année dernière dans le terroir du dit lieu e autres leur ayant enlevé toute la récolte et que l'hiver et la sécheresse qui depuis longtemps sur la terre encherer les grains de manière que les habitants du dit lieu ne vivent que d'herbe faute d'avoir de quoy acheter du pain ils se trouvent réduits à una grande misère.”¹⁰¹⁵

Aquesta carta retrança les diferents etapes del mecanisme de la crisi de subsistències, una conjuntura climàtica totalment degradada d'anys seguits de secada a la qual se superposa la catàstrofa de la pedra, l'increment dels preus dels grans i la impossibilitat de sembrar.

¹⁰¹² A.D.P.O, 3E1/6556, (22/09/1654).

¹⁰¹³ A.D.P.O, H223, (28/02/1644).

¹⁰¹⁴ A.D.P.O, H 221, (17/05/1697).

¹⁰¹⁵ A.D.P.O, 1C 653, (29/04/1716).

A les cinc parròquies, el període 1692-1694, de ròssec d'anys seguits de secada, és marcat per una mortalitat impressionant de perfil de crisi alta tot al llarg dels anys ; els rectors no ne diuen el perquè.

La sequera és dramàtica el 1691, el Consell Subirà sol·licita del bisbe l'ajut de pregàries públiques a Perpinyà, el santíssim és exposat a l'església de Sant Joan ; per atenuar el càstig de Déu les cases de jocs propícies als blasfèmies seran tancades l'estona de les pregàries públiques.¹⁰¹⁶ Les persones i els albats pateixen i moren de fam o de les conseqüències de la fam sobre els cossos, com n'és el cas pel tifus, més particularment.

En general el perquè dels pics de mortalitat no es declara, l'any, 1686, 26 cossos d'albats a Vilanova de la Ribera són apuntats al marge d'una pàgina sense cap nota explicativa.¹⁰¹⁷

El recompte següent porta el nombre de defuncions d'adults i d'albats al final del segle XVII.

	Baho		Cornellà de la Ribera		Pesillà de la Ribera		Sant Esteve del Monestir		Vilanova de la Ribera	
	Adults	albats	Adults	albats	Adults	albats	Adults	albats	Adults	albats
1686	3	8	6	2			13	4	6	2
1687	7	12	9				7	3	1	15
1688			8				13	5	7	13
1689			9				14	12	5	3
1690	6	15	6	3			10	5	2	2
1691							6	4		
1692	1	6	2	7	17	18	10	8	3	5
1693	13	18	15	24	14	29	12	9	8	6
1694	13	10	14	30	25	15	17	7	9	9
1695	6	8	13	7			19	10	7	5
1696			7	18			2	2	5	33
1697			10	13	17	27			7	15
1698	12	7	14	18	26	43			8	8
1699	1	8	13	20	16	10			6	21
total	62	92	126	142	115	142	123	69	74	137

A Baho, a Cornellà de la Ribera, a Pesillà de la Ribera, la crisi de subsistències dels anys 1693 i 1694 és clarament indicada. La mortalitat aquests dos anys representa respecte a 14 anys de defuncions :

- A Baho, el 41,94 % de la mortalitat dels adults i el 30,43 % de la mortalitat dels infants
- A Cornellà de la Ribera, el 23,02 % de la mortalitat dels adults i el 38,03 % de la mortalitat dels infants
- A Pesillà de la Ribera, 33,91 % de la mortalitat dels adults i el 30,99 % de la mortalitat dels infants

Els 4 anys, 1696-1697-1698-1699 de males condicions climàtiques presenten una mortalitat forta, d'un poble a un altre. La mortalitat dels adults, els anys 1697-1698 és marcada a Pesillà. La mortalitat infantil aconsegueix un alt nivell els anys 1698-1699 a Cornellà, els anys 1697-1698 a Pesillà. A Vilanova, la mortalitat dels infants té perfils d'epidèmies el 1696 i el 1699.

¹⁰¹⁶A.D.P.O, 2B 651, (10/10/1691).

¹⁰¹⁷A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (26/05/1696).

5.2. La mortalitat ordinària

5.2.1. Les malalties

És cosa raríssima que una malaltia o un handicap físic es declari en una acta del registre parroquial, es nota:

“foren padrins Gabriel Pentine, pobre cego.”¹⁰¹⁸

En el llibre de l'Obra i en el llibre de la Confraria del Roser, a Pesillà de la Ribera, és també cosa raríssima de descobrir un handicap físic o una infermetat:

“obit de la siega Barrat.”¹⁰¹⁹

Uns sobrenoms s'originen en unes infermetats però no se sap si les persones portadores del sobrenom ne són afectades personalment.

“Joan dit Lo Guexio,”¹⁰²⁰ “La Busuda,” “Lo Tort,”¹⁰²¹

Unes malalties, unes epidèmies no són conegudes en termes de medicina i no s'anomenen, el 1684 al mas de Don Phelip de Copons y Tamarit a Tohir “una garbera de blat ... no ses poguda batra per falta de gent a causa de les grans malalties.”¹⁰²²

L'expressió genèrica, al plural, amb l'article definit “les grans malalties” podria indicar malalties cícliques, sofertes cada any a la mateixa època. El rector Pere Marcet de Cornellà de la Ribera, el mes d'agost de l'any 1788, demana per carta a les autoritats eclesiàstiques a ser aprovisionat amb medicaments per distribuir als malalts, invoca “les fièvres qui comencent à s'étendre”; no poden ser sense efecte les emanacions deletàries dels aiguamolls estesos tot al llarg de la Tet i les picades de mosquits.¹⁰²³ Els cossos són afeblits per les crises seguides de subsistències, per la gana i per les carències.

Els metges i els cirurgians identifiquen clínicament algunes malalties tot i que a nivell de les coneixences al segle XVII no puguin ni explicar-les ni curar-les:

Simon Cruells, batlle de Pesillà de la Ribera, explica:

“ Joseph Colom de edat de alguns desavuyt anys poch mes o menos negat a la font de Don Thedeu del Viver y de Homs, terme de Pesillà, molt cerca de dita vila de Pesilla, seria mort del mal dit comunament lo mal de Sanct Pau que soviny acostuma tenir.”¹⁰²⁴

Joan Francisco Selva, metge de Perpinyà, confrontat a un cas de tifús al Castell Major de Perpinyà, reconeix la impotència de la medicina a curar aquesta malaltia i prescriu al soldat un repòs de trenta dies de cura a Barcelona es pot pensar perquè s'allunyi el contagi:

“Don Balthazar Bastardo de Cisneros, capitan de infantaria Hespnyola malo de una calentura maligna vulgarment dicha tavadillo con grande peligro de su vida per no haver remedios ni quedar doctor per su enfermetat”.¹⁰²⁵

Unes persones són dedicades a unes tasques sanitàries, els apotecaris, els adroguers ; els cirurgians curen i les llevadores assisteixen les dones durant el part. La pràctica de la medicina als pobles es confia als barbers-cirurgians ; al segle XVII al poble, el cirurgià purga, realitza sagnies... en les enquestes de justícia constata la mort, n'esbrina el perquè, es cridat per a l' exhumació d'un cadàver.

¹⁰¹⁸ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (10/03/1708).

¹⁰¹⁹ A.D.P.O, 114EDT101, (11/11/1720).

¹⁰²⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi 460, (28/10/1616).

¹⁰²¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi 716, (1705).

¹⁰²² A.D.P.O, 1E /262.

¹⁰²³ A.D.P.O, 1C 1725, (15/08/1788).

¹⁰²⁴ A.D.P.O, 11BP116, (06/03/1686). El “mal de Sanct Pau” designa l'epilèpsia.

¹⁰²⁵ A.D.P.O, 3E1/ 3032, (07/04/1634).

A Pesillà de la Ribera sis persones adultes s'han mortes de la pigota en dos mesos,¹⁰²⁶ “picota “ és inscrit al marge de les actes. La pigota és una malaltia d'origen víric, contagiosa, sovint a l'origen d'una gran mortalitat, caracteritzada per pústules les crostes de les quals deixaràn cicatrius profundes i indelebles. Els potents ne moren, el fill d'en Lluís XIV (1711) i en Lluís XV (1774). Una mort repentina¹⁰²⁷ és una mort sobtosa, sorpren pel caràcter mateix seu i per la banalitat de les circumstàncies,

“Als ... de abril 1631, mori un cascavell moço de Anthoni Sagi, sens sacrament, de repente en lo carrer assentat en una biga.”¹⁰²⁸

És una mort que fa por com a mort no preparada espiritualment ; el rector l'apunta per explicar la privació dels darrers sacraments i justificar l'absència d'un testament,

“fonch enterrat...Joan Fontes, farrer, ab assistencia de tres reverents, mori de repenta sens sacrament i intestat.”¹⁰²⁹

5.2.2. La mort violenta

La natura és hostil, Juan Salvat, tixedor de lli, “mori del llamp (Déu nos guart).”¹⁰³⁰

Els rius, els còrrecs, de règim mediterrani són violents i perillosos durant els períodes de pluja i de temporals, principalment a la tardor. Durant els aïguats de la Tet, persones moren negades, semblaria que les persones no parroquianes siguin més exposades a aquest perill de mort per desconeixement de la rapidesa i de la força de la puja de les inundacions.

- “un soldat de cavall lo qual se nega.”¹⁰³¹

- “Desendies nom de guerra de la Companya de mosur de Bernadera del regiment de Dalfi y mori lo dia antes anegat a la Tet.”¹⁰³²

- “lo cadaver de un francès trobat anegat en la rivera de la Tet, en lo terme de Baho.”¹⁰³³

Una xarxa important de recs i d'agulles corren per tot el terme, el Rec Major travessa el poble, a uns carrers, les agulles passen davant de les cases ; les morts per negada, on pot intervenir una falta de vigilància dels infants, no sorprenen.

A Baho, Marianna Batllo és morta negada,¹⁰³⁴ un albat, Joseph Galli és “mort negat.”¹⁰³⁵

A Vilanova de la Ribera, un cas dramàtic explica les condicions particulars de l'enterrament,

“se nega al pas den Paulet un albat de Marianna Braba y lo enterra lo ermità de Barnet com la trobo mig podrida en dit rech y no se li ha dit missa.”¹⁰³⁶

Unes morts violentes d'infants són indicades, Margarida Putu, albat, filla de l'Andreu Putu y Margarida “y mori al mateix temps cremada.”¹⁰³⁷

Els cortals són habitats, mossos i famílies de mossos hi viuen, la promiscuitat en les cases obliga joves a hi dormir, la vetustat d'unes construccions representa un perill : Dos joves

¹⁰²⁶ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (17/09/1619-11/11/1619).

¹⁰²⁷ Botet, R., *Vocabulari rossellonès*, Perpignan, 1997, Editorial, El Trabucaire (1997), l'adjectiu rossellonès repentina, del llatí “repens, sobtos,” és un castellanisme.

¹⁰²⁸ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (1631)

¹⁰²⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (16/12/1648).

¹⁰³⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (1651).

¹⁰³¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (02/11/1653).

¹⁰³² A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (18/12/1695).

¹⁰³³ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (04/10/1709).

¹⁰³⁴ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi 154, (26/08/1692).

¹⁰³⁵ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi 154, (16/06/1690).

¹⁰³⁶ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (1687).

¹⁰³⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (17/07/1697).

Frances Sabrol de 14 o 15 anys i Antoni Gorça de 12 o 13 anys moren “per esser-se enfonsat lo cortal haont dormia-en.”¹⁰³⁸

La guerra és violència, la constància de la fam, les epidèmies, les malalties, provoquen malestar, irritació i moments de còlera.

Persones són assassinades:

- “mori Guillem...pastor de Marti Albert y de Serny Ferriol, sens fer testament perque lo mataren.”¹⁰³⁹
- “trobaren una dona degollada.”¹⁰⁴⁰
- “a 23 de setembre mataren a Joseph Bordoncle.”¹⁰⁴¹

L'aiguardent, obtingut per distil·lació del vi, és present en les cases i se serveix en les tavernes ; genera actes violents. Mathias Balle, testimoni en l'enquesta oberta concernint l'assassinat de Joan Berga, n'indica el consum,

“passant devant lo hostel de dit lloch beguerem una mitat de vi y apres aigua ardent.”¹⁰⁴²

En la redacció d'un testament s'indiquen les batusses, les violències físiques rebudes :

“nafrat de una punyalada que ayr brega sent me donaren per lo Camí de Pesillà” dicta Montserrat Llaureta.¹⁰⁴³

“detingut en lo llit de una estocada y altres ferides quem pagaren...” declara Jaume Lapruna.¹⁰⁴⁴

Les armes de foc, agreugen uns comportaments. Joseph Estrada és ferit d'un tret d'escopeta per Raphael Tarrats.¹⁰⁴⁵ Els inventaris de cases i les enquestes judicials donen una idea de la importància i de la generalització de les armes de foc. L'inventari de Catherina Prunet, a Cornellà de la Ribera, porta “dues pistoles, una xispa o carabina, una scopeta.”¹⁰⁴⁶

La crida de l'abadia de Lagrasse del 1668 indica armes portades al quotidià,

“no sera lluit ni permés de dia ni de nit dins lo fort ni als barris de la present vila aportar armes de foch curtes ni llargues carregades ni sens carregar sinó és per anar a la cassa.”¹⁰⁴⁷

Les armes de foc generalitzades maten infants, un albat Andreu Bordas “mori...a 8 oras de mati de una escupatada.”¹⁰⁴⁸

Una altra crida de l'abadia de Lagrasse el 1699, per protecció civil, testifica d'un problema real de seguretat per a la població,

“per obviar los abusos, danys, inconvenients y altres grandissims desastres y omicidis que en esdevenidor se podrien suscehir ...se atravesca a portar armas prohibidas ni anar a quadrillar ab gent armada sob pena de perdre las armas y de estar trenta dies a la presó”¹⁰⁴⁹

Les dues crides no tenen per objecte de desarmar la població sinó de posar regles.

¹⁰³⁸ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (05/08/1699).

¹⁰³⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (14/03/1606).

¹⁰⁴⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (28/03/1622).

¹⁰⁴¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (1627).

¹⁰⁴² A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (17/09/1647).

¹⁰⁴³ A.D.P.O, 3E1/5832, (24/09/1627).

¹⁰⁴⁴ A.D.P.O, 3E1/5835, (10/03/1632).

¹⁰⁴⁵ A.D.P.O, 3E1/4067, (08/08/1632).

¹⁰⁴⁶ A.D.P.O, 3E1/3055, (18/07/1649).

¹⁰⁴⁷ A.D.P.O, H223, (17/06/0668).

¹⁰⁴⁸ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (04/02/1689).

¹⁰⁴⁹ A.D.P.O, H223, (08/10/1699).

El port de les armes fa part de la cultura catalana, els Usatges de Perpinyà inscriuen l'arma com una necessitat inalienable a l'igual de la vestidura i del llit.

Una carta de Perpinyà datada del 1394, transcrita per Joseph Massot-Reynier porta:

“que les vêtements, le lit et les armes ne peuvent être saisis... negun, encara per deute que no pugua pagar, deu esser penyorat en vestaduras, lit o armas.”¹⁰⁵⁰

La força de la qual penja una corda per a executar els condemnats a morir penjats s'ha alçada a Pesillà de la Ribera per a un soldat, aquesta execució no ha pogut ser que pública, no hi ha caserna, els soldats són allotjats en les famílies. Desercions tenien lloc al si de les tropes allotjades als pobles,¹⁰⁵¹ els soldats són desproveïts del necessari¹⁰⁵² una mort per penjament i execució fa pensar a una condemna per “crim de deserció.”

Es tracta d'un acte eminentment violent, que se vol un castig exemplar pels altres soldats, la presència i l'adhesió d'adults espectadors essent necessària per treure culpabilitat als botxins. Pels infants una tala escena no era anodina.

L'acta dona compte d'un enterrament religiós i d'una missa de funerals sense la presència del cos a l'església segons les funerals de tot condemnat a mort.

“Vuy als vint y vuit de fabrer mil sis cens noranta nou se ha donada eclesiastica sepultura al cadaver de Jacob Yentz, soldat de la companya de monsieur Riffer dins lo regiment de Lalxaja (Langemois), natiu de Boheme Jergartils, lo qual fonch penjat y executat de edat de vint y un any, fonch enterrat ab assistencia de dos preberes, als quatre de mars de dit any se li feu lo cos present ab assistencia de tota la comunitat que son sinch preberes, fonch enterrat al cementiri de Sant Sadorni.”

5.2.3. La mortalitat maternal

Al segle XVII, tot al llarg dels nous mesos de l'embaràs, durant el part i el sobrepert, una dona és en perill de mort. L'expressió “mort maternal,” indica la mort femenina durant aquestes tres fases de la vinguda al món d'una criatura.

L'higiene, la profilaxi són desconegudes, les infeccions són mortals, els trastorns emocionals i socials de la guerra generen avortaments, infants prematurs, complicacions al moment del part.

Unes síntesis de treballs arqueològics al voltant de la mort maternal, al segle XVII, plantegen la qüestió d'una afecció greu entretinguda pel nombre de prenyats i de naixences viscuts per una dona:

Les grossesses multiples rendent possibles la survenue d'une affection letale interrecurrente dans les populations a faible espérance de vie puisque entre 15 et 45 ans une mère de sis enfants sera enceinte ou en postmortum (< 2 mois) pendant 16% de ce temps.”¹⁰⁵³

Els registres parroquials, no declaren la mortalitat maternal ; no s'indica si una dona s'ha mort durant el prenyat, només es pot fer la hipòtesi d'una mort maternal quan s'acosten la mort d'una dona i la mort o el baptisme del nadó seu. És impossible de prendre en compte

¹⁰⁵⁰ Massot-Reynier, J., *Les coutumes de Perpignan*, Marseille, 1976, Laffitte, Reprints, texte 36, p. 21.

¹⁰⁵¹ Sala, R., *Dieu, le Roi, les Hommes, Perpignan et le Roussillon, (1580-1830)*, Perpignan, 1996, Col·lecció Història, Editorial, El trabucaire, p.127.

“de 1709 à 1792, Philippe Torrelles relève dans les registres de la confrérie de la Sanch, 172 soldats fusillés ou pendus par desertion.”

¹⁰⁵² Ayats, A., *Louis XIV et les Pyrénées Catalanes, de 1659 à 1681*, 2002, Editions du Trabucaire, Canet, p.505.

“Les soldats manquent de “souliers, linge, chapeaux et autres choses,” ce qui les incite à désertir.”

¹⁰⁵³ *Actes des 6e journées Anthropologiques*, Dossier de documentation archéologique, n°17, Paris, 1994, CNRS, Editions.

les causes de la mort de la dona, que siguin directament lligades a la naixença o que ne siguin exteriors, epidèmia, intoxicació, accident...

Els recomptes es troben doncs amputats de les morts de les dones durant el prenyat i de la mort de les dones el nadó de les quals no s'ha pogut batejar.

La mateixa acta de defunció mare i criatura indica una mort maternal, a Vilanova de la Ribera, Maria Pelagri és enterrada amb el seu nadó,

“ab un albat que mori aven tingut la aigua del baptisme.”¹⁰⁵⁴

En les actes de defuncions poden ser indicadors d'una mort maternal, les actes amb relació directe de mare a criatura, les actes pròpies del baptisme de la criatura i de la mort de la mare o bé les actes pròpies de la mort del nadó i de la mort de la mare.

A Sant Esteve del Monestir se segueixen, l'acta de baptisme de Francisco, Joseph, Esteve, fill de Francisco Pascot i de Maria, la mort de Maria Pascot i la mort del nadó anomenat.¹⁰⁵⁵

Per tant que siguin pròximes la mort de l'albat i la mort de la mare, la manca d'anomenació de l'albat no podrà fer presumir d'una mort maternal.

A Pesillà de la Ribera, la nomenació patriarcal dels albat, amagant la identitat de l'albat, impossibilita el recompte de les morts maternals. El 28/04/1697 és enterrat “un albat minyona filla de Joan Blanch tixador del present lloch y de Florentina Blanch alias Pla moller sua,” l'endemà el 29/04/1697 és enterrada “Florentina Blanc àlias Pla.”¹⁰⁵⁶

La mort pròpia d'un albat no anomenat demana verificacions:

A Vilanova de la Ribera la defunció de Catarina Muras (31/08/1694) si concerneix una mort maternal es refereix a l'acta de baptisme d'un fill (29/08/1694) i no a l'acta de defunció d'un albat. (15/08/1694).

En el recompte de les morts maternals a Vilanova de la Ribera he escollit de limitar el sobrepert a tres setmanes de manera a descartar uns errors concernint altres morts d'albat al si de la família. Es detecta poques morts maternals, 7 morts maternals pel que fa 80 defuncions femenines durant un període de 27 anys, a partir del 1670, separades per intervals importants. Dues morts maternals tenen lloc el 1684.

Aquesta xifra és en decalatge amb el nombre de remaridatges masculins.

Mare	Data de la defunció de l'albat	Data de la defunció de la mare
Prats Lluisa	03/12/1670	04/12/1670
Esteve Maria	12/08/1672	13/08/1672
Pla Joana àlies Batllu	03/09/1676	22/09/1676
Prats Rosa	13/09/1684	05/09/1684
Ot Marianna àlies Balança	14/11/1684	17/11/1684
Prats Basilícia	24/11/1688	29/11/1688
Brau Marianna	11/07/1697	04/07/1697

5.2.4. La mortalitat dels adults.

El recompte següent indica el total de les defuncions masculines i femenines al segle XVII a les tres parròquies, Cornellà de la Ribera, Pesillà de la Ribera i Vilanova de la Ribera i la taxa de mortalitat corresponen.

¹⁰⁵⁴A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (28/08/1695).

¹⁰⁵⁵A.D.P.O, Registre parroquial de Sant Esteve del Monestir, 5Mi570, baptisme (03/11/1686), obituari de Maria Pascot, (05/11/1686), mort del nadó, (15/11/1686).

¹⁰⁵⁶A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (28/04/1697, 29/04/1697).

	Cornellà de la Ribera	Pesillà de la Ribera	Vilanova de la Ribera	Total
Mortalita masculina	246/449	489/981	112/221	847/1651 51,30%
Mortalita femenina	203/449	492/981	109/221	804/1651 48,70 %
Anomalia masculina		-3		
Anomalia femenina	-43		-3	-46

- A Cornellà de la Ribera pesa sobre l'anomalia femenina el nombre de morts masculines durant la pesta del 1631-1632 (63 homes i 32 dones).

- A Pesillà de la Ribera hi ha equilibri entre les dues mortalitats, la diferència de mortalitat de la pesta del 1652 entre els dos gèneres s'ha recuperada (38 homes i 52 dones).

- Vilanova de la Ribera és un poble sense perfil epidèmic, hi ha gairebé equilibri entre les dues mortalitats.

L'equilibri entre les dues parròquies Pesillà i Vilanova, d'una part, i la mortalitat femenina circumscrita durant la pesta a Cornellà, confirmen sigui una mortalitat maternal no important en nombre o igualitzada amb unes morts masculines.

El recompte següent indica per mes, el repartiment de les defuncions dels adults ; no s'ha pogut prendre en compte les xifres de Pesillà de la Ribera, el registre parroquial de la qual no ha datat les defuncions dels mesos de la pesta.

El rang correspon a la posició d'un mes respecte als altres.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Total
total	73 8,43	59 6,81	48 5,54	67 7,74	64 7,4	47 5,43	52 6	56 6,47	68 7,85	91 10,51	137 15,82	101 11,66	866
rang	4	8	11	6	7	12	10	9	5	3	1	2	

La mortalitat és una mortalitat de temporada, de la tardor i de l'hivern.

Pel conjunt de les cinc parròquies són mesos mortífers els mesos d'octubre (posició 3), novembre (posició 1), desembre (posició 2), i gener (posició 4).

La tardor i l'hivern maten, la mort de les persones grans a la tardor i a l'inici de l'hivern és un fenomen que es verifica avui dia. La mortalitat és una mortalitat de consciència laboral :

Els mesos de les feines dels camps són mesos de mortalitat baixa:

- El mes de març de la tornada a la vida de la terra és en posició 11.

- Els mesos de juny, juliol, agost, de la sega del blat i del regar són en posició 12,10,9.

Repartiment de la mortalitat masculina:

Mesos	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
Defuncions	38	25	28	30	37	21	29	24	35	45	83	55	437
Rang	4	10	9	7	5	12	8	11	6	3	1	2	

El fred mata més que la calor.

A les cinc parròquies una alta mortalitat es reparteix com per a la mortalitat general, els mesos de la tardor, octubre, novembre, desembre i del fred de gener.

50,57 % dels enterraments tenen lloc durant els 4 mesos : els mesos d'octubre , de novembre de desembre, gener, sigui les posicions 3-1-2-4.

Repartiment de la mortalitat femenina:

Mesos	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
Bao	35	34	18	37	27	26	23	32	33	46	54	46	412
rang	5	6	12	4	9	10	11	8	7	2	1	2	

La mortalitat femenina se situa dins el mateix esquema:

A la tardor, els mesos d'octubre , de novembre i d'inici de l'hivern el desembre ; 35,44% dels enterraments femenins tenen lloc durant els tres darrers mesos de l'any.

El mes d'abril de posició quart, indica una sensibilitat al canviament d'estació, a la primavera.

5.2.5. La mortalitat infantil

He circumscribit la mortalitat infantil segons els termes d'ús "albat" i "infant," sense consideració de la data de l'edat.

Els infants fràgilitzats per les condicions de vida de la mare, ja durant el prenat, per la fam, els patiments de la guerra, les carències alimentàries seguides, presenten un terreny favorable a les epidèmies, les malalties infantils, la misèria, la fam provoquen hecatombes. L'higiene, la profilaxi són desconegudes, les infeccions són mortals, les llevadores per falta de destresa són impotents de cara a certs problemes.

El part de bessons és més que un altre un part prematur posant mare i nadons en perill de mort. Abans del 1647 a Pesillà de la Ribera són indicats 11 baptismes de bessons ; l'anomenament patriarcal dels albats amb la sola consideració del nom i del cognom del pare fa que no s'hagi pogut seguir l'esdevenir d'aquestes criatures en termes d'anys de vida. Cap baptisme de bessons s'indica a Baho abans del 1646, a Cornellà de la Ribera abans del 1644, un sol a Vilanova de la Ribera el 1618 abans d'una altre baptisme molt més tard, el 1688 ; a Sant Esteve del Monestir, un sol baptisme de bessons es nota del 1665 al 1700.

L'entrada al món i la petita infància dels bessons és difícil. A Vilanova de la Ribera tres besonades moren sobre cinc baptismes de bessons. Dos bessons de pares incognits moren a la naixença,¹⁰⁵⁷ dos bessons moren a dos anys i mig, dues besones moren a 10 mesos.

La mort dels infants actua per onades,

- A Pesillà de la Ribera 17 albats són enterrats pels sols mesos de juny i juliol del 1610,

- A Cornellà de la Ribera el rector Pere Breto ha notat l'any 1654:

“desde los darrers de abril fins als ultims de maig se son mortas a serca de vint y quatre criatures de xarampiu.”¹⁰⁵⁸

El xarampió és una malaltia eruptiva infecciosa caracteritzada per taques vermelles a tot el cos, afecta més aviat els infants ; les malalties infantils són mortals, l'epidèmia del 1654 a Cornellà de la Ribera testifica de la seva gravetat.

A Vilanova de la Ribera es remarca l'apunt sense cap explicació, “26 cossos albats” al marge del mes de maig del 1696.¹⁰⁵⁹

¹⁰⁵⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi 716, (30/09/1618) .

¹⁰⁵⁸ A.D.P.O, Registre Parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (1654).

¹⁰⁵⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716.

El recompte de la pesta el 1631 a Cornellà de la Ribera indica germandats desaparegudes d'un cop, "mori Na Martha Mollo y fills quatre que tenia."¹⁰⁶⁰ "de Pere Paleta moriren quatre criatures."¹⁰⁶¹

El recompte de la pesta el 1652 a Pesillà de la Ribera comporta 54 albats. Durant la tirada dels anys de secada i de cua de secada, els 1692,1693,1694 seguits per anys de fred intens els 1698, 1699.

Vilanova de la Ribera presenta un perfil de poble que podria morir amb 78 naixences i 102 morts d'albats.

A Cornellà de la Ribera, els anys de secada 1692 i 1693 són deficitaris amb 50 naixences i 54 defuncions d'albats.

L'esperança de vida pels infants orfens és limitada, Esteve Marçal és moliner de farina, els darrers anys viscuts a Vilanova de la Ribera, segons el registre sacramental (1674-1686) se casa tres vegades. Quan mor ha perdut dos infants, un infant del seu casament amb Maria, primera muller, i un infant del seu matrimoni amb Joana, segona esposa. Després de la seua mort quatre actes el declararan pare difunt, tres albats nascuts del casament amb Joana, segona esposa, i el bateig seguit de la defunció del seu darrer fill amb la seva darrera esposa, Catarina.

1674	Albat : ... fill de mestre Estiene Marçal y Maria.
19/09/1676	Defunció de Maria Marçal.
05/04/1682	Baptisme : Joseph Juan Francisco fill de Esteve Marçal i Joana.
16/08/1684	Baptisme : Esteva Joan Joseph Roch fill de Esteve Marçal i Jana.
10/10/1684	Albat : Esteva fill de Esteva Marçal i Juana.
18/09/1685	Defunció de Jana Marçal.
20/01/1686	Casament de Esteve Marçal (45 anys) i Catarina Baruna (25 anys).
17/10/1686	Defunció de Esteve Marçal.
07/01/1687	Baptisme : Esteve Joan fill de Estene Marçal difunt i Chatarina.
11/06/1687	Albat : Joan Antoni fill de Esteve Marçal i Joana.
22/08/1687	Albat : Joseph fill de Esteve Marçal i Jana.
06/05/1688	Albat : Maria filla de Esteve Marçal i Jana.
23/05/1688	Albat: Esteve Marçal i Chatarina.

5.2.6. Infants morts ofegats al llit

Dos casos d'infants morts ofegats al llit són indicats:

A Pesillà de la Ribera és enterrada,

"una minyona albat filla de monsieur Fort Perrein sargent de la companya de monsieur Labarte du regiment de monsieur de Langomoi infanterie et de Marie conjuges ...de edad de un mes y mitg habent lo trobat mort al llit."¹⁰⁶²

A Cornellà de la Ribera un albat, Joseph, Joan, Sabastia, Ramon,

"fill de Joan Pla i de Francisca ... mori ofegat en lo llit als 30 janer 1714"

Els germans dormien junts, els pares dormien amb els infants ; els motius de dormir amb els infants en alguns casos s'imposaven, la facilitat per la mare d'alletar el seu nadó durant la nit, la falta de plaça, les cases sense llit, la por del fred, la por de les rates ; unes cases són velles, se dorm als greners, als cortals, unes famílies de moços s'estan als cortals....

¹⁰⁶⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (novembre i desembre de1631).

¹⁰⁶¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (07/01/1632).

¹⁰⁶² A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (31/10/1698).

La mort sobtada del nadó i la importància de la seua posició quan està dormint són conegudes des de fa pocs anys, es pot pensar que aquesta mort tocava unes criatures.

Aquestes dues morts, les dues úniques declarades, s'inscriuen en les preocupacions de les autoritats eclesiàstiques pel que fa les criatures dormint en el llit dels pares i morts ofegats, un problema es pot pensar d'una certa amplària, encara que no destacable en els registres de les cinc parròquies.

L'adverb "freqüentment" escrit pel bisbe de Tarragona, Pere de Copons y de Copons, en el cartell d'una visita pastoral, a propòsit de la mort de criatures per ofegament al llit dels pares, confirma un problema bastant extens:

"les deplorables desgràcies que freqüentment se experimentan de morir ofegades les criaturas recién nadas per ocasió de tenirlas en sos propis llits."¹⁰⁶³

El to de la comunicació d'aquest bisbe amb els fidels és el de la benevolència ; no parla d'infanticidi, aconsella, aborda i compren unes situacions de misèria:

"que sean más misericordiosos ab sos fills posant lo major cuidado pera preservarlos de semblant disgràcia i que per est fi lo tingan en brassols o llit separat. Y quan per sa pobresa no pogan executar lo procuren tenir el més especial cuydado."¹⁰⁶⁴

El sínode de Sant Miquel de Cuixà de l'any 1740 prohibeix aquest ús:

"dormitio cum infantibus in lecto ante annum et diem completum suffocatione non secuta et secuta suffocatione incummitur excommunicatio"¹⁰⁶⁵

Al moment del baptisme el rector, encara el 1801, s'adreça als pares absents durant la cerimònia pels padrins interposats:

"y també els diréu que guarden de tenir en llit que altra persona dormir est infant de tot lo primer any perquè es prohibit y pena de excomunicació imposada contra los qui tal fan."¹⁰⁶⁶

El terme "infanticidi" apareix en la declaració del rector Duanes, segons un ordre reial.

"je soussigné avoir publié au prosne des quatre fêtes annuelles, l'arrêt d'Anrich quatrième et ce, au sujet des infanticides."¹⁰⁶⁷

Infanticidis, n'hi ha avui dia, de sempre n'hi ha haguts, no es pot afirmar que, al segle XVII i a l'inici del segle XVIII, tot ofegament dissimulava un infanticidi.

Al segle XVII s'ha desenvolupat el culte de la Sagrada Família i del "Petit Jesus." Aquesta expressió es nota en l'enquesta a Pesillà de la Ribera, concernint les corones de flors tretes del cap de la Verge i del "Petit Jesus" del Portal de la Font, per "escarni y burla de les captadores."¹⁰⁶⁸

Dues pintures d'Antoni Guerra Menor, pintor barrocc rossellonès, "Sant Antoni de Pàdua i l'Infant" de l'església de Millars i "La Trinitat amb Sant Josep," (1696) de l'església d'Illa.¹⁰⁶⁹ expressen la fascinació pel nou-nat portat i protegit a plec de braç.

L'amor per a un infant es manifesta en una demanda de recuperació d'una filla abandonada per força per a obligació militar. Joseph Boy, d'Arles, criat del sotvager, s'adreça a l'Hospital Sant Joan dels Pobres de Perpinyà i, sigui en descàrrec de consciència o sigui com

¹⁰⁶³ Agudé i Sordé J : visita pastoral de Vilabella pel bisbe de Tarragona, Père de Copons i de Copons, a compte d'autor, (1737).

¹⁰⁶⁴ La disgràcia concerneix més enllà de la mort de la criatura, la privació del paradís.

¹⁰⁶⁵ A.D.P.O, H71, (1740).

¹⁰⁶⁶ Manuele Ritualis Ecclesiae et Diocesis Elnensis, (1801)

¹⁰⁶⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (30/12/1749).

¹⁰⁶⁸ A.D.P.O, 11BP117, (21/04/1699).

¹⁰⁶⁹ Exposició, (1693-1696).

un argument per fer avançar la restitució de la seua filla, considera l'assistència de l'Hospital a l'igual d'un deute a pagar.

“Una minyona que se diu Maria Joana la qual diu és sa filla i quan ell dit Boy fou pres per soldat, al primer de maig 1673, la aportaren després al ospital ; fa saber quina dida la cria, que ell la vol cobrar y pagar lo que lo ospital ha guastat la qual minyona és rosa del cabell y que fara dos anys en lo mes de setembre.”¹⁰⁷⁰

L'amor dels infants es llegeix en els testaments en la voluntat verbalitzada pels testadors i testadores, de quedar-se amb ells, junts en la mort:

Pere Beneseyt de Vilanova de la Ribera desitja ser enterrat en “aquell lloch o vas ahont estan enterrats mos infants.”¹⁰⁷¹ Bernat Del Os, bracer de Pesillà de la Ribera, desitja ser enterrat “en lo lloch o vas ahont estan enterrades tres criatures mias.”¹⁰⁷² Joseph Betlloch, pagès de Baho, dona sepultura a un fill seu a l'església, aleshores que ell, serà enterrat al cementiri.¹⁰⁷³

L'escultor Joseph Sunyer, ha enterrat un fill seu, mort el 29/09/1704, en l'església de l'ermitatge de Font Romeu.¹⁰⁷⁴

Escultor, originari de Manresa, Joseph Sunyer està realitzant el 1704 el retaule de l'altar major de l'església de Font-Romeu dedicat a la Verge quan mor el seu fill, Pere.¹⁰⁷⁵ Aquesta sepultura a un moment de creativitat intens i d'una relació particular entre l'artista i les estàtues que està concebint, en un lloc de peregrinació i de religiositat, donen sentit a aquesta sepultura. Hi ha com una mena d'acte d'ofertament per part de Joseph Sunyer a la Verge.¹⁰⁷⁶

5.2.7 Les defuncions dels albat

El recompte següent indica el total de les defuncions d'albat al segle XVII a les cinc parròquies.

Mesos	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
Baho	9	9	2	9	2	11	15	8	16	8	11	11	118
rang	6	6	11	6	11	3	2	9	1	9	3	3	
Cornellà de la Ribera	12	9	7	4	9	3	5	23	32	20	11	14	160
rang	5	7	9	12	7	11	10	2	1	3	6	4	
Sant Esteve del Monestir	5	7	5	5	4	3	4	4	11	7	8	3	69
rang	5	4	5	5	8	11	8	8	1	3	2	11	
Vilanova de la Ribera	22	15	12	29	18	15	30	41	35	30	27	22	286
rang	8	10	11	5	10	9	3	1	2	3	6	7	
total	48	40	26	47	33	32	54	76	94	65	57	50	633

¹⁰⁷⁰ A.D.P.O, 2HDTp 410.

¹⁰⁷¹ A.D.P.O, 3E1/5834, (05/09/1631).

¹⁰⁷² A.D.P.O, 3E1/4069, (09/09/1632).

¹⁰⁷³ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi 154, (12/08/1692).

¹⁰⁷⁴ Antoniatzi, J L., la tomba del fill, Pere, de l'escultor Joseph Sunyer mort el 29/09/1704, és situada a la paret nord de la nau de l'església de l'ermitatge de Font Romeu, segurament l'únic cas a Catalunya del Nord d'un infant enterrat a l'interior d'un ermitatge.

¹⁰⁷⁵ Capeille, J., *Dictionnaire des biographies roussillonaises*, Perpignan, 1914, Comet, Marseille, 1978, Laffitte, reprints.

¹⁰⁷⁶ Un dels darrers recursos per salvar un infant en perill de mort era de dedicar-el a un sant o a una santa.

%	7,58	6,32	4,11	7,42	5,21	5,06	8,53	12	14,85	10,27	9	7,9	
rang	7	9	12	8	10	11	5	2	1	3	4	6	

Els mesos de setembre (1), agost (2) i octubre (3), són els més mortífers pels albat ; representen els 37,12 % de la mortalitat total.

Poden ser incriminades les calors responsables de deshidratació coneguda sota del nom de diàrrea verda ; les negligències per raons de feines poden ser incriminades.

Pels nadons els freds de gener i febrer són menys matadors que les calors de l'estiu.

5.2.8. Els infants de pares incognits

Al segle XVII, a les cinc parròquies, l'expressió usual "de pares incognits" que fan servir els clergues designa la criatura expòsita, dipositada clandestinament en un lloc qualsevol de la ciutat, del poble o del terme per tal que una persona el reculli o el confiï al torn de l'Hospital Sant Joan de Perpinyà.

"Als 6 de abril 1691 fonch bateyat Andreu, Pere, fill de pares incognits y fou trovat a la porta de Andreu Putu y fou bateyat ab tota la solemnitat."¹⁰⁷⁷

En els registres parroquials de Cornellà de la Ribera i de Pesillà de la Ribera, una creu marginal en general espontània, modesta, és gairebé sempre dibuixada al marge de les actes concernint els infants de pares incognits ; en general són creus espontànies, modestes sense floritures, es remarca tanmateix unes creus entintades.¹⁰⁷⁸ Clarament indicadora del baptisme d'una criatura d'estatut particular, aquesta creu podria tenir sentit de benedicció i de protecció, no és una creu de defunció de la criatura.

Al segle XVII a aquestes parròquies, l'expressió usual "de pares incognits" que fan servir els clergues, en el cas d'unes criatures té sentit només que en terme d'enregistrament, els pares no són tots desconeguts. El rector Bonaventura Berta escriu el cognom "Cullares" al marge de l'acta de baptisme d'una criatura abandonada ; la precisió de l'hora de naixença deixa presumir que el part no era clandestí,

"a 7 oras de tarda nasqué una filla de pares incognits, als 25 de dit més i any fonch batejada de nit a las fonts baptismals de Sant Joan de Perpinyà amb tota la solemnitat que requereix."¹⁰⁷⁹

El rector Dimas Medos bateja dos bessons Bernat, Miquel i Pere, Angel, Miquel, fills de pares incognits, "en casa ...en cas de necessitat y repentina."¹⁰⁸⁰ La precisió del baptisme a casa mateix testifica de pares no desconeguts.

A les parròquies rurals, moltes coses se saben i, a més, el rector és la persona en condició, pel poder de la confessió, de conèixer molts secrets de naixença.

L'acta de baptisme d'un fill de pare incognit i de Caterina Samaneu, porta el cognom "Fabre" escrit al marge, es pot pensar el cognom del pare de la criatura.¹⁰⁸¹

El rector Raphel Bordoncle barra la identitat de la mare "Filla de pare incognit i de Catarina Casanovas" per anotar "pares incognits."¹⁰⁸²

En el sentit contrari, el rector Bonaventura Berta esborra "fill de pares incognits" i afageix a peu d'acta "de Andreu Jalart bracer y de Marianna Cairol, promesa sua."¹⁰⁸³

¹⁰⁷⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanov de la Ribera, 5Mi716, (06/04/1691).

¹⁰⁷⁸ La creu dibuixada té valor de signe de creu, unes creus marginals de les actes de baptismes dels infants de pares incognits, en el registre parroquial de l'església de Sant Joan de Perpinyà, dibuixades amb cura fan pensar a creus de santuaris. Les dues creus en el llibre d'entrada dels infants de pares incognits a l'Hospital Sant Joan de Perpinyà, podrien ser creus d'estampilla.

¹⁰⁷⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanov de la Ribera, 5Mi716, (23/06/1691).

¹⁰⁸⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanov de la Ribera, 5Mi716, (30/09/1618).

¹⁰⁸¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi 460, (29/05/1612).

¹⁰⁸² A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi 460, (03/10/1638).

L'infant és un ésser sense defensa, la persona la qual l'abandona en qualsevol lloc públic, l'exposa a perills múltiples, els homens, les bèsties, el bestiar, el mal temps... El lloc de l'abandó és important per a la seva supervivència, la porta d'una casa a Vilanova de la Ribera la capella de Sant Galderich a l'església de Sant Joan a Perpinyà¹⁰⁸⁴ no són llocs preservats totalment sinó més protegits i de descoberta més ràpida de la criatura que altres llocs on el fet de abandonar-hi-els pot ser considerat, ja en ell mateix com una condemna a mort.

- Margarida Malis de Torrelles "a pres a cria un minyó, se diu Pau, ques troba dins una ambega a la companya."¹⁰⁸⁵

- Margarida Bellissenda "ha presa una minyona que se diu Marianna que lo mateix die portaren al hospital tot nu."¹⁰⁸⁶

- Rosa Reynes de Bompas "ha presa una criatura del present hospital que ahir fou batejada a las fons de Sant Joan que la trobaren a un femaras, serca las barracas del portal de Masa."¹⁰⁸⁷

L'article quart de l'Hospital General dels pobres de Perpinyà porta:

"que en aquest hospital siguin recollits, nodrits i educats els infants expòsits nins i nines."¹⁰⁸⁸

L'Edat Mitjana, ha generalitzat la pràctica del torn, mena d'armari cilíndric giratori, a la porta dels convents i dels hospitals, oficialitzant així el secret de la naixença per a la protecció de la mare i del pare. El torn permet abandons protegits per la criatura i discrets per la persona que ven a portar aquesta, el moment més favorable per dipositar un infant essent la nit quan els carrers són foscos.

L'allotjament dels soldats és una plaga per a les poblacions ; es pot llegir en el nombre de 8 infants de pares incognits, batejats doncs vius, els anys 1640-1641-1642 sigui el terç dels infants de pares incognits batejats al llarg del segle a Pesillà, (8/24).

- "He batejat segons la forma ritu y cerimonia de la santa iglesia romana a Jaume Joseph Francisco fill de pares incognits foren padrins Jaume Prunet pagès y madrina Baldiri Borrell viuda"¹⁰⁸⁹

- "Se es enterrat un minyó albat del hospital de Perpinyà ques dia Joseph de edat de tres anys fill de pares incognits fonch enterrat al cementiri de Sant Sadorní de la vila de Pesilla... mori als sinch a casa de sa dida ques la moller de Gaspar Busques."¹⁰⁹⁰

L'infant de pares incognits durant els primers dies després de la naixença és en perill de mort permanent. S'ha pogut seguir els primers dies de la vida d'un infant de pares incognits trobat exposat a Comellà de la Ribera, fins el seu dipòsit a l'Hospital de Sant Joan dels Pobres de Perpinyà.

Una acta de baptisme indica el baptisme de l'infant:

"Vui que comptam als dus de gener, l'any mil sis sens setanta quatre, fonch batagat un filli de paras inconix, foran padrins Joan Castera, madrina, Maria Castera ; li an posat nom Yoan Yoseph aministrat lo sacrament Francisco Carboles, prevère."

L'atestat de baptisme adreçat a l'administració hospitalària escrit pel mateix curat, el dia mateix del baptisme, anomena la criatura, Yoan, Antoni, Francisco.

Yoan, infant de pares incognits, és una criatura expòsita, trobada sense bitllet corporal indicant el baptisme rebut ; el baptisme és el primer acte que els cònsols fan complir per

¹⁰⁸³ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (30/07/1673).

¹⁰⁸⁴ A.D.P.O, 2HDTp410, (23/05/1671).

¹⁰⁸⁵ A.D.P.O, 2HDTp410, (13/07/1682).

¹⁰⁸⁶ A.D.P.O, 2HDTp410, (30/06/1682).

¹⁰⁸⁷ A.D.P.O, 2HDTp410, (22/04/1683).

¹⁰⁸⁸ Colomer, B., Annales de l'Hopital Saint Jean ; (1116-1900), Perpignan, 1928, p.141.

¹⁰⁸⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Comellà de la Ribera, 5Mi154, (19/02/1630).

¹⁰⁹⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (06/03/1698).

precaució espiritual si per cas la criatura venia a morir i a nivell jurídic per donar una identitat a l'infant. La societat anomena l'infant i se substitueix als pares.

“com anit pasada an portat una criatura a un carre ha hont avem trobat que no era batejada que nosaltres la vem feta batejar com o trobaran que la criatura o porta en escrits lo certificat.”

L'infant que acaba de néixer, posat en perill de mort per les condicions de l'exposició, una nit de fred del més de gener, al carrer, lliurat sense defensa a les bèsties que roden, serà a més confrontat al llarg d'un itinerari obligatori de dos o tres dies, a cinc abandons i recuperacions abans de ser confiat a l'Hospital de Sant Joan dels Pobres de Perpinyà. Les condicions del viatge no són dites, a cadascú dels quatre pobles atravesats es confia la criatura als dos cònsols, la fórmula de protecció “que Déu guard” indica cònsols conscients de la precaritat de la vida de l'infant del qual són encarregats.

Un camí a peu d'una mitja jornada com a màxim ha fet patir el nadó dos o tres dies ; l'infant s'ha enregistrat el quatre de gener a l'Hospital i s'imagina que en un primer temps serà confiat a una dida verda a l'interior mateix de l'establiment.¹⁰⁹¹

“an aportat un minyó de Cornellà de la Ribera que deu tenir tres dies.”¹⁰⁹²

5.3. La guerra.

5.3.1. Allotjament de l'exèrcit ibèric

La guerra esclata el 1618 entre els aparentats Hasburgs d'Àustria i Hasburgs d'Espanya, sobirans catòlics, defensors del catolicisme i els príncps almanys protestants. Felip IV és rei d'Espanya.

Uns soldats de terços castellans són indicats a Pesillà de la Ribera al final del 1630, a Baho al mes de juny de l'any 1631 ; l'allotjament dels soldats de l'exèrcit hispànic no és dit.

A Pesillà de la Ribera és padrí en dos baptismes,

- “Pedro Pexequo, natural de Sant Ender, de l'arquebisbat de Burgos.”¹⁰⁹³

- “Pedro Falla Pexeco, ombre de armas de la companyia del conde de guarda de Castilla.”¹⁰⁹⁴

A Baho és padrí de baptisme, “señor Juan de Angustina Balasco, castellano.”¹⁰⁹⁵

L'allotjament d'una companyia castellana es declara a la data del 28/07/1631 amb l'acta de benedicció d'un estandart castellà a Pesillà de la Ribera:

“Estando llotjada en la villa de Pesilla condado de Rossellon frontera de Francia la Companya del Sor Conde d'Osuna y de Mallorca heredero de la casa de Benavente y siendo Alferez y Governador de la dicha Companya Don Pedro Gonzalez de Quevedo y Mejones, se bendito un estandarte real en la iglesia parroquial de esta dicha villa y le bendició el reverent Joan Baraller prebere y altre dits curats de dita iglesia en presentia del dicho alferez y companya con sis trompetas, estando presente la mayor parte de la villa per ser servició de su mayestat, y la firmaron el dicho curador y alferez die et anum vet supra.”

Sis anys més tard es remarcarà encara a Pesillà la presència d'aquest mateix alferez, padrí de baptisme:

“Don Pedro de Cavedo, alferés de cavallo del conde de Benebantte.”¹⁰⁹⁶

¹⁰⁹¹La dida verda és una dida que dona teta a les criatures al si mateix de l'hospital mateix.

¹⁰⁹²A.D.P.O, 2HDTp.

¹⁰⁹³A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (23/12/1630).

¹⁰⁹⁴A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (23/12/1630 i 09/07/1631).

¹⁰⁹⁵A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (10/06/1631).

¹⁰⁹⁶A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (10/05/1637).

Alícia Marcet Juncosa explica el pes de l'allotjament dels soldats:

“Les populations civiles avaient l'obligation de loger les soldats dans leurs demeures lorsque l'agglomération ne possédait pas de château ou de lieu où les troupes pouvaient établir leurs quartiers. Elles devaient leur fournir du sel, du vinaigre, le chauffage, le couchage, la table et le service. Les soldats devaient, en principe, payer le reste. Les paysans étaient tenus également de loger et de nourrir les animaux en particulier les montures des cavaliers ou les chevaux de trait, charge parfois plus lourde que le logement des soldats eux-mêmes.”¹⁰⁹⁷

L'allotjament d'un soldat pot doblar-se de l'allotjament de la muller i de l'infant.

“Gil Andreu fill de Joan Ponsallet soldat de cavall de Flandes y de Maria Colonyon sa muller, foren padrins Gil cusin soldat de cavall Balon.”¹⁰⁹⁸

No hi ha treva en les patiments, la guerra s'ha sobreposada a males condicions climàtiques, 1631 és un any de secada i de fam.

Les carències degudes a anys seguits de privacions fragilitzen els cossos els quals presenten un terreny favorable a la propagació de les epidèmies de pesta. El 1631, a Pesillà de la Ribera, a més de l'allotjament d'una companya de soldats, es refugiarà al poble un nombre important de persones de Perpinyà fugint el contagi.

A Pesillà són padrins de baptismes i podrien indicar la presència d'uns tercios,

“Don Bernardino del Ascano Giron, capitan y tiniente gieneral de la artillaria de su magiestat.”¹⁰⁹⁹

Un soldat del tercio napolità: “Hieronim soldat de sa maiestat del regna de Napoles del ... dels artillers.”¹¹⁰⁰

El 1641, a Pesillà de la Ribera, són allotjats soldats del tercio napolità de Don Dominico Concublet.¹¹⁰¹

5.3.2. Allotjament de l'exèrcit francès

L'exèrcit francès entra una segona vegada a Rosselló el 3 de juny del 1641. Lluís XIII és rei de França ; proclamat comte de Barcelona, de Rosselló i de Cerdanya amb els acords de Peronne el 19/09/1641, ocupa definitivament els Comtats el 1642. El setge de Perpinyà, “l'un des sièges les plus terribles que Perpignan ait connu” escriu Alícia Marcet ; posat el 4 de novembre del 1641, serà alçat deu mesos fins el 9 de setembre del 1642 de la rendició.

Lluís XIII es desplaça per venir assistir en persona a la capitulació de Perpinyà ; el 21 d'abril del 1642 s'instal·la a Sant Esteve al mas de Joan Pauques, ne partirà el 31 de maig. Charles Vassal Reig nota que l'Audiència Reial s'ha instal·lada a Pesillà de la Ribera on votarà la confiscació dels bens dels fidels al rei d'Espanya.¹¹⁰²

El mas de Joan Pauques és així descrit en l'inventari dels bens demanat per Galderich Pagès, senyor de Sant Esteve,

“ab sos patis y cobert que affronta ab los sus dits camps y ab lo cami de Baixàs y ab ell mateix de totes parts.”¹¹⁰³

¹⁰⁹⁷ Marcet Juncosa, J., *Mots-clefs de l'histoire catalane du nord*, Canet, 2003, Col·lecció, Història, Editions Trabucaire, p.113.

¹⁰⁹⁸ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (1632).

¹⁰⁹⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi 460, (31/12/1632).

¹¹⁰⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi 460, (06/06/1635).

¹¹⁰¹ El llistat dels soldats padrins de baptismes és portat en la part, Annexes.

¹¹⁰² A.D.P.O, BIB13427, Charles Vassal Reig, la Prise de Perpignan (1641-1642), p. 161.

¹¹⁰³ A.D.P.O, 1 BP447, (26/10/1616).

Gràcia real serà donada a Joan Pauques per a “l’hospitalité dels soldats à cheval i del batalló” ... de moltes coses per haver sa majestat christianissima stat en una casa de dit Pauques en lo temps del siti de Perpinyà” ; una suma de 1000 lliures barcelonines s’indica.¹¹⁰⁴

Antoine de Roux descriu el setge de Perpinyà, “le 21 avril 1642, quand Louis XIII installe son camp à Saint Estève, l’investissement est total et six lieues de lignes de circonvolution, ponctuées de redoutes, entourent la place forte, dont quatre de tranchées, 30 000 hommes campent autour de Perpignan.... le passage de Saint Mamet est fortifié”¹¹⁰⁵

Sant Esteve del Monestir totalment pres en l’encerclament de Perpinyà, és ocupat ; un planol del setge de Perpinyà porta la disposició dels regiments, els “gardes” i els “mousquetaires” al poble, “quartier du roi,” els “suisses” camí de Baho, a Baho el “quartier des vivres” ; sobre el pla de la garriga són instal·lats els “gendarmes” i els cavalls lleugers.¹¹⁰⁶

La guerra afavoreix el bandolerisme, a Pesillà de la Ribera, dels germans Joatxims trobats morts en el pou de la Teuleria d’en Boher, “se dehia que robaven els vivanders que portaven viure en lo exèrcit del rey nostre senyor en lo temps del siti de Perpinyà y que los haurien morts per això.”¹¹⁰⁷

El governador de Perpinyà, Pedro Diego de Zuñiga y de la Cueva, capitula el 9 de setembre del 1642, Perpinyà cau per fam i pel nombre important de morts, 300 supervivents són comptats.

A Pesillà la presència inacostumada de persones originàries de Perpinyà i de pobles de la Salanca, padrins o padrines de baptismes, podria indicar unes persones refugiades.

Persones de pobles de la Salanca presentes en les actes de bateig.

- Anthoni Guiter, major de dias, pages de la vila de Clayra.¹¹⁰⁸
- Gillem Curer, pagès de Sant Llorens de la Salanca.¹¹⁰⁹
- Joan Milles, natural de Canet.¹¹¹⁰
- Maria Malpas, muller de Nadal Malpas de Clayra.¹¹¹¹
- Catarina Salas, muller de Bernat Salas, pagès de Sant Esteve del Monestir.¹¹¹²
- Francisca Sala de Torrelles.¹¹¹³
- Chatarina Pallisser de Pià.¹¹¹⁴

Persones de bona posició social de Perpinyà:

- Anna Maria, donzella, filla de mossèn Blasi Canta, notari de Perpinyà,¹¹¹⁵ la família Canta és originària de Pesillà
- Jaume Chaors, donzell en la vila de Perpinyà, propietari a Pesillà.¹¹¹⁶
- lo senyor Angel Balla, burgès de la vila de Perpinyà.¹¹¹⁷
- Mariangela Sadorna, muller de Joan Sadorna, doctor en drets de Perpinyà.¹¹¹⁸
- Francisco Coronat, fill del magnífich Jaume Coronat, doctor en drets de la vila de Perpinyà.¹¹¹⁹

¹¹⁰⁴A.D.P.O, 1B394, (07/03/1647).

¹¹⁰⁵De Roux, A., *Perpignan de la place forte a la ville ouverte*, Archives Communales de Perpignan, (1996) p.116.

¹¹⁰⁶Vg plànol, Part Annexos, El setge de Perpinyà, 1642, cartògraf no determinat. p.413.

¹¹⁰⁷A.D.P.O, H224, (29/04/1643).

¹¹⁰⁸A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (30/11/1641).

¹¹⁰⁹A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (06/02/1642).

¹¹¹⁰A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (06/02/1642).

¹¹¹¹A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (17/03/1642).

¹¹¹²A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (18/05/1642).

¹¹¹³A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (03/08/1642).

¹¹¹⁴A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (25/01/1643).

¹¹¹⁵A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (30/11/1641).

¹¹¹⁶A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (./ 12/1641).

¹¹¹⁷A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (09/03/1642).

¹¹¹⁸A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (09/03/1642).

¹¹¹⁹A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (29/09/1642).

Si es compara el nivell social d'aquestes persones i de les persones refugiades a Pesillà de la Ribera, durant l'epidèmia de pesta de Perpinyà els anys 1631-1632, es remarca que cap noble, llevat de la família Cahors, no s'ha refugiat al poble. Intervenien unes fidelitats polítiques, la família d'Oms, la família Llupià...

Soldats de l'exèrcit francès portats pels registres parroquials fins el 1659 :

A Baho:

Data	Acta	Soldat
12/04/1654	Baptisme : padrí	Bertran de Brull lloctinent del Castell Maior de la vila de Perpinyà
09/04/1656	Baptisme: padrí	Capità del regiment de Normandia

A Cornellà de la Ribera:

Data	Acta	Soldat
08/10/1642	Defunció	Monsieur de Saint Pierre capità de infantaria.
03/01/1653	Baptisme	Jaquas Montmejan, aposentador de la companya de m ^o de Brisach del tercio de su alteza Darcur.
02/11/1653	Defunció	Un soldat de cavall lo qual se nega.
30/11/1653	Baptisme	Llorens le Menadier de la marca C du Culubier, capità lloctinent del regiment de cavalleria del senor marquès de Plezi Belier.
10/12/1653	Defunció	Un soldat.
18/12/1653	Baptisme	Pau del Bosch, alferes de una companya del tercio del marquès de Marcelli natural de Vilanovet en Xampanya regna de França.
16/12/1658	Defunció	Dos guardes del virrei de Catalunya : Scipion T y T Verdura.

A Pesillà de la Ribera:

Acta	Acta	Soldat
30/07/1642	Baptisme : padrina	“Maria de Aux muller de Don Manuel de Aux capità de cavalls
28/10/1647	Baptisme : padrí	Pera Callé, sargento del regne de França
10/02/1654	Baptisme : padrí	Joan Montegut, tinent coronel del regiment del senyor de la Rocha
08/02/1654	Baptisme : padrí	Bertran Palmades, alferes de caball del regiment de monsieur de la Rocha
21/05/1654	Baptisme: padrí	Glaudes Culin de la vila de Brabam del diocesis de Grandrovila en la provinsa de Lorena
21/05/1654	Baptisme : padrí	Maria Culouda de la ciutat de la Roxela
19/06/1654	Baptisme : padrí	Bertran Granelades alferes en lo regiment de mosur de la Rocha
06/06/1654	Baptisme : padrí	Cesar Moreu soldat del regiment de mossur de la Rocha.
24/06/1654	Baptisme : padrí	Joan Dam el senyor de cos de vila del regna de França
28/06/1654	Baptisme : padrí	Aduart Bazafort, fuvuel del Regiment de mosur de la Rocha
07/05/1655	Baptisme :	Lo senyor March Antoni de Sant Thomas Laiola de Normandia

	padrí	de ... mestre de cos de cavalleria
data	acta	
02/03/1653	defunció	Un soldat del baro de Menilar
05/09/1653	defunció	Un capita de infantaria del regiment del duc
28/04/1654	defunció	Un soldat del regiment de Mosur de la Roca

A Vilanova de la Ribera:

Data	Acta	Soldat
25/03/1649	Baptisme	Juan Sagella, capità de cavalls del regiment del senyor Baro de Medeira

La designació del regiment, la provinença del soldat completen la seva anomenació ; uns soldats trobats morts al terme no són anomenats. Cap soldat se casa a una de les cinc parròquies.

L'allotjament dels soldats a càrrec de les universitats és una carga considerable, és un mal el qual se superposa a un estat de subalimentació repetida degut a tota una sèrie de males collites amb com a conseqüència la puja del preu dels grans. Robatoris són perpetrats, dues carregues de blat i mill de Don Hugo de Ortaffà s'han robades a casa d'en Ceragut, Esteve d'en Llach acusa quatre soldats del regiment de Don Manuel de Aux.¹¹²⁰ Els manlleus i els censals es presenten com l'únic recurs a la disposició de les universitats, la fam és inscrita en les deliberacions, a Pesillà de la Ribera, "la universitat necessitaria 30 carregues de blat ...repartides entre els singulars."¹¹²¹ El 1647, el batlle de Vilanova de la Ribera, Antoni Ot alias Balansa, dona compte a la universitat del pes considerable que representa el nudriment dels cavalls dels soldats allotjats al poble "ames del que los havem de fer la vida":

"Ha sercades y reconegudes todas las casas, ...y ha trobat que en algunas y differentes casa sols hi ha sis carregues de setgla vuitanta carregues de palla y algunas quinze carregues de herba les quals setgla palla y herba van menjant lo bestiar dels amos que tenen ditas casas y tambe los cavalls dels soldats que estan aposentats en dit lloch de tal manera que no hi haura prou per lo sustento de llur bestiar."¹¹²²

L'any 1652 és l'any de l'epidèmia de pesta a Pesillà de la Ribera, el cost humà i el cost econòmic de la pesta no es consideren, ni un moment de respit no s'acorda al poble.

El 1653 les deliberacions de la universitat de Pesillà indiquen uns regiments:

"moltas quantitats de sivades hordi y blat gastaren los cavalls del regiment del senyor Baro de Montclar dels capitans y demes officials y soldats de son regiment a la vila de Pesillà."

La universitat manlleua a Gaspar Bobo, 39 carregues d'ordi per a un valor de 920 lliures i 14 reals.¹¹²³

La universitat nota el regiment de la Rocha allotjat a Pesillà durant l'hivern del 1653,

"en lo ibern prop passat per lo sustento dels cavallers y cavalls del regiment de la Rocha."¹¹²⁴

El 2 de juny del 1658, els cònsols Antoni Joli i Sebastià Terrats descriuen l'arribada a Pesillà dels regiments de cavalleria del marquès de Mirapeix i de Don Felip de Silva com una arribada de depredadors i de bandits:

¹¹²⁰A.D.P.O, 3E1/3045, (20/04/1643).

¹¹²¹A.D.P.O, H223, (10/05/1643).

¹¹²²A.D.P.O, H14, (06/01/1647).

¹¹²³A.D.P.O, H223, (13/07/1653).

¹¹²⁴A.D.P.O, 3E1/360, (24/08/1654).

“ab ma forta y de poder absolut ... se allotjaren a llur discretio en los barris de dit lloch de Pesilla fen en ells molts danys y estragos als habitants.”

El vi és robat a casa de nou particulars, blats, llegums, eines, arbres trencats ...i cortals són sistemàticament robats.¹¹²⁵

Don Felip de Silva té mala fama, són conegudes les seves malversacions amb la complicitat de Don Joseph d'Oms, capità, sobre el mercat monetari el 1636 a Milà on era basat com a lloctinent general.¹¹²⁶ El 19 de juny del 1658 “Rafel de Aux, comandant del regiment del marquès de Aguilar,” s’instal·la al poble. Amb el Tractat del Pirineu com a conseqüència de la guerra, Catalunya del Nord, arruïnada, separada de Catalunya, passa sota de la sobirania dels reis de França.

L’allotjament dels soldats de l’exèrcit francès efectiu des del 1641 a les cinc parròquies continuarà permanent, la presència militar es lleigeix, al fil de les actes dels registres parroquials; els soldats, allotjats amb muller i infants, bategen una criatura, enterren un albat. Uns soldats moren,

“un soldat lo qual se anomenava Artur, de la companya de monseur Onel, del regiment de Fiurstenberch.”¹¹²⁷

El nombre de soldats allotjats no apareix; uns documents indiquen unes xifres, 18 soldats són indicats en el plet concernint el refús de Galderich La Font de donar un llansol per la companya de monsieur Jaquet.¹¹²⁸

Pel que fa el segle XVII, es noten soldats de diferents orígens, presoners alliberats, soldats vinguts de l’exèrcit enemic participen a l’enfortiment de les tropes al moment de la campanya de Catalunya a partir del 1676¹¹²⁹:

- Soldats alamanys a Vilanova, els anys 1675 i 1681,

“Una filla de Yorda soldat i Margarida moller sua de nació alemanys.”¹¹³⁰

- Soldats irlandesos a Cornellà el 1698 i a Vilanova el 1682,

“Germent Nosalt, soldat irlandes, o, irlant y Elena muller sua, també irlandesa, ... Daniel Dachater, soldat irlant y Maria Dilun, casada, irlandesa.”¹¹³¹

- Soldats flamencs a Cornellà i a Vilanova,

“Albat, filla de Pierris Amart, soldat carabinye de la companya de monsieur Dormach, capità de carabinies, del regiment de monsieur Lagal y de Maria, muller sua, tots de la vila de Lieya en Flandes.”¹¹³²

- Soldats suïssis a Baho, l’any 1699; es notará el mateix regiment a Cornellà l’any 1721,

“Schiulegger, sois natural de una part y Catarina Spir, viuda soisa, natural tots de la companya de monsieur Tribolet, del regiment de Manuel Umel.”¹¹³³

Es nota el regiment del duc de Nohailles a Cornellà,¹¹³⁴ el regiment de Berri del “biscompte de Teulant,” a Cornellà,¹¹³⁵ del regiment de l’Alsaça, a Cornellà,¹¹³⁶ de la Marina, a Baho¹¹³⁷

Els soldats allotjats, en alguns casos amb la seua família, el nodriment dels cavalls, representen una càrrega considerable per a les universitats en un context de males condicions climàtiques i de fam. Els cònsols aposentadors fan cara a parroquians furiosos.

¹¹²⁵ A.D.P.O, H223.

¹¹²⁶ Sala, R., *Dieu, le Roi, les Hommes, Perpignan et le Roussillon 1580-1830*, Canet, 1996, Col·lecció Història, editorial el Trabucaire, Perpinyà, p. 33.

¹¹²⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (15/04/1682).

¹¹²⁸ A.D.P.O, 11BP118, (1685).

¹¹²⁹ Ayats A., *Louis XIV et les Pyrénées Catalanes, de 1659 à 1681*, 2002, Editions du Trabucaire, Canet, p.499.

¹¹³⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi 716, (19/04/1675).

¹¹³¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (11/02/1698).

¹¹³² A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi 716, (15/04/1682).

¹¹³³ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (10/02/1699).

¹¹³⁴ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (20/08/1693).

¹¹³⁵ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (03/12/1699).

¹¹³⁶ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (29/03/1699).

¹¹³⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (17/06/1699).

A Pesillà de la Ribera una assemblea de la universitat discuteix del com de l'execució de l'ordre "d'allotjament dels cavalls y aequipatge del senyor de Barzan y de fornir los faratges." i examina la injustícia feta a l'encontre "de dos o tres particulars qui tenan faratges portan la carrega de hun poble."¹¹³⁸

L'allotjament de soldats donarà lloc a resistències i a altercacions violentes amb als cònsols. Al curs de les requisicions del farratge pels cavalls de la companyia de dragons, Miquel Bailu acusa el cònsol de robar l'oli del poble.¹¹³⁹ Bonaventura Fullassa el qual té de fer la vida quatre dies a un soldat, tracta els cònsols d' "àguiles bojas."¹¹⁴⁰

Les dificultats del quotidià no impedeixen les relacions de convivència i les amistats. Madalena Verga és madrina "d'un fill de pares infels," l'apunt "un soldat de Lalamant" s'ha notat al marge de l'acta.

Uns soldats s'integren a la vida de la collectivitat. A Cornellà de la Ribera, se subratlla un soldat que ajuda un fosser la feina del qual és molt cansada i perillosa pel fet dels miasmes i de les flairades de la descomposició dels cossos:

"Presents per testimonis en dit enterro, Sabestà Catala, fossaire y son company soldat."¹¹⁴¹

"Sabestà Catala, fossaire y un soldat que li ajuda a enterra."¹¹⁴²

5.4. Absolutisme Reial

Narcís Iglesias ha transcrit i traduït els diferents decrets, cartes, ordenances, de l'acció legislativa a favor del francès a nivell de l'administració, de l'ensenyament, de l'Església, des del tractat dels Pirineus fins la Revolució Francesa.

L'Edicte de Villers-Cotterets (1539-article111) promulgat per François Ier avança el concepte de llengua materna:

"Tous arrêts, ensemble toutes autres procédures, soient de nos cours souveraines et autres subalternes et inférieures prononcés, enregistrés et délivrés aux parties en langage maternel français et non autrement."

El 1539 no hi havia una sola llengua materna a França, l'expressió "langage maternel français" ha donat lloc a dues interpretacions per part dels historiadors, l'ordre que cadascú escrivís en la seva llengua materna o bé l'ús obligatori de la llengua de la Monarquia.¹¹⁴³

Amb l'edecte reial del 1700 (16 de març, enregistrat el 2 d'abril) els usos lingüístics públics, polítics, administratius i judicials vinculats a la cosa escrita es posen al francès:

¹¹³⁸ A.D.P.O, 11BP118, (24/04/1660).

¹¹³⁹ A.D.P.O, 11BP118, (10/07/1706).

¹¹⁴⁰ A.D.P.O, 11BP115, (08/02/1695).

¹¹⁴¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (27/06/1699).

¹¹⁴² D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (30/06/1699).

¹¹⁴³ Iglesias N., *Llengua del Rosselló, qüestió d'Estat. La integració lingüística del Rosselló a França 1659-1789*, Eumo, Editorial.

Reproduïxo unes fites majors de la persecució política del català a Catalunya del Nord apuntades per Narcís Iglesias :

- 05/08/1661, decret reial: establiment a Perpinyà dels pares jesuïtes de Tolosa,
- 1661-1680, mesures: prohibicions d'estudiar al Principat* tesi d'Alain Ayats.
- 05/05/1662, decret del Consell Sobirà : un certificat de francès es demana per poder ensenyar a la universitat : "no pügan cursar sinó los que sufficientment entendran la llengua francesa."
- 1682, decret del Consell Sobirà s'obren escoles reials ; parlar, entenir i escriure el francès s'obliga per poder accedir a uns càrrecs,
- 29/05/1688, decret reial : pot postular a una càtedra de filosofia només un francès de nació parlant el francès.

“tots els procediments que es faran a les seus i jurisdiccions dels dits països del Rosselló, Conflent i Cerdanya, com també les deliberacions dels magistrats de les viles i comunitats, les actes dels notaris i en general tots els altres actes públics que tindran lloc en els dits països seran posats i consignats per escrit en llengua francesa.”¹¹⁴⁴

Després de l'edicte reial del 1691 (article 10) els notaris reials actuant al Riberal se posen tot seguit al francès, als pobles els rectors, substituïts seus, continuen com de sempre a escriure els testaments en català; unes objeccions fetes pel Consell Sobirà mateix concerneixen la comprensió de la llengua:

“de manera que si els testaments han de fer-se en llengua francesa, ni el testador, ni el capellà o notari, ni els testimonis podran entendre l'última voluntat del testador, i és cert que la majoria morirà sense fer testament, si només pot fer-se i escriure-se en llengua francesa.”

La declaració reial del 24 /03/1754 obligarà els sacerdots substituïts de notaris a redaccionar els testaments en francès.

El decret del Consell Sobirà del 10 de juny de 1738 fa obligatori l'escriptura dels registres parroquials en francès.

“Els rectors i vicaris estaran obligats a escriure en llengua francesa els registres de baptismes, casaments i defuncions, els hospitals, els registres de defuncions, i totes les comunitats laïques, eclesiàstiques, seculars i regulars, els actes de professió enterraments i altres deliberacions que fara escriure per la persona que sigui.”

Amb l'edicte reial del 1768 el qual fa obligació d'escriure en francès les deliberacions de les universitats, tota la cosa escrita pública es trova despollada del català.

Introducció del francès en els registres abans del decret del Consell Subirà del 1734.

A les cinc parròquies, el català, és la llengua pràcticament exclusiva dels registres parroquials fins el 1719. Segons les prescripcions del Concili de Trento, la missa, pel seu caràcter sagrat, és dita i cantada en llatí; per comprensió dels fidels, el sacerdot predica en català, els tres textos matèria a sermons conservats en el registre parroquial de Sant Esteve del Monestir són escrits en català.

Es remarca tanmateix una convivència lingüística, són escrits en llatí,

- a Sant Esteve del Monestir, unes línies d'una pregària (no datada),
- a Cornellà de la Ribera, una acta de matrimoni (1624),

El llatí queda a nivell de paraules, d'expressions usuales, cosa natural per part de clergues practicant el llatí estudiat en el marc de la funció:

“Hodie anno vet supra...de quibus...”

La penetració del castellà és important, es nota nota l'acta de benedicció d'un estandart totalment escrita en castellà a Pesillà de la Ribera.¹¹⁴⁵

Se subratllen, escrites en castellà, l'anomenació seguida del grau militar dels soldats de l'exèrcit hispànic, paraules i expressions usuales molt nombroses.

El francès que s'immisceix en els registres parroquials és un francès d'enregistrament:

- amb uns noms francesos de persones immigrades, Jaques¹¹⁴⁶ amb l'esment d'uns oficis : “Isabel Lanju, bolangera,¹¹⁴⁷ Jaques Trublon, forger d'artillerie.”¹¹⁴⁸

¹¹⁴⁴ Iglesias, N., *Llengua del Rosselló, qüestió d'Estat. La integració lingüística del Rosselló a França 1659-1789*, Eumo Editorial.

¹¹⁴⁵ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (28/07/1631).

¹¹⁴⁶ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (19/11/1643).

¹¹⁴⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (27/04/1699).

¹¹⁴⁸ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (17/07/1701).

- amb la designació dels soldats francesos o d'unes persones "de qualitat,"

"Monsieur de Maleri, capitaine reformé i monsieur de Severac capitaine auparavant comendant le dit regiment."¹¹⁴⁹

Abans del 1719, dos curats de procedència de la "Resta de França" escriuen les actes en català. Es pot pensar que l'abadia occitana de Lagrasse afavoria la integració de curats occitans a les dues parròquies, senyories seues, de Cornellà de la Ribera i de Pesillà de la Ribera.

- A Cornellà de la Ribera les actes escrites pel curat Pere Isarn, originari de la Torre de França, no se diferencien de les actes escrites pels curats autòctons.¹¹⁵⁰

- A Pesillà de la Ribera, a l'inici del segle XVII, són evidents els esforços del curat Gaspar Marscel per escriure en català.¹¹⁵¹ El català escrit seu, comporta intrusions d'expressions franceses "agé de 35 ans o environ," molts termes francesos catalanitzats, "dessedà," i moltes paraules amb la "o" final occitana.

Se subratlla, a Sant Esteve del Monestir, el comportament del bisbe Jean Mathias de Barthelemi de Grammont de Canta el qual escriu en català els cartells de les visites pastorals complertes els anys 1727 i 1731.¹¹⁵²

Un canviament important evidenciant una evolució en els comportaments dels rectors s'opera amb la nominació a Cornellà de la Ribera del rector Francisco Loude el 1719¹¹⁵³ i a Vilanova de la Ribera del rector Raynal Tauriac el 1721.¹¹⁵⁴ L'escriptura en francès de les actes dels dos rectors antecedeix l'ordre del decret del Consell Subirà del 1738.

- A Vilanova de la Ribera, el rector Raynal Tauriac (15/07/1721-18/10/1736), d'entrada i tot al llarg del seu sacerdoci, escriu en francès.

El rector Gassias les actes del qual són escrites en català en la seva pròpia parròquia de Sant Esteve no trenca l'ús del rector Raynal Tauriach que substitueix, escriu en francès una acta de baptisme.¹¹⁵⁵

El rector Domingo Dalbert reintrodueix el català descartat pel rector Reynal Tauriach.¹¹⁵⁶

- A Cornellà de la Ribera, el rector, Francisco Loude (12/09/1719-24/06/1727), originari de Tolosa, escriu en català les actes de baptismes i se singularitza escrivint les actes de defuncions i les actes de matrimonis sigui en francès o sigui en català. En les actes escrites en català unes solucions ortogràfiques traeixen la seva occitanitat.

El francès entra en els registres en tota oficialitat amb els primers atestats de la presentació dels registres escrits en doble segons la nova real ordenança del mes d'abril del 1667.

A Cornellà de la Ribera el primer atestat d'un registre lliurat amb numeració dels fulls pel jutge Jaume Bruguera és datat del 02/01/1686 i escrit en català, els certificats que segueixen declarant l'assentada en doble de les actes són tots escrits en francès,

"y compris pour servir de grosse," "y compris pour servir de minute" "pour collationner la grosse a la minute."¹¹⁵⁷

A partir de la creació de l'Office dels Registres el mes d'octubre del 1691, els certificats són imprimits en francès.

¹¹⁴⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (24/11/1698).

¹¹⁵⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (10/03/1663).

¹¹⁵¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (18/06/1618-21/01/1620).

¹¹⁵² A.D.P.O, 16J22, (1727 ; 1731).

¹¹⁵³ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi 154, (12/09/1719-24/06/1727).

¹¹⁵⁴ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi 716, (15/07/1721- 18/10/1736).

¹¹⁵⁵ A.D.P.O., Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi 716, (15/01/1722).

¹¹⁵⁶ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi 716, (03/01/1738).

¹¹⁵⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi 460, (06/01/1690).

L'arrest del Consell Subirà del 10 de juny del 1734 notificat el 5 d'agost del 1738 imposa l'ús del francès en els registres parroquials. L'estiu del 1738 és una data clau pels registres parroquials de les cinc parròquies amb el francès imposat i agafat per la majoria dels rectors en l'escriptura de les actes; no s'abandona el català en la redacció de tots els documents addicionals i això fins la Revolution Francesa. Es remarca que, a Sant Esteve del Monestir, el bisbe Jean Mathias de Barthelemy de Grammont de Canta del qual s'ha subratllat els cartells en català de les visites pastorals dels anys 1727 i 1731, aquest any 1738 escriu el text d'una amonestació en francès.¹¹⁵⁸

- A Baho la primera acta escrita en francès és datada del 07/08/1738 i a partir d'aquesta data, totes les actes continuen escrites en francès.

El rector Domenech Jordy justifica el perquè del canviament de llengua,

“en consequence de l'arrest de la Cour du dixieme juin de 1734, j'ay continué les extraits en langue française.

- A Cornellà de la Ribera la primera acta escrita en francès és datada del 20/07/1738.

El rector Antoni Bonaventura Cornellà guarda la “à” accentuada catalana del cognom seu i tradueix tots els noms en francès: François Ferrera, Charles Saget ...

El curat Fabresse, de Pesillà, francisa els noms i cognoms inclòs el seu.¹¹⁵⁹

El curat Joseph Tortunda, beneficiat de Sant Eulàlia de Millars,¹¹⁶⁰ escriu en francès tot conservant la grafia catalana de la nominació.

Joseph Duanes el qual succeeix al rector Antoni Cornellà¹¹⁶¹ és el rector menys disciplinat, continua a escriure les actes en català durant 13 anys,¹¹⁶² escriu encara una acta en català, una altra acta mig en francès i mig en català i després definitivament, es posa a escriure en francès i escriu el cognom seu en francès: “Douanes.”¹¹⁶³

Es remarca que cap pena no s'ha donada per desobediència a una obligació lingüística.

- A Pesillà de la Ribera la primera acta escrita en francès és datada del 06/08/1738.

El rector Jaume Garriga per aquesta primera acta escrita en francès posa tots els noms en francès, llevat del nom Gràcia, fins i tot el seu: Jacques Garriga, Marie Thereza, François Mariné. Guarda el nom “Pesillà” accentuat, el nom català del poble “Cannos” i usa d'una traducció personal “pasteur de ovailles.”

- A Sant Esteve del Monestir la primera acta escrita en francès és datada del 30/07/1738, el rector Joseph Palanca adopta el francès d'un cop, definitivament, sense cap explicació.

- A Vilanova de la Ribera, la primera acta escrita en francès és datada del 03//1738.

El rector Bertrons justifica el perquè del pas al francès:

“en consequence de l'arrest du Consell notifié le 5 aoust 1738, jay continué les parties du present registre en langue française.”¹¹⁶⁴

Adopta el francès tant pel nom del poble “Vilaneuve de la Riviere” com per tots els noms.

A les cinc parròquies, llevat del rector Joseph Duanes, la submissió a l'arrest del Consell Subirà del 1738 es pot llegir en la unanimitat. Es tracta d'un comportament de respecte de la llei com uns rectors ho esmenten.

Han pogut influir pel que fa el respecte de la llei:

¹¹⁵⁸A.D.P.O, 16J22, (01/01/1738).

¹¹⁵⁹A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (01/05/1645).

¹¹⁶⁰A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (27/11/1751).

¹¹⁶¹A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (07/06/1746).

¹¹⁶²A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, Darrera acta escrita en català, (03/12/1751).

¹¹⁶³A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (1751; 11/02/1752).

¹¹⁶⁴A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (22/07/1738).

- La situació de les parròquies pròximes de Perpinyà i girades cap a la vila.

Aquest argument no pot ser invocat pel que fa el comportament del rector Duanes el qual reintrodueix el català a Cornellà de la Ribera i el fa servir fins el 1751.

- L'edat del rector ; és un argument introduït per Francesch Foxonet el qual subratlla el comportament del rector Cabaner a Ribesaltes, parròquia pròxima de Perpinyà.¹¹⁶⁵

“A Ribesaltes el jove vicari obtemperà adoptant el francès mentre que el vell rector Cabaner desafiarà la llei emprant el català fins a la seva mort, el 1775, a l'edat de 87 anys.”

- El nivell social elevat d'un rector, Antoni Bonaventura Cornellà és fill de Michel Cornellà y Godina, “doctor en quiscun dret” i germà de François Cornellà, burgès honrat de Perpinyà.¹¹⁶⁶

No es pot afirmar amb dos casos sobre cinc que el nivell social d'un clergue hagi pogut influir sobre un comportament.

¹¹⁶⁵Foxonet, F., *L'Església i la Catalunitat a la Catalunya del Nord, (segle XIX, primera part del segle XX)*, Perpinyà, 2007, I.C.R.E.S.S, Tesi doctoral, Universitat de Perpinyà, p. 16.

¹¹⁶⁶A.D.P.O, 1 E/264, (20/03//1706).

Sisena part: La pràctica religiosa

6.1. Una pràctica religiosa i social de proximitat

6.1.1. Sol·licitud pastoral

6.1.1.1. El baptisme durant les pestes

No hi ha impediment de lloc de baptisme, a Pesillà de la Ribera, durant l'epidèmia de pesta del 1652, el rector es desplaça personalment a les barraques del terme on famílies, fugint el contagi, s'han refugiades per batejar les criatures,

- “fonch batejada en la barraca Mariangela Rosa Catherina filla legítima y natural de Miquel Bonafos y de Catherina.”¹¹⁶⁷

- “fonch bateiat en la barraca un fill legítim y natural de Miquel Tocaria y Estasia.”¹¹⁶⁸

No hi ha impediment de data, un baptisme no se pot retardar, quatre criatures són batejades a Pesillà de la Ribera el mateix dia.¹¹⁶⁹

Baptismes són celebrats uns dies particulars com el dia de Nadal, el dia dels Reis, els noms donats a la criatura poden sublimar aquest dia:

- “Joseph, Thomas, Nadal, Antoni, fill de Joseph Ferriol i Margarida és batejat el dia de Nadal.”¹¹⁷⁰

- “Joseph, Francisco, Gaspar, Baltasar, Melchior, fill de Francisco Albert i Maria” és batejat el dia dels Reis.¹¹⁷¹

Baptismes tenen lloch el dia del Sant Patró de l'església o de la Santa Patrona de la parròquia,

- “Blasi, Galderich, Jauma, Fransesch, Pera Angel, Francisco”, és batejat per la Sant Blasi a Pesillà de la Ribera¹¹⁷²

- “Vicens, Francisco Pera Andreu” per la Sant Vicens a Baho.¹¹⁷³

- “Marty, Joseph, Antoni” per la Sant Martí a Cornellà de la Ribera.¹¹⁷⁴

6.1.1.2. Vigilància baptismal

La religió és un dels fonaments de la societat, la dimensió espiritual del baptisme i les dificultats lligades al part han fet de la naixença l'afer de l'Església, a través del seu poder d'habilitació i de control de les llevadores. Aquest poder de l'Església es declara en el cartell d'una visita pastoral a Pesillà de la Ribera, no són preses en consideració les competències necessàries a l'acompanyament de l'infantament:

“se mana al dit curat de la iglésia que una vegada quiscun any examine les llevadores de la forma del sagrament del baptisme y no permeta que alguna dellas excercezca dit offici de llevadora que primer la examinada y sapia molt be la forma del batisme.”¹¹⁷⁵

Les competències a batejar de la llevadora s'atesten en les actes:

- “un fill de Jaques Barriera albat al qual la llibadura dona l'aigua en nom del Pare y del Fill y del Sant Sperit així com fou nat.”¹¹⁷⁶

- “Ursula Vidal llibadura a batejat o donada la aigua del present batisme al pas ab la mateixa intentió que la dona santa mare iglesia.”¹¹⁷⁷

¹¹⁶⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5 Mi 460, (06/10/1652).

¹¹⁶⁸ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5 Mi 460, (01/07/1652).

¹¹⁶⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5 Mi 460, (13/02/1650).

¹¹⁷⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5 Mi 460, (25/12/1670).

¹¹⁷¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5 Mi460, (06/01/1678).

¹¹⁷² A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5 Mi460, (02/02/1683).

¹¹⁷³ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi37, (22/01/1641).

¹¹⁷⁴ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5 Mi154, (11/11/1695).

¹¹⁷⁵ A.D.P.O, 14EDT102, (01/08/1601)

¹¹⁷⁶ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi37, (12/03/1702).

La funció de la llevadora té una dimensió social i una dimensió espiritual. La llevadora, dona del poble és un personatge de referència per a les dones que totes coneixen ; a través de la llevadora habilitada pel rector, doncs obligada d'una cert manera, l'Església controla el part i es posa al corrent d'uns secrets de famílies i d'uns comportaments femenins.

6.1.1.3. Exorcisme d'una parella

El casament és un sacrament i com a tal es vol, en l'absolut, una unió indissoluble ; cap cas d'anul·lació de casament no apareix en els registres de les cinc parròquies.

La esterilitat al si d'una parella sense infants, no es considera com un motiu d'anul·lació. Pot ser viscuda pels esposos afectats com l'expiació d'un càstig de Déu o com un mal enviat segons pràctiques obscures ; en aquest cas, l'exorcisme es presenta com un recurs.

Un exorcisme es practica amb l'assentiment jeràrquic superior com ho recorda el sinode de Sant Miquel de Cuixà del 1740,

“statuit quod nullus presbiter ac rector eidem abbatia subjutus queat exorcizare nu aliquos species exorcisme facere abs que permissione in scriptis sua dominationus.”¹¹⁷⁸

A Cornellà de la Ribera, Francech Compta i Margarida Paleta casats, tornen a l'església més de dos anys després del matrimoni davant testimonis ; l'acta de l'exorcisme és escrita d'una manera breua ; el terme “vuxerunt o vruxerum” fa pensar a raons d'impotència o d'esterilitat. Es remarca que la parella batejarà per la primera vegada 6 anys després d'aquesta cerimònia i tindrà 4 infants.¹¹⁷⁹

“Anno vt 20 desembre die Franciscus Compta cum Margarita Paleta matrimonim vuxerunt (vruxerum), testibus Petro Paleta et Anthonis Brau me assistente.”¹¹⁸⁰

6.1.2. Acomodaments circumstancials dels sacraments

6.1.2.1. Casaments celebrats a casa

Segons el Concili de Trento, el matrimoni és un sacrament, és un acte solemne que la presència d'un clergue i de dos testimonis declaren vàlid i sagrat.

El casament és celebrat a l'església en dos temps, en primer, la celebració per paraules a l'església davant d'un sacerdot, en presència de testimonis. Generalment són triats quatre testimonis, tots masculins, tanmateix a Pesillà de la Ribera, els rectors fidels al Concili de Trento, ne designen dos ; el rector Matheu Garbi (1681-1693) es diferencia un temps quan n'escriu quatre.

“he asistit en lo matrimoni celebrat in facies santa matris ecclesia” escriu el rector Bonaventura Berta.”¹¹⁸¹

La missa de benedicció celebrada sigui en continuació del casament de paraules o sigui decalada s'indica rarament ; les actes de matrimonis dels registres parroquials són les actes del casament per paraules celebrats normalment segons el concili de Trento, a l'església.

Tanmateix de manera excepcional s'autoritzen unes toleràncies de lloc de celebració si unes circumstàncies greus segons l'apreciació del rector, ho necessiten.

¹¹⁷⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi37, (07/07/1686).

¹¹⁷⁸ A.D.P.O, H 71, (1740).

¹¹⁷⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, Casament, (08/05/1622), exorcisme, (20/12/1624), primer infant, (09/12/1630).

¹¹⁸⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5 Mi 154, (20/12/ 1624).

¹¹⁸¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5 Mi (28/10/1694).

A Cornellà de la Ribera, dues manícules marginals assenyalen un casament, particular a dos títols, l'oficiant essent el bisbe mateix i el lloc de la celebració, la casa del rector ; cap justificació no n'és donada.

“lo molt illstre senyor, Fra Don Vincents de Margarit, bisbe de Elna, a assistit al matrimoni llegalment celebrat per paraules de present, en la casa del rector del present lloch, entre ... Bordas fadri de Millas y fill de Domingo Bordas y Anna conjuges difunts de una part y Maria Anna Gibalet, doncella del present lloch, filla de Joan Gibalet, difunt, y Catarina, vivint, de part altre. Foren testimonis Antoni Auter, balle de dit lloch, y Llaurens Castallet, pagès, tots del present lloch.”¹¹⁸²

Pel que fa el cognom Bordas, podria tractar-se d'una família de “dignitat” Bordas, es pot pensar a un casament en gran o al si de famílies benestants.

La malaltia i el perill de mort s'invoquen en dues actes:

- A Cornellà de la Ribera, Lloís Paleta, fadri, i Guillaumes Chansoneta, fadrina, se casen l'endemà de la naixença d'un fill:

“i per causa que la dita Guillaumes era malalta en lo llit, se son esposats en casa y no en la iglesia, llicentia del senyor de monsenyor bisbe de Elna, la qual llicentia es estada insinuada hobe registrada als registres de sa magestat christianissima als desavuit del corrent mes y any.”¹¹⁸³

Guillaumes Chansoneta no mor, uns baptismes es noten al si del matrimoni.

- A Baho, el matrimoni de Vicens Batlló, fadri, i de Marianna Morat, vídua, és celebrat,

“a sa casa per causa de una maltia perillosa de sa mort bannis non publicatis.”

La presència de dos testimonis del cos mèdic, Joseph Carbonell, “doctor en medicina” i Jaume de Fons, cirurgià, atesta de l'emergència del sagrament.¹¹⁸⁴ No es nota ni la defunció de Marianna Morat ni cap baptisme després d'aquest casament.

6.1.2.2. Casaments celebrats tot al llarg de l'any.

Pocs dies són exclusos implícitament de casaments, a Vilanova de la Ribera, el matrimoni de Toni Joli, pagès benestant de Pesillà de la Ribera i de Maria Paula Barracera, té lloc el dia de Nadal.¹¹⁸⁵

Uns matrimonis tenen lloc el dia del 15 d'agost i per la festa del sant patró.

Una sola missa de benedicció celebrada possibilita com a Pesillà de la Ribera quatre casaments per paraules el dia mateix, el casament de dues germanes i dos altres casaments sense parentat aparent.¹¹⁸⁶

Taula matrimonial del conjunt de les cinc parròquies.

Nombres massa petits, a Baho, a Sant Esteve, i a Vilanova, per raons d'enregistrament tardiu i de població, imposen la consideració del total dels casaments (805), un nombre representatiu.

¹¹⁸² A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5 Mi154, (09/11/1672).

¹¹⁸³ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5 Mi154, (19/08/1693).

¹¹⁸⁴ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi37, (29/04/1700).

¹¹⁸⁵ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5 Mi716, (25/12/1682).

¹¹⁸⁶ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (18/05/1682).

El recompte següent indica el nombre de matrimonis celebrats en el conjunt de les cinc parròquies, mes per mes.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	total
total	74	100	71	71	91	84	44	72	49	36	53	60	805
%	9,16	12,38	8,79	8,79	11,26	10,4	5,45	8,91	6,06	4,46	6,56	7,43	
Rang	4	1	6	6	2	3	11	5	10	12	9	8	

Matrimonis són celebrats tot al llarg de l'any. No es considera els dos temps de l'advent i de la quaresme, descartats a l'Edat Mitjana per evitar que derives de bodes vinguin contrariar dos períodes ordinàriament consagrats a la mortificació.¹¹⁸⁷

- La selecció del dia de casament correspon a una sensibilitat religiosa:

El segle XVII és un segle marial, el mes de maig és en segona posició, 11, 26 % de les parelles elegeixen aquest mes. Les parelles no són sensibles a la creença heretada de l'època romana segons la qual el mes de maig seria un mes de mala influència sobre el matrimoni.

El mes d'agost, marial, figura en cinquena posició.

- La selecció del dia de casament obeeix a constrenyments en termes de feines dels camps. L'activitat econòmica és vinculada al cultiu dels cereals, de la vinya i a la ramaderia. El mes de febrer, més de repòs de la terra, és plaçat en primera posició amb més de 12 % de matrimonis. El mes de juliol del segar, els mesos de setembre de les veremes i d'octubre de la vinificació són mesos deficitaris, representen conjuntament el 16% dels matrimonis.

6.1.2.3. *Vetlla del cos.*

Al segle XVII, en temps ordinari, en l'estat de les coneixences medicinals, es podia fer que persones declarades mortes s'enterrin encara vives.¹¹⁸⁸

El diagnòstic de la mort a partir de la reacció a una impulsió, a un cop no és segur, el concili de Sant Miquel de Cuixà, l'any 1700, no es desparteix d'aquesta pràctica, la recomana però seguit d'un temps de vetlla de precaució de vint hores.

“No possin sepellini cadavera deffuncturum quam prium pulsatae et transactae sint saltim viginta hora pos illarium obitum.”¹¹⁸⁹

El concili de Sant Miquel de Cuixà l'any 1740 allarga el respecte del temps de vetlla del cos a vint i quatre hores.

“cadavera deffunctorum non sepellivent nisi viginti quatuor hora sint transacte.”¹¹⁹⁰

Maria Chatarina, albat, filla d'Andreu Putu i de Margarida, s'ha vetllat més de vint i quatre hores, s'enterra “a cinc 5 de tarda y morí al matí del dia antes.”¹¹⁹¹

El buit de l'hora de l'enterrament impedeix la coneixença del temps de vetlla del cos de Lluís Esteva, albat fill de Joseph Esteva i Theresa : “mori a 4 oras de tarda lo dia antes.”¹¹⁹² A les acaballes del segle XVII, en la majoria dels casos pels quals s'esmenta el dia de la mort i el dia de l'enterrament, la inhumació té lloc l'endemà del dia de la mort ; és rar que es pugui verificar si un temps de vetlla s'ha respectat.

¹¹⁸⁷Diccionari de la llengua catalana, Estudis Catalans, (1987).

L'advent “temps que precedeix la festa de Nadal i comença el quart diumenge abans d'aquesta festa,” fins el dia dels Reis. La quaresme és el període de Cendres fins Pasques.

¹¹⁸⁸Es cosa excepcional avui dia, però, encara arriba malgrat la tecnologia medical que la premsa relati un fet divers d'una persona tornant a vida.

¹¹⁸⁹A.D.P.O, H71, 1700.

¹¹⁹⁰A.D.P.O, H71, 1740.

¹¹⁹¹A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5 Mi716, (22/08/1687).

¹¹⁹²A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5 Mi716, (05/09/1687).

A Cornellà de la Ribera, del 1686 al 1702, 115/126 enterraments tenen lloc l'endemà del dia de la mort sigui una proporció de 91,27 % dels enterraments.

Del 1692 al 1697, sobre 118 enterraments d'albats 107 tenen lloc l'endemà del dia de la mort, cinc enterraments no porten indicació del dia de la mort.

A Vilanova de la Ribera, del 1685 al 1695, 41/50 persones adultes i 58 /60 albats són enterrats l'endemà del dia de la mort.

Pel que fa el moment de l'enterrament, dues prioritats es consideren, l'estat de decomposició del cadàver i la possibilitat de vetllar el cos.

En temps ordinari la decomposició dels cossos no permet de guardar un cadàver, Marianna Braba, albat, morta negada, és enterrada en el lloc on el seu cos s'ha descobert "lo enterra lo ermità del Barnet."¹¹⁹³ Margarida Putu, albat, morta cremada, és enterrada de seguida, "mori al mateix temps cremada."¹¹⁹⁴

Durant l'epidèmia de pesta a Pesillà de la Ribera, la inhumació dels cossos té lloc el més aviat millor, les misses se celebren molt més tard.

No hi ha programació concernint els enterraments, uns dies són més carregats que d'altres.

A Vilanova de la Ribera el rector Sebastià Ferriol testifica d'una matinada plena:

"memòria com al primer de setembre y ague dos morts y dos honras tot ab una matinada per mi baix escrit feta tota la funció ab altres assistents."¹¹⁹⁵

A Pesillà de la Ribera, es nota un dia particular amb quatre enterraments: tres enterraments d'albats i la sepultura de Gaspar Forner "per amor de Déu."¹¹⁹⁶

Cap dia, dia ordinari com dia de festa, no es declara prohibit d'enterrament, la missa pot ajornar-se, l'enterrament no:

- A Cornellà de la Ribera, Mariangela Seguí s'enterra el dia de Nadal,¹¹⁹⁷
- A Vilanova, Margarida Arnau s'enterra el dia del Sant Patró, Sant Joan Evangelista.¹¹⁹⁸
- A Pesillà, Joan Pere Barta és enterrat el dia de la Sant Blasi, patró de la parròquia.¹¹⁹⁹
- A Sant Esteve, Joan Villaros, albat de Paretstortes, és enterrat "sense missa, per ser o lo Dissapte Sanct, la missa se dirà després lo octaba de Pasqua."¹²⁰⁰

Unes persones i uns albats són enterrats el dia mateix, es tracta de persones i de criatures per a les quals pot platejar-se un problema de vetlla del cos, a nivell de les condicions d'habitació i a nivell d'una presència familiar.

El recompte de les sepultures el dia mateix de la mort indica pel que fa el període del 1692 al 1700, a Pesillà de la Ribera, "un soldat se troba mort lo mateix dia dins lo terme...dos pobres passetjants, dues persones de procedència francesa, un albat de pares incognits, dos albats un dels quals "per amor de Déu."

Del 1686 al 1700, a Sant Esteve del Monestir, 8 albats sobre 11 albats i 3 adults sobre 54 adults són enterrats el dia mateix, es remarca que les sepultures el dia mateix de la mort concerneixen més aviat els albats.

¹¹⁹³ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5 Mi716, (29/07/1686).

¹¹⁹⁴ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5 Mi716, (17/07/1697).

¹¹⁹⁵ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5 Mi 716, (01/09/1683).

¹¹⁹⁶ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5 Mi460, (25/10/1684).

¹¹⁹⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5 Mi154, (25/12/1669).

¹¹⁹⁸ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5 Mi716, (27/12/1693).

¹¹⁹⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Sant Esteve del Monestir, 5 Mi570, (15/04/1702).

¹²⁰⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Sant Esteve del Monestir, 5 Mi570,

6.1.2.4. La missa del cos present.

A Pesillà de la Ribera, a la fi del segle XVI, s'indiquen les tres misses de l'enterrament segons els tres temps de la Trinitat, la missa del cos present, de la novena i del cap d'any ; s'observa únicament a aquesta parròquia, la tradició del doblament de la novena:

“A ...de maig 1591 Joana Barthona, viuda, feu son darrer testament en mon poder com ha substituït del dit Marc Moret, notari, deixa-se per sa ànima novena, seguit de novena, cos present y cap dany.”¹²⁰¹

La missa del “cap d'any,” desapareix del registre parroquial a partir del 1591 però es remarca designada en uns testaments. En les darreres voluntats del beneficiat, Joan Baraller, les dues misses, novena i cap d'any, són encara demanades el 1631:

“que la novena y cap de any me sie feta lo endemà de mon enterro o en continent que seran acolades les nou misses de seguida se acostuman dir a quiscun defunct en dita iglesia de Pesillà.”¹²⁰²

A partir del 1643, fins el 1677, sigui s'apunten la novena i les honres al marge de les actes, o sigui s'escriu una acta particular per a les honres ; la missa de les honres agrupa les dues misses de la novena i del cap d'any.

La missa del cos present comunament designada “el cos present” és, segons el seu nom, pel que fa un enterrament ordinari, la primera missa d'enterrament, celebrada “proesente corpore,” abans de la sepultura.

“A 25 de febrer 1626 dona la anima al creador Arnau Garriga, intestat, ab tots los sacraments, se li digue missa de cos present ab tres sacerdots que assistiren, Deu lo perdo.”¹²⁰³

En l'absolut hi ha la litúrgia, en la realitat del segle XVII, tots els enterraments no són ordinaris i no se pot seguir estrictament la litúrgia. Amb el pas del temps, el clergat, confrontat a la realitat de la mort i al viscut de la gent, putrefacció dels cossos, mortalitat de les guerres i de les epidèmies, desplaçaments de la gent, prioritat de les festes religioses... ha acomodat la seva oferta religiosa. El sentit primer d'una missa celebrada amb el cos present s'ha alterat, la celebració de la missa s'ha conformada als esdeveniments viscuts i a les circumstàncies fins i tot particulars de cada mort, no es respecten criteris com la presència del cos, el lloc de la sepultura i el temps escolat des de la mort.

La missa del cos present per correspondre a la realitat de les funerals del segle XVII a les cinc parròquies necessita el coneixement d'uns elements portats per de actes de defuncions.

La missa se celebra encara que el cos sigui enterrat:

Si la missa es pot diferir, els cossos no se poden guardar, la missa de les funerals té lloc doncs després de l'enterrament.

Un dia de festa prevalen els oficis d'aquest dia, missa major, vespres per als fidels, el cos s'enterra i la missa és dita ulteriorment.

La missa del cos present de Francisco Cabestany, mort el dia de Dijous Sant, serà celebrada onze dies després de l'enterrament, passat les festes de Pasques “se ly feu lo cos present y honres als catorze de abril porque se encontra morir en lo dijoussant.”¹²⁰⁴

Margarida Arnaut és enterrada sense missa el dia de la festa major de Sant Joan Evangelista, el 1693, un any i mig després el “27 de juny 1695 fou fet cos present.”¹²⁰⁵

En alguns casos d'epidèmies l'enterrament dels cadàvers és prioritari. Durant les epidèmies de pesta el testador sap i escriu que les misses se celebraran més tard,

¹²⁰¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (06/07/1587).

¹²⁰² A.D.P.O, 3E1/5839, (16/04/1631).

¹²⁰³ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154.

¹²⁰⁴ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (12/08/1654).

¹²⁰⁵ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi 716, (27/12/1693).

“si lo bon temps arriba que se li fasse enterro, novena y cap d’any” escriu Jaume Borrell, de Ribesaltes, en el seu testament.¹²⁰⁶

Antiga Rosa, enterrada durant l’epidèmia de pesta del 1654 a Cornellà de la Ribera “se li feu el cos present els 16 de juny 1656” gairebé dos anys després.¹²⁰⁷

El lloc de la sepultura no és sempre el sementiri de la parròquia on se celebra la missa.

“als 27 de febrer 1688 se es fet cos present per la ànima de Frances Rocha, fadri, de edat de 30 anys, fill de França, mosso den Thomas Murat de dit lloch y mort lo dia antes als 26 de dit mes en lo ospital de Perpinyà y enterrat en dit sementiri de Sant Joan de Perpinyà.”¹²⁰⁸

Les dues misses d’enterrament de caritat, cos present i honres, pagat per Joan Àngel Berta, germà del rector Bonaventura Berta, han inscrit la mort i l’enterrament de Joan Pere Purtell fill de “la Carole de Mocet” en el registre parroquial de Vilanova de la Ribera. Les misses són celebrades dos anys després de la mort, “mori a Perpinyà enterrat a la Real lo any 1693.”¹²⁰⁹

Com a Perpinyà, una missa oficial del cos present és dita a Pesillà de la Ribera per l’ànima de la reina Marie-Therese d’Àustria, morta el trenta de setembre del 1683.

A Vilanova de la Ribera la celebració d’aquesta missa no s’indica i a les altres parròquies les mancances d’actes de defuncions l’any 1683 no permeten de saber si tal missa s’hi s’ha celebrada.

“se es fet lo cos present de la nostra reina de Fransa que lo nostra senyor la tinga en la sua santa gloria.”¹²¹⁰

L’any 1683 de la mort de la reina Marie-Therese d’Àustria, les forces d’ocupacions de l’exèrcit francès són allotjades a Pesillà de la Ribera, es pot pensar que l’exèrcit francès ha pogut impulsar la celebració d’aquesta missa. Pesillà de la Ribera és un poble important en nombre d’habitants, famílies “de dignitat” en visita assisteixen a les cerimònies religioses, nobles, burgesos, mercaders...aquesta missa respon com a Perpinyà, a la demanda d’una categoria social.

Pel poder es pot revelar interessant a l’ocasió d’una missa de funerals d’aquest tipus de testar el comportament de la població.

6.1.2.4. *Les honres*

Les honres és la missa dels honors fúnebres.

A Vilanova de la Ribera, a partir del 1654, les honres fan l’objecte d’una acta amb la data indicada i el nombre de sacerdots assistint a la missa. Dues actes indiquen que la missa de les honres agrupa la celebració de dues misses, la novena i el cap d’any.

“se son fetas las honrras de Bernat Del Cassa ab assistentia de tres sacerdots y un estudiant, se li son ditas las dos missas cantadas ab diaca y subdiaca.”¹²¹¹

“se es enterrat lo cos de Polibia Bosch, mare mia, dins la iglesia del present lloch de Vilanova devant lo altar de nostra Senyora ab assistentia de catorza sacerdots se li es fet cos present y honrras vuy dit dia.”¹²¹²

¹²⁰⁶ A.D.P.O, 3E1/4249, (29/06/1652).

¹²⁰⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi 154, (12/08/1654-16/06/1656).

¹²⁰⁸ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi 716, (27/02/1688)

¹²⁰⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi 716, (29/05/1695).

¹²¹⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi 460, (24/08/1683).

¹²¹¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi 716, (08/11/1675).

¹²¹² A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi 716, (13/12/1675).

Les honres són indicades d'una manera regular a Pesillà de la Ribera del 1643 al 1677, la novena celebrada en doble fa que se celebri una altra novena, "les honras y novena ha complert."¹²¹³

Les honres són inscrites en uns testaments o demanades al rector abans de morir.

"Nota que Isavel Bordas alias Cullandra sent molt prop a la mort digue que se li fosen fetas onrras y nobena y les honres de sa mara."¹²¹⁴

L'apunt "no an fet cosa de la obligació" apareix al marge d'unes actes a Pesillà de la Ribera, en el cas particular dels morts de la pesta l'any 1652. És el cas dels enterraments d'uns membres de la família Fabressa, la senyora Mariangela Fabressa, Maria Fabressa, donzella, Anna Fabressa i una criada de la senyora Fabressa.¹²¹⁵

L'obligació de celebració de les honres pel cònjuge difunt és també portada pel cartell d'una visita pastoral a Sant Esteve del Monestir, "a todas y singulares personas que estan tingudes y obligades fer celebrar las honrras de sos marits y muller respective."¹²¹⁶

La paraula "obligació" s'aplica al respecte de darreres voluntats expressades pel marit o per la muller en el seu testament ; és una paraula de sentit religiós, s'aplica també a una obligació en l'absolut cosa que no correspon a la realitat, les honres no són celebrades a tot enterrament d'un marit o d'una muller.

Les honres poden celebrar-se el dia de l'enterrament en continuació de la missa del cos present,

"cos de Rosa Prats ...ab assistentia de quatre preberes sont en lo cos present com a les honres fetes al mateix tems."¹²¹⁷

Se celebren encara que l'enterrament s'hagi fet sense cap missa, Maria de Jan de la Bastida, diòcesis de Rius, és "enterrada sens missa rebe los sacraments y no feu testament y als onze de dit mes y any foren fetas las honrras"¹²¹⁸

Se celebren per a persones no enterrades a la parròquia com n'és el cas de dos membres d'una mateixa família, enterrats al Principat,

"se son celebrades honres de Jacinto Esteva fadri fill de Joan Angel Esteva, bracer de dit lloch y mori y enterrat lo any 1685 en Figueres a Catalunya y las honrras ab assistentia de dos preberes."¹²¹⁹

"honrras per la ànima de Joseph Esteva bracer y mori a Catalunya."¹²²⁰

La celebració de les honres no s'inscriu en un espai temps imposat:

A Pesillà de la Ribera set anys s'escolen abans de fer les honres d' Antich Padrines i de la seva muller, morts durant l'epidèmia de pesta del 1652.¹²²¹ La celebració de les honres d'un membre de la família es presenta com l'ocasió de reparar un endarreriment d'honres concernint altres membres de la família, difunts. El dol i l'ajut espiritual als morts s'estira.

- Tres dies seguits són dedicats a les honres de tres persones d'una mateixa família, Ioquim Gelamo, set anys després de la seua mort, Francisco Gelamo, cinc anys anys després de la seua mort i Rafela Gelamo, cinc mesos després de la seua mort.¹²²²

¹²¹³ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi 460, (26/01/1681).

¹²¹⁴ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi 716, (168).

¹²¹⁵ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi 460, (1652).

¹²¹⁶ A.D.P.O, Registre parroquial de Sant Esteve del Monestir, 5Mi 570, (03/03/1648).

¹²¹⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi 716, (05/09/1684).

¹²¹⁸ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi 716, (08/11/1694).

¹²¹⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi 716, (04 /11/1687).

¹²²⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi 716, (07 /12/1693).

¹²²¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi 460, (1652-12/09/1659).

¹²²² A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (1652-17/09/1659, 02/01/1654- 19/09/1659, 02/04/1659-20/09/1659).

Honres de diferents membres d'una família són agrupades el mateix dia:

“Foren fetas las honrras de marit y muller, so és Carlos Tarroca y Catarina conjuges.”¹²²³

“se son fetas las honrras de Miquel Lupià y sa muller y Antoni Lupia en la iglesia de St Sadorni de la vila de Pasilla, y aixoes la veritat, les dites honres a fetas fer Bernat Marsal, pagès de dita vila per son sogra, sogra y cunyat.”¹²²⁴

La missa de les honres a Vilanova de la Ribera:

A Vilanova de la Ribera les honres fan l'objecte d'una acta amb la data indicada i el nombre de sacerdots assistint a la missa.

Del 1654 al 1700 són escrites:

- 167 actes de defuncions sigui 79 actes de defuncions masculines i 88 actes de defuncions femenines.

- 107 celebracions d'honres sigui 48 celebracions d'honres masculines i 59 celebracions d'honres femenines.

El recompte següent indica el nombre de misses de les honres celebrades pels enterraments masculins i pels enterraments femenins.

Període : 1654-1700	♂	♀	Total
Defuncions	79	88	167
Honres celebrades	48	59	107
Proporció	60,76 %	67,05 %	64,07 %

Entre sis i set persones sobre deu persones enterrades a Vilanova de la Ribera beneficien d'una missa de les honres, es tracta d'un nombre elevat el qual testimonia de la força de la representació de la mort i de la creença en l'oferta espiritual de l'Església perquè es compleixi l'alliberament de l'ànima.

Si es considera els dos grups, masculí i femení:

- 60,76 % dels homes difunts beneficien de la celebració de les honres,

- 67,05 % de les dones difuntes beneficien de la celebració de les honres.

Les dones més que els homes beneficien de la celebració de les honres. Es tracta d'una proporció superiora important en percentatge no en nombre de misses, (+ 6,29 %) a la base de la qual podria intervenir una franja de població masculina temporalment sense família a la parròquia o una despesa que la dona vídua no ha pogut assumir.

El recompte següent considera el temps escolat entre el dia de l'enterrament i el dia de la missa de les honres, pels homes com per a les dones i les proporcions representades.

L'any de l'enterrament		Un any després de l'enterrament		Dos anys i més després de l'enterrament		No indicat	
♂	♀	♂	♀	♂	♀	♂	♀
27	28	15	16	3	7	3	8
56,25%	47,46%	31,25%	27,12%	6,25%	11,87%	6,25%	11,87%
51,4%		28,97%		9,35%		10,28%	

Pel que fa la cerimònia ella mateixa, pràcticament la meitat de les honres són celebrades l'any de l'enterrament ; vuit honres sobre deu honres són celebrades al curs dels dos anys després de l'enterrament.

¹²²³ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (07/03/1679-06/10/1679, 22/02/1679-06/10/1679).

¹²²⁴ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (28/07/1644).

Pel que fa la proporció dels homes i la proporció de les dones, els homes beneficien més que les dones de la celebració de les honres un any o dos anys després de l'enterrament, la missa per a les dones és dita més tard.

La manca d'indicació de les honres és superior per a les dones.

Nombre de sacerdots assistint a la missa de les honres a Vilanova de la Ribera (1654-1700).

Pere Martret, pagès de Vilanova de la Ribera, és enterrat el 15/09/1663 amb assistència de deu capellans ; el 23/09/1663, deu capellans assisteixen a la missa de les honres.

Bernat Casso és enterrat el 14/05/1675 amb assistència de tres sacerdots i un estudiant ; el 08/11/1675, tres sacerdots i un estudiant assisteixen a la missa de les honres.

El recompte següent indica el nombre de sacerdots de sacerdots que han assistit a la missa de les honres pels difunts i per les difuntes i la proporció respecte al nombre de misses d'aquest acompanyament.

	1 sacerdot	2 sacerdots	3 sacerdots	4 sacerdots	5sacerdots	Més de 5	
Homes	14	8	15	3	3	5	48
Dones	17	12	16	4	3	7	59

107 actes de defuncions indiquen el nombre de sacerdots assistint a la celebració de les honres. Un sacerdot i tres sacerdots són més aviat escollits per a la celebració de les honres Tant pels homes com per a les dones.

La missa de les honres en gran concerneix d'una manera ínfima un poc més les dones :

6.1.2.5. *L'acompanyament religiós a l'enterrament.*

La societat al segle XVII és ordenada, la pertinença a una categoria social, concernint l'assistència religiosa i la pompa de l'enterrament, es declara en els testaments:

- Antoni Prunet, pagès benestant de Cornellà de la Ribera, escriu,
"que lo meu cos sie enterrat ab la solemnitat acostumada en lo present lloch en los enterros de les persones de mon grau y condició."¹²²⁵
- Joan Garriga, major de dies, bracer de Vilanova de la Ribera, assumeix la seua condició
"que lo meu cos sie enterrat conforme se solen enterrar los demes altres habitants y pobres."¹²²⁶
- Gabriel Igonet considera un sola forma d'enterrament en qualsevol lloc,
"vull i orden y man ser enterrat com a cos comú si y del modo y manera que de semblants cosos comuns sera acostumat alla hont se esdevindra que jo morir."¹²²⁷

L'enterrament és un moment on, pel que fa les persones benestants, la categoria social s'exposa,

- Antoni Gaxet major de dies pagès de Pesillà de la Ribera demana a ser enterrat "de la manera y ab la forma que los demes pagesos de dita vila se acostuman enterrar."¹²²⁸

L'enterrament té un cost, les opcions nombroses se paguen fins i tot l'opció minimal de la creu petita segons els manaments del visitador pastoral de l'abadia de Sant Miquel Cuixà a Baho:

"Item manam als dits obrers que sots pena de excomunicació major no traguén la creu per ningun enterro ni onrras que no cobren sinc sous de caritat com hus y costum."¹²²⁹

¹²²⁵A.D.P.O, 3E1/5828, (28/05/1620).

¹²²⁶A.D.P.O, 3E1/3955, (11/07/1618).

¹²²⁷A.D.P.O, 3E1/5843, (01/03/1640).

¹²²⁸A.D.P.O, 3E1 /5831, (07/05/1626).

El rector Gassias a Sant Esteve detalla les caritats rebudes:

“dona la caritat acostumada de 6 reals plata per quiscun prevere a més del dret de fosa y de profesó los quals drets ses pres lo rector vint sous o és deu sous per dret de fosa y 10 sous per dret de profesó.”¹²³⁰

A Pesillà de la Ribera els obrers accepten pagament en espècies per a les opcions funerals escollides. March Sebrol dona per l'enterrament d'una criatura “ mitja mesura de mongetes per la creu petita i la creu major.”¹²³¹

L'acompanyament religiós a l'enterrament diu la categoria social a la qual pertany la família, tres capellans i sis religiosos de Sant Francesch assisteixen a l'enterrament de “Maria Soler, muller de Vicens Soler, habitant en lo Mas del senyor Pellisser, terme de Sant Mamet.”¹²³²

“fou enterrada ..Anna Garriga viuda sensillament ab lo rector.”¹²³³

L'acompanyament religiós al cementiri apareix d'una manera regular en les actes de defuncions a Cornellà de la Ribera del 1640 al 1690 i a Vilanova de la Ribera del 1654 al 1700.

El recompte següent indica el nombre de sacerdots presents als enterraments tant masculins com femenins a Cornellà de la Ribera (1640-1690).

	Homes		Dones		Total	
	Nombre	%	Nombre	%	Nombre	%
Totals	93		93		186	
No indicat	17	18,28	17	18,28	34	18,28
1sacerdot	4	4,3	4	4,3	8	4,3
2sacerdots	29	31,18	23	24,73	52	27,95
3sacerdots	22	23,66	24	25,81	46	24,73
4sacerdot	9	9,68	13	13,98	22	11,83
5sacerdots	2	2,15	5	5,38	7	3,76
6sacerdots	3	3,23	3	3,23	6	3,23
7 sacerdots I més	7	7,53	4	4,3	11	5,91

Si es considera el total dels enterraments:

l'absència d'assistència religiosa és elevada, 18,28 % de les persones enterrades.

l'acompanyament al cementiri amb dos i tres sacerdots representa més de la meitat dels enterraments : 52,68 % dels enterraments.

Si es considera l'acompanyament religiós segons el grup dels difunts i el grup de les difuntes: hi ha igualtat concernint els enterraments masculins (93) i els enterraments femenins (93).

Pel que fa el grup masculí : 54,84 % dels enterraments són acompanyats per dos o tres sacerdots.

64,52 % dels enterraments són acompanyats per dos, tres o quatre sacerdots.

Pel que fa el grup femení : 50,54 dels enterraments són acompanyats per dos o tres sacerdots,

64,5 % dels enterraments són acompanyats per dos, tres o quatre sacerdots.

¹²²⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi 38, visita pastoral, (10/04/1639).

¹²³⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Sant Esteve del Monestir, 5Mi 570, (29/08/1703).

¹²³¹ A.D.P.O, 114 EDT101, (29/08/1705).

¹²³² A.D.P.O, Registre parroquial de Sant Esteve del Monestir, 5 Mi 570, (16/06/1687).

¹²³³ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5 Mi 716, (14/02/1658).

A l'interior d'aquest equilibri els enterraments amb dos sacerdots són més nombrosos pel que fa els homes (+ 6,45 %), els enterraments amb 4 sacerdots són més nombrosos pel que fa les dones (+ 4,3%).

Els enterraments en gran concerneixen més els homes que les dones (+ 328 %).

El recompte següent indica el nombre de sacerdots presents als enterraments masculins i femenins a Vilanova de la Ribera (1654-1700).

El rector indica el sacerdot i la seua funció,

“cos de Marianna Brau ab assistència de quatre preveres y un licenciado ab diacha y subdiacha.”¹²³⁴

No he pres en compte les funcions declarades dels sacerdots, el nombre donat és un nombre global de sacerdots.

	Homes		Dones		Total	
	Nombre	%	Nombre	%	Nombre	%
Totals	78		88		166	
No indicat	15	17,05	10	11,36	25	15,06
1sacerdot	9	11,54	19	21,59	28	16,87
2sacerdots	13	16,67	15	17,05	28	16,87
3sacerdots	10	12,82	14	15,91	24	14,46
4sacerdots	15	19,23	13	14,77	28	16,87
5sacerdots	4	5,13	4	4,55	8	4,82
6sacerdots	4	5,13	2	2,27	6	3,61
7 sacerdots i més	8	10,26	11	1,25	19	11,45

L'acompanyament al cementiri amb un, dos, tres, quatre, sacerdots es reparteix d'una manera regular ; representa 65,06 % dels enterraments.

Si es considera l'acompanyament religiós segons el grup dels difunts i el grup de les difuntes:

64,5 % dels enterraments són acompanyats per dos, tres o quatre sacerdots.

Pel que fa el grup masculí : 60,26% dels enterraments són acompanyats per un, dos, tres, quatre, sacerdots, l'assistència de quatre sacerdots és la més corrent.

Pel que fa el grup femení : 69,32 % dels enterraments són acompanyats per un, dos, tres, quatre, sacerdots, l'assistència de un sacerdot és la més corrent.

Si es considera el total dels enterraments, l'absència d'assistència religiosa és elevada, 15,06 % de les persones enterrades.

Els enterraments en gran concerneixen més els homes que les dones (+ 3,44 %). El nombre de sacerdots presents a l'enterrament és un marcador econòmic i social.

Dos graus de pobresa es distingeixen:

Unes persones pobres:

- són enterrades, sense sacerdot, “per amor de Déu.”

- són enterrades amb missa baixa, una filla de Joan Steve y de Maria és enterrada “pobrement amb missa baixa.”¹²³⁵

Hi ha diversos graus en la pobresa, un enterrament amb un sacerdot indica una persona menys pobre, un grau superior serà declarat amb una missa cantada.

6.1.3. Una església caixaforta

Uns rectors són considerats com a persones de confiança:

¹²³⁴ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5 Mi 716, (04/07/1697).

¹²³⁵ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5 Mi716, (07/08/1660).

A Pesillà de la Ribera, Thomas Ribes i Pere Rellat tracten d'un manlleu en presència del rector Francisco Mifra.¹²³⁶

L'església és considera com una caixa forta:

A Baho, Rosa Blanch confia una quantitat de diners al rector Joan Delaris

“trenta ducats ab quartillas, quatre sents blanchs, quatre reals de sinch, dos reals de vuit, mija lluisa, un real de dos y mig.”¹²³⁷

A Vilanova de la Ribera, Joan Barba, abans de morir, confia al rector Joseph Paguera el dot que tenia guardat per a la seua neta,

“Fas verdadera memòria que lo dia mori, ço, lo dia que estremonsis a Joan Barba, digue que deixava a una neta que te dit Barba Joan, de edat de setse anys poc ho menos, vint pistoles las quals tenie en lo capsal del llit per mi vistes so es per de fora y tocases y les quals vint pistoles vol sien diposades en lo arxiu de la iglesia parroquial de Vilanova de la Ribera fins lo dia de deposori de dita sa neta.”¹²³⁸

L'església no és un lloc reguardat dels lladres, la seua posició de lloc de culte no és una assegurança de seguretat i de protecció.

Robatoris tenen lloch, a Baho una creu robada s'ha tornada, Francisco Llorens, argenter de Perpinyà esmenta el robatori,

“la suma de xexanta y sis franchs quatra sous y sis sous per aver adobat la creu y la demes plata que fou robada de dita iglésia als 8 de desembra 1709.”¹²³⁹

A Vilanova de la Ribera, l'any 1615, el diner dels bacins s'han robats.¹²⁴⁰

A Pesillà de la Ribera el visitador pastoral, Onofre Reart, obliga els dos responsables, l'obrer i el síndic, a prendre precaucions.

“fassan fer un cayx ab dos claus en lo qual après hajan de posar los diners de la Obra y del bací de les ànimes y altrás caritats, la una de las quals tinga lo syndich major i la altre lo obrer y que tanquen ab clau per part de dins la porta del cap de la scala que puja a la pabordia y la clau de dita porta tinga un dels dits obrers.”¹²⁴¹

6.1.4. Una església empresa

6.1.4.1. Clergues substituïts de notaris.

Un testament comporta dues parts importants de finalitat diferent, una primera part en la qual el testador o la testadora expressa les seves darreres voluntats espirituals i una segona part dedicada a la transmissió i a la regulació dels bens, a la nominació d'un tutor pels infants si hi ha necessitat i a uns arreglaments.

En les seves darreres voluntats espirituals la persona testadora, precisa el detall de les funerals desitjades amb la despesa i el mode de pagament : preparació del cos, elecció de la sepultura, ritual funerari, honres, aniversaris, trentanaris... caritats, llegats pios, misses de fundació...

El rector assisteix la persona que s'està morint del qual pot rebre unes darreres voluntats espirituals en presència de testimonis.

“Sadorni Reynes quant mori deya que fosan ditas quoranta missas de requiem bayxas a la iglésia de Pesillà dins dos anys comptadors des del dia de son obit y de açò, jo, Francisco Rubi,

¹²³⁶ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (03/04/ 1643).

¹²³⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (1621).

¹²³⁸ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (07/10/1674).

¹²³⁹ A.D.P.O, 10EDT10, (27/04/1710).

¹²⁴⁰ A.D.P.O, G907, (1615).

¹²⁴¹ A.D.P.O, 114EDT102, (03/02/1605).

prevere y curat de dit lloch, ne fas fe, los testimonis que pringui per açò foran mestre Antoni Astrada fuster y Raphel Català ; lo reverent ques trobarà y tinga cuidado en ques digan.”¹²⁴²

A Cornellà de la Ribera el rector Jaume Beda utilitza la fórmula “manifesta sa voluntat,”

“Francisca muller de Joan Simon àlias Casadall manifesta sa voluntat se li diguesan sis missas.”¹²⁴³

La culpabilitat i l'angoixa de tota persona al moment de la mort, la por del purgatori i la creença en el poder de mediació de l'Església entre els homes i Déu expliquen la pràctica de successió espiritual volguda per algunes persones mortes sense hereus. L'expressió “feu heretera sa ànima” indica una donació-compra de misses a celebrar per a la salvació de la seua ànima. Els bens són transformats en censals.

La situació material d'un sacerdot essent lligada en l'exercici del seu ministeri, a la celebració de les misses de fundació, els curats vivint de l'altar, es planteja la qüestió d'una certa pressió sacerdotal sobre les darreres voluntats espirituals expressades per unes persones moribundes. Al segle XVII, la persona difunta no s'ha mort en la solitud, parents, amics, veïns, l'acompanyen en els darrers moments ; aquest sol argument minimitza una tala situació.

6.1.4.2. *Vigilància testamentària episcopal i abacial*

Els testaments són omnipresents en els registres parroquials ; tot al llarg del segle XVII, l'existència d'un testament s'apunta en les actes de defuncions amb la informació en alguns casos del nom del notari i de la data de redacció del testament ; uns rectors noten igualment l'absència de testament.

A Vilanova de la Ribera uns fulls del registre parroquial són dedicats al report i a la gestió de les darreres voluntats dels testadors en termes de misses i de censals.

Les autoritats episcopals i abacials posseeixen l'estat dels testaments, a Pesillà de la Ribera, Onofre Reart, visitador pastoral, demana informacions testamentàries detallades i precises als rectors:

“envien un memorial al comisari dels ànimes en Perpinyà de tots los qui seran morts en llur paròquia ab los anys y dies y lo nom del notary en poder del qui auran fet lo testament.”¹²⁴⁴

El rector de Baho, sotmet a l'abat de Sant Miquel de Cuixà “en lo dia del sinodo tots anys els memorials dels llegats o testaments.”¹²⁴⁵

Els testaments són una de les preocupacions dels visitadors pastorals, l'Església, com a institució, controla i fa saber a la comunitat tot manament d'un fidel al respecte d'un testament espiritual. Els cartells de les visites pastorals són llegits a missa i els hereus retardataris interpellats,

“se mana en pena de excomunicació y dins quinze dias les persones baix anomynades definir los testaments baix scrits ...Jaume Sagau lo testament de sa mara..Mateu Grau lo testament de son pare... Mondina Vidal lo testament de Juan Vidal son marit..”¹²⁴⁶

Les amenaces d'excomunicacions són seguides d'efecte,

“item manan y stan publicats y excomunicats lo següens, Frances Sagau, Mateu Garau, Miquel Delaris major, Juan Antoni Torner, Mundina Vidal y aso per no eser sels manat en la

¹²⁴² A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (1647).

¹²⁴³ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera , 5 Mi 154, (27/01/1642).

¹²⁴⁴ A.D.P.O, 114EDT102, (01/08/1601).

¹²⁴⁵ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (13/11/1637).

¹²⁴⁶ Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (24/10/1630).

visita de 1630 y definiren so es dit Sagau lo testament de sa mare, lo dit Garau lo testament de son pare lo dit Delaris lo testament de sa mare y la dita Vidal lo testament de son marit.”¹²⁴⁷

La mateixa vigilància i la mateixa exigència es retroba en els manaments dels visitadors pastorals del bisbat d'Elna-Perpinyà. Damià Malet és mostrat del dit públicament per Joseph Juallar a Sant Esteve del Monestir:

“a dit Damià Malet que dins un mes fassan la fundació de l'aniversari que està tingut y obligat fundar per la ànima de Juana Jupera y aixibé duas missas de caritat de sinch sous celebradores tots anys en dita iglésia”¹²⁴⁸

Un defecte de precipitació pel que fa l'arreglament d'un testament per part d'un hereu es podria comprendre a la lectura de les darreres voluntats espirituals d'uns testadors segons el volum de misses demanades o segons el valor dels llegats pios a respectar. En general el testador o la testadora preveu les modalitats del pagament.

6.1.4.1. *Vigilància rectoral :*

A Pesillà de la Ribera, del 06/07/1587 al 09/08/1599, la mort d'una persona se reté en una acta a la condició que hagi redaccionat un testament. El registre parroquial juga el paper de llibre de comandes de misses testamentàries.

“Libre .dels.ovis.moren y fan testament en lo lloch de Pesilla començat lany 1580”, “Anys y dies dels testaments presos per diversos notaris de les persones morran en la present vila de Pesilla.” ¹²⁴⁹

El visitador pastoral de l'abadia de Sant Miquel de Cuixà, Fra Castello, recomana la vigilància testamentària:

“que no pugan enterrar ningun difunt ni difunta que primer no sian informats si a fet testament”¹²⁵⁰

Uns rectors d'una manera sistemàtica anoten l'existència o no d'un testament tant mòdic com important:

Florentina Blanch “feu un petit testament per sa anima lo dia antes no mori.”¹²⁵¹
A Pesillà de la Ribera, els anys 1605 i 1606, un curat escrivé el noms dels hereus¹²⁵² :

Francesch Plas “feu hereter a Blasi Plas, son fill.”¹²⁵³

Marsal Paret alias Sinto, moço francès, fa “hereters a Guillem Paret y Andreua, sos germans.”¹²⁵⁴

“A 8 de febrer 1606 mori Joan Rocha feu testament en poder de mossèn Garau Reynart substituït de mossèn Carrera notari de Perpinyà y hereter al prenyat, o, muller.

Joan La Font fa “ heretera ha Maria filla sua.” ¹²⁵⁵

A Pesillà de la Ribera, l'apunt “diffinit” és a dir finalitzat, al marge d'unes actes, nota les darreres voluntats satisfetes.¹²⁵⁶

El respecte de les darreres voluntats espirituals concerneix també els rectors ; s'imagina que la família o els hereus ne vigilin el compliment. A Vilanova de la Ribera, el rector Rafel Bordoncle reconeix i justifica un manament al protocol demanat per Anna Saloni, la reacció de la família no és dita.

¹²⁴⁷ Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (13/11/1637).

¹²⁴⁸ A.D.P.O, 16 J 20, (03/03/1648).

¹²⁴⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi 460, (1587).

¹²⁵⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi 38, (16/09/1626).

¹²⁵¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (29/04/1697).

¹²⁵² A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (01/05/1605-08/04/1606).

¹²⁵³ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (13/11/1637).

¹²⁵⁴ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (17/06/1605).

¹²⁵⁵ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (08/04/1606).

¹²⁵⁶ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (del 1614 al 1631).

“Als tres de desembre de mil sis cents quaranta y nou se fer las honras de Anna Saloni y assistirin tres sacerdotes y lo rector pregué lo nebot del vicari ques diu mossèn Lluís Baixera. Laura empret ab llicència de mi, Rafel Bordoncle, prevere y rector, y no y vingué, y així, falta al compliment que dita testadora se deixava sinch sacerdotes y donava de caritat sis reals de plata.”

Els registres agafen el caràcter de llibres notariaus, a Vilanova de la Ribera, una part del registre s'ha reservada a la gestió necessària de les darreres voluntats espirituals: misses, llegats pios ... violaris, bens convertits en censals...segons el calendari desitjat pel testador o la testadora i les disposicions pecuniàries preses:

“se han de dir quatra missas anuals per la anima de Pera Angel Gadaba deixades en son ultim testament en poder del honorable Joseph Llanbi notari de Perpinyà als 20 de juliol 1673 de charitat de 5 lliures quiscuna, sobre la casa que tenia en dit lloch cau la pensio als 4 de agost”.

6.1.4.4. *Els manumissors i els hereus*

Els manumissors són els executors testamentaris d'avui dia, elegits pel testador, fan procedir a l'inventari dels bens i regulen la repartició de l'herència segons les modalitats de successió fixades pel difunt o per la difunta.

Antoni Berta “deixa 130 missas, 65 a la iglesia de Vilanova de la Ribera y las altres 65 a voluntat dels manumasors.”¹²⁵⁷

El testament anomena el manumissor i pot indicar-ne l'ofici i els seus lligams de parentat amb el testador o la testadora ; es remarca que aquesta responsabilitat se confia també a les dones.

Josep Delpuy, de Pesillà de la Ribera ha elegit la “illustre senyora Izabel Cahors y de Marza”, es pot pesar que es tracti de la seva mestressa.¹²⁵⁸

Maria Cabestany, de Cornellà de la Ribera, ha elegit Gràcia Coll de Tuhir, germana seva.¹²⁵⁹

Els manumissors com els hereus són excomunicats pel retard pres en l'execució de les darreres voluntats espirituals de la persona difunta:

“manam a tots y qualsevols personas heretera y manumissors de personas difuntas de dit lloch de Baho que dins quinsa dias sots pena de 5 lliures y de excomunacatió major aporten a nos los testaments.”¹²⁶⁰

Uns rectors són marmessors, a Pesillà de la Ribera, Joan Bella Casa dona dues lliures a la muller de Pere Català i designa hereters “nostre senyor Jesus Christy a la ànima mia” es nota la presència dels curats Montserrat Casanova i Pere Antoni Montardo i la firma del curat Francesch Ferriol.¹²⁶¹

El marmessor té el poder de distribuir una herència a la seua conveniència si es presenta un impediment major al respecte de les darreres voluntats del testador. Així, el curat Thomas Sagi marmessor de “Gallart Amoros, bracer “natural de Tartarol, bisbat de Mirapeix, del Regne de França,” el qual converteix tota l'herència en misses, les hereues essent mortes.

“deyxa una vinya a son germà y morent sens infants lo reverent la fes vendre y fis be per la sua ànima y aixy be de una casa, vinya, hort que tenia en França morint ses germanes Joanes y deixa alguns vint y sinch ducats pera misses altes ,o, cantar dins un any celebrades y trenta per misses de requiem baixes per ell, pare y mare.”¹²⁶²

Una estrofa del “goig de les ànimes”¹²⁶³ fustiga els marmessors i els hereus, recomana de tenir cura de la seua pròpia salvació, en termes de misses, abans de morir.¹²⁶⁴

¹²⁵⁷A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (20/05/1703).

¹²⁵⁸A.D.P.O, 3E1/4247, (28/10/1649).

¹²⁵⁹A.D.P.O, 3E1/5851, (14/08/1649).

¹²⁶⁰A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi 38, (13/11/1637).

¹²⁶¹A.D.P.O, 3E1/3955, (18/08/1628).

¹²⁶²A.D.P.O, 3E1 / 3955 ; Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi 154, (01/02/1624).

¹²⁶³A.D.P.O, 16J 20.

¹²⁶⁴A.D.P.O, 16J20, estrofa 70.

Ay marmessors, ay hereus,/ Que los bens anau gastan,/ Los sufragis retardant,/ Sen tots sors a nostres veus !/ No fies de ell testador/ Fen lo bé ans no moriu.

6.2. Una pràctica religiosa de parentat

6.2.1. Perifèria familiar dels curats i dels rectors

L'arribada d'un rector a la parròquia obra el registre parroquial als membres de la seva perifèria familiar, a persones del seu poble d'origen, un parent escolà que ajuda, padrins de baptismes, testimonis cridats per a uns casaments... arriba que un membre de la família faci soca al poble. La presència al poble d'aquestes persones el temps del ministeri del rector pot en certs casos ser indicadora de la proveniença del rector.

Prenen possessió de l'església i de la parròquia ; compren una casa, viuen al mig dels parroquians, compren camps, tenen una activitat, fan venir membres de la família.

A Baho

El rector Joseph Cabaner y Gassias és originari de Ribesaltes, mare, germanes , cosí, presents com a padrins de baptismes en unes famílies de pagesos testifiquen de relacions d'amistat amb unes famílies de la parròquia.

- "Maria Cabaner y Gacias muller de Barthomeu Cabaner y Gacias, pagès del lloch de Rivesaltes," " Theresa Cabaner y Gacias, filla de Rivesaltes."¹²⁶⁵
- El casament d'Anna Cabaner y Gassias, neboda seva, amb Galderich Deuder, botiguer de Ribesaltes, té lloc a Baho.¹²⁶⁶
- "Lo illustre Cabaner y Pi, canonge de la iglésia de Elna," padrí d'una criatura de Vicens Morat i Maria, és cosí del rector Joseph Cabaner y Gassias.¹²⁶⁷

Joseph Cabaner y Gassias

Càrrec: rector

Primera acta: 13/10/1670

Última acta: 11/09/1703

Defunció: 11/09/1703, és enterrat a l' església Sant Vicens de Baho.

" mena la heretat del senyor Collares ... 8 ayminades" (1686).

Originari de Ribesaltes.

Besavis materns : Joan Gatias i Angela

Avis :

Andreu Cabaner i Antonia Gatias

Pares :

Barthomeu Cabaner y Gacias i Maria.

3 germans: Francisco ; Rafel ; Manuel

3 germanes: Theresa ; Maria ; Nofra.¹²⁶⁸

El Goig de les Ànimes és, a l'inrevés d'un goig, no un cant d'alegria que s'eleva de la terra cap el cel, de baix a dalt, a una divinitat o a un sant protector, no hi ha aspiració de l'ànima, sentiments religiosos i poesia. És un cant negre, de dalt a baix, que culpabilitza en termes de celebracions de misses pel descans de l'ànima, els hereus, els marmessors, tots els humans, inclosos els sacerdots. No apareix com a estrany que es trobi en els arxius de Sant Esteve del Monestir, portador d'una visió esgarrifosa del purgatori, s'inscriu fins i tot en el prolongament dels sermons.

¹²⁶⁵ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi 38, (13/01/1672-26/08/1674).

¹²⁶⁶ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi 38, (19/03/1687).

¹²⁶⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi 38, (04/10/1694).

A Cornellà de la Ribera

El rector Pere Breto (1621-1640)

Joan Breto, pare o germà seu, sastre de Perpinyà, és casat amb Rafela Casanovas, germana de Monserrat Casanovas, curat de Pesillà de la Ribera¹²⁶⁹ ;

Gaspar Breto, nebot seu, es casat amb Margarida Montaner, neboda d'Antoni Prunet de Cornellà de la Ribera.¹²⁷⁰

Els dos casaments de Francisca Breto de Perpinyà, neboda seua, tenen lloc a Cornellà de la Ribera ; en primeres núpcies amb Jacinto La Pedra, sastre de Perpinyà¹²⁷¹ i en segones núpcies amb Johan Giralt¹²⁷²

Compra tres camps¹²⁷³ i Rafela Breto, mare o germana seua, compra “una casa situada als barris i una vinya de dues ayminades” de Joan Marta.¹²⁷⁴

El rector Joseph Delhom: (14/06/1702-02/02/1719)

Tres padrines de baptismes, a la parròquia, de cognom Delhom, filles de tres notaris podrien indicar que el rector és originari de Prades o d'una parròquia veïna. El padrinatge testifica de relacions d'amistat amb unes famílies.

“Maria Rosa Delhom, filla de Francisco Delhom y de Basalicia, escribent de la vila de Prada, Ursula Delhom filla de Galderich Delhom y de Maria conjuges notary de la vila de Prada,” Anna Maria Delhom, donzella, filla del senyor Francisco Delhom y de la senyora Maria, notary de Prada.¹²⁷⁵

L'enterrament d'una germana seua és portat en el llibre de la parròquia de Pesillà:

“rebut del senyor rector de Cornellà per aberli deixat las capas y bordons per lo enterro de sa germana.”¹²⁷⁶

A Sant Esteve del Monestir:

La presència al poble de Mariangela Azemar de Finestret i de Miquel Azemar de Finestret durant el ministeri del rector Salvador Azemar podria indicar Finestret, poble d'origen del rector Azemar.¹²⁷⁷

A Vilanova de la Ribera:

El rector Bonaventura Berta, originari de Catllar, s'està a casa seua,

“La casa que posseix lo rector de Vilanova és contiga y vuy ajustada ab dita rectoria.”

No és aïllat de la seva família a Vilanova de la Ribera, un homonym seu “llicenciado” l'ajuda d'escolà.¹²⁷⁸

Es remarca els matrimonis de la seva neboda, Anna Maria, la qual se casa amb Esteve Brau, cirurgià de Vilanova de la Ribera¹²⁷⁹ i d'una cunyada “Anna Maria Berta, viuda de Jaume

¹²⁶⁸ A.D.P.O, 3E1/4249, (25/06/1652).

¹²⁶⁹ A.D.P.O, 3E1/3955, (14/09/1614).

¹²⁷⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi 154, (11/07/1627).

¹²⁷¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi 154, (28/12/1623).

¹²⁷² A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi 154, (10/09/1634).

¹²⁷³ A.D.P.O, 3E1/6538.

¹²⁷⁴ A.D.P.O, 3E1/4069, (15/11/1632). L'acta de venda té lloc al pal durant l'epidèmia de pesta

¹²⁷⁵ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (08/02/1703,11/03/1703, 31/12/1713).

¹²⁷⁶ A.D.P.O, 114ED 101,

¹²⁷⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi 154, (22/12/1678 , 30/12/1678).

¹²⁷⁸ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi 716, (21/10/1692).

¹²⁷⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi 716, (05/12/1685).

Berta, mestre sastre de Pesillà” amb “Andreu Fontanell, fill de Sebastià Fontanell, mestre fuster de Millars.”¹²⁸⁰

Té dos germans a Pesillà de la Ribera:

Jaume Berta, teixidor i Mancia.

Jaume Berta, sastre.

Dos nebots seus viuen a Vilanova de la Ribera,

Joan Gitart serraller a Vilanova de la Ribera.

Nicolas Gitart.

Bonaventura BERTA

Presa de possessió de la cura: 08/03/1684

Última acta: 12 /09 /1719

Testament: 17/04/1720¹²⁸¹

Demana a ser enterrat a la capella i davant de l'altar de Nostra Senyora del Roser.

Natural de Catllar, fill de Jacinto Berta, pagès de Catllar.

Germans :

Jaume Berta, teixidor de Pesillà, casat amb Mancia.

Joan Angel Berta¹²⁸² 29/05/1695

Jaume Berta, sastre a Pesillà de la Ribera.

-Nebots

Joan Berta, curat de Montescot.

Bonaventura Berta, pagès de Catllar.

Anna-Maria Berta, casada a Vilanova de la Ribera amb Esteve Brau, cirurgià.¹²⁸³

Joan Gitart, serraller a Vilanova de la Ribera

Nicolas Gitart

El rector Dimas Medos, originari de Prada, s'està amb la seva germana, Veronica Medos, Ramon Canti, nebot seu, l'ajuda d'escolà.¹²⁸⁴

Dimas Medos

Càrrec :

Rector de Vilanova de la Ribera.

“als 10 de octubre 1614 lo rector mossèn Dimas Medos prengué pocessió de la rectoria de Vilanova de la Ribera y fou rector fins lo any 1640 fou rector vint y sis anys”

Primera acta: 23/10/1614

Última acta: 09/11/1632

Unes negligències en el servei de la litúrgia i de l'ensenyament li valen un blasme de les autoritats diocesanes.¹²⁸⁵

Acusat d'actes de pedofília.¹²⁸⁶

Testaments: 15/12/1637 i 18/07/1639

Demana a ser enterrat davant de l'altar major de l'església de Vilanova de la Ribera.

¹²⁸⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi 716, (08/06/1720).

¹²⁸¹ A.D.P.O, G907, (17/04/1720).

¹²⁸² A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (29/05/1695).

¹²⁸³ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (05/12/1685).

¹²⁸⁴ A.D.P.O, G907, (15/12/1637).

¹²⁸⁵ A.D.P.O, 43J3, (14/09/1640).

¹²⁸⁶ A.D.P.O, G907, (20/06/1621).

Fa construir una capella de la part del cementiri “ab un altar y retaule ço es invocació de Santa Veronica”

“Trasllatio dels ossos de Veronica Canti i Medos en la capella del Sant Crucifici...dipositada en lo altar de Nostra Senyora del Roser.”¹²⁸⁷

Natural de Prada

-Germanes:

Veronica Medos s'està a Vilanova de la Ribera.

Hierònima Medos casada amb Juan Canti, traginer de Prada.

-Nebots:

Veronica, Anna, Sperança.

Barthomeu: prevere, rector a Ortaffa, difunt, (16/05/1647).

Cosma: traginer a Prada,

Ramon: escolà.

Rectors i curats s'estan al poble, a l'església, a la rectoria, a una casa al poble.

Dues actes indiquen dos curats residint a l'església:

“administra lo sacrament Thomas Sagi prevere residint en la iglesia del present lloc.”¹²⁸⁸

“fou batejada per lo prevere Fra Jaume Astor residint en dita iglesia de Baho.”¹²⁸⁹

L'abat de l'abadia de Sant Miquel de Cuixà, Don Pedro de Puigmari y Funes, al curs d'una visita pastoral a Baho recorda els manaments de la Contrareforma:

“com la residència dels rectors y curats en sa pròpies iglesias sia tan nessesària y encaragada per los sagrats canons y en particular en lo sagrat Concili de Trento y hagin vist per alguns rectors ovidats desta gran obligació sen van a unes pars y altrás deyxant las iglesias per so ab lo present, manan que se remedie aquest y no sen vagen sen causa y molt forsosa.”

-A Baho, l'esment de “les duas istànsias” pel rector Joan Delaris podria incloure l'estància de la rectoria i una estància a l'església mateixa:

“de mon diner feu fer una istansiá de la rectoria y ensostrar totas las duas istansias.”¹²⁹⁰

Testaments, actes de venda, indiquen rectors vivint a casa seua:

-A Cornellà de la Ribera, “la casa del rector” és indicada en l'inventari de les cases “inhabitables” del recompte de la taxa del batalló, es pot pensar que l'han incendiada els tercios el mes de setembre del 1640 ; no se sap exactament si a l'apunt “la casa del rector” correspongui la rectoria.

Testaments, actes de venda, indiquen rectors vivint a casa seua, Jacinto Baixet s'està a casa seva i té com a “dona de servei” Anna Capallera, vídua de Miquel Capallera, brasser de Roca Bruna.¹²⁹¹

-Andreu Esteba, compra una casa als barris de Cornellà.¹²⁹²

-A Vilanova de la Ribera el rector, Bonaventura Berta, s'està a casa seua :

“la casa que posseeix lo rector de Vilanova contigua y vuy ajustada ab dita rectoria” confronta amb la casa d'Antoni Sabater.¹²⁹³

-A Cornellà de la Ribera el rector, Gaspar Deuder, s'està amb la seua germana i el seu cunyat, “Maria Casadall y Joan Casadall, ortolà o pagès de Perpinyà, habitants en casa mia.”¹²⁹⁴

¹²⁸⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi154, (27/02/1658).

¹²⁸⁸ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (04/05/1633).

¹²⁸⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi 38, (27/02/1635).

¹²⁹⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (1620).

¹²⁹¹ A.D.P.O, G774, (14/06/1674).

¹²⁹² A.D.P.O, 3E1/5835, (18/06/1676).

¹²⁹³ A.D.P.O, G907, (07/11/1683).

¹²⁹⁴ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi 154, (27/04/1697).

6.2.2. Clergues padrins de baptismes

Relacions d'amistat es lliguen entre rectors de pobles veïns,

Veronica Medos, germana del rector Dimas Medos de Vilanova de la Ribera, és padrina de baptisme d'un nebot del rector Pere Breto de Cornellà de la Ribera.¹²⁹⁵

Salvador Azemar, rector de Sant Esteve del Monestir, és padrí de baptisme en la família Beringer de Baho.¹²⁹⁶

El rector Rafel Lloreta és padrí de baptisme en la família Beringer de Baho¹²⁹⁷

Llevat de Baho, a les altres parròquies cap ocurrència de rector cridat com a padrí no es remarca, no es tracta d'una tradició al segle XVII. Aquesta pràctica, si ha tingut lloc al segle XVI no ha superviscut, el rector Joan Carbonell indica quatre filloles en el seu testament l'any 1572.¹²⁹⁸

Un rector indicat padrí de baptisme a la seua pròpia parròquia, fa celebrar el baptisme per un altre rector, ja que no pot ell mateix, al mateix temps, celebrar el baptisme i representar el nadó.

El rector Joseph Beringer és padrí de baptisme d'una criatura de la seua parentat "padrí lo reverent Joseph Beringer, prevere y rector de Baho ...y administra lo sacrament de ma llicentia lo reverent Rafel Loreta, prevere y rector de Vilanova de la Ribera."¹²⁹⁹

És padrí d'una criatura de la família Grilleria, de la família Betlloch, totes famílies de pagesos benestants de Baho. El rector Rafel Lloreta de la petita parròquia de Vilanova de la Ribera té llibertat per substituir-el en la celebració de 4 baptismes sobre 5.

Joseph Beringer

Càrrecs:

Prevere economo: 21/07/1652

Rector: 20/10/1652

Primera acta: 21/07/1652,

Última acta: 31/08/1670.

El patrónim Beringer apareix per la primera vegada el 21/07/1652 i s'estén ràpidament com si fos introduït pel rector Joseph Beringer ell mateix. El sobrenom, "Bernat lo Gasco" designant el fill de Miquel Baringer¹³⁰⁰ podria testificar d'una immigració a un cert nivell genealògic.

El recompte dels caps de casa a Baho el 1686 revela una família de pagesos benestants, Miquel Baringer conrea 18 eiminades de terra i Thomas Baringer, 7 eiminades.

Els membres de la família del cirurgià Joseph Baringer són enterrats a l'església de Baho

Joan Carbonell

Càrrec: rector i obrer a Vilanova de la Ribera.

Primera acta: 16/03/1594

¹²⁹⁵ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (22/04/1636).

¹²⁹⁶ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (04/12/1675).

¹²⁹⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (15/04/1663).

¹²⁹⁸ A.D.P.O, G907, (1572).

¹²⁹⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi 38, (11/10/1661).

¹³⁰⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (31/08/1686).

Última acta: 15/01/1595 .
Testament: 10/03/1572¹³⁰¹

Demana a ser enterrat a l' església de Pesillà de la Ribera :

“davant de la porta a hont los altres beneficiats se acostumen sepultar si mori a Pessillà sino a la hont morire me sepultaran ahont se acostumen sepultar los eclesiàstics”

Deixa sis lliures a l'Obra de Vilanova de la Ribera per a la fabricació d'una campana.

Germans que s'estan a Pesillà de la Ribera:

Miquel casat amb Astafania.

Margarida casada amb Joan Vilanova, ferrer.

Angela casada amb Francès de Santo.

6.3. Una practica religiosa catalana.

6.3.1. Tria dels noms de baptismes

6.3.1.1. Recomptes dels noms de baptismes.

A Cornellà de la Ribera, Francis i Maria Parell, han donat 21 noms de baptisme a un fill.¹³⁰²

“Josep, Francisco, Mariano, Manuel, Joachim, Domingo, Pera, Anthoni, Theodor, Ignaci, Ciprià, Silvestre, Pera, Martir, Matheu, Nicolau, Thomas, Joan, Honofre, Ramon, Honorat.

Al si d'unes famílies de la noblesa es remarca aquesta vitrina nominativa familiar en unes actes de baptismes.

-l'acta de baptisme d'un fill de Don Joseph Ros i de Dona Techla Carlos en el registre parroquial de l'església Sant Joan de Perpinyà porta 15 noms.¹³⁰³

-l'acta de baptisme d'una filla de Don Carlos de Ros y Ortaffà i de Dona Maria en el registre parroquial de l'església Sant Joan de Perpinyà porta 19 noms.¹³⁰⁴

Pel que fa les cinc parròquies rurals, aquesta nomenació al si de la família Parell és un cas únic en els registres parroquials de les cinc parròquies del període estudiat ; ha pogut intervenir un fenomen de mimetisme social.

El recompte següent indica el nombre de noms de pila masculins donats a una criatura a les cinc parròquies al segle XVII.

	Baho	Cornellà de la Ribera	Pesillà de la Ribera	Sant Esteve del Monestir	Vilanova de la Ribera	Les cinc parròquies
Nom 1	6	11	11	4	4	36
%	1,12	1,59	0,85	2,44	1,46	1,21
nom 2	111	49	76	32	67	335
%	20,63	7,1	5,85	19,51	24,45	11,29
nom 3	337	252	437	71	107	1204
%	62,64	36,52	33,59	43,29	39,05	40,58
nom 4	64	255	476	44	73	912

¹³⁰¹ A.D.P.O, G 907, 10/03/1572.

¹³⁰² A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi 154, (17/11/16 70), el nom Pere és portat dues vegades.

¹³⁰³ A.D.P.O, E771, (21/05/1652).

¹³⁰⁴ A.D.P.O, E771, (14/05/1676).

%	11,9	36,96	36,59	26,83	26,64	30,74
nom 5	14	87	231	9	19	360
%	2,6	12,61	17,76	5,49	6,93	12,13
nom 6	3	29	54	4	4	94
%	0,058	4,2	4,15	2,44	1,46	3,17
nom 7	3	7	16			26
%	0,058	1,01	1,22			0,88
Nombre de baptismes	538	690	1301	164	274	2967

A les cinc parròquies, un sol nom de baptisme donat a una criatura és raríssim, aquesta nomenació representa el 1,21%, de la nomenacions. Es remarca que, en general, els infants de pares incognits tenen almenys dos noms.

Si es considera el conjunt de les cinc parròquies, se dona, majoritàriament, 3 o 4 noms a les criatures de sexe masculí ; aquesta graduació es retroba en el nombre de nomenacions de les dues parròquies més importants.

-A Cornellà de la Ribera, 73,48 % de les nomenacions,

-A Pesillà de la Ribera, 70,18% de les nomenacions.

Una proporció tanta elevada té valor de costum.

-A Baho, predomina la selecció de 2 i 3 noms ; 83,27 % de les nomenacions.

La selecció de dos, tres i quatre cognoms és instal·lada a Sant Esteve del Monestir (89,63 %), de les nomenacions i a Vilanova de la Ribera (90,14 %).

El cinqué nom per a un nin és bastant corrent a Cornellà de la Ribera on representa el 12,61 % de les nomenacions i a Pesillà de la Ribera, on representa el 17,76 % de les nomenacions. En aquestes dues parròquies podrien intervenir els baptismes al si d'una categoria social més important de pagesos.

El seté nom gairebé no es dona.

El recompte següent indica el nombre de noms de pila femenins donats per la família a una criatura a les cinc parròquies al segle XVII.

	Baho	Cornellà de la Ribera	Pesillà de la Ribera	Sant Esteve del Monestir	Vilanova de la Ribera	Les cinc parròquies
Nom 1	6	9	5	3	5	28
%	1,23	1,55	0,57	1,86		1,17
nom 2	112	90	140	35	75	452
%	22,95	15,51	16,06	21,74	26,41	18,95
nom 3	281	159	479	75	121	1115
%	57,58	27,41	54,93	46,58	42,61	46,75
nom 4	77	211	201	41	56	586
%	15,78	36,38	23,05	25,47	19,71	24,57
nom 5	10	70	42	4	22	148
%	2,05	12,07	4,82	2,48	7,75	6,21
nom 6	2	32	5	3	5	47
%	0,4	5,52	0,57	1,86	1,76	1,97
nom 7		9				9
%		1,55				0,046
Nombre de baptismes	488	580	872	161	284	2385

Si es considera el conjunt de les cinc parròquies, se dona, majoritàriament, dos, tres o quatre noms a les criatures de sexe femení sigui una proporció de 90,27 %.

-A Baho, 96,31 % de les nomenacions,

- A Cornellà de la Ribera, 79,3 % de les nomenacions,
- A Pesillà de la Ribera, 94,04 % de les nomenacions,
- A Sant Esteve del Monestir, 93,79 % de les nomenacions,
- A Vilanova de la Ribera, 88,73% de les nomenacions.

Tant pels nins com per a les nines la nominació més corrent comporta tres noms.

La caiguda és important a totes les parròquies pel que fa la selecció de cinc noms.

Hi ha un decalatge entre la selecció del nombre de noms de les filles, dos noms (+7,66%), i quatre noms (-6,17%), i la selecció del nombre de noms dels fills.

La diferència entre el nombre de noms donat a les criatures de sexe femení i a les criatures de sexe masculí en desfavor de les nines pel que fa quatre noms s'inciu en una representació menys important socialment per a les nines en terme d'efecte de vitrina del nombre de noms.

La diferència brutal, a partir de cinc noms de pila a Pesillà de la Ribera, sigui una caiguda de (-12,94 %) entre la proporció dels nins i de les nines confirma un efecte de consideració familiar més important per a un fill que per a una filla.

Seleccions del nom del pare i del nom del padrí al segle XVII.

El recompte següent indica, pel que fa el primer nom de les criatures de sexe masculí, les seleccions del nom del pare i dels nom del padrí, els noms comuns al pare i al padrí són portats per les dues columnes.

	Baho		Cornellà de la Ribera		Pesillà de la Ribera		St Esteve del Monestir		Vilanova de la Ribera	
	padrí	pare	padrí	pare	padrí	pare	padrí	pare	padrí	pare
actes	543	543	697	697	1322	1322	167	167	276	276
Nom 1	315	108	411	121	778	230	96	33	118	48
	58,01	19,89	58,97	17,36	58,85	17,4	57,49	19,76	42,75	17,39
Nom 2	114	131	160	179	305	340	35	40	30	51
	20,99	24,13	22,96	25,68	23,07	25,72	20,96	23,95	10,87	18,48

Pel que fa el primer nom, es remarca:

La similitud de comportament en la selecció del primer nom als quatre pobles, Baho, Cornellà de la Ribera, Pesillà de la Ribera i Sant Esteve del Monestir amb gairebé igualtat entre Cornellà de la Ribera i Pesillà de la Ribera.

Entre 57,5 % i 59 % de les criatures el nom del padrí elegit com a primer nom té sentit, els padrins són els pares espirituals,

A Vilanova de la Ribera, la devoció a Sant Joan Evangelista podria ser un element d'explicació d'una tria menys important del nom del padrí.

El nom del pare és escollit en una proporció molt menys important, pràcticament d'una manera semblant a Cornellà de la Ribera, a Pesillà de la Ribera i a Vilanova de la Ribera ; aconseguix pràcticament el 20 % a Baho i a Sant Esteve del Monestir.

La selecció d'un nom altre que el nom del padrí i del pare, a Baho (22,1%), a Cornellà de la Ribera (23,67%), a Pesillà de la Ribera (23,75%), a Sant Esteve del Monestir (22,75%) testifica de la devoció a un sant, d'una evolució privilegiant altres lligams familiars.

Pel que fa el segon nom , es remarca:

-una caiguda general pel que fa l'escolliment del padrí,

Baho (-37,02%) Cornellà de la Ribera (- 36,01%), Pesillà de la Ribera (-35,78%), Sant Esteve del Monestir (-36,53%), Vilanova de la Ribera (-31,88%).

-un increment general pel que fa l'escolliment del pare,

Baho (+4,24 %) Cornellà de la Ribera (+8,32%), Pesillà de la Ribera (+8,32%), Sant Esteve del Monestir (+4,19%), Vilanova de la Ribera (+1,09 %).

L'increment del nom del pare no ompleix la caiguda del nom del padrí ; altres noms són escollits o una selecció segons altres criteris d'unes famílies forasteres o eixides de la immigració.

Primer nom de les criatures de sexe femení:

	Baho		Cornellà de la Ribera		Pesillà de la Ribera		St Esteve del Monestir		Vilanova de la Ribera	
	padrina	mare	padrina	mare	padrina	mare	padrina	mare	padrina	mare
actes	489	489	672	672	1197	1197	163	163	287	287
Nom 1	251	76	337	118	605	208	83	27	173	69
	51,33	15,54	50,15	17,56	50,54	17,38	50,92	16,56	60,28	24,04
Nom 2	89	129	174	146	311	261	29	42	81	53
	18,2	26,38	25,89	21,73	25,98	21,80	17,79	25,76	28,22	18,47

Pel que fa el primer nom, es remarca:

Com pels noms masculins la similitud de comportament als quatre pobles , Baho, Cornellà de la Ribera, Pesillà de la Ribera i Sant Esteve del Monestir amb gairebé igualtat entre Cornellà de la Ribera i Pesillà de la Ribera.

Entre 50,15 % i 51,33 % de les criatures porten el nom de la padrina com a primer nom .

El nom de la mare és escollit en una proporció molt menys important pràcticament a Baho (-35,79 %), a Cornellà de la Ribera (-32,59 %) , a Pesillà de la Ribera (-33,16 %), a Sant Esteve del Monestir (-34,36 %).

La selecció d'un nom altre que el nom de la padrina i de la mare s'avera del mateix ordre que la selecció d'un nom altre que el nom del padrí i del pare, a Baho (22,1%), a Cornellà de la Ribera,(23, 67%), a Pesillà de la Ribera (23 ,75%), a Sant Esteve del Monestir (22,75%).

sembla confirmar la devoció a la verge o a una santa i una evolució dels usos.

Pel que fa el segon nom, es remarca:

una caiguda general concernint l'escolliment del nom de la padrina:

Baho (-33,13%) Cornellà de la Ribera (- 24,26 %), Pesillà de la Ribera (-24,56 %), Sant Esteve del Monestir (-33,13%), Vilanova de la Ribera (-32,06 %).

un increment general pel que fa l'escolliment de la mare:

Baho (+4,24 %) Cornellà de la Ribera (+8,32%), Pesillà de la Ribera (+8,32%), Sant Esteve del Monestir (+4,19%), Vilanova de la Ribera (+1,09 %).

Llevat de Baho i de Sant Esteve, el nom de la padrina segon nom supera el nom de la mare.

Noms de pila masculins:

Tots els noms de baptismes són els noms dels sants del santoral institucionalitzat pel Concili de Trento.

Uns dies particulars com el dia de nadal, els reis, els dies del sant patró o de la santa patrona de l'església i de la parròquia són dies de baptismes, la nominació de la criatura pot guardar el record del sant del dia del baptisme:

-“Joseph, Thomas, Nadal, Antoni és batejat el dia de nadal.”¹³⁰⁵

-“Joseph, Francisco, Gaspar, Baltasar, Melchior” és batejat el dia dels reis.¹³⁰⁶

-“Blasi, Galderich, Jaume, Francesch, Pera Àngel, Francisco” és batejat el dia de la festa major de la sant Blasi a Pesillà de la Ribera.¹³⁰⁷

- Vicens, Francisco, Pera, Andreu, és batejat el dia de Sant Vicens, sant patró de l'església de Baho.¹³⁰⁸

- Marty, Joseph, Antoni, és batejat el dia de Sant Martí, patró de l'església de Cornellà de la Ribera.¹³⁰⁹

S'accepta la forma castellana d'uns noms: Carlos, Hidelfonso, Diego, Isidoro, Pedro, Mariano.

El baptisme no pot donar que un nom del santoral. Un nou convertit “turch de natió de edat de trenta sis anys” a Baho s'anomena “Joan Baptiste, Joseph.”¹³¹⁰

El recompte següent porta el primer i el segon nom de les criatures batejades al segle XVII

	Baho		Cornellà de la Ribera		Pesillà de la Ribera		Sant Esteve del Monestir	Vilanova de la Ribera		Conjunt de les parròquies	
	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	
Perangel										1	1
Benet										2	2
Augusti										2	2
Abdon			1								1
Agusti				1	1						2
Aleix	1	2						2			5
Alonso	2										2
Ambrós					1						1
Andreu	11	12	25	9	6	4		1	2	3	73
Angel	1		1	6	2	18			1	5	34
Antic					2	3			1	1	7
Antoni	47	100	61	72	148	161			17	52	658
Archileo											1
Arnau	1					1					2
Athanasi			1							1	2
Aubin			1								1
Audal					2	8					10
Balthazar			1								1
Banet						1					1
Baptista	2	1		5	1					1	10
Barnabé						1					1
Barthomeu	3	4	3	3	2	12		2	2	6	37
Beltran	1	4		1	2	1					9
Bernat	3	6	4	5	10	13	6	1	3	2	53
Blasi	5	2	1	1	45	16			1	3	74

¹³⁰⁵ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, Mi460, (25/12/1670).

¹³⁰⁶ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, Mi460, (06/01/1678).

¹³⁰⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, Mi460, (02/02/1683).

¹³⁰⁸ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, Mi38, (22/01/1641).

¹³⁰⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, Mi 154, (11/11/1695).

¹³¹⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, Mi38, (07/07/1698).

Bonaventura	1	2	4	4	9	1		2	2		25
Camo			2		2	2					6
Carles	1	1	2			1			1	1	7
Celestí		1			2						3
Claudes							1				1
Cesar					1						1
Cristòfol		1			2				2		5
Daniel				1							1
Danis			1								1
Diego			1	1				1			3
Dionis	2	5					2				9
Diumenge			1								1
Domingo	3	1	6	6	8	9	1		2	2	38
Eloi			1	1							2
Emanuel			11	4	2	3	4	3	5	2	34
Enrich	1										1
Esteve		8	5	15	20	27	9	21	6	2	113
Felip		2		1	2						5
Diumenge					1						1
Feliu- Felix	1	1			9	17	1	1			30
Ferriol					1	1	2	2	1		7
Francesch Francisco	29	31	95	77	89	80	20	7	12	13	453
Fructus				2							2
Gabriel	6	2	1	1			2	2			14
Galderich	10	9	4	4			1	1		1	30
Garau	1			1							2
Gaspar		1		1				1	1		4
Gil											
Giralt	1										1
Girau					2	1					3
Glaudes			1		2						3
Gregori					14	6				1	21
Grisogeni					1				1		2
Guillem	2	7	1	5	4	3	3		3	2	30
Hieronim	2	1	4	2	6	6	2		2	1	26
Honofre					2		1	1			4
Honorat	4	6	11	6	24	8	3	3	2	3	70
Ignaci			3	1			1			1	6
Ireni				1	1						2
Isidro				2			1		1		4
Jacinto		2	8	8	3	8					29
Jaume	23	12	36	14	39	44	19	12	5	8	212
Joachim			1		1						2
Joan	159	48	108	42	316	96	21	16	117	46	969
Jordi	2		1		1						4
Joseph	74	37	109	107	190	107	7	7	38	32	708
Julia				1	1		1		1	1	5
Juneri						2					2
Just					1						1
Llatzar				1							1
Llaurens	2	1	32	24	5	7	3	1		3	78
Lluch	1	1		1		1	1				5
Lluís	20	7	17	9	5	7	3	1	9	13	91

Macari		1	1								2
Macià	4	1						1			6
Magi				2	5	4					11
Mamet						1					1
Manant		1									1
Marc	1	1		4	7	2	2	1	1	1	20
Mariano	1	1			4						6
Marsal		1	1	1	2						5
Martí	1	3	8	30	2	1					45
Mateu	6	6	8	4	8	5		1	1	4	43
Melchior					7	13					20
Miquel	8	5	9	7	80	66	2	3	6	7	180
Montserrat	2	1	2	3	2	7			1		18
Nadal					1				1		2
Perangel										1	1
Nicolau				3	7	3	1		1	1	16
Pau	5	4	10	7	17	26	1	2	1	4	77
Pedro					1						1
Pere	31	47	48	89	87	101	10	10	6	25	454
Pio					1						1
Quirc		1		1	1						3
Rafel	2	10	2	3	15	14	3	3	2	3	57
Ramon	2	7	11	10	12	11	1		3	1	58
Rixart		1									1
Roch		1									1
Romà				1							1
Sadorni			9	6	19	36					70
Salby				1							1
Salvador		1	4	2	1	1	1			1	11
Sebastià	1		9	7	15	5			3		40
Sennen				1							1
Silvestre	1	1	5	1	2	4				2	16
Simon	1	1	10	3	28	7	1		9	5	65
Theodoro		1								1	2
Thomas	10	7	3	3	8	13		1	11	4	60
Vicens	26	31	1	1	5	2			1	2	69
Victori			1		6	4		1	1		13
Vidal	1										1
	309	216	373	298	743	444	57	46	184	143	2813

El ventall dels noms de pila masculins és important : 116 noms pel conjunt de les cinc parròquies ; aquest nombre important testifica d'un renovellament al si mateix de les famílies, de parròquies obertes a famílies forasteres i eixides de la immigració.

El recompte següent indica els ventalls de les mostres del primer i del segon nom de pila a cada parròquia:

	Seleccions del primer nom	Increment-pèrdua.	% d'increment o pèrdua.	Seleccions del segon nom
Baho	49	+5	10,20 %	54
Cornellà de la Ribera	54	+7	12,96%	61
Pesillà de la	71	-16	22,54%	55

Ribera				
Sant Esteve del Monestir	33	-3	No significatiu.	30
Vilanova de la Ribera	42	+2	No significatiu.	44

A Vilanova de la Ribera (+ 2 noms) i a Sant Esteve del Monestir (-3 noms), s'igualitza el nombre de seleccions del primer i del segon nom, és important en aquestes dues parròquies la perpetuació dels noms en el marc familiar.

A Pesillà de la Ribera, poble més important pel nombre d'habitants, la pèrdua de la mostra dels segons noms (-22,54 %) indica sol·licitacions pel primer nom, exteriors al marc familiar.

A Baho (+10,20 %) a Cornellà de la Ribera (+12,96 %), l'increment de la mostra dels segons noms no és tant important com això, pel primer com pel segon nom, el marc familiar és la reserva dels noms.

Quatre noms masculins predominen: Joan, Francesch-Francisco, Antoni, Joseph.

El recompte següent indica pels quatre noms el nombre de seleccions i la proporció respecte al nombre de noms de pila de cada parròquia.

	Baho		Cornellà de la Ribera		Pesillà de la Ribera		Sant Esteve del Monestir		Vilanova de la Ribera	
	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2
Joan	159	48	108	42	316	96	21	16	117	46
%	29,28	8,94	15,49	6,1	23,9	7,29	12,57	9,76	42,39	16,97
Francesch francisco	29	31	95	77	89	80	20	7	12	13
%	5,34	5,77	13,63	11,2	6,73	6,07	11,97	4,27	4,35	4,8
Antoni	47	100	61	72	148	161	9	6	7	52
%	8,66	18,62	8,75	40,47	11,2	12,22	5,39	3,66	2,54	19,19
Joseph	74	37	109	84	190	107	7	7	38	32
%	13,63	6,89	15,64	12,21	14,37	8,12	4,19	4,27	13,77	11,81
Total/	309/	216/	373/	298/	743/	444/	57/	46/	184/	143/
	543	537	697	688	1322	1317	167	164	276	271
%	56,91	40,22	53,52	43,31	56,2	33,71	34,13	28,05	66,67	52,77

Aquests quatre noms representen més de la meitat dels baptismes pel que fa el primer nom a Baho, a Cornellà de la Ribera, a Pesillà de la Ribera ; Vilanova de la Ribera culmina (66,67 % de les seleccions).

Si es considera el primer nom de pila:

El nom Joan predomina amb 43,28 % de les seleccions, és un nombre important encara que no aconsegueixi la desmesura del nom Maria.

El nom Joseph és portat pel culte de la santa família i participa a la devoció marial amb 13,91% de les seleccions en el conjunt de les cinc parròquies. La capella de Sant joseph al nord de Sant Esteve, és indicada en el mapa del 1699.

Són vius els cultes a Sant Antoni de Pàdua (16,33 %), a Sant Francesch d'Assís i a Sant Francisco de Paula (14,71 %).

Si es considera el segon nom de pila:

Predomina el nom Antoni amb 34,09 % de les seleccions.

La caiguda de Joan és important té la posició quart (21,62 %), després de Joseph (23,28 %) i de Francesch-Francisco (18,13 %).

- El nom de pila Joan, primer i segon nom, al segle XVII, a Vilanova de la Ribera.

No s'indica si el nom Joan s'ha elegit per devoció a Sant Joan Baptista o a Sant Joan l'Evangelista.

Sant Joan l'Evangelista (festa el 27 de desembre), és el sant patró de Vilanova de la Ribera com ho indiquen les designacions de l'església i del cementiri:

“parrochial iglésia de Sant Joan Evangelista”¹³¹¹ “lo cementiri de Sant Joan Evangelista.”¹³¹²

Es compren que a Vilanova de la Ribera el nom Joan culmini a 42,39 % dels noms de baptismes seleccionats.

Les visites pastorals esmenten Sant Joan Baptiste pel que fa el parament de les fonts baptismals, unes nomenacions porten el nom Baptista, es pot pensar que l'acostament Joan i Baptiste en la nomenació de les criatures indiqui el nom compost Joan- Baptiste.

- Pera Thomas Joan Baptista Honorat Bonaventura.¹³¹³

- Joan Baptista.¹³¹⁴

Es remarca a Vilanova de la Ribera i a Sant Esteve del Monestir, la forma francesa, Jan, nom de pila de criatures i de persones adultes.

El recompte següent indica per decennis la selecció del nom Joan, nom del sant patró, respecte al nombre de baptismes a Vilanova de la Ribera:

	1601 1610	1611 1620	1621 1630	1631 1640	1641 1650	1651 1660	1661 1670	1671 1680	1681 1690	1691 1700
Joan 1	14	16	16	2	3	6	7	7	21	25
Baptismes	31	30	20	5	11	14	27	41	73	104
Joan 2	3	1	1	1	3	1	7	11	10	8
Baptismes	26	26	19	5	11	14	26	41	73	96

Del 1601 al 1630, el primer nom Joan és donat a més de la meitat de les criatures batejades, 56,79 %. El minvar a partir del 1631 és sostingut, a partir del 1671 de més vigor de la natalitat, la selecció del nom Joan representa gairebé el quart dels baptismes, 24,31%.

La selecció de Joan, segon nom és gairebé inexistent fins el 1660, aconsegueix el 27% dels baptismes els dos decennis 1661-1680.

- Els noms : Francesch- Frances-Francisch- Francisco:

Es nota a Vilanova de la Ribera, el diminutiu Franco en la nominació de les criatures batejades com en la nominació dels adults:

-Joan Franco Andreu Antoni.¹³¹⁵

-Noble Don Franco de Fuix y de Bearn.¹³¹⁶

En les actes del registre de Cornellà de la Ribera, apareix el nom Francisch ; aquesta forma es retroba en l'inventari de Pere Cabestany “un quadro de Sant Francisch o Francesch.”¹³¹⁷

¹³¹¹A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (20/01/1686).

¹³¹²A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (06/01/1696).

¹³¹³A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (08/03/1678).

¹³¹⁴A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (06/12/1673).

¹³¹⁵A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (02/12/1694).

¹³¹⁶A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (20/03/1695).

¹³¹⁷A.D.P.O, 3E1/6522, (09/06/1652).

Enric Moreu Rey nota, concernint el nom Francès, indica una forma moderna de Francesch, als segles XIV, XV i XVI.¹³¹⁸

S'intercavien els noms Francesch i Francès en l'acta de baptisme de Joan, Francesch, Serny, Narcís, Sabrol el qual porta l'apunt marginal Joan, Francès, Serny, Narsis.¹³¹⁹

La forma Francesch és en general més aviat vinculada a Sant Francesch d'Àssis, la forma Francisco a Sant Francisco de Paula, la diferenciació Francesch-Francisco o Francés-Francisco en la selecció dels noms de baptisme indica devocions familiars diferents :

- Sebastià, Francesch, francisco.¹³²⁰
- Francisco, Pere, Francés, Antoni.¹³²¹

Les dues formes indiquen dos tries diferents corresponen a dues persones :

- Francesch, Joseph, Antoni, Machari, Martí, Lluís, té per pare Francisco Vetjes i per padrí Francesch del Such.¹³²²

Unes confusions Francesch-Francés-Francisco s'entremen tanmateix en unes nominacions de persones adultes:

- Francesch Casaiust, Françes Casaiust, Francisco Casajust.¹³²³
- Francés Compte, Francisco Compte.¹³²⁴

Les darreres voluntats pel que fa la vestidura del cos al moment de la mort porten la devoció a Sant Francesch d'Àssis i a Sant Francisco de Paula.

Uns parroquians, home o dona, desitgen ser enterrats amb l'habit d'un sant monàstic per fidelitat a un membre de la família, per adhesió a una llegenda de salvació de l'ànima del purgatori...

- Joseph Sagi, "vull ser enterrat ab lo habit de mon pare Sant Francischo de Paula."¹³²⁵
- Antoni Seguí, "que lo meu cos sigui enterrat ab lo abit del dit gloriós pare Sant Francisco de Paula"; 12 capellans i 6 frares de Sant Francisco de Paula assisteixen al seu enterrament.¹³²⁶
- Pere Cabestany, "volent esser enterrat ab lo abit dels pares de Sant Francesch ab intervenció de tots los pares de Sant Francesch de observància."¹³²⁷
- Antoni de Generés és enterrat amb l'habit de Sant Francesch.¹³²⁸

Els noms, Francesch i Francisco, a Pesillà de la Ribera:

	Francesch		Francisco	
	1	2	1	2
1600-1610	1	2		
1611-1620	10	9	2	
1621-1630	19	4		
1631-1640	4	6	1	2
1641-1650	4	8	8	8
1651-1660	4	9	2	17
1661-1670	8	14	4	7
1671-1680	4	3	8	6
1681-1690	4	4	3	1

¹³¹⁸Moreu- Rey, E., *Història dels nostres prenomns cognoms i renoms*, Barcelona, 1991, Estudi general, Ciències humanes i socials, Publicacions, Universitat de Barcelona, p.141.

¹³¹⁹A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (29/10/1614).

¹³²⁰A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (20/01/1670).

¹³²¹A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (05/02/1676).

¹³²²A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (17/01/1647).

¹³²³A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (28/07/1619, 03/07/1620, 17/04/1633).

¹³²⁴A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (02/03/1653, 15/02/1641).

¹³²⁵A.D.P.O 3E1/6533, (1674).

¹³²⁶A.D.P.O 3E1/3956, (1620).

¹³²⁷A.D.P.O 3E1/5851, (14/08/1649).

¹³²⁸A.D.P.O, 1E399.

1690-1700	1	3	4	1
Totals	60	64	32	42
%	65,22	59,62	34,78	40,38

El nom Francisco primer i segon nom s'introdueix sobretot a partir del 1641. La selecció del nom Francesch és més homògen i indica un increment el decenni (1661-1670) ; és superiora a la selecció de Francisco, primer i segon nom.

Els noms Francesch i Francisco a Cornellà de la Ribera:

El nom del padrí té força pel que fa la disseminació del nom, el padrinatge de Francisco Prunet a Cornellà de la Ribera ha multiplicat els noms Francesch, francisco i Francisca al seu voltant.

Francisco Prunet té 9 fillols i 7 filloles a Cornellà de la Ribera:

- 1 fillol porta el nom Francesch com a primer nom,
- 5 fillols porten el nom Francisco com a primer nom,
- 1 fillol porta el nom Francisco com a segon nom
- 1 fillol porta el nom Francisco com a nom terç,
- 1 fillola porta el nom Francisca com a primer nom,
- 2 filloles porten el nom Francisca com nom terç,
- 1 fillola porta el nom Francisca com a nom quart.

El recompte següent indica les dues tries, Francesch i Francisco, al segle XVII, a Cornellà de la Ribera:

	Francesch		Francisco	
	1	2	1	2
1621-1630	1	4	2	5
1631-1640		3	2	2
1641-1650	3	2	14	6
1651-1660	2	2	2	6
1661-1670		5	7	12
1671-1680	2	2	7	8
1681-1690	2	1	16	5
1690-1700	5	3	20	7
Totals	15	22	70	51
%	17,65	30,14	82,35	69,86

El nom castellà, Francisco, preponderant és totalment integrat (82,35% pel primer nom i 69,86% pel segon nom).

La dominació de Francisco es nota a Sant Esteve del Monestir, del 1665 al 1700, la selecció de Francisco representa 73,68 % de les seleccions del primer nom i 91,67% de les seleccions del segon nom.

- Noms compostos:

Són indicats uns noms masculins formats per contracció o aglutinació de dos noms:

Perangel, Juanangel. L'escriptura del nom fa pensar que es pugui tractar d'una sola unitat, no es ramarca tanmateix cap repetició dels noms constitutius en la nominació.

- Noms dels Sants Patrons:

Sant Vicens és el patró de l'església de Baho, Sant Martí de l'església de Cornellà de la Ribera, Sant Pere i Sant Feliu de l'església de Pesillà de la Ribera, Sant Esteve de l'església de Sant Esteve del Monestir, Sant Joan l'Evangelista de Vilanova de la Ribera. Cap església

no s'ha plaçada sota la protecció d'una santa. La protecció d'una santa s'ha confiada a unes parròquies.

Baptismes tenen lloch el dia del Sant Patró de l'església o de la Santa Patrona de la parròquia, la nominació de la criatura porta el record del nom del sant.

És batejat per la Sant Blasi a Pesillà de la Ribera:

Blasi, Galderich, Jauma, Francesch, Pera Angel, Francisco, fill de Jauma Delbo y de Teresa.¹³²⁹

És batejat per la Sant Vicens a Baho:

Vicens, Francisco Pera Andreu.¹³³⁰

És batejat per la Sant Martí a Cornellà de la Ribera:

Marty Joseph Antoni.¹³³¹

Uns matrimonis tenen lloc un dia de festa el dia del sant patró:

per la sant Blasi, el sant patró de la parròquia, a Pesillà de la Ribera, el matrimoni de "Galderich Lafont i Margarida Alanxo."¹³³²

El nom Vicens a Baho al segle XVII.

Sant Vicens (festa, el 22 de gener), patró dels vinyaters és el patró de l'església de Baho ; els rectors han anotat unes despeses corrents concernint l'altar de Sant Vicens: tovalles, dauradures.

El recompte següent porta les seleccions del nom Vicens, primer segon, i tercer nom.

	Nom 1	Nom 2	Nom 3	Total		Nom 1	Nom 2	Nom 3	Total
1608-1610			7	7	1651-1660	2	7	4	13
1611-1620			1	1	1661-1670	1	1	4	6
1621-1630	2	5		7	1671-1680	2	8	2	12
1631-1640		1	1	2	1681-1690	6	1	1	8
1641-1650	3	1	6	10	1691-1700	5	7	3	15
Total	5	7	15	27		21	24	29	81

La repartició del nom Vicens, primer i segon nom, s'equilibra en la primera meitat del segle XVII. És un nom més aviat donat com a tercer nom, més de la meitat del recompte.

En la segona meitat del segle es nota un increment important de la selecció del nom Vicens i un desplaçament del tercer nom sobre el segon nom.

El nom Vicens és gairebé el nom lligat a Baho, es nota com a primer i segon nom :

A Cornellà de la Ribera (1-1),¹³³³ a Pesillà de la Ribera (5-2), a Vilanova de la Ribera (1-2).

El nom Martí a Cornellà de la Ribera:

Sant Martí, festa l'onze de novembre, és el sant patró de l'església on un altar li és consagrat.

	Nom	Nom	Nom	Nom	total		Nom	Nom	Nom	Nom	total
--	-----	-----	-----	-----	-------	--	-----	-----	-----	-----	-------

¹³²⁹A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (02/02/1683).

¹³³⁰A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi 460, (22/01/1641).

¹³³¹A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (11/11/1695).

¹³³²A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (02/02/1677).

¹³³³Aquesta forma d'apariament indica el primer nom i el segon nom.

	1	2	3	4			1	2	3	4	
1621-1630		1	1	3	5	1651-1660	2	4	8	3	17
1631-1640		4			4	1661-1670	4	9	4	3	20
1641-1650	1	4			5	1671-1680	1	3	7	1	12
Total	1	9	1	3	14	1681-1690		1	1		2
%		64,29				1691-1700		4	13	6	23
						total	7	21	33	13	74
						%	9,46	28,38	44,59	17,57	

En la primera meitat del segle és un nom més aviat donat com a segon nom, més de la meitat del recompte. Els nombres dels altres nivells de nominació no són significatius.

Com pel nom Vicens a Baho, s'observa un increment de la selecció del nom en la segona meitat del segle. El nom Martí s'escolleix com a tercer nom i com a segon nom. Sant Martí queda un nom de Cornellà de la Ribera (8-30), no és donat a les altres parròquies:

A Baho (1-3), a Pesillà de la Ribera (2-1), a Sant Esteve del Monestir (0-0), a Vilanova de la Ribera (0-0).

Els noms Blasi, Pere, Feliu-Felix, Sadorni-Serni a Pesillà de la Ribera.

El 1656, 4/5 infants nascuts al mes de febrer porten el primer nom Blasi.

Felix, forma francesa de Feliu, apareix en el registre parroquial el 1673.

Feliu és patró de l'església major amb Sant Pere ; en general s'oculta el primer nom Sant Pere.

“Montserrat Casanova, curat de la iglésia de Sanct Feliu.”¹³³⁴

“Jo Pere Breto prevere y curat de la iglésia de Sant Feliu del lloch de Pesillà.”¹³³⁵

Sadorni-Serni és el patró de l'església extra muros.

Evolució dels noms Pere, Feliu, Sadorni, Blasi, al segle XVII.

	Pere 1	Pere 2	Feliu 1	Feliu 2	Sadorni Serni 1	Sadorni Serni 2	Blasi 1	Blasi 2
1601-1610	2	4			8		4	
1611-1620	11	16	2	5		4	3	3
1621-1630	11	13		5	2	6	7	1
1631-1640	7	6		4		2	4	9
1641-1650	14	14		2	2	9	3	7
1651-1660	8	7	1	1	2	3	11	5
1661-1670	7	12		1		1	9	9
1671-1680	10	14	2	1		2	4	2

¹³³⁴ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (02/01/1611).

¹³³⁵ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (14/02/1620).

1681-1690	5	8			1	1	2	4
1691-1699	12	7			1		4	2
Total	87/1322	101/1317	5/1322	19/1317	16/1322	28/1317	51/1322	42/1317
%	6,58	7,67	0,37	1,4	1,21	2,13	3,86	3,19

Pere no és un nom particular de Pesillà de la Ribera:

Baho (31-47), Cornellà de la Ribera (48-89), Sant Esteve del Monestir (10-10), Vilanova de la Ribera (6-25) ; a cap poble no s'avera un nom capdavanter.

Són noms ligats a Pesillà de la Ribera però de representació feble:

Blasi (51-42) no aconseguix els 4% de les seleccions.

Es pot pensar que la tria del nom Blasi als altres pobles sigui el fet de famílies lligades a Pesillà de la Ribera.

a Baho (5-2), a Cornellà de la Ribera (1-1), a Vilanova de la Ribera (1-3).

Feliu és un nom poc escollit:

Baho (1-1), Sant Esteve del Monestir (1-1).

El nom Sadorni-Serni a Pesillà de la Ribera (16-28), s'encontra unes rares vegades a Cornellà, (9-6).

S'observen les dues formes Serni i Sadorni per designar la mateixa persona :

- Sarni Farriol¹³³⁶, Sadurny Ferriol¹³³⁷, s'encontra el nom occità Serni- Sernina en unes nominacions de persones adultes:

- Serni Sabrol¹³³⁸, Sarnina Costa¹³³⁹

- Sadorni o Serni pels nens, Sadornina o Sernina per les nenes , és un nom de pila poc comú, del 1608 al 1650, he comptabilitzat 16 primers noms, 28 segons noms de baptismes.

El nom Esteve a Sant Esteve del Monestir:

Sant Esteve és el patró de l'església, és un nom escollit sobretot com a segon nom (21).

Del 1665 al 1700 s'apunten: primer nom (9); segon nom (21) ; tercer nom (12) ; nom quart (4).

Esteve no és un nom lligat essencialment a Sant Esteve del Monestir, s'observa als altres pobles: Baho (0-8), Cornellà de la Ribera (5-15), Pesillà de la Ribera (20-27), Vilanova de la Ribera (6-2).

Sant Mamet és el sant patró de la capella dels frares mercedaris ; el nom Mamet no s'escolleix com a primer o segon nom. Es remarca un sol segon nom Mamet a Pesillà de la Ribera.

Els noms dels sants pestosos Sant Roch i Sant Sebastià.

El nom Roch no s'escolleix, apareix una sola vegada com a segon nom a Baho.

Sant Sebastià és particularment venerat a Pesillà de la Ribera. L'evidència de la seua protecció, Miquel Roig, el batlle, la declara durant l'epidèmia de pesta del 1631,¹³⁴⁰ a una reunió de la universitat la qual prendrà la decisió de fer fabricar un retaule que li sigui consagrat.

Aquesta veneració no es projecta en la selecció dels noms, 15 primers noms i 5 segons noms pel que fa els noms dels nins, dos primers noms i un segon nom pel que fa les nines.

¹³³⁶ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (20/02/1612).

¹³³⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (12/02/1617).

¹³³⁸ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (30/08/1609).

¹³³⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (04/12/1608).

¹³⁴⁰ A.D.P.O, G833, (30/11/1631).

A Cornellà de la Ribera s'observa un comportament similar, la veneració a Sant Sebastià, un altar li és dedicat, no s'expressa en la tria dels noms, 9 primers noms i 7 segons noms masculins, el nom femení Sebastiana no s'escolleix.

A Sant Esteve del Monestir, una parròquia que ha patit de la pesta el 1652, ni el nom Sebastià ni el nom femení, Sebastiana, no són escollits.

A Baho i a Vilanova de la Ribera, dues parròquies per a les quals no tinc coneixença d'una epidèmia de pesta al segle XVII, es nota, pel que fa el nom Sebastià, només que un primer nom masculí a Baho i tres primers noms masculins a Vilanova.

Els noms rars:

El nom Audal és un nom rar el qual es remarca únicament lligat a Pesillà de la Ribera, és donat dues vegades com a primer nom i vuit vegades com a segon nom. No es detecta cap lligam familiar amb el burgès Audal Pi.

Sant Audal és un sant venerat a l'església i monestir de Nostra Senyora de Leula del ordre de Sant Bernat, pròxim de Soler.¹³⁴¹

Noms de pila femenins:

	Baho	Cornellà de la Ribera	Pesillà de la Ribera	Sant Esteve del Monestir	Vilanova de la Ribera	Conjunt de les parròquies
--	------	-----------------------	----------------------	--------------------------	-----------------------	---------------------------

	Baho		Cornellà de la Ribera		Pesillà de la Ribera		Sant Esteve del Monestir		Vilanova de la Ribera		
	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	total
Agata			19	20		3			3		45
Agnes				1	1						2
Aldonça					1						1
Ambrosia			1								1
Anastasia			3	3		1					7
Andreua	8	2			1	1					12
Angela	2	29	4	25	34	91		6	8	9	208
Anna	76	71	71	120	111	239	13	13	28	78	820
Antiga		2	1			4	1				8
Antonia	4	21	1	3	22	41		3	3	8	106
Archangela			1								1
Barbara					1			1			2
Basilícia			3	5	1	2			1	2	14
Brigita				1							1
Bonaventura			1	2		3			1		7
Camona						1					1
Catarina	21	18	29	44	56	58	7	3	21	15	272
Cecília	6	1	2		2	3		5		6	25
Clara	7	5	16	7	3	6	2	2	2	1	51
Climensa										1	1
Columa	1	6	2		1	3					13
Doratea		1						1			2
Elena					1	2					3
Eliañor					1					1	2

¹³⁴¹ A.D.P.O, 3E1/5834, (02/07/1631).

Elisabet	5	3	8	9	17	11				2	55
Emerenciana			1			2		1			4
Esperança		1	11	7	5	10					34
Estasia						20					20
Estephania					2	2					4
Eugènia					2						2
Eularia	2		2	1	3	4			2	1	15
Feriola						1					1
Florentina						1					1
Francisca	18	19	20	22	32	50	10	10	15	23	219
Gabriela						1	1				2
Galderiga						1					1
Geronima-	2	3	9	2	25	22			2	4	69
Gertrudi					1	1		1			3
Gracia	2	3	5	15	12	14	3	4	1		59
Guillaumes				1							1
Honofra			1	1	1		2				5
Honorada	4	5	2		7	10			3	2	33
Ignacia			1	1		2	1				5
Ignes			2			1					3
Isabel	1	3	8	13	11	18		2	4	5	65
Isidora						1					1
Jacinta				1							1
Joana	33	13	8	19	40	35	3		27	11	189
Josepa		1		1	1	2	1		1	1	8
Júlia		1				2					3
Justa						1					1
Llaurença						1					1
Llúcia	1	4							1		6
Lluisa	4	6			3	5		1	1	3	23
Madalena			1	4	11	20	1	4	3	4	48
Madrona			2	3		5					10
Magina		1									1
Mancia				4	2						6
Margarida	27	27	32	58	44	57	7	5	14	9	280
Maria	169	103	349	178	507	246	58	21	110	51	1792
Mariangela			3	1		9	6	2	3	2	26
Marianna			3	1		4	4	1	6	1	20
Marta				4	2	1	1				8
Monica		1				1					1
Monserdda	1	12	1	1	7	16			1		39
Patronilla					1		1			1	3
Paula			4	2	4	7	1		3	9	30
Rafela					5	6			4	6	21
Ramona		1							1		2
Rosa -Roza			9	30	67	78	2	9	2	7	204
Sadurnina					19	15					34
Sebastiana					2	1					3
Susanna						1					1
Tecla					1	4	2	1	2		10
Teresa			12	50	16	54	4	7	4	18	165
Theodora			1								1
Tomasa			1	1		3					5
Ursula			2	2	4	2				5	15

Veronica					2	1			5	1	9
Victoria-			1	1	13	18	1			7	41
Violant					1	1					2
Adriana	1										1
	394	234	653	664	1106	825	132	103	282	294	4687

El ventall dels noms de pila femenins és important : 82 noms, un nombre inferior al nombre de seleccions dels noms de pila masculins, intervé la selecció pesada dels noms Maria (1792) i Anna (820).

Predominen massivament als cinc pobles els dos noms: Anna i Maria.¹³⁴²

Uns noms : Catarina (208), Margarida (280), Rosa (204), Teresa (165) són en bona posició.

El nom femení “Joana” a Vilanova de la Ribera no beneficia de la veneració a Sant Joan.

La selecció del nom “Joana” ja que poc seleccionat com a primer nom (26) o com a segon nom (8) durant els tres primers decennis va minvant i esdevé un nom rar a partir del 1631.

És un nom més considerat pel que fa el conjunt de les cinc parròquies (189 seleccions com a primer i segon nom).

El nom femení de forma castellana, “Francisca,” és total, la forma catalana “Francesca” no apareix:

Es nota nou seleccions com a primer nom i vint i dues seleccions com a segon nom a Cornellà de la Ribera.

El nom “Francisca” tradueix la veneració a Sant Francesch o a Sant Francisco, unes dones demanen a ser enterrades amb l’habit de la orde:

Maria Cabestany “mon cos amortallat al dia de mon obit ab lo habit del pare Sant Frances.”¹³⁴³

Hizabel Reynalt “mon cos amortallat al dia de mon obit ab lo habit del pare Sant Frances.”¹³⁴⁴

No he remarcat a les cinc parròquies cap desig testamentari femení d’un enterrament el cos vestit de l’habit d’una santa monàstica.¹³⁴⁵

Els noms compostos

Es remarquen els noms Marianna, Mariangela ; formats per la contracció de dos noms dels quals es diferencien, són considerats com una sola unitat.

Marianna, contracció de Maria i de Anna, escrit sense la doble vocal “a,” podria representar el femení de Mariano.

És diferenciat dels dos noms Maria i Anna, també triats en la nomenació de la criatura:

- Agata, Marianna, Anna, Marya¹³⁴⁶

Mariangela és també considerat com una sola unitat:

- Maria Mariangela Ursula¹³⁴⁷

Els noms de les santes patrones de les parròquies.

¹³⁴³ A.D.P.O, 3E1/6522, (21/06/1652).

¹³⁴⁴ A.D.P.O, 3E1/5833, (25/08/1629).

Melchior Reynalt, fill seu, és religiós de l’orde de Sant Francès al convent d’Illa.

¹³⁴⁵ A.D.P.O, 3E1/3769, (14/05/1652).

A Perpinyà, Angella Salla, vídua de Jaume Salla, adroguer de Perpinyà, “germana de Sor Anna Maria Antigo i Sor Hyeronima Antigo, religioses professas del convent de Santa Clara” demana a ser enterrada “ab lo habit del Carne”

¹³⁴⁶ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi 154, (10/04/1695).

¹³⁴⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi 154, (01/02/1679).

Santa Dorotea és avui dia la patrona de Sant Esteve del Monestir¹³⁴⁸, el nom Dorothea és un nom rar a Sant Esteve, al segle XVII amb una selecció (dues seleccions al total).

Agata-Àgada:

Santa Agata-Àgada és la patrona de la parròquia de Cornellà de la Ribera.

Steve Borrell, Anttoni Carbonell cònsols i Anttoni Auter, obrer, reben d' Anttoni Segaleres, mercader de Perpinyà, cònsol del Consistori de la Llotja de Mar, una relíquia de Santa Agata "un trosset d'os de la Gloriosa Santa Agata dins una empolleta de vidre."¹³⁴⁹

Aquesta relíquia és un do fet pel nuncio del papa a Madrid a Thomas Raich, doctor en medicina després d'una guarició; Thomas Raich era el primer marit de Marianna Segaleres esposa defunta de Anttoni Segaleres.¹³⁵⁰

	1	2	3	4	total		1	2	3	4	total
1621-1630		6	1	1	8	1671-1680	3	3	10	2	18
1631-1640		8	5	5	18	1681-1690	4	4	5	1	14
1641-1650	1	12	9	2	24	1691-1700	5	3	20	1	29
1651-1660	2	12	15	5	34	total	19	56	72	28	175
1661-1670	4	8	7	11	30	%	10,86	32	41,14	16	

El nom Agata-Àgada és poc escollit com a primer nom, és més considerat com a segon nom i aconseguix el nivell de Catarina com a tercer nom.

Es nota el casament de Angel Michael, pagès de la vila de Illa i Joana Roca filla de Joan Roca, pagès del lloch de Cornellà de la Ribera, el dia de Santa Agata.¹³⁵¹

El nom Llúcia a Baho:

La col.locació de la relíquia de Santa Llúcia és indicada pel rector Joan Delaris,

"La relliquia del bras daurat de Santa Llúcia verge y martir le procurada jo, Joan Delaris, rector de la present iglésia de Baho, y vuy dia de santa Llúcia, any 1620, le posada en la present iglésia."

Una visita pastoral esmenta la figura de Santa Llúcia,

"posar desentment la figura de Santa Llúcia... de posar amb tota decentia una figura de vultre de Santa Llúcia la qual nos ha constatat estar avui indesent"¹³⁵²

La font de la Plaça porta el nom de Font de Santa Llúcia, al segle XVII.

El nom Llúcia és un nom rar a Baho és donat una sola vegada com a primer nom i quatre vegades com a segon nom. No és escollit en les altres parròquies, es nota una sola selecció, un sol primer nom a Vilanova.

¹³⁴⁸ Fins ara no puc afirmar que s'hagi escollida patrona de Sant Esteve, després de l'epidèmia de pesta del 1652.

¹³⁴⁹ A.D.P.O, H220, (19/04/1664).

¹³⁵⁰ A.D.P.O, 3E1/6543, (23/06/1665).

¹³⁵¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (05/02/1623).

¹³⁵² A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, visites pastorals.

6.3.2. Acomodaments amb el dogma

6.3.3.1. Publicació dels bans

La publicació dels bans del matrimoni s'ha legiferada al curs de la sessió vint i quatre del Concili de Trento (1563). Els capítols matrimonials ne recorden l'obligació per poder contraure matrimoni:

“primerament fent los bans acostumats per Santa Maria Yglesia com o disposa y hordena lo Consili de Trenta.”¹³⁵³

El rector Gaspar Deuder precisa en una acta de matrimoni les normes del dret canònic:

“los bans del qual matrimony son estats puplicats per tres dias de festa o diumenges diferents.”¹³⁵⁴

La publicació obligatòria dels bans, al segle XVII, se vol fonamentalment una barrera a tot casament clandestí ; els bans porten la promesa de casament a la esfera pública, al coneixement de tots, quinze dies abans de la cerimònia del casament per paraules, de manera que una persona qualsevol pugui, si ho pensa necessari, manifestar oposicions legítimes a l'unió anunciada i fins i tot trencar el casament.

La publicació dels bans es pot concebre com una formalitat de seguretat i de protecció de cada nuvi i de la seva família posada en plaça per l'Església, a la manera d'una enquesta pública, per desfer unes unions incompatibles segons el dogma o segons els valors portats perd la família, rumors que podrien circular com la poligàmia, la presència d'infants naturals, lligams de consanguinitat secrets. Unes informacions recollides pel que fa unes tares o unes malalties hereditàries poden, en alguns casos, representar un motiu de trencament de casament.

Les autoritats bisbals consenteixen a donar unes dispenses de publicació dels bans, sigui totals o sigui parcials:

A Vilanova de la Ribera, Nicolas Gitar i Eulalia Lavalls se casen “Dispensadui ferus bannis per monsieur Jorda et de Reart.”¹³⁵⁵

Per a Baho, sotmés a la jurisdicció de l'abadia de Sant Miquel de Cuixà, és l'abat el qual acorda la dispensa dels bans.

Antoni Sarmet i Theresa Simon se casen “ab llicencia i dispensa de dos bans del senyor abat.”¹³⁵⁶

La importància dels bans segons els manaments del concili de Trento, en termes d'aprobació del matrimoni futur per la societat, es confronta concretament en els usos i costums a la importància dels bans no publicats.

A Pesillà de la Ribera, el rector Joseph Gaixet celebra quatorze casaments durant els anys 1697 i 1698, tots “bannis non publicatis,” cap justificació, cap llicència acordada per les autoritats bisbals fan entreveure que es tracta d'un estat de fet ordinari.

Per set casaments el nuvi no s'està a Pesillà i es podria pensar que els bans s'hagin publicats al poble del nuvi, pels set altres casaments els nuvis s'estan tots a Pesillà i es verifica un prenyat el qual no se necessita una precipitació.

A Vilanova de la Ribera el rector Bonaventura Berta indica la publicació o no dels bans i la llicència acordada “per virtut d'una llicència del senor vicari general”:

Del 1691 al 1699 : deu matrimonis són celebrats els bans publicats, quinze matrimonis són celebrats els bans no publicats i sis casaments no porten indicació dels bans.

A partir del 1692, segons la declaració reial del 16/02/1692, la llicència de casament acordada per les autoritats bisbals es nota en les actes de matrimonis.

¹³⁵³ A.D.P.O, 3E1/5889, (12/03/1647).

¹³⁵⁴ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5 Mi154, (08/12/1694).

¹³⁵⁵ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Rivera, 5Mi716, (1726).

¹³⁵⁶ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (27/05/1737).

“de llicencia del doctor Merigonda prebere y official vicari general vannis non publicatis despedida als set de agost del any mil sis cent norante tres e insinuada als set del mateix mes de agost de dit any al registre primer del greffe de las insinuacions eclesiasticas del bisbat de Elna full 12.”¹³⁵⁷

L'incest és el pecat dels pecats, transgredeix l'ordre de la vida ; el concili provincial de Sant Miquel de Cuixà que s'ha tingut l'any 1620, l'assimila a un sacrilegi, l'entaca d'heretgia i el circumscriu fins el segon grau de parentat.¹³⁵⁸

“ incestus usque ad secundum graduum”.

La autoritat diocesana acorda la dispensa per a un matrimoni entre cosins de tercer grau és a dir per a fills i filles de cosins germans o nets de cosins germans.

A Baho, Joseph Rossell, fadri, i Marianna Rossell de Montner se casen, “en virtut de la dispensa del summo pontifice concedida per serse trobats parents entre lo tercer y lo quart grau de consanguinitat.”

És una època on, en unes famílies de pagesos benestants, en la noblesa i en la burgesia, recomptes precisos de dots i de patrimonis afavoreixen casaments en la parentat mateixa. Els capítols matrimonials de Michel Denis i de Maria Fabressa recorden que la celebració del casament es troba vinculat a l'obtenció de la llicència papal, “la dispensació de Sa Sanctedat en rahó del doble grave grau de consanguinitat és entre ells.”

L'obteniment d'una dispensa té un cost, Jaume Fabressa, pare de la núvia, “promet pagar lo guasto de la dispensa que se ha de obtenir de Sa Santedat, 300 lliures moneda de Perpinyà.”¹³⁵⁹

Don Aleix de Senesterra y de Santa Eugènia de edat de vint anys, se casa amb Dona Isàbel de Senesterra y de Santa Eugènia d'edat de quarante anys, cosina germana seua amb “dispensació de Sa Sanctedat y llicència.”¹³⁶⁰

Ange Charles de Castaras et de Montesquieu, d'edat de vint i quatre anys, se casa amb la seua neboda Dona Maria de Senesterra y de Santa Eugènia, d'edat de dinou anys, amb llicència del papa.¹³⁶¹

Un casament entre un germà i una germana, en l'absolut, és impensable, tanmateix es pot pensar que la prohibició portada pel concili de Sant Miquel de Cuixà indiqui que una tala unió quedi un dany sempre possible.¹³⁶²

Als pobles, uns germans i germanes, vidus o celibataris, viuen junts, a Pesillà de la Ribera, la germandat de Miquel Cruells i d'Anna Clara és coneguda. Tanmateix, sembla que sigui la mort de Miquel Cruells i la demanda de recuperació del seu dot per Anna Clara que hagi portat a la coneixença de les autoritats l'estatus de marit i muller entre ells.

“que faria tres mesos poch o mancho que lo dit Miquel Cruells, marit de dita Anna Clara sa germana principal, es mori de mort natural y corporal, sabiem dita Anna Clara, muller de aquell...”¹³⁶³

L'inventari dels bens de Miquel Cruells ha plantejat uns problemes inacostumats, Anna Clara essent malalta,

“sa estat malalta jassen en lo llit fins poch dies fa que ses llevada y enchara vuy està molt flacha y indisposada”

¹³⁵⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Sant Esteve del Monestir, 5 Mi570, (09/08/1693).

¹³⁵⁸ A.D.P.O, H71, (1620).

¹³⁵⁹ A.D.P.O, 3E1/5851, (03/08/1649).

¹³⁶⁰ A.D.P.O, 1C821, (31/12/1648).

¹³⁶¹ A.D.P.O, 1C821, (24/02/1708).

¹³⁶² Un casament en el qual intervé una parentat adulterina és sempre possible.

¹³⁶³ A.D.P.O, H224, (10/09/1573).

Raphael Soler, beneficiat de l'església de Sant Joan i Jacobi Puig, "judici ordinary curie hara bayuly loci predicti Pediliano," assumeixen l'inventari, Francisco Caudal i Joan Troter testifiquen de la malaltia d'Anna Clara.

Cap referència al dogma per part del batlle indica una dispensa de matrimoni acordada, sol importa l'inventari.

Les precisions del rector Gaspar Deuder a Cornellà de la Ribera, fan pensar que han pogut interferir llicència i bans, inscriu només que la llicència acordada:

"Guillem Jolé fadry... y Maria Peix... donsellà se son casats ab llicencia del senyor vicari general Despres ; assoes puplicada."¹³⁶⁴

Publica la llicència a la manera dels bans:

"Blasy Bartes pastor fadry...y Elisabet Marsal donsellà... se son casats "ab llicencia puplicada per tres dias de diumenges o festes diferens."¹³⁶⁵

Indica una certa confusió quan fa servir la parella sinonímica, "llicència ho bans," dues formalitats tanmateix de finalitat diferent, els bans aprovació de la societat i la llicència aprovació de les autoritats eclesiàstiques.

"Antony Catala menor viudo ...y Geronima Gudena ...se son casats ab llicentia ho bans puplicats."¹³⁶⁶

Les actes de matrimonis escrites pel rector Joseph Cabaner y Gassias les quals oculten totalment una llicència episcopal, permeten de fer un recompte de les soles publicacions dels bans indicades a Baho.

A Baho, 33 casaments s'han celebrats del 1692 al 1702 :

- 23 casaments són celebrats els bans publicats sigui 7 casaments sobre 10.
- 6 casaments són celebrats els bans no publicats,

La publicació dels bans no s'ha indicada per a 4 actes.

Si considerem, en els tres grups, el perfil de les parelles casades bans publicats, bans no publicats i sense indicació:

l'estatus dels nuvis i la provinença del nuvi o de la núvia no influeixen sobre la publicació dels bans o la no publicació dels bans ; podria intervenir el factor temps en terme de rapidesa pel que fa la decisió d'esposalles.

6.6.3.2. La missa de benedicció

El rector Gaspar Deuder a Cornellà de la Ribera dona compte de les dues formalitats complides:

"he assistit al matrimoni lilegitimament selebrat per paraules de present segons la ordinatió del sagrat consiily de Trenta... los quals se son casats de consensu parentum, los bans non publicatis... son aixits a la missa de benedictió."¹³⁶⁷

Les actes dels matrimonis portades pels registres parroquials corresponen a les actes del casament per paraules ; segons el dogme el matrimoni, portat al rang de sagrament, se

¹³⁶⁴ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5 Mi154, (11/10/1697).

¹³⁶⁵ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5 Mi154, (15/05/1695).

¹³⁶⁶ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5 Mi154, (26/12/1695).

¹³⁶⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5 Mi154, (20/11/1692).

celebra a l'església, és un acte solemne, la presència del clergue i de dos testimonis declarant el matrimoni vàlid i sagrat.¹³⁶⁸

“he asistit en lo matrimoni celebrat in facies santa matris ecclesia” escriu el rector Bonaventura Berta.”¹³⁶⁹

Com ne fan memòria els preliminars dels capítols matrimonials, la tria del dia de la celebració de la missa de benedicció és deixada lliure per la parella:

“celebraran y solemnizaran hoynt missa de benedictio los temps y quant la una part ne fera requesta per la altra.”¹³⁷⁰

La celebració de la missa de benedicció apareix com una dada en l'escriptura de les actes d'uns quants rectors poden fer l'objecte d'un esment marginal o d'una acta particular.

“Als quinze de juny any mil sis cents cinquante set, prengueren benedictio nubsial, Bernat Beneset texidor de lly habitant en Vilanova y Marianna Beneset sa muller, per Raphel Lloreta prebere y rector de dit lloch.”

Es recomana de casar-se més aviat al matí de manera que la missa es pugui celebrar en continuació del casament per paraules:

“son aixits a missa de benedictio lo mateix dia per sarse esposats al mati com es hordanat per dit senyor.”¹³⁷¹ “y iuntament los digué missa de benedictio.”¹³⁷²

L'esment pels rectors Jacinto Baixet i Joan Pujol de la missa de benedicció datada permeten unes remarques pel que fa la celebració del casament:

El casament per paraules ha agafat valor de casament, un temps bastant llarg s'escola a vegades entre la data del casament per paraules i la data de la missa de benedicció:

A Cornellà de la Ribera, Joseph Castera i Maria Peixo, casats el 02/03/1647 fan fer la missa de benedicció un any i mig després, el 28 /08/1648.

Francisco Baquer i Francisca Gassiot, casats el 07/04/1647 esperen nou mesos abans de fer fer la missa de benedicció el 17/01/1648.

Diferents raons fan que se prengui el temps abans de fer celebrar la missa de benedicció :

Per raons personals:

Joseph Roitg de Sant Feliu de Mont i Maria Barba de Vilanova de la Ribera, casats a Vilanova de la Ribera, fan fer la missa de benedicció a Sant Feliu de Mont, el poble del marit.¹³⁷³

Perquè no es pot fer altrament:

pels tres casaments el mateix dia, celebrats a Pesillà de la Ribera, no podien assumir-se tres misses.¹³⁷⁴

s'ha pogut fer que una mort o esdeveniments particulars separin la parella.

A Baho el visitador pastoral, Fra Don Lluís Joan de Caldes, s'adreça públicament a unes parelles perquè tornin a l'església per la celebració de la missa de benedicció:

“manam a Joseph Sauret y Francisco Mir que dins 15 dias sots pena de excomunicacio major fassen celebrar missa de nuptias ates se son sposats en dit lloch.”¹³⁷⁵

¹³⁶⁸ Concili de Trento, (1545-1563), decret “reformatione matrimoni,” (1561).

¹³⁶⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5 Mi716, (28/10/1694).

¹³⁷⁰ A.D.P.O, 3E1 /5851, Capítols matrimonials de Pera Barrat, bracer i de Joana Anna Rauzit, donzella, originaris de Pesillà de la Ribera, (05/09/1649).

¹³⁷¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (29/05/1697).

¹³⁷² A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (28/07/1619).

¹³⁷³ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (20/07/1681).

¹³⁷⁴ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (21/02/1694).

¹³⁷⁵ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (1661).

La llibertat atorgada posa la missa de benedicció al rang d'una formalitat secundària.

Les misses de benedicció celebrades són indicades d'una manera regular en el registre de Cornellà de la Ribera del 1647 al 1674 :

76/116 sigui 65,52% dels casaments durant aquests anys són seguits d'una missa de benedicció al poble.

40/116 sigui 34,48% no són seguits d'una missa de benedicció al poble al curs dels anys estudiats.

Perfil de les parelles per les quals una missa de benedicció s'ha celebrada:

Els casaments pels quals s'ha celebrada la missa de benedicció concerneixen:

En el grup de les parelles fadrí-donzella: 53/76 sigui 69,74 % dels casos.

En el grup de les parelles parroquianes: 37/76 sigui 48,68 % dels casos.

En el grup on un dels nuvis no és parroquià: 16/76 sigui 21,05 % dels casos.

En el grup intervenen sigui un nuvi sigui una núvia vídua : 11/76 sigui 14,47 % dels casos.

Parelles fadrí-donzella	Dos nuvis són parroquians	Un dels dos nuvis no és parroquià	Nuvi vidu o núvia vídua.
69,74 %	48,68 %	21,05 %	14,47 %

Perfil de les parelles per les quals una missa de benedicció no s'ha celebrada

Nuvis de Cornellà	Nuvis foraster	Núvies
5/20 sigui 0,25% són fadrins.	16/39 sigui 84,21% són fadrins.	13/39 sigui 36,11% són fadrines.
15/20 sigui 0,75% són vidus.	3/39 sigui 15,79% són vidus.	26/39 sigui 66,66% són vídues.

Els casaments pels quals no s'ha celebrada la missa de benedicció concerneixen:

- els nuvis vidus de Cornellà, 0,75%

- els nuvis forasters, 84,21%

- les núvies vídues, 66, 66%

En la celebració de la missa de benedicció intervenen l'estatut de vidu de vídua i la provinença dels nuvis.

El casament és un sagrament i com a tal es vol, en l'absolut, una unió indissoluble ; cap cas d'anul·lació de casament no apareix en els registres dels cinc pobles.

La esterilitat al si d'una parella sense infants, no es considera com un motiu d'anul·lació. Pot ser viscuda pels esposos afectats com l'expiació d'un càstig de Déu o com un mal enviat segons pràctiques obscures ; en aquest cas, l'exorcisme es presenta com un recurs.

Un exorcisme es practica amb l'assentiment jeràrquic superior com ho recorda el sínode de Sant Miquel de Cuixà del 1740 :

“statuit quod nullus presbiter ac rector eidem abbatia subjugtus queat exorcizare nu aliquos species exorcisme facere abs que permissione in scriptis sua dominationus”¹³⁷⁶

A Cornellà de la Ribera, Francech Compta i Margarida Paleta casats, tornen a l'església més de dos anys després del matrimoni davant testimonis ; el terme “vuxerumt o vruxerum” fa pensar a raons d'impotència o d'esterilitat. Es remarca que la parella batejarà per la primera vegada 6 anys després d'aquesta cerimònia i tindrà 4 infants.¹³⁷⁷

¹³⁷⁶A.D.P.O, H 71, (1740).

¹³⁷⁷A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5 Mi154,

Anno vt 20 desembre die Franciscus Compta cum Margarita Paleta matrimonim vuxerunt (vruerum ?) testibus Petro Paleta et Anthonis Brau me assistente.”¹³⁷⁸

6.3.3. Temps de penitència i temps de feines agrícoles.

El casament per paraules se celebra el dia escollit per la família dels nuvis o pels nuvis ells mateixos.

Una sola missa de benedicció celebrada possibilita com a Pesillà de la Ribera quatre cerimònies el mateix dia, els matrimonis de dues germanes, “Miquel Plas, braser, fadri i Maria Perramon, donsellà, Honorat Tintaina, braser, fadri i Teresa Perramon, donsellà.” i dos altres casaments sense parentat aparent, “Bonaventura Fulasa, braser, i Monserrada Albert, donsellà, Joan Guixu, braser, fadri, i Anna Cala.”¹³⁷⁹

Es remarca uns matrimonis dobles celebrats juntament, el dia mateix :

Pare-filla i mare fill:

Jaume Galli, viudo i Magdalena Grillera, viuda ; Antoni Grillera, fill de Jaume Grillera i Lluïsa Galli, filla de Magdalena Grillera.¹³⁸⁰

Germà-germana i germana-germà:

Pere Paleta i Angela Compte ; Francesch Compte i Margarida Paleta.¹³⁸¹

Pocs dies són exclosos implícitament de casaments, a Vilanova de la Ribera, el matrimoni de Toni Joli, pagès de Pesillà i Maria Paula Barracera, té lloc el dia de Nadal¹³⁸² ; la celebració de la missa pel “senyor Carbonell canonge de la isglesia catedral de Sant Joan de la vila de Perpinyà” podria indicar que la parella ha gaudit d’un privilegi.

Uns matrimonis tenen lloc per sensibilitat religiosa afirmada, per la festa de la Verge, el dia del 15 d’agost, i per la festa del del sant patró, el dia de Sant Blasi, patró de la parròquia, a Pesillà de la Ribera i el dia de Santa Agata, patrona de la parròquia de Cornellà de la Ribera.

El recompte següent indica el nombre de matrimonis celebrats al conjunt de les cinc parròquies, mes per mes ; Baho i Sant Esteve del Monestir d’enregistraments tardius i de xifres regularment petites són així considerats.

El total dels casaments, 778, representa un nombre important.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
Total	70	96	70	70	91	80	44	66	46	35	52	58	778
Rang	4	1	4	4	2	3	11	7	10	12	9	8	

Matrimonis són celebrats tot al llarg de l’any a les quatre parròquies, cap mes no es descarta. No es considera els temps de l’advent i de quaresma, segons la simbòlica catòlica, descartat per precaució a l’Edat Mitjana per evitar que derives de bodes no vinguin contrariar períodes ordinàriament dedicats a la mortificació.

La tria del dia del casament obeeix a una sensibilitat religiosa.

El segle XVII és un segle religiós marial, les parelles no són sensibles a la creença heretada de l’època romana segons la qual el mes de maig seria un mes de mala influència sobre el

Casament, (08/05/1622), exorcisme, (20/12/1624), primer infant, (09/12/1630).

¹³⁷⁸ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5 Mi154, (20/12/1624).

¹³⁷⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5 Mi54 (18/05/1682).

¹³⁸⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (01/09/1686).

¹³⁸¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5 Mi154, (08/05/1622).

¹³⁸² A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5 Mi716, (25/12/1682).

Maria Paula Barracera és filla de Simon Barracer, difunt, i de Ursula Barracera .

A.D.P.O, 3E1/5628, (19/11/1668). Ursula Barracera és muller en primeres núpcies de Lluís Prunet, burgès honrat de Perpinyà

matrimoni, al contrari, el mes de maig, mes de la Verge, és en segona posició, representa 11,7% dels matrimonis.

La tria del dia del casament obeeix a constrenyiments en termes de feines dels camps.

L'activitat econòmica dels pobles és vinculada al cultiu dels cereals, de la vinya i a la ramaderia.

Són mesos elegits: el mes de febrer del repos de la terra el qual figura en primera posició i representa el 12,34 % dels matrimonis, el mes de maig per devoció i el mes de juny abans del segar.

Globalment els matrimonis tenen lloc els sis primers mesos, l'energia de la primavera té un poder atractiu.

Són mesos deficitaris els mesos de juliol del segar, de setembre i d'octubre de les veremes i de la vinificació.

6.4. Una evolució dictada dels comportaments.

6.4.1. Les fonts baptismals.

Després de l'altar major, lloc primer indispensable a la celebració de la missa, les fonts baptismals, són el lloc més carregat simbòlicament que els rectors visiten durant la cerimònia de presa de possessió de l'església parroquial.

- A Baho, Fra Antich Amat Torres, visitador pastoral de Sant Miquel de Cuixà subratlla la importància espiritual d'aquest lloc i del sagrament del baptisme

“en les fonts baptismals sens borra lo pecat de nostres pares y en ellas sens comuniquen moltras gratias.”¹³⁸³

L'expressió culpabilitzadora “de nostres pares” escriu el pecat original en un temps perceptible, a l'escala humana d'un llinatge, per millor fer-ne concebre les conseqüències als descendents, fer ressaltar el benefici del baptisme expiador.

Els manaments dels visitadors pastorals, tot al llarg de segle XVII, proposen una veritable transformació de les fonts baptismals, al concepte d'un espai sagrat protegit pel qual obra la contrareforma participa la solemnitat, l'embelliment de les fonts baptismals participant a aquesta solemnitat.

- A Baho, és demanat el tancament i la protecció de les fonts,

“És molt decent que ditas fonts baptismals estiguen amb molta limpieza dins un mes fassan fer un pany y clau en ditas fonts y sobre de ellas posen alguna coberta de (godomaut) , o, altre pell que en ditas fonts no caigue y entre alguna immundicia.”¹³⁸⁴

- A Sant Esteve del Monestir es demana : “als obrers que dins un mes fassen fer una cuberta de cuyro sobre las fonts batismals.”¹³⁸⁵

- A Pesillà de la Ribera el llibre de l'Obra nota el preu de la protecció de cuiro,

“ los cuyros per posar sobre de las fonts del baptisme 21 reals y mityx de plata.”¹³⁸⁶

La noció de la netedat, al segle XVII, és diferent de la noció d'avui dia, la gent tira brutícies, és un comportament de l'època ; pel que fa l'església, les seues multifuncions no poden que

¹³⁸³ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (17/12/1643).

¹³⁸⁴ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, visita pastoral, (17/12/1643).

¹³⁸⁵ A.D.P.O, 16J20, (1646).

¹³⁸⁶ A.D.P.O, 114 EDT102, no datat.

amplificar el fenomen ; “crimen polluenti ecclesiam” dicta el sinodi de Sant Miquel de Cuixà de l'any 1740.¹³⁸⁷

És té de subratllar la festa de Cendres, una festa que té lloc a l'interior mateix de l'església, al curs de la qual, realment, se tirava cendra, molt embrutidora.

Els manaments concernint els instruments de la celebració del baptisme consideren l'operació acostumada de l'estanyar del vas.

- A Baho, “que fassen estanyar lo vas de les fonts antes del dia de Pentecostes,”¹³⁸⁸

- A Vilanova de la Ribera,

“fassan adobar ,o, estanyar la caldereta de las fons baptismals de dita iglesia per tenime molta necessitat,”¹³⁸⁹

- A Sant Esteve del Monestir,

“lo bas del aygua batismal sera estanyat y la lloceta sera rentada y escaldada.”¹³⁹⁰

Són objectes corrents de ferro que s'escalden pel protegir-el del rovell, els vasos són segurament de ferro.

L'estany no se pot escaldar, les operacions de rentar i d'escaldar podrien indicar una lloceta de ferro en l'estat o una lloceta de fusta més que una lloceta de coure per motiu de toxicitat del verdet. L'operació d'escaldar la lloceta fa pensar a una precaució simbòlica de purificació.¹³⁹¹

El parament de les fonts baptismals s'inscriu en el corrent general d'embelliment de les esglésies i en la demanda de més solemnitat en la celebració del baptisme.

Es demana a Baho per la celebració del baptisme “que dins un mes fasan fer una capilla de tafeta blanc per los batejadors.”¹³⁹²

El llibre de l'Obra de Pesillà de la Ribera apunta la despesa efectuada, “per la vestidura blanca de las fonts dos franchs 2 lliures set sous.”¹³⁹³

Sant Joan Baptiste la festa del qual cau el 24 de juny és el sant lligat al baptisme. Els visitadors pastorals demanen una representació d'aquest sant popular sobre les fonts baptismals :

- A Baho, “un cuadro de Sant Joan Baptista de mont de las fonts batismals.”¹³⁹⁴

- A Pesillà de la Ribera,

“fassen també rebatre las parets devant de las fonts y compren una tela la qual y sie pintada la figura de Sant Joan Baptista y la fiquen en la paret devant las fonts.”¹³⁹⁵

6.4.2. Tancament dels cementiris

Al segle XVII i al primer terç del segle XVIII, el cementiri, propietat de la parròquia, guarda encara uns aspectes de sociabilitat del cementiri a l'Edat Mitjana, és un espai, obert, lliure, a la disposició dels parroquians.

La Contrareforma en la seua voluntat purificadora del culte de Déu obra pel reconeixement d'un espai sagrat separat de l'espai profà, una representació desconeguda dels fidels pels quals la fe se viu al quotidià en la convivència amb els morts.

¹³⁸⁷ A.D.P.O, H71.

¹³⁸⁸ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi 38, (04/10/1630).

¹³⁸⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (12/04/1665).

¹³⁹⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi570, (17/27/1721).

¹³⁹¹ L'asèpsia no és coneguda.

¹³⁹² A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, visita pastoral, (17/12/1643).

¹³⁹³ A.D.P.O, 114 EDT103, (30/11/1627).

¹³⁹⁴ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, visita pastoral, (11/10/1660).

¹³⁹⁵ A.D.P.O, 114 EDT102, (03/02/1605).

El cementiri permet de solucionar les dificultats que presenta, per a les dones, la bugada a estendre, en cases que se toquen les unes amb les altres. A Vilanova de la Ribera i a Sant Esteve del Monestir el manament del visitador pastoral és net i definitiu:

“que no se atravesca ningu en estendre roba ni llansar ymmundicis.”¹³⁹⁶

“que ninguna persona atravesca fery aixugar roba.”¹³⁹⁷

A Pesillà de la Ribera, el visitador pastoral no prohibeix sinó que es contenta d'allunyar de l'església la roba estesa i les activitats dels teixidors ; delimita i declara prohibits els indrets sagrats massa pròxims de l'església, el davant de la porta i les parets de l'església pel que fa la bugada.

“que ninguna persona masse ni bargue canam ni lli devant la porta de la iglesia fins a la casa de Joan Angel Fabressa ni ne estena a la paret ni dins lo clos de devant la porta.”¹³⁹⁸

L'ordre de tancament del cementiri per protegir-el del bestiar, posant separació entre el món dels vius i el món dels morts, s'ignora, no se n'eu la necessitat.

- A Baho les portes demanades als obrers el 1630, són encara demanades el 1660

“que fasan portas de fusta a las portas sel sementiri que se tanquin de manera que ninguna bestia y puga entrar y si natejan lo rextat de ferro,”

“fessen y posassen las portas del sementiri.”¹³⁹⁹

- A Sant Esteve del Monestir, les prohibicions s'adrecen a les persones que condueixen el bestiar, la construcció d'una paret demanada el 1635 es demana encara el 1685 amb, com a darrer recurs, una amenaça d'interdicció del cementiri:

“manan a dits obrers que fassen cloure lo sementiri de paret tancada d'una rexa que no li puga passar ni entrar bestiar manan a totes persones de qualsevol grau o condició que sien no gosen passar bestiar per lo dit sementiri ans be tingan y guardan la decentia ques deu en dit lloch sagrat ...declaran que lo sementiri sera interdit.”¹⁴⁰⁰

Les amonestacions dels visitadors pastorals més enllà del canviament d'uns comportaments individuals i de la voluntat de reprimir unes conductes abusives obren segons la Contrareforma per a una evolució d'unes representacions respecte a la cosa sagrada.

L'Església es confronta a comportaments heretats de l'Edat Mitjana, els termes de descència i de veneració avançats no poden ser comprensibles per a persones per a qui el cementiri és un lloc públic, a la disposició de tothom, no solament a títol individual però també institucional.

El cementiri és un lloc administratiu on deliberen unes reunions de la universitat i el tribunal de l'aigua.

- A Cornellà de la Ribera, és a la plaça, davant la porta de l'església, on encara tenen lloc uns enterraments, que, segons l'ús antic, la universitat reunida tracta dels problemes de distribució de l'aigua, dels litigis entre regants, entre regants i moliners.

El contenciós oposant Dona Narcissi Campredon, propietària dels molins, als regants del poble amenaçats de privació d'accés a l'aigua, esmenta aquest lloc i recorda l'ús antic acostumat.¹⁴⁰¹

¹³⁹⁶ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (02/04/1659).

¹³⁹⁷ A.D.P.O, 16 J20, (10/07/1727).

¹³⁹⁸ A.D.P.O, 114EDT102, (13/09/1618).

¹³⁹⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, visita pastoral.
(04/10/1630-11/01/1660).

¹⁴⁰⁰ A.D.P.O, 16J22, (25/11/1685)

¹⁴⁰¹ A.D.P.O, 49 EDT166, (22/03/1722).

Encara avui dia s'ha conservat aquest costum a València, cada dijous el Tribunal de l'Aigua administra la justícia corrent entre regants davant de la catedral.

A Vilanova de la Ribera, és “en lo cementiri de dit lloch”, que la universitat reunida designa Antony Balansa per “prendre del rey o de sos officials las armas y monitions donara a dita universitat.”¹⁴⁰²

6.4.3. Uns comportaments de fidels i de clergues a l'església.

L'església d'una parròquia rural és la casa comuna on es viu l'estreta imbricació entre el sagrat i el profà. És oberta a tothom, uns capellans hi resideixen, misses nombroses se celebren de dia com de nit, el dia dels morts s'hi dona a beure i a menjar, les reunions de la universitat i l'elecció dels cònsols hi tenen lloc, s'hi entra les collites, qualsevol cosa a protegir.

La voluntat de la Contrareforma de fer treure de l'església tots els elements no religiosos afectarà la representació multifuncional de l'església a les parròquies rurals.

L'església, edifici més gran del poble pot, quan es planteja el problema d'una manca de local, fer funció de paller per a l'Obra o per a uns particulars.

- A Cornellà de la Ribera, “les quatre càrregues de blat dintre de un burràs” entrades dins la església per Francès Forcada fan l'objecte d'un plet.”¹⁴⁰³

- A Baho s'hi entra la premsa, propietat de l'Obra, el visitador pastoral demana als obrers que “tragan la premsa que y a la iglesia fora o be posen aquella en par decent.”¹⁴⁰⁴

En altres parròquies es llegeix comportaments similars; a Sant Feliu d'Amont els parroquians per por de la guerra amb la idea que els bens i els mobles, dipositats en l'església seran salvaguardats han emmagatzemat “alguns bens mobles com són caixes y altres cossos que apareisen en spesie en la iglésia de dit lloc aposat.”¹⁴⁰⁵

La fe al segle XVII se viu al mig dels sacerdots, el rector celebra la missa amb parroquians a l'entorn, els bancs i les cadires del cor són ocupades pels fidels, la missa se celebra en la convivència. Els visitadors pastorals volen inculcar una altra representació del sagrat sempre en la línia de la separació de l'espai sagrat i de l'espai profà, el cor, espai sagrat, es reservarà al sol cos eclesiàstic durant la missa.

Per a la majoria dels fidels, quedar-se dret durant tota la celebració de la missa és cansador, al cor els fidels troben cadires i bancs per assentar-se.

“Que ninguna perçona mentre los officis divinals en dita iglesia se celebraran no pujan al cor sino los que seran nessesaris.”¹⁴⁰⁶

“Perquant és molt gran indecentia que en lo banch ahont se asenta lo sacerdot quant esta celebrat lo office major o altra missa cantada no sols que en dit banch y al costat de dit sacerdot se assenta persona encara que sia, balla, consol, obrer, però encara que sia escolà qui li ajuda a dir la missa.”¹⁴⁰⁷

“ningun secular se asente en las cadiras del cor se celebraran los officis.”¹⁴⁰⁸

Els fidels s'assenten on poden, unes persones “de dignitat,” privilegiades, posseeixen un banc o gaudeixen d'un banc reservat:

- A Baho el visitador pastoral concedeix tal privilegi a Jaume Belloch, pagès,

“de posar un asiento o puesto per assentar-se ell y sos descendents a la capella del sant expòsit a la part de la epístola.”¹⁴⁰⁹

¹⁴⁰² A.D.P.O, H14, (15/09/1637).

¹⁴⁰³ A.D.P.O, 11BP116, (1689)

¹⁴⁰⁴ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, visita pastoral, (28/01/1663).

¹⁴⁰⁵ A.D.P.O, Registre parroquial de Sant Feliu de Mont, (09/11/1636).

¹⁴⁰⁶ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, visita pastoral, (28/01/1663).

¹⁴⁰⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, visita pastoral, (28/01/1663).

¹⁴⁰⁸ A.D.P.O, 114 EDT1022, (26/03/1610).

El llibre de l'Obra indica "el banc del pensenyader."¹⁴¹⁰

- A Cornellà de la Ribera un banc particular es reserva pel batlle i pels cònsols.¹⁴¹¹
No se guarda silenci durant la celebració de la missa, tant els fidels com els capellans xerren entre ells.

- A Vilanova de la Ribera i a Sant Esteve del Monestir, Vicens de Margarit, al curs de la seua visita pastoral, va fins a proferir amenaces d'exclusió dels oficis :

"que ningú se atravesca en tenir renechs no convengan dins la iglésia i mentres los oficis divinals se celebraran."¹⁴¹²

"que ningú se atravesca en tenir rialles ni conversacions dins la iglesia mentres los officis divinals se celebraran y en cal cas dit reverent los amonestara cessen dita ofensa de Deu que altrament faren parar los officis divinals y los faran treurer de la iglesia."¹⁴¹³

Uns conflictes personals no són abandonats a la porta de l'església, es nota unes violències verbals aïllades:

- A Cornellà de la Ribera, les injúries de Maria Alquier deixen entreveure un ressentiment d'injustícia personal. A la missa de Santa Caterina, Maria Alquier que l'ordre acostumat per anar a oferir indigna, passant davant del "banc dit del batlle y cònsols", insulta aquests "que primer haurien adorat els bargans." Monserrat Petit, cònsol primer, defensant el batlle i els cònsols, ell mateix en particular, utilitza els sols arguments propis a l'Església,

"poch temerosa a Déu, a la justícia temporal y a la veneració y respecte y silenci degut a la iglésia de cridar ab alta i intelligible veu."¹⁴¹⁴

- A Vilanova de la Ribera, Francès Mases, en plena església, invectiva un capellà de Pesillà de la Ribera, Arnau Miquel, el qual s'apuntava a dir la missa, l'obliga a plegar i a s'en anar.¹⁴¹⁵

Segons un ús al qual participa un sentiment de transgressió, les misses de casaments són l'ocasió de tirar xistos i obscenitats :

"Que en la celebració dels matrimonies los que assistiran no digan paraules desonestas injuriosas ni mal sonants dins la iglesia ni fora della en pena de tres lliuras."¹⁴¹⁶

A Pesillà de la Ribera, els estatuts de la comunitat refundats el 1683 subratllen comportaments de sacerdots similars als comportaments dels parroquians :

"que ningun prevere beneficiat en lo cor professons ni dins la iglesia se baralle ni abolote sino que en tot se tinga lo degut cilenci y que fara lo contrary sera privat per un dia."¹⁴¹⁷

La gent va molt a l'església, el calendari de les misses exigít del rector Dimas Medos pel servei d'una parròquia petita com la de Vilanova de la Ribera comporta tres o quatre misses hebdomadàries, una professó els diumenges des de Santa Creu de maig fins Santa Creu de setembre, trenta sis misses suplementàries, diset completes i quatre professons anuals, un dia de festa.¹⁴¹⁸

El massa de misses banalitza la missa :

¹⁴⁰⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, visita pastoral, (25/03/1668).

¹⁴¹⁰ A.D.P.O, 10 EDT10, (1705).

¹⁴¹¹ A.D.P.O, 11BP115, (25/03/166).

¹⁴¹² A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera., 5Mi 716, visite pastoral., (14 /11 /1668).

¹⁴¹³ A.D.P.O, 16J20, (18/01/1671).

¹⁴¹⁴ A.D.P.O, 1BP115, (29/10/1695).

¹⁴¹⁵ A.D.P.O, G709, (02/10/1650).

¹⁴¹⁶ A.D.P.O, 16J22, (18/01/1671).

¹⁴¹⁷ A.D.P.O, G833.

¹⁴¹⁸ A.D.P.O, H14, (1621).

- A Sant Esteve del Monestir el visitador pastoral estigmatitza els parroquians que salten unes misses “En lo present diocesi se veu greu abus y aprofanatio de las festas de precepte.”¹⁴¹⁹

- A Pesillà de la Ribera els estatuts de la comunitat preveuen una sanció econòmica pels beneficiats estratègicament retardataris, la missa no serà pagada.

“que lo bolcer no done distribució en ningun beneficiat sols per haver feta entrada sinó que rese o cante la major part del offici o ora o oras que pretendrà y que aja fet entrada antes de ser finit lo primer psalm de quiscuna ora y dels offices los quuries.”¹⁴²⁰

No hi ha distanciació en les relacions sacerdots-parroquians, els sacerdots es fonen en la societat ; entre altres marcadors els quals haurien pogut crear distanciació es remarquen la vestidura i uns comportaments.

L'uniforme, visible, diferencia i aparta, es necessari a la separació del sagrat i del profà ; als pobles, el port de la sotana al carrer com durant la celebració de la missa no té encara la força d'un costum. El problema dels vestits sacerdotals es replanteja al curs de les visites pastorals.

- A Pesillà de la Ribera es demana personalment a Pere Boher, de “tenir un vestit per dir missa i una caixa per tenir aquell.”¹⁴²¹

- A Baho, ordre és donat als obrers que “fassan fer un sobrepellis perquè lo senyor rector vestit ab ell administre ab més solemnitat los sacraments de la iglésia.”¹⁴²²

- El rector de Sant Esteve és tingut “ de no prendre tabaco al altar y de no sufrir que ningun prebere diga missa sens sutana.”¹⁴²³

Els estatuts del 1683 de la comunitat de Pesillà de la Ribera plantegen el problema de la vestidura durant els officis.

“que ningun beneficiat entre en lo cor officis, o, resanse en dit cor sens sobrepellis vestit, armusa y bonet de quatre corns sos pena de no guanyar res en la tal ora, o, offici.”¹⁴²⁴

Es nota un cert deixament, Anton Gallart, visitador a Pesillà de la Ribera intervé pel que fa la vestidura sacerdotal :

“En lo lloch del padris de la sagristia fassen una taula per vestirse los sacerdots ab calajos de sota per posar los vestiments y fassen recosir los vestiments que estan descosits.”¹⁴²⁵

Aquesta separació del sagrat i del profà, no encara interioritzada pels fidels i no viscuda plenament a nivell de les parròquies rurals al segle XVII, es pot concebre com una veritable exigència de mutació en els comportaments.

La separació en terme d'espais i la distanciació entre eclesiàstics i fidels és una arma de doble fil ; la proximitat pot fer agafar grandor a la funció però la manca de proximitat pot crear separació.

¹⁴¹⁹ A.D.P.O, 16J20, (20/10/1685).

¹⁴²⁰ A.D.P.O, G 833, (25/06/1683).

Els beneficiats resen i canten al cor, reben una caritat per a cada participació a una missa distribuïda segons un sistema de presència comptabilitzat amb ploms.

¹⁴²¹ A.D.P.O, 14EDT102, (01/08/1601).

¹⁴²² A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, visita pastoral, (17/12/1643).

¹⁴²³ A.D.P.O, G907, (25/11/1683).

¹⁴²⁴ A.D.P.O, G 907, (25/06/1683).

¹⁴²⁵ A.D.P.O, 114 EDT102, (26/03/1610).

Setena part : Una societat espiritual

7.1. L'infern i el dimoni

7.1.1. Els sermons de Sant Esteve del Monestir.

En el registre parroquial de Sant Esteve del Monestir són escrits tres textos, possiblement conservats en previsió d'una utilització ulterior. No porten cap informació ni d'autor ni de data i de lloc de creació, pot tractar-se de la còpia d'una publicació com d'una redacció pròpia a un sacerdot de l'església parroquial. Tanmateix, la cal·ligrafia i l'ús particular de l'adjectiu demostratiu "eix," semblen designar més particularment el rector Francisco Gassias com a escriptor.

Al segle XVII, produccions d'una literatura de predicació circulen d'un rector a un altre, suportant variants i versions diferents, es tracta pels tres textos, d'una prosa amb motiu oratori, matèria a sermons, propícia a modificacions i a improvisacions que el rector ha pogut copiar.

El rector, a través dels tres sermons, s'adreça a uns comportaments, als vicis dels fidels, són tractats diversos temes en un mateix sermó, tanmateix són sobretot subratllats els temes universals de l'avarícia, del perdó, de la calúnnia.

El sermó sobre el tema de l'avarícia:

En la ciutat de Luca, en lo any 1557, regnant lo sumo pontifice, Paulo Quint, napolità, de la casa dels Garrasas, suesci, en un convent de Sant Francès, que sent tots los religiosos en lo refecto ohuien a tocar la campana de la porta iaobri lo porter vegé un frare vestit del mateix àbit de dit orde, dientli jo so enviat per un gran senyor perquè diga certa embaixada al guardià en presència de tots los religiosos, sa reverència lo atestarà comunicant al guardià y, obtinguda llicència, entra al refectori ahont estaven tots los religiosos, sens falterne algun, y sent al mig de tots digué, pare guardià y a tots vosaltres, padres religiosos.

No tingau temor de lo que vos diré, jo so lo dimoni tentador de las ànimas y perseguidor y inquietador dels servens de Déu, so enviat aquí per ordre de eix gran senyor, senyor que tot ho pot y tot ho mana, no vos atemoriteu que de mi no rebreu ningun dany, habitaré ab vosaltres lo temps que sa divina majestat serà servit, guardan lo secret no manifesteu est misteri afi que Déu no vos castigas. Jo arrive captant per tota la ciutat perquè així és la voluntat del que me crida y per mi supervisa castigat.

Veient donchs los religiosos ser eixa la voluntat del señor (marvalats) als dels sants de la voluntat de Déu, estigués donchs lo dimoni dos anys al convent. Y tots los dias anaba captant per la ciutat y en particular a casa del mercader molt ric demananli caritat y a més no li feia, perquè no tenia amor ni caritat y li deia fes penitència lo que deus y tens dolors de tots pecats que no saps quan moriras y si lo mercader no hi era, ho deia a sos criats porque li digueran.

Pasats los dos anys digué lo dimoni al guardià y als religiosos ja he complert mon ministeri me envia lo senyor en esta ciutat perquè predicar a tut mercader que fes penitència, lo senyor lo a guardat que es manasa vida y a més a volgut correspondre a les marcas li a fetas ; ja sa divina còlera és completa, no me puch més detenir y vos altres guardar lo que prometeu perquè no beja en lo mateix treboly en eix instant desaparegue la presència de tots.

Lo guardià fa prudent que en continent ana a casa lo dit mercader ab alguns sants religiosos per demanarli assy de lo que passava però no aprofità perquè hi avia tanta tempestat en la casa del trist mercader que ningú hi pogué entrar pasades casi dos horas seçà lo gran tormenta y entrant en ella trobaren que los dimonis se lo agueran emportant lo cos y ànima als inferns predica lo guardià de lo pasava alabasen tots al senyor de quantas maneras crida peccadosos. ”

Segons uns procediments clàssics, el text, es presenta i s'afirma com una llegenda amb les precisions d'una profusió de detalls per millor captar l'atenció dels fidels com un fet realment viscut. S'inspira de la paràbol de Llätzer de l'evangeli de Sant Lluc, Llätzer, el pobre, confrontat al mal home ric ; adaptat a una situació dimonial, tracta dels dos aspectes de la pobresa, la pobresa econòmica, realitat social, al través de la mendicitat d'un monjo

mendicant i la pobresa de dimensió espiritual figurada per un marxant potent de comportament àvid.

El fi justifica els mitjans, la llegenda dona a conèixer un Déu, pervers, anant fins a pactar amb el dimoni per a posar a prova un humà i demanant la compromissió de la comunitat dels monjos d'un monestir. La meitat del sermó s'ha dedicada a la posada en plaça de l'estratègia del dimoni confortada per la caució de Déu. El castig final aconseguix el mercader en aquest món, amb la pèrdua dels seus bens materials, motius de la seua avidesa, i en l'altra món, l'infern, anunciat pel dimoni, se li és destinat per a la manca de caritat.

Aquest sermó pot ser rebut d'una manera distanciada, a l'igual d'una peripècia dimonial, o pot ser comprès com una lliçó de moral, matèria a reflexió.

Segons la data de la seua escriptura el sermó podria ser portador d'un missatge d'advertiment més particularment en direcció dels potents a Sant Esteve del Monestir, l'exclusió dels pobres i dels mendicants s'ha declarada per crida feta l'any 1673. Una representació teatral religiosa clavaria els personatges claus, els monjos veïns del convent de Sant Mamet, el senyor Domingo de Generés, els pobres i els mendicants.

El sermó sobre el tema del perdó:

Se diu de un home que estava molt renit ab un altre y james volgué reconsiliarsa ni perdonar y vingué la hora de la mort tanpoc nol volgué perdonar que qui en vida no perdona no perdonarà en la mort.

Portanlo donchs en la iglésia per enterrarlo comensaren en fer los officis devant lo altar del crucifici. Y arrivant a les llisons sa alça un sacerdot y comensá aquella lliçó de Job "parce mitri domine, perdonaume senyor" apenas ague dit eixas paraulas quant Christo señor nostre, desclava las mans, se tapa las orellas y obri sa sagrada boca y digué "non peperut, non parcam no a volgut perdonar tampoch nol bull jo perdonar ; anirà ab tots los que allí estaven en presens de tant semblant castich, no donareu sepultura sagrada a dit cadàver per ser la ànima sepultada en lo infern.

Y al contrari en esta vida y en l'altra umpla lo senyor de bens espirituals y eterns a tots aquells que per son amor a imitació de sa divina majestat perdonan a llurs enemichs, on a Joan Galvet lo qual tenia un pare que tenia lo mateix nom Galvet, era violent y mol bon soldat, lo qual tenia enemistat ab un home que instament havia mort a un parent seu y per venjar-se pretenie matarlo y Sant Joan per obeir a la voluntat de son pare feia las mateixas diligèncias que son pare.

Un dia anant ab son criat ben armats a la vila de Florensa encontrà son ennemich sens armas, en un pas molt estret que no se podia escapar en ninguna manera, se troba aquest pobre home y rodillanse als peus de Joan ab gran humilitat, li demana que per amor de Jesus Christ lo pardonas. Feu tant de impressió a Joan, ohint lo nom de Jesus Christ crucificat, que en continent alça de terra son enemich lo abraça y lo perdona y li digue que fos segur que li donava paraula que de bon cor li perdonaba pus avia pres tant bon advocat y patró.

Pasat tot això, lo home sen ana molt aconsellat y Joan segui son camí y entra en una eglesia y se posa a fer oració devant de un crucifici que allí estava y per donar-nos a comprendre quant agrahit és nostre Senyor Jesus Christ de las obras que fem per amor especialment quan perdonam las injurias, aquell crucifici inclina lo cap com si li agués donado gràcias per lo servey li avia fet en son nom y respecta en perdonant la mort de son enemich. Veient tot això, Joan resta molt confus y admirat y per tant gran favor que rebe dal senyor li aparegue que dit senyor lo cridava a major cosas se resolgue a donar ma totas las cosas del món abrasanse ab cristo senyor nostre"

Christ que ha perdonat als botxins que el crucificaven i al lladre, ell també, crucificat al seu costat, és l'exemple suprem del perdó.

La primera part del sermó, segurament afagida, utilitza una escena descrita amb detalls, voluntàriament terribles, per inculcar per mitjà de la por de l'infern, uns comportaments de perdó i per això oblida i traeix totalment el missatge de perdó de Christ i de l'Església.

Encara que no hi hagi efecte de realitat a produir, segons el propi dels contes o de les llegendes, es planteja la qüestió del com operaven sobre les consciències i sobretot sobre les consciències dels infants una lectura provoquant una visió de malson. A més, produeixen culpabilitat les paraules d'un sermó, rebudes d'una manera solitària, sota de l'efecte multiplicador d'una dicció que uns rectors volen teatral damunt d'una trona.¹⁴²⁶

Per sort, la llegenda de la segona part és la contrapartida del no pardonament del primer conte, s'inscriu en el caminament del perdó, la voluntat de venjança abandonada i els beneficis personals rebuts.

El perdó no és una vana paraula per a la societat catalana rural, el batlle, exerceix la justícia i assegura el manteniment de l'ordre en nom del senyor o de l'abat de tutela segons les dues estratègies de la penalitat i del perdó ; posa multes, infligeix dies d'empresonament a la fe d'unes denúncies,¹⁴²⁷ però té recurs als perdonaments quan es tracta d'uns fets menors, segons l'escala de la gravetat dels delictes de la societat de l'època, incidents, violències verbals o físiques... El perdonament és un acte de justícia argumentat, tanca definitivament el subjecte del plet entre les dues parts.

En el sermó es remarca l'expressió "a imitació de sa divina majestat", és en nom de la imitació de Christ que són introduïdes les actes de perdonaments.¹⁴²⁸

La víctima quan es presenta davant del batlle no té el perdó espontani, Joseph Estrada Sabrol demana que la seua acusadora sigui "dignament punida."¹⁴²⁹ Gràcia Estrada Sabrol ha acusat Joseph Estrada Sabrol, fillastre seu, d'haver robat blat i diners a la confraria del Roser i concernint la seua muller, Maria Anna, de li haver robat i menjat quatre gallines.

L'acta de perdonament entre els dos sacerdots, Joan Baraller i Francesch Bordoncle a propòsit d'una "ferida de la qual isque una poqueta de sanch," és concretament un jurament d'absolució.

"fent al dit baraller perdonament, fi, absolució, diffinició y remissió general y perpetuals ab acte exprès"¹⁴³⁰

El sermó sobre el tema de la calúnnia:

Santa Elisabet, reina de Portugal, filla del rey de Aragó del temps que lo rey Danis son marit era dins los abismos de la luxúria y del amor de altres dones del qual vici un cert cortisà per flatar lo rey y lo entretenir en disgràcia ab la reina repeta al rey y li feu creurer que ella era amorosa de un patge lo qual tenia per distribuir las almoynas als pobres per sa gran fidelitat y honestat.

Lo rey irritat se resolt de fer lo morir, dit rey ordena a un forner que tal die tal horas que li enviaria un de sos patges a son forn per saber auria fet lo que li avia ordenat ell lo jatas en continent de dins lo forn y quel fes cremar que així convenia a son servey que això se fas lo patge apres eix ordre fou enviat dit dia y hora que lo rey avia ordenat

Com est patge tania acostumat, passant per alguna iglésia entrar, se troba que avia de pasar forçosament per una iglésia y, sen cerca, ohi lo so d'una escoleta que senyalaba que alsaben la santa òstia, ell entra y ohi eixa missa y dos altres que se digueran la una apres la altre ; durant eix temps lo rey desitjant saber si avia executat son ordre envia al dit forner lo cortisat mateix que avia calumniat lo patge si dit forner avia executat son orde, aquest infortunat lo mes prest que li fou possible pero a so major que, en continent que fou serca del forn, lo forner amb empentas lo gita dins lo forn lo qual al instant fou consumat.

¹⁴²⁶ Llopis, J., Pitrach, V., en la Gran Enciclopèdia de Catalunya, noten, en el cas d'una predicació superior de predicadors jesuïtes, una predica espectacle, atractiva.

¹⁴²⁷ Els patiments de la presó s'inscriuen en una lògica d'obtenció de les confessions.

¹⁴²⁸ Larguier G., *Nouvelle histoire du Roussillon*, Perpinyan, 1999, Editorial, El Trabucaire, p.235.

"L'Imitation était l'ouvrage de dévotion le plus répandu encore au milieu du XVIIIe siècle."

¹⁴²⁹ A.D.P.O, H224, (24/10/1670).

¹⁴³⁰ A.D.P.O, 3E1/5829, (20/09/1621).

El culte a Santa Elisabet del Portugal (Santa Isabel del Portugal), germana franciscana, és viu a Catalunya del Nord al segle XVII.

Una pintura mural, oli sobre tela, anònima, del segle XVII, la representa amb l'hàbit i el cordó de Sant Francesc, la corona reial i de glòria i, en les mans, un teixit ple de roses.¹⁴³¹

A l'església de Jújols s'ha conservat un tauler pintat a principis del segle XVII, fent part del retable de la Verge.¹⁴³²

La literatura hagiogràfica impregna la literatura litúrgica, la universalitat del dogme de l'Església catòlica dona a la literatura tractant de la vida dels sants i de les santes, un caràcter universal.

La llegenda de Santa Elisabet, pura ficció, sense base real, on intervenen cinc personatges descriu una situació i un moment complicats. La infidelitat del rei a l'igual de la infidelitat de l'home en general, s'accepta ; el rei, el qual ha organitzat un assassinat, queda inatacable, va continuant, amb els seus vicis, no serà castigat ; l'excepció reial dona a comprendre una situació de sotmissió de l'Església respecte a la reialtat.

No hi ha atzar, una missa celebrada sobre el camí del patge, la vinguda inescapable del manipulador per que es compleixi el castig de l'infern, són manifestacions estratègiques de Déu.

7.1.2. Una pregària.

Una pregària és escrita en el registre parroquial de Sant Esteve del Monestir, l'absència de tota dada no permet de fer unes hipòtesis pel que fa una producció personal com pel que fa l'existència d'un manuscrit i la seua provenença aproximativa.

És una pregària escrita en prosa i no en versos com ho estan normalment els salms dels quals, clarament, s'ha inspirada pel que fa les dues parts de les exhortacions i de les lloances a Déu ; és particularment visible l'imitació de les formulacions del salm XIII de completes de Sant Francesc d'Assís.¹⁴³³

Fins quan Senyor, m'oblidareu per sempre ? (Fins quant me oblidareu Senyor !).

Fins quan em girareu la cara ? (fins quant apartareu vostra cara de mi !)

Fins quant serà exaltat el meu enemic sobre meu?(fins quant mos anemichs triompharan de mi!)

És tracta d'una pregària de mortificació, dels turments de la culpabilitat i de l'abstinència sexual ; s'endevina que l'exaltació espiritual no arribi a atenuar la sensualitat, els "desitgs sansuals" són verbalitzats com components agressius "anemichs, tirania, guerra."

Fins quant me oblidareu Senyor ! fins quant apartareu vostra cara de mi ! fins quant mos anemichs triompharan de mi ! quant fareu justícia senyor de aquells que me persegueixen ! quant saré deslliurat de llur tirania per no amar que abos sol ! quant saré mort ami mateix y a totas cosas per no viurer que per vos ! quant trovaré jo disgust en totas cosas sinó en vos sol ! O pare misericordiós y déu de tota consolació, usau de vostra clemència devers mi que jo moria a tots mos desitgs sansuals que moria ami mateix y a tots aquels qua me fan la guerra y que jo visca que per vos sol.
O mon para ! o mon rey y soe be y lo centro de ma ànima que jo habitia en vos, que no

¹⁴³¹ *Mère Anna-Maria Antigó i les Clarisses de Perpinyà des del segle XVII fins ara,*

Perpinyà, Casa Xanxó, carrer de la Mà de ferro, (25 de maig-03 de novembre del 2002), Col·lecció privada,

¹⁴³² *Mère Anna-Maria Antigó i les Clarisses de Perpinyà des del segle XVII fins ara,*

Perpinyà, Casa Xanxó, carrer de la Mà de ferro, (25 de maig-03 de novembre del 2002).

¹⁴³³ *Els escrits de Sant Francesch d'Assís i de Santa Clara,* Barcelona, 1998, Les Fonts franciscanes, p.122.

trovia repos que en vos sol, que no serquia altra glòria ni altre tresor que en vos.

O Déu de cel y terra si desde ara me podria resoldrer a deixar tot per no amar que a vos sol, puix sou lo sol amable mereixedor de tot amor.

O redemptor meu, si vostra ... santíssima fos ... de mos ulls, lo objecte de mon carinyo y lo centro del meu cor. No permeteu senyor quan aparta de ella lo amor ni lo de les criatures o si tot lo que jo pensaré, diré, y faré de assí al devant fos sol per donar-vos gust a vos ! o si jo ab obediència, y sens replica acceptaré tot lo que vos de mi teniu ordenat per medi de qualsevol criatura. prompta, alegra.

Els sínodes de Sant Miquel de Cuixà aborden el problema de la sensualitat el qual es planteja més particularment en la pràctica religiosa al moment de la confessió d'una dona ; es tracta de mesures per protegir els confessors de les emocions.

El sínode de 1700¹⁴³⁴ prohibeix tota evocació precisa respecte a la sexualitat :

“audive en confessione aliquam feminam quan carnaliter cognavi sfet sub pena suspensiones dicto domino abbati reservate.”

El sínode de l'any 1740¹⁴³⁵ prohibeix tota situació de proximitat entre el curat i la dona, per a les confessions a la sagristia o a casa per causa d'impediment, s'interposarà una separació.

“confessionem audial alicujus femine in sacristia aut in aliqua domo nisi infirmitatis causa sed in publico confessionario ibi super pellitio judutus non facie ad faciem sed claustrum ligno juterposito confessiones illarum audiat.”

L'elecció d'una majordona és també discutit durant el sínode del 1740 ; la presència d'una majordona, a casa d'un capellà, planteja el problema de la possibilitat per a la dona de procrear. L'Església sap que la carn és feble, el curat pot ser designat com el pare de la criatura que ho sigui de veritat o que no ho sigui ; l'edat requerida de 40 anys per entrar com a majordona al servei d'un curat, edat que corresponia es pot pensar, al segle XVIII, a l'edat de la menopausa, és una solució radical que, amagant ho tot, descarta tot escàndol.

“statuit quad nullus prebiter curatus et no curatus et alys in sacris ordinibus constitutus domi sua habitationis pro suo servitio mulierem aliquam qua ad minus quadragesimum annum attigerit.”

Un cas de pedofília,¹⁴³⁶ a Vilanova de la Ribera, agafa una importància pública ; Juan Tarroca denuncia per carta, al capítol d'Elna, el rector Dimas Medos per actes comesos sobre el nebot seu, un infant escolar : “Antoni del Prat...lo qual és de edat de onse o dotze anys poch més o menos, lo cridava servir les misses...”

El rector és un homme que ha de retre comptes, a l'igual dels altres parroquians, Joan Tarroca demana pel rector “ser aquell castigat y punit peraque sie castich seu y exemple de altre.” Són testimonis, “Joan Jaume Areny, batlle de dit lloch, Antoni Giralt, causidich de Perpinyà y altres.”

Al segle XVII, aquest acte no era percebut com avui dia, són denunciats els patiments físics de l'infant, el rector queda a la parròquia. El 1640, Rafel Llobet, vicari general, reprotxant a Dimas Medos un deixat anar en el compliment del seu servei, fa referència a escàndols passats, no es verbalitza la denúncia de Joan Tarroca:

“siau estat causantde molts grans scandols en dita vostra parròquia (lo que no ha plenament constatat y consta).¹⁴³⁷

¹⁴³⁴ A.D.P.O, H71, (1700).

¹⁴³⁵ A.D.P.O., H71, (1740).

¹⁴³⁶ A.D.P.O, G 907, (20/06/1621).

¹⁴³⁷ A.D.P.O, 43J3, (14/09/1640).

7.1.3. Els exorcismes del baptisme.

La cerimònia ordinària del baptisme d'una criatura comporta el ritual de l'exorcisme, paraules i gests, durant el qual el padrí, en nom de la criatura batejada, renuncia a les temptacions del dimoni. L'exorcisme s'indica rarament, només quan es troba dissociat del baptisme, en el cas de criatures en perill de mort a les quals s'ha donat l'aigua en urgència, a casa.

Un fill de Joan Andreu “feu batejat en sa casa i jo feu lo exorcisme en dita església.”¹⁴³⁸

Segons el dogme la sola ablució baptismal té valor de baptisme per a un nounat en perill de mort ; l'exorcisme pot ser practicat més tard.

El rector, Joseph Cabaner y Gassias no s'ha desplaçat a casa del nounat, transportar aquesta criatura a l'església per a una operació de renegació del dimoni, no indispensable en ella mateixa, no pot que agreugar el seu cas desesperat i fer que es mori.

El rector Salvador Azemar nota un cas de mort del nadó en aquestes mateixes circumstàncies:

“Un albat de Yoan Rayo, barber, y de Anna, la llevadura li dona l'aigua y quant fou en la yglésia, comensats los exorcismas, mori.”¹⁴³⁹

A Cornellà de la Ribera, quaranta anys abans, es nota uns comportaments de rectors molt més pròxims de les famílies.

Del 1642 al 1654, 9 actes de baptismes celebrats a casa esmenten que s'han donats els exorcismes. La criatura en perill de mort es guarda a casa, 8/9 exorcismes són indicats, celebrats a casa mateix, no hi ha indicació per a un exorcisme.

De la mateixa manera s'accepta un temps més o menys llarg abans de donar l'exorcisme ; 4 nadons, als quals s'ha donat l'aigua els dies següent l'epidèmia de pesta i durant l'epidèmia de xarampió al mes de maig del 1654 durant la qual han mort cinquanta quatre infants, són exorcisats a l'església més tard. Se compten els intervals, tres mesos i mig, un mes, sis dies i dos mesos després del baptisme.

La diferència de tractament de l'exorcisme que es remarca segons el rector oficiant en dos períodes diferents, planteja la qüestió de possibles efectes de la separació volguda del sagrat i el profà, sobre les relacions entre el rector i els parroquians.

7.2. El clergat mediator entre els homes i Déu

7.2.1. Els darrers sagraments

“Los sacraments”, “tots los sacraments” designen els darrers sagraments, donats a la persona moribunda ; són en nombre de tres, la penitència, sagrament del perdó i de l'esmena, l'eucaristia, sagrament de l'acció de gràcies i la extremunció, sagrament del reconfort.

Transcriu les primeres paraules del rector a una persona moribunda portades pel Manuale ritualis Ecclesiae et diocesis Elneensis editat el 1801 ; es pot pensar que tant pel que fa el to com l'esperit són paraules semblants a les paraules dels rectors, cent anys abans. Són dites ab to de compassió i de confiança ; no se suscita la por del judici final ; segons la presència real afirmada pel Concili de Trento, Déu entra a casa del mort com a casa d'un amic ; l'expressió “alguna cosa” incita a la confessió, minimisa els pecats i és ja portadora de perdó.

“Devot christià(na), nostre senyor Deu Jesus Christ vos ve á visitar, suplicauló que per sa misericòrdia vos done salut á la ánima, y la que convé al cos pera més gloria de sa divina

¹⁴³⁸ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (31/08/1692).

¹⁴³⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Sant Esteve del Monestir, 5Mi 570, (13/09/1695).

majestat ; y per a que més dignament lo pugáu rebre, devéu tenir la consciencia neta de tot pecat. Per tant mirá sius recorda alguna cosa que confessar.”

L'administració dels darrers sagraments fixada per l'Església el 1614¹⁴⁴⁰ és una de les missions fonamentals del rector de la qual Don Pedro de Puigmari y Funes, abat de Sant Miquel de Cuixà, al curs de la seva visita pastoral a Baho ne subratlla la importància:

“ser vigilans y cuidadors de la salvació de les animes de sos parroquians ministrant los sagraments amb la reverensia ques deu.”

Reprotxa a uns rectors unes pràctiques blasmables de peresa o de laxitud respecte al dogma,

“com alguns rectors si tenan vicari curat se ascusan de admynistrar los sagramens per las personas fent ho fer tot al vicari per so manam que tambe ells ofasan per si y en particular hoir confesions y aportar lo santissim sagrament als malals y ajudar los a ben morir.”¹⁴⁴¹

Els darrers sagraments són donats a tot parroquià o a tota parroquiana, s'esclou tota consideració de nivell social,

“un pobra de Ballastavi rebe lo sagrament del extramunió.”¹⁴⁴²

No es considera l'origen de la persona,

“un pobre francès anomenat Andres de Rey rebe tots los sagraments.”¹⁴⁴³

No es considera un handicap,

Francisco Borrell, “no rebe sino la santa extremahuntió per quant era simple y casy mory de repenta sens poder parlar.”¹⁴⁴⁴

Fra Andreu Puig es justifica pel que fa la mort no acompanyada d'Anna Roig, morta “sens sagramens ni feu testament per que no me avisaren.”¹⁴⁴⁵

Les raons explicitades d'un impediment d'administració dels darrers sagraments són el fet de l'estat del malalt, al segle XVII, no hi pot haver mala voluntat per part de la família.

Les diferències que existeixen d'una categoria social a una altra, es remarquen a nivell del cerimonial. L'administració dels darrers sagraments per a una persona de “dignitat” es fa amb la pompa deguda al seu rang ; a la mort d'Antoni de Generés, senyor de Sant Esteve del Monestir, el dret de la extremunció demanat per l'església de Sant Joan a Perpinyà inclou,

“el dret de (il·legible : dos o deu) sacerdots que fou de nits, el dret de la pandeta, el dret y port de la creu major i el dret del guarda plata.”¹⁴⁴⁶

Es retroba en els manaments de Pere Joan Reart al curs de la seua visita pastoral a Sant Esteve del Monestir, una voluntat de manifestació del sagrat per qualsevol persona:

“no aporte lo santissim sagrament als malalts que primer no vaja la campaneta davant y ab condecet lluminaria.”¹⁴⁴⁷

L'administració dels darrers sagraments al moment d'una mort se vol visible de tothom i sonor, necessita solemnitat ; un protocol massa discret del desplaçament del rector exposa al risc de fer perdre grandor a la mediació de l'Església entre la persona moribunda i Déu.

¹⁴⁴⁰Sala, R., *Le visage de la mort dans les Pyrénées Catalanes, Sensibilités et mentalités religieuses en Haut Vallespir XVIIe, XVIIIe et XIXe siècle*, Perpignan, 1991, Economica, Coedició, C.R.E.C, Universitat de Perpinyà, p.162.

¹⁴⁴¹A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, visites pastorals, 5Mi 38, (1628).

¹⁴⁴²A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi 716, (25/01/1656).

¹⁴⁴³A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi 716, (26/01/1664).

¹⁴⁴⁴A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (30/11/1696).

¹⁴⁴⁵A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, ; visites pastorals, 5Mi 38, (26/09/1712).

¹⁴⁴⁶A.D.P.O, IE 399, (07/05/1670).

¹⁴⁴⁷A.D.P.O, 16J20, (1635).

Unes situacions d'urgència, la realitat de l'agonia i del traspàs i altres casos de força major impedeixen que no es pugui donar el conjunt dels tres darrers sagraments, els rectors justifiquen amb un detall la impossibilitat d'administrar una part dels sagraments.

Gabriel Parell "ha rebuts los sagraments excepto la haucaristia per justa haler."¹⁴⁴⁸

Una evolució ràpida i imprevista de la mort a l'origen d'una manca de temps és un cas sovint apuntat, Joseph Vasia " ha rebuts los sagraments exceptat la estramunció que no y fou a tempts."¹⁴⁴⁹

Dels tres sagraments, la confessió és el que demana la més gran contribució per part de la persona malalta la qual, si s'està morint, no és sempre en estat de proveir l'esforç mental sobre si i l'esforç de paraula necessari.

La confessió de Francès, un pastorell de Lluís Marraser, menor, a Vilanova de la Ribera és un exemple de confessió muda, suggerida, ja que el moribund respon amb pressions de la mà a qüestions plantejades pel rector que l'assisteix:

"a confessat ab senyal que me feu la sua ma ab la mia no pogue prendre nostre senyor y fou extremonsiat."¹⁴⁵⁰

Aquesta confessió amb signes no és un cas extraordinari, no és una solució personal experimentada per un rector, és una forma de confessió d'ús, la sola possible per comunicar amb uns moribunds sofrint d'afàsia.¹⁴⁵¹

A Vilanova de la Ribera, Fra Vicens de Margarit, bisbe d'Elna, desenvolupa els dos aspectes beneficiosos de la confessió, el benestar quotidià espiritual i la serenitat de ser en estat de ben morir, l'ànima neta de tot pecat, ja que es conserva el benefici d'una confessió anterior. Predica per atraer els fidels a diferents confessions al curs de l'any a més de l'obligació del compliment pasqual:

"los danys tant grans que hi ha estar tot lo any o molt gran partida de ell sin confessarse y les gracies tant grans y quietud de contentia ha confessar de manera estar ab major gratia pera resistir a qualsevol tentatio del enemic y restar ab major dispositio y aparell en cas que moren de una mort subitaria."¹⁴⁵²

Una confessió anterior és presa en compte,

"Pierris Sicra, francès, foraster, fill del lloch Dalbies del comptat de Fuix, Regne de Fransa, mory als de dit mes y any de mort repentina no rebe cap sagrament de la Santa Mare Iglésia sinó lo de la penitència alguns dias antes de morir."¹⁴⁵³

L'expressió "sub conditione" fa al·lusió al benefici d'una confessió anterior, Joan Bosch, sisteller, morí "de repente sens algun sagrament sols lo de extremuntio i encara sub conditione."¹⁴⁵⁴

Els "catàlegs" dels confessats pel compliment pasqual assentats en el registre parroquial pels rectors Honorat Thomas i Bonaventura Berta a Vilanova de la Ribera, indiquen una participació massiva dels parroquians a la confessió ; 100 persones el 1668, 92 persones el 1670, 132 persones el 1705. Se pot pensar que els efectes purificadors de la confessió així estirats en el temps podien beneficiar finalment a tot difunt i a tota difunta.

Les morts imprevisibles són indicades, en alguns casos les circumstàncies banals de la mort sorprenen :

¹⁴⁴⁸ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (20/09/1687).

¹⁴⁴⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (16/02/1688).

¹⁴⁵⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi 716, (10/10/1683).

¹⁴⁵¹ L'afàsia és un símptoma de lesió o de malaltia cerebral, tanmateix, altres causes poden provocar-la.

¹⁴⁵² A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, visites pastorals, (18/01/1671).

¹⁴⁵³ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi 154, (20/08/1693).

¹⁴⁵⁴ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (22/03/1624).

“mori un cascavell moço de Anthoni Sagi, sens sacrament, de repente, en lo carrer assentat en una biga.”¹⁴⁵⁵

Són morts no preparades espiritualment pels sacraments, que fan por:

Maria Angela Parell mori “de repenta que los sacraments no hi foren a tempt.”¹⁴⁵⁶

Joseph Balla mori “sens sacraments, lo troveran mort.”¹⁴⁵⁷

A Cornellà de la Ribera, del 1623 al 1699, les actes de defuncions per les quals s’ha precisat una mort no preparada pels darrers sacraments concerneixen un nombre poc elevat de difunts, divuit difunts, deu homes i vuit dones.¹⁴⁵⁸

Són indicats : nou homes i set dones morts de mort repentina.

Els nombres són petits, es remarca tanmateix que la mort, expressada sota el terme genèric de repentina, encara que de natura diversa, toca tant les dones com els homes.

7.2.2. L’administració dels darrers sacraments.

Dues parròquies indiquen d’una manera regular si els darrers sacraments s’han donats, Cornellà de la Ribera a partir del 1657 i Vilanova de la Ribera a partir del 1654. El mateix espai-temps escollit, (1657-1701), a les dues parròquies permet uns elements de comparació concernint l’administració dels darrers sacraments.

El recompte següent indica, respecte al nombre de defuncions, els darrers sacraments donats i els darrers sacraments no administrats conjuntament a Cornellà de la Ribera i a Vilanova de la Ribera del 1657 al 1701.

Parròquies	defuncions	Darrers sacraments	Sense sacrament	Sense indicació
Nombre de difunts	342	294	13	35
%		85,96	3,8	10,23

En el conjunt de les dues parròquies, el grup de les persones mortes, els darrers sacraments donats, és important, entre vuit o nou persones sobre deu : la religió catòlica és una religió del penediment i de la redempció, morir l’ànima no preparada és inconcebible, el sacerdot és gairebé cridat a casa de tota persona moribunda.

El recompte següent indica, respecte al nombre de defuncions, els darrers sacraments donats i els darrers sacraments no administrats conjuntament a Cornellà de la Ribera i a Vilanova de la Ribera del 1657 al 1701, respecte al gènere dels difunts.

Parròquies	defuncions		Darrers sacraments		Sense sacrament		Sense indicació	
	♂	♀	♂	♀	♂	♀	♂	♀
Difunts segons el gènere	169	173	149	145	5	8	15	20
%			88,17	83,82	2,96	4,62	8,88	11,56

L’administració dels darrers sacraments important tant pels homes com per a les dones indica que els parroquians moren a casa mateix, no intervenen pel que fa els homes, les condicions de treball, uns accidents, l’allunyament del poble, fins i tot la nit, als camps, amb els ramats, unes feines de temporada.

¹⁴⁵⁵ A. D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (1631).

¹⁴⁵⁶ A. D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (15/08/1690).

¹⁴⁵⁷ A. D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (20/12/1674).

¹⁴⁵⁸ Falta el període 1668-1685 per raons de conservació d’actes.

Pel que fa les dones, la mort no preparada concerneix vuit dones, la mort maternal, no dita, es podria prendre en compte.

7.2.3. Els testaments espirituals

7.2.3.1. Persones intestades.

A Pesillà de la Ribera les primeres actes de defuncions conservades, del 1587 al mes de juny de l'any 1599, són únicament actes indicant que un testament espiritual s'ha redactat, les misses a celebrar hi són consignades. Es tracta finalment d'una part de registre amb funció de pla de misses pels rectors i no d'un llibre de defuncions

En les actes de defuncions uns rectors indiquen i justifiquen l'absència d'un testament, la pobresa, motiu evident, s'escriu,

Michela Solomes "no feu testament per ser pobre."¹⁴⁵⁹

El grau de pobresa extrema donat pel superlatiu "pobríssim" indica una persona vivint en la misèria, "mori Joan Boxet, no feu testament per ser pobríssim."¹⁴⁶⁰

S'indiquen unes circumstàncies de la mort que agafen de sorpresa, concernint la preparació a la mort amb els darrers sagraments i l'ajut espiritual demanat en les darreres voluntats si ja, precaucions testamentàries no s'han preses :

- Una mort ràpida :

"mori joana Riveriola no feu testament per haver tinguda malaltia prompta."¹⁴⁶¹

- Una mort sobtosa :

"mori Francisco Palet no feu testament per haver mort repentinament."¹⁴⁶²

- Una mort violenta :

"A 14 de mars 1606 mori Guillem... pastor de Marti Albert y Serni Ferriol, sens fer testament porque lo mataren."¹⁴⁶³

Unes malalties i, més particularment la pèrdua de la paraula, si no impedeixen una confessió per signes impossibiliten un testament vàlid,

"Madó Anna Maria, viuda, desedade sens fer testament acuse que amalallegat 19 dies sens poder parlar."¹⁴⁶⁴

El rector, subtitut del notari al moment de la mort d'un parroquià o d'una parroquiana, sap les pretensions a una herència i les pressions que poden exercitar-se sobre un moribund. Una situació dubtosa fa que es prengui precaucions : el rector Bonaventura Berta a Vilanova de la Ribera no dona crèdit a un testament,

"no se publica lo testament per que no conegue los testimonis."¹⁴⁶⁵

El recompte següent indica la proporció de persones que no ha redactat un testament respecte al nombre de defuncions.

El recompte de Sant Esteve del Monestir, no és significatiu, del 1686 al 1700, per a un total de 41 defuncions, es nota 15 dades testamentàries i solament 5 testaments redactats.

¹⁴⁵⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (15/06/1604).

¹⁴⁶⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (1613).

¹⁴⁶¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (1613).

¹⁴⁶² A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (11/07 /1617).

¹⁴⁶³ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (14/03/1606).

¹⁴⁶⁴ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (20/11/1618).

¹⁴⁶⁵ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi 716, (10/12/1684).

	Baho	Cornellà de la Ribera	Pesillà de la Ribera	Vilanova de la Ribera	Total
Període	1685-1700	1621-1700	1687-1700	1591-1700	
Defuncions	82	382	731	174	1369
Nombre d'intestats	40	190	367	98	695
Intestats /defuncions	48,78%	48,74%	50,21%	56,32%	50,76%

Per a tres parròquies i pel que fa períodes diferents és remarcable la correspondència de les proporcions de persones intestades respecte al nombre de defuncions, gairebé un moribund sobre dos no redacta un testament.

El nombre elevat de persones difuntes sense testament redaccionat, és marcador d'una categoria social modesta de proporció més important que als altres parròquies.

7.2.3.2. Comportaments testamentaris a les cinc parròquies al segle XVII

Al segle XVII, en els registres parroquials, el terme “testament” recobra, en un sentit ample, les darreres voluntats espirituals d'una persona expressades sigui amb acta davant d'un notari o davant d'un substitut de notari o sigui de viva veu, davant testimonis, al sacerdot present en els últims moments.

Al perquè d'un testament, confort espiritual, regulació de la successió, preocupació de l'esdevenir dels infants menors amb la designació d'un tutor, conseller i defensor, la majoria 25 anys essent plaçada molt alta, correspon sempre una projecció en la mort ; molts testaments són anunciadors de mort.

“ feu testament senyere Guillem Carboles, forner, en poder de mossèn Garau Reynalt y mori.”¹⁴⁶⁶

Un testament comporta dues parts importants de finalitat diferent, una primera part en la qual el testador o la testadora expressa les seves darreres voluntats espirituals i una segona part dedicada a la transmissió i a la regulació dels bens.¹⁴⁶⁷

En les seves darreres voluntats espirituals la persona testadora, precisa el detall de les funerals desitjades amb la despesa i el mode de pagament : preparació del cos, elecció de la sepultura, ritual i misses de les funerals, honres, misses de fundació, caritats, llegats pios...

Per millora custòdia eclesiàstica s'especifica les dates dels testaments, dels codicils¹⁴⁶⁸ i el nom del notari. Els codicils són particularment vigilats, pot intervenir un canvi de notari. Lluís Marracer, pagès, menor de dies “feu codicil als 7 de dit mes y testament lo abril de 1675 en poder del senyor Jacinto Ferriol.”¹⁴⁶⁹

“Francisco Costa... lo testament és en poder del señor Diego notari de Perpinyà, lo codicil lé remes en poder del senyor Tersols, notari apostòlich.”¹⁴⁷⁰

En el cas d'Arnau de Saut, el temps, reduït entre el testament i el codicil, la preferència en el segon cas del notari, més aviat que d'un substitut testifiquen d'una insatisfacció :

¹⁴⁶⁶ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (30/04/1602).

¹⁴⁶⁷ Diccionari de la llengua catalana, Barcelona, 1995, Institut d'Estudis Catalans.

El testament pot ser holograf, totalment escrit a ma per la persona testadora, pot ser nuncopatiu, és a dir declarat de viva veu en presència de testimonis i transcrit per un notari o pel substitut del notari. Els preliminars dels testaments precisen la forma de la redacció.

¹⁴⁶⁸ El codicil permet la modificació del testament sense anar fins l'anul·lació del testament.

¹⁴⁶⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (09/01/1689).

¹⁴⁷⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (23/07/1737).

“feu son darrer testament en poder de my susdit Boher curat y feu codicil apres del dit testament, a cap de 6 o 7 ores, en poder de mossèn Garau Reynalt tot dosos nosaltres com a substituïts del dit mossèn Soler, notari.”¹⁴⁷¹

La multiplicació dels testaments per una mateixa persona és un fenomen bastant corrent, l'últim testament dictat essent el sol testament vàlid. Circumstàncies de la vida, evolució de la família i de les relacions humanes, modificacions del patrimoni ..., els motius d'anul·lació d'un testament i de redacció d'un codicil són diversos, sobretot que entre un primer i un darrer testament poden escolar-se molts anys i passar-se uns esdeveniments tant d'ordre personal com de societat, epidèmies, guerra...

Melchior Compter, ferrer de Perpinyà, redacta un codicil amb el sol motiu de designar com a nous marmessors, la seua muller, Francisca, i el seu fill, Anttoni Compter, beneficiat de l'església de Sant Joan. Els tres marmessors que havia elegits en el seu testament, redactat vuit anys abans, són tots tres morts : “els magnífichs Honofre Compter i Francisco Calva, doctors en drets, Juan Alamany, aleshores sotsbatlle, vuy sient morts.”¹⁴⁷²

Antich Campredon, de Perpinyà, avi de Bonaventura Campredon, propietari a Cornellà de la Ribera, posa les seves darreres voluntats en concordància amb el com evoluciona la seva vida, segon casament, infants naturals ; he repertoriat com a mínim, 9 testaments redactats, l'últim, fins i tot, prolongat per un codicil cinc dies després.”¹⁴⁷³

Andreu Esteve, rector de Cornellà de la Ribera¹⁴⁷⁴ i després prevere i canonge de l'església de La Real, esborra els cosins maternals seus, Gerònim Tersols i Josep Tersols que havia designats hereus, dos mesos abans.¹⁴⁷⁵

Un ambient hostil fa redubtar la mort, Joan Pontich, mercader de Perpinyà, “cabo y alférez de 50 soldats,” abans de marchar-se a la guerra, preocupat per l'esdevenir i l'educació d'un fill natural seu “que esta criant se amb dida,” modifica el seu testament en conseqüència.”¹⁴⁷⁶

Els testaments són omnipresents en els registres parroquials ; a Baho la regularització dels testaments espirituals, més particularment les misses demanades per la persona difunta i els llegats pios, és una de les preocupacions dels visitadors pastorals de Sant Miquel de Cuixà ; els manaments als hereus i als marmessors apareixen en tots els cartells de les visites pastorals. A Vilanova de la Ribera una part del registre parroquial s'ha dedicada a la gestió de les darreres voluntats dels testadors en termes de misses i de censals.

El testament pot ser nuncopatiu, declarat en els últims moments, de viva veu, en presència de testimonis i transcrit per un notari o pel substitut del notari, sovint, en aquest cas, pel clergue present. Les darreres voluntats d'Isabel Bordas àlies Cullandra s'han apuntades en la part comptable del registre de Vilanova.

“sent molt prop de la mort digue que li fosen fetas onrras y nobena y les homrres de sa mara y ques dones una casa que te a Perpinya per fer-li del be.”¹⁴⁷⁷

Preguntes es plantegen sobre el comportament testamentari dels parroquians, la proporció de les persones difuntes que han fet o que no han fet un testament, l'actitud respectiva dels homes i de les dones, les diferències i les similituds d'una parròquia a una altra.

Les informacions impedeixen la consideració del pes del nivell sociològic de les famílies.

¹⁴⁷¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (25/01/1591).

¹⁴⁷² A.D.P.O, 3E1/ 5848, (28/10/1646).

¹⁴⁷³ A.D.P.O, 1E349, Els 24/09/1548, el 1560, el 24/09/1567, el 1568, el 24/11/1578, el 03 /06/1581, el 21/02/1588, el 21/02/1592, el 10/06/1596, el 15/06/1596, (mor el 21/09/1596).

¹⁴⁷⁴ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, Andreu Esteve, rector ,(01/01/1686-04/08/1692).

¹⁴⁷⁵ A.D.P.O, 1E/178 (20/09/1699-12/11/1699).

¹⁴⁷⁶ A.D.P.O, 3E1/6522 (15/04/1638- 27/09/1646).

¹⁴⁷⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (18/05/1688).

La paraula “testament” anotada com una dade, que aquest s’hagi redaccionat o no, produeix un efecte d’acumulació en primera lectura que pot trobar-se reforçat per la representació d’un volum testamentari notarial considerable conservat als Arxius Departamentals.

El recompte següent indica la proporció de persones que han redactat un testament respecte al nombre de defuncions

	Baho	Cornellà de la Ribera	Pesillà de la Ribera	Vilanova de la Ribera	Total
Període	1685-1700	1621-1700	1687-1700	1591-1700	
Defuncions	82	382	731	174	1369
Testaments	23	120	186	63	392
Testaments /defuncions	28,05%	31,41%	25,44%	36,21%	28,63%

A Pesillà de la Ribera, la presència d’una comunitat i de substituïts de notaris laïcs no afavoreix, en tot cas d’una manera contundent, la redacció dels testaments. Les persones econòmicament febles que no poden fer un testament no el faran sigui que sigui el nombre de sacerdots de la cura.

És a Vilanova de la Ribera, poble petit, es pot pensar de servei més fàcil, que són redactats més testaments, 36,21% .

A totes les quatre parròquies es remarca una pràctica testamentària ampla :

28,05% pel que fa el total de les defuncions i entre 28, 05% i 36, 21 % pel que fa les quatre parròquies.

El recompte següent indica la proporció segons el gènere de persones que han redactat un testament respecte al nombre de defuncions.

	Baho		Cornellà de la Ribera		Pesillà de la Ribera		Vilanova de la Ribera		Total	
	♂	♀	♂	♀	♂	♀	♂	♀	♂	♀
Defuncions	45	37	194	188	372	359	96	78	707	662
Redactats	16	7	72	48	128	58	43	20	259	133
Redactats /total	35,56	18,92	37,11	25,53	34,41	16,16	44,79	25,64	36,63	20,09

En el grup masculí :

A Baho, a Cornellà de la Ribera i a Pesillà de la Ribera es nota una pràctica testamentària masculina semblant entre 34,41% i 47,06% dels difunts.

És a Pesillà de la Ribera que són redactats el menys de testaments masculins 34,41%.

A Vilanova de la Ribera el testament és arrelat en les ments masculines : 44,79 %.

Els testaments concerneixen menys les dones que els homes, la diferencia de proporció és important els testaments femenins representen els 55 % dels testaments masculins.

A Cornellà de la Ribera i a Vilanova de la Ribera, el testament és arrelat en la ment femenina més que als dos altres pobles, 25,53% .

És a Pesillà de la Ribera que les dones fan el menys de testaments, 16,16% .

Ramon Sala nota al Vallespir “comme au début du XVIIe siècle , la sex ratio des testataires indique un net déséquilibre : 163 testateurs et 58 testatrices de 1651 à 1700...La suprématie masculine au niveau testamentaire est de l’ordre des deux tiers, de 64,7 % de 1600 à 1650, de 73,7 % de 1651 à 1700”

Al Riberal, a cada poble, el desequilibri testamentari entre els homes i les dones existeix però d'una manera molt més restringida ; l'home i la dona d'un poble de plana tocant Perpinyà no tenen el mateix comportament que un homme i una dona d'un poble del Vallespir.

Evolució de l'indici testamentari:¹⁴⁷⁸

Els nombres, any per any són petits i els quocients respecte al nombre de difunts no són significatius; per aquesta raó consideraré els nombres per decenni, segons el mateix decenni fixat per cada poble.

	Baho	Cornellà de la Ribera	Pesillà de la Ribera	Vilanova de la Ribera
1587-1590			1	
1591-1600			1	0,33
1601-1610			0,33	0,25
1611-1620			0,25	0,31
1621-1630		0,33	0,31	0,31
1631-1640		0,26		
1641-1650		0,51	0,08	
1651-1660		0,15	0,19	
1661-1670		0,42	0,35	0,33
1671-1680			0,2	
1681-1690	0,11	0,3	0,43	0,3
1691-1700	0,33	0,36		0,4

La xifra 1 a Pesillà de la Ribera del 1587 al 1600, correspon a la sola dade de la defunció de les persones testadores.

L'indici testamentari repercuteix el viscut :

Al decenni "ordinari" (1661-1670) correspon, a tres pobles, un índex fort.

A Cornellà de la Ribera l'índex més fort correspon al decenni 1641-1650 després de la pesta i de la fugida de la guerra.

A Vilanova de la Ribera es nota una certa constància.

A Pesillà de la Ribera les caigudes de l'índex corresponen a decennis violents, 0,08 del decenni de la guerra (1641-1650) ; 0,19 del decenni de la pesta (1651-1660), 0,2 del decenni (1671-1680).

7.2.4. Les misses de fundació

Les misses de fundació són les misses demanades en les darreres voluntats d'una persona, amb l'aportació conseqüent, per ajudar a la salvació de la seua ànima i de les ànimes d'unes persones estimades.

"Joana Barthona viuda deixa'se per sa ànima ...y un vestit vert, fins a 60 ducats y un aniversari de penitència ...15 franc de mortització tot en dita iglésia fundat."¹⁴⁷⁹

El penediment d'una persona al terme d'una vida, la preocupació de la salvació de l'ànima i la creença que l'Església, en el poder seu de mediació entre els humans i Déu pugui alliberar l'ànima del purgatori han desinvolupat des de l'Edat Mitjana, segons la llei de l'oferta

¹⁴⁷⁸ Índex testamentari : nombre de testaments / nombre de defuncions.

¹⁴⁷⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (1591).

eclesiàstica i de la demanda dels parroquians, tot un ventall de misses a celebrar en els diferents altars de les esglésies i dels convents.

El “goig de les ànimes” cantat a Sant Esteve del Monestir són laments d'ànimes patint al purgatori vers la terra. Cap simbolisme hi participa, la intenció n'és la culpabilització dels vius pel poder de la projecció en l'emoció de la fe per a un ajut espiritual desitjada sota la forma de misses.

“Ay catolichs christians / que excessivas són las penas / patim en estas cadenas / lligados de peus y mans / lliuranos de aquest rigor / puig és cert poder teniu.
En aquest foch tan terrible / que una centalla no més / cremaria lo demás / qu'és lo món combustible / llo de allí no és molt ardor / aquest és incendi viu.”¹⁴⁸⁰

Els patiments del purgatori, cadenes i foc, fan por, Joana Compta a Cornellà de la Ribera expressa en el seu testament la por del purgatori, la celebració d'una missa particular a la capella del Roser és una demanda de gràcia:

“la missa que comença salve radix sancta ab la qual dient-se en dita capella vinta los indults apostòlichs de dita sancta confraria, se treu ànima del purgatori.”¹⁴⁸¹

El temps passat al purgatori fa por, per a si mateix i pels seus que són morts, Esteve Aixart, vídu, reparteix igualment un nombre modest de misses,

“manifesta sa voluntat dient se li celebrassen sis missas 2 per ell, 2 per la ànima de son pare y mare, 2 per la ànim de sa muller quondam.”¹⁴⁸²

La religió catòlica és una religió de la redempció, en els testaments el menester de redempció es declara segons una formulació usual i fa l'objecte d'una demanda de misses. Joan Pere Pla expressa en les seues darreres voluntats la por del judici final, demana:

“ trenta misses baixes en remissió de mas culpas y pecats y en descans y repos de la mia anima.”¹⁴⁸³

Les primeres actes del registre parroquial de Pesillà de la Ribera a la fi del segle XVI¹⁴⁸⁴ concerneixen exclusivament les defuncions amb existència d'un testament, porten al detall les misses demanades. S'escrui en l'acta de defunció de Mado, Angela, Franscisca, Bellona “se deixa novena seguit de novena, cap dany, dos trentenaris y un aniversari solemne.”¹⁴⁸⁵

La novena és una sèrie de nou misses com ho indica el seu nom, celebrada en doble, “novena seguit de novena,” representa un particularisme funeral que, pel que fa el conjunt de les cinc parròquies, s'encontra només que a Pesillà de la Ribera. Luisa Fortaneta demana “9 misses resades ditas de novena i 30 altres misses resades.”¹⁴⁸⁶

La missa d'aniversari se celebra el dia aniversari de l'enterrament.

Hom se perd en la significació dels trentenaris, Chatarina Casanovas demana “un trentanari vulgarment dit de Sant Amador que són trenta y tres misses.”¹⁴⁸⁷

Jaume Bordoncle demana “dos trentenaris vulgarment dites de Sant Gregori o de Sant Amador.”¹⁴⁸⁸

¹⁴⁸⁰ A.D. P.O, 16J20, Goigs de les ànimes.

¹⁴⁸¹ A.D. P.O, 3E1/5835, (09/03/1632).

¹⁴⁸² A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (06/07/1641).

¹⁴⁸³ A.D.P.O, 3E1/6538, (26/10/1678).

¹⁴⁸⁴ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi 460, (1580-1593).

¹⁴⁸⁵ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi 460, (15/04/1588).

¹⁴⁸⁶ A.D.P.O, 3E1/5839, (29/07/1636). L'expressió “missa resada” és una altra denominació de la missa baixa.

¹⁴⁸⁷ A.D.P.O, 3E1/5848, (26/08/1646).

¹⁴⁸⁸ A.D. P.O, 3E1/5833, (07/11/1629).

Joan Angel Fabressa segons referències litúrgiques demana “les misses de Sant Gregori que són en nombre quoranta y vuyt en lo modo y forma estan expressades en lo tractat de purgatori càpitol 35.”¹⁴⁸⁹

Al fil de les actes al segle XVII són indicades les misses demanades de viva veu al rector abans de la mort. Les darreres voluntats de Sadorni Reynes, notades al marge d'una acta, indiquen el respecte d'un calendari ; la missa baixa és la missa més modesta.

“Sadorni Reynes quant mori deya que fosan ditas quoranta misses de requiem bayxes a la iglesia de Pesillà dins dos anys comptadors des del dia de son obit y de açò, jo Francisco Rubi, prebere y curat de dit lloch ne fas fe, ...Lo reverent ques trobara tinga cuidado en ques digan.”¹⁴⁹⁰

Els rectors precisen rarament de quina missa particular es tracta, les misses a la demanda individual, són programades segons un calendari fixat pels testadors. En el cas de Joseph Rocha,

“se ha deixat trenta missas a la parrochia ditas missas dins tres anys seguit son obit.”¹⁴⁹¹

La demanda de misses pot aconseguir un nombre bastant elevat. En el cas particular de Miquel Roig el nombre de misses és l'objecte d'unes especulacions personals:

“al cadaver de Miquel Roig batlla ...sinch centas misses y per un aniversari fundat per si guanya son fill un plet aportarà dexarà li aguessen de fundar sis aniversaris mes.”¹⁴⁹²

Anna Cruells demana 100 misses,¹⁴⁹³ Camo Cruells demana 110 misses,¹⁴⁹⁴ Joseph Lorens, mestre de cases, demana : 194 misses.¹⁴⁹⁵

Beltran Agimon demana que li siguin dites 1300 misses, la meitat a Cornellà “la altre aqui hahont voldran mos manumissors.”¹⁴⁹⁶

La distribució de les misses concerneix diferents altars, la devoció d'Arnau Peixo, de Cornellà de la Ribera, a la Verge, s'expressa en la selecció de quatre altars que li són consagrats ; reparteix les vuit misses : una missa a quatre altars de la Verge : del Carme, del Roser, de Gràcia i de la Victòria i quatre misses pels pares seus.¹⁴⁹⁷

Pel que fa les misses de fundació demanades per Antoni de Generés, senyor de Sant Esteve del Monestir he comptabilitzat 2455 misses distribuïdes a 16 esglésies de Perpinyà, Canet, Elna i Sant Esteve del Monestir, 650 misses a celebrar a l'església de Sant Esteve.¹⁴⁹⁸

La quantitat de misses a celebrar als altars asfixia el treball dels sacerdots, Lluch Prunet, beneficiat de Sant Mateu, fa acte de contrició en el seu testament:

“en descans de ma consientia sien dites y celebrades trenta misses baixes per totas les misses de obligació que jo poria haver deixades de dir y altrament per totas les omissions y descuits que en raho de ma dignitat sacerdotal poria haver fets.”¹⁴⁹⁹

Els homes no són iguals davant del judici final ; la compra de misses no és a la portada de tothom, unes persones són fins i tot enterrades sense missa de funerals. La preocupació de la salvació eterna indueix una pràctica d'intercanvis de misses i de bens ; no hi ha donació, hi ha compra amb espècies.

¹⁴⁸⁹ A.D. P.O, 3E1/5828, (26/08/1620).

¹⁴⁹⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi 460, (29/10/1647).

¹⁴⁹¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (15/04/1686).

¹⁴⁹² A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (06/02/1668).

¹⁴⁹³ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (05/06/1669).

¹⁴⁹⁴ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (25/10/1668).

¹⁴⁹⁵ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (27/07/1668).

¹⁴⁹⁶ (02/12/1631).

¹⁴⁹⁷ A.D.P.O, 3E1/5834, (09/09/1631).

¹⁴⁹⁸ A.D.P.O, 1E/399, (07/05/1670).

¹⁴⁹⁹ A.D.P.O, (04/12/1634)

El cas de Margarida La Cals a Sant Esteve del Monestir indica un pagament en espècies, deixa per la seva ànima, “la roba de vestit y tres llansols venuts al encant públic y lo diner per dir misses.”¹⁵⁰⁰

Unes misses són perpètuas,

“Als 13 de setembre se te de dir tots anys dos missas vayxas, una per la anima de Pere Martret mayor y una per la ànima de Pere Martret menor, deixades en son últim testament ... ab obligació de oferta y deixa specialment una casa dins lo castell debant la iglésia.”¹⁵⁰¹

Joan Picauto difereix el seu pagament fins la mort de la seua muller:

“després la fi de sa muller deixa la casa y bens per sa ànima pera missas dittas per lo rector de dit lloch del present lloch, la casa és dins lo castell a costat de la del serrador, la muller és Anna la Bucada.”

Les donacions són, en general, el fet de persones mortes sense hereus, Guillem Arias “mortes fill, filla y muller feu heretera sa ànima.”

L'expressió “feu heretera sa ànima”, conjunció de l'humà i del diví, és l'expressió vehiculada per l'Església, la qual considera únicament el benefici de l'ànima en termes de misses en l'altre món.

A Cornellà de la Ribera el curat Thomas Sagi arregla en qualitat de marmessor l'herència de “Gallart Amoros, bracer, natural de Tartarol, bisbat de Mirapeix del Regne de França.”¹⁵⁰² L'acta de defunció justifica la recuperació dels bens:

“y deixa una vinya a son germà y morint sens infant lo reverent la fes vendre y fes bé per la sua ànima y així bé de una casa, vinya, hort que tenia en França, morint ses germanes Joanes y deixa alguns vint y cinc ducats pera misses altes ,o, cantars dins celebradores y trenta y dues de requiem baixes per ell pare y mare.”

Tota l'herència es transforma en misses i quedarà a la institució sota la forma de censals. A Vilanova de la Ribera, una part del registre s'ha dedicada a la gestió de les misses i dels censals.

A Pesillà de la Ribera segons els estatuts de la comunitat de preveres un regidor de misses gestiona la distribució de les misses demanades :

“que dit regidor de missas haje de fer dir missas als beneficiats per ordre segons llur admissió y segons la convenència de poble perquè puga commodament dir missas y no se digan dir dos missas juntas y dit receptor de missas cada cap de mes sie obligat a pagar als dits beneficiats las caritats de las missas.”

A Pesillà de la Ribera, Joan Bella Casa dona dues lliures a la muller de Pere Català i designa hereters “nostre senyor Jesus Christy a la ànima mia” ; es nota la presència dels curats,

Montserrat Casanova i Pere Antoni Montardo, marmessors i la firma del curat Francesch Ferriol.

El rector és substituït de notari, reb els testaments ; la situació material dels sacerdots essent lligada en l'exercici de llur ministeri, a la celebració de les misses de fundació, es planteja la qüestió d'una certa pressió sacerdotal sobre les darreres voluntats espirituals expressades per uns parroquians moribundos que podia influir sobre el volum de les misses desitjades.

¹⁵⁰⁰ A.D.P.O, 3E1/3059, (16/04/1652).

¹⁵⁰¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, part comptable.

¹⁵⁰² A.D.P.O, 3E1/5830, (01/02/1624).

Dos elements, la presència de persones al voltant del moribund per acompanyar-el en la mort i la situació econòmica de la família, minimitzen aquest problema.

7.3. Una religió de la redempció.

7.3.1. La caritat.

El deure de caritat és inscrit en totes les religions, per a la religió catòlica la caritat és una virtut, l'acte de caritat és redemptor.

La caritat és l'almoina feta als pobres, Sant Martí, soldat romà cristià, bisbe de Tours, el qual segons la llegenda ha compartit el seu abric amb un pobre és l'exemple mateix de la caritat. El culte de Sant Martí és molt desenvolupat, a Catalunya del Nord, Antoni Guerra Menor, pintor barroc, ha representat Sant Martí, militar de cavall donant a un pobre miserable desvestit, la meitat del seu abric immens i desplegat simbòlicament, a la manera d'una bandera.¹⁵⁰³

Cornellà de la Ribera l'honora com a Sant Patró de la seva església i al voltant de Cornellà dues capelles li són consagrades, la capella cistercenca de Sant Martí de la Riba,¹⁵⁰⁴ situada en el terme de Millars, riba esquerra de la Tet, a nivell de la Resclosa del Rec Major de Cornellà de la Ribera i la Capella de Sant Martí de la Riba,¹⁵⁰⁵ situada en el terme de Sant Feliu d'Avall, riba dreta de la Tet.

La societat rural és estructurada, la pobresa com tota condició social es declara en el registre parroquial:

“Joan de Prunyanes, pobret del lloch de Prunyanes.”¹⁵⁰⁶

En uns testaments unes persones assumeixen la seua pobresa i s'incriuen en un grup de pertinença ; Joan Garriga, major de dies, demana,

“Que lo meu cos sie enterrat conforme solen enterrar los demes altres habitants y pobres.”¹⁵⁰⁷

Joseph Delpuy, originari de Pesillà de la Ribera, malalt a l'Hospital dels Pobres de Perpinyà, desitja, en el seu testament, ser enterrat “ab lo modo y forma que acostuman ser enterrats los pobres de la present vila.”¹⁵⁰⁸

En els registres parroquials la caritat es llegeix a nivell de l'administració parròquia en terme d'assistència i de solidaritat. Una persona pobra, un albat de pares pobres, una persona passetjanta, un albat passetjant, encara que no siguin parroquians, beneficien com a cristians d'una sepultura cristiana al cementiri parroquial. L'enterrament és pres a càrrec per la parròquia, en aquest cas particular de l'enterrament la parròquia té un comportament similar a una futura “societat de socors fraternal.”

A Baho, els visitadors pastorals de Sant Miquel de Cuixà es preocupen de les condicions dels enterraments:

- “La caixa y dalmatias de morts ates que tenen lo xamallot per ferho.”¹⁵⁰⁹
- “manan y ordenan als cònsols y obrers fassen fer un llit pera sepultar los morts”¹⁵¹⁰
- “Compren un drap per lo llit de morts.”¹⁵¹¹

¹⁵⁰³ Guerra Menor, A., (1666-1705), Perpinyà, (octubre 2005-octubre 2006), Palau dels Reis de Mallorca, Perpinyà, Exposició, Col·lecció privada.

¹⁵⁰⁴ Sant Martí de la Riba, a Millars, segle XII.

¹⁵⁰⁵ Sant Martí de la Riba, Sant Feliu d'Avall, segle XII.

¹⁵⁰⁶ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (27/11/1700).

¹⁵⁰⁷ A.D.P.O, 3E1/3956, (11/07/1618).

¹⁵⁰⁸ A.D.P.O, 3E1/5851, (28/10/1649).

¹⁵⁰⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (10/04/1639).

¹⁵¹⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (22/01/1695).

Els rectors han notat unes despeses mortuàries:

- “Avem fet un llit de morts.”¹⁵¹² cinc lliures”
- “Lo drap de llit dels mors : vuit lliures plata”

Unes persones benestants són enterrades amb ataut ; en la caixa de morts comuna és depositat el cadaver des de la llevada del cos a casa del difunt fins a l'església i, celebrades les misses, fins el cementiri, on és enterrat directament en el vas.¹⁵¹³

En els testaments les preocupacions al voltant del cos designen la mortalla o el sudari ;¹⁵¹⁴ unes poques darreres voluntats indiquen un habit ; es tracta de sacerdots que demanen a ser enterrats amb l'habit sacerdotal i d'unes persones de la societat civil desitjant que el seu cos porti l'habit d'un sant protector. No tinc coneixença de cap darrera voluntat expressada concernint una vestidura civil per a un difunt, cosa que es pot comprendre, els vestits són cars, en alguns casos, fan part de l'herència.

La caixa podia ser transportada oberta ; aquesta pràctica era d'ús encara a finals del segle XVII, Ursula Ferriol y Deldon, muller del notari Barthomeu Ferriol demana aquesta forma d'enterrament en el seu testament, no precisa si la cara quedarà descoberta:

“Que mon cadaver sigui acompanyat descobert, vestit del habit de Nostre Pare Sant Francesh del tercer orde del qual me trobo terciària.”¹⁵¹⁵

Es remarca les formulacions de caritat absoluta, “per amor de Déu ; pro amore dei ; pro dei.”

A Vilanova de la Ribera els dos albat “d'un Tal sobredit Cap Roïg del lloch de Solages” són enterrats, “gratis et pro deo.”¹⁵¹⁶

Es nota a Cornellà de la Ribera:

“en lo sementiri parroquial de Sant Marty... un pobre foraster anomenat Jaume del pahis de Saut, bisbat de Alet, Regna de Fransa... fonch enterrat per amor de Déu.”¹⁵¹⁷

A Pesillà de la Ribera, és enterrat un soldat pobre, de l'exèrcit d'ocupació, que es pot pensar allotjat a l'igual d'uns mossos a un cortal,

“fonch enterrat un soldat francès alqual mory al cortal del Royx se enterra per amor de Déu.”¹⁵¹⁸

A Vilanova de la Ribera, l'Obra es comporta com una confraria ; ha pagat un acompanyament de quatre preveres per l'enterrament de Maria Garriga.¹⁵¹⁹

Unes persones a títol individual són presents a l'enterrament:

A Pesillà de la Ribera :

“un pobre passetjant que anaba a les caritats mort lo mateyx dia y any, y per no saber lo nom no se escriu, ab assistència de un capella y interrogats dos testimonis dels que han assistit al comboi per caritat qui son Blasi Argeles braser y Pere Pujol tixedor de lli.”¹⁵²⁰

¹⁵¹¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Baho, 5Mi38, (11/10/1660).

¹⁵¹² El llit de morts és un baiard, és format de dues barres llargues paraleles amb una plataforma al mig.

¹⁵¹³ El vas es pot definir com un espai funerari reservat a una sepultura o a unes sepultures. En el registre parroquial de Pesillà de la Ribera, el rector Joseph Gaixet apunta l'existència de vasos familiars en els dos cementiris, de Sant Pere i Sant Feliu i de Sant Sadurni, (16/07/05/1697-20/05/1698).

¹⁵¹⁴ La mortalla és un drap amb el qual s'embolcalla el cos de la persona difunta.

¹⁵¹⁵ A.D.P.O, 1E 349, (13/04/1632).

¹⁵¹⁶ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (30/09 i 06/10/1684).

¹⁵¹⁷ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (24/11/694).

¹⁵¹⁸ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (28/06/1645).

¹⁵¹⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (07/10/1684).

¹⁵²⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (26/01/1693).

La presència femenina al dol, generalment no apuntada, s'evoca en el cas de dos enterraments caritatius:

“un pobre home ques deia Joan de la vila de Sant Pau en França diocesi d'Alet ... los dos fossaires y algunes dones.”¹⁵²¹

El terme genèric “caritatius” podria indicar membres de confraries,

“el cadaver de Jaume Uguet del lloch de Moreus, diòcesi de Mirapeix... de edat de setze anys mes o menos ...lo acompanyaren a la eglesiàstica sepultura, sa mastresa y altres caritatius.”¹⁵²²

El recompte següent indica el nombre de persones i d'albats que han beneficiat d'un enterrament de caritat al segle XVII.

Parròquia	Enterraments per caritat	Persones difuntes i pares d'albats d'origen occità o de la resta de França	Procedència no indicada
Cornellà de la Ribera (1694-1699)	3	3	/
Pesillà de la Ribera (1609-1699)	24	13	11
Vilanova de la Ribera (1684-1700)	14	6	4
	41	22	15

Els enterraments de Baho les actes dels quals no porten cap indicació de l'assistència religiosa, no apareixen en el recompte.

A Sant Esteve del Monestir semblaria que l'exclusió dels pobres imposada per crida per Domingo de Generés fos seguida d'efecte, es remarca l'enterrament d'un sol mendicant. Els enterraments dels pobres a les tres parròquies exposen la situació econòmica feble d'uns immigrants, quaranta i una actes de defuncions noten un enterrament de caritat per a vint i dues persones d'origen occità o de la resta de França sigui 53,66 % dels enterraments de caritat, es tracta d'un nombre pesat.

Prendre a càrrec l'enterrament d'una persona pobre, d'un albat de pares pobres, fer celebrar misses per ajudar la seua ànima a accedir al paradís, és un acte de caritat ; s'ha denunciat un efecte perversificador de la caritat amb la instrumentalització del pobre a través del qual s'accedeix al paradís.

A Cornellà de la Ribera, Francisco Danot “ha pagat de son diner tots los drets” de l'enterrament de Maria Bonaventura, filla de pares incognits.¹⁵²³

Les dues misses del cos present i de les honres per tot parroquià o tota parroquiana se celebren a un moment convenient ; l'acte de caritat tampoc no considera el temps escolat des de l'enterrament per a la celebració de misses de funerals. A Vilanova de la Ribera, el rector Bonaventura Berta nota la missa del cos present i les honres celebrades dos anys després de l'enterrament per a Joan Pere Portell, “fill de la Carola de Mocet”, enterrat a l'església de La Real, el 1693,

“ab asistencia de dos preberes per ordre de Joan Pere Berta mon germà y lo satisfet de 14 franchs de caritat.”¹⁵²⁴

¹⁵²¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (22/08/1699).

¹⁵²² A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (27/09/1685).

¹⁵²³ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (17/02/1693).

¹⁵²⁴ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (29/05/1695).

A les parròquies rurals, al si de les famílies de pagesos benestants es retroba les consideracions que presideixen al matrimoni de convenència al si de les famílies de la noblesa i de la burgesia. Darrera del compromís de matrimoni s'amaguen concretament uns recomptes precisos i detallats de dots, d'herència i unes intencions dissimulades de carrera i de consideració.

Al si de famílies de pagesos de nivell social més modest la practica del dot és ben arrelada, els testaments consideren tots els esdeveniments possibles, Feliu Garau de Pesillà de la Ribera reserva un dot per a una filla encara no nascuda,

“Al preñat que aporta ma muller, si és fill un camp, si és una filla trenta lliures.”¹⁵²⁵

El casament honorat indueix actes caritatius sota la forma d'un dot de casament a una minyona de condició social humil, concretament, el dot aporta una ajuda econòmica a la parella, una protecció en cas de viduatge de la muller.

A Cornellà de la Ribera, el rector Jacinto Baixet en les seves darreres voluntats reserva un dot de caritat per a una minyona necessitada i de bona reputació:

“una pobra infanta orphana ha ells y major part benvista a la qual vull sie donat de mos bens lo die de son matrimoni, en dines comptant, deu doblas.”¹⁵²⁶

El dot donat per un amo a una criada podria correspondre a un desplaçament virtuós del sou, s'acompanya en general del consentiment de la mestressa. El dot d'Izabel Esteve, neboda i criada del notari Joseph Llambi, comporta aquesta clàusula “lo die de son casament, hagi de contractar aquell de consentiment y voluntat de dita ma muller.”

Causes pies que tenen per a vocació la protecció de les minyones vertuosas eixides de famílies modestes ajuden aquestes amb un dot de caritat al moment del casament.

A Vilanova de la Ribera, l'any 1704, és instituida la causa pia fundada per Yolande de Sainte Marie ; la universitat limita el nombre de sollicitacions a l'obtenció del dot de casament a un nivell de fortuna de deu francs, posat a verificació.¹⁵²⁷

Unes causes pies fundades en uns convents de Perpinyà o en unes confraries professionals no són reservades únicament a minyones de Perpinyà, unes minyones de les cinc parròques rurals són elegides.

Es remarca en uns capítols matrimonials, les causes pies fundades per Clara Mateu i Joan Antoni Roura a la capella de Nostra Senyora del Roser al convent de Sant Domènec.

- Margarida Pus de Baho reb vint i cinc lliures “de la causa pia fundada per la senyora Clara Matheu quondam per pobres infantes amaridar.”¹⁵²⁸

- Maria Angela Gerria de Sant Esteve reb al moment de la firma dels capítols matrimonials amb Joan Vilanova “vint i cinc lliures moneda de Perpinyà sobre les rendes y emoluments de la causa pia instituhida y fundada per la senyora Clara Mateu, quondam”¹⁵²⁹

- A Pesillà de la Ribera, Anna Padrines reb una suma de vint i cinc lliures “de la causa pia instituida y fundada per la senyora Clara Matheu.”¹⁵³⁰

- Raphela Pastre que se casa amb Antoni Padrines rebrà “aquelles vint y sinch lliures que li spectan y ha de cobrar de la causa pia de Joan Antoni Roura per haver aportat lo manto blau de nostra senyora del Roser.”¹⁵³¹

¹⁵²⁵ A.D.P.O, 3E1/3055, (01/06/1649).

¹⁵²⁶ A.D.P.O, G774, (14/06/1674).

¹⁵²⁷ A.D.P.O, G 907, (1704).

¹⁵²⁸ A.D.P.O, 3E1/5853, (18/01/1651).

¹⁵²⁹ A.D.P.O, 3E1/5849, (07/06/1648)

¹⁵³⁰ A.D.P.O, 3E1/5851, (17/02/1649).

¹⁵³¹ A.D.P.O, 3E1/5837, (30/04/1634).

“En plus de la dot que la confrerie était tenue de payer, elle les habillait de couleur bleue de sargette. En 1683, la jeune fille gagnante devait porter le manteau bleu aux processions de la confrérie pour percevoir la dot.”¹⁵³²

La Confraria de Nostra Senyora de la Concepció ha fundat una causa pia al convent de Nostra Senyora de Mont del Carme ; el manto blau és indicat el 1634.

- Anna Padrines reb vint i cinc lliures de la “Confraria de Nostra Senyora de la Concepció, convent de Nostra Senyora de Mont del Carme...per aver aportat lo manto blau.”¹⁵³³

- Angela Burgesa reb vint i cinc lliuras ... “de la causa pia de Nostre Senyora del Carme per haver ella aportat lo manto blau.”¹⁵³⁴

L'ofici dels paraires ha fundat una causa pia:

- “Anna Padrines reb “tretza lliures y quinse sous ...de la causa pia del Ofici de Parayres.”¹⁵³⁵

Es remarca una família Padrines ben dotada per les seues devocions, Anna Padrines, filla d'Antich Padrines, pagès i d'Angela, ha rebut tres dots, el matrimoni d'Antoni Padrines beneficia d'un dot.

7.3.2. Els hospitals de Cornellà de la Ribera i de Pesillà de la Ribera.

La caritat és l'ajut als malalts, a Cornellà de la Ribera i a Pesillà de la Ribera, les dues parròquies més allunyades de Perpinyà, un hospital, propietat de l'abadia de Lagrasse, sota de la gestió de la parròquia, cura la persona malalta vivint en una extrema pobresa i pren a càrrec el seu enterrament.

En les actes de defuncions l'esment “ab cos de hospital” és indicatiu de la presa a càrrec dels malalts per la parròquia.

A Cornellà de la Ribera, els dos cònsols assisteixen a l'enterrament d'Arnau Ribes:

“se es fet enterro del cadaver de un pobra anomenat Arnaut Ribes del Avallanet als tretze de dit mes y any, és mort al espital de dit lloch, testimonis Pere Vivent cònsol de dit lloch y Monserrat Petit, també cònsol.”¹⁵³⁶

L'enterrament de Pere Pla, a Pesillà de la Ribera, beneficia d'una assistència religiosa rellevant que no se subratlla en altres enterraments de parroquians qualsevols “ab cos de ospital ab assistensia dels preveres de la dita comunitat.”¹⁵³⁷

Cap acta de defunció no fa estat d'una fossa comuna al cementiri la qual es reservaria a les sepultures de les persones mortes a l'Hospital.

A Pesillà de la Ribera la creació de l'Hospital podria remuntar a la donació a l'Obra el 1615 per Antich Troter d' “una cassetta amb un tros de pati contigus” tocant el molí seu, “afi y efecte de fer construir un hospital per a hospedar los pobres de nostre senyor Jesus Christ” ; una almoïna de “deu lliures moneda de Perpinyà en ajuda de les obres fahedores,” completa aquesta donació.¹⁵³⁸

Es pot delimitar un cantó pròxim de l'embranchement dels tres camins, Camí de Baixàs, Camí de Sant Sadorní i Camí del Soler amb l'hospital, el molí d'oli d'en Troter, “la botiga de ferrer” de Francès Argelès i l'oratori de Sant Ciscle.¹⁵³⁹

¹⁵³²Hernandez, L., *Les confréries du Rosaire dans l'ancien diocèse d'Elne, (fin XVe -1792)*, Perpignan, Université de Perpignan, Centre d'Etudes Catalanes, p. 73.

¹⁵³³A.D.P.O, 3E1/5851, (17/02/1649).

¹⁵³⁴A.D.P.O, 3E1/5847, (12/02/1645).

¹⁵³⁵A.D.P.O, 3E1/5851, (17/02/1649).

¹⁵³⁶A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (14/07/1686).

¹⁵³⁷A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (03/06/1656).

¹⁵³⁸A.D.P.O, 3E1/5826, (06/04/1615).

¹⁵³⁹A.D.P.O, 3E1/5847, (17/12/1645).

Dues visites pastorals indiquen que Antich Troter s'ha apropiat de nou, aquesta caseta:

“Manam a Antich Troter que ates ab donacio ...dona al hospital un tros de casa y hara sens altre coneguda so ha tornat pendre ho restituesca a dit hospital.”¹⁵⁴⁰

“Manam a Antich Troter y a Rosa Trotera tornen al espital de dit lloch tot aquest tros de casa del qual tenan feta donatió.”¹⁵⁴¹

A Cornellà de la Ribera, una acta de venda situa l'Hospital extra-muros, al sud de la Força, pròxim del Molí de l'Oli i de la Capella Nostre Senyora dels Àngels.

El 1696 Lluís XIV concentra a l'Hospital de Sant Joan dels Pobres de Perpinyà els pressupostos de les morberies de l'orde de Sant Latzer i del Carmel.

Benoni Colomer ha aixecat el llistat “noms des léproseries qui, en 1696 ayant versé le capital de leurs revenus à l'hôpital Saint Jean, ont acquis le droit d'y envoyer leurs malades indigents ;” els hospitals de Cornellà i de Pesillà no apareixen en el llistat.¹⁵⁴²

7.3.3. Els llegats pios

El llegat pio és un do destinat a la institució, l'església, unes capelles, uns bacins, una confraria ; com tota almoïna el llegat pio té un efecte redemptor.

A Baho, els visitadors de l'abadia de Sant Miquel de Cuixà exerceixen una constant i ferma vigilància pel que fa les darreres voluntats dels difunts en termes de llegats pios:

“els hereters o manimassors ho altrament posseheixen bens de fets difunts ... cumplen los llegats pios de dits testaments y decretar aquells y fassen donar compta de llur administratio.”¹⁵⁴³

Els llegats pios són portats en general en els testaments, les actes de defuncions que els indiquen no ne precisen ni la natura ni el valor, “Estasia Baquera feu llegats pio per sa anima,”¹⁵⁴⁴ “Joana Barra ...deixa molts llegats.”¹⁵⁴⁵

El valor del llegat pio pot anar d'uns pocs diners d'almoïna, d'unes necessitats per a l'ordinari del culte fins a una donació de vinya, a la fabricació d'un retaule, a la construcció d'una capella...representen per a la institució eclesiàstica un suplement de riquesa, participen al funcionament ordinari del ritual, a l'embelliment de l'església, a les obres de reparacions. Representen un capital pels beneficiats de la comunitat a Pesillà de la Ribera sota la forma de censals.¹⁵⁴⁶

El llegat pio pren formes diverses ; pot tractar-se d'unes necessitats de funcionament pels rituals del culte.

El menester d'oli és important en les esglésies par a les llànties dels altars, a Pesillà durant la celebració de qualsevol missa són quatre llànties que cremen davant del Sant Sagrament.¹⁵⁴⁷ El llegat pio de Joan Angel Fabressa el qual representa globalment una cinquantena de llitres d'oli per a un període de tres anys, apareix com a important:

¹⁵⁴⁰ A.D.P.O, 114EDT102, (07/11/1620).

¹⁵⁴¹ A.D.P.O, 114EDT102, (08/06/1621).

¹⁵⁴² Colomer, B., *Annales de L'Hôpital Saint Jean*, (1116-1900), p.6.

¹⁵⁴³ A.D. P.O, Registre parroquial de Baho ; 5Mi 38 ; (19/11/1658).

¹⁵⁴⁴ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (12/03/1647).

¹⁵⁴⁵ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (30/01/1625).

¹⁵⁴⁶ Marcet Juncosa, A., *Mots clés de l'Histoire Catalane du Nord*, Collecció Història, Trabucaire, pàgina 39.

El censal correspon a : “ Système de crédit qui prend la forme d'un achat-vente fictif : le prêteur devient bénéficiaire d'une rente constituée versée par l'emprunteur dont le montat dépasse celui de l'emprunt et en représente les intérêts.”

¹⁵⁴⁷ A.D. P.O, H223, (15/07/1646).

“tres darchs de oli, el primer any pels bacins de “Nostre Senyor “ i de Santa Anna, el segon any pels bacins de Sant Blasi i de Sant Sebastià i el tercer any pel baci de Sant Sadorní i per l’Obra.”¹⁵⁴⁸

A Vilanova de la Ribera,¹⁵⁴⁹ el llegat pio de Lluisa Gleu, pràcticament trenta set llitres d’oli per any, pel sol altar major, s’ha rebut en herència. Les modalitats del llegat, en particular, el temps de l’atribució, no s’especifica ; els hereus són contrets, bon any, mal any de cullita de les olives, de complir aquesta voluntat.

“a 13 de abril 1579 en poder de mossèn Hyerònim Arles y Carrera notari de Perpinyà consta la obligatió sia feta la senyora Lluisa Gleu quòndam en donar quiscun any a la iglésia de Vilanova dos dorchs¹⁵⁵⁰ de olli per illuminar lo Sant Sagrament pagador per la festa de Nadal.

Ab les obligations neu farren, a la primera no precindirant en que present los de dit lloch estava ya obligada y ab esta última obligatió li han feta remisió de los dererates la qual se feu, essent rector y obrer de dita iglésia mossèn Joan Carbonell, ab consentiment dels hereters de dit lloch, lo qual acte està en poder de dita iglésia.

Beltran Agimon, pagès de Cornellà de la Ribera, deixa “un camp del correg desus la vinya den Brau per lo pa beneyt de cada diumenge i cent lliures per un altar de Sant Miquel.”¹⁵⁵¹

La guerra, les epidèmies, són propícies a fer vots i promences a Déu, a la Verge, a un sant.

El motiu d’un llegat pio no s’indica sempre, Joseph Gaciot fa do d’unes terres, a una data que correspon a un fogar d’infecció de la pesta:

“ bassi del santíssim sagrament lo meu mallol anomenat de la Cagarella y lo camp aixibé anomenat de la Cagarella.”¹⁵⁵²

La salvació de l’ànima, el poder ‘un llegat pio, són realment interioritzats per a una persona que treballa la terra perquè es desfaci d’un bé per tant petit que sigui perquè és sempre això per viure.

Els llegats pios representen, en alguns casos, un capital important ; Caterina Setzeres filla del batlle Martí Solera de Cornellà de la Ribera, difunt, vídua de Lluís Setzeres del Soler, demana que tot el que posseeix a Cornellà de la Ribera sigui posat a l’encant i “distribuhit per obres pias”: “tres cases, i cortal i trenta cinc amynades de camps i vinyes al regadiu i a l’aspre.”¹⁵⁵³

Fa do d’una cadena d’or a la Confraria de Nostre Senyora del Roser al moment de la seva fundació.¹⁵⁵⁴

Els llegats pios poden prendre la forma de realitzacions importants, un retaule, una capella...per a la valorització de la pràctica religiosa :

A Pesillà de la Ribera, Joan Reynalt, mercader i notari de Perpinyà, el qual té parentat a Pesillà, demana la fabricació d’un retaule en les seues darreres voluntats:

“Deix de caritat y per amor de Déu a la obre de pintar y fer lo retaule dels gloriosos Sant Antoni de Pàdua y Sant Isidro tots dos en un mateix altar, sinquanta lliuras, moneda de Perpinyà.”¹⁵⁵⁵

¹⁵⁴⁸ A.D. P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (26/08/1620).

¹⁵⁴⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (28/05/1620).

¹⁵⁵⁰ A.D.P.O, El dorc correspon a una capacitat de 16,734 litres.

¹⁵⁵¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera 5Mi154, (28/05/1620).

¹⁵⁵² A.D.P.O, 3E1/6522, (16/06/1652).

¹⁵⁵³ A.D.P.O, 3E1/4291, (21/12/1650).

¹⁵⁵⁴ A.D.P.O, H 220, (02/01/1667).

¹⁵⁵⁵ A.D.P.O, 3E1/5838, (25/10/1635).

Uns llegats exposen unes consideracions familiars particulars:

El llegat pio de Catarina Buixeda, sense infants, és fet per anticipació ; tots els seus bens seran donats a l'Obra de Cornellà després de la mort del segon marit seu.¹⁵⁵⁶

Es nota una pràctica acceptada, bastant corrent, de llegats vinculada a un préstec, Joseph Sagi ofereix amb aquest mode:

“dos mesures de blat a la Confreria del Roser i sis escuts blancs moneda de Fransa, cinc me deu Francischo Sagi, mon germa.”¹⁵⁵⁷

7.3.4. El temps marial

El segle XVII és un segle marial pels cristians catòlics d'occident ; Lluís XIII, entrat en la guerra amb Espanya el 1635, plaça el reialme de França sota la protecció de la Verge el deu de febrer del 1638.

A Catalunya del Nord, les creacions de les confraries del Roser es multipliquen ; fundades al segle XV, són al segle XVII, dirigides pels frares dominicans. Sota la pressió del fervor marial, la construcció o l'habilitació d'una capella del Roser per a la pràctica del Rosari, esdevé un projecte compartit per moltes parròquies.

A principis del segle XVII, Baho honora la Verge del Remei, el rector Joan Delaris ha inscrit en el registre parroquial la fabricació del retaule de la Verge del Remei.

La fabricació d'un nou retaule, indicada l'any 1650 pel rector Sebastià Junci, no precisa si es tracta d'un retaule per a ornamentar un altar dedicat a la devoció de la Verge del Roser encara que l'expressió “Nostra Senyora” faci suposar-ho.

“avem fet acabar lo retaula de Nostra Senyora queal falta pesas, lo avem fet pintar i dorar.”

A Cornellà de la Ribera una petita capella, exteriora a l'església, confrontant amb l'Hospital, al sud de la Força, és consagrada a Nostra Senyora dels Àngels¹⁵⁵⁸ ; al moment de la fundació de la Confraria del Roser, el 1664, Nostra Senyora dels Àngels serà desposseïda de la capella la qual serà atribuïda a la Verge del Roser, el temps necessari a la construcció d'una novella capella.

Laurent Hernandez nota unes diverses apropiacions de capelles per la Verge del Roser a Rosselló:

“Autre preuve du succès de la Vierge du Rosaire, nombre de fondations se faisaient au détriment de dévotions mariales dont l'enracinement etait certainement d'origine médiévale.”¹⁵⁵⁹

Es tracta d'un desplaçament de devoció per a una pràctica diferent i de gran amplària del rosari, la Verge és multiple segons els símbols que representa, la devoció a la Verge del Roser no impedeix la devoció a altres Verges.

Diverses devocions a la Verge, sota diversos símbols senzills i familiars, cohabitaven en una mateixa casa, l'inventari de la casa de Francisco Compta a Cornellà de la Ribera comporta tres “quadros al oli en los quals són pintats Nostra Senyora del Roser, Nostra Senyora de la Soledat, Nostra Senyora del Carme.”¹⁵⁶⁰

¹⁵⁵⁶ A.D.P.O, 3E1/3060, (10/08 /1654).

Catarina Buixeda, difunta, el seu marit, Vidal Buixera, se casa després dos mesos de dol amb Hierònima Vetia, vídua. (26/10/1654,20/12/1654).

¹⁵⁵⁷ A.D.P.O, 3E1/6533, (1674).

¹⁵⁵⁸ No tinc coneixença dels orígens de la capella.

¹⁵⁵⁹ Hernandez, L., *Les confréries du Rosaire dans l'ancien diocèse d'Elne, Histoire et mobilier, (fin XVe-1792)*, Perpignan, Université de Perpignan, Centre d'Etudes Catalanes, p. 55.

¹⁵⁶⁰ A.D. P.O, 3E1/5848, (22/11/1646).

Arnau Peixo demana, en les seues darreres voluntats, quatre misses, una a Nostre Senyora del Carme, una a Nostra Senyora del Roser, una a Nostre Senyora de Gràcia i una a Nostra Senyora de la Victòria.¹⁵⁶¹

Els símbols que representen la Verge són senzills segons la vida de la gent, sentiments, llocs, esdeveniments, aspiracions, tradicions, històries de vida...la Verge és a tot arreu. El segle XVII és un segle marial de fundacions de confraries del Roser.

A Pesillà de la Ribera, el 30 de novembre del 1631, al més fort de l'epidèmia de pesta de Cornellà de la Ribera el batlle demana a la universitat de votar la fundació de la confraria del Roser per a les quals les butlles s'han obtingudes.¹⁵⁶²

És també a Llatzer Tremulles que la parròquia de Vilanova de la Ribera comanda el retaule de Nostra Senyora,

“del modo, forma y manera que esta fet lo retaula de Nostra Senyora del Roser del lloch de Baho”¹⁵⁶³.

Laurent Hernandez nota a Cornellà de la Ribera l'autorització papal per a la fundació de la confraria del Roser a la data del 20 de setembre del 1664:

“la fondation et les bulles apostoliques (indulgences) concédées par le pape Alexandre VII étaient déjà arrivées de Rome par le biais du notaire Prunet.”¹⁵⁶⁴

A totes les parròquies es nota que el quinze d'agost és un dia de casament, es nota:

- a Cornellà de la Ribera, el matrimoni entre Joseph Pujol i Victorià Gualba de Castellnou, el curat de Castellnou celebra el casament.¹⁵⁶⁵
- a Vilanova de la Ribera el matrimoni de Joseph Cairol fradri i Alisebet Manant Gari.¹⁵⁶⁶
- a Pesillà de la Ribera el matrimoni entre Sadorni Gaixet i Francesca Palau.¹⁵⁶⁷

El culte de la Verge amb la tria massiva del primer nom Maria al si d'unes famílies a la manera d'un nom de protecció s'aprehen en el nombre de seleccions del nom Maria a totes les parròquies i en la selecció pesada dels noms Maria i Anna ; la devoció a Santa Anna, mare de la Verge, participa a la devoció de la Verge. El nom Joaquim, del pare de la Verge no es considera, la devoció s'adreça a l'element femení.

El recompte següent porta el nom Maria donat com a primer i segon nom, a cada parròquia:

	Baho		Cornellà de la Ribera		Pesillà de la Ribera		Sant Esteve del Monestir		Vilanova de la Ribera	
	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2
Noms	489	489	672	672	1197	1197	163	163	287	287
Maria	169	103	349	178	507	246	58	21	110	51
%	34,56	21,06	51,93	26,49	42,36	20,55	35,58	12,88	38,33	17,77

Si es considera la taula dels noms de pila femenins donats al segle XVII en les cinc parròquies, en el ventall dels noms de pila intervé el nombre elevat de seleccions del nom Maria,

1193 seleccions com a primer nom i 599 seleccions com a segon nom.

Maria, primer nom, representa el 46,47 % de totes les seleccions,

¹⁵⁶¹ A.D. P.O, 3E1/5834, (09/09/1631).

¹⁵⁶² A.D. P.O, (30/11/1631).

¹⁵⁶³ A.D.P.O, G907, (23/04/1648).

¹⁵⁶⁴ Hernandez, L., *Les confréries du Rosaire dans l'ancien diocèse d'Elne, (fin XVe -1792)*, Perpignan D.E.A.Université de Perpignan, Centre d'Etudes Catalanes, p. 115.

¹⁵⁶⁵ A.D. P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (15/08/1662).

¹⁵⁶⁶ A.D. P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5Mi716, (15/08/1668).

¹⁵⁶⁷ A.D. P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5Mi460, (15/08/1677).

Maria, segon nom, representa el 28,25 % de totes les seleccions.

Al segle XVII, en el conjunt de les cinc parròquies, entre quatre i cinc nines sobre deu nines batejades porten Maria com a primer nom i gairebé tres nines sobre 10 nines batejades porten Maria com a segon nom.

El decenni més elevat, comú a totes les parròquies és el decenni (1661-1670), de les fundacions de les confraries del Roser.

L'exemple del nom Maria portat al segle XVII, el segle més marial, és particularment significatiu de la necessitat d'una doble nomenació, el nom de baptisme i el nom d'ús.¹⁵⁶⁸

-Si es considera el cognom Paleta, pel que fa el període restringit de quatre anys, (1642-1646) a Cornellà de la Ribera, deu "Maria Paleta" són portades pel registre parroquial. Es nota tres parelles la muller de les quals s'anomena Maria: Pere Paleta i Maria, Raphael Paleta i Maria, Joseph Paleta y Maria.

Set criatures de les tres parelles tenen com primer nom de pila, Maria.

- L'homonímia al si de la família pot anar fins el segon i el tercer nom:

Del 1659 al 1666, a Cornellà de la Ribera, les dues famílies dels dos germans Sebastià Català i Margarida, Gerònim Català i Joana, bategen tres filles i dos fills ; si considerem el nom de les filles, s'enregistren els baptismes de tres Maria Català, de dues Maria Agna, Tareza Català i d'una Maria de segon nom, Català.

- Un nom de baptisme i un nom d'ús en la família d'Antoni i Maria Auter a Cornellà de la Ribera.

Antoni Auter fill de Domingo Auter i Joana és casat amb Maria Camps, filla d'Antoni Camps i Maria de Sant Feliu de Vall.¹⁵⁶⁹

Antoni Auter és un home de poder a la parròquia, assumeix els càrrecs de cònsol,¹⁵⁷⁰ de batlle,¹⁵⁷¹ és obrer al moment de la recepció de la relíquia de Santa Agata,¹⁵⁷² és elegit regidor de la Confraria del Roser al moment de la seua fundació.¹⁵⁷³

Maria Camps té un parent, sigui germà seu o sigui oncle seu, Andreu Camps, padrí del fill Andreu del matrimoni :

"prevere y canonge de la insigne iglésia y col·legiada de Nostra Senyora de la Real de Perpinyà ab llicència del senyor vicari general y official Hierònim Leopart."¹⁵⁷⁴

Del 1647 al 1663, el matrimoni bateja sis filles, dues filles de primer i segon nom Maria Anna, dues filles de primer nom Maria, una filla de segon nom Maria i una filla de tercer nom Maria.

Dates dels baptismes	Noms de les criatures	Noms de la padrina o del padrí
31/01/1647	Maria, Angela, Isabel, Antonia.	Angela Auter
15/07/1648	Maria, Anna, Isabel, Basilícia, Agada.	Maria Auter
16/05/1651	Isabel, Anna, Maria, Francisca.	Isabel Camps
25/08/1654	Maria, Rosa, Victòria, Anna, Catarina.	Rosa Furera
16/07/1657	Maria, Anna, Isabel, Catarina.	Catarina Peyxo
09/07/1660	Agna, Maria, Elizabet, Tareza.	Elisabet Prunet

¹⁵⁶⁸Avui dia queden encara uns darrers representants amb nom de baptisme i nom d'ús ; es pot dir que als pobles rurals, a cada família, hi ha un record de la realitat d'aquesta doble nomenació.

¹⁵⁶⁹A.D.P.O, 3E1/5885 i 3E1/5851, (1645 i 09/01/1649).

¹⁵⁷⁰A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (01/01/1654).

¹⁵⁷¹A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera ; 5Mi154, (22/04/1673).

¹⁵⁷²A.D.P.O, H220, (19/04/1664).

¹⁵⁷³A.D.P.O, H220, (22/04/1664).

¹⁵⁷⁴A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (14/01/1663).

14/01/1663	Andreu, Antoni, Julia, Martí.	Andreu Camps, prevere
------------	-------------------------------	-----------------------

Aquesta família és remarcable : la mare i quatre filles porten el nom Maria com a primer nom. Diferents factors han pogut operar sobre la selecció del nom de pila Maria : el nom de la mare, cap padrina se diu Maria i els valors al si família, posició d'obrer, devoció a la verge del Roser, un parent canonge, la tendència amplificatòria del fenomen Maria com a nom de pila a la parròquia. El nom Anna, no portat per les padrines, triat tres vegades, reflecteix i participa també a tot l'ambient marial d'aquesta època.

Aquest fenomen d'homonímies al si de la família treu tota funció de singularització al nom. L'atribució d'un nom d'ús com ho testifica el testament de Maria Auter, muller d'Antoni Auter s'imposava pel que fa les relacions al quotidià. Es remarca que, en el testament, apareix el nom d'ús.

Una única filla, Maria Baus, ha guardat el nom Maria, possiblement el primer nom

Una filla, Rosa, ha pogut guardar el seu segon nom, el qual és també el nom de la padrina,

Una filla, Catarina, ha pogut guardar el quart nom, també el nom de la padrina,

Una filla, Teresa, ha pogut guardar el nom quart.¹⁵⁷⁵

A nivell de l'enregistrament no se sap quina núvia Maria Auté, se casa a la data del 20/05/1670.¹⁵⁷⁶

La singularitat del nom és una preocupació al moment de la tria del nom d'ús.

La importància del nom de baptisme, Maria, com a primer nom, agafa la plaça d'un tractament nominatiu religiós i podria ser percebut com un nom de protecció de la criatura.

Si es considera les dues filiacions, família biològica i família espiritual, hi ha una certa conformitat amb el dogme com n'és el cas pels monjos els quals canvien de nom al moment dels vots, a l'entrant en l'estat religiós.

- El nom Anna, de la mare de la Verge, participa a aquest ambient marial, és el segon nom més escollit després i molt pròxim de Maria:

299 seleccions com a primer nom i 521 seleccions com a segon nom.

Anna, primer nom, representa el 11,64 % de totes les seleccions,

Anna, segon nom, representa el 24,58 % de totes les seleccions.

¹⁵⁷⁵ A.D.P.O, (24/09/1674).

¹⁵⁷⁶ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5Mi154, (20/05/1670).

Conclusió

La mort és omnipresenta en els registres parroquials, s'insinua en les actes de matrimonis amb el nombre important de remaridatges i amb el nombre important de sogres respectius declarats difunts, els baptismes per necessitat dels nadons són portats en les actes de defuncions. Al segle XVII tot es lliga, condicions climàtiques extremes i desastroses, crisis de subsistències, epidèmies, guerra, fugida del poble...uns llistats de morts són impressionants, la mortalitat infantil és esgarrifosa. Personalment, al curs del meu estudi, m'he sovint demanat quina força de vida animava els humans d'aquestes parròquies rurals per suportar tants patiments. I encara, la realitat era més horrible que el que ne presenten les actes dels registres.

Els registres parroquials, llibres de catolicitat, si permeten de descriure uns aspectes d'un món sobre terra, fan referència a un "altre món," després de la mort, tanmateix, ben present. Els testaments, els cartells de les visites pastorals testifiquen de la força d'unes representacions de la mort i de la diversitat dels ajuts posats en plaça per l'Església per a l'accès al paradís el qual agafa valor de veritable projecte de vida compartit per tothom per a l'accés a un món futur millor.

De cara a la Reforma i per fidelitat al Concili de Trento, la fe s'expressa en l'impuls artístic i decoratiu sense precedent que s'ha apoderat de totes les parròquies, la llum i l'esplendor dels retaules barrocs catalans, la construcció de les capelles del Roser constrasten amb la foscor de la vida al segle XVII.

La societat és profundament unitària, el religiós i el profà a nivell de les institucions com a nivell de la vida de cada dia dels parroquians són íntimament imbricats.

La fe, al quotidià, s'expressa en un comportament natural dels parroquians com dels curats el que no vol dir que no sigui interioritzada ; se parla de la Santa Família com se parlaria d'una parentat pròxima, la representació separada del sagrat i del profà desconeguda a les parròquies rurals, se viu en una unitat tradicional d'estructura, una mescla del profà i del sagrat. Els curats són fosos en la societat.

El temps és religiós, el calendari civil i el calendari litúrgic són apleixats. Els manaments del dogme són seguits en el fons i pel que fa la forma, s'accepta uns arranjaments respectuosos dels menesters i de les voluntats dels fidels. L'estudi de cada sacrament ha necessitat que siguin fixats el dogma i la pràctica ; la litúrgia dels funerals considera la mort sola, les circumstàncies, el moment, el lloc de la mort són presos en compte, baptismes i matrimonis són facilitats. El seguit normal de la vida religiosa durant l'absència del bisbe segons la personalitat de cada rector i la pròpia cultura de cada cura ha beneficiat de la perennitat dels ritus a cada parròquia.

Els obrers els quals gestionen els bens i les rendes de l'Església són homes de la societat civil elegits per la comunitat dels habitants. Els cònsols, representants dels interessos dels parroquians tenen poder de patrocini per a l'obtenció d'un benefici i fins i tot per a la instal·lació d'un sacerdot a la cura. El batlle, elegit pel senyor del qual defend els interessos, autoritat competent en la pràctica de baixa justícia, si no se priva d'infligir unes multes i d'empresonar, usa d'una manera ràpida i definitiva, d'actes de perdonament per solucionar uns conflictes menors entre persones.

La cosa religiosa es delibera en les reunions de les universitats, pot tractar-se en temps de catàstrofes d'un projecte de fabricació d'un retaule, d'una demanda de pregàries collectives, de problemes lligats al funcionament de la cura i a la litúrgia.

L'església, edifici més important de la parròquia, és la casa comuna, realment casa d'habitació d'uns sacerdots, és el centre religiós, el centre polític on tenen lloc les reunions

de la universitat i l'elecció anual dels cònsols, a l'ocasió, és la caixa forta en la qual se guarda les caritats dels bacins i, en confiança, els estalvis d'uns particulars.

Es un lloc obert, a la disposició dels parroquians on s'engranera unes collides a abrigar i uns bens a protegir durant la guerra ; és un lloc festiu, a l'ocasió d'unes festes s'hi dona a menjar i a beure. Cap lloc no és prohibit als fidels els quals ocupen el cor durant la missa. El cementiri al centre del poble, lloc de mort és també un lloc de vida, uns parroquians hi treballen ; és també un lloc de sociabilitat, on deliberen i legislen unes assemblees.

La separació del sagrat i del profà, en la perspectiva de canviar molts aspectes de la pràctica religiosa, volguda i iniciada per la contrareforma en el seu moviment de purificació, és una veritable mutació cultural que volen imposar les autoritats a còpia de manaments al curs de les visites pastorals. Es dibuixa un segle de transició on el Concili de Trento és encara lluny, on els rectors s'acomoden amb el dogma, un segle de canviaments polítics i religiosos i una evolució religiosa volguda per les autoritats més profunda que un senzill nivell de separació.

Se vol dels parroquians que agafin altres comportaments, es parla d'una altra manera de viure la fe, de circumscriure i de distanciar el que pertany al sagrat i el que pertany al profà. Se demana concretament els tancaments amb parets, amb reixes, amb tapaments, del cementiri, de les fonts baptismals, i la separació dels fidels i dels curats durant la missa.

A nivell d'unes separacions com la de tancar els cementiris amb parets, la continuïtat l'emporta perquè encara, no entesa de la majoria dels parroquians i percebuda com a innecessària pels obrers i pels cònsols.

Avui dia aquest tema del grau de separació del sagrat i del profà i possiblement l'allunyament conseqüent dels fidels que pot engendrar, és un subjecte de debat al si de l'Església.

La presència de Perpinyà és rellevant en les actes ; les cinc parròquies són pròximes les unes de les altres i pròximes de Perpinyà, Pesillà de la Ribera és la parròquia més important en terme de demografia però no és un pol, el centre és Perpinyà, la capital, centre administratiu on són situades totes les estudis de notari, on resideixen els negociants i els mercaders als quals s'adreçen les universitats sense cap altra solució de finançament sinó demanar manlleus quan es tracta de gestionar les penúries i de fer cara a les crisis de subsistències.

És a l'Hospital de Sant Joan dels Pobres de Perpinyà que moren unes persones necessitoses, en a qui se confia els infants de pares incognits, trobats exposats a la parròquia. És Perpinyà també que foragita els mendicants els quals se refugien a unes parròquies rurals i en alguns casos hi moren els anys de males condicions climàtiques. Perpinyà, centre episcopal, és el centre religiós en termes de comunitats de preveres, d'esglésies i de convents. Respon i al mateix temps desenvolupa una ampla demanda espiritual, assistència religiosa als enterraments, misses de fundacions als diferents altars i capelles dels convents; predicadors i confessors de Perpinyà es desplacen als pobles els dies de festes. Aquestes parròquies representen per Perpinyà una reserva econòmica, els mestres, els artistes en aquests temps de fabricació intens de retaules, els botiguers, els negociants s'hi desplacen.

Les relacions familiars entre Perpinyà i les parròquies són importants, són notables les relacions matrimonials amb les famílies d'hortolans de Perpinyà. Cada parròquia té la seua personalitat i, cadascuna es troba sotmesa al pes de la vila de Perpinyà la presència de la qual en el context del segle XVII, pot ser viscuda a diferents nivells com una desgràcia.

La desgràcia de ser una parròquia pròxima de Perpinyà, les cinc parròquies l'han viscuda amb els horrors de la guerra, l'allotjament dels soldats de l'exèrcit espanyol, molt aviat, el 1631, abans que França no declari la guerra a l'Espanya, els horrors de l'ofensiva francesa el 1639, la gent ha fugit cap a pobles més protegits. Les destrosses dels tercios de l'exèrcit

ibèric han buidat Cornellà dels seus habitants ; el terme de Sant Esteve i de Baho és arruïnat pel setge de Perpinyà (1641-1642), per les tropes de Lluís XIII. Una parròquia rural limítrofa de Perpinyà es troba directament amenaçada per la propagació fàcil del contagi quan es declara la pesta a Perpinyà. Cornellà, el 1631, Pesillà el 1652 i Sant Esteve el 1652, han viscut aquesta desgràcia de ser pròxims de Perpinyà en la llura pròpia mort i en l'aïllament conseqüent dels habitants.

La profilaxi la més segura quan un fogar de pesta es declara és la fugida, els habitants de les localitats concernides es retiren en altres pobles de respiegament sanitari. A més d'una amenaça del contagi, Pesillà el 1631 té de plantar carra a l'allotjament i als menesters d'una tropa de tercios del rei d'Espanya, a un nombre important de persones retirades a la parròquia fugint Perpinyà i l'epidèmia i instal·lades el temps d'un aïllament allargat.

La societat és estable, la pobresa es declara, els tractaments de dignitat designen categories socials elevades, nobles i burgesos vinguts de Perpinyà diuen la societat d'estament. La desgràcia de ser una parròquia pròxima de Perpinyà, les cinc parròquies la viuen amb l'empresa territorial de les famílies de nobles i de burgesos honrats.

La superfície de les terres dels nobles i dels burgesos, arrendades a pagesos, és considerable, els nobles viuen a Perpinyà, la vila capital la qual dona el privilegi fiscal essencial de no pagar impostos a les parròquies rurals i doncs de descarregar-se-ne sobre els pagesos.

Aquestes famílies han tornat després de la guerra, no són passadores de terres, les propietats són fixades, impossibilitant una evolució social i l'accessió a un millor nivell de vida per a les famílies modestes i per a els pobres. El problema del privilegi fiscal dels nobles s'escriurà en els "cahiers de Doléances" el 1789 que presentaran Cornellà de la Ribera i Vilanova de la Ribera.

Els registres parroquials de les cinc parròquies (segle XVII-1738) s'han revelats proveïdors d'un volum important de coneixences, de documents de bona anàlisi i per això, un camp de recerques interessant per a l'emergència i la descripció del món, veritable concentrat de societat del qual són portadors.

Fonts i Bibliografia

Mapes

BECAT, J., Atlas de Catalunya Nord, Prada, 1977, Terra Nostra.

BIBLIOTHÈQUE NATIONALE DE FRANCE, Boulevard Richelieu, Paris.

-GeAA1288, Carte manuscrite du Roussillon avec dénombrements.

-Ge1065, (1719), Carte Roussel, "Carte du Roussillon et du Valespir et partie du Conflent sur laquelle se trouve les frontières de Catalogne et de Languedoc."

COSTA, J., Répertoire, Atlas patronymique des Pyrénées-Orientales au XIX siècle, Perpignan, 1994, Presses Universitaires de Perpignan, Centre de Recerques i d'Estudis Catalans.

GUAL, R., BECAT, J., El nom de Catalunya Nord a la cartografia, dels segles XVI a XX, Prades, 1989, Revue, Terra Nostra, n°66. Imprimerie de Prades.

GUITER, E., Atlas Linguistique des Pyrénées Orientales, Paris, 1966, Centre National de la Recherche Scientifique.

Exposicions

La Llotja i l'Economia Catalana, del Consolat de Mar a la Cambra de Comerç, (1886-1986) Barcelona, 1986, Exposició del centenari de la Cambra Oficial de Comerç, Indústria i Navegació de Barcelona, Barcelona.

Mère Anna-Maria Antigó i les Clarisses de Perpinyà des del segle XVII fins ara, Perpinyà, (25 de maig-03 de novembre del 2002), Casa Xanxó, Carrer de la Mà de Ferro.

Les Comtès Catalans au Coeur de la Guerre de Trente Ans, Au temps des Mousquetaires, Saint Estève, 2004, "Les Rendez-vous de Saint Estève," Mas Carbasse, Saint Estève.

Barroc, Itinerari Guerra, la Peinture en Pays Catalan aux XVII-XVIII siècles, octobre 2005-octobre 2006, Palais des Rois de Majorque, Perpignan.

Enciclopèdies i diccionaris

ALCOVER, A., i MOLL, B., Diccionari català, valencià, balear, Palma de Mallorca, 1962, Son Zu.

AMADES, J., Costumari Català, el Curs de l'Any, Barcelona, 1956, Salvat, Editores, S. A.

BOTET, R., Vocabulari rossellonès, amb traducció en francès i en català normatiu, Perpinyà, 1997, Editorial, El Trabucaire.

BRUGUERA i TALLEDA, J., Diccionari etimològic, Barcelona, 1996, Enciclopèdia Catalana.

CAPELLA, J., Dictionnaire de biographies roussillonnaises, Perpignan, 1914, Comet, Marseille, 1978, Laffite, Reprints.

CATALUNYA ROMÀNICA, Barcelona, 1993, El Rossell.

ENCICLOPÈDIA CATALANA, Barcelona, 1993.

COROMINES, J., Diccionari Etimològic i Complementari de la Llengua Catalana, Barcelona, 1987, Curial, Edicions Catalanes, Caixa de Pensions.

COSTA, J., Atlas Linguistique, Sacaze, des Confins Catalano-Languedociens, Perpignan, 1986.

COSTA, J., Répertoire-Atlas patronymique des Pyrénées-Orientales au XIXe siècle, Perpignan, 1994, Presses Universitaires de Perpignan, Centre de Recerques i d'Estudis Catalans.

DICCIONARI DE LA LLENGUA CATALANA, Barcelona, 1995, Institut d'Estudis Catalans.

DICCIONARI D'HISTÒRIA ECLESIASTICA DE CATALUNYA, Generalitat de Catalunya, Editorial, Claret.

ENCYCLOPÉDIE DE L'EUCARISTIE, Paris, 2002, Les Editions du Cerf.

ENCYCLOPÉDIE, CATHOLICISME, HIER, AUJOURD'HUI, DEMAIN, dirigée par Jacquemet G du clergé de Paris, Lelauzet et Ané, Paris.

GREIMAS, A J., Dictionnaire de l'Ancien Français, Le Moyen Âge, Paris, 1979, Larousse.

GUITER, E., Atlas linguistique des Pyrénées-Orientales, Paris, 1966, Centre National de la Recherche Scientifique.

LAUX, C., Dictionnaire Français-Occitan, Languedocien Central, Puylaurens, 1997, Section du Tarn de l'Institut d'Etudes Occitanes.

Revistes

EL RIBERAL, Hiver 1985, Prieuré de Serrabona, Conseil Général des Pyrénées Orientales, Association, Millas Vell.

L'ABBAYE DE LAGRASSE, 1982, Centre d'Etudes d'Archéologie Médiévale du Languedoc.

CORBERE-SANT-PERE-DEL-BOSC, Cahier de la Necropole, Association Archéologique des Pyrénées-Orientales.

LES ETUDES ROUSSILLONNAISES, Canet, 1951, Nouvelle série, 1987, Revue d'Histoire et d'Archéologie Méditerranéenne.

REVISTA CATALANA, n°11 i 12, Perpignan, 1974, Institut Rossellonès d'Estudis Catalans.

REVISTA CATALANA DE TEOLOGIA, Barcelona, 1979, Facultat de Teologia de Barcelona.

Documents i obres de referència

ALART, B., Cartulaire Roussillonnais, Perpignan, 1880, imprimerie de Charles Latrobe.

ALART, B., Notices historiques sur les communes du Roussillon, Paris, 1818, le Livre d'Histoire, Paris.

ALART, B., Examen, Possessions de l'Abbaye de Lagrasse, Rt 1726.

AMADES, J., Costumari Català, el Curs de l'Any, Barcelona, 1956, Salvat, Edicions.

LA CATALOGNE À L'ÉPOQUE ROMANE, Paris, 1932, Conférences faites à la Sorbonne en 1930, Librairie Ernest Ledoux.

ARIES, P., L'Homme devant la mort, Paris, 1973, Editions du Seuil.

ARIES, P., L'enfant et la vie familiale sous l'ancien regime, Paris, 1977, Editions du Seuil.

AUDOIN-ROUZEAU, F., Les chemins de la peste, le rat la puce et l'homme, 2007, Editions Tallandier, Collection, Texto.

AYATS, A., Louis XIV et les Pyrénées catalanes de 1659 à 1681, Canet, 2002, Editorial, El Trabucaire, Perpinyà.

BALAGUER, C., Els Valencians i llurs descendents a l'Herault, Perpinyà, 1994, Memòria de Diplôme d'Etudes Appliquées, Centre de Recerques i d'Estudis Catalans, Universitat de Perpinyà.

BASSEDA, L., Toponymie Historique de Catalunya Nord, Prades, 1990, Revista, Terra Nostra, Imprimerie de Prades.

BATLLE, M., GUAL, R., Fogatges catalans Capcir-Cerdanya-Conflent-Rosselló-Vallespir, Recensements du XIe au XXe siècle, Prades, 1973, Revista Terra Nostra, n° 11, Imprimerie Legrand.

BRUNET, M., Le Roussillon face à la Révolution Française, Perpignan, 1989, Editorial, El Trabucaire, Perpinyà.

CARDUS, N., Viguerie de Roussillon, Vallespir (1757-1758), Droits et biens fonds, Perpignan, 1997, Mémoire de maîtrise, Université de Perpignan.

CARRERE, J B F., Voyage Pittoresque dans le Département des Pyrénées Orientales, Perpignan, 1784, Lamy, Libraire, quai des Augustins.

CATAFAU, A., Les Celleres et la Naissance du village en Roussillon, (Xe-XVe siècles), Canet, 1998, Editorial, El Trabucaire, Perpinyà.

CAUCANAS, S., Moulins et Irrigation en Roussillon du IXe au XVe siècle, Perpignan, 1987, Estudis Rossellonesos dedicats a en Pere Ponsich, Le Publicateur.

CHAUNU, P., La Civilisation de l'Europe des Lumières, Les grandes Civilisations, Paris, 1971, Editions Arthaud.

COLOMER, B., Annales de l'Hôpital Saint Jean, (1116-1900), Perpignan, 1928.

CORTADE, E., Pesillà de la Rivière, Notes Historiques, Prades, 1975, Revue, Conflent, Hautes Vallées, n°75, Imprimerie Legrand.

DELCASSO, C., i RABAT, M., Estudi dels patrònims del Cantó de Millars, Perpinyà 1996-1997, Memòria de dialectologia, Universitat de Perpinyà, Centre de Recerques i d'Estudis Catalans.

DELONCLE, J., Goigs del Rosselló, Perpignan, 1952, Imprimerie du Midi.

DE ROUX, A., Perpignan de la Place Forte à la Ville Ouverte, Xe et XXe siècles, Perpignan, 1996, Edition des Archives Communales de Perpignan.

ESTUDIS ROSSELLONESOS DEDICATS A EN PERE PONSICH, Perpignan, 1987, Le Publicateur.

LES FONTS FRANCISCANES, Els Escrits de Sant Francès d'Assís i de Santa Clara, Barcelona, 1998, La Formiga d'Or.

FERRO, V., El Dret Públic Català, Vic, 1987, Estudis Universitaris de Vic, Eumo Editorial.

- FOUCHÉ, P., *Morphologie Historique du Roussillonnais*, Toulouse, 1924, Privat, Genève, 1980, facsimilé, Slatkine, Reprints.
- FOUCHÉ, P., *Phonétique Historique du Roussillonnais*, Toulouse, 1924, Privat, Genève, 1980, facsimilé, Slatkine, Reprints.
- FOURTY J., *Salses Eternelle*, Perpignan, 1964, Centre d'Etudes et de Recherches Catalanes des Archives, n° 24, Imprimerie de l'Est, Chaumont.
- FOXONET, F., *L'Església i la Catalanitat a la Catalunya del Nord, (segle XIX-primera part del segle XX)*, Perpinyà, 2007, Universitat de Perpinyà, Tesi doctoral.
- GIBRAT, J., *Aperçu Historique sur la paroisse de Cornellà de la Rivière*, Perpignan, 1918, Imprimerie catalane.
- GONZALBO, M., *Les Pestes Roussillonnaises, XVIe et XVIIe siècles*, Toulouse, 1976, Mémoire de maîtrise.
- GUAL, R., *Eléments de Folklore, Codalet*, 1986, Revue Terra Nostra, n° 59, Imprimerie de Prades.
- GUITER, E., *Els Cornellà del Rosselló*, 1974, Revista de l'Institut Rossellonès d'Estudis Catalans, n°22
- HAGÈGE, C., *Le Français, Histoire d'un combat*, 1996, Editions, Michel Hagège, Livre de Poche.
- IGLÉSÍAS, J., *Estat de la Llengua Catalana, a la fi del segle XX, a quatre municipis veïns i transfonterers, de la zona septentrional de transició*, Perpinyà, 1994, Memòria de Diplôme d'Etudes Appliquées, Universitat de Perpinyà.
- IGLESÍAS, N., *Llengua del Rosselló, Qüestió d'Estat, la Integració Lingüística del Rosselló a França, (1659-1789)*, 1998, Eumo Editorial.
- LAPORTE, C., *Itinéraire en estampes dans l'Ancien Roussillon, estampes des XVIIe, XVIIIe et XIXe siècles*, Perpignan, 1982, Imprimerie du Capcir.
- LARROQUE, BOUCHER, V., *Les Enfants Abandonnés dans le Tarn, (1845-1862)*, Toulouse, 1996, Mémoire de Maîtrise, Université, Toulouse Le Mirail.
- LAZERME, P., *Noblesa Catalana, Cavallers i Burgesos Honrats de Rosselló i Cerdanya*, La Roche sur Yon, 1975, 1976, 1977, Imprimerie Centrale de l'Ouest.
- LEÇONS DE LITURGIE A L'USAGE DES SEMINAIRES., Hebert, Paris, 1930, Remise à jour par Grignon, J, Berche et Pagis.
- LEROY, LADURIE, E., *Les Paysans du Languedoc*, Paris, 1966, Sevpen.
- LEROY, LADURIE, E., *Histoire du Climat depuis l'an mille*, Paris, 1967, Flammarion.
- LES CORTS GENERALS DE PAU CLARIS, Barcelona, 1976, Fundació, Salvador Vives, Casajuana.
- MAFART B-Y., *Approche de la Mortalité Maternelle au Moyen-Âge en Provence*, Paris, 1994, Dossier de documentation archéologique, n° 17, Centre National de la Recherche Scientifique, Editions.
- MALET, F., *Saint Esteve del Monestir, Mon Village avant 1914*, IMF Productions.
- MANUALE RITUALIS ECCLESIAE ET DIOCESIS ELNENSIS, 1801.
- MARCET, JUNCOSA, A., *Mots-clefs de l'Histoire Catalane du Nord*, Canet, 2003, Col.lecció, Història, Editorial, El Trabucaire, Perpinyà.

MARCET, JUNCOSA, A., Le rattachement du Roussillon à la France, Canet, 1995, Col.lecció, Història, Editorial, El Trabucaire, Perpinyà.

VISAGES DU ROUSSILLON, Paris, 1952, Éditions des Horizons de France, Collection "Provinciales."

MASSOT-REYNIER, J., Les Coutumes de Perpignan, Marseille, 1976, Laffitte, Reprints.

MASNOU, Paul., Mémoires de Pierre Pasqual (1595-1644), Perpignan, 1905, Imprimerie, J Payret, Perpignan.

MOREU-REY, E., Antroponímia, Història dels nostres Prenoms, Cognoms i Renoms, Barcelona, 1991, Estudi General i Ciències Humanes i Socials, Universitat de Barcelona, Publicacions.

NADAL J i GIRALT, E., La Population Catalana de 1553 à 1717, l'immigration française et les autres facteurs de son développement.

NOUVELLE HISTOIRE DU ROUSSILLON, Canet, 1999, Editorial, El Trabucaire, Perpinyà.

ONOMÀSTICA A LA CATALUNYA DEL NORD, Perpignan, 1997, Cahiers de l'Université de Perpignan, Presses Universitaires de Perpignan, n°24.

PEYTAVI, DEIXONA, J., Els Immigrants al Perpinyà Modern, el pes demogràfic i el poder integrador dels occitans, actes del col.loqui del 8è centenari de la carta de Perpinyà, 23-25 d'octubre 1997.

PEYTAVI DEIXONA J., La família Nord Catalana, Matrimonis i Patrimonis, (segles XVI-XVIII), Canet, 1996, Editorial, El trabucaire, Perpinyà.

PEYTAVI, DEIXONA, J., Antroponímia, poblament i immigració a la Catalunya Moderna, l'exemple dels comtats de Rosselló i Cerdanya (segles XVI-XVIII), Barcelona, 2010, Institut d'Estudis Catalans, Tesi doctoral.

ROBINAT, E., La Communauté des Prêtres de Prats de Mollo au XVIII siècle, Perpignan, 1996, Mémoire de maîtrise, Université de Perpignan.

SALA, R., Le Visage de la Mort dans les Pyrénées Catalanes, Sensibilités et Mentalités Religieuses en Haut Vallespir, (XVIIe, XVIIIe et XIXe siècles), Paris, 1991, Édition Économica, Centre de Recherches et d'Etudes Catalanes, Université de Perpignan.

SALA, R., Dieu le Roi les Hommes, Perpignan et le Roussillon, (1580-1830), Canet, 1996, Col.lecció, Història, Editorial, El trabucaire, Perpinyà. .

SAGNES, J., Le Pays Catalan (Capcir, Cerdagne, Conflent, Vallespir et le Fenouillèdes), Pau, 1985,

SEGARRA, M., Història de l'Ortografia Catalana, Barcelona, 1985, les Naus d'Empúries, Editorial, Empúries.

SIMON i TARRÉS, A., VILA, P., Cròniques del Rosselló, segles XVI i XVII, Barcelona 1998, Curial, Edicions.

SOLDEVILA, F., Resum d'història dels Països Catalans, Barcelona, 1978, Editorial, Barcino.

TORREILLES, P., Les Pauvres et l'Hôpital de Perpignan au XVI siècle, extrait de la revue d'histoire et d'archéologie du Roussillon, (TVI- 1905), Imprimerie Joseph Payret, Perpignan.

VASSAL-REIG, Ch., la Prise de Perpignan, (1641-1642), Paris, 1934, Editions Occitania.

VENY, J., Els Parlars Catalans, Palma de Mallorca, 1991, Editorial, Moll.

Vidal F., Les chirurgiens, Mémoire, Ecole Pratique des Hautes Etudes IV, Section Sciences Historiques et Philologiques, A.D.P.O, BIB 7800.

Els registres parroquials

Baho., 10EDT1, B, (1602-1679), B.M.S, (1685- 1738).

Cornellà de la Ribera, 49EDT1, B, (1621-1679), M, (1611- 1679), S, (1621- 1667) ; B.M.S, (1686-1690, 1692-1705, 1706-1738).

Pesillà de la Ribera, 114 EDT88, B (1608-1685), S (1580-1663), 11EDT91 ...100, M (1648- 1684), S, (1673 -1685), B.M.S, (1685- 1738).

Sant Esteve del Monestir, 139EDT1-2, B, (1665 -1685), B.M.S, (1686 -1738).

Vilanova de la Ribera, 182EDT1-2, B, (1594 1696), M, (1655- 1695), S (1648 1695), B.M.S (1684 -1737).

Annexos

Document 1: Grafia d'uns cognoms al segle XVII a les cinc parròquies

Els registres parroquials no han enregistrat tots els cognoms de les persones i dels infants presents a un moment donat a la parròquia. Unes persones ambulants, uns mestres, uns treballadors de temporada ne poden ser absents, es pot fer que una persona adulta o un infant sense cap sagrament rebut a la parròquia mateixa per qualsevol raó d'història personal, temps passat al poble, estatut, edat..., no apareixi en una acta.

Al segle XVII, s'encontra en molts documents, testaments, capítols matrimonials, enquestes judicials, una tendència a substantivar el cognom i en particular a feminitzar-el.

- Antoni Sagi en el seu testament indica "Llaura Sagina muller mia Joseph i Anthon Sagins fills meus."¹⁵⁷⁷

La feminització d'un cognom s'aplica tant al cognom patern com al cognom marital :

- "Joana Santona viuda relict de Simon de Santo."¹⁵⁷⁸

- "Maria Llupiana filla de Miquel Llupia."¹⁵⁷⁹

Aquesta pràctica té com a conseqüència la mutació d'uns cognoms, el capital patronímic de les cinc parròquies comporta uns cognoms feminitzats instal·lats : Malleta,¹⁵⁸⁰ Noguera,¹⁵⁸¹ ...

El cognom feminitzat, a l'origen, fa part d'una branca patronímica paternal.

Representen deficiències importants :

- l'a nomenació tradicional de la dona segons el cognom del marit,
- el desconeixement del cognom de l'esposa no originària de la parròquia,
- l'ús de no anomenar els albat o de no n'escriure les actes.

Malgrat tot els registres parroquials queden una reserva considerable en termes de mostra i de dinàmica patronímiques.

Tots els rectors, al segle XVII, escriuen en català, el Conflent és ben representat ; Dimas Medos i Pere Delhom són originaris de Prada, Bonaventura Berta és de Catllar, Salvador Azemar té parentat a Finestret,

Barthomeu Poch és originari del Gironès...

Jaume Beda, Raphael Bordoncle, Andreu Esteve, són de família socialment elevada ;

Gaspar Marscell, Pere Izarn són occitans.

L'escrit dels cognoms beneficia d'unes singularitats dialectals.

El nombre importantíssim de cognoms, fan que els exemples abundin sobre molts aspectes lingüístics.

Cognoms compostos :

Uns cognoms compostos s'escriuen enganxats o separats:

Corta Sola, Curtasola.

Mor Stany, Mor Estany, Marestanya, Mar Stany.

Setanaoliu, Setanta Olius.

La Fita ; Lafita.

La Font ; Lafont.

La Calz ; La Cals ; Lacals.

Camp Rodon ; Camprodon.

¹⁵⁷⁷ A.D.P.O, 3E1/ 5883, (17/05/1644).

¹⁵⁷⁸ A.D.P.O, Registre parroquial de Vilanova de la Ribera, 5 Mi716, (20/06/1619).

¹⁵⁷⁹ A.D.P.O, Registre parroquial de Pesillà de la Ribera, 5 Mi460, (03/05/1631).

¹⁵⁸⁰ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5 Mi154, (27/12/1699).

¹⁵⁸¹ A.D.P.O, Registre parroquial de Cornellà de la Ribera, 5 Mi154, (09/01/1625).

Bell Lloch ; Betlloch.

Els accents :

-Cap regla no regeix l'accent agut i l'accent greu i no es remarca cap manifestació de preferència per a un accent :¹⁵⁸²

Agulló ; Alanxú ; Bacó ; Buscà ; Calà ; Ciuró ; Cornellà ; Deluncà ; Gracià ; Perié ; Simó.

-L'apòstrof, manllevat al grec al segle XVI, introduït en el text imprat d'una manera irregular, queda al segle XVII i a l'inici del segle XVIII poc utilitzat pels clergues en els registres parroquials.

Doms ; Deaux ;

-La preposició "de" es guarda davant d'un mot començant per una vocal :

De Oms ; de Ortafà ;

De Urliach ; Doliach ; Duliach ; Durliach.

Unes formes són reduïdes :

Bernat del As ; Bernat de Las.

Les vacil·lacions gràfiques :

La lletra y

S'encontra la lletra "y"

-a l'inici d'uns cognoms : Ysarna

-a la fi d'uns cognoms : Gally ; Marty ; Pelegry ;

a qualsevol plaça d'un cognom : Turrye ; Pumyès ; Vyvent.

La consonant -j cohabita amb les antigües -i, -y i amb la -g

Yoli-Joli ; Domenyo- Domenjo ; Puyol- Pujol ; Auÿaleu-Augaleu ;

Els cognoms Hey i Rey s'escriven com a l'època medieval amb la semivocal.

La lletra -h

-S'escrivia a l'inici del terme per marcar l'aspiració de la vocal :

Halias ; De Hart ; Hey ; Holiba ; Huguet ; Huch ; Histan ;

Enric Moreu Rey esmenta el cognom Hambra-Ambra d'origen castellà, la -h reemplaça la lletra -f llatina.¹⁵⁸³

-S'introdueix la lletra h medial antihiàtica entre dues vocals per lisibilitat millora :

Boher ; Boer ; Chahors ; Nohalles ; Rohaix ; Basia- Basiha ;

-Se guarda el nexa "th" de l'arrel greco-llatina-medieval :

Authier ; Cathalà ; Thalau ;

- Es manté la -h del dígraf tradicional medieval "ch" a final de dicció per millora llegibilitat:

Bach ; Blanch ; Del Amich ; Den Llach ; Duliach ; Llach ; Llansach ; Llarch ; March ; Pitrach.

La lletra -l

¹⁵⁸² A França, la llei del "6 fructidor any II," (23 d'agost del 1794) la qual imposarà l'accentuació.

¹⁵⁸³ Moreu Rey, E., Història dels nostres prenomes, cognoms i renoms, Barcelona, 1991, Publicacions, Universitat de Barcelona.

En els registres parroquials majoritàriament l'ús de les cosonants dobles no responen a un criteri etimològic ; són propiament gràfiques sense relació amb la pronúncia, llevat del -r doble.

No hi cap conflicte entre la lletra “l” i el cultisme “ll” , el so “l” queda el mateix que aquestes lletres es trobin en posició inicial, intervocàlica o final.

Borrel ; Borrell ; Burgal ; Burgall ;

Carbonela ; Carbonell ; Duliach ; Dulliach ;

Fulasa ; Fullassa

Larch ; Llarch

Pelliser ; Paliser

Vassall ; Vassal.

Billes ; Biles ; Ville ; Viles.

Unes solucions ortogràfiques permeten de transcriure el so difícil de pronúncia de la palatal latera sonora : Bayho.

Fonètica

Vocalisme àton

Formes dobles a/e

La vocal neutra, so intermediari entre la -a i la -e s'escriu sigui “a sigui -e al començament, a l'interior o al final del mot :

Balle,Balla ; Miffre, Mifra ; Ribere, Ribera ; Catelà,Català ; Denot, Danot ;

Madina,Medina ; Vesia,Vazia ;

No es manté la intervocàlica en alguns casos : Sabarol, Sabrol ; Caragoles, Carboles ; Garabo,Grabo ; Garau, Grau ; Baribaut, Bribaut ; Taraguet, Targuet ;

Forma : e>i

El fenomen rossellonès molt freqüent de la palatalització de la “e” neutra inicial en “i” s'ha produït per raons diverses, sobretot per assimilació a la consonant palatal veïna que aquesta la precedi o la sigui

Gerbàs ; Girbas

Sicelina ; Sicilina

Sagi ; Sigi

La “s” inicial

L'ús de la “s” inicial de l'escriptura medieval sempre en vigor conviu tanmateix amb l'escriptura de la vocal neutra anteposada.

Spes ; Espes ; Aspes

Squirol ; Esquirol

Strada ; Estrada

Struch ; Estruch

La a proclítica s'adjunta :

Gimu,Agimo ;

Vocalisme tònic

Formes dobles o/u,

Tancament de la O en U :

La /ó/ tancada del llatí vulgar o d'un primitiu català passa a /ú/ amb pèrdua d'un grau d'obertura com ho demostren la presència de les diferents grafies "o" i "u" ; el diagrama francès "ou" és introduït per uns rectors d'origen occità o de la Resta de França.

Borniola, Burniola.

Bosquet, Busquet.

Burrell, Borrell.

Boxeda, Buxeda, Boxera, Buxera.

De la Forga, La Furga.

Furcada, Forcada.

Forquie, Furquie.

Moliner, Muliner.

Roan, Ruan.

Tosto, Tustu, Tusto.

Torrie, Turrie.

Adoart, Aduart.

Ballou, Balló.

Carboles, Carbules.

Croells, Cruells.

Doliach, Duliach.

Follassa, Fullassa.

Godall, Gudall.

Sofres, Sufres.

Consonantisme**Les consonants homòfons**

Són confoses, els rectors fan servir la /b/ com la /v/ sense cap variació de significat.

Baringer-Beringer ;

Belloch –Velloch ;

Vidal – Bidal ;

Villes – Biles ;

Valansa-Balansa ;

Badia-Vadia ;

Bosch-Vosch ;

Bergua-Vergua ;

Bierna-Vierna ;

Bies-Vies ;

Braba-Brava ;

Cibada- Civada ;

Gadaba-Gadava ;

Esteba-Esteva ;

Basia-Vazia- Bazia ;

Viuent-Vivent -Vybent-Vibent-Bibent ;

Oliba- Holiva ;

Salbet-Salvet ;

Savardell-Sabardell ;

El so K

Pot ser representat tant per -c com per -ch com per -qu :

Bach ; Bacho ; Belloch ; Blanch ; Caors ; Chaors.

Chruells ; Durliach ; Pontic ; Pontich ; Roca-Rocha-Roque ; Huc-Huch ;
Marquesat-Marchasat

La consonant s

És representada per les grafies s ss, c, ç, sc, z, ti ; la substitució de la “t” per c s’ha manllevada a l’ortografia castellana.

Azam –Asam ; Siurola- Ciuroles

Fabresa- Fabressa

Gaciot- Gassiot-Gasciot ;

Sufrer-Çofres ;

La sonorització característica del rossellonès es detecta algunes vegades :

-per assimilació de b amb p :

Sanctona- Sancto ;

-per influx de la palatal : tll>ll :

Bell Lloch-Betlloch- Batlloch

Jutgla- Jogla

-El doblament de la consonant :

Bartta ; Mifra-Miffra ; Suffres- Sufres ; Rofra-Ruffra

Barraller-Baraller (

Dalriu ; Camprodon ;

Garau- Garrau ;

Tarats- Terrats ;

-El doblament de la “r” consonant inicial:

Rroyg ; Rros ; Rroquer ;

Les dissimilacions : un so canvia el seu punt d’articulació

b>g

Carboles),Cargoles

b >p

Pitrach-Bitrach ; Bastul- Pastull ;

l >r

Glisselva-Grisselva ; Arbafulla ; Albafulla ;

l >n

Albert i Anbert ;

b inicial >m ; aquesta dissimilació que s’encontra en altres pobles es destaca a Pesillà de la Ribera.

els cognoms : Madaula–Badaula

Bonbolo- Monbolo ;

Barrasera- Marasera ;

c >g

Gudalla-Codalla

Gaselva-Caselva

la final é- er

Baquer- Baque ; Cader ; Gassanyer ; Guiter ; Roquer ; Samaler.

Ig representa el so palatal fricatiu, Puig ; Puix ;

del Petx ; Peig ; Peitg ;

Les consonants –g i -x

El rector Ferriol, a Pesillà de la Ribera, fa sempre seguir d’una “i” les lletres “g” segons la “g” italiana i la lletra “x” :

Domengio ; Alanxio ; Gatgies.

Document 2: Cognoms de les cinc parròquies al segle XVII.

Són indicats els noms i els sobrenoms de les persones presents en les actes dels sacraments sense apunt de provinença. Algunes vegades no hem trobat el dia i el mes. Per tant només apareix la data.

No apareixen :

els soldats dels exèrcits hispànic i francès allotjats als pobles,

els forasters declarats, en el sentit restringit d'habitants de Catalunya del Nord o del Principat.

A Baho :**A**

ABRAFULLA	29/04/1674
ABRE	13/02/1638
ALBA FULLA	31/08/1640
ALINERA	26/08/1629
ALISAN	22/03/1621
AMAT	27/11/1616
AMIELL	08/12/1698
ARNAU	21/12/1621
ARNAUDA	03/06/1646
ARNAUDETA	01/01/1632
ARTIGAS	19/09/1697
ASTRUCH	02/05/1632
ATJE	02/10/1668
AYMARICH	17/01/1644
AZAMAR	26/08/1629

B

BACHERA	12/10/1670
BALAGUER	18/04/1684
BALANSA	01/02/1632
BALLA	31/05/1609
BALLO	21/05/1606
BALLOCH	19/01/1651
BALLONA	14/09/1606
BANASET	08/10/1673
BANAZET	08/10/1673
BATLLOCH	06/10/1679
BARBA	15/02/1667
BARNAT	30/06/1680
BARONAT	25/07/1616
BARRERA	26/12/1620
BARTES	12/12/1603
BARTESA	02/09/1621
BARTI	20/08/1635
BARTIN	16/10/1635
BARTRAN	19/09/1612
BASART	16/12/1603
BASERA	10/11/1633
BASTUL	1615

BATLLO	12/12/1604
BATLLOCH	06/10/1679
BALLU	25/03/1671
BATUNA	07/04/1634
BATUT	21/11/1629
BELLOCH	23/04/1651
BENASET	15/08/1650
BERINGER	02/02/1653
BERNAT	30/06/1680
BERTRAN	21/04/1608
BETLLOCH	27/09/1698
BIGUIERA	19/08/1627
BIRAN	05/02/1616
BLANCH	11/10/1661
BLANCS	27/12/1623
BOER	22/01/1663
BOERA	05/11/1668
BOHE	25/02/1670
BOIE	07/12/1666
BOIER	20/03/1660
BOLBE	11/08/1700
BONAS	18/07/1661
BONET	30/03/1626
BORDARIA	01/01/1657
BORDAS	21/09/1660
BOT	21/12/1670
BOXO	02/05/1632
BUXUNA	24/10/1630
BOYE	29/03/1650
BRACIET	10/05/1676
BRASILLACH	18/08/1675
BRAU	03/08/1653
BRAVET	22/11/1612
BUERA	24/02/1663

C

CABRERA	13/02/1638
CALT	29/10/1633
CALVARDURA	22/09/1620
CAMPS	15/08/1632
CANDALO	20/04/1635
CANDALONA	08/08/1628
CANDELA	22/09/1604
CANDELONA	18/09/1606
CANTORT	18/07/1700
CACET	10/04/1624
CARABEBT	13/09/1669
CAROLA	09/01/1661
CARRERA	23/10/1631
CASTANY	16/02/1653
CASTARAS	16/10/1627
CASTELL	16/09/1663

CATALA	23/10/1620
CAUSOLA	02/09/1668
CAUSOLLE	12/04/1668
CAUT	29/10/1616
CAVALLA	21/09/1621
CERRA	01/11/1682
CERRANIA	18/07/1700
CHIBALLE	12/04/1668
CLASTRES	06/07/1698
CLOTAS	01/01/1632
COLOM	19/06/1667
COLOMER	23/08/1654
COLOMINES	12/11/1656
COLUMBA	19/01/1653
COMA	13/03/1642
COMAS	22/09/1604
CONTARDA	05/12/1604
CONTART	05/12/1604
CORBERA	15/02/1622
CORRATGER	02/09/1627
CORTAU	04/03/1622
CRISTULET	01/11/1678
CROS	04/05/1615
CROSAS	14/04/1680
CRUELLS	26/06/1609
CRUXANDEU	17/02/1681
CULBERT	10/09/1698
CULBET	10/09/1698

D

DARCO	22/07/1664
DARDER	20/08/1618
DARLO	14/04/1680
DAUNIS	14/06/1646
DAUPY	02/03/1662
DEFOU	27/02/1700
DE LA ARIS	29/05/1667
DELARIS	12/05/1602
DEL ARIS	03/11/1652
DE LARIS	17/05/1666
DE LA YERERA	30/03/1670
DEL COS	07/10/1655
DEL PEIG	04/10/1648
DEL PEIX	21/07/1652
DEL PEY	02/08/1646
DEL PULL	31/07/1667
DILLA	16/02/1604
DOMENECH	02/10/1617
DOMENGE	1606
DORAN	23/03/1636
DOT	04/03/1632
DUFOU	23/02/1676

DURAN	15/09/1611
DURBAU	14/09/1628
DURBAUT	19/04/1636

E

ESTRUCH	29/03/1643
---------	------------

F

FABRA	10/03/1697
FAJAS	18/11/1624
FARINAS	14/06/1602
FARRERA	30/09/1621
FARRER	21/08/1662
FAUCHIE	07/01/1658
FONTANET	03/07/1655
FONTANEU	29/01/1697
FONTENELLA	10/04/1670
FORCADA	20/04/1664
FURAS	08/03/1630

G

GADAVA	06/12/1610
GALTE	10/11/1610
GALTERA	29/10/1634
GALTER	14/07/1650
GARAU	23/12/1604
CARBONELL	01/08/1645
GALI	02/12/1652
GALLI	23/01/1681
GALSERAN	24/10/1666
GALTER	31/01/1668
GARI	29/10/1634
GARRIGA	08/01/1632
GARIGA	21/10/1632
GASANILA	19/05/1605
GASANYOLA	28/11/1630
GLAUDAS	05/05/1633
GOZI	06/07/1698
GRANERA	16/12/1602
GRANGER	11/11/1607
GRASELL	21/09/1610
GROS	02/12/1652
GRILLERA	01/02/1615
GUBERT	20/01/1639
CUES DURAN	27/08/1659
GUIOT Y ANTIGO	30/12/1629

I

IGONET	14/06/1602
YGONET	16/02/1604
IGONETA	14/09/1611
HIGUANET	18/08/1625

J

JAIMES	31/12/1657
JAMMES	02/10/1672
JAMBERT	09/12/1646
JOANBERT	17/05/1676
JANVERT	12/03/1698
JANFREU	30/06/1680
JOAN PERE	18/01/1618
JORS	16/03/1654
JULIA	24/12/1662

L

LA BORDA	18/07/1626
LABORIA	18/04/1660
LA CASA	01/03/1607
LA COMA	10/06/1635
LAFONT	07/08/1650
LADONYA	22/09/1704
LA ROSSA	16/01/1642
LAVALL	15/12/1627
LAVALLA	15/12/1627
LLAUGER	29/09/1646
LLIMALLAS	31/12/1673
LLIMALLES	29/09/1675
LLIMOSI	25/12/1643
LLORENS	02/02/1639
LLUCIÀ	26/05/1700

M

MALET	06/03/1698
MANJE	07/11/1622
MAJORELL	10/07/1629
MANIELS	19/10/1605
MANIELL	19/08/1627
MANYELL	05/09/1628
MARASSER	01/12/1630
MARCELL	11/08/1700
MARCET	29/08/1661
MARCH	30/11/1632
MARICH	04/01/1642
AYMARICH	17/01/1644
MARIGA	25/03/1671
MARQUET	06/10/1681
MARSA	21/09/1649
MARTI	13/02/1654
MASCLE	30/03/1681
MASSALART	26/12/1647
MASALART	24/02/1663
MAURENS	02/09/1632
MAURI	25/03/1668
MAURY	30/07/1679

MIQUEL	16/02/1604
MIR	19/04/1643
MOLAT	27/03/1661
MOLAS	05/08/1657
MONTALUA	31/07/1667
MONTANE	16/08/1622
MONTANYA	14/09/1628
MONTELLS	08/03/1630
MONTILLS	23/12/1642
MORAT	27/10/1604
MURAT	06/08/1630
MORADA	15/07/1647
MOR ESTANY	07/05/1615
MORES STANY	09/02/1617
MARSSTANY	01/10/1622
MORELL	02/12/1666
MULAT	07/02/1660
MULT	12/09/1669

N

NARET	07/10/1655
NEGRA	24/07/1678
NUGUERA	12/05/1602
NOGUES	16/02/1604
NOGUERA	09/01/1625
NOGUER	05/11/1668
NOLAT	27/03/1661
NORETA	24/03/1610
NOVELLAS	1606
NOVELLA	15/02/1622

O

OLIBA	16/03/1683
ORIOI	01/08/1645

P

PAGES	27/03/1611
PAIRERA	23/10/1631
PALASO	09/03/1648
PALETA	18/08/1625
PARE	21/10/1635
PARREU	10/09/1610
PASSATERRA	07/11/1622
PASTULL	17/01/1629
PATEU	03/10/1610
PAREUA	24/02/1612
PATEBA	15/05/1671
PATIT	19/07/1607
PATITA	15/07/1629
PETIT	16/02/1642
PATROXA	15/04/1659
PEI	20/11/1634

PERA	10/07/1629
PERRONA	29/03/1650
PESCOT	12/12/1620
PASCOT	23/12/1622
PASCOTA	18/02/1652
PASQUOT	31/12/1657
PIDEU	04/08/1680
PLA	06/03/1651
PONS	31/08/1640
PONSFARRER	22/12/1697
PRATS	29/08/1661
PRINAT	30/03/1626
PUIG	29/01/1673
PULL	07/11/1637
PUS	31/05/1609

Q

QUIBALLE	12/04/1668
QUIBALLER	24/02/1698

R

RABET	03/09/1630
RESPLANDI	18/10/1678
RESPLANT	21/09/1680
RIBERT	1652
RISTA	24/10/1660
RUBIERA	02/02/1653
RAYNALT	08/08/1632
RIU	15/01/1636
ROCALAURA	22/09/1620
ROCA LAURA	20/03/1624
ROCA LLAURA	08/08/1630
ROCHA LLAURA	01/04/1635
ROGET	28/09/1622
ROIX	01/02/1615
ROYG	01/04/1635
ROJA	05/01/1641
ROIG	16/01/1642
ROSSELL	05/08/1638
ROCELL	28/01/1663
ROZELL	04/12/1659
TUSSELL	17/02/1681
ROCER	22/01/1663
ROLLAN	14/12/1628
ROQUER	25/06/1634
ROS	10/07/1629
ROZE	12/09/1669
ROZICH	31/01/1668
RUDIERA	1654

S

SABATER	20/08/1680
---------	------------

SAGAUDA	16/02/1604
SAGAU	04/06/1607
SAGAUT	30/09/1621
ZAGAU	21/07/1643
SALA	24/10/1630
SALONI	07/04/1680
SALVARY	12/10/1654
SARMET	04/06/1607
SERMET	06/05/1635
SARMETA	16/03/1647
SASTRE	01/11/1608
SAURET	22/01/1612
SAURETA	02/11/1628
SURETA	21/03/1672
SAUS	30/04/1662
SAVALL	03/04/1608
SERILLACH	12/12/1620
SERRA	05/11/1641
SILVESTRE	23/04/1700
SOLE	12/05/1602
SOLER	10/09/1610
SOLERA	25/01/1626
STRUCH	15/07/1629
ASTRUCH	02/05/1632
ESTRUCH	29/03/1643

T

TALAIRAGA	14/09/1649
TALAU THALAU	14/02/1700
TARDIU	08/01/1632
TARAGUET	01/10/1622
TARGUET	20/11/1615
TARISSA	10/10/1610
TERRISA	03/08/1630
TORNÉ	06/05/1607
TORNER	04/01/1612
TORRET	01/04/1631
TRAVE	30/07/1628

V

VALENTY	12/05/1602
VALLS	20/01/1609
VALENT	1606
VALLOCH	21/07/1652
VANESI	05/02/1632
VARTI	01/12/1657
VARTINA	12/03/1653
VASTULL	09/02/1617
VERGONYONA	08/09/1653
VERINGER	21/07/1652
VLEU	21/02/1668
VIDAL	03/02/1606

VIDALA	04/09/1672
VIÉ	23/10/1631
VIER	15/02/1665
VILLES	11/08/1680
VINAS	22/04/1658
VINIALS	05/09/1649
VINYALS	25/11/1655
VISTA	22/01/1663
VOT	22/01/1667

X

XATEU	22/07/1625
-------	------------

Y

YCART	27091648
-------	----------

Cornellà de la Ribera**A**

AGIMON	20/11/1631
ALDUY	12/01/1641
AL TORT	02/11/1621
AMOROS	01/02/1624
ARANYO	1631
ATXER	24/03/1630
AUTER	30/04/1686
AUTIE	19/10/1695
AUTIER	20/02/1639
AUTIERA	30/07/1676

B

BACH	18/12/1678
BACHER	11/09/1672
BACHO	26/09/1629
BACO	19/05/0626
BACU	08/07/1618
BADIA	19/05/1616
BADOY	1631
BADOYA	1631
BALASCA	12/11/1647
BALLE	30/04/1616
BAQUER	02/04/1645
BARCELONA	02/10/1667
BARENA	15/09/1611
BARO	27/10/1619
BARRA	30/01/1625
BASART	22/10/1636
BASIA	26/09/1668
BAUS	05/02/1623
BAUSSA	30/08/1676
BAIXET	27/08/1669

BAXET	25/04/1664
BAYHO	04/11/1663
BAYO	28/01/1635
BELL LLOCH	07/11/1686
BENACIS	19/03/1673
BENACISA	11/01/1677
BENET	16/05/1635
BETIE	03/12/1641
BETJA	04/11/1618
BETJE	26/01/1649
BIBENT	25/03/1663
BIGORDA	07/12/1631
BIGORDANA	1631
BLANCA	01/01/1631
BOER	24/10/1632
BOERA	22/07/1642
BOHER	19/05/1615
BOHERA	19/05/1615
BONET	25/01/1627
BONETA	1630
BONYO	16/05/1676
BORDAS	10/07/1613
BORELL	15/01/1637
BORNIOLA	06/04/1674
BORNYOLA	26/09/1661
BORREL	02/09/1625
BOSCH	22/03/1624
BOSQUET	30/10/1628
BOU	01/01/1625
BOXEDA	08/03/1648
BOXERA	06/08/1646
BOY	25/10/1627
BOYA	15/11/1621
BOYHA	06/09/1653
BRABA	05/09/1638
BRASELLA	01/03/1615
BRAU	04/11/1612
BRAUA	04/11/1612
BRETO	02/09/1623
BRUGAL	05/04/1645
BRUGAT	02/01/1659
BRUSSA	14/07/1630
BUNEDA	31/10/1635
BUNETA	21/08/1633
BURGADA	10/07/1613
BURGAL	06/04/1674
BURGALL	10/02/1633
BURGAT	10/07/1613
BURNIOLA	04/03/1653
BURRELL	17/04/1633
BUSQUET	24/02/1639
BUXEDA	02/04/1645

BUXERA	1663
BUYXEDA	01/03/1667

C

CABASTANY	05/04/1647
CABESTANY	04/11/1618
CALAMAS	09/04/1634
CALVET	07/05/1637
CAMPMAS	21/08/1633
CAMPREDON	01/05/1644
CAMPRODON	05/05/1638
CAMP RODON	26/03/1660
CAMPRRODON	03/07/1661
CAMPS	16/05/1641
CANSONETA	17/08/1693
CAPALLERA	03/04/1668
CARBOLES	12/01/1641
CARBONELA	28/07/1619
CARBONELL	28/07/1619
CARBONELLA	23/12/1668
CARLES	27/07/1645
CARRAMALLAT	07/06/1637
CARRERA	24/05/1648
CASAIUST	28/07/1619
CASAJUST	02/03/1647
CASELBA	21/10/1687
CASSANOVES	01/01/1625
CASSAYUST	29/03/1632
CASTALLET	11/02/1624
CASTAR	30/09/1657
CASTELLET	19/08/1638
CASTERA	10/07/1613
CATALA	11/02/1624
CATHALA	24/02/1666
CAVALLER	18/12/1637
CESARI	05/06/1632
CHANSONET	18/08/1693
CHANSONETA	18/08/1693
CHATALA	12/12/1677
CICRA	12/01/1641
CLARAMON	27/11/1611
COMALLARA	27/07/1625
COMALLERA	18/11/1652
COMTA	23/04/1663
CORTASOLA	19/12/1632
COMPTA	02/12/1626
COMPTE	12/11/1628
CORDIANA	15/05/1627
CORTASOLA	19/12/1632
COSTA	09/04/1628
COSTE	01/03/1637
CROS	13/03/1645

CUDIE	26/08/1646
CURTASOLA	12/10/1659
CYCRA	23/12/1668

D

DANIS	30/10/1672
DANOT	29/06/1627
DANOTA	03/01/1677
DARDER	29/06/1627
DE ALDUI	10/04/1639
DE LA PAYRERA	14/05/1626
DE LA PAYRERIA	07/01/1638
DEL OR	16/02/1616
DEL PEI	03/01/1653
DEL PEY	04/02/1647
DEL SASTRE	11/09/1672
DEL SU	11/12/1644
DEL SUCH	10/04/1635
DEL TORT	02/11/1621
DENOT	27/10/1619
DE SANT MARTI	12/11/1643
DE SAUS	27/03/1650
DE SAUT	04/05/1633
DOMENJO	01/11/1633
DOMENIO	06/11/1653
DOMENYO	25/03/1654
DUI	25/10/1627
DUIS	15/04/1639
DUMENJONA	03/01/1677

E

ELIAS	28/02/1636
ELYAS	08/03/1648
ESPES	24/09/1662
EUTER	28/03/1644

F

FABRA	22/01/1623
FABRESSA	19/05/1615
FANGAS	08/03/1641
FANIAUS	23/01/1658
FANJAUS	23/01/1658
FERRER	15/09/1611
FONS	18/10/1654
FONT	09/01/1636
FONTE	28/02/1663
FONTES	05/06/1629
FORCADA	23/09/1654
FORCHADA	08/07/1675
FORMENT	11/08/1616
FORNES	25/02/1627
FORTU	18/10/1626

FURTU 19/05/1615

G

GACIOT 20/01/1625
 GACIOTA 16/01/1648
 GAIRAL 16/05/1649
 GARAU 13/05/1651
 GARRABO 12/12/1677
 GARRAUET 04/11/1618
 GARRIGA 24/01/1624
 GASANOLA 03/12/1646
 GASELBA 17/01/1697
 GASELVE 03/09/1679
 GASCIOT 24/01/1644
 GASIOT 25/07/1667
 GASSIOT 19/12/1615
 GAUARRU 13/06/1656
 GAYRAL 01/04/1658
 GAYXET 27/11/1611
 GAYXETA 27/11/1611
 GEBALET 08/06/1638
 GELAMO 1623
 GELAMI 29/03/1632
 GELI 27/08/1624
 GERMA 14/11/1632
 GIBALET 21/09/1642
 GINARDA 09/10/1644
 GIPO 25/12/1631
 GIRALA 28/06/1635
 GIRAU 04/02/1635
 GIRAUDA 18/11/1661
 GIRAUT 31/03/1658
 GIRMA 17/04/1633
 GLISSELBA 21/12/1693
 GODENA 02/10/1662
 GORGAS 04/11/1618
 GORGUES 20/08/1623
 GRISELBA 23/09/1693
 GROS 26/03/1634
 GUDENA 11/02/1665
 GUIL0 05/09/1677
 GUISELBA 12/09/1697
 GURGAS 28/01/1647
 GUILO 05/09/1677

H

HALIAS 05/02/1641

I

IGLESIA 01/11/1665
 IGLESIAS 05/09/1677
 IRINYO 20/11/1631

ISARN	04/12/1611
IXART	17/10/1666

J

JOLI	15/12/1643
JOLIA	26/03/1634
JALAMO	24/01/1624

L

LA CUMBA	05/03/1665
LA PEDRA	28/12/1623
LA ROSA	26/05/1652
LLANCAT	14/06/1648
LLANSA	14/06/1648
LLANSAC	18/06/1628
LLANSACH	04/05/1633
LLAUGA	27/08/1669
LLOCA	19/03/1644
LO FUMAT	23/05/1635
LO HOSTE	27/12/1641
LOSTA	05/03/1665
LOSTE	30/11/1621

M

MACHARI	10/08/1633
MADINA	13/09/1649
MARCAL	29/07/1631
MARRASSER	28/06/1635
MARSAL	19/05/1616
MARSALA	1630
MARTA	09/08/1628
MARTHA	09/08/1628
MARTI	04/12/1611
MARTINA	04/12/1611
MARTINEZ	30/10/1628
MARTRA	25/03/1665
MASART	11/02/1644
MAYSO	20/08/1643
MEDINA	17/04/1633
MONTANER	11/07/1627
MUNAUDU	18/03/1628
MUNIE	03/09/1658
MUNYE	14/01/1660

N

NARBONES	13/10/1633
NAUTILLA	12/05/1648

O

OLIUER	31/10/1632
OLIVERA	28/03/1677

P

PADRES	18/11/1623
PAIRART	01/03/1650
PAIRET	17/09/1642
PAIXO	05/02/1648
PALETA	04/04/1630
PALO	01/12/1631
PANI	15/03/1630
PERAMON	20/02/1639
PARERA	07/09/1673
PARELLA	02/05/1642
PARRELL	24/06/1626
PAYRET	21/09/1642
PAULO	11/10/1645
PEIG	11/09/1672
PEIRET	02/06/1648
PEIXO	03/07/1620
PELLI9O	15/04/1639
PETIT	08/02/1628
PALLICER	16/08/1672
PEMESTRE	27/10/1619
PEMESTRES	26/01/1616
PENTINAT	11/11/1679
PENTINERA	26/04/1679
PEYXO	30/11/1620
PIFRA	02/10/1629
PIXET	25/12/1631
PLA	11/02/1626
PLANYA	12/01/1648
PLAS	06/04/1674
PLASA	24/08/1661
PLASSA	02/08/1651
POLLASTRO	07/11/1627
POLLASTRUNA	11/02/1644
PONRRAMON	07/01/1646
PRADET	20/06/1642
PRATS	18/04/1624
PRUNET	07/02/1617
PUIOL	28/07/1619
PUJOL	08/10/1628
PUJOLA	09/06/1642
PUMES	16/05/1677
PUMIES	16/05/1677
PUMYES	16/05/1677
PUYOL	28/07/1619

Q

QUOTNA	16/09/1646
--------	------------

R

RABELL	01/12/1637
RASPAUT	19/03/1673

RASSAT	12/02/1638
RESPAU	26/09/1661
RESPAUDA	27/03/1650
RESPAUT	03/09/1651
RIBES	14/12/1630
RIUET	04/02/1634
ROCA	04/12/1611
ROCHA	20/10/1654
RODO	01/10/1628
ROAG	18/12/1641
ROAIG	16/01/1651
ROAN	26/05/1652
ROATJA	04/02/1634
ROATX	07/12/1664
ROATYX	28/09/1633
ROAYX	27/05/1627
ROIG	20/11/1623
ROJA	24/08/1664
ROSA	08/07/1613
ROSAS	1676
ROSINYOL	21/01/1634
ROSSELLO	20/02/1639
ROVELLO	27/12/1626
ROYX	26/09/1655
ROYTX	01/12/1632
ROYX	26/09/1655
ROZAS	25/06/1656
ROZES	28/08/1657
RUAIG	06/06/1660
RUAN	20/11/1623
RUATX	17/03/1669
RUATXA	30/09/1629
RUAX	14/05/1644

S

SABATA	20/04/1639
SABATER	15/12/1643
SAGI	28/07/1619
SAGUI	08/06/1638
SAGUY	07/04/1663
SAMSO	06/08/1646
SARDA	1631
SASTRE	14/01/1629
SATANTOLIU	19/01/1636
SETANTA OLIUS	26/02/1644
SERADA	28/07/1658
SERAT	25/05/1651
SERDA	26/01/1616
SETZERES	20/02/1629
SICRA	01/03/1637
SIGI	09/03/1644
SIMON	08/03/1614

SOLERA	08/07/1618
SPES	02/08/1627
SQUENTA	09/08/1628
SYVENT	05/02/1624

T

TALLANT	29/04/1668
TALLET	07/01/1632
THURRIE	09/03/1636
TORRELLAS	20/04/1651
TORRELLES	01/05/1644
TORRIE	24/02/1677
TOSTO	19/12/1615
TOSTU	20/01/1625
TOSTUNA	16/05/1649
TRAVER	16/05/1635
TURIERA	09/07/1679
TURYE	30/11/1662
TURRIE	28/07/1619
TURRIER	04/06/1675
TURRYE	05/09/1638
TURTAROLA	29/12/1649
TUSTU	08/03/1614
TYTONA	21/09/1642

V

VAQUER	1623
VAQUERA	07/05/1632
VARENA	15/09/1611
VASIA	24/02/1627
VAZIA	16/01/1651
VENASET	27/09/1654
VERNET	10/02/1626
VETGE	17/10/1660
VETIA	13/09/1654
VETJA	02/05/1642
VETYE	20/12/1615
VEZIA	14/12/1642
VICENS	17/11/1675
VIDAL	22/04/1636
VIERNA	26/09/1666
VILANOVA	11/07/1627
VILA SECA	28/02/1644
VINYES	02/07/1626
VIÑES	22/08/1628
VIUENT	08/03/1614
VONYO	16/05/1676
VYVENT	29/03/1669

Y

YSERNA	27/01/1643
--------	------------

A PESILLÀ DE LA RIBERA**A**

ADOARDA	26/08/1610
ADOART	08/09/1608
ADUARDA	11/09/1609
ADUART	20/01/1649
ADUARTA	28/06/1612
ADRIANA	28/01/1613
AIXART	04/10/1619
ALANCHOU	27/10/1618
ALANTSO	31/05/1619
ALANXIO	21/08/1616
ALANXO	31/05/1619
ALBERT	17/10/1608
ALBERTA	08/09/1608
ALEMANYA	18/07/1655
ALBAIRE	18/03/1613
ALBAYRA	05/12/1615
ALBAYRE	26/10/1611
ALVAYRE	09/07/1609
AMBRE	21/05/1613
AMBRES	04/07/1611
ANBRA	1615
ANDREU	13/10/1619
AMOROS	21/05/1613
ANGLADA	18/07/1609
ARGELES	18/07/1609
ARGEZA	26/03/1663
ARGIALES	05/07/1617
ARGILES	10/05/1616
ARNAU	22/02/1694
ARNAUT	06/05/1609
ASAM	10/08/1617
ASQUIROL	16/12/1609
ASXARTA	13/09/1655
AXIADA	21/07/1614
AYXIART	27/12/1648
AZAM	08/03/1620

B

BACET	08/08/1610
BACO	12/06/1683
BADAULA	29/10/1616
BADIA	06/05/1609
BADIE	03/01/1619
BAINIERAS	17/10/1683
BALAT	07/01/1692
BALLA	19/10/1681
BALLE	02/11/1608
BALLO	05/10/1608
BALLONA	18/07/1609
BALLOU	25/12/1619

BANASEIT	17/10/1683
BANESEIT	07/02/1694
BARA	15/02/1616
BARALLE	05/07/1609
BARALLER	05/07/1609
BARALLERA	05/10/1608
BARAT	06/12/1682
BARATA	29/10/1615
BARBE	06/10/1609
BARENGUER	29/12/1612
BARIBAU	24/11/1609
BARIBAUT	20/04/1616
BARINGUER	30/11/1670
BARNISSO	27/11/1609
BARRA	10/08/1670
BARRADE	03/01/1619
BARRAL	03/01/1632
BARRALIER	10/02/1619
BARRALIERA	04/10/1619
BARRALLER	03/12/1656
BARRAT	05/01/1676
BARTA	12/03/1610
BARTOMEU	27/02/1611
BASTULL	14/12/1609
BASTULLA	12/05/1620
BATLLA	09/02/1667
BAYXAS	21/10/1661
BELLOCH	19/10/1681
BELLONA	19/10/1609
BENASEIT	12/10/1617
BENASIS	13/07/1648
BENESEIT	21/09/1617
BENESET	03/09/1619
BENESIS	21/09/1670
BENEZEIT	03/09/1619
BERGA	08/02/1611
BERGES	18/04/1694
BERNISO	29/12/1648
BERNISONA	30/12/1610
BERNISSONA	20/06/1618
BESA	29/02/1648
BESSA	1652
BIERNA	07/09/1692
BISBE	17/01/1618
BLANCH	29/08/1654
BLANXART	28/10/1618
BLANXIART	10/09/1615
BODINOU	06/08/1619
BODINYO	12/01/1616
BOER	21/02/1609
BOERA	03/10/1608
BONAFOS	29/09/1659

BONAFUS	21/01/1663
BONET	20/08/1692
BORDONCLA	05/12/1615
BORDONCLE	05/05/1611
BORGA	10/07/1616
BORGES	04/10/1618
BORRELL	13/11/1612
BOSCH	02/05/1683
BOXIO	25/04/1617
BOY	27/10/1618
BOYXA	07/08/1611
BUXIA	10/08/1617
BRIANA	28/01/1613
BRIANT	04/05/1609
BRINDIS	15/06/1692
BUDINYU	01/11/1613
BURGAL	05/03/1658
BURGES	13/01/1620
BURRELL	16/08/1613
BUSTULL	10/09/1615
BUSTULLA	10/09/1615
BUYXERO	1652

C

CABALA	13/11/1612
CABESTANY	21/12/1608
CABRETA	24/07/1611
CAIROL	25/09/1697
CARGOLES	17/02/1697
CALÀ	09/02/1612
CALVET	23/10/1608
CAMPISTRO	03/10/1608
CAMUS	24/03/1693
CANDELER	06/02/1609
CANTA	17/10/1608
CANTIE	19/03/1698
CAPEZE	1652
CAPMAS	18/06/1679
CARBOLES	29/09/1608
CARBONEL	04/10/1619
CARBONELLA	03/01/1613
CARBONELL	10/03/1609
CARBONES	09/11/1614
CARLES	06/12/1608
CAROL	26/04/1667
CARRABIERA	12/01/1616
CARRERA	03/03/1609
CASANOVA	14/06/1616
CASTALLA	29/05/1612
CASTELL	07/11/1617
CATALA	21/07/1616
CATALLA	19/09/1619

CATELA	07/03/1610
CATHALA	07/03/1610
CATROL	26/08/1663
CAURETA	28/10/1618
CAURETE	28/10/1618
CAYROL	23/05/1677
CHANGUDA	21/07/1614
CIMON	02/05/1683
CIUROLAS	17/03/1669
CIUROLES	06/09/1653
CODALLA	04/08/1620
ÇOFRES	14/11/1664
COLLUM	04/05/1698
COLOM	27/03/1657
COLOMER	01/06/1694
COLUM	18/05/1682
COMAS	07/01/1692
CONDO	29/02/1660
CONEN	01/06/1609
CORBET	30/03/1611
CURBET	10/08/1617
CURBETA	10/08/1617
CORBIERA	02/11/1608
COSTA	31/07/1609
CROELLS	31/08/1609
CRUEL	31/05/1619
CRUELLA	18/05/1609
CRUELLS	06/05/1614
CURBET	10/08/1617
CURBETA	10/08/1617

D

DALAS	03/03/1609
DANIEL	1652
DANIS	1652
DAURIAC	26/10/1611
DE ESQUIROL	26/01/1610
DE JOAN	21/09/1670
DE LA ROS	12/03/1613
DEL BIE	02/05/1613
DEL BO	10/03/1609
DELBO	04/11/1609
DELBOU	07/03/1619
DE LA FORGA	09/03/1611
DE LA PAYRERIA	19/07/1652
DE LA PEYRERIA	13/12/1652
DELARROS	22/07/1615
DEL LLAC	18/12/1610
DEL LLACH	14/09/1608
DEL ORTOLA	1652
DEL PEY	1652
DEL POY	27/12/1615

DELSUS	04/08/1611
DEMONJOU	28/11/1683
DANIS	19/12/1610
DANISA	24/07/1611
DANISSA	13/02/1619
DAUNIS	07/06/1683
DENIS	15/05/1611
DENISA	12/03/1610
DE PONT	30/10/1609
DE SANCTO	03/04/1611
DE SANT JOAN	15/08/1613
DE SAUT	11/09/1609
DESCHAMS	19/05/1682
DESXAMS	20/06/1682
DEXANS	14/05/1663
DIONIS	18/06/1673
DIUNIS	16/08/1678
DOCEDAS	03/03/1609
DOMENECH	24/01/1610
DOMANJO	30/01/1669
DOMANYO	20/06/1682
DOMENGIO	30/09/1616
DOMENJIONE	20/04/1616
DOMENJO	22/07/1609
DOMERGA	10/12/1658
DOSEDAS	03/11/1611
DURAN	08/02/1611
DUT	04/10/1618
DUXAMS	22/11/1693

E

ESANTU	1652
ESCANYOLES	13/09/1618
ESCUDE	17/06/1663
ESCUDE	10/07/1666
ESPERT	13/03/1611
ESPINOSA	1652
ESQUEYOL	26/10/1611
ESQUIROL	1652
ESTEVE	24/11/1609
ESTRADA	1652
ESTRUGA	16/09/1612

F

FABRESA	03/01/1612
FABRESSA	29/09/1608
FAGGES	30/08/1609
FARRANDO	22/12/1615
FARRIOL	05/08/1609
FARRIOLA	24/05/1613
FERRER	1652
FERRIOL	05/08/1609

FIGUERES	26/01/1653
FLORET	01/03/1611
FLORETA	25/06/1617
FOLLASSA	12/03/1610
FOLLASSE	05/05/1611
FONS	05/08/1614
FONT	30/08/1614
FONT DE CAVA	27/05/1610
FONT PAU	1652
FONT PERE	19/12/1610
FORCADA	26/08/1657
FUIXET	26/07/1693
FULASA	18/05/1682
FULLASSA	28/07/1657
FULLOSA	27/12/1648
FUSTER	20/01/1612

G

GAIXET	1652
GALAMO	26/08/1610
GALLARDA	08/08/1613
GALLART	26/04/1660
GANTIE	28/10/1613
GARALALDA	30/10/1614
GARAU	16/06/1609
GARRIGA	1652
GATSIAS	1652
GASELBA	07/02/1682
GASGUET	20/04/1612
GATGES	23/10/1608
GATGIES	15/11/1615
GATYES	07/08/1611
GATXES	02/04/1693
GAVATXONA	18/05/1617
GAXIET	05/08/1614
GAYXET	23/09/1612
GAYXETA	09/03/1613
GALAMO	07/07/1618
GALBERGA	19/04/1617
GELAMO	21/12/1611
GELAMONA	04/07/1611
GELBERGA	11/09/1613
GELBERGUE	17/08/1627
GELEMO	21/07/1614
GELI	22/11/1609
GERBAS	05/10/1612
GERMÀ	06/04/1676
GIALBERGA	16/03/1615
GIRALT	19/01/1612
GIRAU	19/01/1612
GIRBAS	05/10/1612
GLAUDA	5/06/1619

GLAUDES	11/08/1617
GODAL	20/01/1620
GODALL	12/01/1612
CODALLA	04/08/1620
COLOMER	01/06/1694
GORÇA	01/08/1678
GORGUES	1652
GRAU	27/09/1662
GRILLO	1652
GRIS	26/08/1610
GUAITE	27/02/1618
GUALBERGA	16/03/1615
GUDALL	27/02/1615
GUERI	31/10/1698
GUIRAUT	23/09/1609
GUIXU	18/05/1682
GURGAS	20/06/1697
GUTGLA	17/03/1615

H

HUC	21/02/1694
-----	------------

I

IMBERT	31/10/1698
IXART	30/04/1610

J

JALBERGA	11/09/1613
JOANNA	24/06/1619
JOGLÀ	13/09/1618
JORDANA	08/02/1611
JUTGLÀ	08/08/1610

L

LA CALS	25/04/1617
LA FITA	12/03/1613
LAFON	05/09/1618
LAFONT	16/09/1618
LA FONT	04/10/1648
LAGORREA	18/06/1618
LA GORREA	22/07/1609
LAGORREA	18/06/1618
LA PODA	07/10/1612
LARCH	20/06/1618
LA ROJA	24/10/1610
LA ROS	12/03/1613
LA SERRA	03/07/1613
LARCH	20/06/1618
LLANTA	03/09/1616
LLARCH	23/09/1615
LLARGA	21/07/1616
LLAURADOR	25/05/1660

LLENSA	05/03/1658
LLIBERT	19/04/1617
LLIVER	01/12/1616
LLAURENS	20/10/1649
LLAURETA	13/06/1611
LLORENS	06/04/1611
LLORETA	12/06/1611
LO CAMEL	19/04/1617
LO GAVATXIO	01/02/1616
LO HORTOLÀ	27/11/1616
LO VUITAT	20/12/1614
LLUPIÀ	19/12/1610
LLUPIANA	12/03/1610
LUPIÀ	14/09/1608
LUXIAN	10/05/1617

M

MADAULA	16/01/1610
MALART	12/04/1693
MALIS	05/08/1614
MALPAS	26/01/1653
MANGE	23/08/1609
MANGO	01/06/1694
MANGONA	01/06/1694
MANJA	23/08/1609
MANXA	04/03/1620
MANXE	09/11/1619
MANXEA	23/08/1609
MANXIA	19/09/1615
MAINEL	11/04/1620
MANIEL	12/01/1612
MANXA	18/05/1655
MANYA	06/11/1610
MANYXA	12/09/1612
MARIA	16/01/1610
MARMET	17/05/1660
MARQUESAT	28/03/1617
MARSAL	09/12/1680
MARTI	29/11/1670
MAURELL	14/12/1609
MAURENS	23/09/1620
MAYNEIL	22/12/1615
MAYNELA	22/12/1615
MAYNIEL	22/12/1615
MIFRA	05/10/1612
MIFRE	21/08/1617
MIFFRE	31/10/1610
MIR	20/03/1649
MOLINER	18/09/1608
MONER	28/11/1683
MONJO	24/09/1678
MONYO	25/05/1658

MORAS	15/06/1692
MOREU	22/10/1608
MOLINER	18/09/1608
MULINER	18/09/1608

N

NEGRA	01/05/1615
NOBELLA	27/04/1663
NOVELL	14/08/1649
NOVELLA	01/06/1609

P

PADRINAS	29/10/1615
PADRINES	05/05/1649
PAIROLES	05/12/1615
PALICER	28/09/1681
PALLART	09/09/1663
PALLET	28/10/1618
PANIS	15/06/1692
PARENT	09/11/1614
PARENTA	07/07/1618
PARERE	29/12/1648
PAYRER	09/05/1651
PELEGRI	12/11/1614
PELLICER	17/02/1678
PELLISER	20/03/1649
PERAMI	1652
PERAMON	31/05/1619
PERRAMON	21/12/1608
PERRAMONA	26/08/1610
PETIT COSTA	20/04/1616
PEYROLAS	12/05/1620
PEYROLES	21/08/1617
PETIT COSTA	20/04/1616
PINOS	15/10/1664
PLA	25/09/1697
PLAS	11/09/1609
PLASSA	01/07/1617
PONTOS	31/10/1610
PRATS	27/11/1609
PROPA	18/06/1620
PUIOL	12/01/1649
PUJOL	30/05/1668

R

RALAT	18/04/1694
RALLAT	20/04/1698
RALLAGA	12/11/1614
RALLAT	12/10/1616
RASIT	27/10/1611
RAUDIDA	26/01/1617
RAUSIS	26/01/1617

RAYNALDA	05/05/1610
REFA	04/06/1616
RELAGA	1615
RELLAT	10/03/1609
REFFA	28/03/1620
REINALDA	25/03/1615
REINAUT	17/02/1697
RESA	23/12/1616
REYNALDA	02/11/1608
REYNALT	30/09/1609
REYNARDA	21/10/1614
REYNART	20/06/1682
REYNES	05/10/1619
RIBERA	04/11/1608
RIBES	22/11/1609
RICART	1652
RIU	1652
RIUNOU	25/03/1611
ROBINEU	05/03/1615
RODOLAT	29/06/1612
ROGA	04/04/1609
ROGE	05/10/1611
ROGIA	06/05/1614
ROIG	04/11/1609
ROITG	26/05/1614
ROJA	26/08/1617
ROQUE	24/12/1612
ROQUER	1620
ROS	08/11/1609
ROSA	22/07/1609
ROURA	19/05/1682
ROYA	06/10/1611
ROYG	18/05/1609
RUCA	1652
RURA	13/09/1655

S

SABARDELL	20/03/1649
SABAROL	25/04/1694
SABARTES	10/08/1670
SABATER	04/03/1620
SABROL	31/08/1609
SABROLA	29/12/1612
SAGUI	01/11/1614
SALA	30/10/1609
SALAS	21/02/1694
SALVET	13/06/1609
SALBET	28/09/1619
SALVETA	16/05/1617
SANTA	23/09/1620
SANTO	05/05/1610
SANCTONA	21/12/1611

SANCTO	08/08/1613
SANTONA	24/01/1614
SARALLERA	03/12/1669
SARRADELL	24/08/1677
SARRALLER	17/11/1610
SARTA	26/12/1612
SASTRES	04/02/1651
SAVARDELL	13/12/1652
SEBROL	12/02/1679
SELLES	11/12/1612
SELLIES	11/11/1619
SERAS	12/06/1683
SERAT	07/01/1692
SERTA	26/08/1610
SICELINA	30/10/1698
SICILINA	30/10/1698
SILLES	19/12/1609
SILVESTRE	20/06/1697
SIRA	07/01/1692
SIMON	03/10/1608
SIMONA	06/05/1609
SIUROLAS	21/03/1694
SIUROLES	20/03/1660
SOFRES	31/05/1694
SOLERA	27/12/1613
SUCALLA	21/02/1694
STRADA	14/09/1612
SUFRENA	06/05/1614
SUFRES	06/05/1614

T

TALLAVIS	13/12/1652
TARRATS	17/10/1608
TERRATS	23/08/1609
THOMASIE	23/06/1673
TINTAINA	18/05/1682
TINTAYNA	01/08/1613
TINTONYA	20/03/1660
TOCARIA	11/03/1609
TOMASIE	23/06/1673
TORRELLAS	04/07/1611
TORRENT	06/12/1682
TOZIN	05/09/1673
TROTER	29/09/1608
TROTERA	04/02/1611
TROTERT	26/04/1615
TROYTAT	04/02/1611
TUSIN	01/09/1652
TUSQUIRADA	05/08/1609

V

VALENTINA	24/01/1617
-----------	------------

VAQUER	11/03/1609
VAQUE	06/08/1658
VARENA	15/09/1611
VERGES	26/10/1670
VIDAL	11/09/1613
VIE	05/04/1684
VIE Y CERAS	16/08/1678
VIER	21/10/1661
VIerna	18/06/1679
VILA	01/06/1609
VILANOBA	20/06/1697
VILANOVA	06/02/1609
VILES	06/02/1684
VILLA	26/09/1619
VILLANOVA	13/06/1611
VOSQUET	26/09/1679

X

XAMMA	14/11/1664
XAUPI	04/02/1616
XAUPINA	28/03/1620
XEMMAR	20/07/1658

Y

YALBERGUE	13/01/1630
JOLI	.../03/1666
JOLIA	27/11/1616
YOLI	22/03/1616

SANT ESTEVE DEL MONESTIR**A**

ABALLER	23/05/1666
ALBAFULLA	21/12/1689
ARQUER	05/01/1698
AUGUIE	20/01/1666

B

BABI	25/09/1699
BABY	06/09/1693
BADIA	15/03/1665
BARBARO	11/10/1665
BASAL	12/05/1695
BASALL	12/05/1695
BERGA	28/03/1666
BERGUA	13/03/1689
BERGES	02/11/1665
BIDAL	28/03/1666
BIER	01/07/1687
BIERA	07/08/1695
BORDAS	10/01/1666

BORBORO	29/09/1674
BOER	30/12/1668
BOHER	22/06/1670
BOHERA	06/09/1693
BORDAS	13/02/1689
BORDATGE	27/09/1665
BORDATIS	13/06/1694
DORDATJA	07/01/1669
BORDATXE	24/04/1686
BORDATYE	13/06/1694
BORDATYA	30/03/1670
BORGONO	08/06/1667
BRACELL	29/10/1690
BRUNS	12/11/1695
BUERA	03/08/1689

C

CABALTADURA	14/04/1666
CALAVERDURA	20/09/1665
CALS	01/07/1691
CALSBERDURA	13/04/1687
CALSVERDURA	20/09/1687
CALVERDURA	19/01/1687
CALS	12/06/1695
CALT	10/07/1686
CAPDEVILA	24/05/1671
CARBONELL	21/11/1675
CASABO	22/02/1694
CASAS	20/06/1687
CASES	23/01/1686
CAUNELLA	16/01/1669
CELLE	27/09/1665
CELER	10/11/1669
CHEDRES	16/01/1667
CLAVELL	23/01/1686
COLOM	19/03/1669
CORNALAT	30/09/1694
CORTADA	10/08/1666
COSTA	03/08/1687
CUNELLA	16/01/1669

D

DANJO	02/01/1667
DANJU	10/08/1666
DELCOS	04/04/1666
DEL COS	25/02/1691
DELAS	02/10/1686
DEL LAS	11/10/1665
DELOS	06/04/1686
DELAS	06/10/1690
DEL RIU	20/08/1667
DENIAS	02/11/1665

DE SANT MARTI	06/11/1667
DUNESA	07/05/1673
DUNYU	26/12/1688
DUXIFRE	29/07/1691

E

ESTIU	11/04/1688
-------	------------

F

FABRA	20/09/1665
FAULER	12/05/1695
FENETEU	22/02/1694
FUELL	10/07/1686

G

GABINAU	24/11/1669
GABINEU	23/01/1687
GABRINAS	02/11/1665
GALBAT	21/02/1689
GALLART	31/03/1687
GALLAT	24/04/1686
GALLI	27/02/1691
GALLINEU	17/08/1687
GALSARAN	26/06/1667
GALSERAN	20/09/1665
GALTER	04/04/1666
GANICAT	25/06/1687
GATUNAS	02/11/1665
GAVINYAUT	29/11/1699
GENICAT	25/06/1687
GERRI	11/10/1665
GRANS	12/08/1695

H

HEI	27/02/1667
HEINA	26/09/1667
HEINA	26/09/1667
HEY	27/02/1667
HIA	28/12/1694
HONOFRE	19/04/1686
HONOPHRE	27/09/1665
HUGET	1673
HUGUET	04/05/1670

I

IADO	1672
IZARN	23/01/1686

J

JAMMES	13/07/1697
JAMMET	21/09/1695
JOBER	27/03/1672

JUARI	19/09/1691
JUSEUMAS	07/04/1669

L

LABORDA	25/07/1668
LAPLASA	06/09/1693
LAPLASA	14/02/1669
LAUSA	12/12/1688
LAUSEDAT	31/03/1687
LLAUSA	20/04/1695

M

MAJORAL	26/01/1686
MALET	07/01/1699
MALLET	1687
MARCH	03/08/1686
MARCHET	21/07/1686
MARQUET	08/10/1687
MASART	26/01/1686
MATEU	26/04/1686
MAURELL	26/09/1667
MAURI	01/11/1675
MAZART	20/01/1666
MOLET	23/01/1687
MONET	13/10/1686
MORAT	24/02/1698
MORI	04/06/1686
MORO	23/01/1686
MOUNIS	24/07/1674
MURA	08/11/1668

N

NICOL	13/10/1686
NOFRE	08/06/1667

O

OLIBA	21/02/1689
-------	------------

P

PABA	27/01/1686
PALAU	27/02/1693
PASCOT	03/11/1686
PATAU	03/04/1694
PAUQUES	11/11/1666
PELISER	03/11/1667
PELLISER	14/02/1669
PLA	30/09/1694
POSAT	06/11/1686
PRATS	03/06/1686
PRUNS	10/06/1689

R

RAYO	12/09/1695
REI	14/04/1666
REINA	26/09/1667
REY	10/01/1688
RELAT	20/11/1669
RIBET	23/05/1666
RIU	10/08/1666

S

SABARDELL	21/12/1699
SALA	10/01/1666
SALAS	20/01/1666
SALES	17/07/1686
SALLES	20/08/1690
SOLER	06/06/1687
SORI	14/10/1695

V

VERGES	20/11/1669
VERGA	22/06/1670
VERGUA	13/03/1689
VIDAL BIDAL	28/03/1666
VIDALA	10/11/1666
VIE	16/12/1668
VIER	01/07/1687
VIRONESSA	27/02/1693
VIRONET	27/02/1693
VOER	16/01/1667
VORDAS	31/08/1670

X

XULULEU	26/12/1675
XULALEUA	17/08/1688
XULULU	1671

Y

YASEUMA	25/07/1668
---------	------------

A Vilanova de la Ribera

AIXART	26 /02/1659
--------	-------------

A

ADUART	18/12/1698
AIXART	26 /02/1659
ALAZET	05/12/1685
ALANXO	10/02/1697
ALIBERT	04/10/1700
ARCHOS	10/07/1615
ARENY	09/11/1621
ARIAS	14/02/1608
ARIES	1616
ARNAUT	13/01/1692

ARNAUDET	23/08/1699
ASPENS	19/11/1697
ASTRA	30/11/1632
AUGALEU	17/03/1697
AUTIE	12/08/1681
AUTIER	05/09/1688

B

BADAUL	30/01/1611
BAIXIRI	19/08/1652
BALLA	23/11/ ?
BALLADA	09/01/1661
BALLE	13/09/1643
BALLO	08/10/1660
BARALLER	20/01/1607
BARALLERA	20/01/1607
BARATA	23/01/1658
BARBA	12/04/1659
BARRACE	20/09/1599
BARRACERA	08/07/1599
BARRASSER	10/09/1662
BASSERA	09/02/1599
BATLLA	27/07/1684
BATLLE	10/11/1666
BAUSELLA	13/03/1614
BENESET	18/12/1693
BENEZET	09/06/1694
BERTRAN	20/02/1682
BEULA	04/04/1617
BIAS	15/12/1686
BIERNA	18/02/1689
BIES	15/12/1686
BORDAS	29/05/1688
BOSCH	13/12/1675
BRABA	?/05/1687
BRAU	10/11/1652
BRAVA	17/12/1661
BRIAN	31/05/1614
BRIANT	21/07/1684
BRUNET	24/07/1699
BULLU	03/06/1673

C

CAIROL	25/09/1684
GALTIES	14/12/1700
CALUCH	19/05/1619
CAMPELLS	17/01/1596
CANDELO	11/09/1612
CANTI Y MEDOS	15/05/1658
CAYLO	30/09/1618
CARBO	17/11/1616
CARBOLES	30/01/1693

CARGOLES	28/06/1701
CARBONA	02/02/1679
CASABU	06/09/1700
CASALS	21/10/1692
CASANOVA	05/06/1619
CASSO	14/05/1675
CASSU	19/04/1618
CAYLO	16/06/1619
CASANOVA	14/12/1643
CASILLACH	08/07/1699
CAVILLACH	12/09/1698
CELONI	24/07/1674
COLUBRA	30/05/1679
CONYELLES	20/10/1658
CROS	12/04/1698
CRUELLS	.../04/1608
CULLANDRA	18/05/1690

D

DALMAU	13/09/1694
DALUPI	05/11/1685
DAN VACH	14/10/1691
DAUNIS	02/02/1653
DAURIS	23/04/1683
DE GADU	02/02/1604
DE HART	22/04/1678
DE JOU	27/11/1616
DE LA BASTIDA	08/09/1694
DE LA FONT	08/02/1611
DELARIS	29/11/1674
DEL CASSER	16/03/1594
DEL CASSA	08/11/1675
DEL CASSO	28/02/1616
DEL ORTA	26/04/1602
DELSUS	04/08/1611
DEN BACH	17/11/1659
DEN VACH	10/09/1684
DE SANTO	25/12/1600
DE VILAPLANA	20/05/1610
DOMENECH	27/10/1606
DURAN	12/08/1672

E

ESPENT	13/10/1693
ESTASI	30/08/1624
ESTEBA	29/07/1687
ESTEVA	05/09/1687
ESTEVE	18/01/1605

F

FABRA	25/11/1695
FABRE	18/02/1611

FABRESA	18/11/1608
FAJA	04/02/1653
FAYO	23/11/1670
FENETEU	29/06/1701
FORCADA	11/04/1669
FONTANET	25/09/1653
FONTANETA	07/05/1627
FORTANET	15/05/1654
FREIXA	16 /06/1684
FURCADA	14/05/1678

G

GADABA	08/07/1684
GADAVA	24/09/1604
GARRIGA	14/02/1658
GASELL	06/05/1691
GATEU	23/06/1688
GELI	27/10/1606
GIRALT	27/12/1609
GLEIXA	11/11/1695
GLODAS	12/12/1698
GUISART	26/05/1675
GURÇA	12/05/1653
GRANJAN	10/02/1670

H

HUCH	17/10/1698
------	------------

I

ISART	14/11/1668
ISSART	02/07/1679
IZART	18/11/1675

J

JALART	06/06/1694
JAMMET	11/08/1694
JOAN	03/12/1624

L

LA FAYA	24/09/1604
LAFONT	1616
LAGARDA	23/10/1697
LLAUSA	06/07/1699
LLAUZA	22/09/1701
LONGUET	1616

M

MALICHE	05/02/1607
MANDRUET	30/01/1611
MANS	21/11/1668
MARCAL	10/10/1684
MARÇAL	25/01/1677

MARACE	1616
MARACER	21/12/1684
MARASER	02/12/1672
MARRACER	28/08/1682
MARRASER	20/08/1683
MARRASSER	14/12/1643
MARSAL	.../08/1674
MARSALA	17/04/1679
MARTI	03/05/1697
MARTRA	30/11/1683
MARTRET	14/12/1643
MARTRETA	23/06/1678
MAURI	04/03/1626
MAYORI	18/11/1618
MILLET	28/12/1602
MORAT	26/09/1602
MURAS	15/08/1694
MURAT	26/06/1676

N

NOGUERA	04/11/1664
NOVELA	17/08/1656
NOVELLA	29/11/1654

O

OT	31/01/1644
OTA	04/10/1620

P

PALAGRI	26/05/1678
PALET	17/11/1616
PALETA	18/09/1615
PARRERA	05/04/1653
PAREU	17/09/1615
PAREUA	12/12/1654
PARNAU	02/07/1661
PARREU	23/02/1654
PELEGRI	01/11/1694
PELEGRY	01/11/1665
PICAMOLAS	13/05/1694
PICAUTO	17/11/1616
PICAUTENA	30/09/1617
PIERIS	03/12/1624
PINART	15/05/1663
PINOS	06/04/1595
PIXIA	15/03/1602
PUXUTU	19/10/1610
PLA	03/09/1676
PONS	25/09/1665
POTU	22/01/1683
PRATS	03/12/1670
PURTELL	29/05/1695

PUTU 20/07/1684

R

RAINES 29/08/1692
 RICOLA 21/11/1606
 RIVEIROL 15/03/1602
 RIVEYROLA 17/09/1615
 ROBE 17/12/1661
 ROCA 19/11/1644
 ROCHA 27/02/1688
 ROCHETA 12/10/1670
 ROIG 27/11/1616
 ROGER 02/02/1683
 ROS 02/08/1678
 RUS 02/08/1678

S

SABROL 13/04/1644
 SAGAUT 04/03/1626
 SAIROLES 23/02/1701
 SALA 14/04/1678
 SALES 14/04/1678
 SALONI 19/11/1649
 SALVAIRE 21/10/1676
 SANTONA 08/07/1609
 SARDA 01/12/1688
 SARRUIRA 25/05/1678
 SENTONA 15/03/1602
 SIMONA 18/05/1606
 SOLER 08/05/1602
 SOLERA 07/08/1605
 SOLOMES .../08/1599
 STEVE 07/08/1660
 SUBRANYA 19/04/1661
 SIUROLAS 21/11/1693
 STEVE 12/03/1652
 SURACH 1616

T

TALLANT 06/08/1687
 TARROCHA 15/05/1654
 TARROCA 21/06/1678
 TERROCA 26/01/1611
 TERROCHA 24/11/1668
 THOMAS 29/04/1685
 THOMASER 10/08/1687
 THOMASIE 13/07/1677
 TOUZIN 12/09/1658
 TRILLA 30/04/1685

U

UGUET 21/12/1666

V

VADIA	21/09/1672
VALANSA	12/03/1675
VANASET	29/07/1674
VATLLE	06/04/1688
VIDAL	26/02/1644
VILA	04/10/1620
VIerna	18/02/1689
VIES	15/12/1686
VIXERA	17/09/1615
VOSCH	24/04/1697

X

XARMET	12/10/1684
XIFRE	02/07/1699

Document 3: Recomptes nominatius-segle XVII***Nobles i burgesos*****Baho**

Data	Nobles i burgesos	Família
22/01/1612	Don Alvaro de Sinisterra	Toni Sauret y Clara
1618	Lluís Ros, donzell de Perpinyà	Joan Vidal y Mundina
30/12/1629	Don Felix de Malandiu y de Sinisterra, alcayre del castell de Salsas	Antoni Sagau y Rosa
09/10/1644	Don Lluís Ros	Antoni Grillera y Anna
09/10/1644	Dona Juana Ros filla de D lluís Ros	Antoni Grillera Anna
30/10/1646	Jaume Chaors y de Soler de Perpinyà	Miquel Mir y Catarina
12/04/1654	Dona Isabel de Sinisterra y de Santa Eugènia	Jaume Betlloch y Monserrada
17/11/1660	Don Aleix de Sinisterra	Jauma Balloch y Monserrada
17/11/1660	Dona Joana Vilaplana	Jauma Balloch y Monserrada
30/03/1675	Dona Joana Bearn y Vilaplana	Jaume Betlloch y Monserrada
26/03/1679	Don Aleix de Sinisterra	Joseph Betlloch y Marianna
26/03/1679	Dona Maria Theresa Del Pas y de Camporells	Joseph Betlloch y Marianna
03/11/1680	Don Aleix de Sinisterra	Joseph Betlloch y Mariangela
03/11/1680	Dona Francisca de Santa Eugènia y Foix Bearn y de Vilaplana	Joseph Betlloch y Mariangela
23/01/1684	Don Joan de Oms y de Taqui	Joseph Betlloch y Mariangela
05/02/1692	Don Aleix Cenesterra y de Santa Eugènia y de Castaras, fadri	Joseph Betlloch àlias Lo Rus y Ursula
05/02/1692	Dona Gabriela de Castaras y Cenesterra y Santa Eugènia, viuda	Joseph Betlloch àlias Lo Rus y Ursula
15/11/1700	Don Joseph de Oms y Meca	Joseph Betlloch y Ursula
15/11/1700	Dona Maria de Cenesterra y de Casteras	Joseph Betlloch y Ursula

Cornellà de la Ribera

Data	Nobles i burgesos	Famílies
29/07/1632	Noble Don Francisco Ros	Gaspar Breto y Margarida
09/07/1632	Noble Don Francisco Ros	Francisco Prunet yCatarina
21/01/1635	Don Joseph Ros	Francisco Parell y Maria
30/11/1643	Noble Don Francisco Ros	Josep Castara, sastre y ...
07/10/1644	Noble Don Bonaventura Campredon y	Sebastià Ballo i Rosa

	Bearn	
17/09/1645	Noble Don Bonaventura Campredon y Bearn	Francisco Prunet y Catarina
31/12/1645	Galderich de Foix Bearn y Dels Camps	Joseph Busquet y Francesca
13/06/1658	Senyora Tareza de Bearn y Campredon	Antoni Prunet y Maria
04/07/1660	Hieronim Compta, burgès de la vila de Perpinyà	Francisco Roig pagès y Maria
08/04/1663	Isidro Dalmau, notari y burgès, de Perpinyà	Josep Castara sastre y ...
17/11/1670	Noble Don Francisco Reart	Francis Parrell y Maria
17/11/1670	Noble Dona Estasia de Blanes y Reart	Francis Parrell y Maria
17/04/1673	Andreu Bonet, burgès de Perpinyà	Francisco Cabestany y Taresa
19/11/1673	Testimoni de matrimoni: Anton Viladoma, donsell, senyor de Vibes	Michel Pairot del lloch de Vives
25/03/1687	Joan Coll y Pujol, burgès de Tuhir	Francisco Cabestany y Theresa
06/07/1687	Maria Dalmau, burgesa de Perpinyà	Francisco Gary y Maria bracers
03/05/1690	Maria Dalmau, burgesa de Perpinyà	Sadorní Rocha y Esperanssa
03/05/1690	Thomas Bordas, burgès de Perpinyà	Sadorní Rocha y Esperanssa

Pesillà de la Ribera

Dates	Nobles i burgesos	Famílies
21/02/1609	Dona Alvira muller de D Baltasar de Oms	Miquel Boer y Clara
04/09/1609	Don Joan doms	Pere Llibert y Ramona
16/12/1609	Dona Maria Angela, filla de Don Baltasar Doms i de Dona Alvira muller sua	Joan Asquirol y Joana Monserrada
16/12/1609	Joseph Cahors donsell	Joan Asquirol y Joana Monserrada
18/12/1609	Don Lluís Descamps	Joan Silles, payrer, y Joana
18/12/1609	Dona Alvira de Oms	Joan Silles, payrer, y Joana
02/01/1609	Dona Magina, muller d'Alexandre Cahors	Malsion Royg y Montserrada
02/01/1610	Don Baltasar de Oms	Malsion Royg y Montserrada
26/10/1610	Senyora dona Magdalena de Oms filla de Don Baltasar de Oms	Serni Sabrol y Hierònima
18/12/1610	Don Joan doms	Steve del Llac, bracer, y Angela
18/12/1610	Maria Angela Doms	Steve del Llac, bracer, y Angela
25/03/1611	Don Joan Doms	Francés Riu, treballador, y Geronima
25/03/1611	Maria Angela Doms, germana de Don Joan	Francés Riu, treballador, y

	Doms	Geronima
07/11/1611	Don Joan Doms	Jaume Geli y Joana
07/11/1611	Dona Magina Chahors	Jaume Geli y Joana
20/01/1612	Dona Maria Angela De Oms	Antoni Fuster y Margarida
20/01/1612	Joseph Chahors	Antoni Fuster y Margarida
09/02/1612	Joseph Chahors, cavaller	Antoni Cala y Caterina
10/08/1612	Don Joan Doms	Antic Troter y Rosa
07/10/1612	Don Joan Doms	Pau Blanco, brasser y Magdalena
07/10/1612	Dona Maria Angela De Oms	Pau Blanco, brasser, y Magdalena
27/08/1613	Anton de Vilaplana y Copons, cavaller	Joan Sabrol y Caterina
27/08/1613	Dona Maria Angela De Oms	Joan Sabrol y Caterina
18/09/1613	Josep Cauris	Joan Carles, fuster, y Angela
18/09/1613	Dona Maria Angela De Oms	Joan Carles, fuster, y Angela
09/10/1615	Fransisca Triniaga, muller del senyor Triniach, burgès, Perpinyà	Joan Salvat y Agna
29/09/1616	Josep Triniac, burgès	Angel Manxia y Ursula
29/09/1616	Fransisca Triniaga, muller del senyor Triniach burgès en Perpinyà	Angel Manxia y Ursula
18/05/1617	Fransisca Triniaga, muller del senyor Triniach, burgès en Perpinyà	Joan Lo Gavathio y Isabel
08/06/1620	Johan Triñac, borgès	Toni Castell, bracer, y Angela
08/06/1620	Fransisca Triñach	Toni Castell, bracer, y Angela
16/08/1631	Señora donsella Ysabel de Llupià	Steve de Llach y Maria Angela
16/08/1631	Baltasar de Oms, donzell de Perpinyà	Steve de Llach y Maria Angela
27/10/1631	Don Alleix y Joan, donsell	Joan La Font, teixidor de lli, y Caterina
27/10/1631	Dona Joana Ros, de Perpinyà, muller del noble Don Francisco Ros	Joan La Font, teixidor de lli, y Caterina
31/10/1631	Ysabel de Llupià, viuda	Joseph Cahors y de Soler i Isabel
31/10/1631	Joseph Cahors y de Soler i Isabel	Pares
04/12/1631	Carles Viles, burgès	Miquel Roig y Grasia
18/12/1631	Dona Maria de Vallderama y Palau, muller de Don Joan de Vallderama	Lluís Palau “doctor en lleys jutge de les baronies del senyor abatde Lagrasse”
13/03/1632	Joseph Cahors	Joan Balls i Honorada
23/03/1632	Juana Ros, donzella, filla de ...Lluís Ros	Francisco Serra, fuster de Perpinyà, i Victòria
05/04/1632	Isabel Chaors	Illegible
12/04/1632	Isabel Chaors, molter señor Josep Cahors y de Soler	Miquel Danis y Hierònima
19/06/1632	Señora donsella Ysabel de Llupià, viuda de	Joan Reunalt y Aldonsa

	Don Carlos de Lupià, en Perpinyà	
22/08/1632	Ros Aleix, donsell	Llaurens Albert sastre y Júlia
22/08/1632	Joana Ros, donzella, filla del Illustre Lluís Ros	Llaurens Albert sastre y Júlia
12/06/1635	Cahors Maryangela	Nicolau Abert y Maria
14/05/1636	Lluís Ros, donsell, Perpinyà	Franses Cabreta menor y Maryanna
20/07/1642	Jaume Cahors, fadri, fill de Joseph Cahors donzell, de Perpinyà.	Steve Albert, pagès, y Rosa
23/04/1643	Señor Jaume Cahors y de Soler	Joseph Novella y Rosa
23/04/1643	Señora Isabel Cahors y de Marsa	Joseph Novella y Rosa
02/07/1643	Emanuel Farrer, burgès, de Perpinyà	Joseph Gacias y de Bo y Estasia
06/12/1643	Audal Pi, burgès, de Perpinyà	Esteve del Bo y Rosa
06/09/1645	Señora Aldonsa Cahors y de Soler	Pere Rura bracer y Rafela
06/09/1645	Jaume Caors y de Soler	Pere Rura bracer y Rafela
12/12/1645	Joseph Cahors, donsell, fill de Joseph Cahors	Pau Geli bracer y Francisca
12/12/1645	Aldonsa Cahors, donzella, filla de Joseph Cahors de Perpinyà	Pau Geli bracer y Francisca
02/01/1646	Dona Juana Ros, muller del noble Don Francisco Ros de Perpinyà	Joan Llorens mestre de casa y Angela
02/01/1646	Ramon de Ortafa, donsell, fill del noble Don Francisco de Ortafà, de Perpinyà	Joan Llorens mestre de casa y Angela
22/02/1646	Audal Pi, burgès honrat, de Perpinyà	Joan Antoni Barta, bracer, y Maria Anna
24/03/1646	Audal Pi, burgès honrat, de Perpinyà	Antoni Estrada, fuster, y Maria
24/03/1646	Señora Angela Pi, viuda del magnífic Joan Pi, i mara del dit Audal	Antoni Estrada, fuster, y Maria
24/05/1646	Aldonsa Cahors de Perpinyà	Joseph Novella y Rosa
.../05/1645	Audal Pi, burgès	Llorens Albert y Júlia
.../05/1645	Maria Pi, muller d'Audal Pi	Llorens Albert y Júlia
21/08 1647	Aldonsa Cahors	Asteve den Llach y ...
17/11/1647	Clara Pi y Carbonell, muller de Audal Pi burgès, Perpinyà	Antoni Barta, bracer, y Anna
17/12/1647	Audal Pi, burgès honrat, de Perpinyà	Jacinto Martí y Angela
10/01/1647	Francisco Gonzalus, burgès, Perpinyà	Pere Angel Fabressa y Joana
25/07/1656	Raymunda Pi, muller d'Anton Pi, burgès Onrat, de Perpinyà	Jacinto Martí y Angela
16/01/1659	Joana Roig, muller de Hierònim Roig, burgès de Perpinyà, vuy habitant en Sant Feliu de Vall	Antoni Tintanya y Joana
06/06/1660	Don Garau de Oms	Blasi Roig, menor de dies, y Margarida
06/06/1660	Dona Maria de Ortafa	Blasi Roig, menor de dies, y Margarida

12/12/1660	Joseph Cahors y de Soler, donzell, de Perpinyà	Pare
12/12/1660	Teresa Cahors y de Cadell y de Rocha Bruna	Mare
12/12/1660	Ventura de Rocha Bruna y de Vilallonga donzell	Padrí
12/12/1660	Noble Dona Maria de Ortafa y Cahors	Padrina
23/10/1661	Isabel Cahors y de Marça	Francesch Sagui y Maria Anna
06/10/1676	Jaume Cahors y de Soler	Joseph Burges y Maria
06/03/1678	Jaume Cahors y de Soler	Martí Cairol i Margarida
22/03/1678	Don Tadeo de Homs y del Viver	Miquel Carbonell i Maria
29/03/1681	Joseph Cahors y de Beharn habitant en Perpinyà	Pere Mallart i Mariangela
16/07/1684	Senyor Camo Roig, borgès, de Perpinyà	Sadorni Gaixet o Francisca
08/02/1693	Noble Dona Francisca de Oms Fuix y Bearn	Pere Foixet i Maria
08/02/1693	Noble Don Jodeph de Oms y Meca	Pere Foixet i Maria

Nobles i burgesos escrits en les actes de defuncions

17/06/1599	Jauma Clausas, donzell, de la vila de Perpinyà
21/11/1631	Albat de Hugo de Ortafà
06/04/1641	Un albat del senyor Joseph Cahors
14/05/1641	Un albat del senyor Joseph Cahors
29/09/1655	Joseph Cahors, donzell, de la vila de Perpinyà
10/05/1697	Minyona albatfil, filla de monsieur de Lassus, jentilhomme de Perpinyà, y de la senyora Francisca, conjuges.

Sant Esteve del Monestir

Data	Nobles	Pares
24/03/1667	Don Hierònim de Generés	Joseph March y Anna, muller sua
05/10/1670	Don Abdon Montalt	Pere Delcos y Maria, muller sua
05/10/1670	Dona Cesilia de Generés y Montalt	Pere Delcos y Maria, muller sua
19/10/1670	Dona Cesilia de Generés	Antoni Hei
18/03/1683	Don Joseph de Generés i Dona Maria Terese Generés	Joseph March y Anna, muller sua
30/04/1684	Honofre Piquer, burgès, de Perpinyà	Nicolau... y Francisca, muller sua.
29/10/1690	Francisco Espes, burgès, de Perpinyà	March Bracell, hortolà del mas
27/02/1691	Don Domingo de Generés	Bartomeu Galli, habitant en el mas de Don Domingo de Generes
26/04/1690	Don Joseph de Generés	Joseph March menor
26/04/1690	Dona Catarina de Generés	Joan Àngel March, batlle
24/05/1691	Dona Maria Terese Generés y de Ortafà	Joan Àngel March batlle

	habitant en Perpinyà	
--	----------------------	--

Vilanova de la Ribera

Data	Nobles i burgesos	Família
12/06/1600	Lluís Paulet, burgès de Perpinyà	Antoni y Chaterina, moliner de farina
05/07/1607	Angela Paulet	Jaume Brian y Chlimensa
20/05/1610	Anton de Vilaplana, menor de dias	Carles Duran y Maria
24/06/1610	Dona Victòria de Vilaplana	Guillem Aries y Anna
10/07/1615	Onofre Darchos donzell	Jaume Brian, moliner de farina del molí del senyor canonge Paulet y de Climensa
10/07/1615	Dona Hyerònima de Vilanova y Pauleta, de la vila de Perpinyà	Jaume Brian, moliner de farina del molí del senyor canonge Paulet y de Climensa
07/08/1615	Anton de Vilaplana y Copons	Guillem Balament y Chaterina
27/11/1616	Hierònim Soler, fill de Francisco Soler	Pere de Jou, moliner de farina del senyor Don Fransisco Soler y de Francischa, muller sua.
14/06/1628	Anton de Vilaplana y dona Francisca, muller sua	Pares
14/06/1628	dona Francisca de Vilaplana, muller d'Anton de Vilaplana	Pares
23/09/1628	Molt Reverent Pontiano Paulet	Relíquia del gloriós papa y martyr Sant Pontiano.
04/07/1629	Anton de Vilaplana y Dona Francisca, muller sua	Pares : Pere Marasser i Anna Martreta
20/06/1646	Francisco de Vilaplana y de Copons, donzell, en la vila de Perpinyà	Honorat Vidal, bracer, y Anna
3007/1646	Joseph Soler y Masdemont, burgès, de la vila de Perpinyà y receptor del patrimoni reial	Ramon Brau, bracer y Francisca muller sua
25/09/1653	Joseph Soler y Masdemont, burgès de la vila de Perpinyà	Joseph Fortaner y Anna bracer
13/06/1688	Joan Carlos y Contart, borgès, de Perpinyà	Miquel Xarmet y Maria, conjuges
13/06/1688	Senyora Cicilia Carlos y Contart donzella	Miquel Xarmet y Maria, conjuges
15/02/1684	Fransisco Carlos y de Pals Maria Tareza Carlos y de Pals	Michel Sarmet y Maria, sa muller
28/03/1694	Don Anton de Homs	Josep Martret y Isavel, conjuges
28/03/1694	Dona Hipolita de Bearn	Josep Martret y Isavel, conjuges
20/03/1695	Noble Don Franco de Fuix y de Bearn	Joan Argent, pastor de Franco de Bearn y Maria, conjuges.
20/03/1695	Dona Hipolita de Bearn fuix y Taqui	Joan Argent, pastor de Franco de Bearn y Maria, conjuges.

Els oficis i les ocupacions**Els Pagesos****Baho**

B Batllo Francisco : 13/12/1695 Beringer Miquel : 19/04/1671 Beringer Thomas : 22/01/1674 Betlloch Joseph major : 06/08/1690 Betlloch Francisco : 11/02/1698 Betlloch alias Lo Rus Joseph : 19/07/1693 Bot Miquel : 13/12/1695 C Chiballet Ramon : Sant Ciprià. D Delaris Miquel : 23/04/1624 Delaris menor Joan Miquel : 22/02/1690 Delaris Lluís : 05/02/1616 Delaris Thomas : 22/01/1693 Delcor Pera 09/02/1676 -Sant Esteve G Gasiot Antoni - Parestortes Gras Francesh : 15/10/1690 –“Cannos” Grillera Joan : 08/03/1693 I Igonet : 16/02/1604	M Masnou Lluís : 14/09/1692-Garrius Morat Antoni : 09/09/1637 Morat Joseph : 27/02/1684 Murat Lluís : 12/11/1684 P Pages Emanuel : 26/03/1684 Prats Andreu : 23/07/1673 -Sant Esteve R Rainalt Antoni : 30/04/1633-Baixàs S Sagau Joan : 25/07/1616 Sagau Francisco : 26/02/1690 Sagau Joseph: 10/08/1693 Sarmet- 03/05/1684 T Tarissa Pere : 04/01/1612 Torner Vicens : 11/02/1698 V Vidal Pere : 24/02/1612 Joseph Marcell Vie : 20/04/1698
---	--

Sant Esteve del Monestir

B Borda : 30/06/1700 C Calsberdura : 02/07/1688 Caudies : 17/08/1688 Cortada Antoni :13/07/1670 D Delcos : 19/04/1686 F Fuell : 23/01/1689	G Galli : 08/03/1637 Gledi: 08/06/1687 H Honofre : 03/08/1686 J Junciat Esteve : 27/04/1687 L Laborda Galderich : 12/02/1686 Laplaza : 16/06/1697 Soler : 16/06/1687
--	--

Pagesos de Vilanova de la Ribera

B Balle Sabastià : 16/05/1660	F Fortanet Joseph : 24/06/1679
---	--

Batlle Lluís : 26/07/1684	L
Barba Joseph : 06/09/1656	La Plasa Steve : 15/12/1661
Barracer Joseph : 0/09/1662	M
Brau Antoni : 25/01/1660	Marracer Lluís major : 20/03/1684
C	Marracer Lluís menor : 18/03/1684
Carbonell Michel :23/05/1678	Marrasser Simon : 22/04/1694
D	Martret Joseph :15/05/1687
Den Bach Joan Antoni: 15/03/1665	Martret Pere : 17/11/1659
Delaris Joseph : 14/05/1676	Martret Pere menor : 14/12/1693
Duran Lluís :14/03/1694	Murat Thomas : 20/02/1691
	O
	Ot alias Balança Antoni : 31/01/1694
	S
	Saloni Antoni : 19/11/1649

Cornellà de la Ribera

A	P
Aimerich Pere : 23/10/1650-Estagell	Paleta Lluís : 11/09/1699
Amill Francisco : 12/01/1648-Millars	Paleta Pere : 08/06/1642
Auter Antoni : 12/11/1647	Paleta Joseph : 26/01/1648
Autie Andreu : 18/02/1688	Paleta Rafel : 15/01/1673
Euter Domingo : 07/08/1646	Parrell Francisco : 28/10/1641
B	Parell Joseph : 14/10/1657
Baus Francisco : 17/08/1642	Parrell Pere Antoni : 28/06/1658
Bayho Sebastià : 31/01/1649	Peixo Joan : 26/04/1648
Bibent Pera : 25/03/1663	Petit Monserrat : 12/05/1693
Boy : 05/03/1665	Petit Salvador : 04/12/1669
Brau Antoni : 07/01/1631	Petit alias Costasalvador : 26/03/1672
Burniola Francisco : 20/07/1670	Pifra Guillem : 02/10/1629
Burniola Hierònim : 17/04/1693	Pla Frances : 08/07/1613
C	Pla Galderich : 18/01/1665
Cabestany Pere : 20/09/1629	Pla Sebastia : 26/09/1660
Cabestany Francisco : 09/03/1672	Plasa Llaurens : 24/08/1661
Camprodon Joseph : 15/04/1693	Plasa Juan Angel : 24/08/1661
Camprodon Llaurens : 15/04/1693	Prunet Jauma : 19/02/1630
Camprodon Miquel : 22/01/1648	Pujol Galderich : 09/01/1686
Carbonell Anthoni : 04/11/1670	Pujol March : 21081695
Castallet Joseph : 26/10/1692	Pujol Pere : 03/07/1657
Castellet Llaurens : 10/08/1644	Puol Sadorní : 29/01/1648
Compta Anton : 27/01/1686	R
Compta Francesch : 22/08/1628	Riba joseph : 14/12/1699
Compta Llorens : 07/06/1636	Roca Joan : 04/11/1612
D	Roig Lluís : 10/02/1698
Danis Antoni : 10/03/1697 Baixàs	Rosas Andreu : ...04/1694
Danis Simon : 22/09/1648 Estagell	Rosas Joan : 20/03/1648
Danot Joan : 29/12/1695	
Danot Joan Antoni : 20/11/1665	Rozes Antoni : 28/08/1657
Danot Simon : 08/09/1669	Ruax Joan : 14/06/1644
Del Or Joan : 16/02/1616	S
Del Pey Joan : 1657	Sagi Antoni : 08/09/1627

De Saus Pere : 07/09/1653 Domenio Andreu : 26/01/1649 F Fabressa Pere : 19/05/1615 G Gaixet Saturni : 02/08/1699 Gazeu Barthomeu : 11/08/1699 Gitareu bartomeu : 19/07/1657-Millars Gitareu march : 22/01/650-Nefiach H Holiba Joseph : 18/10/1697 M Àngel Michael : 05/02/1623-Illa	Sagi Francisco : 05/04/1672 Sagi Lluís : 19/12/1615 Setzeres Lluís : 20/02/1629 El Soler Simon Miquel : 27/05/1649 Solera Martí : 19/05/1615 T Tallant Arnau : 06/05/1668 Traver Jaume : 01/10/1647-Vilallonga de la Salanca Turrie Pere : 29/05/1664 Tosto Joan : 17/09/1629 Tostu Pau : 30/03/1689 Tostu Pere V Vezia Lluís : 14/06/1644 Vivent Silvestre : 23/12/1668 Vibent frances : 02/11/1693 Vidal Emanuel : 05/01/1698-Taltaull Vila esteva : 29/12/1697-Estagell
--	---

Pesillà de la Ribera

A Adoart Monserrat : 18/09/1608 Aduart :14/01/1665 Aduart Joseph : 26/01/1693 Alanxo Blasi 15/04/1693 Alanxo Miquel :14/01/1621 Alanxo Frances 10/08/1645 Albert Antich : 30/10/1622 Albert Antoni : 29/06/1622 Albert Francisco : 10/06/1694 Albert Gregori : 07/12/1693 Albert Joseph : 01/08/1641 Albert Llorens 09/03/1642 Albert March : 10/06/1694 Albert Nicolau : 28/10/1637 Albert Serni :17/10/1621 Albert Steve : 20/07/1642 Anglada Sebastià : 18/08/1609 B Baralle Miquel : 05/07/1609 Barba Joan 28/07/1645-Vilanova de la Ribera Barbe : 06/10/1609 Baribau Miquel : 19/06/1694 Bartta : 05/04/1639 Bello Joan : 06/11/1625 Ballo Yoan : 12/11/1634 Bartta Joan Pere :05/04/1639	G Garau : 21/12/1651 Garcias Miquel : 08/11/1637 Gaxiet : 26/08/1617 Gatges Joan : 13/07/1621 Gatges Geroni : 23/02/1694 GatgesJoseph : 23/02/169 Gatges Simon : 29/11/1646 Gudall Anthoni : 24/11/1641 Guiter Anthoni : 30/11/1641Baixàs I Ixart Joan : 30/04/1610 J Joli Miquel 25/10/1617-Ribesaltes L Llaureta Johan : 14/03/1621 M Malart Pere : 27/04/1694 Manxia Antic : 10/02/1639 Manya : 06/10/1611 Marti Nicolau : 28/12/1692 Mifra :17/03/1658 O Ot alias Balança : 15/05/1698-Vilanova de la Ribera. P Padrines Antich : 08/01/1641 Pallicer Joseph : 21/09/1645 Perpinyà
---	--

Berga : 09/12/1655 Blanc Josep : 02/07/1633 Pià Boher Joseph : 02/07/1637 Borges Joseph : 01/02/1693 Bribaut Miquel: 03/09/1693 C Cabreta Francesch : 13/01/1638 Canta : 06/17/1585 Carboles : 17051654 Carbonell Victori : 12/03/1620 Colom Blasi : 01/11/1693 Colom Francesch : 12/03/1693 Costa Simon : 24/11/1693 Cruells Anthoni : 14/11/1641 Cruells Camo : 03/08/1642 Cruells Guillem : 13/01/1611 Cruells Honorat : 19/05/1611 Cruells Joan : 06/05/1614 Cruells Miquel : 07/10/1628 Cruells Simon : 01/02/1693 D Danys Anthony : 17/12/1620 Danis Miquel : 19/02/1639 Danis Pere : 02/03/1641 Del Bo Fransech : 01/02/1693 Delbo Galderich :18/09/1692 Delbo Jauma : 12/08/1693 Del Llarch Steva :12/12/1638 Den Llach Honorat : 17/01/1693 Denis F Fabresa Àngel : 16/04/1692 Fabresa Honorat : 06/12/1693 Fabressa Jaume : 22/10/1637 Fabresa Joseph : 17/04/1694 Fabressa Pere Àngel : 04/04/1641 Fargas Joan : 03/10/1610-Cornellà del Bercol Ferriol Àngel : 16/01/1642 Ferriol Anthoni : 12/04/1620 Ferriol Joseph : 16/01/1642 Ferriol Miquel :12/02/1617- Illa Ferriol Serni : 12/04/1620 Fuixer Pera : 22/12/1617 Fullassa : 17/01/1657 Fuster Joan Antony : 03/01/1620 Fuster Joan Francès : 27/01/1647	Perramon Gregori :15/02/1639 R Rellat Pere : 08/03/1620 Reynalt Camo : 30/09/1609 Roig Blasi : 02/02/1641 Roig Miquel : 30/07/1642 Roigt Melsion : 10/10/1625 Roque Tony : 16/08/1618 Roque Simon : 28/12/1692 Roquer Anthoni : 1620 Rosa Joan : 17/01/1693 Rosal Miquel Espirà de l'Agli : 1638 Ruffia Joan : 21/10/1640 S Sabrol Franes : 14/11/1631 Sabrol Joan : 31/08/1609 Sabrol Serni : 30/08/1609 Sagui Miquel : 18/09/1693 Salvet Jaume : 03/06/1638 Strada Yoan : 26/04/1621 Salbet Jauma major : 06/12/1693 Salvet Joan : 19/06/1621 Salbet Honorat : 15/04/1693 Salbet Simon : 06/12/1693 Simon Joseph : 29/06/1693 T Tarrats Joseph : 25/05/1645 Terrats Raffel : 07/09/1619 Tocaria Miquel : 08/02/1641 V Vilanova Joseph : 02/03/1641 Xaupí Joseph : 05/09/1635 Xaupí Monserrat : 01/03/1637
---	--

Els bracers

Baho

A Albafulla Miquel : 05/08/1675 Arnaut Galderich menor : 08/10/1690 B Ballo Joan Antoni : 16/08/1672 Barti Joseph : 05/11/1674 Bohe Guillem : 25/02/1671 Brau Pau : 28/02/1690 C Camps Vicens : 23/02/1684 Cayola Francès : 02/10/1672 Chiballet Lluch : 28/09/1684 Corbera Miquel : 12/04/1698 D Delaris Joan Miquel : 22/01/1690 Delopi Francès : 18/04/1693 G Galli Miquel : 28/06/1699 Grillera Lluís : 14/09/1698 Grillera Joseph : 16/11/1698 I Iguanet Vicens : 22/06/1692 J Jaimes Ramon : 02/10/1672 L Lafont Guillem : 19/02/1692 Lleset Pau : 23/04/1699	M Marich Antoni : 01/09/1672 Marich Macià : 17/09/1684 Marich Jaume : 21/03/1692 Masalart Barnat : 12/09/1672 Masalart Ramon : 24/08/1695 Mir Joachim : 08/03/1690 N Negra Hyerònim : 09/12/1699 P Pus Barthomeu : 12/03/1701 R Roig Joseph : 16/03/1692 Rocell Pere : 17/08/1671 Rossell Joan : 29/07/1690 Rossell Lluís : 28/01/1695 S Sagau Francisco : 26/02/1690 Sarmet Macià : 12/04/1690 Sarmet Antoni : 01/09/1672 Sarmet Joan : 31/12/1690 Sauret Bernat : 15/05/1671 Struch Joseph : 13/03/1672 T Torner Gabriel menor : 08/03/1693 V Vidal Antoni : 06/09/1693
---	--

Cornellà de la Ribera

A Agulló Pere : 04/11/1618 Armangau Antony : 26/08/1696 Arnau : 16/02/1616 B Badia Steve : 16/12/1649 Baquer Francesch : 24/01/1651 Bariera Lluís : 22/02/1689 Barra Joan : 19/05/1619 Bartra Sebastià : 11/02/1686 Basia Francès : 07/01/1694 Basia Lluís : 26/09/1668 Baus Francisco : 01/02/1651	J Juncas Joseph : 11/02/1686 L Latapia Guillem : 11/08/1616-Sant Feliu de Mont Llansa Barnat : 06/07/1662 Llansach Barnat : 22/03/1667 Llansa Joseph : 20/12/1693 Llansa Pere : 27/03/1650 M Malba : 24/05/1693 Madina Francisco : 16/03/1686 Madina : 24/02/1653
---	---

Bazia Honorat : 01/11/1686	Madina Llaurens : 06/04/1659
Belot Joseph : 01/09/1686-Sant Hipòlit	Maldes Antoni : Passà
Berga Joseph : 10/06/1688-Sant Esteve	Malet Frances : 20/06/1690
Bertran Francisco : 11/03/1668	Malet Joan : 23/03/1687
Bartran Francisco : Trasserra	Malla Esteve : 24/05/1693
Bertran Pierris : 09/03/1689	Marsal Joseph : 08/12/1694
Boer Joan Antoni : 13/12/1656	Marsal Llaurens : 31/03/1687
Borrel Martí : 13/10/1669	Marsal Monserrat : 15/05/1695
Borrell Steve : 24/02/1651	Marssal Miquel : 01/01/1688
Briu : 16/03/1687	Marsal Pau : 11/02/1698
Boxeda Vidal : 04/03/1651	Marta Esteve : 10/06/1670
Boxeda Guillem : 04/03/1651	Marti Steba : 01/05/1671
Boxeda Joan : 02/04/1645	Medina Martí : 01/08/1688
Boxera Bernat : 13/12/1670	Munie Pere : 14/01/1660
Boyxo : 06/07/1643	O
Boy Joseph : 22/10/1662	Oliva Joseph : 08/02/1689
Briu Frances : 16/03/1687	Oliver Joseph : 05/07/1648
Brugal Antoni : 01/02/1651	Oliver Joan : 21/10/1651
Brugal Joseph : 25/03/1667	P
Brugal Ramon : 14/10/1657	Paixo Joan : 02/01/1650
Burniola Francisco : 06/03/1672	Paleta Nicolau : 01/05/1658
Burniola Joan Bernat : 04/03/1653-Sant	Paleta Joseph : 1403/1687
Feliu de Vall	Paleta Pere : 01/03/1651
Burniola Miquel : 01/01/1687	Paleta Rafel : 14/12/1642
Burniola Sebastià : 06/05/1662	Paleta Tonet : 07/02/1617-Regne de França
Burgat Guillem : 0305/1661	Pantine Pere : 14/03/1694
Burrell Ramon : 1647	Parrell Pere Antoni : 15/11/1650
Burrell Martí : 31/05/1648	Parrell Simon : 06/01/1687
Busquet Joan : 06/01/1654	Paulo Thomas : 16/03/1687
Boxeda Bernat : 23/10/1649	Peitx Ramon : 21/10/1696
Buxeda Joseph : 2211/1689	Peixo Joan : 24/06/1686
Boxera Bernat : 14/01/1649	Pellisier Pere : 06/07/1687
Boxera Joan : 14/01/1649	Pentiner Pere : 24/08/1688
C	Petit Francisco : 07/02/1694
Camprodon Pere : 1302/1695	Petit Montserrat : 24/02/1686
Carbonell Antoni : 09/02/1653	Petit Salvador : 26/03/1672
Carbonell Manuel : 0512/1688	Pla Sadoni : 15/03/1686
Casajust Arnau : 02/06/1619	Pla Galderich : 10/04/1661
Casellas : 23/12/1693	Pla Juan Pere : 18/11/1669
Català Antoni : 2802/1647	Pla Sebastià : 21/01/1651
Català Hyerònim : 0305/1658	Plaça Llaurens : 30/07/1670
Català Joan : 11/02/1624 RF	Plassa Batista : 09/04/1690
Català Miquel : 24/08/1662	Plassa Joan Àngel : 15/11/1650
Català Sebastià : 29/04/1659	Plassa Joan Batista : 04/10/1690
Cerat Giraut : 30/11/1657	Poentis Pere : 11/01/1651-Millars
Cerat Joseph : 11/09/1686	Prats Isidro : 04/03/1658
Civada : 27/02/1692	Pujol Antoni : 09/06/1686
Costa Francisco : 02/02/1650	Pujol Joseph : 10/03/1694
Costa Llaurens : 29/09/1666	Pujol Pere : 12/07/1651
Cros Miquel : 12/06/1689	R
	Reinalt Jaume : 09/02/1695

Curtasola Antoni : 21/11/1649 Curtasola Martí : 07111660 D Danot Antoni : 07/11/1627 Danot Francisco : 15/03/1689 Danot Joan Àngel : 16/06/1686 Denot Guillem : 16021616 Domenjo Andreu : 06/01/1661 Del Pei Joan : 03/01/1653 Del Pei Martí : 09/06/1686 Del Pey Anrich : 10/12/1653 Duran Pheliph : 29/03/1690-El Soler E Elyas : 20/03/1648 Espes Jasinto : 19/06/1695 Estruch : 11/09/1692 F Fabra Francesch : 22011623 RF Fabra Jaume : 13/07/1671 Fabra Joan francès : 01011690 Forcada Francesch : 18/05/1670 Forcada Domingo : 16/09/1671 Forcada Honorat : 26/08/1696 Furcada Jaume : 22/02/1671 G Gaciot Jacinto : 23/01/1687 Gaciot Llaurens : 16/03/1687 Gairal Antoni : 13/08/1651 Gairal Guillem : 25071690 Gairal Joseph : 27/01/1686 Garrabo Bartomeu : 23/12/1668 Garriga Arnau : 14/01/1624-Regne de França Gassiot Ramon : 23/05/1694 Gassyot Joseph : 22041663 Gavarru Joan : 13061656 Geli Antoni : 12/05/1648 Gibalet Joan : 07/03/1649 Gimu Bertrant : 09051619- Regne de França	Ribes Guillem : 10/12/1651 Roig Anthoni : 20/11/1623-Regne de França Roag Joseph : 06/03/1672 Roatg Joseph : 07/02/1694 Roatx Joseph : 07/12/1664 Rocha Joseph : 11/04/1666 Rocha Sadurni : 08/07/1687 Rohan Francisco : 22/01/1699 Roig Andreu : 06/06/1690 Roig Francico : 24/10/1667 Roig Lluís : 11/11/1666 Roigtgs Martí : 03111693 Roig Pere : 19091688 Rosas Andreu : 04021687 Rosas Joan : 13091648 Rozas Antoni : 13/08/1657 Ruaig Joseph : 06/06/1660 Ruan Joseph : 24/11/1658 Ruan Francisco : 26/12/1660 S Sagui Bartomeu : 07041663 Sagui Nicolau : 03/12/1651 Sant Martí Ramon : 28111699 Satanta Oliu Joan : 09/06/1648 Setantuli Joan : 20/09/1638 Serat Giraut : 02/02/1659 Sicra Vicens : 12/11/1648 Spes Jasinto : 11/11/1669 T Testu Pau : 28/08/1690 Torrelles Joan : 01/05/1644-Sant Pau Mirapeix-Regne de França. Torrellas Francisco : 13031687 Turrie Guillem : 15/01/1648 Turrie Antoni : 17/09/1669 Turrie Llaurens : 10/08/1671 Turrie Montserrat : 14051662 Turrie Pere : 21111661 Turtarol Simeon : 29121649-Illa Tusto Pau : 26/02/1668 Tustu Joan : 07041653 V Vazia Antoni : 01121658 Vazia Pera : 28/09/1651 Vesia Honorat : 05031689 Vetja Honorat : 28101650 Vezia Arnau : 14121642 Vidal Francisco : 10121651-Nefiach
---	--

Sant Esteve del Monestir

A Albafulla Mateu : 02/02/1688 B Bier Dionis : 01/07/1687 Bie Pere : 01/07/1687 Bordatge Honorat : 24/04/1686 C Calvardura Jaume : 01/05/1637 Climens Miquel : 05/06/1737 Costa Gerònim : 25/05/1687 F Fuell Francisco : 27/01/1686 G Gallart Pierris 31/03/1688 Gallineu Bracer 17/08/1687 H Hei Martí 18/02/1687 Honofre Antoni 28/07/1686 Huguet Nicolau 18/04/1676 J Julià Jauma 14/05/1637	L Lausedat Bernat : 02071687 M Malet Gabriel : 23/01/1687 Mateu Bernat : 25/12/1688 P Paba Jan : 27/01/1686 Posat francisco : 15/11/1686 R Regis Miquel : 02/02/1687 Rey Miquel : 10/01/1687 Rey Martí : 08/05/1687 S Salas Francisco : 08/02/1688
--	--

Pesillà de la Ribera

A Alanxo Galderich : 05/02/1693 Albert Sadorni : 03/11/1693 Alvayre Joan : 09/07/1609 Alonso : 16/07/1621 Ambre Joan : 21/05/1613 Aucell Silbestra : 15/09/1697 B Badia : 05/12/1612 Balle Joan : 02/11/1608 Barata Antony : 29/10/1615 Baringuer 29/12/1612 Barrat Magi : 20/01/1639 Barrat Antoni : 07/ 05/1697 Barrat Joseph : 15/01/1697 Barta Miquel : 12/01/1694 Bastull Baringuer : 18/11/1612 Belloch Anthoni : 07/10/1641 Benazeit Pere : 16/10/1629 Benezeit Joseph : 09/10/1698 Berga Joseph : 27/04/1640 Bierna Bisens 25/12/1693 Bilanova Antoni : 17/04/1694	G Gatges Joseph : 12/01/1694 Gatges Thomas : 03/04/1698 Gelamo Jachim : 14/01/1698 Gelamo Joan : 12/10/1697 Gelamo Joseph : 29/03/1698 Geli Jaume : 30/01/1693 Godall Joan : 22/01/1697 Gudall Antoni : 02/11/1698 Gudall Joseph : 18/09/1693 Joan de Joan : 29/09/1641 Jogla Joan Pere : 13/09/1618 L La Cerra Daniel : 31/12/1645 La Fita Joan : 24/10/1610- Regne de França La Roja Joan : 24/10/1610 Libert Fransech : 07/08/1693 Llandeü Barthomeu : 25/11/1640 Llarch Joan : 02/08/1693 Llarch Rafell : 03/01/1694 Llorens Ramon : 06/04/1611 M
--	---

Blanco Pau : 07/10/1612 Bodimon Bernat : 06/08/1619 Borges Francès : 04/10/1618 Bosc : 29/09/1619 Bosch Antoni : 20/05/1698 Bosch Felip : 02/05/1683 Bosch Joan : 02/05/1683 Bosch Pere : 01/06/1694 Burgès Antoni : 24/04/1664 Burges Jaume : 25/11/1697 C Calá Esteba : 23/08/1698 Calse Honorat : 13/02/1693 Carboles Bernat : 28/03/1646 Casanova Bertran : 26/11/1627 Castell Miquel : 26/07/1641 Catala Miquel : 07/12/1645 Ciuroles Miquel : 08/10/1645 Ciuroles Raphel : 30/10/1698 Ciuroles Simon : 21/03/1698 Colum : 31/12/1645 Comas Franes : 1698 Corbet Sarni : 30/03/1611 Corbiera Anthony : 02/11/1608 Cruells Antoni : 26/11/1692 D Dalad : 03/03/1608 Delbo Jaume : 02/01/1639 Delbo Pau : 21/10/1697 Del Pey Joan : 03/01/1613 Delsus Pere : 04/08/1611 Den Llach : 17/01/1693 Den Llach Honorat : 11/03/1698 De Santo Francès : 14/12/1610 Duxams Audal : 21/01/1698 Duxams Miquel : 28/05/1698 Duxams Guillem : 30/05/1694 E Escayoles Llaurens : 13/09/1618 Esquirol Joan : 12/09/1645 F Fabressa Jaume : 22/10/1637 Farrer Simon : 22/07/1615 Fita Joseph : 25/11/1697 Ferriol Honorat : 28/02/1694 Ferriol Joan : 11/12/1698 Fullassa Sadorni : 24/06/1642 Fullassa Joseph : 22/10/1698	Manxa Fransesch : 26/11/1692 Maribaut Joan : 15/12/1621 Martí Nicolau : 01/02/1693 Monjo Guillem : 29/11/1668 Mordieres Joan Francès : 27/01/1641 Mussanch Esteba : 07/10/1698 N Novella Jaques : 01/06/1609 P Padrines Joseph : 31/01/1694 Padrines Bonaventura : 25/06/1698 Paleta Andreu : 05/06/1698 Pallet : 28/10/1618 Pallicer Joan : 02/01/1628 Parrell Pere Antoni : 15/11/1650 Payrer Matheu : 15/04/1642 Pitrach Jaume : 22/04/1641 Pontos Pere : 31/10/1610 Pujol Antoni : 01/02/1698 Pujol Miquel : 28/09/1698 Prats Pere : 25/11/1692 Puita Joan : 14/05/1698-Mirapeix Q Quitus Joan : 27/01/1694 R Rasit Pere : 27/10/1611 Rellat Joan : 26/01/1631 Ribera Pere : 26/12/1621 Roig Andreu : 28/10/1631 Rura Antoni : 29/06/1693 Rura Jaume : 06/09/1645 S Sabarol Antoni : 25/01/1698 Sabarol Joseph : 13/02/1698 Sagui Anthoni : 29/04/1641 Sagui Miquel : 01/01/1698 Sayus Domingo : 16/12/1637 Sebartes Miquel : 03/11/1697 Serta Serni : 26/08/1610 Suffres Ramon : 22/12/1697 T Tallavis : 08/04/1641 Tintayna Honorat : 29/06/1693 Torellas Joan : 18/03/1639 Troytat : 04/02/1611 V Valenti : 04/09/1622 Vidal Giraut : 15/02/1639 Vila Miquel : 27/08/1664 Vilallonga Ramon : 17/09/1641 Vilanova : 23/09/1646
---	---

Vilanova de la Ribera

A Alazet Ramon : 05/12/1685 Alanxo Raphael : 12/09/1693 Albafulla Miquel : 11/02/1685 Autie Joan : 12/11/1680 B Balle : 13/09/1643 Barta : 25/12/1643 Baxera Antoni : 19/08/1652 Bertran Antoni : 30/09/1688 Bierna Vicens : 02/02/1689 Brau Pere Antoni : 10/11/1652 Brau Joan : 12/09/1694 Brau Ramon : 10/11/1652 Bullun Joan : 10/09/1678 C Cairol Domingo : 13/07/1688 Cairol Joseph : 03/02/1693 Casabu : 06/09/1700 Celoni Blasi : 11/05/1667 E Esteve Joseph : 20/11/1673 F Fabre Guillem : 19/07/1693 Faja Jaume : 04/02/1653 Feunateu Joan : 12/10/1694 Forcada Pere : 1907/1676 Fortanet Joseph : 15/08/1657 Freixa Joan : 11/06/1684 Frespeix : 05/05/1664	G Gadava Joseph : 05/08/1673 Gadava Lluís : 15/11/1676 Guisart Ramon : 25/03/1685 Gurca Antoni : 12/05/1653 J Jalart Andreu : 0701/1695 Junca Pere : 20/04/1662 M Mans Lluís : 12/08/1687 Mans Toni : 27/05/1686 N Noguere : 04/11/1664 P Parrera Monserrat : 05/04/1653 Parreu Raphael : 15/03/1693 Pelegri Emanuel : 11/06/1684 Pons : 22/07/1675 Prats Joan Antoni : 08/09/1685 Prats Simon : 09/11/1675 Pus Llaurens : 29/09/1694 Putu Andreu : 05/05/1687 R Regatyo Carles : 22/04/1694 Rey Joan : 18/12/1678 Roca : 19/11/1644 Rus : 02/08/1678 S Sabrol Joseph : 13/04/1644 Saloni Antoni : 20/09/1643 Saloni Pere : 03/01/0662 Sarmet Michel : 13/10/1689 Steve Joan Àngel : 12/03/1652 T Tarroca Antoni : 02/01/1661 Tarroca Carlos : 09/06/1652 Tarroca Silvestra : 10/06/1691 V Vidal Honorat : 26/02/1694
--	--

Mossos, criades

Baho

Data	Nominació	Amos
06/01/1690	Defunció : un Tal Uguet del lloch de Solatja en Fransa	Miquel Delaris
16/10/1693	Defunció : Ramon Tal	Joan Grillera

19/12/1693	Defunció : Domenge Tal, fill del lloch	del Rus Betlloch
30/10/1696	Defunció : Pau Vendemias	El batlle Morat

Cornellà de la Ribera

Data	Acta i anomenació	Amos
1631	Defunció : un cascavell moço.	Antoni Sagi.
1631	Defunció : una moça soltera.	No indicat.
20/08/1693	Defunció : un criat o mosso.	Monsieur de Raxar, maraixal de llotgis.
21/07/1605	Defunció : Joana, donzella, moça.	Archangela Roja.
03/11/1632	Defunció : moço.	Francesch Solera.
1632	Defunció : moço.	No indicat.
1632	Defunció : moço.	Mossèn Sagi.
1632	Defunció : moço.	Del Bigorda.
05/03/1695	Baptisme padrí : Ramon Monader mayordom o mestre de ostal del senor Don Joseph Camprodon de la vila de Perpinyà.	Pares : Isidro Marsal y Lloisa.
07/05/1698	Defunció : Mariangela Barriera, criada.	Antony Autie, pagès
16/07/1699	Defunció : Ramon Monadier, majordom.	Don Joseph Campredon de Perpinyà.

Pesillà de la Ribera

Data	Acta i designació	Amos o acta
24/01/1608	N Juan, home vell y moço	Bernart y Pere Alzona
17/06/1605	Defunció : Marsal Paret àlias Sinto, moço francès	
21/07/1605	Defunció : Joana, donzella, filla de Cornellà de la Ribera, moça	Archangela Roja
05/06/1606	Defunció : Pierris .N, hortolà, moço francès	
15/05/1609	Defunció : un moço que se dahia Secoti	
05/10/1610	Defunció : Nicolau, moso	En Roig
14/03/1611	Defunció : Mado Guillaumes, majordona	Mossèn Monserrat Carbonell
12/01/1612	Defunció : Pierris Ravalla, moso	Honorat Croells
05/05/1614	Defunció : Joan Delacasa, moso	En Baraller
15/12/1615	Baptisme : La Fita, moso, padrí	Guillem Roig, braser
28/10/1616	Baptisme : Joan dit Lo Guerxio, moso	Melsion Roitg
03/02/1620	Defunció : Johan Lluc, moço	Alexandre Cahors
30/03/1625	Baptisme : Arnau Maniel, moso	Habitant en dit lloc
13/08/1631	Baptisme : Lo pubillo, moso, pare	Don Baltasar de Oms
01/01/1632	Baptisme : Pau, moso, padrí	El Senyor Cahors
30/03/1650	Defunció: Margarida, criada	Dona Geronina Ros
28/04/1650	Defunció : La criada	La Señora Fabressa
1652	Defunció : Una criada	La Señora Fabressa
1652	Defunció : Un moso	En Tarrats
1652	Defunció : La criada	Del ortolà de la senyora Calà

1652	Defunció: Una criada del lloch de Peyrestortes	Pere Alau
1652	Defunció : Una criada	Francesch Fuster
1652	Defunció : Un moso	En Carbonell
1652	Defunció: Una criada de Peyrestortes	Pere Salvat
15091655	Defunció : Pere Antoni, mosso, natural de Llauro	Nicolau Berga
30/08/1661	Defunció : Un mosso	Melsion Roig
01/10/1683	Defunció : Tal Joan moso	Francisco Roitg
01071670	Defunció: Girau Angela	Majordona mia
16091612	Baptisme : Royx Joan	Pare Guillem Royx
08041640	Defunció : Catharina Peya criada	Melsion Roig
28/04/1651	Defunció: la criada anomenada Ioanaanna	la Señora Fabressa
01/10/1673	Defunció : Joan Tal moso	del Senyor Francisco Roitg
25/09/1697	Matrimoni : Portas Jaume de Sant Feliu de Vall, criat, testimoni	Madamme Delmau

Vilanova de la Ribera

1596	Guillem, moso de casa	Confessió
1596	Falip, mosso	
1596	Margarida, mossa	
1596	Joan, criat	
1596	Bernat, mosso	
1596	Guillem, mosso de casa	
1597	Giraut, mosso	
1598	Joan, criat, mosso	
1613	Defunció : Josep Soler, mosso	Guillem Candela
1616	Ramun y Joan, mossos	Pere Maracé y Rafella
1616	Lluís y Pere mossos	Pere Maracé y Gràcia
1668	Magdalena Prats, majordona	
1668	Lluís Serda, mosso	
1668	Juan Marxant, moso del balle	Antoni den Bach, batlle
1668	Domingo, moso del balle	Antoni den Bach, batlle
1668	Juan, moso del balle	Antoni den Bach, batlle
1668	Juana Ansiona	Mariangela Martreta
1668	Franses Sarraller, moso	Mariangela Martreta
1668	Visens, moso	Mariangela Martreta
1668	Bartomeu More, moso	Thomas Morat
1668	Maria Sol, viuda, majordona	
1685	Lo mosso den Murat Bernat	Murat Bernat
1685	Domingo Cairol, moço	Joan Antoni den Bach
1685	Toni Bartran, moço	Joan Antoni den Bach
08/05/1685	Defunció : Joan Antoni Dalupi, mosso, fill de Pierris Dalupi y Margot de Solages.	Joseph Martret
16/10/1690	Defunció: Susanna Fabresa	Moseur Berta, rector

Pastors i boers

Baho

16/01/1693	Defunció d'un albat : Gateu Pierris, pastor de ovelles.
13/11/1693	Blasi Maurell-Ortafà “mort al mas del senyor Don Domingo Generes, terme de Orla” Defunció de Marianna Maurell Galli.
23/05/1695	Matrimoni : Janvert Jacinto, pastor de ovelles de Sant Esteve
18/07/1700	Baptisme : pare Pastor de ovellas

Cornellà de la Ribera

Cabrer	
31/05/1699	Burdanell Frances
Guarda porcs	
	Fontes Michael
Pastors	
03/02/1630	Auguste Guillaumes
16/03/1687	Barriera Lluís
15/05/1695	Bartes Blasi
23/02/1648	Bona Casa Joan, Sant Feliu de Vall
20081651	Bona Casas Joan, Elna
26/01/1695	Calieru Frances
07/04/1698	De Badia Diumenge, pastor del Senyor Compte
10/03/1698	Diumengo, pastor del Senyor Compte
19/09/1686	Furquie Lluís, Monfort, bisbat de Alet, habitant a Cornellà, fill de Joan Furquie, pagès de Monfort, habitant a Mosset.
08/07/1613	Joan Pere Llupià
07/10/1686	Delunca Arnaut, Ansinyà, habitant a Cornellà
23/05/1635	Lo Fumat
01/08/1697	Malmiye Llaurens, pastor de Don Joseph Camprodon
02/02/1692	Masset Pere- Cassanyes
17/04/1633	Medina
18/01/1694	Pantiner Pera
04/02/1634	Riuert Joan
Pastor de ovelles	
31/08/1664	De Badia Pere
30/04/1616	Plassa Joan Lubrac, bisbat de Tarbes, Regne de França, habitant a Cornellà
01/03/1615	Prats Bernat , Regne de França, habitant a Estagell
01/03/1635	Rocha Joan
14/01/1629	Sastre
Vaquers	

23/01/1658	Fanjaus Joan Arnaut
27/12/1628	March Francesch
20/08/1651	Roca Joan

Pesillà de la Ribera

Eguasser	
22/10/1608	Pere Boer
22/10/1608	Moreu Steve
Pastors	
06/05/1609	Badia Joan
13/06/1609	Badia Pere
26/01/1617	Badia Bernat
03/03/1631	Badia Josep
1617	Balla Joan
14/12/1609	Bastull Pau
10/09/1615	Bustull Pau
15/11/1615	Bustull Joan
09/03/1611	De La Forga Domenja
10/05/1637	Domerga Pere
09/03/1611	Guillaumes ...
26/09/1624	Lo truitat
14/12/1609	Manrell Guillem
06/03/1613	Roque Antoni
12/03/1613	Salas Francés
28/03/1620	Xaupí Pera
02/09/1649	Pierris, pastor de Don Francisco Ros, Regne de França
26/03/1663	Joan Argeza
20/04/1664	Esteva Bernadoy, habitant Òpol, bisbat de Narbona
20/04/1664	Pere Bernadoy, habitant Pesillà
15/03/1692	Bosch Pau
25/03/1692	Matheu Cairol
20/02/1694	Feneteu Guillem, pastor de Baixàs
01/06/1694	Arnau Bosch pastor de Baixàs
01/06/1694	Alquier Joan

Sant Esteve del Monestir

Majoral Pere Riu pastor o majoral de Dona Francisca de Generes :1008/1666 Antoni Moro, majoral del senyor Don Domingo de Generes habitant en lo cortal del senyor : 02/12/1686	Pastors de ovelles Arquer : 05/01/1698 Joan Clavell : 23/01/1686
--	--

A Vilanova de la Ribera

Boers : Albert Sarni : 1668 Carbonell Pierris : 1668 Castara Andreu : 23/05/1669 Francisco : 1670 Furcada Jaume : 1668 Gasio Andreu : 1668 Mayxeri Bernat : 18/11/1618 Paulet Gabriel : 1668 Bouarats Cabrida Antoni : 1668 Delmeyre Pere : 22/05/1616-Sant Flos Falip : 1597 Fraixa Joan : 1670 Francesch : 1668 Frapuitg Francisco : 1670 lo boarat den Barba : 1705 Murer Miquel : 1668 Vartes Joan : 1670	Eguassers : Ballu : 1670 Bertran : 1597 Gallart Andriu 1670 Huguet : 1668 Joanet : 1596 Ruget Joan : 1668 Xirilau Joan : 1668 Pastors de ovelles Argent Joan pastor en lo mas de Santa Eugènia : 15/05/1691 Bernadoia Guillaumes les Fonts 25/03/1694 Cairol Matheu de Pesilà :10/03/1686 Lo Pastor : 1705 Lo pastor den Martret : 1705 Lo Pasturell den Martret : 1705 Noguera Antoni : 1668 Manduiet : 1611 Marxant Juan, majoral del balle :1683 Porquer Joan Puntich : 1668
---	--

Els mestres

A Baho

Adroguers Sagau Joseph : 04/10/1648-Perpinyà Reines Joseph : 25/08/1683-Perpinyà Apotecaris Salvat : 05/12/1604 Guiot Joseph : 12/10/1654- Perpinyà Bernet Emanuel : 21/10/1693- Perpinyà Cardador	Mestre de cases, pairers Bo Barthomeu : 18 /03/1672 Pus Antoni : 07/09/1698 Pagès Bernat : 22/01/1693 Mandil Pera : -El Soler Jacotin Pierre : 02/02/1684 Pintor Rigau Honorat :11/05/1692-Perpinyà
---	--

Prats Antich : 05/05/1633 Cistaller Pares Joseph : 18/11/1693 Estanyer Calmell Jaume : 01/04/1677-Perpinyà Ferrers Bohe Joan : 09/04/1698 Miquel Atanasi : 17/07/1693-Perpinyà La Rosa Nicolau : 16/01/1642 Vie Danis : 05/01/1673 Barot Joseph 22/03/1698- Perpinyà Fusters Balla 18/12/1622-Sant Esteve Batlle Joseph :03/04/1695-Perpinyà Batut Frances : 21/11/1629 Daunis Joan : 09/06/1678-Vilanova de la Ribera Fabre Rafel :13/02/1623-Perpinyà	Sabaters Iguonet Juan : 13/10/1640 Noguès Joseph : 13/12/1673 Riu Juan : 27/02/1646-Perpinyà Salpetraire Martin Guillaumes : 12/12/1693- Compènye en Roerga Sastres Astruch Joan : 09/04/1645 Batlló Miquel Batlló : 22/02/1693 Joan Lluçà : 26/07/1699 Arnaut Galderich major : 21/10/1690 Frances Maurell : 26/07/1699-Baixàs Soler Guillem : 24/06/1673-Perpinyà Teixidors Banazet Joan : 12/06/1678-Perpinyà Bertran Joan : 28/08/1623
--	--

Cornellà de la Ribera

Adroguers Alanya Isidro : 07/04/1653-Perpinyà Calvet Michael : 07/05/1637 Basters Del Such Francesch : 17/01/1647-Illa De Saus Jasinto : 28/11/1657 De Saus Jaume : 26/07/1648-Sant Feliu de Mont De Saus Pere : 07/09/1653-Perpinyà Desaus Miquel : 17/12/1669 Medina Mateu : 29/06/1656-Perpinyà Sanso Pere : 18/02/1629 Blanquers Danot Francisco : 20/02/1689-Perpinyà Santo Antoni : 21/08/1695-Perpinyà Brodador Beixart Joan : 22/11/1696 Calderer Antoni Puig : 16/03/1690-Perpinyà Cisteller	Pintors Joseph Garau : 09/04/1651 Torrellas Jaume : -Perpinyà Porter Juncha Arnaut : 27/01/1696 Sabaters Carrera Galdrich : 03/09/1690-Perpinyà Connes Pera : 15/08/1690-Estagell Etxe Antoni : 08/07/1613-Perpinyà Paulo Ramon : 18/12/1648 Planya Pere Andreu : 12/01/1648 Rebalt Johan : 26/07/1634-Regne de França Rigal Joan : 19/11/1698 Rocha Sadorni : 13/01/1692 Torrellas Sebastià :16/10/1655-Perpinyà Vadia Andreu : 15/02/1665-Millars Sastres Alque Joseph : 15/04/1664 Alquyer : 18/05/1666 Bach Joan : 10/06/1638 Bonet Bonaventura : 30/01/1667-Perpinyà Breto Gaspar : 30/01/1631
---	---

Bosch Joan : 22/03/1624 Corder Lo corder de Millars : 20/01/1636 Esparter Massià Pere : 15/06/1670-Perpinyà Estanyer Bonet Thomas : 26/07/1696-Perpinyà Brasel : 06/09/1696-Perpinyà Ferrer Arnaut Pere : 18/08/1689 Arnaut Jaume : 18/05/1666 Arnaut Llaurens : 18/05/1687 Arsac Frances : 11/08/1616 Darrius Geronim : 11/03/1699-Millars Del Pey Gaspar : 05/02/1690-Pontellà Fontes Joan : 02/05/1631 Fontes Francisco : 16/10/1652 Jaume lo farrer nou : 04/05/1680 Flaquer Manyan Charles : 29/03/1699 Forners Catala Joan : 30/12/1659 Cros Miquel : 13/10/1669-Sant Feliu d'Avall Fusters Baquer Jacinto : 01/11/1694 Castallet Llaurens : 15/01/1648 Marigo Joseph : 22/05/1661-Millars Pallari Joseph : 19/11/1673-Palaldà Peixo Antoni : 02/03/1647 Peyxo Joan Antoni : 06/01/1629 Pla Marti : 06/01/1697 Pujol Antoni : 09/10/1697-Pesillà Pujol Joan : 10/04/1698 Pujol Joan : 19/03/1696- Millars Vaquer Jacinto : 30/08/1671 Hostalers Dustu Bernat : 12/10/1698-Perpinyà Pairers- mestres de casa Furtu Pere : 19/05/1615Regne de França Juiosa Joan : 06/07/1643 Marçal y Turrie Antoni : 23/11/1664 Pers Joan : 19/11/1698	Breto Johan : 10/09/1634 Burgal Joan : 05/08/1699 Castarà Joan : 07/01/1694 Castarà Joseph : 16/12/1689 Casterà Jaume : 22/08/1624 Cesari Frances : 05/06/1632 Compta Joan Àngel : 15/01/1648 La Pedra Jacinto : 28/12/1623 Peiret Joan Àngel : 27/05/1649 Ponsich Barnat : 02/06/1619-Millars Pujol March menor : 30/08/1694 Guillem : 21/12/1654-Montner Teixidors Baio Joan : 11/04/1686 Benacis Joan : 08/12/1699 Blanch Joan : 28041697 Hisos Antoni : 09/04/1690-Perpinyà Salvat Joan : 1651 Buxeda Andreu : 17/11/1695 Buixera Andreu : 14/05/1693 Buxeda Honorat : 29/04/1668 Buxera Andreu : 19/09/1699 Buyxa : 04/05/1610 Camo : 11/08/1617 Calvell Blasi : 01/05/1687 Carbonell : 10/03/1609 De Gurdias Simon : 28/01/1638 Font Pere : 11/07/1616 Gautie Joseph : 20/03/1665-Millars Iglesias Joan : 26041693 Maniel Joan : 17/05/1696 Parent : 08/08/1613 Pla Joan : 14/05/1693 Rassat Jordi : 12/02/1638 Respaut Frances : 16/08/1694 Respaut Jaume : 01/03/1651-Sant Feliu d'Avall Respaut Llaurens : 22/12/1693 Salvat Joan : 1651 Santanach : 18/01/1699-Prada Vivent Joan : 01/12/1626 Xanoch Tal : 1632-Perpinyà Teulers Fabra Nadal : 01/01/1688-Tarerach, bisbat d'Alet Fabra Jacinto : 14/06/1693 Fabre Jaume : 08/09/1697 Traginer :
--	--

Rocha Francisco jove : 29/02/1696-Millars Turrie Miquel : 11/12/1664 Sabaters Roca Frances : 14/08/1698 Carrera Galderich : 11/04/1694-Perpinyà Vidal Frances : 15/01/1697-Perpinyà Turrie Anthoni : 06/03/1629 Turrie marsal : 28/07/1619 Paraire : Montaner Hierònim : 11/07/1627-Perpinyà Paixoner Llach Joan Antoni : 29/01/1648 Pentiner Monie Marsal : 21/09/1687-Munferie diocesi de Pamies	Arnau Joan : 27/06/1666-Sant Feliu de Vall Treballadors : Parell Joseph : 25/11/1690
---	--

Pesillà de la Ribera

Adroguer : Estrada Honorat 20/08/1692 Apotecari Clavaria Bernat : 21/12/1681-Thuir Terrats Francisco : 09/02/1698 Argenters : Garriga Vicens : 1652 Llorens Francisco : 12/12/1684 Marrigo Vicens : 30/08/1651 Mifra Blasi : 03/02/1661 Puiol Pere : 19/02/1648 Basters Brasach Guillem : 28/10/1621-Perpinyà Vidalu Francesch : 08/11/1693-Illa Blanquers Ioan de Ioan : 15/06/1659 Ve Miquel : 29/05/1650 Cardedor de llana Conen Joan : 01/06/1609 Cistaller Abad 20/05/1640	Porters -nuncios : Esquirol Joan : 12/06/1611 Olier Esteve : 01/04/1670 Ponty Joan : 1652 Serra Francès : 02/03/1616-Perpinyà Sabaters : Atzat Joan : 06/04/1647 Belloch Jaume : 19/10/1681 Blanch Francisco : 29/08/1654 Blanch Joan : 23/11/1670 Brindis Esteba : 18/01/1697-Perpinyà Bura Joan: 16/04/1633-Perpinyà Carboles Joan : 19/09/1660 Condo Antoni : 31/10/1672 Condo Joan : 19/07/1654 De bo Garcia : 04/11/1609 Carboles Joan : 20/10/1638 De la Garriga : 27/03/1627 Del Bie Antony : 02/05/1613 Garau Joseph : 20071644 Llarch Francesch : 19/07/1652 Geli Miquel : 24/01/1617 Mabali Joan : 06101677 Manya Bernat : 23/08/1609 ManxaPomes : 23/11/1637 Moras Simon : 15061692 Riu Joan : 07091647
--	--

Corders Noguer Agustí : 08/11/1693 Riu Antoni : 19/02/1648 Dallador Domenge Ros : 08/11/1609 Esclopers Miquel Rellat : 10/03/1608 Reffra : 25/10/1628 Estanyer Turent 04/04/1640 Ferrers : Argeles Joan : 18/05/1609 Argeles Blazi : 06/04/1668 Argiales Girau : 24/01/1617 Arnaut : 18/05/1687 Barutell Joan : 24/03/1693-Nyls Bonet Joan : 21/06/1692 Campistro Glaudes : 24/11/1609 Ferrer Magi : 1652 Fuster Esteba : 13/01/1697 Gorsa Joan : 24/06/1694 Guilla Joseph : 17/07/1661-El Soler Malet Esteve : 08/01/1668 Mir Rafel : 10/06/1678 Pebarnat Antoni : 08/01/1668 Russell Honorat : 17/12/1698 Flequer : Guillem Dut : 18/06/1618-Perpinyà Fomer Montserrat Alench : 10/01/1610 Geli Jaume : 22/11/1609 Fusters Astrada Antoni : 25/09/1647 Badaula Antoni : 26/09/1654 Bonafos Miquel : 14/02/1673 Campistro Glaudes : 23/07/1610 Candeler Thomas : 06/02/1609 Carles Joan : 18/09/1613 Madaula Joan : 22/10/1630 Monestir Gregory : 15/11/1602 Sufres : 01/11/1637 Barnat Gris : 26/08/1610 Antony Madaula : 06/03/1613	Salvy Joan : 06/08/1619 Sarrador : Arnau Barta : 12/03/1610 Sastres : Alugia : 21/09/1623 Balla Domingo : 28/01/1693 Bascla francisco : 11/02/1652 Batlla Antoni : 05/08/1663 Blanc Joan : 12/09/1655 Bona Amic Joan : 29/10/1609-Perpinyà Bonafos : 24/12/1623 Casanova Bartomeu : 14/06/1616 Domenech Miquel : 24/01/1610 Gallart Miquel : 08/05/1667 Lafont Galderich : 03/11/1697 Lagorrea Antony : 22/07/1609 Miffra Antoni : 02/01/1631 Pallart Miquel : 04/01/1668 Pere ... : 16/05/1617-Perpinyà Pinart Antoni Pinos Bernat : 15/10/1664 Ros Joan Pere : 10/07/1666-Illa Sagui 14/11/1641 Vidal Antoni : 06/08/1664-Perpinyà Taulers Arnau Pere : 01/12/1692 Cabreta Francès : 24/07/1611 Calvet Francès : 05/10/1608 Paliser Joseph : 08/06/1693 Paliser Pere Àngel : 08/06/1693 Pelliser Joa 06/04/1650 Seneteu Joan 22/02/1694-Sant Lluís, bisbat d'Alet Vila Jaume : 01/06/1609 Teixidors Bainieras Francisco : 17/10/1683 Basal Francès : 06/04/1692 Bernat Joan : 06/04/1692 Pià Carbonell Joan : 18/04/1666 Carbonell Joseph : 23/06/1694 Carbonell Ramon : 10/03/1609 Carol Pere : 26/01/1693-Berelles, bisbat de Pamiers, Regne de França Joan Buyxa : 05/10/1620 Pierris Boxio : 25/04/1617 Camo Glaudes : 11/08/1617 Carbonell : 10/03/1609
---	---

Mestre de aixà Strada Antoni : 03/05/1651 Hostalers : Del Petit Delbo : 26/10/1616 Marxant de teles Joan Peyroles 21/08/1617 Matalasser Anthony Miffre 31/10/1610 Pairers – mestres de cases Estrada Johan : 04/08/1620 Laurens Joan : 04/08/1644 Llaurens Joseph : 28/05/1653 Peiret Joan : 27/10/1663 Joan Silles : 19/12/1609 Ruan Joan : 13/06/1698 Turent Antoni : 01/12/1647-Thuir Pintors Steva : 1616 Garau Joseph : 09/04/1651	Font Pau : 05/05/1621 Font PerePau : 11/07/1616 La Font Joan : 05/09/1618-Regne de França Maniel : 10/01/1622 Moner Antoni 08/11/1693-Sant Pedrosa Parent Gregori : 08/08/1613 Pla Joan : 25/09/1697-Cornellà de la Ribera Respaut Llorens : 27/07/1693 Sicelina Jaume : 30/10/1698 Sucalla Miquel 21/02/1694 Vassall : 30/01/1699 Vidrieras Frances : 05/10/1698
---	--

Sant Esteve del Monestir

Blanquer Jalabert Francisco : 13/11/1693 Sastres Juari : 07/04/1737 Ferrer Mazart : 26/01/1686 Moliners Francesch Jammes : 03/07/1697 Fossers Berges : 11/10/1723 Geli : 11/10/1723	Sabaters Laborda Gaspar : 25/07/1668-Perpinyà
--	--

--	--

A Vilanova de la Ribera

Adroguer : Raines Joseph : 29/08/1692-Perpinyà Apotecari Cussach Joan Pere : 16/10/1678-Perpinyà Escloper Many Ramon : Vilanova –Regne de França Ferrers Pelegry Antoni : 01/11/1665 Bies Joan : 15/12/1686 Tallant Antoni : 06/08/1687 Autier : 05/09/1688 Muras : 15/08/1694 Fusters Daunis Joan : 23/04/1683 Brau Andreu : 08/12/1697 Brau Esteva : 18/12/1696 Matalasser : Dalmau Guillem : 13/09/1694-Bulaternera Mestres de cases Thomasie Pierris : 13/07/1677	Sastres : Gasell Franco : 06/05/1695 Pinart Joseph : 15/05/1663 Balle Joseph : 01/02/1682 Sabater Bartran Francès : 1668 Sant Feliu Muras Simon : 14/11/1694 Gadava : 1653 Ramon Mans : 1668 Paraire Bohera : Perpinyà Pentiner de estam Joan Pieris : 03/12/1624 Sarrador Ballada Steve : 09/01/1661 Teixidors Duran Antoni : 07/10/1676 Duran Joan Luís : 27/12/1665 Duran Joseph : 06/12/1668-Perpinyà Duran Lluís : 16/06/1648 Veneiset Joan : 06/06/1668
--	---

Els carnisers

Cornellà de la Ribera :

Buixary Francisco : 06091696 Perpinyà
Malet Joan : 07/10/1686 Ballestar
Andreu Gieu : 04111738

Pesillà de la Ribera

Biles Arnau : 23/06/1694-Mas de Font Cuberta
Jaume Bordoncle : 05/12/1612
Giraut Pere : 09/07/1609
Pelliser Francesch : 31/07/1661
Andreu T : 29/11/1645
Sagui Francesch : 06/02/1665

Vilanova de la Ribera

Joan Garriga : 1628- El Barcares

Joan Casas : 07/03/1677-Sant Feliu de Mont

Fraspeix Isidro :28/08/1695-Perpinyà

Pabala Joan- El Soler

Els flequers**Baho**

Dut : 04/10/1618

Bernat Paulet : 08/06/1636-Perpinyà

Paixoner**Pesillà de la Ribera**

Llach Joan Antoni : 29/01/1648

Els forners**Cornellà de la Ribera**

Pagès Joseph : 21/06/1650- Perpinyà

Català Joan : 30/12/1659

Cros Miquel : 13/10/1669-Sant Feliu d'Avall

Pesillà de la Ribera

Montserrat Alench : 10/01/1610-Perpinyà

Bierna Antoni : 29/04/1668

Carboles Guillem : 30/04/1602

Geli Jaume : 22/11/1609

Geli Pau : 10/08/1663

Mir Rafel : 05/10/1666

Monsanch Esteba : 06/09/1692

Padrines Joseph : 08/12/1666

Els mestres moliners de draps**Sant Esteve del Monestir**

Joan Marrassera : 16 /06 /1614

Baho

Antony Marraser : 05/04/1623-Sant Esteve del Monestir.

Els mestres moliners de farina**Baho**

Data	Nom- cognom- ofici	Acta	Procedència
------	--------------------	------	-------------

22/04/1602	Bernat Marestany	Baptisme-padri	Baho
05/04/1623	Antony Marraser moliner de draps	Baptisme- muller padrina	“Habitant en lo loc de Sant Esteve”
11/11/1626	Guillem Aspaniol, moliner de farinas	Baptisme -pare	Baho
05/04/1631	Pere Calt ,moliner	Baptisme -padri	Baho
30/11/1632	Antoni March, moliner de farina	Baptisme -padri	Baho
09/11/1670	Girau Gros, moliner	Baptisme -padri	Baho
29/09/1675	Pere Llimalles	Baptisme -pare	Baho
13/04/1681	Pau Rosset, moliner	Baptisme -pare	Baho
13/04/1681	Antoni Sabater, moliner	Baptisme - padri	Baho
13/04/1681	Margarida Rosset	Baptisme - Madrina	“Molins de Barnet”
07/11/1683	Antoni Sabater, moliner	Baptisme -pare	Baho
06/05/1690	Pere Blanquer, moliner	Defunció-oncle	Baho
15/07/1695	Franciscu Betlloch	Baptisme -pare	Baho
09/04/1698	Francisco Bohé	Òbit	Baho

Sant Esteve del Monestir

25/04/1652	A ntoni March	
03/07/1664	Francesch Jammes	
06/10/1686	Francesch Gabinau	lo molí dels quatre casals de la vila de Perpinyà.

Cornellà de la Ribera

Data	Nom -cognom -ofici	Acta	Provinença
17/05/1627	Joan Pere Pla -moliner de farina	Baptisme - padri	Cornellà
02/04/1645	Pere Pau Baco	Matrimoni de la vídua	Cornellà
05/01/1643	Antoni Busquet -moliner de farina	Baptisme - padri	Cornellà
23/02/1648	Joseph Busquet -moliner de farina	Baptisme - padri	Cornellà
02/10/1662	Joan Godena-Godana	Baptisme - pare	Cornellà
19/03/1673	Jaume Benacis -moliner	Matrimoni	Pesillà
03/09/1679	Bernat Gaselva	Baptisme - pare	Cornellà
20/11/1692	Lluís Gautie -moliner	Matrimoni	Illa -Vilanova de la Ribera
30/10/1697	Joan Forcada	Baptisme - padri	Cornellà

Pesillà de la Ribera

22/08/1608	Briant Jaume	Moliner de farina	Regne de França 22/11/1612
01/08/1649	Camo Bernat		Perpinyà
13/03/1667	Daunis guillem		Pesillà
06/01/1655	Fulquie francisco	Moliner de farina Baptisme-pare	Pesillà
04/03/1674	Gazelva Joan		
06/10/1677	Maria Saunieres, mare del moliner del Regne de França		
20/11/1692	Biscaia Ramon	Baptisme-padri	Pesillà
13/11/1612	Borrell Guillem	Moliner de farina Baptisme- pare	Pesillà

Vilanova de la Ribera

Data	Nom i cognom	Acta
26/03/1594	Joan Marrasser, gros moliner de draps	Defunció
12/06/1600	Antoni, moliner de farina-pare	Baptisme- padri : Lluís Paulet, burgès de Perpinyà
02/02/1604	Bernat de Gadu, moliner	Baptisme-padri
23/04/1608	Jaume Brian, moliner de farines	Baptisme-pare
09/06/1611	Jaume Brian, moliner de farines-padri	Baptisme, pares: Antoni Marrasé y Gràcia
21/07 1611	Joan Steve, traginer del molí de farinas-padri	Baptisme, Bernat Gadava i Anna
10071615	Jaume Brian, moliner de farina del molí del senyor canonge Paulet-pare	Baptisme, padrins, Onofre Archos donzell i Dona Hyrònima de Vilanova y Pauleta
03/08/1615	Defunció d'un fill de Jaume Briant, moliner de farinas	
19111616	Pierris Caylo, moliner de farina habitant en dit lloch-padri	Baptisme, pares, Joan Picauto i Joana
27/11/1616	Pere de Jou, moliner de farina, pare del senyor Fransech Soler i de Francischa, muller sua	Baptisme, Gerònim, fill de dit Soler
16/06/1619	Pere Caylo, moliner de farina de dit lloch	
04/06/1620	Pere Caylo, moliner de farina	
29/09/1621	Pieres Caylo, moliner de farina, habitant en Elna	Baptisme, Miquel Charo i Maria Àlias Rial
2111/1621	Pere de Jou moliner de farina padri	pares Antoni Soler i Clara, filla de Pere Marrasser
02/01/1626	Pere Dumerga, moliner, habitant en Pesillà	Joan Balle menor i Peyrona
04/03/1626	Pere de Jou, moliner del molí de la Tor	Guillem Maurí i Joana Sagau
19/05/1629	Joan Morat, moliner de farina del molí dels quatre cassals de Don Baltezar Doms, de la	

	vila de Perpinyà	
14/12/1643	Joan Ramon Casanova moliner de farina habitant en dit lloch pare	Joseph casanova fadrí, fill i Maria Tarrocha y Gadava
02/02/1653	Guillem Daunis, moliner de farina habitant en dit lloch-pare	Lluís Marrasser i Maria Pallura, muller de Pallura, moliner de farina de Bonpas
15/11/1668	Joan Guillem Daunis, moliner de farina de dit lloch	Montserrat Camon bracer i Anna
29/03/1676	Esteve Marçal	Moliner del present lloch
05/04/1682	Juan Rus	Moliner del Molí de la Pou
07081661	Guillem Daunis, albat	
1674	Esteve Marsal	
01/12/1688	Antoine Sarda	
11/08/1694	Jan Jammet, defunció d'un albat	
12/12/1697	Defunció de Jan Jammet	
17/10/1698	Enrich Huc, moliner de farina	
	Bernat Dulra, moliner de farina, habitant en Pesillà	
20/11/1696	Joan Xammes, moliner	
24/04/1695	Boer Francisco	Baho
05/05/1687	Brau Joseph	
17/07/1695	Mayoral Jaume	Perpinyà
14121700	Lluís Galties	
05/01/1682	Rus Joan	lo mas de Santa Eugènia

Els treballadors

Baho

Negre Antoni : 15/10/1624-Perpinyà

Cornellà de la Ribera

Joseph Parrel : 25/11/1690

Pesillà de la Ribera

Barata Antony : 29/10/1615

Burgès Antoni : 24041664

Corbiera Anthony : 02/11/1608

Farrer Simon : 22/07/1615

La Fita Joan : 24/10/10 R de F

Pontos Pere : 31/10/10

Vila Miquel : 27/08/1664

Els botiguers, els negociants, els marxants.

A Baho

--

Botiguers
 Andreu Bonet : 09/05/1647-Perpinyà
 Joseph Oriol : 30/01/1645
 Lluís Barizin : 25/10/1695-Perpinyà

Negociant
 Joseph Oriol : 07/10/1635-Perpinyà

Marxants
 Pierre Abram : 22/11/1699-Perpinyà
 Julià Romet : 08/11/1693-Perpinyà

A Cornellà de la Ribera

Botiguers
 Langlet Andreu : 18/09/1656-Perpinyà
 Chairiol Pere : La Torre de França
 Combes Pere : 20/11/1678-Thuir
 Giruna Pera : 08/12/1672-la Torre de França

Marxants
 Girona Pere : 08/12/1672-la Torre de França

A Pesillà de la Ribera

Botiguers
 Vernyn Asperit-Perpinyà

Negociants
 Fabra Joan del Regne de França, habitant Pesillà
 Rodondo Domingo : 21/12/1681-Thuir
 La Mur Francesch : 07/11/1660

Oficis femenins

Baho

Adroguera

Sagau Teresa : 10/08/1695-Perpinyà

Argentera

Censia Antònia : 27/09/1620

Custurera

Mado Pairo : 28/09/1622

Fustera

Bonafos Victoria-Pesillà : 02/08/1699

Cornellà de la Ribera

La vaquera :1631

La molinera la Roja :1631

La sistellera :1631

Brasseres

Burniola Francisca :16/06/1686,

Fabra Joana : 01/01/1690

Peixo Francisca : 04/10/1690

Pentinera Joana : 20/01/1690

Plassa : 16/06/1692

Farrera

Arnaut Geronima : 06/01/1686

Molineres

Pamestra Viulan : 07/03/1659-Millars

Iserna Catarina : 01/11/1686-Pià

Pageses

Aute Madrona :13/03/1687

Burniola Francisca :18/08/1689

Pallares Giума : 01/10/1647-Rigardà de Conflent

Sabatera

Albi Maria : 04/02/1686-Millars

Sastressa

Alquier Maria : 01/01/1687

Teixidora

Manyel Marianna :18/12/1695

Consulesa

Testo Catarina : 18/04/1700 .

Pesillà de la Ribera

Blanquera

Baldarax Agna : 14/06/1616

Farrera

Argeles Barnada : 25/09/1611

Llevadora

Margarida Fita : 16/05/1646

Majordona

Girau Angela : 11/09/1670

Molinera

De Jou Marianna : 23/08/1629

Pagesa

Angela Padrines : 26/07/1641

Sabateres

M...Ursula : 24/01/1610

Roja Juana : 22/02/1646

Sant Esteve del Monestir

Grangera

Margarida Hia del mas de Visens Pelliser : 28/12/1694

Ortolanes

Cicília Casas : 29/03/1691-Perpinyà

Margarida Celles : 21/01/1695-hort den Visens Pelliser, terme de Sant Mamet

Vilanova de la Ribera

Majordones

Maria Sol : 1668

Magdalena Prats : 1668

Molinera

Anna Marsal : 05/12/1680

Pagesa :

Marianna Balança : 1668

Teixidora

Maria Varracet : 1668

Els batlles**A Baho**

Data	Batlle	Ofici o activitat
22/09/1604	Joan Comas	No indicat
28/03/1610	Joan Ballo	No indicat
05/02/1616	Lluís Delaris	pagès
13/12/1623	Miquel Delaris	Pagès
18/03/1625	Toni Sagau	pagès
11/10/1628	Antoni Sagau	pagès
03/07/1655	Antoni Grillera	pagès
21/12/1670	Joan Miquel Delaris	Pagès
03/11/1680	Joseph Betlloch	Pagès
27/02/1684	Joseph Morat	pagès
1686	...Murat (recompte dels caps de casa del 1686)	pagès
09/11/1695	Defunció de Joseph Morat	pagès
13/12/1695	Francisco Batllo	Pagès
11/06/1698	Vicens Morat	Pagès
07/07/1698	Joan Grillera	pagès
08/06/1699	Joan Grillera	pagès

A Cornellà de la Ribera

Data- període	Batlle	Ofici
01/03/1615	Honorat Prunet	pagès
1617-1620	Antoni Prunet	pagès
1623-1631	Defunció de Marti Solera el mes de juny del 1631	pagès
1631-1632	Interi de Jaume Brau	Pagès
1632	Francisco Prunet	pagès
1634-1639	Pere Cabestany	pagès
1643	Antoni Auter	pagès
1644	Defunció de Francisco Prunet : 25/06/1649	pagès
1655	Llaurens Compta	pagès
1659- 1668	Llaurens Castallet	fuster
1673-1680	Antoni Auter	pagès
1688-1693	Andreu Auter	pagès
1695	Silvestre Vivent	pagès
1696	Francisco Sagi	pagès
1699	Llaurens Campredon	pagès

Pesillà de la Ribera

Data	Batlle	Ofici
29/10/1600	Michael Boher	pagès
1604-1617	Melchior Roig	pagès
1631	Miquel Roig	pagès
1638-639	Camo Cruells	pagès
1640	Sadorni Albert	pagès
1646-647	Camo Cruells	pagès
1659-1667	Miquel Roig	mercader
1668-1674	Joseph Estrada	Notari apostòlic
1675	Simon Cruells	pagès
1676	Pau Germa	pagès
1677	Joseph Padrines	pagès
1678-1682	Simon Cruells	pagès

Sant Esteve del Monestir

Data	Batlle	Ofici
08/03/1637	Joan Sagau	pagès
20/03/1644 25/06/1653	Andreu Prats	pagès
30/05/1649 25/06/1653	Miquel Galté	pagès
30/05/1660 1E 398	Jaume Sala	pagès
16/07/1673	Angel March	pagès
1679	Joseph March	pagès
24/04/1690	Joseph Angel March	pagès

Sant Mamet

Hierònim Mazart : 17/02/1670

Francico Bordas : 14/04/1676

Francisco Fuell : 04/06/1686

Vilanova de la Ribera

data	batlle	ofici	data	batlle	ofici
1604	Joan del Cassa	Pagès	1636	Juan Giralt	mercader
1624	Pere Marrasser	Pagès	1647	Antoni Balansa	Pagès
1628	Jaume Joan Arenys	Pagès	1647	Simon Marrasser	pagès

1635	Antoni Ot alias Balança	Pagès			
------	----------------------------	-------	--	--	--

Data	Batlle	Ofici
1604	Joan del Cassa	Pagès
1624	Pere Marrasser	Pagès
1628	Jaume Joan Arenys	Pagès
1635	Antoni Ot alias Balança	Pagès
1636	Juan Giralt	mercader
1647	Antoni Balansa	Pagès
1647	Simon Marrasser	pagès

Els cònsols

Cornellà de la Ribera

Data	Cònsol Primer	Ofici	Cònsol Segon	Ofici
1605	Joan Roca	pagès	Pera Carbonell	pagès
1615	Joan Pere Compte	pagès	Antony Costa	pagès
1618	Martí Solera	pagès	Pera Paleta	pagès
1619	Antoni Parell	pagès	Galderich Pla	pagès
1620	Honorat Prunet	pagès	Honorat Turrie alias Marsal	pagès
1622	Lluís Sagi	pagès	Antoni Parell	pagès
1623	Antoni Sagi	pagès	Galderich Pla	pagès
1631	Jaume Brau	pagès		
1636	Francisco Prunet	pagès	Frances Compte	pagès
1637	Antoni Sagi	pagès	Pera Paleta	pagès
1639	Llorens Compta major	pagès	Jaume brau menor	pagès
1643	Joseph Castara	sastre	Matias Baus	pagès
1644	Miquel Simon	pagès	Stephano Borrell	pagès
1647	Francisco Compta	pagès	Antoni Auter	pagès
1659	Antoni Parell	pagès	Galderich Pla	pagès
1660	Frances Compta	pagès	Rafel Paleta	pagès
1661	Jaume Brau	pagès	Pera Bibent	pagès
1662	Antoni Auter	pagès	Joan Paixo	pagès
1668	Francisco Sagi	pagès	Llaurens Gassiot	pagès
1679	Joseph Castara	sastre	Llorens Campredon	pagès
1680	Joseph Paleta	pagès	Simon Danot	pagès
1692	Joseph Castallet	fuster		
1695	Francisco	pagès	Saturny Rocha	pagès

	Burnola			
1696	Montserrat Petit	pagès	Andreu Roses	pagès
1698	Francisco Baus	pagès		
1702	Marc Pujol	pagès	Llaurens Gassiot	pagès

Pesillà de la Ribera

data	Cònsol Primer	ofici	Cònsol Segon	Ofici
29/10/1600	Joan Angel Fabressa	pagès	Antich Albert	pagès
1601	Honorat Croells	pagès	Joan Bello	pagès
28/10/1602	Michel Carbonell	pagès	Antony Albert	pagès
1603	Antich Albert	pagès	Joan Sebrol	pagès
31/10/1604	Jaume Fabressa	pagès	Joan Croells	pagès
01/11/1605	Joan Angel Fabressa	pagès	Antony Albert	pagès
1607	Michael Carbonell	pagès	Antony Toschirat	pagès
1608	Antich Albert	pagès	Joan Sebrol	pagès
25/10/1609	Joan Fabressa	pagès	Joan Croells	pagès
31/10/1610	Honorat Croells	pagès	Serny Ferriol	pagès
1612	Antich Albert	pagès	Victori Carbonell	pagès
1613	Guillem Croells	pagès	Serny Sebrol	pagès
21/10/1614	Antich Albert	pagès	Montserrat Aduart	pagès
10/10/1615	Sadorny Ferriol	pagès	Joan Strada	pagès
1617	Michael Carbonell	pagès	Antony Albert	pagès
1620	Sadorni Albert	pagès	Raphael Terrats	pagès
1621	Antic Albert	pagès	Sebastià Anglada	pagès
1622	Antony Perramon	pagès	Antony Ferriol	pagès
1623	Victori Carbonell	pagès	Cerny Sabrol	pagès
1624	Sadorny Ferriol	pagès	Miquel Cruells	pagès
1631	Victori Carbonell	pagès		
1632	Antoni Ferriol	pagès	Nicolau Albert	pagès
1633	Josep Boher	pagès	Antoni Domenjo	pagès
1636	Sadorni Albert	pagès	Ramon Costa	pagès
30/10/1659	Rafel Adohart	pagès	Miquel Baraller	pagès
30/10/1660	Joseph Vilanova	pagès	Antony Mifra	pagès
30/10/1661	Jaume Salvat	pagès	Feliu Garau	pagès
29/10/1662	Joan Joli	pagès	Joan Vilanova	pagès
28/10/1663	Joan Francès Fuster	pagès	Joan Xiurola	pagès
26/10/1664	Joseph Sabrol	pagès	Francisco Alanxo	pagès
25/10/1665	Rafel Adoart	pagès	Esteva del Bo	pagès
31/10/1666	Joan Joli	pagès	Joan Vilanova	pagès
30/10/1667	Jaume Salvat	pagès	Miquel Tocaries	pagès
20/10/1668	Juan Frances Fuster	pagès	Simon Cruells	pagès
27/10/1669	Miquel Carbonell	pagès	Miquel Baraller	pagès
20/10/1670	Joseph Tarrats	pagès	Joan Siurola	pagès
25/10/1671	Joan Joli	pagès	Antoni Mifra	pagès
30/10/1672	Rafel Aduart	pagès	Simon Cruells	pagès
29/10/1673	Joan Francesch Fuster	pagès	Sebastia Terrats	pagès
28/10/1674	Miquel Carbonell	pagès	Francisco Roig	pagès

1676	Joan Joli	pagès	Michel Cala	pagès
31/10/1677	Simon Cruells	pagès	Antoni Carboles	pagès
30/10/1678	Francisco Roig	pagès	Simon Roque	pagès
1679	Frances Roig	pagès	Joseph Denis	pagès
19/03/1680	Pere Siurola	pagès	Honorat Garau	pagès
26/10/1681	Antoni Cargoles	pagès	Jaume Salvat	pagès
25/10/1682	Joseph Terraz	pagès	Joan La Font	teixidor
1685	Sadorni Albert	pagès	Ramon Costa	pagès

Sant Esteve del Monestir

Barthomeu Galli : 2702/1691

Joan Den Ju : 10/08/1666

Vilanova de la Ribera

Data	Cònsol Primer	Ofici	Cònsol Segon	Ofici
1642			Brau Ramon	bracer
1647	Bernard del Casso	Pagès		
1647	Lluís Duran	Teixidor	Sebastià Batlle	
1687	Joanem àlias l'Espanyol revocat Pere forcada			

Els sacerdots

Baho

Nom i cognom	Funció	Anys i període
Joan Delaris	Rector	22/04/1602-20/03/1624
Ferrer Jaume	Frare	23/12/1602
Angel Domenech :	Rector : Vilanova de la Ribera	12/12/1603 -.../05/1608
Antony Huguet	Vicari de Sant Esteve del Monestir.	05/04/1622 -10/04/1624
Joseph Perarnau	Rector	04/07/1624 -29/06/1642
Astor Jaume	Predicador de l'orde de Sant Francesc	27/02/1635
Albanya Baltazar	Monjo de Sant Miquel de Cuixà	29/03/1635
Banet Daniel	Rector de Sant Esteve del Monestir	11/05/1642 - 02/09/1648
Bartomeu Boer	Economo	20/11/1642
Barthomeu Palles	Prevere economo	29/03/1643 - 17/01/1644
Sebastià Junci-Junsi	Rector	164428/04/1644 -03/05/1652
Joseph Beringer-	Economo-rector	21/07/1652- 31/08/1670

Veringer		
Francisco Carboles	Curat de Pesillà de la Ribera	12/10/1654- 27/02/1667
Rafel Lloreta	Rector de Vilanova de la Ribera	27/04/1664 -
Honorat Bret	Rector de Vilanova de la Ribera	09/03/1654-23/08/1654
Miquel Vidal	Reverent	15/06/1659
Lluís Bayxera-Baixera	Curat de Vilanova de la Raho - rector d'Espirà de l'Agli	06/04/1653-11/01/1667
Baldiri Soler	Rector de Vilanova de la Ribera	17/05/1666-27/02/1667
Salvador Azemar	Rector de Sant Esteve del Monestir	22/04/1667-22/01/1674
Honorat Thomas	Rector de Vilanova de la Ribera	12/04/1668
Raphael Maria	Prevere economo	12/08/1670
Joseph Cabaner y Gacias	Rector	09/11/1670, defunció 11091703
Desatres Vicens	Religiós de Sant Francès	01/01/1692-12/11/1695

Cornellà de la Ribera

Nom i Cognom	Càrrec	Data- període
Antoni Garravet	Rector	15/09/1611-07/09/1633
Thomas Sagi	Vicari	01/03/1615-07/09/1633
Pere Breto	Rector †30/11/1640	30/11/1621-05/11/1639
Francesch Serradell	Curat	29/07/1629- 18/10/1629
Francisco de La Garriga	Curat	05/09/1638- 08/03/1641
Antoni Pairet	Economo	01/08/1641-17/09/1642
Jaume Beda	Rector	02/05/1642 -18/12/1646
Jacinto Baixet	Rector	11/01/1647-03/07/1672
Joan Geli	Prevere	30/04/1648
Miquel Boer	Prevere	25/03/1654
Antoni Sabardell	Prevere	26/09/1655-03/10/1655
Pere Isart	Prevere	27/08/1656-26/01/1660
Francisco Cortes	Prevere	
Jaume Pujol	Sacristà	
Marty Brau	Beneficiat Sant Mateu	11/01/1662-10/08/1671
Nicolau Matinyo	Rector de Castellnou	15/18/1663
Joan Pujol	Prevere capellà de ànimes	16/08/1672
Francisco Carboles	Prevere de Pesillà de la Ribera	22/04/1673-19/11/1673
Galderich Llauga	Prevere	30/07/1673-07/09/1673
Joseph Paguera	Vicari	24/02/1674-06/04/1674
Domingo Respaut	Economo	18/09/1674-02/12/1674
Andreu Esteve	Rector	29/03/1675-23/06/1692
Guillem Ros	Animer	20/02/1677 -02/08/1679
Pere Camps	Rector de Montner	19/03/1690
Gaspar Deuder	Rector †29/08/1699	12/08/1692-11/08/1699
Honorat La Font	Curat de Pesillà	07/01/1694
Joan Trinxet	Economo	19/09/1699-29/03/1700
Joan Gispert	Rector Beneficiat de Sant Joan	04/04/1700 -14041702

Sant Esteve del Monestir

Nom i Cognom	Càrrec	Primera acta - última acta
--------------	--------	----------------------------

Fillols Martí	Vicari	05/02/1665- 11/11/1666
Joseph Beringer	Rector de Baho	10/08/1666
Molins Joseph	Beneficiat de Prats de Mollo	02/11/1667- 16/01/1667
Azemar Salvador	Rector	27/02/1667 -29/09/1708
Galderich Santeu	Beneficiat de Prats de Mollo	26/06/1667
Joseph Pujol	Beneficiat de Sant Mateu	26/12/1691-11/07/1701
Cabaner Joseph	Rector de Bao	13/04/1694- 29/11/1699
Pujol Joseph	Prevere Sant Mateu	29/09/1694-13/11/1695
Beringó Gaspar	Beneficiat de Sant Joan	07/08/1695 -03/05/1707
Codina Francesch	Prevere de Sant Joan	10/08/1695

Vilanova de la Ribera

Nom i cognom	Jerarquia	Primera acta i última acta
Joan Carbonell	Rector	16/03/1594-15/01/1595
Montserrat Casanova	Rector	05/03/1595-18/02/1596
Àngel Domenech	Rector	20/09/1598 -31/05/1614
Medos Dimas	Rector	10/10/1614-23/04/1633
Raphael Bordoncle	Rector	13/09/1643-25/09/1653
Joseph Clavairach	Rector	09/01/1656-19/04/1656
Raphael Lloreta	Rector	04/11/1656-15/03/1665
Francisco Torner	Economo	01/11/1665 -05/01/1666
Baldiri Soler	Rector	.../12/1665 -25/01/1667
Honorat Thomas	Rector	05/04/1667- ./08/1674
Joseph Paguera	Economo	23/08/1674-
Francisco Carboles	Economo	21/01/1675
Frances Bosch	Rector	09/04/1675-13/02/1677
Honorat Bret	Rector	15/03/1654-05/12/1654
Sebastià Ferriol	Rector	23/04/1678- 15/02/1684
Bonaventura Berta	Rector	08/03/1684 -12/09/1719
Joseph Cabaner	Rector de Sant Esteve	11/10/1684
Pere Cap de Vila	Beneficiat de Sant Joan de Perpinyà	26/04/1693

Pesillà de la Ribera

Nom i cognom	Funció	Període
Montserrat Carbonell	Curat	14/08/1608 -04/11/1609
Montserrat Casanova	Curat	29/09/1608-23/04/1614 (defunció : 09/11/1614)
Pere Boher	Curat -sacristà	06/07/1587 02/11/1617
Barthomeu Soler	curat	20/04/1612 -10/08/1612
A ntoni Ballo	Curat	24/05/1613-01/11/1613
Francesch Ferriol	Curat - presbiter	06/05/1614- 08/10/1633
Gaspar Marscel	Curat	18/06/1618- 21/01/1620
Pere Breto	Curat	14/02/1620 -14/03/1621
Pere Antoni Montardo	Curat	28/03/1620
Francesch Bordoncle	Curat beneficiat	17/04/1621 -15/11/1630

Joan Thomas	Religiós Sant Francesch	31/05/1620
Frances del ...	Prevere de Sant Joan	27/08/1624
Antoni Batllo	Curat	26/12/1630-15/05/1636
Rafel Bordoncle	Beneficiat de Sant Joan,	14/06/1637
Miquel Boher		Defunció : 02/11/1627
Joan Baraller	Curat	06/02/1626 .../.../1633
Vicents Solages	Curat- beneficiat de Nostra Senyora de la Real	14/09/1629
Rafel Bordoncle	Beneficiat de Sant Joan,	14/06/1637
Miquel Boher		Defunció : 02/11/1627
Joan Baraller	Curat	06/02/1626 1633
Steve Lamarcha	Canonge d'Elna	28/10/1631
Francisco Reynalt	Canonge d'Elna	19/06/1632
Pere March	Curat-vicari	02/11/1633-24/05/1635
Jaume Astor	Fra predicador i confessor de Sant Francesch	08/02/1634
Miquel Boer	Beneficiat de Pesillà	31/03/1636 02/02/1656
Joan Forias	Mínim Sant Francisco de Paula	08/12/1637
Joan Angel Foixer	Rector de Santa Columa de las Illas	28/07/1637
Francisco de la Garriga	Vicari i Rector	22/08/1640- 08/12/1642
Francesch Sagui	Religiós de Nostra Senyora de la Mercè -econo	20/07/1644
Miquel Anglada	Capellà	12/09/1645
Francisco Mifra	Rector	11/02/1648 (defunció 16/01/1672)
Sadorni Argeles	Curat	03/01/1644 (defunció : 18/09/1646)
Pere Angel Piquer	Rector de Sant Mateu-econo	13/11/1644
Sadorni Albert		
Joseph Anglada	Curat	24/09/1645 (defunció : 02021679)
Joan Alanxo		22/04/1649 22/04/1654
Sabastia la Selva	Dia	10/05/1645
Pere Antoni Sabardell	Prevere	10/05/1645 -16/04/1656
Jacinto Baxet	Prevere econo	18/07/1645 24/03/1646
Francisco Carboles	Beneficiat Pesillà	08/11/1655 (defunció : 26/01/1681)
Joseph Vidal	Prevere St Joan	12/09/1645 – 21/07/1649
Joseph Brusi-Brosi	Rector	29/03/1646
Francisco Rubi	Beneficiat de Sant Joan,	13/01/1647

	vicari	
Diego Avella-Abella		25/08/1647
Antoni Compta	Curat	17/11/1647
Antoni Gaixet	Rector	18/04/1652
Esteve Ixart-Axart		05/05/1652
Isidro Pug	Curat St Joan	
Francisco Sentis		10/02/1658
Thomas Cavaller	Rector del Soler	17/03/1658
Honorat Lafont	Beneficiat	08/12/1658
Sist Calvell	Rector de Salra bisbat de Girona	16/01/1659
Blasi Llarch	Beneficiat de St Joan	11/01/1662 -05/05/1663
Barthomeu Poch	Rector	29/06/1663
Antoni Thomas		05/08/1668
Miquel Llarch		24/08/1678
Blasi Llarch		16/12/1680
Mateu Garbi	Rector	05/01/1681
Galdarich den Llach		defunció : 22061681
Joseph Gaixet	Rector	01/01/1696
Blasi Vilanova		Defunció : 10/04/1701

Els fossers

Baho

Fosser	Primera ocurrència	Altres oficis
Pera Beneset	06/08/1692	
Bernat Sauret	22/04/1693	Suballe (06/03/1698)
Pau de Vendemias	30/10/1694	Mosso
Frances Bernat	15/09/1697	
Joan Fontaneu	06/09/1699	Bracer (29/01/1697)
Joan Silvestre	23/04/1700	Bracer (14/01/1711)

Cornellà de la Ribera

Fosser	Primera ocurrència	Altres oficis
Pera Pallisser	16/08/1692 Defunció : 24/09/1692	Porter i bracer (06/07/1687)
Briu Frances	10/09/1692	Porter i bracer, originari de Montner (16/03/1687)
Sabastia Catala	20/08/1693	Porter i bracer (23/01/1690)
Arnaut Lunca- Delunca- Deluncha	26/10/1695	Pastor originari d'Ansinyà (07/06/1686)
Joan Angel Danot	31/05/1698	Bracer (31/03/1687)
Pera -Pierris Astruch	13/10/1697	

Llaurens Marsal alias Turrie	04/05/0698	Bracer (31/03/1687)
Antoni Catala	25/07/1699	Bracer (08/07/1699)

Pesillà de la Ribera

Fosser	Primera ocurrència	Altres oficis
Pau Baringer	16/08/1693	Brasser de Castramansa, bisbat de Narbona (20/11/1667). Pares : Joan y Anna Baringer (29/12/1692)
Pera Carol	14/10/1693	Teixidor de lli Pares : Pere Carol de Berellas, bisbat de Pamies i Catarina

Sant Esteve del Monestir

Fosser	Primera ocurrència
Pierris Gallart	20/09/1695
Gabriel Mori	10/01/1690

Vilanova de la Ribera

Fosser	Primera ocurrència	Ofici principal.
Pera furcada	06/04/1688 Defunció : 21/09/1692	Bracer
Joan Freixa	06/04/1688-26/12/1697	Bracer
Joan Arnaut	18/12/1693	
Andreu Putu	14/10/1692-04/04/1696 Defunció : 17/03/1699	Bracer
Antoni Tallant	17/10/1686	Farrer
Andreu Jalart	21/10/1697	Bracer (10/10/1696) "Fill de Baho"
Joan Cros	06/05/1695	
Vicents Marti	11/11/1695	
Bartomiu Llausa	07/08/1696	Bracer (11/01/1693 Pares : Joan Llauza, bracer de Sant Julià, diòcesi d'Alet
Joan Mas	07/08/1696	
Joseph Tarrocha	17/03/1699 Defunció : 28/06/1699	Bracer (10/06/1691)

Els Cirurgians**Baho**

Acta	Nom i cognom	Residència provinència
06/05/1615	Hyeroni Cros	Perpinyà
23/02/1676	Jaume Defou	Baho
10/08/1695	Esteba Bloy	Perpinyà
28/06/1699	Galderich Pus	Baho
01/10/1699	Jaume Mandil	El Soler

Cornellà de la Ribera

Acta	Nom i cognom	Residència provinència
30/10/1628	Michael Martinez	No indicada
04/06/1673	Francisco Tosin	De Pesillà de la Ribera
10/09/1692	Joseph Garau	De Pesillà de la Ribera
09/11/1692	Joan Pere Vidal	Regne de França Cornellà de la Ribera
10/04/1695	Andreu Paleta	Cornellà de la Ribera
15/11/1700	Jaume Pujol	Cornellà de la Ribera

Pesillà de la Ribera

Acta	Nom i cognom	Residència - proveniença
02/07/1611	Joan Guillem Vidal (28/03/1615- 3E1 3955)	Perpinyà - Riucros
03/12/1620	Galderich Breto	Germà del rector Pere Breto
15/06/1626	Hieronim Costa	No indicat
22/10/1647	Joan Fabressa	Pesillà de la Ribera
12021668	Antoni Tixé	Pesillà de la Ribera
29/04/1668	Francesch Tosin	Regne de França- lloch de Biumes Pesillà de la Ribera
29031679	Joseph Grau	Pesillà de la Ribera
26/07/1684	Joseph Garau	Pesillà de la Ribera
20/08/1692	Simon Salvado	Pesillà de la Ribera
23/05/1699	Francisco Blanch	Pesillà de la Ribera

Persones forasteres, difuntes**Baho**

Data	Nom i cognom	Provinència
------	--------------	-------------

30/05/1693	Hyrònima Bosch	Cannos
13/11/1693	Marianna Maurell	Ortafà
05/12/1693	Theresa Cerrania	Perpinyà

Cornellà de la Ribera

Data	Nom i cognom	Provinença
26/02/1638	Guillem Reffa	Ribesaltes
25/04/1638	Jaume Cadret	Sant Feliu de Mont
09/05/1638	Mado Joana	Millars
22/04/1648	Garau Anna	Bages
.../.../1655	Joan Cambu	Musset
08/09/1656	Juana Cambu	Musset
25/09/1624	Anna Benassisa	Taltaull
17/12/1692	Arnau Ders	Torrellas de la Salanxa

Pesillà de la Ribera

Data	Nom i cognom	Procedència
15/09/1655	Pere Antoni un moço de Nicolau Berga	Llauro
21/06/1692	Joan Bonet	Nefiach
10/05/1697	Minyona albat de monsieur de Lassus	Perpinyà
22/10/1697	Joseph Ribera	Canet
06/03/1698	Albat de l'hospital	Perpinyà
25/04/1698	Caumell Marianna	Sant Ipòlit

Vilanova de la Ribera

Data	Nom i cognom	Procedència
21/05/1656	Un pobre	Ballestavi sobra Finestret
12/09/1658	Albat de Francisco Touzin, cirurgià, i Raphaëla	Pesillà de la Ribera
23/09/1658	Albat de Antony Conyelles y Gratia	Santa Maria de la Mar
23/03/1663	Albat Joannanna Fortanet, filla de Pere Fortanet	Baho
12/01/1677	Albat, minyona de l'Hospital general	Perpinyà
17/04/1679	Anna Marsala, viuda	Parestortes
27/07/1683	Albat Chatarina Briant, filla de Arnaut Briant y Anna	Sant Jaume Perpinyà
29/04/1685	Albat Thomas de l'Hospital general	Perpinyà
29/08/1692	Albat Serafina Raines, filla de Joaseph Raines y Maria	Perpinyà
13/09/1694	Guillem Dalmau	Bula Tarranera
06/05/1695	Rosa Gasell, viuda de Francisco Gasell	Perpinyà
29/05/1695	Purtell Joan Pere	Fill de la Carola de Mosset
11/11/1695	Gleixa Francisca	Homs
23/10/1697	Lagarda Maria	Ballesta de les Penxas
23/08/1699	Albat Maria Arnaudet, filla de Francisco	Perpinyà

	Arnaudet y	
--	-----------------	--

Persones forasteres de la “Resta de França”

Baho

Data	Nom i cognom	Procedència
06/01/1690	Uguet	Solatges
04/11/1695	Albat Maria Malet	Besu, França
06/03/1698	Joan Malet	Besu, França
	Germen, musso	Darna Cullera, bisbat de Narbona

Cornellà de la Ribera

Data	Nom i cognom	Procedència
01/02/1624	Gallart Amoros	Regne de França
28/08/1667	...Pere	Regne de França
14/07/1686	Arnaut Ribas	Avallanet
13/09/1687	Fabra Anna	Tararach
21/09/1687	Joan Bella Part	Cogunya (Narbona)
08/12/1686	Forcada Bartomeu	Dullach
23/01/1690	Joan Delunca	Ansinyà (Alet).
20/07/1693	Dutras Joan	Fossa Regne de França
24/01/1694	Joan	País de Saut
03/12/1699	Basoja Frances	Sanct Pale, Burja en Berri

Pesillà de la Ribera

Data	Nom i cognom	Procedència
17/06/1605	Marsal Paret alias Sinto	Moço francès
05/06/1606	Pierris N...	Moço francès
21/11/1679	Un pobre home	Comptat de Saut
22/11/1679	Una Pobra dona	Pla de Saut
15/01/1680	...Bartomeu	Lavallanet
30/04/1664	Albat de Francisco Daxam	francès
17/10/1664	Bernat Bernadoy	Albieres, Narbona, Regne de França
21/07/1665	Estuc	Foix, Pamias, Regne de França
08/01/1667	Pere Lloret	Surnia, Regne de França
30/04/1669	Catherina T	Francesa
22/03/1694	Albat del hospital de Perpinyà	
29/04/1694	Carlos de Bila Ruja, pobra pasetjant	França
10/04/1694	Guilem de las Pintas	frança
16/06/1694	Gracia Lafont, pobra dona	R de F
27/09/1697	Jaume Uguet	Moreus, Mirapeix
29/04/1698	Albat, filla de Maria Roquier, viuda de Joan Roquier	Lion

20101698	Maria Peig	Tuxo, Narbona
31/10/1698	Mínyona albat de monsieur Fort Perrein	

Sant Esteve del Monestir

Data	Nom i cognom	Provinença
10/12/1689	Antoni Mateu àlias lo Magre	Pasiols, arcabisbat de Narbona
03/10/1691	Bernat Mateu	Pasiols, arcabisbat de Narbona
20/09/1695	Isabel Picart	Cubiera, arcabisbat de Narbona

A Vilanova de la Ribera

Data	Nom i cognom	Procedència
09/01/1659	...Ballada sarrador	Regne de França
26/01/1664	Andreu de Rey	Un pobre francès
.../.../1668	Bartran... sabater	Francès habitant Sant Feliu
10/02/1670	Albat, Margarida de Barnat Granjan y Anna	Francesos
22/09/1676	Joana Pla alias Batlla, muller de Joan Pla	Nació francesa
22/04/1678	Albat fill de Carlo De Hart tambor major	Francès
30/05/1679	Juan Patit	Colubre
30/09/1684	Albat, filla del Cap Ruj	Solages
18/11/1684	Esteve Alazet	Velluis de França
08/05/1685	Joan Antoni Dalupi	Solages
13/10/1693	Jan Espent	Cugulla, Alet
13/05/1694	Jan Picamolas	Casanyes, Alet
08/09/1694	Maria de Jan de la Bastida	Rius, Gascunya
16/09/1694	Dalmau Guillem	Rius, Gascunya
24/07/1699	Frances Brunet	Aiguas vivas de França
14/08/1699	Andreu Sucalla	La Rocha, Narbona
05/07/1699	Raimunda Vidal	Bonaix de Mirapeix
06/09/1700	Guillaulas Casabu	Las Cerdas, Alet
30/12/1700	Dona francesa	Hospital de Perpinyà

Nuvis i núvies forasters**Baho****Nuvis**

Data	Nom i cognom	Provinença	Data	Nom i cognom	Provinença
08/07/1685	Pere Ponsfarrer	Estagell	02/04/1694	Duriach	Sant Cebrià
13/12/1685	Domingo Delos	Sant Esteve	13041694	Jaume Compte	La Torre de Elna

15121685	Rafel Galba	Perpinyà	07/03/1697	Joseph Rossell	Montner
12/02/1686	Joseph Comalada	Perpinyà	23/06/1697	Glaudes Catala	Cornellà de la Ribera
19/03/1687	Galderich Deuder	Rivesaltes	16/12/1697	Antoni Pujol	Pesillà de la Ribera
15/10/1690	Jaume Trillas	Montauriol	22/12/1697	Jaume Ros	Sant Cebrià
17/02/1692	Pere Mandil	El Soler	02/08/1699	Joseph Laborda	Sant Esteve
14/09/1692	Lluís Masnou	Garrius	09/12/1699	Jaume Andreu	Baixàs
17/07/1693	Atanasi Miquel	Perpinyà	14/02/1700	Joseph Talau	Prada
27/09/1693	Jacinto Janver	Sant Esteve	25/09/1700	Raphel Comas	Planeses

Núvies

Data	Nom i cognom	Provinença	Data	Nom i cognom	Provinença
19/03/1686	Patronilla Palau	Prada	02/08/1699	Anna Albafulla	Parestortes
07/03/1697	Marianna Rossell	Montner	06/12/1700	Montserrat Salas	Garrius
11/05/1698	Theresa Moliner	Montescot			

Cornellà de la Ribera**Nuvis**

Data	Noms i cognoms	Provinença	Data	Noms i cognoms	Provinença
01/03/1615	Bernat Prats	Regne de França, vivint a Estagell	05/02/1657	Joan Vidal	Sant Feliu d'Avall
16/02/1616	Agusti Hecher	Perpinyà vivint a Cornellà	17/10/1660	Sebastia Burniola	Sant Feliu de Mont
11/08/1616	Guillem Latapia	Natural de la Gareyt, Regne de França, vivint a Sant Feliu d'Amunt	22/05/1661	Arnaut Tallant	Sant Feliu d'Amunt
04/11/1618	Pere Agullo	Natural del	25/01/1662	Francisco	Tresseres

		Regne de França, vivint a Perpinyà		Bartran	
02/061619	Juan Antoni Salpetra	Millars	17/05/1662	Hieronim Carbonell	Ceret
07/11/1622	Francesch Costa	Ceret	04/11/1663	Joan Iglesia	Illa
05/02/1623	Àngel Michael	Illa	18/01/1665	Joseph Colles	Estagell
28/12 1623	Jacinto la Pedra	Perpinyà	15/02/1665	Andreu Badia	Millars
01/01/1625	Juan Avaire	Sant Feliu d'Avall	20/03/1665	Joseph Gautie	Millars
27/07/1625	Jaume de la Peyreria	Tuhir	27/06/1666	Jaume Arnau	Sant Feliu d'Avall
17/06 /1626	Honorat Simon	Estagell	29/06/1666	Francisco Briu	Montner
14/01 /1629	Joan Sastre	Sant Llorens	09/01/1667	Francisco Roig	Pesillà de la Ribera
10/02/1629	Lluís Setzeres	El Soler	07/02/1667	Pere Danis	Baixàs
21/03/1629	Guillem Ribes	Millars	06/10/1669	Michael Barrera	Alenya
06/06 1630	Anthoni Burgall	Montner	13/10/1669	Miquel Cros	Sant Feliu d'Avall
14/07 1630	Jaume Brussa	Perpinyà	29/06/1670	Joan Carles Roger	Tatzo d'Amunt
29071631	Jaume Colomer	Millars	22/04/1673	Antoni Tocaria	Pesillà de la Ribera
1632	Tal Xanoch	Perpinyà	19/11/1673	Michel Pairot	Vives
17/04 1633	Honorat Medina	Baixàs	26/04/1679	Pere Estruch	Caramany
26/03 / 1634	Hieronim Badia	El Soler	28/08/1686	Joseph Oliva	Millars
10/09 /1634	Johan Giralt	Perpinyà	02/04/1690	Bartomeu Capdellaire	Sant Feliu d'Avall
08/06/1638	Johan Breto	Perpinyà	20/11/1692	Llois Gautie	Illa
27/02/1639	Michael Simon	Estagell	15/08/1694	Antoni Sarradell	Sant Feliu d'Amunt
18/01/1643	Antoni Joli	Ribesaltes	10/04/1695	Andreu Paleta	Perpinyà
21/04 1647	Jaume Lloat	Sant Feliu de Guixols, Girona	30/11/1695	Barthomeu Saurat	Sant Feliu d'Avall
28/021647	Joana Silvaire	Perpinyà	29/02/1696	Francisco Rocha	Millars

05/02/1648	Antoni Males	Regne de França, vivint a Passà	20/01/1697	Francisco Cruzat	Sant Cebrià
26/07/1648	Jaume de Saus	Sant Feliu d'Avall	22/01/1699	Joan Bie	Sant Feliu d'Avall
29/11/1648	Antoni Carbonell	Pesillà de la Ribera	28/11/1699	Ramun Sant Marti	Sant Feliu d'Avall
16/05/1649	Antoni Gairal	Sant Feliu d'Amunt	17/01/1700	Frances Torelles	Millars
16/10/1650	Steve Boris y Comas	El Soler	30/01/1700	Coma Gitareu	Millars
1651	Francisco Vidal	Nefiach	28/09/1700	Andreu Nabona	Sant Feliu d'Avall
08/04/ 1652	Isidro Prats	Sant Feliu d'Avall	06/10/1700	Joseph Compte	Forques

Núvies

Data	Noms i cognoms	Provinença	Data	Noms i cognoms	Provinença
04/11/1618	Maria Anna Gorgues	Sant Feliu d'Amunt	26/05/1652	Taresa de Sant Joan	Bulaternera
28/12/1623	Francisca Breto	Perpinyà	21/12/1654	Maria Refra	Pesillà de la Ribera
11/07/1627	Margarida Montaner	Perpinyà	05/02/1657	Maria Burniola	Sant Feliu d'Amunt
13/06/1632	Maria Perami-	Baixàs	29/03/1660	Rosa Guitart	Palalda
26/06/1632	Maria Calvet	Estagell	26/03/1661	Catarina Cambu	Mosset
01/11/1633	Elisabet Martha	Montner	15/08/1663	Victoria Galba	Castellnou
06/02/1635	Anthonia Vurges	Sant Feliu de Vall	11/12/1664	Joanna Griga	Montner
16/12/1635	Elisabethh Bach	Bulaternera	13/06/1666	Francisca Martra	Montner
24/01/1644	Clara Medina	Baixàs	23/06/1669	Mariangela Vidal	Taltehull
04/02/1647	Antonia Basall	Millars	10/08/1671	Andreu Grida	Montner
05021648	Maria Mancía	Passà	01/09/1686	Margarida Belota	Sant Hipòlit de la Salanca
14 /06/1648	Catarina Romaner	Pià	15/01/1696	Isabel Prats	Sant Feliu d'Avall

Pesillà de la Ribera**Nuvis**

Data	Nom i cognom	Provinença	Data	Nom i cognom	Provinença
11/01 /1655	Joseph Tal	Joch Terra de Conflent	05041684	Danis Vie	Baho
20/03/ 1660	Iacinto Paleta	Cornellà de la Ribera	12/04/1693	Bernat Gaselva	Cornellà de la Ribera
20/04 /1664	Esteve Bernadoy	Òpol	24/03/1693	Joan Barubell	Nyls
23/07/1665	Francesch Cuir	Cameles	26/07/1693	Esteba Prats	Estagell
1666	Joseph Baleta	El Soler	20/11/1693	Francesch Vidalu	Illa
10/07/1666	Joan Pere Ros	Illa	01/01/1697	Julià Malias	Vilamulaca
26/12/1667	Llorens Campredon	Cornellà de la Ribera	25/09/1697	Juan Pla	Cornellà de la Ribera
17/02/1669	Domingo Fuster	Pià	09/02/1698	Joseph Camprodon	Cornellà de la Ribera
26/05/1672	Pere Vivent	Cornellà de la Ribera	20/04/1698	Gurgas	Vilamulaca
03021677	Joseph Catala	Nefiach	04/05/1698	Andreu Galià	Corbera
03051677	Domingo Abat	El Soler	01/03/1699	Joseph Oliver	El Soler
27061677	Jaume Capdellayre	St Feliu			

Núvies

Data	Nom i cognom	Provinença	Data	Nom i cognom	Provinença
29/12/1650	Catarina	Vilallonga de la Salanca	13/09/1665	Madrona Nogues	Prada
06/09/1650	Maria	Millars	26/09/1666	Maria Bosch	Llauro
30/08 /1651	Maria Guiter	Torrelles	26/05/1672	Maria Laurador	Estagell
08/05/1652	Maria Alena	Millars	05/09/1673	Maria Dalmau	Vinça
01/09 /1652	Rafela Valeta	El Soler	02051683	Catarina Paleta	Cornellà de la Ribera
09/03/1655	Maria Vivent	Cornellà de la ribera	03/01/1694	Maria Rosa Roquer	Vilallonga de la Salanca
29/09/ 1655	Rosa Mir	Millars	21/02/1694	Estasia	Calça

				Salas	
06/08/1664	Margarida Vidal	Perpinyà	17/02/1697	Maria Reinaut	Cases de Pena
14/11/1664	Francisca Patorra	Cornellà de la Ribera	01/03/1699	Maria Muixa	Cases de Pena

Sant Esteve del Monestir

Nuvis

Data	Nom i cognom	Provinença	Data	Nom i cognom	Provinença
23/01/1686	Antoni Moro	Fuixà	09/01/1689	Joseph Villeras	Paretstortes
27/01/1686	Joachim Paba	Perpinyà	21/02/1689	Francesch Oliba	Baho
03/06/1686	Joan Antoni Prats	Vilanova de la Ribera	04/07/1691	Francesch Fabra	Baho
27/04/1687	Francisco Jonsiat	Bonpàs	09/08/1693	Joan Prats	Paretstortes
08/06/1687	Montserrat Gledi	Perpinyà	21/02/1694	Francesch Cambra	Perpinyà, Sant Jaume
19/05/1687	Joan Grillera	Baho	20/04/1695	Geronim Celles	Perpinyà
28/12/1687	Bartomeu Galli	Baho	10/08/1699	Joseph Corera	Perpinyà
29/02/1688	Jaume Berga	Estagell	04/03/1700	Francisco Grillera	Baho
17/08/1688	Jaume Caudies	Ceret			

Núvies

Data	Nom i cognom	Provinença	Data	Nom i cognom	Provinença
19/01/1687	Maria Viconet	Finestret	18/02/1700	Maria Calau	Joch
17/08/1687	Antonia Gallineu	Ceret	28/04/1704	Maria Marti	Taurinyà
13/06/1694	Isabel Gazanyol	Pia	29/04/1738	Francisca Delum	Perpinyà
16/01/1695	Isabel Comas	El Soler	03/07/1697	Maria Parazols	Perpinyà
10/08/1699	Theresa Cambras	Perpinyà	05/01/1698	Catarina Cuzas	Paretstortes
29/11/1699	Coloma	Perpinyà			

	Brandoli				
--	----------	--	--	--	--

Vilanova de la Ribera**Nuvis**

Data	Nom i cognom	Provinença	Data	Nom i cognom	Provinença
22/01/1658	Antoni Conyelles	Santa Maria	14/08/1685	Joseph Sarach	Cornellà de la Ribera
27/02/1658	Joseph Pere	Espirà de la Gli	11/ 07/1688	Pere Xifre	Tarrats
1658	Joan Antoni den Bach	El Soler	28/11/1688	Miquel Alart	Tresseres
03/08/1661	Joseph Guadia	Sant Feliu d'Avall	16/04/1690	Guillem Claveirach	Baixàs
27/08/1662	Joseph Pons	Sant Feliu d'Amunt	17/04/1691	Andreu Rosas	Cornellà de la Ribera
1663	Arnau Vinyes	Bages	14/10/1691	Joan Casillach	Alenyà
20/04/1664	Domingo Valeta	El Soler	18/02/1692	Michel Ciurolas	Pesillà de la Ribera
14/10/1668	Francisco Tosto	Rià	12/06/1692	Andreu Jalart	Baho
25/11/1668	Thomas Morat	Baho	26/04/1693	Fransech Aduart	Pesillà de la Ribera
27/09/1671	Joan Miquel Delaris	Baho	14/06/1693	Pau Huet	Alenyà
22/05/1673	Joseph Tarrats	Pesillà de la Ribera	28/10/1694	Jauma Mauri	Paretstortes
25/04/1674	Emanuel Pages	Baho	24/04/1695	Francisco Boer	Baho
30/05/1678	Joan Torrent	Baho	08/01/96	Andreu Fontanell	Millars
20 /07/1681	Joseph Roitg	Sant Feliu d'Amunt	26/02/1696	Marcell Bresto	Vilallonga de la Salanca
28/08/1682	Joseph Caraboles	Pesillà de la Ribera	25/03/1696	Joseph Llaurens-	Pesillà de la Ribera
25/12 /1682	Toni Joli	Pesillà de la Ribera	02/09/96	François Saurinyach	Ribesaltes
18/10/1683	Juan Pabala	El Soler			

Núvies

20/01/1658	Elisabet Belada	Corbera	1681	Maria Brandiniera	Toluges
------------	-----------------	---------	------	-------------------	---------

27/02/1658	Gracia Bach	El Soler	05/12/1685	Maria Berta	Catllar
10/08/1658	Mariangela Pomerada	Vernet, Conflent	1686	Maria Theresa Prats	Baho
10/01/1665	Catarina Cruells	Pesillà de la Ribera	08/12/ 1688	Varonica Feliciano	Toluges
15/09/1669	Margarida Reynalt	Estagell	20/01/1689	Angela Comas	El Soler
25/04/1674	Marianna La Font	El Soler	27/05/1682	Elisabet Gelamo	Pesillà de la Ribera
02/76/1676	Marianna Tarrats	Pesillà de la Ribera	08/01/1683	Eulalie Lavalls	Millars

Nuvis i núvies de la “Resta de França”

Baho

Data	Nom i cognom	Procedència
03/02/1686	Ramon Marti	Maysos Narbona
07/09/1698	Pau Leset	Sant Conat Verdum
06/07/1698	Esteba Paris	Sant Just Alet
05/10/1698	Jaume Barriera	Bisbat de let
10/02/1699	Schiulegger	Suissi
25/09/1700	Joan Comas	Diòcesi Alet

Núvies

Data	Nom i cognom	Procedència
06/07/1698	Joana Compte	Avallanet
10/02/1699	Catarina Spir	Suissi
25/09/1700	Anna Salba	Besu

Cornellà de la Ribera

Nuvis

Data	Nom i cognom	Provinença
27/11/1611	Antoni Claramon	Boloña, Regne de França
04/12/1611	Antoni Isarn	Alet Pare de Montgascó
19/05/1615	Pere Furtu	Regne de França
26/01/1616	Bernat Serda	Regne de França
30/04/1616	Joan Plassa	Lubrac
11/08/1616	Guillem Latapia	La Gareyt, bisbat de Rius vivint a Sant Feliu d'Amunt
07/02/1617	Tonet Paleta	Regne de França

04/11/1618	Pere Agulló	Regne de França, vivint a Perpinyà
09/05/1619	Bertrant Gimú	Regne de França
22/01/1623	Fancesch Fabra	Regne de França
20/11/1623	Antoni Roig	Regne de França
14/01/1624	Arnau Garriga	Regne de França
11/02/1624	Joan Catala	Regne de França
07/11/1627	Joan Roca	Regne de França
08/10/1628	Pere Puyol	Regne de França
25/03/1630	Domingo Badia	Regne de França
14/11/1632	Pere Roca	Regne de França
27/02/1634	Vidal Buxeda	Regne de França
26/07/1634	Joan Rebalt	Regne de França
22/04/1642	Vidal Buixera	Els Puiols, Regne de França Regne de França
01/05/1644	Joan Torelles	Sant Pau, Mirepeix, vivint a Cornellà
04/02/1647	Henrich del Pey	Llach, Regne de França
21/05/1658	Guillem Brugat	La Torra de França, Pare de Camps
29/08/1660	Bartomeu Sagui	Dullach, Narbona
28/02/1661	Juan Gudena	Sant Miquel Aux, Regne de França
07/02/1667	Bartomeu Garrabo	Avallanet, Regne de França
26/04/1679	Pere Estruch	Caramany
24/02/1686	Lluís Furquie	Montfort, Alet
01/01/1688	Nadal Fabra	Tararach
20/02/1689	Jauma Fabra	Tararach
28/11/1690	Joan Pas	Surnia Alet
17/02/1692	Joan Vidal	Sant Arnach
21/10/1696	Joan Dalriu	Serras, Pamiers
23051697	Joan barriera	La Esquerda
11/10/1697	Guillem Jole	Riuclos, Pamiers
27/08/1698	Francisco Paleta	Taltehull
19/11/1698	Joan Pers	Llimosi

Núvies

Data	Nom i cognom	Provinença
27/11/1611	Joana Gaixeta	Auriac, Regne de França
04/12/1611	Anna Girau	Sant Julià, Regne de França
11/12/1616	Paula Aliot	Sant Pastor Mirapeix, Regne de França
16/05/1623	Anthonia Acerat	Regne de França
21/11/1629	Juana la Comba	Regne de França
12/07/1633	Anna del Sastre	Cassanyes
26/07/1634	Maria Roca	Regne de França, marit del Regne de Nàpols
22/07/1638	Joana Avena	Regne de França
09/06/1686	Joana Fabra	Montfort

28/11/1690	Joana Marcelona	Sant Marti de Peiraclusa, Alet
19/08/1693	Guillaumes Chansoneta	Regne de França

Pesillà de la Ribera

Nuvis

Data	Nom i cognom	Provinença
08/06/1648	Antoni Guda	Regne de França
04/10/1648	Ramon Gaixet	Regne de França
02/09/1649	Pierris	Regne de França
13/09 /1655	Remon Renon-	Regne de França
13/01/1656	Joan Fabra	Regne de França
26/03/ 1666	Miquel Carbonell	Agullana, Mirapeix
09/02/1667	Bernat Camalieres	Matumet, Narbona
26/04/1667	Pere Carol	Bellas Pamies, Regne de França
20/11/1667	Pau Baringuer	Castramansa Bisbat de Narbona
03/12/1669	Pere Escudier	
05/05/1670	Antoni Rubi	
21/05/1679	Joan Bonet	
21/02/1694	Henric Huch	
22/02/1694	Joan Feneteu	
19/03/1698	Joan Delmas	Fugax de Mirapeix
31/10/1698	Joan Gueri	Irlandes

Núvies

Data	Nom i cognom	Procedència
02/09/1649	Catarina	Regne de França
13/01/1656	Joana La Forga	Rasiguères
03/12/1669	Joana Pallart	Cairoles, Regne de França
05/03 /1670	Catharina Andriu	Regne de França
23/06/ 1673	Cecília Montaliu	Dullach, Regne de França
01051681	Maria Vidal	Sant Arnach
19/03/1698	Maria Cantie	Abellanet

Sant Esteve del Monestir

03/02/1692	Catarina Matiu	Pasiols, Narbona
29/06/1698	Joan Lacumba	Bisbat, Alet
29/05/1699	Lluís Lacassa	Rodes, Ariega
24/01/1701	Pere Malet	El Besu, Alet

Vilanova de la Ribera**Nuvis**

Data	Nom i cognom	Provinença
10/08/1658	Joan Boher	Sant Julià (Regne de França)).
30/05/1662	il·legible	Bages, Mirapeix, natural de Segus, Regne de França .
03/03/1669	Pere Tomasie	Crustusa, Alet
04/02/1674	Antoni Rubiala	França
28/10/1681	Ramon Rogeu	Codunya
23/11/1687	Joan Capsie	Bannis,Alet
13/04/1692	Joan Fabra	Alet
25/03/1692	Bernat Beneset	Alet
14/06/1693	Huet Pau	Montfort
01/05/1697	Bartomeu Dalupi	Solages,Narbona
02/06/1699	Bartomeu Dalupi	Solages

Núvies

Data	Nom i cognom	Provinença
10/08/1658	Anna	Narbona
03/08/1661	Isabel Pallura	Sant Pau de Fenollet
11/07/1688	Lluïssa Thomasia	Alet
14/06/1693	Jana Dalupi	
02/06 /1699	Anna Guisar	Solages

Document 4: Planòls i mapes

MOTS CLES

Singularismes, unité, pragmatisme, famille, noblesse, mortalité, catastrophes, charité, purgatoire, démon.

RESUME en Français

Les registres paroissiaux des cinq paroisses voisines Baho, Corneilla de la Rivière, Saint Estève, et Villeneuve de la Rivière, sont remarquables à deux titres, d'une part en termes de conservation des acte , par la période-le XVIIIe siècle- qu'ils couvrent conjointement, et, d'autre part, en termes de richesse et d'originalité pour les informations qu'ils nous livrent. De niveau d'observation très proche des gens, les registres paroissiaux, s'ils récréent l'Histoire avec l'évocation de périodes sombre, permettent aussi d'aborder certains aspects de la vie des hommes et des familles dans une société profondément religieuse forte de ses structures traditionnelles catalanes dans ses comportements et dans ses rites. Il ne fait aucun doute que ce ce substrat de recherches puisse représenter un creuset de population car donnée dans son ensemble, et, puisse porter à notre connaissance un concentré de société très intéressant.

RESUME en Anglais

Church boocks from five nearby parishes, Baho, Corneilla de la Rivière, Pezilla de la Rivière, Saint Estève, Villeneuve de la Rivière, are remarkable from two points of view on the one hand,because the state of conservation of the certificates is good - more over coming from the seventeenth century – and on the other hand, because the data they deliver are good quatity.

Church books as they are close witnesses of people's lives, are a great source of history. They evoke dark periods and allou to approach some aspects of people and family lives, in a rural and profoundly religious society, based on traditional catalan structures, with its own behaviours and rituals.

There is no doust that this research substratum represents a large group of population and enables us to discover a very interesting society.

